

CENT ANYS D'HABITATGE I SOCIETAT

UNA HISTÒRIA DE LA CAMBRA DE LA PROPIETAT DE GIRONA

Xavier Martí i Ylla

Al llibre que teniu a les mans no hi busqueu un simple recorregut institucional d'una corporació que ha arribat al centenari. No. ***Cent anys d'habitatge i societat. Una història de la Cambra de la Propietat de Girona*** és un reflex del que ha transcorregut a una ciutat i a un país, això sí, de la mà d'una institució amb un pes econòmic i una influència sociopolítica que, en molts moments, va depassar el seu estricte marc professional. Pàgina a pàgina es va desgranant com passa la vida de la Cambra, una vida que no es pot separar de la societat en la qual ha conviscut, de moment, cent anys.

Vivint la història de la Cambra de la Propietat de Girona la persona que s'hi endinsi reviurà o veurà moments de grandesa i de mesquinesa, d'exaltació i de maledicència, d'orgull i d'humilitat. Amb els ulls d'aquesta institució, que en altres temps va ser poderosa, hom podrà entrellucar les passions i el treball de tota una societat.

La Cambra de la Propietat és una corporació de servei. Per tant, endinsar-se en les lluites per l'abastament d'aigües, per l'exempció de pagar lloguer, en les intermediacions immobiliàries o en la preocupació per com havia de sobreviure la població gironina en temps de postguerra, forma part del ric bagatge que pot exhibir. Aquest llibre tracta d'això i de moltes coses més.

CAMBRA DE LA PROPIETAT URBANA DE GIRONA
100 ANYS
Serveis immobiliaris integrals als propietaris

Edita
Cambra de la Propietat Urbana de Girona
Desembre 2021

Autor
Xavier Martí Ylla

Disseny
Iglésies Associats

Correcció Lingüística
Albert Pradas

Impressió
Impremta Pagès

Dipòsit legal
DL GI 1617-2021

100
ANYS

CENT ANYS D'HABITATGE I SOCIETAT

UNA HISTÒRIA DE LA CAMBRA DE LA PROPIETAT DE GIRONA

Xavier Martí i Ylla

CAMBRA DE LA PROPIETAT URBANA DE GIRONA

Serveis immobiliaris integrals als propietaris

Índex

Pròleg / 9

Introducció / 13

Creació d'una Cambra / 18
Els inicis / 20
La seu / 44
La legislació / 82

Acció i presència / 108
L'inquilinat / 110
Les aigües / 128

Permanència en el temps / 152
El butlletí / 154
El concurs / 182

Tot fent política / 214
Entre Primo de Rivera i Azaña / 216

Guerra i postguerra / 240
Temps de guerra i de postguerra / 242
Depuracions, salconduits i uniformes / 270
Lloguer sense pagar: militars, "rojos", exempts / 294

Voluntat de servei / 324
Les primeres delegacions: en una muntanya russa / 326
Petjades per a un futur / 350

Bibliografia / 378

Pròleg

Quan ja han passat els més de cent anys que aquest llibre commemora, cal recordar, com fa l'autor del llibre, que la Cambra de la Propietat Urbana de Girona va néixer modestament a l'edifici on tenia les seves oficines la Cambra de Comerç, però on s'allotjaven també la Societat Econòmica d'Amics del País, l'Associació Mercantil, l'Associació de Fabricants de Farina, l'Associació de Fabricants de Pasta per a Sopa, l'Associació de Negociants o Tractants de Bestiar, el Gremi de Sabaters, el Gremi de Perruquers i Barbers, el Col·legi de Corredors de Comerç, el Gremi de Paletes i el Gremi de Magatzemistes de Vi. L'edifici, la Fontana d'Or, havia esdevingut doncs, de la mà de la Cambra de Comerç, el que ara anomenarien un hotel d'entitats. Érem a l'any 1920.

La Cambra tenia llavors caràcter local i aplegava només els propietaris de la ciutat de Girona. Quan, per llei, el seu àmbit es va estendre a tota la província, aquelles primeres oficines van ser insuficients i calgué trobar un emplaçament més ampli. Llavors, com que les quotes dels socis s'havien multiplicat en haver assumit tots els propietaris urbans de la província, es va poder pensar a adquirir un local propi i es va traslladar la seu a l'actual edifici del mateix carrer de Ciutadans. Els detalls, els esforços i els equilibris que calgueren per fer aquest pas ja els llegireu al capítols corresponents.

Ha de quedar clar que les cambres de la propietat van néixer per decret del govern de Madrid. L'Estat va creure que havia d'intervenir en el mercat del lloguer d'habitatges i necessitava un interlocutor. Cert que ja existien algunes agrupacions de propietaris creades des de la societat civil, però eren poques i difícilment representaven els interessos de la majoria. Que l'afiliació a les noves entitats i el pagament de les quotes fos obligatori propicià que en molt poc temps florissin cambres a totes les províncies de l'Estat. Per aquest motiu ens adonem que totes les que han continuat en servei al cap dels anys han celebrat el centenari en els darrers temps. Moltes van deixar d'existir quan les quotes deixaren de ser obligatòries i foren dissoltes per decret en l'etapa del ministre Miguel Boyer (cal recordar-ho: el 88 s'elimina la quota obligatòria, el 89 es dissolen i el 90 la Generalitat les torna a crear, amb caràcter voluntari). Només es mantingueren vives aquelles que havien sabut esdevenir prou útils al seus socis, sovint imprescindibles, amb serveis de tota mena, per oferir una illa de legalitat en un món, el del lloguer urbà, cada vegada més complex i canviant. El petit propietari es va mantenir fidel a una entitat que l'acompanyava, el guiava i el defensava en el seu paper cada dia més ingrat i poc reconegut.

Les cambres van ser, certament, interlocutor vàlid amb l'Estat que les havia creat, i molt sovint opositor decidit.

Era la seva funció. Però ben aviat esdevingueren interlocutor necessari i útil davant l'administració més pròxima, els ajuntaments. Problemes de contribucions, és clar, però també urbanístics, sanitaris, d'aigües, d'enllumenat, d'abastaments.

La necessitat d'un organisme que representés els interessos dels propietaris de finques urbanes es fa evident quan ens adonem de la confluència de dos drets fonamentals del ciutadà: el dret a la propietat privada i el dret de tota família a una vivenda digna. L'Administració pública ha de vetllar -hauria de vetllar- per buscar un equilibri equitatiu entre els dos drets. Davant la necessitat d'assegurar que tot ciutadà tingui accés a un sostre per a la seva família, els poders públics poden optar, com han fet en tants països del nostre entorn i parcialment també en el nostre, per promoure de forma decidida una oferta suficient d'habitatge social, amb preus independents de les lleis del mercat i dedicant-hi les partides pressupostàries necessàries -siguin de l'Estat, de les comunitats autònomes o dels ajuntaments.

Però també poden eludir aquesta responsabilitat traspassant el problema a la societat civil, és a dir als propietaris d'habitatges, intentant regular els preus dels lloguers, establint pròrrogues forçoses, subrogacions obligades o, en el cas més extrem, abolint la propietat per decret. És a dir, que l'equilibri entre els dos drets fonamentals té un llarg recorregut des del més pur liberalisme que deixa que el mercat, l'oferta i la demanda, prevalguin en tot moment, fins a la incautació del béns urbans perquè sigui l'Administració la que disposi de tot el parc d'habitatge i el posi al servei dels usuaris a preus merament polítics.

Les cambres de la propietat han jugat, des de la seva fundació, el paper moderador que cal entre els dos extrems. Ha reconegut la funció social de l'habitatge sense descuidar el necessari rendiment que ha de tenir la inversió immobiliària si s'espera que tingui continuïtat en el temps. És evident que no sempre s'ha aconseguit aquest equilibri en termes de justícia real. Però l'esforç tenaç de les cambres s'ha mantingut en totes les circumstàncies, malgrat els canvis polítics extraordinaris que s'han produït en el decurs dels seus cent anys d'història. I ho continuaran fent, conscients de la responsabilitat que han assumit.

La continuïtat de la Cambra de la Propietat de Girona, com la de les altres que s'han pogut mantenir, s'ha basat en una virtut: saber adaptar-se a les circumstàncies canviants de la societat i, sobretot, a les legislacions diverses i sovint contradictòries que

regeixen les relacions entre propietaris, llogaters i Administració. I a la seva capacitat de saber detectar els problemes i les necessitats del petit propietari -la majoria dels associats- per moure's amb seguretat en aquest bosc espès de normes, lleis, reglaments i ordinacions. La Cambra ha esdevingut una mena d'illa de seguretat jurídica absolutament imprescindible. Això explica els més de cinc mil socis que en formen part i la vitalitat que pot exhibir de cara a un futur, el paisatge del qual és totalment imprevisible.

Actualment la Cambra ofereix als seus socis un feix de serveis pràctics. Des dels serveis jurídics imprescindibles fins a l'administració de comunitats, passant per lloguers, assessorament tècnic per a reformes, redacció de contractes, reclamacions, venda, lloguer... Els socis els tenen sempre a l'abast, tant personalment a les cinc oficines obertes a la província -Girona (2), Olot, Figueres i Sant Feliu de Guíxols- com per videoconferència. Aquest darrer servei s'ha hagut d'implementar i ha esdevingut ben útil a partir de la pandèmia de la covid-19. Una vegada més la Cambra ha fet allò que explica la seva perdurabilitat al llarg dels anys: adaptar-se a les circumstàncies i salvar els obstacles per poder fer la seva tasca al costat dels propietaris.

Finalment voldria remarcar l'eficàcia de la pàgina web de la institució, que cada dia és més un gran aparador de la nostra activitat, oberta al públic en general i projectada cap al futur amb totes les eines que les noves tecnologies permeten.

Aquest llibre que commemora els primers cent anys de la Cambra, un segle!, s'ha editat un any tard a causa de la pandèmia. Certifica la voluntat de tots els membres de la institució que presideixo de treballar perquè el seu esperit es mantingui mentre sigui necessari i útil. Hem mirat de respectar i seguir els passos dels que ens van precedir i estic segur que continuarà trobant les persones adients per augurar-li un altre segle de vida i de servei.

Esteve Hugas i Maurici
President de la Cambra de la Propietat Urbana de Girona

Introducció

Eren temps convulsos. Però van ser els anys que el món va aprendre a ballar el foxtrot, el tango i el xarleston. Els vint van ser els anys del jazz, i quan el cinema va començar a parlar. Va ser alhora una època marcada per la política, la violència i la crisi econòmica. Es venia d'una guerra que havia tingut el seu epíleg en un conjunt de tractats que, amb la pretensió de reorganitzar el món per evitar més conflictes, van ser la llavor d'una catàstrofe encara pitjor que la viscuda entre el 1914 i el 1918.

A Catalunya, el feliços anys vint tampoc no van ser ni gaire pacífics, ni gaire feliços. Mentre Europa discutia tractats de pau, aquí s'esdevenia la vaga de La Canadenca, a la qual s'afegiren els treballadors de totes les companyies d'aigua, de gas i d'electricitat. El locaut de la Federació Patronal havia deixat centenars d'obrers sense feina i en un mes, a Barcelona, les pistoles i les bombes van provocar la mort de quaranta-nou persones. Tanmateix, Espanya havia aconseguit ser el segon país a implantar la jornada laboral de vuit hores.

El segle de la burgesia quedava enrere. Una dècada d'avenços tecnològics, de revolucions i utopies, de festes inacabables, també va ser la que va veure néixer els grans totalitarismes. I la Societat de Nacions, preludi de la Organització de les Nacions Unides. Optimisme. Utopies. Les dones van aconseguir el vot. Era una barreja d'optimisme i d'inquietud. Stefan Zweig en les memòries *El món d'ahir* escrivia que "tots teníem la sensació que recuperaríem la felicitat, la llibertat i la concentració espiritual que els nefastos anys de la guerra i de la postguerra havien pres a les nostres vides".

Sí, aquí, els historiadors parlen de crisi política, militar i social, una triple crisi que va fer trontollar la monarquia d'Alfons XIII. Els feliços anys vint, al capdavall, tampoc no ho van ser tant, per més que venien amb el pròleg de vaques grasses a causa de la neutralitat espanyola en la I Guerra Mundial, quan s'abastien mercats que altres països no podien proveir. D'exportar catorze tones i mitja de teixits en el quinquenni 1916-1920 es va passar a només quatre mil en el període següent. Per bé que el juny d'aquell any es va crear el Banc de Catalunya -el mateix que, unes setmanes després, compraria l'edifici del carrer Ciutadans, 19, de Girona, on s'allotjaven les principals institucions econòmiques de la ciutat-, la fallida el desembre del Banc de Barcelona provocava un sonat devastall econòmic, i no només a la ciutat comtal, ateses les allargades ramificacions industrials d'aquesta institució financera.

El 1920 Catalunya tenia 2.344.719 habitants. Hi havia hagut, respecte a deu anys abans, un increment de població d'un 12,5 per cent, fonamentalment a causa de la primera immigració en massa. Les comarques gironines tenien

325.619 habitants, amb tres mil dones més que homes. Aquell any, la segona ciutat catalana era Lleida, amb poc més de trenta-vuit mil persones. Girona estava lluny. En el 1900 comptava amb 17.041 habitants i, vint anys després, només n'havia guanyat dos mil: 19.393. El 1930 arribava a 21.845. Com en d'altres ciutats encerclades per muralles -a Girona, començades a enderrocar el 1901, però amb un procés no acabat fins als temps de guerra-, aquestes fortificacions van impedir-ne el creixement.

L'estructura socioeconòmica de la ciutat estava formada essencialment per un important nombre de petites botigues, funcionariat, clergat i propietaris. L'historiador Lluís Costa citava una afirmació de Miquel de Palol: "Les altes i petites jerarquies estatals; tot allò que s›anomenava Hisenda o Magistratura, caserna o burocràcia, qualsevol de tantes delegacions i oficines que l›Estat imposava [...] si no formava mig cens de la ciutat ella sola, poc se n'hi faltava, mentre que la seva funció era atemorir industrials o petits rendistes, pagesos i artesans, i que servien o serveixen per a recaptar contribucions, enredar plets, legalitzar o allistar els nois per a servir la Pàtria".

Va ser un any, el 1920, en què en el terme municipal de Girona es portaren a terme seixanta-set operacions de compravenda de finques: setze de rústegues, amb una superfície total de 2.515,51 àrees, per valor de 46.015,51 pessetes, i cinquanta-una d'urbanes, amb una superfície total de 9.522,71 metres quadrats i un valor de 542.373 pessetes. El 1919, un any abans, el nombre de finques comprades i venudes havia estat, respectivament, de catorze i de quaranta-quatre. I encara un abans, dotze i seixanta-vuit, amb un pic en les urbanes que no es tornaria a manifestar fins al 1922.

És el mateix any que es van acabar les obres del nou edifici de Correus, a l'avinguda Ramon Folch, obra dels arquitectes Eusebi Bona i Joan Catà, tot i que no s'inaugurà fins dos anys més tard, i així mateix el que moria el bisbe de Girona Francesc Mas i Oliver. També va ser l'any que la Biblioteca de la Dona, nascuda en una sala de de les Dominiques de l'Anunciata del carrer del Nord, creixia a la plaça del Mercadal; l'any en què apareixia la revista *Gerunda*, de "*sanas y ortodoxas orientaciones*", i el que el dramaturg Àngel Guimerà visitava la ciutat per assistir a la representació de *L'ànima és meva*, protagonitzada per Alexandre Nolla. També el 1920 hi va haver un incendi en un magatzem de subministraments militars situat al carrer d'Anselm Clavé; la Lliga del Bon Mot enviava una carta d'agraïment al governador militar per haver publicat una disposició contra la blasfèmia, i a les eleccions generals del 12 de desembre, sota un fort temporal de neu, de la circumscripció de Girona

en sortien elegits tres diputats de la Lliga, dos del Partit Republicà Catalanista i, un cadascun, els partits Federació Monàrquica Autonomista, Partit Conservador, Partit Conservador (maurista) i Unión Monárquica Nacional.

Diu la llegenda que el 6 de juny de 1808 el Timbaler del Bruc va aconseguir la que seria la primera victòria popular davant les tropes franceses. A Girona, aquest mateix dia de l'any 1462 l'exèrcit de la Generalitat començava el Setge de la Força, on s'havien refugiat la reina Joana i el seu fill Ferran (futur Ferran II), arran de l'esclat de la Guerra Civil Catalana. El 1919, també el 6 de juny, Benito Mussolini publicava el manifest del moviment feixista, i el 1910, el matrimoni format per Joan Vicens i Victòria Vives tenien el segon dels seus tres fills: Jaume, que esdevindria un referent per a la historiografia i la política catalana. Just deu anys després, el 6 de juny de 1920, tenia lloc la reunió fundacional de la Cambra de la Propietat Urbana de Girona.

Era una època en què alguns terratinents que van decidir viure a la ciutat volien sumar a les seves rendes del camp les que generava la tinença d'immobles. I era quan a les grans ciutats com Barcelona, Madrid o València els propietaris, agrupats des de finals del segle anterior, havien constituït cambres oficials per defensar els seus interessos. Un Reial decret de juny de 1907 s'havia convertit en el primer text legislatiu que donava peu a la constitució d'aquests organismes.

És de tot això que es parla a *Cent anys d'habitatge i societat. Una història de la Cambra de la Propietat de Girona*, un llibre que, al fil d'una trajectòria centenària, explica els avatars propis de l'entitat, però també els de l'entorn en què es desenrotlla en cada moment, i de la seva implicació en els fets de cada època. Perquè cent anys són molts -o molt pocs, tot depèn de com es miri-, però en tot cas segur que prou perquè la Cambra de la Propietat de Girona, aglutinant en el seu si els propietaris, hagi viscut amb ells una dictadura, una república, una altra dictadura i, finalment, una democràcia. Tot i que, en aquesta darrera gran etapa, s'han viscut moments d'angoixa i d'incertesa respecte al futur que podien tenir les cambres en el nostre país.

En sis capítols es vol repassar l'activitat de la corporació gironina, la qual en cap cas no es pot deslligar del temps que li ha tocat viure i desenvolupar-se. A "Creació d'una Cambra" es fa un passeig pels inicis de la institució i de la legislació que, a grans trets, l'ha fet perviure, així com, també, pel procés de creixement que li va fer ineludible haver de comptar amb una seu pròpia. El segon capítol, "Acció i presència", es dedica a mostrar la feina ingent que s'ha dut a terme, amb l'exemple de

dos temes: l'inquilinat i la qüestió del subministrament d'aigua potable.

"Permanència en el temps" tracta de dues obres que encara perduren. L'una, el butlletí, ara lògicament ja adaptat als nous temps; l'altra, el concurs d'edificis que la Cambra va organitzar, en dues etapes diferents, per premiar les obres arquitectòniques que es bastien a les comarques gironines. Pel que fa al capítol "Tot fent política", s'hi repassa la implicació que van tenir els homes de la Cambra (les dones no han entrat a les seves juntes fins al segle XXI) en les institucions polítiques del seu temps.

"Guerra i postguerra", el cinquè capítol, mostra en la seva cruesa els efectes d'un temps de desastres i de penúries, d'angoixes i de salconduits, de picaresca i de no poder pagar el lloguer. És el retrat d'una època. Finalment, al darrer, "Voluntat de servei" es destaca la implantació de la Cambra en el territori, amb unes delegacions que han apropat l'organisme als seus usuaris i que han anat fent el camí per arribar fins avui. Fins als cent anys (més un, per raons òbvies) amb una intacta voluntat de servei.

Per fer aquesta tasca, la documentació majoritàriament utilitzada ha estat, d'una banda, les actes de la Junta de Govern i del ple i, de l'altra, els documents conservats per la institució a partir de 1939. També s'ha tingut en compte l'hemeroteca de cada moment, més enllà dels estudis històrics referits a cada època. En aquest sentit, les citacions a què fem esment al llarg del llibre reprodueixen literalment els textos originals.

Escometre la tasca d'intentar reflectir cent anys de densa vida d'una institució que continua mantenint la seva força no es pot fer de manera solitària. És de justícia, per tant, agrair la col·laboració i la dedicació de les persones i entitats que han sumat esforços i energies per fer-ho possible. Amb el perill d'algun oblit involuntari, pel qual es demanen excuses a l'avançada, cal assenyalar en primer lloc Esteve Hugas i Miquel Costa, president i secretari, respectivament, de la Cambra de la Propietat de Girona, per la confiança mostrada. També, a totes les persones que hi treballen, per la franca col·laboració trobada. A Pius Pujadas, que va fer possible el projecte. A l'Isidre Prades, la Marta Aragon i l'Aleix Viñas i, amb ells, les persones que treballen en els diferents arxius consultats; a Josep M. Birulés, Josep Clara, Lluís Costa i Rosa M. Gil per les valuoses aportacions fetes; a l'Albert Pradas, per millorar el text (els errors són d'exclusiva responsabilitat de l'autor); a en Jep Vilaplana i, amb ell, a Iglésies Associats, per la seva feina editorial. A en Rafel Bosch i a l'Albert i a l'altre Albert, a la Bel, a l'Enric, a la Laura, a la Margarida i a la Neus, pel seu suport, puntual o constant. A tots els presents i als possibles absents, gràcies.

Creació d'una Cambra

Els inicis

La seu

La legislació

1

Els inicis

El 6 de juny de 1920 era, segons el calendari cristià, el segon diumenge després de la Pentacosta. La tarda anterior havia plovisquejat, el baròmetre havia baixat i "*el calor persiste en aumento, aunque las noches son frescas*". Les dades meteorològiques, just per sota d'un anunci de la "*Fábrica de hielo La Frigorífica. Hotel Italianos. Bajos. Hielo a 5 céntimos kilo*" eren la primera d'un seguit de notícies breus de Girona i comarques que publicava el *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* en la seva secció "*Crónica general*". La major part de la portada d'aquell dia l'ocupava un article que, sota el títol "*La agitación se calma*", entre altres coses deia que "*las informaciones de Barcelona, Madrid y Valencia revelan que los agitadores de las respectivas organizaciones obreras han visto frustrado su plan bolchevique*". En un racó, un titular destacava que se celebrava "*El dia de la prensa católica*".

Les pàgines següents contenien una nota de la Mancomunitat desmentint que no rendia comptes; unes glosses poètiques; el butlletí religiós, en el qual s'informava de les diverses processons de Corpus en les diferents parròquies de la ciutat; la crònica del ple municipal celebrat feia dos dies, i els preus dels productes del mercat del dissabte. El 50 per cent de l'espai de les seves vuit pàgines estava ocupat per publicitat. S'anunciaven des de productes contra l'artritis, la sarna o l'epilèpsia fins al garatge Callicó, les companyies elèctriques AEG o Philips ("*Sin rival. Medio vatio. El alumbrado más perfecto*"), les cobertes Rocalla o la xocolata Juncosa. Però també el "*Hielo sano 'Joaquina'*"; la firma La Mecanógrafa Industrial, per a la reparació de màquines d'escriure, o el cotxes de lloguer Alsina y Tarrats ("*Coches rápidos y seguros Viajes desde una peseta km*"). Encara, un anunci informava dels banys: "*Queda abierta la temporada desde 1º de junio a 15 de septiembre en el establecimiento sito en la plaza de la Independencia, número 4 de esta Ciudad, en donde hallarán los bañistas toda clase de comodidades*". Aquell diumenge se celebrava el dia d'Alexandre, bisbe i màrtir; Norbert, bisbe i fundador; Felip, diaca i confessor, i el de Càndida i Paulina, màrtirs.

Així, entre informacions, notícies i anuncis, i al costat de les pinzellades meteorològiques, un breu informava que "*la Comisión organizadora de «Cámara de la Propiedad Urbana de Gerona» nos ruega la publicación del siguiente aviso: Hoy domingo, a las once de la mañana, se reuniran en la Cámara de Comercio los propietarios iniciadores e inscritos para organizar una Cámara de la Propiedad a fin de constituir legalmente dicha entidad*".

Prèviament, però, s'havien celebrat algunes reunions entre propietaris. La primera de la qual es té constància és del 4 d'abril, i s'hi va preparar el que s'anunciava uns dies després: el 23 del mateix mes, amb el títol "*A los señores propietarios de fincas urbanas de Gerona*", el diari publicava la convocatòria d'una reunió a celebrar al cap de dos dies, també diumenge i també a la seu de la Cambra de Comerç. Entre els 35 signataris de la nota hi figuraven alguns dels més importants propietaris de la ciutat i comarca: Bonaventura de Viñals, Josep Canals, Ramon de Berenguer, Josep Norat, Ferran Casadevall, Alfons Teixidor, Josep Puig Corominola, Joaquim Franquesa, Josep Ensesa, Josep M. Noguera, Manuel Pujadas, Ildefons Ruiz, Santiago Masó, Joan Bosom, Eduard Busquets, Josep de Batlle, Miquel Gaspar, Emili Verdaguer, J. Vila, Antoni Pons, Benet Bosch, Josep M. Xifra, Josep Brillas, Ramon Rodriguez, Manuel Almeda, Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, Pere Simon, Josep M. Adroher, Josep Gabaldà, Miquel Ferrer, Ramon Tarrés, Josep M. Reitg, Josep Sambola, Joan Salietti i Josep Garcia. La qüestió a tractar era "*acordar la organización de una Cámara de la Propiedad Urbana de Gerona*".

El resultat d'aquesta reunió del dia 25 ocupava gairebé tota una columna. I els assistents van anar per feina: "*En nombre de la ponencia que habían designado en otra reunión previa los señores propietarios que convocaron la reunión, el señor Conde de Berenguer presidió la* [reunió] *del domingo dando cuenta de la génesis de !a Cámara en organización y de la labor de dicha ponencia. Seguidamente los ponentes don Joaquín Franquesa y don Santiago Masó, expusieron los antecedentes legales de las Cámaras de la Propiedad, hasta el momento actual en que por disposiciones recientes está mandada la colegiación obligatoria de los propietarios, haciendo resaltar la conveniencia de no demorarla por los múltiples problemas que afectan a la propiedad urbana y en los que la Cámara está llamada a intervenir en defensa de los intereses individuales y colectivos de los propietarios de Gerona. Fueron luego leídos los estatutos sobre los cuales los señores Masó y Franquesa dieron amplias explica-*

ciones aprobándolos por unanimidad los concurrentes entre los que figuraban los más importantes propietarios de la ciudad.

Finalmente, se acordó: Presentar los Estatutos al Gobierno civil para constituir la Cámara al amparo de la Ley de Asociaciones; exponer un ejemplar de los mismos en la Cámara de Comercio, a disposición de los propietarios que quieran conocerlos, hacer público que en la Conserjería de la Cámara de Comercio se facilitarán boletines de adhesión a los propietarios que deseen inscribirse en la Cámara y el ejemplar de dichos Estatutos; y anunciar a su tiempo la sesión de constitución legal de la Cámara.

Después de la reunión, a propuesta del señor Massa, se acordó dirigir un telegrama a los Senadores por esta provincia interesándoles la presentación de una enmienda en el proyecto de reformas de inquilinato, pendiente de discusión en el Senado, para que se fije en un 25 por ciento el aumento de precio del alquiler autorizado en los inquilinatos inferiores a 1.600 pesetas anuales."

Les trobades entre els promotors de la Cambra eren les "preparatòries" per constituir-la oficialment. Així, doncs, la reunió del 6 de juny de 1920, publicitada pels diaris de la ciutat, es convertia en la sessió fundacional de la nova entitat, tal com recull l'acta corresponent:
"*Reunidos en la Cámara de Comercio los señores inscritos para organizar una Cámara de la Propiedad Urbana, según relación al margen y presidiendo D. Ramon de Berenguer se dio cuenta de haber transcurrido el término legal desde la fecha de presentación de los Estatutos al Gobierno civil de la provincia para poder proceder a la constitución legal de la entidad.*

A propuesta del Sr. de Berenguer se acordó declarar constituida la Cámara de la Propiedad Urbana de Gerona, y seguidamente se procedió a elegir la Junta directiva resultando nombrados

Presidente: *Dn. Fernando Casadevall*
Vicepresidentes: *Dn. Ramon de Berenguer y Dn. Buenaventura de Viñals*
Tesorero: *Dn. José Norat*
Contador: *Dn. José Mª Noguera Sitjas*
Archivo-bibliotecario: *Dn. José Mª Reitg*
Secretario: *Dn. Santiago Masó*
Vocales: *Dn. Manuel Almeda*
Dn. Salvador Auguet
Dn. José O. Carbó
Dn. Ernesto Vives
Dn. Juan Martorell
Dn. José Gimbernat

Y se levantó la sesión".

Es desconeix el nom de tots els presents ja que, malgrat el que es diu, al marge de l'acta no n'hi figura cap. Segons el *Diario de Gerona*, "*varios propietarios de esta Ciudad*" es van reunir per constituir la Junta Directiva. Segons *El Norte. Diario Católico, Monárquico, Regionalista i Órgano Oficial de la Comunión Tradicionalista en Cataluña*, es va comptar amb una "*numerosa asistencia de propietarios adheridos a los estatutos aprobados por el Gobierno Civil*". Tanmateix, tot i haver-se escollit o designat una Junta, la sessió "de constitució" no es va celebrar fins a dotze dies després, com es recull en el primer llibre d'actes conservat: "*Reunida la Junta directiva de la Cámara bajo la presidencia de los señores expresados al margen, celebró la sesión de constitución*".

Atès que la reglamentació per a la formació i funcionament de les entitats de propietaris de finques urbanes era recent (Reial decret de 25 de novembre de 1919 i Reial ordre de 25 de gener de 1920), aquella Junta no sabia ben bé com actuar, segons es desprèn de l'acta. D'una banda, el Secretari "*expuso el estado actual de la agremiación obligatoria de los propietarios*" que la nova legislació establia, tot fent-se ressò de "*las noticias de una muy próxima publicación del Reglamento que impondrá la reorganización de la Cámara y su adaptación al nuevo régimen legal*". De l'altra, i a la vista que tot just començar a caminar ja s'haurien de reorganitzar, i tot i que "*varios señores vocales recogieron las iniciativas de la Presidencia loando su orientación y criterio*", no van deixar de manifestar "*la conveniencia de aplazar su implantación hasta la publicación del Reglamento provi-*

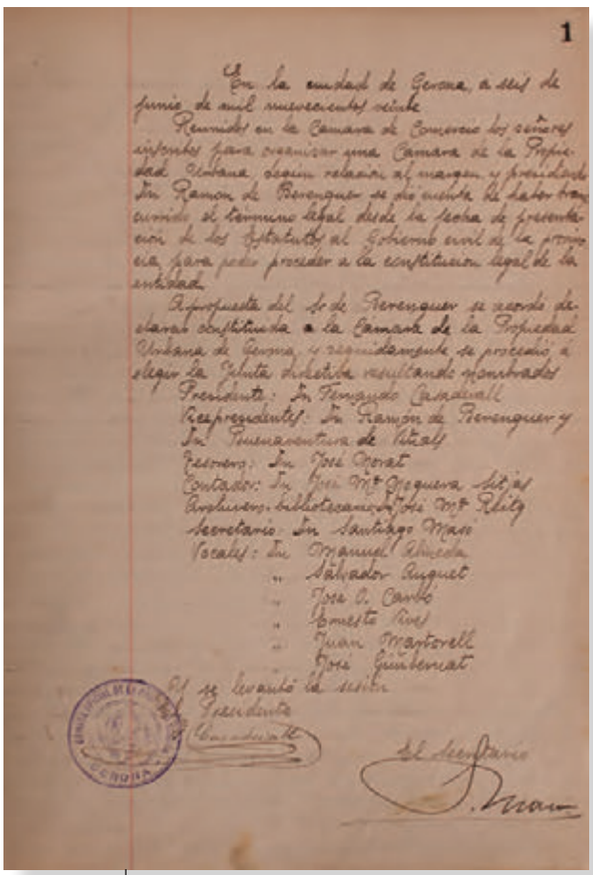

Acta fundacional de la Cambra de Girona, del 6 de juny de 1920

sional, atemperando el funcionamiento de la Cámara al régimen de sus actuales estatutos".

En opinió de *El Norte*, "*la junta se halla dispuesta a trabajar con verdadero interés para llevar a feliz término sus proyectos que han de redundar en beneficio de los propietarios y harán que la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona, sea una de las más importantes de España*". Per la seva banda, el *Diario de Gerona* deia que "*muy mucho cabe esperar de la entidad cuya constitución acaba de tener lugar por el espíritu que anima a los elementos directivos de la misma*".

Cinc dies després, en aquest mateix periòdic apareixia un "*Aviso a los señores propietarios*", remès ja per la Cambra. Curiosament, estava col·locat entre el butlletí religiós i la crònica d'un ple municipal en què alguns regidors es queixaven que el consistori "*no hubiera sido más enérgico* [en] *el acuerdo tomado en la sesión anterior en sentido de prohibir la expedición de libros y periódicos inmorales en los kioscos de la Rambla*". Es tractava d'una crida a afiliar-se a l'entitat:

"*Establecido por Real decreto de 25 de noviembre de 1919, Real orden de 25 de mayo último y Reglamento de 28 de mayo próximo pasado, la obligación de que todos los propietarios de edificios y solares pertenezcan a la Cámara de la Propiedad Urbana, y en cumplimiento de lo ordenado en la disposición transitoria décima de esta última disposición legal publicada en la «Gaceta» del 27 de junio próximo pasado, se previene a todos los propietarios de fincas urbanas de este término municipal, que no pertenezcan ya a la Cámara, que en el término de 15 días concedido por el antedicho precepto legal, deberán solicitar su incorporación a esta Cámara.*

Al expresado efecto, en el domicilio de la misma, calle de Ciudadanos número 19 (domicilio de la Cámara de Comercio) se facilitarán, todos los días laborables, de 4 a 6 de la tarde, boletines de inscripción a los señores propietarios.

Lo que se hace público para el debido cumplimiento del Reglamento provisional de las Cámaras de la Propiedad, advirtiendo que pasado dicho plazo, la Cámara practicará de oficio la inscripción y en su día la asignación de la cuota correspondiente".

Signava l'escrit el secretari de la Cambra, que també era el responsable d'aixecar acta de les reunions que s'anessin portant a terme.

El govern va dictar el reglament de cambres només tres setmanes després de fundar-se la de Girona. Per tant, la seva Junta de Govern immediatament es va veure obligada a reorganitzar-se. S'havia posat en marxa la Secretaria "*y demás Servicios correspondientes a su funcionamiento, incluso el nombramiento de personal, para poder proceder a la formación del censo electoral y demás trabajos preparatorios que con verdadera urgencia impone que se realicen...*".

Respecte a la qüestió de si el càrrec de secretari, que ocupava Santiago Masó i Valentí, havia de ser honorífic i gratuït o bé havia de ser retribuït, s'acordà que "*tuviera el caracter de retribuido y permanente, confirmando en el*

cargo al que lo es en propiedad". Ara bé, *"no tendrá mas que voz, pero nunca voto en las deliberaciones"*.

Les tasques sorgides de les altres sessions que la Junta va celebrar aquell estiu (28 de juliol, 14 d'agost i 14 de setembre) van anar encaminades per damunt de tot a elaborar un primer cens de propietaris de la província de Girona per tal que poguessin votar en les eleccions que estaven a punt de tenir lloc. Les va convocar, mitjançant una circular al *Boletín Oficial de la Provincia* publicat el 9 de setembre, el governador civil, Ricardo Terrades, que era qui tenia la potestat de fer-ho. S'havien de celebrar el diumenge 19 del mateix mes i s'havien d'escollir 18 persones. La mecànica i el sistema electoral, així com la constitució de taules o qui n'havia de formar part, s'havia publicat a la *Gaceta* just una setmana abans de la convocatòria. La circular que ho reproduïa ho explicava així:
"*Se convoca a elecciones para el nombramiento de la totalidad de los diez y ocho miembros que han de constituir la Cámara oficial de la Propiedad Urbana de Gerona en la proporción siguiente: Grupo primero: categoría primera (constituida por los contribuyentes que en concepto de urbana satisfacen por cuota al Tesoro hasta la cantidad de 50 pesetas anuales), dos miembros; y segunda categoría (contribuyentes por más de 50 pesetas hasta 100 pesetas), dos miembros. Grupo segundo: primera categoría (contribuyentes por más de 100 pesetas hasta 200 pesetas) tres miembros; y segunda categoría (contribuyentes por más de 200 pesetas a 300) tres miembros. Grupo tercero: primera categoría, (contribuyentes por más de 300 pesetas a 500) tres miembros; y segunda categoría (contribuyentes por más de 500 pesetas) cinco miembros*".

A continuació s'especificaven les indicacions que havia de seguir el procés electoral. Amb tot, en la reunió de la Junta de Govern del 28 de juliol, el vocal Martorell va voler que constés a l'acta "*Su criterio personal sobre la propuesta de miembros de la Cámara entendiendo que la designación de miembros debía ser por igual á cada categoria y grupo teniendo en cuenta no la riqueza contributiva sino el número de electores*". Les indicacions eren les següents:
"***1.*** *Las elecciones empezarán a las nueve horas del día señalado, terminando a las quince*
2. *Todos los grupos y categorías deberán votar a sus respectivos representantes el día señalado, en las horas expresadas*
3. *Habrá sus colegios electorales, establecidos en el local de la Cámara, calle de Ciudadanos, número 19 y en las dependencias, de la misma indicadas en el propio local*
4. *Las mesas se constituirán media hora antes de la señalada para empezar la elección; serán presididas por miembros de la actual Junta de la Cámara, designados por la misma, como designará también los dos Adjuntos, que en cada mesa electoral asistirán al Presidente y serán miembros de la Cámara y en su defecto electores de la misma. Además formarán parte de cada mesa electoral, como Interventores, los dos electores asociados de más edad y los dos de menos edad que se hallen presentes al constituirse la mesa electoral*
5. *La Junta actual de la Cámara se reunirá en su domicilio social el día 14 del corriente, a las diez y ocho horas, para la proclamación de candidatos, terminando al constituirse dicha Junta el plazo de admisión de las propuestas de los mismos. Estas habrán de presentarse firmadas cuando menos por electores en número equivalente al cinco por ciento del total de su categoría. La Junta después de examinar las candidaturas y asegurarse de la autenticidad de las firmas, proclamará candidatos a Ios propuestos. Además procederá la Junta a designar los miembros y electores que han de formar las mesas electorales*
6. *Para la votación y escrutinio regirán las disposiciones de la ley Electoral de 8 de Agosto de 1907, conforme a lo ordenado en el articulo 27 del Reglamento de 28 de Mayo último*
7. *Terminadas las elecciones se remitirán copias de las actas al Ministerio de Fomento y a este Gobierno civil, archivándose el original en la Secretaría de la Cámara."*

Les eleccions es van fer en un dia en què el tema principal del *Diario de Gerona* era "*La carestia de la vida*", i es desconeix tant el nombre de persones que van formar aquell cens com el nombre de votants. En qualsevol cas, el 20 de setembre es reunia el ple de la Cambra amb els vocals entrants i sortints. Presidia la sessió Narcís Xifra i Masmitjà, per ser el membre de més edat. De seguida "*se procedió a celebrar la sesión de constitución de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona*" i el secretari va anar llegint els 18 noms, escollits en funció

de la Contribució Urbana que pagaven:
Grup primer, categoria primera (fins a 50 pessetes): Joan Prats Bousareny i Enric Tarrés Bertran.
Grup primer, categoria segona (entre 51 i 100 pessetes): Josep Oriol Carbó Patxot i Josep Homs Fàbregas.
Grup segon, categoria primera (de 101 a 200 pessetes): Salvador Auguet Ametller, Joaquim Franquesa Barceló i Manuel Almeda Esteve.
Grup segon, categoria segona (de 201 a 300 pessetes): Josep Gimbernat Pons, Narcís Pérez Xifra i Narcís Xifra Masmitjà.
Grup tercer, categoria primera (de 301 a 500 pessetes): Ferran Casadevall Rosés, Josep Brillas Martí i Josep Sambola Clapés.
Grup tercer, categoria segona (més de 500 pessetes): Ramon de Berenguer de Llobet, Bonaventura de Viñals de Font, Pere de Pol Missé, Llucià Güell Faura i Josep M. Reitg Martí.

Els elegits que eren presents en l'acte van prendre possessió allà mateix, mentre que als absents se'ls donà un mes per complir amb el tràmit. A continuació es procedí a l'elecció del president, càrrec per al qual fou reelegit, per unanimitat, Fernando Casadevall i Rosés.

Així, la primera Junta de Govern escollida democràticament va estar formada per Ferran Casadevall (president), Ramon de Berenguer (vicepresident primer), Bonaventura de Viñals (vicepresident segon), Narcís Xifra (tresorer), Joaquim Franquesa (comptador) i Salvador Auguet i Joan Prats (vocals).

Després es va constituir la comissió econòmica, integrada per Ramon de Berenguer, Narcís Xifra, Joaquim Franquesa, Josep Brillas i Josep Sambola. També es van ratificar els càrrecs de secretari (Santiago Masó), vicesecretari (Ricard Mataró) i auxiliar (Esteve Pujol), el qual va passar de contractat a permanent. Es va aprovar, així mateix, la proposta d'elaborar un reglament intern, i també s'acordà fer un segell de la Cambra i unes insígnies "*para ser usadas como distintivo en los actos oficiales*". Alhora, es va aprovar dirigir un telegrama al ministre de Foment i al director general de Comerç de "*salutación y ofrecimiento (...) como superiores jerárquicos de la Cámara*", i es decidia contestar la cambra homòloga de Sant Sebastià en el sentit que "*se estimaba prematura la Asamblea de Cámaras Oficiales de España por haber muchas que aun no habían llegado a constituirse con arreglo al nuevo régimen legal*".

En aquesta etapa inicial i en diverses ocasions, la Cambra va haver d'adreçar-se a l'Ajuntament de Girona reiterant, tal com establia la legislació, que "*la Cámara sea oída y tenga siempre la intervención á que tiene derecho en los asuntos que interesan a la propiedad urbana*". En el mateix sentit, es va adreçar un escrit de queixa davant del jutge de primera instància en què es denunciava que el jutge municipal, que era qui resolia els conflictes entre llogaters i propietaris, es negava a "*admitir como vocales propietarios del Tribunal municipal mixto de inquilinato los miembros de esta Cámara que a requerimiento de dicha Autoridad iba designando mensualmente el Sr. Presidente, en representación de esta Corporación*".

El mes d'octubre s'aprovava una primera relació dels serveis que la Cambra volia oferir als seus associats. En primer lloc, els relacionats amb els lloguers:
A) *Información de inquilinos.- La Cámara facilitará los informes y referencias confidenciales que respecto de los mismos pidan los propietarios. Servicio gratuito.*
B) *Servicio de desahucios y morosos.- La Cámara dará nota de si un determinado inquilino figura inscrito en el Registro que a este efecto se llevará, a los propietarios que lo pidan. Servicio gratuito.*
C) *Alquiler de locales y solares.- La Cámara anunciará en las oficinas y en el Boletín de la misma, cuando se publique, ofertas de los locales y solares que tengan los propietarios para alquilar así como las demandas de alquilar que formulen lo mismo los propietarios que cualquier otra persona. Servicio gratuito para los propietarios y retribuido para las demás personas.*
D) *Contratos de inquilinato.- La Cámara facilitará el modelaje de contratos de inquilinato a los propietarios con las condiciones más precises para la mayor defensa de sus intereses y para todos los efectos legales. En este Servicio el propietario deberá satisfacer el importe de los impresos.*
E) *Recibos de alquiler.- La Cámara proporcionará a los propietarios, talonarios de recibos de alquiler para sus inquilinos, en la forma adecuada para todos los efectos legales. El propietario deberá satisfacer únicamente el coste del talonario".*

La Cambra anunciava també un altre aspecte a oferir als seus associats. Es tractava del que anomenaven "serveis administratius":

A) *Registro fiscal.- Comprobaciones y rectificaciones en todas sus incidencias representando al propietario y defendiéndole si a ello hubiere lugar. Transmisión de toda clase de recursos relacionados con esta materia. Transmisión de altas y bajas y traspasos de propiedad en el expresado Registro.*

B) *Impuesto de derechos reales.- Liquidación y pago (previo depósito) de derechos reales por transmisión de bienes. Instancias, expedientes y recursos, con su correspondiente tramitación sobre esta materia.*

C) *Registro de la Propiedad.- Presentación de documentación en el Registro de la Propiedad; tramitación de traspasos de propiedad de las fincas; y recursos sobre esta materia*

D) *Urbanización municipal.- Instancias para edificaciones o permiso de obras; recursos contra acuerdos municipales en relación con la propiedad urbana; y tramitación de las reclamaciones y expedientes municipales.*

E) *Recursos gubernativos o administrativos.- Redacción, presentación y trámite de los mismos, ante las oficinas del Estado, la Provincia y el Municipio, en asuntos relacionados con la propiedad urbana. Constitución de los depósitos que requieran estos recursos previa entrega de su importe en las oficinas de la Cámara.*

La Cambra comptava amb els ingressos aportats per les quotes anuals dels socis, que el mes de desembre van quedar establertes de la següent manera:

Primer grup, primera categoria: .....0,50 pessetes
Primer grup, segona categoria:..... 1,00 pessetes
Segon grup, primera categoria: ..... 1,50 pessetes
Segon grup, segona categoria: .....2,00 pessetes
Tercer grup, primera categoria:.....3,00 pessetes
Tercer grup, segona categoria:..... 4,00 pessetes

La Junta de Govern va aprovar el nomenament, que havia de ser ratificat pel ple, d'un recaptador de les quotes, amb una retribució del cinc per cent sobre el total de l'import.

Tres anys més tard s'aprovava el cens cameral per a l'exercici 1923-1924. En aquests moments el nombre d'associats havia quedat distribuït de la manera següent: al grup primer, categoria primera, 462 socis, i a la categoria segona, 224; al grup segon, categoria primera, 198 socis, i a la segona, 79; al grup tercer, categoria primera, 78 socis, i a la segona, 51. En total, 1.092 socis. Com es pot comprovar, com més alta era la "categoria", menys socis hi havia. La més altra era, tanmateix, el grup que dominava la Cambra.

Els precedents de la Cambra

Al segle XIX, destacats higienistes com el metge psiquiatre Pere Felip Monlau, també escriptor, professor de literatura i d'història a la Universitat de Barcelona i director del Museu Arqueològic Nacional d'Espanya, entre d'altres ocupacions, i Josep A. Nin i Pullés, pioner de l'estadística sanitària mitjançant mètodes de quantificació empírica, denunciaven com a principal problema social una deficient salut pública per culpa d'aspectes com les condicions d'insalubritat en l'habitatge, les dificultats en el subministrament d'aigües, la inexistència de clavegueram i el desguàs d'aigües fecals en pous negres. Aquesta situació, acompanyada de les males condicions laborals, uns salaris insuficients, una alimentació deficient i una precària assistència sanitària, feia difícil combatre les epidèmies constants. A les demandes i denúncies dels metges higienistes aviat s'hi sumaren les d'arquitectes i enginyers com Ildefons Cerdà i Pere Garcia Faria.

La situació era especialment preocupant en les ciutats industrials o en les que es trobaven encerclades per muralles que no les deixaven expandir-se. A la ciutat de Girona la industrialització, per bé que important, no fou tanmateix la principal base per al seu desenvolupament econòmic. Per contra, sí que les muralles van representar un important constrenyiment que no la deixaven créixer. En aquest sentit, es podria fer una adaptació del famós treball "*Abajo las murallas!*" que Monlau havia fet per a Barcelona. I és que, segons Nin i Pullés, l'esperança de vida era el 1888-89 de 36'47 anys per a la classe rica, 25'15 per a la mitjana o acomodada i 23'55 per a la pobra o jornalera. Són unes èpoques en què la intervenció de les administracions era purament testimonial i en què el govern espanyol es limitava a dictar lleis i normes que, per manca de recursos, no s'aplicaven.

És amb aquest panorama que s'arriba al segle XX. Des de mitjans de l'anterior s'havia incorporat a la dinàmica del mercat la propietat urbana, la qual cosa significà un increment de la riquesa urbana. Aquest fet va anar acompanyat d'una normativa que, segons els propietaris, limitava sovint la seva llibertat d'actuació. Així, en les principals ciutats van sorgir escadusseres associacions de propietaris l'interès de les quals era defensar i fomentar els propis interessos i oposar-se als intents de retallar el «dret de propietat» en favor de la hisenda pública o dels consumidors. Fins al dia d'avui, els rastres d'aquestes entitats a les comarques gironines no van més enllà d'algunes notícies esporàdiques en alguns diaris, sense continuïtat. Un exemple publicitari pot ser l'anunci que apareixia el maig de 1900 en el *Diario de Gerona*, de la Agencia General de Negocios, establerta al carrer del Notariat de Barcelona. Segons el text, aquesta agència representava una associació de propietaris i oferia compra i venda de finques, compres en subhastes i compres de censos. També, "*Administración de fincas adelantando el importe de los alquileres*". I oferia, a més a més, "*Seguros de inquilinato, desahucios*" i "*préstamos sobre fincas y demás garantías*".

En aquells dies, la premsa es feia ressò d'una polèmica entre uns propietaris que volien aixecar un edifici a la plaça de l'Oli de Girona i l'Ajuntament de la ciutat a compte de les alineacions de la plaça. El *Diario de Gerona*, posicionat en contra de la corporació municipal, l'acusava de defensar els interessos de certs veïns. I afegia: "*Si aquí los propietarios estuviesen constituidos en asociación para defender sus intereses no se darian espectáculos como los que con tanta frecuencia registramos*".

Els propietaris gironins actuaven tot fent seguidisme gairebé absolut de les associacions o entitats "de Barcelona", tant en les accions per dur a terme com en l'oposició a la legislació que emanava dels diferents ministeris. Aquestes associacions actuaven pròpiament com a grups de pressió intentant d'influir tant en l'elaboració de la legislació que afectava d'alguna manera la propietat urbana com en la seva aplicació.

A la capital catalana, l'incipient moviment associatiu de propietaris es va caracteritzar pel sorgiment de múltiples associacions de propietaris (de carrers, de barris, d'antics pobles, etc.). I hi són palpables les contradiccions entre els interessos dels petits propietaris rendistes i els dels propietaris especuladors capaços i partidaris de les grans obres d'urbanització. En els primers anys del segle XX s'inicià, però, un procés, d'unificació d'aquestes associacions.

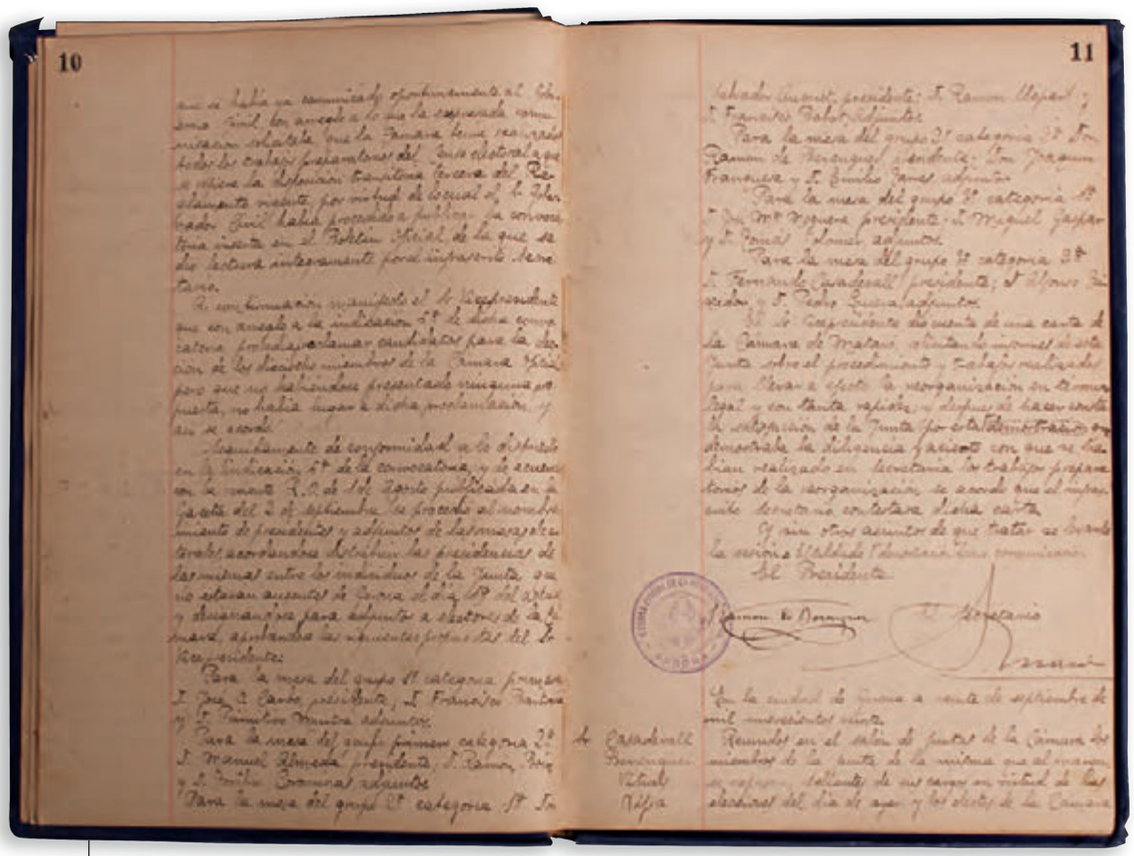

Acta de la primera sessió de la Junta de Govern, sorgida de les eleccions de setembre de 1920

En aquest sentit, el Sindicato de Asociaciones de Propietarios del Ensanche de Barcelona y Pueblos Agregados (SAPEBPA), creat el 1898 aplegava, el 1902, setze associacions de propietaris. Carme Massana, en el seu treball imprescindible quan es tracta la propietat urbana, diu que aquest va ser "segurament, el primer intent seriós de coordinar i unificar l'actuació dels propietaris en defensa de llurs interessos, centrats, en aquest cas, en la urbanització de l'Eixample". En aquest procés d'unificació i d'organització de la propietat urbana, prossegueix Massana, "hi influí segurament l'èxit creixent de les associacions obreres. Veiem, per exemple, com un dels motius argüits pel SAPEBPA per tal que se li adherissin nous propietaris, fou la necessitat urgent que tenien de fer cara a «*la Unión de Inquilinos contra el Deshaucio para la Defensa de sus intereses*», que «*tiende a establecer delegaciones o sucursales en todos los distritos municipales de esta ciudad, contando con el decidido apoyo de numerosas sociedades de obreros que tienen visos de socialista-republicano*", segons escrivia P. Pinart Novellas, al *Boletín de la Propiedad*, número 25, de 1904. I els alertava de la urgència que tenia la propietat de fer front comú contra les noves idees «socialitzants» que s'anaven estenent entre el proletariat i que feien perillar la llibertat de què havien gaudit els propietaris des de 1842".

És en aquest incipient moviment d'unificació de les associacions de propietaris que cal situar, segons l'autora, la creació de la Cámara Mutua de la Propiedad (1901), l'embrió de la Cambra Oficial de la Propietat Urbana de Barcelona, la qual a partir del 1919 tingué el caràcter d'única i obligatòria per a tots els propietaris urbans de la ciutat. La Cambra Mutua de la Propietat fou el resultat de la fusió de la Cámara Gremial de la Propiedad i de la

Sociedad de Propietarios e Inquilinos, i anà aconseguint l'adhesió o la fusió de les principals associacions de propietaris barcelonines. Aquesta entitat era partidària de coordinar l'actuació dels propietaris urbans més enllà dels límits locals. Per això establí tot seguit contacte tant amb les diferents associacions o agrupacions de propietaris catalanes com amb l'Asociación de Propietarios de Fincas Urbanas de Madrid.

La creació de les cambres de la propietat va ser doncs, en part, el resultat d'aquesta unió. El moviment, sorgit amb l'inici del segle, d'unificar (o de crear) les associacions de propietaris volia defensar i fomentar els propis interessos davant de les mesures legals que, segons creien, intentaven retallar el "dret de propietat". Aquest moviment va aconseguir que aquelles Cambra Mútua i Asociación de Propietarios es reconeguessin legalment i respectiva com a úniques cambres oficials d'ambdues ciutats. Aquest procés culminà el 1919 amb un reial decret que preveia la creació de cambres oficials de la propietat úniques i obligatòries a les capitals de província i a les poblacions de més de 20.000 habitants. La Cambra Oficial de la Propietat Urbana de Barcelona, com les de les altres ciutats, adquirien així, finalment, un estatus legal similar al de les cambres de Comerç, Indústria i Navegació i, en aquest cas, una potència econòmica important. Amb tot, no s'han d'oblidar els intents legals de limitar el poder polític i econòmic dels propietaris per mitjà de les comissions mixtes de propietaris i llogaters -prevista en el mateix decret del 1919- i l'aprovació, un any més tard, del "decret Bugallal", que regulava els contractes d'inquilinat i taxava els lloguers.

Pel que fa a l'anàlisi de les polítiques desenvolupades per les cambres, sobretot les de ciutats grans, hom veu que anaven dirigides a defensar els interessos de la gran i de la mitjana propietat, amb el benentès que una "gran" propietat a Girona podria equivaldre a una de "mitjana" a la Ciutat Comtal, per exemple. Sigui com sigui, l'anàlisi de la composició dels òrgans de direcció de la Cambra de la Propietat mostra com les propietats que en dominaven la gestió eren, efectivament, la gran i la mitjana. Així, dels 18 membres escollits per formar el ple de Girona en les eleccions de setembre de 1920, hom pot comprovar que el 44,4 per cent de membres formaven part del grup tercer (i, encara, dels vuit homes, cinc pertanyien a la categoria segona), el 33,3 per cent al grup segon i el 22,2 per cent, al primer. Com es veurà més endavant, aquestes quantitats són inversament proporcionals al nombre de socis per grups i categories de l'entitat.

La pressió com a política

Les assemblees i congressos es convertirien, amb el pas del temps, en importants i decisius instruments a l'hora de marcar les polítiques i les accions de les cambres. La Cambra Mútua Oficial de la Propietat de Barcelona va organitzar el 1906, quan feia poc que s'havia creat, una assemblea de propietaris urbans. L'objectiu era definir la seva participació en la primera Asamblea Nacional de la Propiedad, que s'havia de celebrar el desembre següent a Madrid.

Les ponències que s'hi van presentar i discutir mostren ja alguns dels principals i constants trets de la política que els propietaris urbans seguirien durant les tres dècades posteriors: d'una banda, la defensa de qualsevol restricció legal que dificultés a la propietat urbana la realització i apropiació de les rendes urbanes (es va debatre en les ponències sobre els impostos extraordinaris, el desnonament i els espais verds); d'una altra, el foment d'una política creditícia que afavorís aquells propietaris i que n'augmentés la capacitat inversora (es tractà en la segona ponència, sobre la llei hipotecària i les societats de crèdit); i, finalment, la promoció d'una política d'urbanització de les ciutats per tal que es revalorés la propietat urbana i es generessin noves rendes provinents de la situació i l'increment de l'edificabilitat. També s'assenyalà la conveniència, per assolir els objectius, tant de participar en òrgans de l'Administració com d'unir els propietaris en un organisme comú que els representés.

Els dos primers congressos "nacionals" es van realitzar un a Madrid, el maig de 1912, i l'altre a Barcelona, el mateix mes de 1914. En cap dels dos no hi van assistir representants gironins, tot i que no és forassenyat intuir que potser sí que en el segon hi fou present algun propietari de les comarques de Girona.

Segons es desprèn tant de l'àmplia cobertura informativa que el butlletí de la Cambra barcelonina va dedicar als preparatius dels congressos de 1912 i 1914 com dels respectius treballs que se'n publicaren, entre els objectius que s'havien formulat en l'assemblea de 1906 i els d'aquests dos congressos va existir una clara línia de continuïtat, ja que en tots els casos van esdevenir primordials dues qüestions: d'una banda, la unió entre propietaris i l'augment, mitjançant aquesta unió, del seu poder en la societat civil, ja que creien que aquest poder havia minvat com a conseqüència d'una creixent intervenció del sector públic; de l'altra, la disminució de la munió de càrregues fiscals -resultat d'aquella activitat intervencionista del sector públic- que gravaven la propietat urbana i limitaven la seva capacitat de realitzar les rendes urbanes.

El 1921 se celebrà a Madrid el Tercer Congrés de la Propietat Urbana, el primer amb la Cambra de Girona ja constituïda. En aquest congrés hom hi plantejà les repercussions de dos fets polítics internacionals cabdals: la Primera Guerra Mundial i la revolució soviètica, en el marc legislatiu que afectava la propietat urbana arreu d'Europa. Els principals temes debatuts es referien, doncs, al marc legal que afectava la propietat urbana a Espanya, al control de lloguers, a la reforma tributària i a la reforma del règim local.

Entre les obligacions de les cambres hi figurava la d'editar un butlletí. En el cas de la de Girona, en principi havia de ser bimestral. Malauradament, els primers vuits números del butlletí que es va editar es desconeixen. A la biblioteca Carles Rahola de la ciutat es conserven des del número 9, que correspon a l'agost i setembre de 1922, fins al número 82, del maig i juny de 1936. La mancança dels primers exemplars fa, doncs, que per conèixer el desenvolupament d'aquell congrés s'hagi d'acudir necessàriament al butlletí que publicava la Cambra de Barcelona.

Respecte a aquest esdeveniment, en la sessió que la Junta de la Cambra de Girona va celebrar el 19 de maig de 1921 es va discutir la conveniència de tenir-hi representació. Tot va començar en donar compte del despatx oficial. S'assenyalava que diverses cambres (entre elles les de Tarragona, Palma de Mallorca, Barcelona, Reus, Vilanova i la Geltrú i Terrassa) s'havien adreçat a la de Girona "*estimando de sumo interés e importancia la asistencia al próximo tercer Congreso de la Propiedad Urbana, que ha de celebrarse en Madrid desde el dia 22 al 27 del actual* [i] *consideraban muy oportuna consagrar*

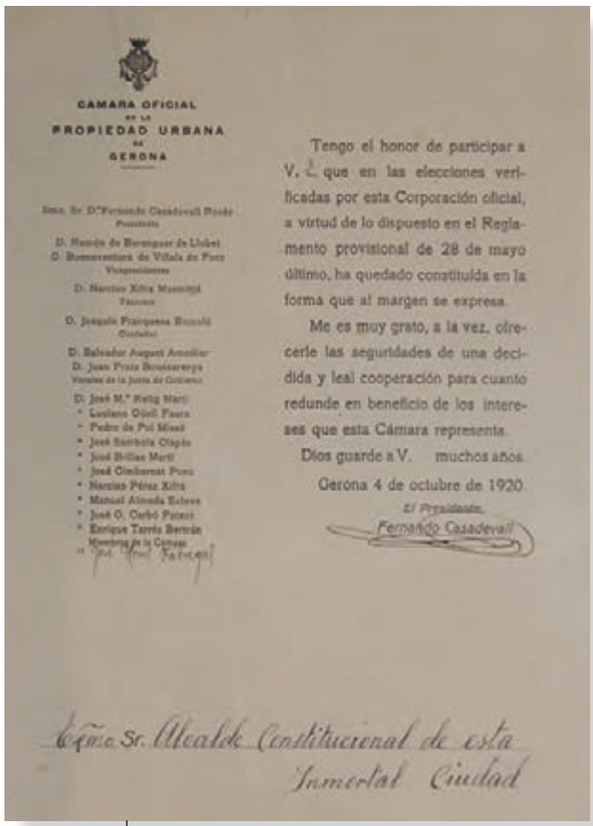

CAMARA OFICIAL
DE LA
PROPIEDAD URBANA
DE
GERONA

Tengo el honor de participar a V. S. que en las elecciones verificadas por esta Corporación oficial, a virtud de lo dispuesto en el Reglamento provisional de 28 de mayo último, ha quedado constituida en la forma que al margen se expresa.

Me es muy grato, a la vez, ofrecerle las seguridades de una decidida y leal cooperación para cuanto redunde en beneficio de los intereses que esta Cámara representa.

Dios guarde a V. muchos años.

Gerona 4 de octubre de 1920.

El Presidente,
Fernando Casadevall

Excmo. Sr. Alcalde Constitucional de esta Inmortal Ciudad

Comunicació a l'alcalde de la ciutat de la composició de la Junta de la Cambra Oficial de la Propietat Urbana de Girona

a él el mayor entusiasmo y conveniente prestar la cooperación directa necesaria cualesquiera que fuesen los resultados prácticos que se obtuvieran, rogando así bien algunas de las expresadas Cámaras que esta no dejara de asistir al mencionado Congreso".

L'acta de la reunió reflecteix la divisió d'opinions respecte a la qüestió i, com succeiria a posteriori manta vegades, la decisió es delegaria en la capital. De fet, la mateixa reunió constitutiva de la Junta, del 17 de juny de 1920, ja dona pistes d'aquesta mena de dependència d'actuació, ja que, ben simptomàticament, s'hi va acordar adreçar les notificacions d'haver-se constituït "*a las autoridades y a la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Barcelona*", o sigui, a les autoritats, però també a l'òrgan barceloní. Davant de la insistència de les altres cambres que la de Girona participés en aquell congrés, l'acta de la sessió on es va discutir l'assumpte recull que el president havia fet gestions "*cerca de la Cámara de la Propiedad Urbana de Barcelona para que aceptara la representación que dicho señor ofreció en nombre de la que preside, para ostentarla en el próximo Congreso de la Propiedad de Madrid, habiendo manifestado la de Barcelona que no estimaba conveniente la delegación ofrecida, por entender mas eficaz la cooperación directa*". I, en aquest sentit, hi va intervenir un vicepresident: "*El Sr. Berenguer hizo algunas consideraciones sobre la conveniencia de que una representación de esta Cámara asistiera a dicho Congreso, y a propuesta del mismo se acordó rectificar el anterior acuerdo de esta Corporación de delegar su representación en la de Barcelona para la asistencia al referido Congreso, en el sentido de que asista personalmente el Presidente Don Fernando Casadevall acompañado del personal de Secretaría que al efecto designe*".

D'altra banda, en la sessió plenària que la cambra gironina havia celebrat el 21 d'abril anterior, amb l'assistència dels socis Casadevall, Viñals, Berenguer, Auquet, Reitg, Almeda, Carbó i Tarrés, es va rebre una comunicació de l'alcalde conforme la Junta Municipal desestimava una reclamació de la Cambra contra uns arbitris sobre clavegueram; també una Reial ordre amb la qual es comunicava l'aprovació del pressupost ordinari per a l'exercici 1921-1922, que era de 18.197 pessetes, i una altra Reial ordre aprovant el reglament intern de la corporació. Es donava compte, alhora, que la societat "Gerona espero" sol·licitava un premi per als jocs florals d'esperanto en el marc del Congrés Internacional d'Esperanto que la ciutat acolliria l'octubre següent, que es va denegar, i, a proposta del president, atès que s'havia aprovat el Reglament, es procedia a la constitució de diverses comissions: de legislació civil i fiscal, d'urbanització i sanejament, de contractes i de relacions i assumptes indeterminats.

Tot seguit el president va informar dels tràmits realitzats en una qüestió que durant mesos va enfrontar l'entitat i multitud de propietaris de la ciutat amb l'Ajuntament: la canalització, distribució i costos de l'aigua potable. I a continuació es van llegir sengles comunicacions de les cambres de Barcelona i Madrid convidant la de Girona al III Congrés Nacional de la Propietat Urbana que s'havia de celebrar a la capital de l'Estat del 2 al 7 de maig següent. El president va proposar assistir-hi, però el vocal Reigt va recordar que l'article 2 del Reglament del

Congrés permetia delegar la representació en una altra cambra. L'acta de la reunió recull que "*casi todos los Srs. miembros asistentes se pronunciaron en el mismo sentido, y a propuesta de la Presidencia se acordó delegar la representación de la Cámara para el III Congreso Nacional de la Propiedad en la de Barcelona*". Com ja s'ha comentat, aquesta delegació es repetiria freqüentment: tot just en la segona reunió del ple de la Cambra gironina, després d'aprovar la proposta de reglament intern, de discutir si el càrrec de secretari havia de ser gratuït o retribuït i d'aprovar la publicació d'un anunci instant els propietaris a associar-se, "*dió cuenta el Sr. Presidente de haberse celebrado en Barcelona la Asamblea Magna de la Propiedad Urbana de Cataluña convocada con motivo de la publicación del R. D. de inquilinato de fecha 21 de junio próximo pasado y por el infraescrito secretario se dio lectura a las conclusiones adoptadas por la Asamblea a las que se acordó adherirse comunicándolo a la Cámara de Barcelona*". Aquest fet denota la no presència de propietaris gironins en aquell acte.

Prèviament a aquell congrés s'havia celebrat a la capital catalana una assemblea de propietaris, ateses "*las circunstancias difíciles por las que atraviesa la propiedad, agravadas considerablemente a partir de la fecha del R. D. de inquilinato*". Es tractava d'aglutinar esforços amb la vista posada en el congrés a Madrid i rearmar-se davant dels atacs que es considerava que rebien els propietaris, especialment per qüestions fiscals. Tal com recull l'acta de l'assemblea:
"*Todavía había algo más que obligaba, exigía, la celebración de la Asamblea y era el fundir en uno solo el pensar de todos, en orden a las necesidades del actual momento de la propiedad urbana. ¿Si en el orden individual, en el terreno particular, apenas hay propietario que deje de clamar contra el desbarajuste, la tirania, la odiosidad que de un tiempo a esta parte reina en todas las manifestaciones de la Propiedad, en relación con el Fisco, por qué no convertir ese clamar en colectivo, unánime, imponente, avasallador que dé al traste con esa protesta estéril e inútil por individual y aislada? ¿Por qué no advertir al poder público que en lo sucesivo deberá contar con la fuerza organizada de la Propiedad antes de herirla alevosamente?*".

Una de les conclusions del congrés de Madrid va ser la creació d'un Comité Ejecutivo de las Cámaras de la Propiedad, una entitat que posteriorment va ser substituïda per la Junta Consultiva de Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana.

Al cap d'uns mesos es rebia una carta del president de la cambra barcelonina en la qual es comunicava que una de les conclusions d'una assemblea celebrada en aquella ciutat era "*convocar a un grandioso «acto público de defensa y reivindicación de la Propiedad Urbana» al que será invitada toda la Propiedad Urbana de España, y para la preparación del cual la Cámara de Barcelona ha solicitado de las Cámaras de Cataluña su asistencia a una reunión previa en aquella capital*". En considerar que l'assumpte era important, es va acordar l'assistència del president "*acompañado de los miembros de la Cámara a quienes sus ocupaciones no les impidan ir á Barcelona*".

La corporació gironina es va integrar en la segona ponència d'aquell "magne acte", que tractava sobre "*sentar bases para la constitución de poderosas cooperativas que bajo los auspicios de las respectivas Cámaras de la Propiedad persigan en beneficio del propietario una considerable economia en los gastos ocasionados por la conservación y entretenimiento de las fincas*".

A la fi en una posterior reunió es va aprovar una proposta del president segons la qual "*la Cámara asistiera a la próxima Asamblea de Barcelona corporativamente, satisfaciendo con cargo al presupuesto de la misma los gastos de viaje y estancia de los señores miembros de la misma. Dio cuenta asimismo de que se habían inscrito en las oficinas de la Cámara varios propietarios para asistir a la Asamblea, permitiendo esperar que la representación que en ella tendría la Propiedad Urbana de Gerona, sería numerosa*". Va ser precisament el pagament d'aquestes despeses el que va significar un conflicte, que es va allargar diversos exercicis econòmics, entre l'entitat gironina i l'amfitriona. La desena i darrera conclusió de l'assemblea que va convocar aquell "*grandioso*" acte establia que "*todos los gastos que ocasione la organización, sean satisfechos por la Cámara de la Propiedad* [de Barcelona]". En una interpretació una mica laxa, la Cambra de Girona interpretava que se li

havien de costejar les despeses d'assistència, que pujaven a 1.002,30 pessetes.

Una altra de les conclusions (en aquest cas, la vuitena) proposava "*dirigir y entregar personalmente una representación especial a S. M. el Rey (q. D. g.) un Mensaje exponiendo la situación angustiosa en que colocan a la Propiedad desacertadas disposiciones sus Gobiernos...*". Doncs bé, quan va arribar l'hora de discutir la conveniència de sumar-se a aquesta comissió "*se acordó dejar a la iniciativa de la Presidencia que disponga lo necesario al expresado efecto*". Finalment, aquesta comissió de format reduït, presidida per J. Pich i Pon, que era president de la de Barcelona, va anar a Madrid a lliurar un missatge al rei i les conclusions, al president del Consell de Ministres. Segons el que es recull a l'acta corresponent, es diu al respecte: "*El Sr. Presidente manifestó que por la premura de tiempo y en vista de que se había limitado a una Comisión reducida el cumplimiento de estos acuerdos de la Asamblea, no consideró necesario incorporarse a dicha comisión*". I així, una vegada i una altra.

Anualment es requeria la presència de representants de totes les cambres de l'Estat a algun tipus de reunió o assemblea a Madrid amb l'objectiu d'obtenir una postura comuna respecte d'alguna qüestió important i, així, poder pressionar el govern de torn amb més força. El 1924 encara cuejava el RD d'inquilinat, en aquest cas per haver-se prorrogat i que els propietaris consideraven tan perjudicial per als seus interessos. En el ple del 12 de juny es va donar compte d'un telegrama adreçat pel president de la cambra madrilenya al de la de Girona "*para una reunión en aquella Capital el cinco de los corrientes de todas las Cámaras de España, y de la contestación dada urgentemente por la Presidencia de esta delegando en aquella su representación*". Com queda clar, tampoc s'hi assistí.

Informació periodística de l'assemblea general de propietaris reunida a Barcelona (*Diario de Barcelona*, 04-07-1920)

El dia a dia dels primers anys

Dues qüestions van marcar la quotidianitat de la Cambra gironina (com la de moltes altres, d'altra banda) durant força mesos: una, ocupar-se de les tasques pròpies per posar en marxa el nou organisme i, l'altra, elaborar el cens que, a més, s'havia de rectificar cada any.

Després de constituir-se l'entitat, es va esperar a organitzar-la fins que el reglament provisional que regulava el funcionament de les cambres no sortís publicat a la *Gaceta*, fet que ocorregué un mes més tard. Així, les primeres setmanes es van ocupar a elaborar el cens que havia de propiciar, més endavant, la constitució definitiva de la Cambra, després de les corresponents eleccions. També, com ja ha quedat recollit, de seguida es van posar en marxa els serveis que s'oferien als associats.

Però ben aviat el nou organisme es va haver d'endinsar en les qüestions pròpies d'una entitat l'objectiu de la qual era defensar els interessos dels propietaris. Si bé, d'una banda, es contestava a la Cambra de Sant Sebastià que "*se estimaba prematura la Asamblea de Cámaras Oficiales de España por haber muchas que aun no habían llegado á constituirse con arreglo al nuevo régimen legal*", de l'altra s'adreçava un telegrama de protesta al president del govern pel Reial decret de 21 de juny de 1920 sobre inquilinat, un tema al qual es van destinar molts esforços. Eduardo Dato contestava amb un altre telegrama en què deia que "*siempre que queden atendidas las reclamaciones legítimas contra los abusos de ciertos propietarios, el Gobierno acogerá con gusto cuantas modificaciones se le hagan*". També es reiterava a l'ajuntament de Girona la petició que "*la Cámara sea oida y tenga siempre la intervención á que tiene derecho en los asuntos que interesan a la Propiedad Urbana*". De moment, es presentava un recurs d'alçada davant del governador contra el projecte municipal d'alineació de carrers i places.

En paral·lel a les gestions que es feien davant de ministeris, governador civil, ajuntaments o empreses de serveis, no es descuidava la vida cameral. Així, el ple aprovava tant el reglament intern com els serveis a oferir als associats, i el president proposava "*la conveniencia de señalar una hora de la mañana para el despacho público*". L'abril de 1922 va quedar sobre la taula, després de discutir-se, una proposta presentada pel vicepresident Berenguer "*encaminada a obtener que la Cámara señale como horas oficiales de despacho las de diez a doce de la mañana, con obligatoria asistencia de los empleados de la misma y anuncio en el portal de la casa que ocupa*". El mes d'agost de 1922 s'aprovava que l'horari per al públic seria de deu del matí a una de la tarda. Un mes després s'acceptava la dimissió d'un treballador que no volia fer les tres hores i, en la següent sessió, se suspenia de feina i sou el secretari a causa del "*gran número de las reiteradas y abusivas falta de asistencia a las oficinas*".

En la sessió plenària del 30 de desembre de 1920, mig any després de la constitució de la Cambra, el tresorer,

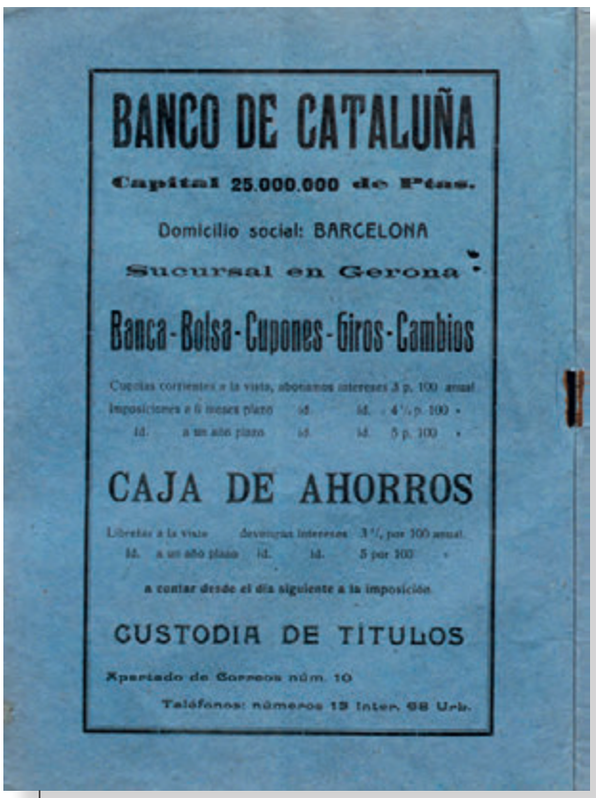

Anunci del Banco de Cataluña, l'entitat financera que va adquirir l'edifici on tenien les seves dependències les principals corporacions econòmiques de la ciutat, publicat al butlletí de la Cambra

Narcís Xifra i Masmitjà, l'eminent enginyer gironí, l'home que havia portat l'electricitat a Girona (i a Barcelona, treballant en la fàbrica elèctrica Dalmau), presentava la seva dimissió. L'acta ho recull de la manera següent:
"*La Presidencia dió cuenta de haber presentado la dimisión de su cargo el Tesorero D. Narciso Xifra, fundandola en su edad y estado de salud. El Sr. Xifra la reitero en breves palabras, y el Sr. Presidente insto reiteradamente al Sr. Xifra para que la retirara, haciéndole análogas manifestaciones todos los miembros presentes. El Sr. Xifra mantuvo su dimisión con caracter irrevocable, y se ofreció á continuar desempeñando el cargo hasta que la Cámara cubriera reglamentariamente la vacante, en vista de lo cual propuso la Presidencia que se hiciera constar en acta el sentimiento de la Cámara por la dimisión del Sr. Xifra despues del celo y acierto con que había desempeñado el cargo, y la gratitud de esta Corporación por la nueva atencion que recibia del Sr. Tesorero dimisionario hasta dejar cubierta su vacante, lo cual fué acordado por unanimidad*"

L'activitat continuava en la seva quotidianitat: un dia el jutjat municipal demanava que es nomenessin els dos membres corresponents de la Cambra al tribunal que havia de tractar un desnonament instat per Ramon Llapart Cordomí; un altre s'aprovava la compra d'una màquina d'escriure, amb un cost de sis pessetes, o de fitxes i un fitxer per a la creació d'una estadística de la propietat urbana que "*comprenderá además de la verdadera estadística de la Propiedad Urbana en Gerona, todo lo relativo a Registro Fiscal, Catastros y Registros de la Propiedad, para que el propietario pueda encontrar en la Cámara gratuitamente, todos los datos apetecibles sobre las fincas sin necesidad de acudir a los centros oficiales*"; un altre dia s'acordava "*adquirir una alfombra usada, aunque en buen estado* [...] *mientras el precio no exceda de ciento cincuenta pesetas*".

Pel que fa a la ubicació física de la seu social, la Cambra de la Propietat va ocupar des de la seva fundació uns despatxos cedits per la de Comerç, en la seu d'aquesta, al carrer Ciutadans, número 19, en l'edifici després conegut com a Fontana d'Or. La coincidència va fer que, just immediatament després d'haver-se constituït, l'edifici fos adquirit pel Banc de Catalunya, que el va remodelar del tot, destinant els baixos a les seves oficines i el pis principal a les dues cambres i a la Federació Patronal.

Mentrestant, la corporació havia de decidir sobre peticions d'ajuts que li arribaven de procedència ben variada. En algunes sessions se'n denegava la concessió. És el cas de la que demanava la guàrdia civil per fer front al lloguer de la caserna, denegada amb l'argument de "*no tener la Cámara atribuciones para otorgar estas subvenciones*". O la petició de l'associació "Gerona Espero", dedicada al foment i ensenyament de l'esperanto. Sol·licitava un premi per als jocs florals esperantistes que se celebrarien en el marc del Congrés Internacional d'Esperanto. El fonament de la negativa va ser el mateix que l'anterior, com també el d'un premi -així mateix desestimat- per a un certamen poètic del Centre Moral.

Arran de l'acolliment precisament d'aquell cos armat hi va haver un fet que va provocar que les institucions gironines haguessin de debatre la qüestió. I és que s'havien demanat unes estances més grans per allotjar les forces, ja que el nombre de destinades a Girona havia augmentat. La interrelació entre institucions es veu clarament en l'acta de la Junta de 6 de novembre de 1920 i en la solució proposada:
"*Comunicación de la Cámara Oficial de Comercio de Gerona trasladando un oficio de la Comandancia de la Guardia Civil interesando local para alojamiento de la fuerza de dicho Instituto con que ha sido augmentada el destacamento de nuestra ciudad.*

Sobre esta comunicación [...] *en demanda de un local con las condiciones que se expresan en la misma, el Presidente Sr. Casadevall dió cuenta de las gestiones que á este efecto había realizado de acuerdo con el Presidente de la Federación Patronal y en unión del mismo para el expresado objeto, manifestando que la más viable solución que se podria ofrecer seria la de destinar al alojamiento de dichas fuerzas el edificio de la Anónima Grober de la calle de la Acequia, aunque sobre el particular no existe ningun ofrecimiento concreto y si solo unas disposiciones.*

Se acordó que para coadyuvar a la petición comunicada á la Cámara se dispusiera la inserción de un aviso en la

Ferran Casadevall va ser el president de l'entitat fins que les cambres van ser dissoltes per la Generalitat, el 1936

prensa local interesando de los propietarios urbanos el ofrecimiento del local adecuado para alojamiento de la fuerza de la Guardia Civil, señalando el término de todo el mes de noviembre para recibir los ofrecimientos en las oficinas de la Cámara".

L'avís el publicava el *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* l'onze de novembre de 1920 -situat, curiosament, just per sota d'un altre que oferia un "*grandioso local para arrendar en sitio céntrico de esta ciudad, propio para industria, fábrica, taller o almacén*"- i, tot fent la crida als propietaris de la ciutat, feia una descripció de com hauria de ser l'edifici requerit: "*Debería constar o estar dispuesto para establecimiento de siete pabellones compuestos cada uno de sala, dos alcobas y cocina-comedor, uno de los pabellones con una habitación más para el comandante del puesto, sala de armas, retrete, con separación para ambos sexos, cuadra para siete caballos, guardarmas, pajar, depósito para pienso, abrevadero, cuatro lavaderos, patio espacioso y todo el edificio con condiciones de higiene, seguridad e independencia*".

En altres ocasions, la resolució era favorable a la petició. Per exemple, cada any l'alcaldia demanava a les institucions de la ciutat, atesa la migradesa de recursos municipals, alguna subvenció per a colònies escolars. Aquest ajut es concedia, sempre però que fos per a fills d'obrers. Amb el temps, l'atorgament d'aquests ajuts es va estendre a tots els ajuntaments de la província que ho sol·licitessin. Es concedien ajuts, alhora, a diferents ordes religiosos, una pràctica que també s'institucionalitzaria en arribar les festes nadalenques.

Quan convenia, també es feien excepcions, segons qui fos la persona o l'entitat demandant. A manera d'exemple, això és el que es desprèn de l'acta de la reunió corresponent al setembre de 1921:
"*Dió cuenta el Sr. Presidente de haberse recibido por mediación de la Presidencia de la Cámara de Barcelona, una invitación para contribuir a la suscripción á favor de los mutilados y huérfanos de la campaña de Africa, abierta entre los somatenes armados de Cataluña. El Sr. Xifra atendiendo á que la mencionada suscripción está tambien abierta en Gerona, cuidando de la subscripción el Cabo de los somatenes del distrito, propuso que la cuota con que contribuyera la Cámara se ingresara en la de esta Ciudad. El Sr. Presidente observando que aun cuando no está precisamente en los fines de la Cámara, el fin nobilísimo y patriótico de la suscripción era bastante para justificar que la Cámara acordase contribuir a la misma, y propuso que con cargo al capítulo de improvistos se satisfacieran 50 pesetas, ingresándolas á la suscripción de Gerona.*"

I és que el president de la Cambra, Ferran Casadevall i Rosés, era també el responsable del sometent de Girona.

Un altre cas de col·laboració és amb relació a la sol·licitud de la Junta de Dames de la Creu Roja que es contribuís "*a la subscripción para adquirir colchonetas con destino a los soldados del ejército de Africa. Se acordo costear 20 colchonetas, cuyo importe asciende a 300 pesetas*".

Posteriorment, l'octubre de 1924, el ple va aprovar per unanimitat "*adquirir un objeto de arte adecuado para la tómbola que se organiza en esta Ciudad a beneficio de los soldados del Regimiento de Asia que luchan en Africa, facultando a la Presidencia para que destine a ello la cantidad que estime procedente*". Aquesta unitat militar havia estat destinada, prèviament, a Girona.

També les conseqüències de catàstrofes naturals eren sovint objecte de la solidaritat de la Cambra. Com a exemple, una de les qüestions plantejades en la sessió del 28 d'octubre de 1928 va ser arran d'haver rebut una carta de l'alcalde de Girona "*invitando a esta Corporacion a que abra una lista de suscripción a favor de los damnificados por las catastrofes ocurridas en Madrid y en Melilla, la Junta acuerda contribuya la Cámara con 100 pesetas*". I a continuació es diu: "*Asi mismo acuerda contribuir con igual cantidad de 100 pesetas en favor de los damnificados por los incendios de las Gabarras*".

En efecte, l'agost de 1928 un gran incendi va devastar el massís de les Gavarres. L'escriptor Joaquim Ruyra, que hi tenia grans extensions de bosc, en va fer un retrat al número 288 de la revista *Recull* de Blanes, del mateix any, aparegut sota el títol "La selva morta". Ruyra relata que l'incendi abastà "*des de la font de Santa Pel·laia, on s'inicià l'incendi, fins a La Pera, on anà a morir la seva llengua final* [...]". I explica la seva experiència: "*Quan vaig eixir de Montnegre un mes enrere, totes les expectatives eren bones. Deixava, davant de les cases dels masos, grans estibes de suro pelat formant amples i alts muradals de pannes superposades* [...] *i la visió fou molt diferent de la imaginada, i més depriment i aclaparadora* [...]. *De les belles estibes de suro, no n'havia restat cap pila de cendra ni de ruscots cremats; no res, no cap desferra: la vacuïtat* [...] *L'erm on havien descansat les riques pannes era un planell ras i d'una grisor uniforme...*".

Val a dir que la contribució econòmica a algunes causes no sempre sorgien del si de la institució o d'organitzacions de la ciutat. El 23 de desembre de 1926 es va acordar, entre d'altres coses, que Josep M. Reitg i Melitó Salellas formessin part de la Junta municipal que havia de tractar l'arbitri sobre solars sense edificar, que el president formés part de la comissió que havia de tractar amb la companyia ferroviària M.Z.A. la transformació i millora del pont de l'avinguda Ramon Folch o que s'acudís "*por mediación de la Cámara de la Propiedad urbana de Barcelona, ateniéndose a las instrucciones que esta comunique y asistiendo a los actos a que invite, en la forma que disponga el Sr. Presidente de esta Cámara, a la información pública abierta sobre el nuevo proyecto de reforma tributaria...*". També es va aprovar concedir la "*gratificación de fin de año, y como de costumbre al personal de secretaria y al ordenanza*". Tanmateix, en aquella sessió el primer que es va acordar feia referència a una qüestió solidària que més que una invitació semblava una ordre superior. Diu l'acta que es va acceptar "*la invitación que en virtud de la R. O. del Ministerio de Trabajo, Comercio é Industria ha hecho la Jefatura Superior de Comercio y Seguros para que se contribuya a la suscripcion iniciada por el Gobierno para socorrer a los damnificados de Cuba; y contribuir a ella con la cantidad de 25 pesetas a entregar a quien indique dicha Jefatura*".

Eren diversos els veïns i propietaris que s'adreçaven a la Cambra per tal que fes de mitjancera en conflictes. En la sessió de gener de 1922 apareix un conflicte provocat per contaminació d'alguns fabricants. La Junta Directiva va discutir sobre "*la instancia presentada en fecha 7 del corriente por propietarios vecinos del barrio del Mercadal instando de esta Cámara adopte las disposiciones que crea oportunas para obligar a los fabricantes Srs. Grober y Compañía y Salieti y Sala, a que impidan que el humo negro cuyos copos caen en gran cantidad sobre azoteas, patios y balcones de las casas de los solicitantes, siga perjudicándoles*". En no tenir l'entitat competències sobre la qüestió, es va decidir traslladar la instància a l'Ajuntament.

D'altra banda, també es feien peticions. La primavera de 1924 fa ser especialment seca i els diaris informaven de tant en tant dels estralls produïts per la sequera. En aquest context, el ple de maig va decidir "*acudir si la Presidencia la considera conveniente al Ilustrísimo Sr. Obispo de la Diocesis para que disponga la celebración de rogativas al fin de obtener los beneficios de la lluvia contra la pertinaz sequia que dañando gravemente campos de sembrados perjudica a los propietarios que son a la vez terratenientes*".

Un dels temes que preocupava els homes dels anys de la primera singladura de la Cambra (especialment fins al 1929, en què es va instal·lar en una seu pròpia) era el nombre de treballadors que calia tenir. Aquest aspecte,

que com gairebé tots estava regulat per successius reglaments emanats del ministeri corresponent en cada època, s'estudia de manera més concreta en un altre capítol. En tot cas, d'entrada, en la sessió del 5 de juliol de 1920, la mateixa en la qual la Junta de Govern quedava constituïda com a tal, aquesta estava obligada a "*la organización de la Secretaria y demás Servicios correspondientes a su funcionamiento, incluso el nombramiento de personal para poder proceder a la formación del censo electoral y demás trabajos preparatorios que con verdadera urgencia impone que se realicen la disposicion transitoria tercera* [del Reglament provisional per a la formació de cambres de la propietat]*; y así se acordó*". Al cap d'unes setmanes, en la reunió del 20 de setembre següent, en la qual prenien possessió els membres escollits -per primera vegada- el dia abans, es ratificaren en el seu lloc tres persones que havien estat contractades de manera eventual. Es tractava del secretari, Santiago Masó i Valentí, el vicesecretari en funcions d'oficial de Secretaria, Ricard Mataró i Mas, tots dos amb caràcter "*permanente y retribuido*", i d'Esteve Pujol i Vidal, que ocupava la plaça d'auxiliar de Secretaria, una plaça que es constituïa en aquell moment. En la sessió següent s'aprovava el projecte de reglament intern i el primer projecte de pressupost, que no s'aprovaria fins al mes de gener, per un import de 8.767,99 pessetes.

Un altre problema important que la Cambra va tractar era la greu mancança que presentava Girona en el parc d'habitatges de lloguer, un dèficit que ha arribat fins a l'actualitat. Aquesta deficiència era especialment colpidora abans d'enderrocar les muralles, que no permetien el creixement de la ciutat. No ha d'estranyar, doncs, que una de les preocupacions dels propietaris fos fer créixer aquest tipus d'habitatge. Ben aviat, en la sessió plenària del 21 d'abril de 1921, el president "*propuso que se procediera desde luego a la creación de la Bolsa de la Propiedad. Después de breve debate en el que intervinieron varios de los Srs. miembros, se acordo que por la Secretaría se prepare la organización de la Bolsa y su reglamentación, asi como los contratos, recibos, pólizas y demás documentos que habrían de utilizarse*". Ja en la sessió següent es va presentar el model de contracte que havia redactat la comissió corresponent, i "*acordose por unanimidad que se procediera a su inmediata impresión y se ofreciera gratuitamente a todos los propietarios*".

Aquesta no només havia de ser una borsa de lloguer de pisos. A finals d'aquell mateix any s'aprovava la creació i organització d'una "borsa de treball", que tenia la missió, en llenguatge modern, d'actuar com a "oficina de col·locació". I per fer-la efectiva era necessària la col·laboració de la Cambra de Comerç i de la Federació Patronal. La primera va respondre immediatament. En l'acta hi apareix un extrem important que no apareixia en l'acta anterior, en la qual es parlava de crear aquesta borsa. La Cambra considerava que a aquelles dues entitats també els podria interessar "*directamente la existencia de dicho organismo* [la borsa de treball] *que puede prestar grande utilidad lo mismo a la Propiedad que al Comercio y a la Industria*".

Comunicava "*dando cuenta de haber sido tomadas en consideración las propuestas de esta Cámara relativas á la creación y organización de una Bolsa del Trabajo, y al establecimiento de enseñanzas para la clase obrera...*". En canvi, la Federació Patronal es va manifestar "*opuesta á la creación de una Bolsa de Trabajo en esta Ciudad*". L'alcalde, per la seva banda, havia remès una petició perquè es nomenés un representant a la comissió municipal que havia d'organitzar una borsa de treball. Es desconeix si es tractava de la iniciativa presa per la Cambra o era una de paral·lela. Des d'aquesta corporació es va nomenar el vicesecretari, en funcions de secretari interí. I és que Santiago Masó havia estat destituït en mig d'una agra polèmica.

Ben aviat, el gener de 1923, el ple de la Cambra va fer ús de la prerrogativa que li permetia el reglament intern: després d'una resolució de la Junta, es feia saber en aquella sessió que, segons l'article 31, "*las vacantes que se han producido por haber dejado de asistir a más de cinco sesiones sin previa excusa los miembros señores D. Buenaventura de Viñals, D. José Oriol Carbó, D. José Brillas y D. Luciano Güell*" podien ser reemplaçades en el cas que no presentessin recurs d'alçada i que la Cambra s'hi pronunciés favorablement.

En els inicis d'aquell any i preveient que les obres a la seu compartida s'acabarien en qualsevol moment, s'elaborà un pressupost i un concurs entre industrials gironins per dotar de mobiliari les estances que li pertocaven, que eren dues oficines per a la Secretaria, el despatx del president i un saló de sessions. S'acordava "*dotar*

decente y confortablemente de mobiliario el salon de sesiones de la Cámara, pero habida cuenta de los medios de que puede disponer esta Corporación consignar en el presupuesto solo una parte, para que el mobiliario sea satisfecho en dos o tres ejercicios económicos. La Junta fija esta parte en tres mil pesetas".

Però aquella seu del carrer Ciutadans, 19 tenia un altre problema, com era l'escassetat d'enllumenat: "*El Sr. Presidente informo a la Junta de las gestiones que se vienen practicando para resolver la cuestión del alumbrado eléctrico explicando que la única solución la consideraba en la venida a esa de la Cooperativa de fluido eléctrico de Cataluña*". També es van fer diverses reunions entre els presidents de les tres institucions que ocupaven el primer pis per a abordar la qüestió. El president anava explicant els avenços o no sobre la qüestió "*y las gestiones que en su virtud se han practicado y el Pleno acuerda aprobarlas y que el mismo presidente siga continuándolas hasta que se obtenga una favorable solución en las cuestiones de alumbrado y agua*".

Pel que fa al pressupost de la Cambra, els primers anys era molt migrat. El Reglament de funcionament de les cambres establia com s'havia d'elaborar, quines partides havia de tenir i, fins i tot, la proporció d'algunes partides respecte a d'altres. Era obligat enviar-lo al ministeri de Foment per a la seva aprovació, sense la qual no es podia tirar endavant. En diverses ocasions va ser retornat amb l'obligatorietat de fer-hi els retocs i les esmenes que s'assenyalaven. Un cop reelaborat es tornava a enviar a Madrid per a la seva aprovació definitiva. També succeïa de manera constant, per un altre costat, que l'entitat s'oposava als comptes municipals perquè, segons el seu parer, no s'ajustaven a allò que calia. Tanmateix, en molt poques ocasions es resolia favorablement als seus interessos. Si era així era perquè el governador civil de torn acceptava, com a instància superior, el recurs d'alçada de la Cambra davant de l'Ajuntament. Una polèmica amb l'Ajuntament que va durar anys va ser sobre la municipalització del servei d'aigües.

Durant decennis i fins a èpoques no tan reculades, s'ha acusat els veïns l'habitatge dels quals dona sobre el riu de convertir-lo en una claveguera a cel obert. El 2 de desembre de 1923 hi havia hagut la renovació triennal de la meitat dels membres del ple. En la primera sessió de després d'haver-se constituït, s'aprova per unanimitat, a proposta del nou membre Eduard de Fonsdeviela, marquès de la Torre, i de Joaquim Franquesa, "*llamar la atención del Ayuntamiento sobre el sucio estado y condiciones antihigiénicas de muchas fachadas de las casas lindantes con el rio Oñar y del cauce de este para que con eficientes medidas de policia urbana, higiene y limpieza y eximiendo del pago de arbitrios a los propietarios, se mejore esa via en forma que no constituya como actualmente foco de infección y un descrédito para la Ciudad*".

Tot i les reticències inicials amb què la Cambra va ser acollida (es va haver d'insistir tant davant de l'Ajuntament com dels tribunals de justícia perquè els seus representants fossin acceptats on, d'acord amb la legislació, els pertocava), des d'un primer moment va intentar que la seva presència ciutadana fos notòria, més enllà de l'assistència "voluntària" a determinats actes. Periòdicament es rebien invitacions del tenor següent: "*Comunicación de Excmo. Sr. Alcalde de esta Ciudad invitando a la Cámara a la procesión del Corpus de la iglesia parroquial de Sta. Susana del Mercadal en la que se confio la bandera al Excmo. Ayuntamiento*". Aquestes invitacions, a les quals alguna vegada s'hi afegia la de les processons a Sant Feliu o a la catedral, es repetien anualment. També n'arribaven "*de la misma Alcaldía invitando al aniversario conmemorativo del heroico sacrificio que de sus vidas hicieron en esta Ciudad los que perecieron en la guerra de la Independencia de la patria, en los sitios de 1808 y 1809*".

A vegades se'n rebien en un altre sentit. És el cas de la invitació efectuada per l'Alcaldia "*invitando al ciclo cultural de conferencias organizado por el Ayuntamiento y la Mancomunidad*" i que es referia a qüestions relacionades amb la higiene. O una altra amb el mateix remitent "*invitando a la conferencia del director del Laboratorio Provincial de Higiene de Barcelona, Dr. Agulló, sobre el tema «Guerra a las moscas»*". En algunes ocasions els convits venien del Govern Civil. La Cambra es donava per assabentada d'un "*Oficio del General Gobernador Civil de esta provincia invitando a la función religiosa de las cuarenta horas celebrada el Domingo de Ramos y Jueves Santo en la Catedral*", recollit en la sessió plenària del 27 d'abril de 1924, quan ja es portaven alguns mesos

del Directori de Primo de Rivera (durant el franquisme, la invitació per a aquest acte religiós es produiria cada any). Tornant a barrejar els estaments militar i religiós, un mes després es recollia la invitació "*del Comandante Médico Director y Oficiales del Hospital militar de Gerona al acto de administración de la Comunion Pascual a los enfermos de aquel Establecimiento*".

Estira-i-afluixa amb l'Ajuntament

Des de la creació de les cambres de la propietat, la legislació establia que aquests organismes havien de ser escoltats per l'Administració, ja fos municipal, provincial o estatal, mitjançant comissions, comitès, juntes d'enllaç, etc. No sempre s'aconseguí batre les resistències, especialment les municipals, la qual cosa es convertí en font permanent de conflictes.

En diverses ocasions, membres de la Junta de Govern simultaniejaven el càrrec amb el de regidor, normalment a l'oposició conservadora; en d'altres, quan deixaven un càrrec ocupaven l'altre i, fins i tot, algun va haver de deixar la Cambra per a ocupar l'alcaldia. Fos com fos, la Cambra considerava que l'Ajuntament no la tenia prou en compte a l'hora de prendre decisions que afectaven la propietat urbana (com, per exemple, taxes, planejaments o serveis). Fou així com, des d'un bon inici, va decidir *de facto* establir un ferri control sobre el Consistori.

Aquesta política d'oposició, que corresponia a la defensa dels interessos dels propietaris, generà al llarg dels anys un intensa feina burocràtica, traduïda en multitud

Jaume Bartrina i Mas va ser alcalde de Girona en dues etapes: 1924-1925 i 1927-1930

de recursos en contra de decisions municipals, escrits o reunions, que a la llarga representà un dels principals eixos en l'activitat cameral. Una activitat que actualment es veu reflectida en els llibres d'actes de la Junta o del ple que s'han conservat i en els butlletins. No s'ha localitzat més documentació anterior a la Guerra Civil ja que, probablement, va ser destruïda pels partits, entitats o grups que la van ocupar (i reformar) a partir de juliol de 1936 fins a l'acabament del conflicte.

Les reunions d'aquesta etapa inicial, fins a la Junta escollida directament pels propietaris associats a finals de setembre de 1920, van anar dirigides a formar el primer cens de la Cambra. Tanmateix, ja en la primera sessió de la primera Junta de Govern d'activitat "normalitzada", es va iniciar un camí que no es va abandonar durant setze anys: el de la confrontació amb el consistori. Uns dies abans la corporació municipal havia aprovat "*hacer uso de la facultad que le concede el R. D. de 13 de Agosto último sobre utilización del recargo de una décima sobre la contribución urbana para obras de saneamiento y urbanización* [...] *pidiendo traslado del acuerdo del Ayuntamiento con copia de la proposición de la Comisión de Hacienda que lo motivó*". En el ple posterior i després de rebre aquesta documentació, es van dirigir a l'Ajuntament per reiterar que "*la Cámara sea oida y tenga siempre la intervención á que tiene derecho en los asuntos que interesan á la Propiedad Urbana*".

A partir d'aquell moment van anar passant recursos contra acords municipals sobre alineació de carrers i places, que serien d'alçada davant del governador civil quan no eren acceptats; es van interposar recursos contra els pressupostos municipals referits als arbitris per clavegueram o contra altres conceptes; es van presentar escrits contra taxes d'enllumenat o contra taxes sobre comptadors, o contra l'augment de la contribució. També s'estudiava si era pertinent oposar-se a l'intent municipal de cobrar per cada motor que s'instal·lés en una finca urbana.

Però durant molts mesos es van fer sobretot escrits, estudis, reclamacions i reunions relacionats amb el subministrament d'aigua potable: per deficiències o encariment del servei, per queixes constants d'usuaris i institucions contra l'empresa, pel preu de la municipalització del servei... Sens dubte, intentar solucionar la qüestió de l'aigua fou la tasca a què més energia dedicà la institució durant els seus primers anys de vida.

Tot i l'obligatorietat d'associar-se a la Cambra, durant aquells primers anys va costar aconseguir que tothom en formés part, fins i tot que les quotes corresponents es satisfessin. El setembre de 1921 es va aprovar "*demandar, previo aviso, a los asociados morosos ante el Juzgado municipal*". Un mes després es tornava a parlar de la mateixa qüestió i, a proposta de la presidència, s'acordava que "*oportunamente teniendo en cuenta los resultados de las recaudaciones de las cuotas de esta Cámara una vez se haya liquidado por el recaudador las del actual trimestre, se dirija por la Secretaria los requerimientos individuales que fueren precisos para que los morosos satisfagan las cuotas pendientes de pago atrasadas con la advertencia que de no hacerlo se procederá a exigirselas por la via judicial*".

Una de les accions judicials empreses va ser contra l'Ajuntament de la ciutat. Segons es desprèn de les actes dels plens municipals, la situació econòmica de la corporació era del tot precària, la qual cosa li impedia fer front als seus compromisos. És per això que en la sessió plenària de la Cambra del febrer de 1922, el darrer punt tractat fou que "*el Sr. Presidente dió cuenta de haber interpuesto demanda judicial contra el Ayuntamiento de esta ciudad en reclamación de las cuotas que le corresponde satisfacer como propietario asociado y que adeuda desde la constitución de la Cámara. Fué aprobada la gestión de la Presidencia*".

Les quotes i la morositat va ser una qüestió que preocupava les cambres de la propietat. Per aquest motiu, el 21 de desembre de 1923 el subdirector de Comerç es va veure obligat a dictar una disposició davant de les queixes rebudes, segons recull el butlletí de la Cambra número 16, que correspon a aquell mes. Diversos propietaris s'havien adreçat a la Presidència del Directori Militar (el cop d'estat de Miguel Primo de Rivera havia tingut lloc dos mesos abans) i al ministeri de Treball, Comerç i Indústria demanant que se'ls eximís del pagament de la quota.

Alguns sol·licitants de l'exempció al·legaven no necessitar els serveis de les cambres; altres, que aquestes no

acomplien el deure de defensar la propietat urbana; uns tercers, que declarar obligatori pertànyer a aquests organismes era contrari a la Llei d'Associacions i, encara uns darrers, que la quota obligatòria era un recàrrec sobre la contribució. Tanmateix, no s'acceptava cap al·legació i l'escrit es reafirmava en l'obligació que els propietaris havien de pertànyer a una Cambra i pagar la quota en funció del grup i categoria on estiguessin classificats.

En el mateix sentit s'expressava una circular de la Fiscalia del Tribunal Suprem com a resultat d'haver-hi acudit les cambres de Bilbao i de Huelva reclamant contra algunes resolucions judicials que permetien a uns propietaris l'exempció del pagament de quotes. Després de diverses consideracions s'establia el següent:

"*Para atender a los múltiples fines que les están encomendados por el articulo 5º, percibirán dichas Cámaras, según el artículo 46, como recurso fijo y permanente, de cada uno de los individuos asociados una cuota personal que en ningún caso podrá exceder de cinco pesetas mensuales, que tendrá el caracter de remuneradora de los trabajos que aquellas efectuen y servicios que presten a los asociados en beneficio y defensa de los intereses comunes.*

La cobranza de la cuota señalada se hará, según el articulo 45, por trimestres, semestres o años al tiempo de hacerse la recaudación de la contribución urbana, y en caso de resistencia al pago de ellas se seguirá para su exacción el procedimiento judicial a que haya lugar en relación con cada individuo moroso, acudiendo al Juzgado competente para hacer efectiva la cantidad de que se trata".

Asamblea de la Propiedad

La espaciosa Sala Mozart se vió ayer tarde completamente llena con motivo de celebrarse la Asamblea convocada por la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana.

Dirigió los debates don Juan Pich, que es el presidente de dicha corporación oficial, acompañándole el vice-presidente, señor Prim, y numerosa representación de la Junta directiva.

Expuso en primer término, el señor Pich las nuevas orientaciones que quieren imponer los gobernantes a la Propiedad urbana, acariciada constantemente por nuevos tributos, impuestos, gabelas y arbitrios de contribuciones, con cuya quintuplicación de recargos se viene a mermar de continuo los rendimientos de la primera manifestación de la riqueza del país, y, a pesar de ser el problema de la vivienda uno de aquellos que no se puede prescindir. Lo cierto es que con las reiteradas tributaciones a que es sometida y agravada cada vez se construyen menos casas, y el capital es invertido preferentemente en otras actividades que rinden más; resultado que con ello se despoja al vecindario de viviendas, ya que éstas se ven mermadas por la tributación constante y creciente.

El señor Pich fué muy aplaudido.

Hicieron uso de la palabra varios asambleístas, que puntualizaron que mientras a la propiedad sólo se le permite el aumento de un 10 por 100, desde 1914 a la industria y en igual período se le permiten aumentos de 200 y 300 por 100.

Observaron otros que para conseguir un permiso del Municipio para el arreglo de un balcón de una casa se había tenido que pagar casi el triple que el coste de la misma reforma. Otros trataron del impuesto de la «plus valía» que gravita sobre la propiedad, debido a la sed de nuestros Municipios, y se refirieron varios casos en que por aquel impuesto se han cobrado importantes sumas a raíz de un traspaso por «mortis causae». Fueron muy aplaudidos.

El presidente de la Asamblea, señor Pich, manifestó que se leería una carta del ministro de Hacienda, señor Cambó, en la que formalmente reconocía que los aumentos inmotivados que alguna vez ordenó la comprobación fiscal estaban en pugna con el espíritu del Real decreto de Junio de 1920, de que es autor el señor Bugallal, y, por lo tanto tenía en preparación un decreto o disposición gubernativa dando normas claras y precisas, ya que ahora según los Juzgados diversos, unos opinaban de una manera y en otros se fallaba de otra.

Dicha carta del ministro, que lleva fecha del 14 actual, fué leída entre aplausos.

Otros asambleístas hicieron uso de la palabra, recomendando que en vista de los grandes tributos que se van imponiendo a la propiedad, se adopten procedimientos de resistencia, ya que es imposible poder subvenir a tantas trabas y arbitrios, por las que resulta, en la práctica, que la propiedad urbana pasa a ser del Estado y del Municipio, siendo los propietarios aquí unos simples administradores.

El secretario de la Asamblea dió lectura a unas conclusiones, muy razonadas y bien escritas, que no reproducimos por su mucha extensión, y que fueron saludadas con aplausos.

El presidente, señor Pich, manifestó que en la primera quincena de Mayo se celebraría en nuestra capital la gran Asamblea general de la Propiedad urbana, a la que asistirían representaciones de las demás Cámaras oficiales de España

El Correo Catalán,
diumenge, 19 de febrer de 1922

(Reproduït al *Boletín de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Barcelona*, núm. 7 -segona època-, de març de 1922)

VENDA I LLOGUER
D'HABITATGES

La seu

L'historiador grecoromà Polibi, anterior al 124 aC, explicava que havia estat la Via Heraclea, un camí existent ja al segle IV aC i que va ser el precedent de la Via Augusta. Per la part sud de l'antiga *Gerunda* formava l'actual carrer de la Força, creuava la muralla i continuava pel carrer dels Ciutadans, camí de *Barcino*. Encara més tard seria el camí ral (reial) i la carretera nacional de Madrid a França. Que ja en temps dels romans era una via important ho demostra el fet que hi fessin una necròpolis (és sabut que enterraven els seus morts a tocar dels camins principals). La van situar just on segles després es bastí l'Hotel Italians, al carrer de la Llebre, tocant l'actual plaça de Sant Josep. L'any 1991, en la petita part excavada, s'hi van trobar vint sepultures.

La Cambra de la Propietat Urbana és al carrer Ciutadans, en el límit entre la zona de l'Areny i la coneguda com a Vilanova. La finca que actualment ocupa havien estat uns horts fora muralla i fora del portal de l'entrada meridional de Girona, situat a l'actual plaça del Correu Vell. Entre aquest portal i aquells horts, a mig camí, Bernat Sitjar hi va comprar un molí i uns obradors per fer-hi una casa amb voltes, anomenada posteriorment Fontana d'Or. Aquella part del carrer se la coneixia com la Draperia, per ser una zona de la ciutat on s'havien establert alguns tallers de teixits de llana o "draps".

Aquells horts estaven situats al bell mig del que es conegué, a partir del segle XII, com l'areny de l'Onyar i de la seva zona d'inundació, fins que al XIII es va construir un mur al llarg de la riba del riu. Ocupaven una porció de terreny que, en noms de l'època de la família dels Sant Martí, limitava amb la plaça del Rossinyol, a llevant; al sud, amb el carrer que des d'aquí anava al de la Ferreria Nova, i a ponent, amb aquest carrer, que era el que portava fins la plaça de les Albergueries. Al nord limitaven amb el carrer de la Tallada. És a dir, en la nomenclatura actual era una porció de terreny entre la plaça de Sant Josep, el carrer Joaquim Pla i Cargol, el carrer Ciutadans, que porta a la plaça del Vi, i el carrer de la Llebre. Els terrenys de l'areny pertanyien al rei, el qual, malgrat l'oposició dels jurats, a partir del primer terç del segle XIV tenia pressa per vendre'ls. S'urbanitzà amb certa rapidesa i això feu que el perill de riuades augmentés, ja que el llit del riu s'anava estrenyent. Fou així com es formaren els carrers Ciutadans, Ferreries Velles, Mercaders i Argenteria-plaça de les Cols, i els perpendiculars.

A la talla de 1388, com recull Jaume Fabre, l'actual carrer dels Ciutadans encara no estava configurat i hi és referit com l'espai comprès entre el portal de la muralla i la plaça de les albergaries. La referència més antiga amb aquest nom apareix en un ban dels jurats de 1418 que crida a rebre un cardenal i parla del carrer "apel·lat de la draperia o dels ciutadans". El mateix autor assenyala que "el cens de 1462 també l'esmenta, i de manera destacada. Situa 59 contribuents a la plaça de l'Oli i al carrer dels Ciutadans, dels quals nou són qualificats com a ciutadans. Deu dels habitants del carrer eren consellers municipals i tres més germans de consellers, però aquesta no és una dada gaire significativa, perquè els altres 63 consellers i els jurats vivien en altres zones de la ciutat. Més significativa és la dada que no vivien gironins amb el títol de ciutadans a d'altres barris de la ciutat".

A partir del segle XVI Girona deixà de ser una capital drapera i accelerà el procés d'aristocratització començat a finals del XV, amb l'arribada de nobles dels voltants i l'ennobliment de ciutadans benestants. I ens trobem amb l'"Estima" de 1535, un document dit així pel seu encapçalament: "*Estima de cases, terres i altres propietats de la ciutat de Gerona, feta l'any 1535, en temps de Miquel Garbí, notari públic i secretari del Consell General de la ciutat, per raó de la contribució de los gastos del riu Ter*". És aquí on apareix que en aquells horts, en la part que afrontava amb el carrer d'en Rosiñol (nom que rebé l'actual carrer de Sant Josep), els senyors de Cruïlles hi tenien una casa, rebuda en herència dels Sant Martí. Aquesta família surt esmentada en la "Relació de caps de família" de 1330, que és el cens més antic de Girona. S'hi diu que un Francesh de Sent Martí viu "en lo carrer que parteix de la Draperia e va per la Ferraria Nova tro la plassa de les Albergueries", actual plaça del Vi.

I és que, com diu Ramon Alberch, "el carrer dels Ciutadans al llarg dels segles XIV i XV compta amb importants palaus i casalots on s'estatgen les famílies nobles i adinerades, i esdevé un indret amb predomini de grans edificis que, amb més o menys transformacions i partions, han pervingut fins als nostres dies [...] Una altra família important fou la dels Sant Martí, que al llarg

dels segles XIV i XV ocupen un casalot que més tard serà propietat dels Cruïlles, posteriorment dels Manresa, i que actualment és la seu de la Cambra Oficial de la Propietat". Al segle XVIII, Girona visqué un moment de redreç econòmic i demogràfic i fou en aquest període quan els edificis del carrer tornaren a ser ocupats per famílies nobles o ennoblides de poc però arribades de les comarques i que vivien de les rendes de les seves propietats. És quan, en paraules del mateix historiador, "el carrer recupera el prestigi dels temps medievals: a l'altura de la Fontana d'Or hom pot posar-hi sense cap mena de dubtes el Palau dels comtes de Solterra que havia estat residència de reis, o bé el Casal de la Cambra Oficial de la Propietat Urbana".

Ara bé, la Cambra de la Propietat va començar a caminar gràcies a la Cambra de Comerç i Indústria, que els havia cedit un local en el pis principal que aquesta corporació ocupava en el número 19 del carrer Ciutadans. Era la Fontana d'Or, un edifici que pertanyia a la família Prim des que el 1882 l'havien adquirit a Vicenç Pou. Des del segle XVIII aquest immoble havia estat seu de la fonda més important de Girona. Diu Alberch que "durant anys i panys, conviuen els llinatges més aristocràtics de la ciutat amb un reguitzell de fondes i hostals que acullen parades de diligències". La part més espaiosa de l'edifici, la que donava a Ciutadans, portava algunes desenes d'anys essent una fonda que havia tingut diversos llogaters. Narcís Rigau la convertí en parada de carros, diligències i tartanes, tot i que l'immoble portava més d'un segle dividit en tres propietats. Dues tenien l'accés per Ferreries Velles i es destinaven a habitatges. A començament del segle XIX, durant l'ocupació francesa, al mateix carrer hi havia l'"Hotel des quatre nations" i sengles fondes al palau dels Solterra i al casal dels Caramany, a tocar de la plaça del Vi.

La Cambra de Comerç i Indústria havia llogat, quan es va crear el 1910, tot el principal del número 19 del carrer Ciutadans. Les seves actes de Junta de 1919 especifiquen que, degut a un increment mensual de 50 pessetes, a partir del primer dia de l'any següent en pagarien 190. Això feia que els n'haguessin de pagar 20 més al mes la Societat Econòmica d'Amics del País i una Associació Mercantil. Segons els pressupostos d'aquella Cambra per a 1920, a banda d'aquestes dues entitats, també

FRANCISCO TORREGROSA
ALMACÉN DE ALPARGATAS Y ZAPATILLAS
DE TODAS CLASES
GRAN SURTIDO PARA TEMPORADA INVIERNO
CORT-REAL, 4 GERONA

AUTOS FORD

BOLETIN RELIGIOSO

JAIME PUNTONET
SASTRERIA

Puedo servirle los libros y revistas que necesite V. DE TODO EL MUNDO EN TODOS LOS IDIOMAS
Ciudadanos 16.-Librería

EL ARTE CRISTIANO
FUNDADO EN 1892
VAYREDA, BASSOLS, CASABÓ Y COMP.ª
OLOT (Gerona)
SE REMITEN CATÁLOGOS Y DEMÁS DATOS
REPRESENTANTE EN GERONA
D. Francisco Mundet, Ciudadanos, 20, Librería

Muy bien curada....

LECCIONES

COMPRO PAPEL LIMPIO A 20 CENTIMOS KILO. TRAPOS Y DEMAS DESPERDICIOS A BUENOS PRECIOS HUERTAS 17

¡Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona

Informació del resultats de les eleccions celebrades a la Cambra el 19 de setembre de 1920 (*Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, 24-09-1920)

compartien la seu amb l'Associació de Fabricants de Farina, l'Associació de Fabricants de Pasta per a Sopa, l'Associació de Negociants o Tractants de Bestiar, el Gremi de Sabaters, el Gremi de Perruquers i Barbers, el Col·legi de Corredors de Comerç, el Gremi de Paletes i el Gremi de Magatzemistes de Vi. En la sessió del 24 d'octubre de 1920, donant compte de diversos assumptes, es diu: "*De la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona, solicitando se le autorize para domiciliarse en el local de esta Corporación. Se acordo de conformidad*". En la reunió posterior es dona per assabentada de l'agraïment per "*el acuerdo autorizando a aquella Entidad para establecer sus oficinas en el local de esta Cámara*".

Ben aviat, però, els homes de la Cambra de la Propietat van notar no només l'estretor de conviure en un determinat espai diverses entitats sinó de fer-ho en un immoble de lloguer. El setembre de 1920, quan la Cambra tenia només dos mesos de vida "oficial", se li va comunicar que el Banc de Catalunya havia comprat l'immoble amb la intenció de reformar-lo totalment per instal·lar-hi les seves oficines. Aquest banc, obra de Rafael Masó, havia celebrat un banquet d'inauguració el 31 d'agost en el Saló de Descans de l'aleshores Teatre Principal. En una de les reunions de setembre, Joaquim Franquesa, que exercia el càrrec de comptador a la Junta dels propietaris, va informar els seus companys "*sobre los proyectos del Banco de reservar el piso principal del edificio a la instalación de las Cámaras Oficiales de Comercio y de la Propiedad y a la Federación Patronal; y propuso que se autorizara a los Srs. Presidente y Secretario para instalar la Cámara en un local interino desde que sea forzoso desalojar el actual, así como para que dichos Srs. Presidente y Secretario, de acuerdo con los de la Cámara Oficial de Comercio y Federación Patronal se pongan en relación con el Banco de Cataluña y el arquitecto director de las obras a fin de conseguir que el piso principal de la casa nº 19 de la calle de Ciudadanos se destine a las tres dichas entidades y la distribución de los locales se realice según la conveniencia de todas ellas*".

El novembre es tornà a debatre sobre aquest assumpte i es posà sobre la taula el que seria un desig constant de la Junta, fins a fer-lo realitat:
"*Puesto a debate la cuestión del local social de esta Cámara y dando sobre ella explicaciones, el Presidente hace observar que poseyéndole interinamente por la benevolencia de la Cámara de Comercio que con ello ha dado prueba de una deferencia que hay que agradecer, acaso fuera más conveniente a los intereses de esta Cámara proporcionarse un local exclusivo, sobre todo teniendo en cuenta que las reparaciones y reformas no solo del local sino de la casa, en la forma en que se han anunciado, serán costosas y duraderas. Añade, sobre ello, dicho Sr. Presidente, que además aun contando con el propósito de los nuevos propietarios de habilitar decorosamente el actual local para cederlo en arriendo conjuntamente a las Cámaras de Comercio y de la Propiedad Urbana, puede llegar el caso de que haya de estipular en consonancia con las obras realizadas un precio de alquiler que no pueda suportar la potencia económica de esta Corporación. Por ello optaba por el arriendo inmediato de un local o piso definitivo y exclusivo.*

Terciando en este debate todos los señores miembros asistentes y estimando las mayoría de ellos que la solución propuesta por el Sr. Presidente será siempre realizable cuando se quiera, á propuesta de los Sres. Franquesa y Xifra Masmitjá, se acuerda por unanimidad que se utilice interinamente el presente local de la Cámara de Comercio y se gestione de la misma autorización para que las oficinas puedan instalarse con mas condiciones de decoro y comodidad, en el departamento de la Secretaria de dicha Cámara de Comercio, con el propósito de contribuir a los gastos de Alquiler en la forma que mas adelante y oportunamente se concierte."

Les institucions que tenien la seu a l'edifici hi van continuar mentre es feien les obres, cosa que comportà algun entrebanc. Així, la Cambra de Comerç recull que s'havia consignat un escrit "*de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de esta Capital solicitando autorización para establecer interinamente sus oficinas en la Secretaria de esta Cámara. Se acordo de conformidad a lo solicitado.*"S'acabava de comprar una màquina d'escriure i un moble fitxer amb les corresponents fitxes, ja que s'havia d'elaborar el cens electoral de la Cambra i l'estadística de propietaris de la ciutat. Al respecte, a la reunió de la Junta del setembre de 1921, el secretari informà que havien començat "*los trabajos para la Estadística de la Propiedad Urbana, si bien las dificultades y molestias que ocasionan las obras que se efectuan en el edificio de la Cámara, impide la instalación del fichero que sufriria graves perjuicios, con lo cual dichos trabajos se retrasan notablemente a pesar del buen celo de las oficinas*".

El maig següent la Cambra ocuparia tres despatxos del principal i una sala d'actes. El mes d'agost d'aquell 1922 el secretari considerava "*la imperiosa necesidad de poseer el mobiliario indispensable para poder instalar las oficinas de esta Cámara en el nuevo local que llegando ya casi a termino las obras que se han practicado podrá ocuparse prontamente*". Es tractava d'un escriptori per al vicesecretari, dues butaques, sis cadires i un penjador de peu. La Comissió Econòmica havia d'aconseguir

catàlegs, models i preus del mobiliari per a la resta de dependències. A la mateixa sessió es va acordar "*la instalación inmediata dentro lo posible, de telefono urbano y alumbrado eléctrico en el nuevo local*".

La situació econòmica de la institució no era bona, com ho demostra la sessió de la Junta del 16 de gener de 1923. El president informava que s'havia de preparar el pressupost per a l'exercici 1923-1924 (en aquells moments, l'any econòmic era el comprés entre l'1 d'abril i el 31 de març següent). I en aquest marc s'aprovava "*dotar decente y confortablemente de mobiliario el salón de sesiones de la Cámara, pero habida cuenta de los medios de que puede disponer esta Corporación consignar en el presupuesto solo una parte, para que el mobiliario sea satisfecho en dos ó tres ejercicios económicos. La Junta fija esta parte en tres mil pesetas*". El pressupost de la Cambra que s'aprovà era de 20.290,82 pessetes. Alhora, s'obria un concurs "*entre los industriales de esta Ciudad*" per a l'adquisició del mobiliari. Mentre es feien reunions amb la Cambra de Comerç i la Federació Patronal per establir la quota de llum i aigua que tocaria pagar a cada institució, es resolia el concurs per al mobiliari, al qual només s'hi havia presentat Bautista Jornet Marquet. La Junta decidí adquirir una butaca de noguera amb entapissat de vellut "d'Utrech", per 1.000 pessetes, per a la presidència; 17 *sillons*, també de noguera i del mateix tipus de vellut, per un import de 500 pessetes cadascun, que suma 8.500 pessetes; dues taules amb sobre de vidre, una per col·locar-la a la tarima, amb un preu que no excedeixi de 1.190 pessetes. Es deixava a criteri del president el color de l'envellutat.

Ramon de Berenguer i de Llobet, comte de Berenguer, va ser el president fundacional de la Cambra i va ocupar la vicepresidència durant diversos anys, relacionat amb partits monàrquics tradicionalistes

Primeres discrepàncies sonades

Mentre es discutia el mobiliari per a les primeres oficines "pròpies" i per al saló de sessions, la Cambra vivia la seva primera crisi. I va tenir com a protagonistes dos homes poderosos, enfrontats políticament. Un era Ramon de Berenguer i de Llobet, comte pontifici de Berenguer, títol atorgat a la família al segle XVIII. A més, era marquès consort de Garcillán, títol que ostentava Asunción Maldonado y González de la Riva, amb qui es va casar el 1901. Era un industrial propietari de les centrals elèctriques de Bescanó i de Vilanna i d'una que construí a Girona. Va ser diputat pel partit conservador d'Antoni Maura, a la Mancomunitat de Catalunya, des de 1919 fins a 1925. Era el vicepresident primer de la Cambra.

L'altra protagonista era l'advocat, periodista i polític Santiago Masó i Valentí. El 1899 havia fundat, amb el seu pare, el *Diari de Girona*, i fins al 1934 va ser redactor del setmanari *El Gironès*. Havia sigut president de l'Associació de Periodistes de Girona, regidor a l'Ajuntament de Girona i diputat a les Corts Espanyoles per la Lliga Regionalista. Es casà amb Carme de Vinyals i de Font, germana de Bonaventura de Viñals, hisendat, industrial, propietari d'una central elèctrica a Flaçà i vicepresident segon de la Cambra, organisme del qual Masó n'era secretari.

També n'hi apareix un de tercer, però sense tenir-hi un paper prou destacat, tot i ser el president de la Cambra. Es tracta del també advocat i hisendat Ferran Casadevall, aleshores regidor a l'Ajuntament de Girona per la Unión Monárquica Nacional, un partit català ultraconservador i nacionalista espanyol, nascut per enfrontar-se a la Lliga.

Documentalment, la qüestió apareix en la sessió del 5 de setembre de 1922 quan el president sotmet al ple la proposta d'obrir les oficines al públic de 10 a 1 del matí. Aprofitant l'avinentesa, el vicepresident Berenguer adreçava una proposta als assistents "*encaminada a obtener que la Cámara señale como horas oficiales de despacho las diez a doce de la mañana, con obligatoria asistencia de los empleados de la misma y anuncio en el portal de la casa que ocupa*". Finalment, la proposta es va discutir en la represa de les sessions, a la tornada de les vacances d'estiu i amb certa polèmica. El mateix Berenguer va voler que es ratifiqués:

"**A)** *El señor de Berenguer propone atendiendo a que la Cámara ha podido instalarse ya en el nuevo local propio mucho antes del primero de octubre, que se ratifique el acuerdo de la Junta de Gobierno sustancialmente y se amplíe lo acordado en esta forma: Las horas de oficina de la Cámara seran tres: desde las diez de la mañana hasta la una de la tarde, todos los dias laborables.*

B) *La asistencia a las oficinas durante dichas tres horas, sera obligatoria para todo el personal que perciba sueldo mensual fijo de la Cámara, esto es: para el secretario, para el vicesecretario, para el auxiliar y para cualquier otro empleado de cargo que se crea y provea, que exija la prestación de servicio en la misma oficina.*

C) *La falta de un dia de asistencia a las oficinas sin permiso escrito de quien corresponda y se determine en el Reglamento especial de oficinas y empleados é interinamente en su defecto del Presidente de la Cámara y registrado en Secretaria, obligará al empleado que la hubiera presenciado a anotarla para dar de ella cuenta a la Junta de Gobierno ó al Pleno de la Cámara segun sea quien celebre primeramente sesión, interviniendo en sanción si no lo hiciere.*

D) *Tres faltas consecutivas de asistencia ó cinco durante un mes, sin mediar permiso en la forma dicha y las muy reiteradas de poca puntualidad con retraso de mas de media hora daran lugar a destituir del cargo y separar de la Cámara al funcionario que las hubiera cometido.*

E) *Sin perjuicio de su inmediato vigor se cuidará de incluir sustancialmente lo que antecede en los artículos apropiados del Reglamento especial de Secretaria, oficinas y empleados cuando se proyecten y acuerden.*

F) *El día quince del actual mes de septiembre empezará ya a regir el nuevo horario de las tres horas de trabajo y despacho público por la mañana.*

Esta propuesta del Sr. de Berenguer motivó una larga discusión en la que intervienen todos los Señores miembros presentes, y despues de defenderla dicho señor é impugnarla en parte el Sr. Almeda y proponiendo el Sr. Xifra Masmitjá que la sanción de destitución que en ella se menciona no pudiere tener lugar sin previa formación de expediente en el que se oyera al interesado, se acordó por unanimidad aprobar la propuesta del Sr. de Berenguer con

la modificación defendida por el Sr. Almeda del apartado (d) en la forma siguiente: "Tres faltas consecutivas de asistencia o cinco durante un mes sin mediar permiso en la forma dicha y las muy reiteradas de poca puntualidad con retraso de mas de media hora darán lugar a una sanción y la reincidencia[1] *a la destitución del cargo del funcionario que las hubiere cometido."*

Però és en la Junta de Govern que se celebrà pocs dies després, el 16 de setembre, quan la qüestió esclatà. Curiosament, es feu en primera convocatòria ja que, a més del president, Ferran Casadevall, hi assistiren Ramon de Berenguer, Joaquim Franquesa, Salvador Auguet i Joan Prat, és a dir, la majoria absoluta dels membres, que en total eren set. Després d'alguns temes de tràmit, l'acta recull que "*el infraescrito vicesecretario sensiblemente obligado, segun manifiesta, por el acuerdo tomado en la última sesión del pleno de esta Cámara, pone en conocimiento de la Junta las faltas completas de asistencia del secretario D. Santiago Masó a las oficinas en los dias once, doce, quince y diez y seis del actual; tras largo debate suscitado por el Sr. Franquesa que opina que el pleno con el acuerdo referido cometió el error de acordar sobre lo que es de atribución exclusiva de la Junta de Gobierno, esta se da por enterada de dichas faltas y que pasan a conocimiento del pleno en su primera próxima sesión*". A continuació es va aprovar la redacció d'un reglament de règim interior de Secretaria.

I el punt a tractar a continuació feia referència a una instància que Santiago Masó havia fet arribar al president de l'entitat "*dándose temporalmente de baja en el servicio o desempeño de su cargo y solicitando una licencia de dos meses para atender a su salud. Expone el Sr. Presidente que para la resolución de esta instancia ha estimado conveniente reunir a la Junta de Gobierno, é invitando a los señores presentes a que deliberen y acordar sobre ella, se origina una larga discusión abogando el Sr. Franquesa para que se conceda la licencia de los dos meses sin sueldo, toda vez que la dolencia que alega el secretario esta plenamente justificada con los dos dictamenes facultativos que la certifican acompañados a la instancia; el Sr. de Berenguer se opone a su concesión advirtiendo que como es sabido, desde hace tiempo el interesado ha dejado de asistir a las oficinas cuando bien le ha parecido y sin solicitar licencia ni permiso de nadie; y que la instancia no es mas que un subterfugio para sustraerse al cumplimiento de los acuerdos del pleno de la Cámara y de esta Junta de Gobierno que para el mejor servicio hicieron obligatoria la asistencia de todo el personal y cambiaron las dos horas de oficina de la tarde por las tres de la mañana que rigen desde el dia de ayer. Intervienen asimismo los Señores Presidente, Prat y Auguet y pedida votacion, votan: la denegacion de dicha licencia los señores de Berenguer, Prat y Auguet; la concesion de la misma pero sin sueldo, el Sr. Franquesa; y en pro de la licencia de dos meses con el sueldo correspondiente el Presidente Sr. Casadevall*".

El ple de la Cambra, en sessió de 27 d'octubre d'aquell 1922, no només va ratificar la denegació de la llicència o permís sinó que en base a aquells acords va aprovar per unanimitat "*suspender a este funcionario de sueldo a partir del dia quince de septiembre último y de empleo desde el dia de hoy e incoarle el expediente de destitucion que se preceptua en los artículos 36 y 38 del Reglamento de Secretaria* [aprovat uns dies abans] *por el gran número de las reiteradas y abusivas faltas de asistencia a*

Santiago Masó i Valentí, advocat i polític de la Lliga Regionalista, va ser el primer secretari de la Cambra, càrrec que ocupà fins que sorgiren discrepàncies en el si de la junta

1 Subratllat a l'original

las oficinas en que obstinadamente con desprecio de los acuerdos y autoridad de la Cámara ha incurrido...".

El 15 de novembre tenia lloc una sessió extraordinària de la Junta de Govern. Hi eren presents Casadevall, de Berenguer, Gimbernat i Auguet. El president informà que havia convocat la reunió "*para tratar del expediente de destitución instruido contra el Secretario Señor Masó*". Després de la lectura de l'expedient, es va decidir convocar un ple extraordinari amb la proposta de "*la inmediata destitución de Don Santiago Masó y Valentí de su cargo de Secretario de esta Cámara. La declaración de la vacante de este cargo. Y la provisión del mismo mediante el nombramiento de Secretario permanente otorgada á favor del Vicesecretario de esta Cámara.*"I aquell ple es va celebrar només dos dies després, el 17 de novembre. No hi van assistir, sense que s'haguessin excusat, sis membres, i un, Joaquim Franquesa, va manifestar que no prendria part en la votació que s'escaigués, tot i que després se'n va desdir. La sessió va començar amb la lectura de l'expedient de destitució a Santiago Masó. En acabar, l'instructor, Ramon de Berenguer, va informar que havia rebut una carta de l'expedientat, i la va llegir. Després de la lectura, *"el Sr. Gimbernat analiza sus conceptos y dice que no puede dejarlos pasar sin que conste en acta su mas energica protesta y sus manifestaciones porque son evidentemente ofensivas para la Cámara. Pide a la Presidencia que asimismo conste que en el acuerdo de incoación de dicho expediente él intervino como todos los demás miembros no obedeciendo a mas movil que el bien de la Cámara y termina afirmando que ya es demasiado atrevimiento el del expedientado Sr. Masó al consignar en su carta, por causa de dicho acuerdo y de la tramitación del expediente la expresión de "quina farsa" y repite su protesta. Protestando igualmente del contenido de la carta los Sres. Casadevall, Berenguer, Tarrés, Pol y Reitg y asienten a estas protestas los demás miembros a excepción de los Sres. Franquesa y Sambola."*

El primer d'aquests dos darrers impugnà la tramitació de l'expedient per qüestions procedimentals, tot al·legant que no havien passat els vuit dies preceptius des que s'havia notificat a l'exsecretari la seva incoació. I també perquè, al seu criteri, no hi havia hagut reincidència des de la notificació. Segons l'instructor, de Berenguer, havia transcorregut aquell termini i, en base al reglament de Secretaria, no era necessària la reincidència per obrir un expedient. Sotmesa la qüestió a votació, el mateix de Berenguer va demanar que fos nominal, a la qual cosa s'accedí. Votaren a favor de l'expedient i, per tant, de la destitució, deu membres, mentre que dos ho van fer en contra.

Paral·lelament a allò suscitat pel secretari, havia tingut lloc una altra polèmica en la qual els protagonistes eren el comptador, Joaquim Franquesa, i el president, Ferran Casadevall. En la mateixa sessió plenària del 15 de novembre, en la qual s'havia denegat el permís sol·licitat per Santiago Masó, es va informar que Franquesa havia presentat un escrit de dimissió del seu càrrec tres dies abans. L'acta recull el següent:
"*Esta comunicación suscita manifestaciones desfavorables de todos los Señores miembros presentes, a excepción del Presidente Sr. Casadevall que se abstiene de intervenir y sobre ella por unanimidad y con la abstención de la Presidencia, se acuerda: hacer constar el desagrado con que la Cámara ha visto los términos incorrectos é improcedentes con que se ha dirigido el Sr. Franquesa al Presidente de esta Cámara presentando su dimisión del cargo de Contador fundada en un motivo ofensivo completamente inexacto; otorgar un amplio voto de confianza al Sr. Presidente de esta Cámara D. Fernando Casadevall en desagravio de la ofensa que el Sr. Franquesa ha pretendido inferirle con su dicha comunicación toda vez que el Sr. Casadevall viene desempeñando su cargo de Presidente a satisfacción de la Cámara, por su celo, acertada dirección y buena administración de los intereses que le están confiados y representa; admitir la dimisión del Sr. Franquesa de su cargo de Contador, nombrando para desempeñarlo a Don Juan Prat Bousarenys y elegir para la vacante del cargo de Vocal de la Junta de Gobierno que ejercía el Sr. Prat, al miembro del Pleno D. José Gimbernat y Pous*".

El Reglament intern de la corporació assenyalava que un membre del ple o de la Junta de Govern deixaria de ser-ho en no assistir a cinc sessions sense justificar. Ja s'havien donat alguns casos d'exclusions per aquesta causa. Una, va ser la de Joaquim Franquesa, després que hagués dimitit com a comptador. El 23 d'abril de 1923 hi havia sessió

plenària i el president comunica que el dia anterior havia rebut una carta del mateix Franquesa "*manifestando las razones en que se apoya para que no se declare vacante su cargo de miembro de esta Cámara. La Presidencia explica como en anterior ocasión el Sr. Franquesa al dimitir su cargo de Contador de esta Corporación había mostrado su voluntad de no continuar formando parte de la misma*". Algun dels assistents dona per justificades les seves absències i "*en atención a que con rectificación de lo manifestado tiempo atrás mostraba hoy el Sr. Franquesa, el propósito que le honra de seguir formando parte de esta Cámara* [...] *aplaza su resolución hasta oir las explicaciones verbales de dicho señor en la proxima sesión a que se le convocará*". Efectivament, en la següent sessió Franquesa va manifestar que es retractava del que havia dit i que volia continuar essent membre de la Cambra, la qual cosa es va acceptar.

Cap a un local propi

El 23 d'abril de 1923 tenia lloc, a instàncies de la Cambra de Comerç, una reunió amb la Unió Patronal i aquesta corporació per discutir sobre el lloguer que havien de pagar les tres entitats per ocupar el pis principal de Ciutadans, 19, propietat del Banc de Catalunya. Tanmateix, tot i que la qüestió es va tractar en dues sessions, en cap de les actes corresponents hi figura la quantitat a pagar.

A través de diversos testimonis de l'època, hom pot saber que la neteja dels carrers de Girona no era especialment curosa. Però, a tenor del que recullen les actes corresponents, tampoc algunes entrades d'edificis, si més no, la de l'edifici que acollia la seu de la Cambra. Es va acordar "*que se dirija queja de esta Cámara al Ayuntamiento de esta Ciudad y a la Gerencia del Banco de Cataluña propietaria, para que se arregle decorosamente la entrada y vestíbulo de la casa domicilio social de esta Corporación*".

A mitjans de 1927 l'àmbit territorial d'actuació de la Cambra va deixar de ser local per passar a ser provincial, de manera que va passar de gestionar les quotes corresponents a 1.878 finques de Girona a 81.013 del total provincial. El butlletí número 32, de gener i febrer de 1928, recollia "*todos los pueblos, aldeas, lugares y caseríos de la Provincia o sea todas las fincas urbanas sitas en los términos municipales que a continuación se mencionan con expresión del número de fincas y contribuciones que para ellas se satisface al Tesoro público sin recargos*". Són 249 entitats municipals.

Poblacions amb més de 1.000 finques i les actuals capitals de comarca (1927):

Població	Nombre
Banyoles	1.898
Blanes	1.619
Cassà de la Selva	1.929
Castelló d'Empúries	1.029
Figueres	2.291
Girona	1.878
La Bisbal	1.415
Llagostera	1.288

Lloret de Mar	1.595
Olot	1.575
Palafrugell	3.073
Palamós	1.383
Puigcerdà	805
Ripoll	1.096
Sant Feliu de Guíxols	2.962
Santa Coloma de Farners	1.532
Torroella de Montgrí	1.641

Font: Butlletí de la COPUPG, 32. Elaboració pròpia

Curiosament, cinc poblacions (Banyoles, Cassà de la Selva, Figueres, Palafrugell i Sant Feliu de Guíxols) comptaven amb més finques que la capital.

I convertir-se en cambra provincial va palesar encara més la necessitat d'ampliar l'espai. Per aquest motiu, en la sessió del 28 de novembre, "*el Sr. Presidente expone al Pleno que teniendo en cuenta la ampliación que en su nueva organización han tenido las Oficinas de esta Cámara en virtud de su nuevo caracter de provincial es materialmente imposible el trabajo en el reducido local en que estan instaladas dichas oficinas, pues hasta el mismo Salon de sesiones ha tenido que habilitarse para despacho y esto que la Cámara aun no ha empezado a funcionar en la forma mas extensa con que debe hacerlo el proximo ejercicio de 1928 y que en la imposibilidad de momento de poder adquirir un edificio que siendo propiedad de la Corporacion puedan instalarse en el con todo desahogo las oficinas y dependencias de la Cámara entendia y creía ser ello lo mas conveniente para los intereses de la misma y así lo proponia al Pleno, el dirigirse al propietario del edificio en el cual estan instaladas hoy ó sea al Director Gerente del Banco de Cataluña y exponerle que esta Cámara le estimaria mucho el que procurase proporcionar a la misma en este mismo edificio alguno ó algunos otros cuartos ó habitaciones con que ampliar el local que viene hoy dia ocupando para poder establecer las oficinas en la amplitud que requieren, pues a no poder atender a esta Cámara se vera de manera obligada á buscar otro local.*"

En la darrera acta de les sessions plenàries que es conserven apareix la resposta del banc propietari de l'immoble. Es mostra contrari a una ampliació de l'espai ocupat per la Cambra de la Propietat. Per tant "*y no siendo posible a esta Camara por mas tiempo demorar esta cuestion por ser el local actualmente ocupado insuficiente, acuerda la Camara facultar al Sr. Presidente para que haga las gestiones que estime necesarias y convenientes para dotar a esta Corporacion de un local adecuado y a proposito para la misma*". En aquest sentit i segons es dedueix de l'acta que correspon a la sessió de la Junta de Govern del 25 de gener de 1928, es va constituir una comissió per estudiar el tema d'un nou local. I al respecte, "*la Junta acuerda facultar ampliamente a Don Isidro Bosch y Bataller* [que havia entrat com a vocal] *para que estudie y exponga a esta junta de Gobierno las negociaciones que crea necesarias para la adquisicion en buenas condiciones de la casa numero diez de la calle de Ciudadanos de esta Capital propiedad de Dª Catalina Massaguer Viuda de Coll para instalar en ella la Cámara*". Tanmateix, a la següent reunió es va decidir deixar l'assumpte en suspens "*hasta tener noticia exacta de la recaudación que anualmente podrá la Cámara practicar*".

El juny de 1928 el secretari dona per acabat el cens anual de propietaris, que per primera vegada és d'àmbit provincial. Les dades resultants es presenten en el quadre següent:

Grup	Categoria	Contribució (pts)	Propietaris	Contribució total
1r	1a	0,01 a 50	45.674	468.416,78
	2a	50,01 a 100	2.713	188.321,40
2n	1a	100,01 a 200	1.366	189.574,95
	2a	200,01 a 300	402	98.104,93
3r	1a	300,01 a 500	282	106.421,42
	2a	Més de 500	178	160.357,41
			50.815	1.211.196,89

Font: Actes CPUG. Elaboració pròpia

En aquesta fotografia de 1920, d'autoria desconeguda, de la plaça Sant Josep, amb la qual limita, per llevant, l'edifici de la Cambra, hi apareixen carruatges de l'Hotel Italians

Pel que fa a les quotes a la cambra, els contribuents havien d'aportar un percentatge establert respecte a la contribució territorial urbana. L'escalat contemplava que cada categoria es dividia en dues classes, excepte la primera del primer grup, que ho feia en set, i la segona del tercer, que tenia nou categories. Les quotes havien de ser aprovades pel ple i, després, pel Ministeri de Treball, Comerç i Indústria. Per a l'exercici econòmic de 1929, l'escala de quotes era la següent:

Grup	Categoria	Contribució (pts)	Propietaris	Contribució total
1r	1a	1a	fins a 0,70	Exemptes
		2a	de 0,71 a 3,00	0,15
		3a	de 3,01 a 6,00	0,30
		4a	de 6,01 a 12,00	0,50
		5a	de 12,01 a 20,00	1,00
		6a	de 20,01 a 30,00	2,00
		7a	de 30,01 a 50,00	4,00
	2a	1a	de 50,01 a 75,00	7,00
		2a	de 75,01 a 100,00	9,00
2n	1a	1a	de 100,01 a 150,00	12,00
		2a	de 150,01 a 200,00	16,00
	2a	1a	de 200,01 a 250,00	20,00
		2a	de 250,01 a 300,00	24,00
3r	1a	1a	de 300,01 a 400,00	28,00
		2a	de 400,01 a 500,00	34,00
	2a	1a	de 500,01 a 1.000,00	40,00
		2a	de 1.000,01 a 2.000,00	48,00
		3a	de 2.000,01 a 5.000,00	60,00
		4a	de 5.000,01 a 10.000,00	80,00
		5a	de 10.000,01 a 15.000,00	100,00
		6a	de 15.000,01 a 20.000,00	200,00
		7a	de 20.000,01 a 25.000,00	300,00
		8a	de 25.000,01 a 50.000,00	400,00
		9a	Més de 50.000,00	500,00

El mes de juliol es va decidir, en vista de la insuficiència del local que s'ocupava, fer públic mitjançant anuncis que la corporació adquiriria un pis en bones condicions per establir-hi una seu pròpia. El mes següent es tornà facultar el membre del ple i arquitecte Isidre Bosch "*para que estudie el modo y forma mas conveniente para la adquisición o construcción de un edificio para la Camara para proponerlo al Pleno su aprobación*". Aquest acord es prenia en la mateixa reunió extraordinària en què, a instàncies del president provincial del partit Unión Patriótica, el que sustentava Primo de Rivera, s'havia de discutir "*el número y nombres de los Señores que en representación de esta Corporación asistiran a Madrid para formar parte de la solemne manifestación de homenaje y adhesión al Gobierno y en especial a su presidente el Excmo Señor D. Miguel Primo de Rivera*", i prosseguia que "*se acuerda designar para que asistan representando a la Cámara el Presidente de la misma, D. Fernando Casadevall y Rosés, en nombre de la Junta de Gobierno a D. José Mª Reitg Martí y D. Bernardo Casellas, por el Pleno, Don José Homs y D. Isidro Bosch y por las Delegaciones al Delegado de la Cámara en Palafrugell Don Francisco Sagrera Riera*".

Escriptures de compra per part de Martí Massaguer a Lluís Emmanuel de Manresa, net de Ramon de Manresa, de l'edifici número 12 del carrer Ciutadans de Girona

L'adquisició d'un immoble començava a generar feina i qüestions que s'havien de solucionar. A instància de les comissions d'Hisenda i d'Administració es va veure la conveniència de crear-ne una d'específica l'objectiu de la qual fos únicament aquesta compra. En formarien part Casadevall, Bosch i Almeda. A més, tenint en compte que el territori que havia d'abastir la Cambra era tota la província, així com "*el frecuente uso que tiene que hacerse del teléfono interurbano*", es va acordar "*solicitar de la Direccion de Telefonos se sirva ordenar se instale un aparato en las oficinas de esta Camara*".

El mes de febrer de 1929 va ser el més important pel que fa a la presa de decisions sobre la nova seu. Així, en el butlletí número 43 s'informava que en el ple celebrat el dia 1 "*acordose aceptar el ofrecimiento de venta de la casa nº 12 de la calle de Ciudadanos de esta Ciudad hecho por su propietaria, Doña Catalina Massaguer. Pedir a la Superioridad autorización y confección por la Comisión de Hacienda el oportuno proyecto de presupuesto extraordinario*". De fet, s'havien presentat diverses ofertes.

El preu de venda era de 250.000 pessetes i en la següent reunió de la Junta, quinze dies després, "*examinados el presupuesto extraordinario formulado por la Comisión de Hacienda para adquirir un edificio, y cuadro de amortización que se acompaña, hallados conforme se acuerda presentarlo al Pleno para su aprobación*". Aquest pressupost preveia fer front a la compra mitjançant 100.000 pessetes que ja es tenien, 21.540 que havien "sobrat" del darrer exercici i una hipoteca de 160.000, a pagar en 10 anys a un interès del cinc per cent. El preu de la casa, instal·lació i trasllat, drets d'escriptura, drets reals (12.301,25 pessetes), hipoteca i altres impostos sumaven 281.540 pessetes, a les quals calia afegir els interessos (44.000 pessetes). Tot plegat, doncs, un total a pagar de 325.540 pessetes. Aquest pressupost es va aprovar i, per descomptat, es va "*elevar*" a la superioritat.

En la mateixa sessió de la Junta també s'havia aprovat donar "*un voto de gracias*" a Isidre Bosch i a Manuel Roqueta, secretari de l'entitat, "*por el feliz y buen resultado de las gestiones llevadas a cabo cerca del Ministerio del Trabajo en su viaje a Madrid comisionados por la Camara al efecto*". Per la seva banda, el president, Ferran Casadevall, havia rebut amplis poders per "*otorgar con Doña Catalina Massaguer y Subirós la escritura de venta* [...] *por el precio y condiciones y pactos que constan en la escritura de opción que dicha Señora otorgó a favor de la Camara*". L'escriptura s'havia signat el dia 13 del mateix mes de febrer.

Una Reial ordre de l'11 de març del Ministeri de Treball i Previsió anunciava l'aprovació del pressupost extraordinari per a la compra d'un immoble "*que reuna las condiciones necesarias para establecer con el debido decoro las oficinas y demas dependencias de la Cámara en el modo y forma que requiere el desarrollo de la Corporación por su nuevo carácter de provincial*". La Subdirecció del Servei General de Corporacions del ministeri, que era on s'havia adreçat el pressupost, considerava que l'entitat "*dispone de elementos sobrados para atender al gasto de adquisición de un local propio, porque al convertirse en provincial ha aumentado considerablemente la cifra de sus ingresos*". També es deia en la RO que la Cambra tenia "*la facultad de anticipar el pago de las anualidades pendientes quedando relevada de la obligación de satisfacer el cinco por ciento de las mismas*".

La RO permetia "*anticipar el pago de las anualidades pendientes*"[2], és a dir, pagar el preu de venda en l'acta de la signatura de l'escriptura. Amb aquesta circumstància, Casadevall informava el 29 d'abril que havia anat a trobar el director de la sucursal del Banc Urquijo per explorar les possibilitats que prestés "*en cuenta corriente y sin necesidad de hipoteca especial la cantidad necesaria para anticipar el total precio de dicha venta en la parte que no pueda cubrir en el acto la Cámara*". Davant de la bona predisposició de l'entitat bancària, es va avalar la proposta del president de la Cambra. D'aquesta manera "*reportaria a la misma un considerable ahorro por no haber de satisfacer los crecidos gastos que representan los de constitución y cancelación de hipoteca y dara facilidades y ventajas en la adquisición de la referida casa*".

L'escriptura de compravenda de l'edifici número 12 del carrer Ciutadans de Girona per destinar-lo a ser la seu de la Cambra Oficial de la Propietat Urbana de la Província de Girona es va signar el dia 3 de maig de 1929 davant del notari Emili Saguer. S'especificava que era un edifici de nova construcció de dos pisos i terrat, en la planta baixa del qual hi havia dos locals que donaven a aquell carrer i un tercer a la travessia de Sant Josep. També tenia un petit jardí amb una tanca que el separava de la plaça de Sant Josep. S'assenyalava que la superfície "aproximada" (tot i la concreció de la dada) era "*de unos seiscientos novena y cinco metros cincuenta y dos decímetros cuadrados*". La forma de la finca és trapezoidal ja que la part que dona a Ciutadans és més ampla que la de la plaça de Sant Josep.

En aquest document es diu que Catalina Masaguer (aquí, escrit sempre amb una sola essa) era propietària de l'edifici per donació i herència del seu pare Martí Masaguer i Janer, atorgada en els capítols matrimonials del seu casament amb Ferran Coll, el 1882. S'especifica que "*por todo el quince del presente Mayo dejará a disposición de la Cámara todo el primer piso que ocupa, y asibien el tercero que igualmente tiene ocupado*".

La Cambra havia de respectar "*los actuales arrendatarios de la finca vendida, por todo el tiempo que tendría que hacerlo Doña Catalina Masaguer*", segons els respectius contractes. Així, el Col·legi Oficial d'Agents Comercials de Girona tenia llogat per quatre anys, des del 31 d'octubre de 1928, el local que prèviament havia ocupat el recaptador de contribucions; des començaments de 1920, l'altre local del carrer Ciutadans el tenia llogat el Banc de Préstecs i Descomptes, i des de 1927 era arrendatària d'un tercer local, que feia cantonada amb travessia de Sant Josep, Carme Comes i Rosell. El segon pis, amb entrada per aquesta travessia, el tenia llogat Albert de Quintana i Serra, que pagava 525 pessetes per trimestres avançats.

Només tres dies després d'haver-se atorgat l'escriptura se celebrava la preceptiva reunió mensual de la Junta. Era el 6 de maig. Pel que es desprèn de l'acta, va ser emotiva i interessant, atès el que s'hi tractà. Després de la protocol·lària aprovació de l'acta de la sessió anterior, el president va llegir una carta dirigida a Agustí Julià, director de l'agència

2 Subratllat a l'original

bancària, escrita per Fèlix Escalas, director del Banc Urquijo. La carta es va llegir (i transcriure) literalment:
"*Mi distinguido amigo: recibo su carta de ayer con las copias relativas a la operacion con esa Camara Oficial de la Propiedad Urbana y me complace en extremo cuanto en ella se sirve Vd. manifestar y especialmente que este Banco haya tenido oportunidad para testimoniar a tan prestigiosa Corporacion y a quien la integra la alta consideracion que le merece, como merece a cuantos la conocen y saben quienes son los que con tanto acierto, la gobiernan. He trasladado con mucho gusto a nuestro Don Damian Mateu el saludo que Vd le transmite en nombre del Iltre. Sr. Presidente de la Cámara y ruego a Vd que tanto al Sr. Casadevall como a sus dignos señores compañeros de Junta de Gobierno comunique nuestra gratitud por sus atenciones y el testimonio de la mayor consideración*".

"*En vista de lo expuesto*" Salvador Auguet, que en aquells moments era vicepresident, va proposar un altre "*voto de gracias*", aquesta vegada per al president, "*por sus muchos trabajos, interes y actividad demostrados a favor de esta Corporación*". Ell ho va fer extensiu a tots els membres de la Junta "*por haber cada uno de ellos colaborado junto con la presidencia en la resolucion y adquisicion definitiva del local de la casa*". També es va decidir expressar al director de la sucursal gironina del banc l'agraïment de la Cambra "*por el apoyo dado a la misma dandole facilidades para poder practicar en buenas condiciones la adquisicion de la casa para la instalacion de la misma*".

La resta de la llarga reunió es va destinar a estudiar i tractar l'administració i les obres que s'havien de fer en el nou local. Es passava de compartir espais i comptar amb tres despatxos a un edifici propi "amb moltes possibilitats". Per unanimitat es va acordar, "despues de larga deliberacion", el següent:

"1º Que la instalación de la Camara en el nuevo local adquirido ó sea en la casa número 12 de la calle de Ciudadanos de esta Ciudad se hara destinando todo el piso principal para salon grande para actos, salon para comisiones, un salon para las Delegaciones, una sala para la Junta de Gobierno, despacho para la presidencia y una sala que se destinará a biblioteca, el segundo piso de la propia casa se destinará a oficinas que comprenderá despacho del Contador y del Tesorero y oficinas, Bolsa de la propiedad, oficinas para el censo de la propiedad y el resto se destinará a archivo y demás dependencias que crea la Camara necesarias, debiendo construirse en las golfas una habitacion para el Conserje y su familia.

2º Nombrar administrador de la casa número 12 de la calle de Ciudadanos de esta Ciudad adquirida por la Camara al Secretario de la misma Don Manuel Roqueta y Sanchez...

3º Que por el Secretario se requiera al Procurador de esta Camara D. Narciso Gotarra para que en nombre del mismo comunique a los inquilinos de dicha casa el cambio de dueño de la misma...

4º Que por el propio Sr. Gotarra en nombre del Secretario administrador requiera de paso a Doña Carmen Comas inquilina de una de las tiendas de la expresada casa para que pague en el acto el trimestre que viene adeudando del precio de arriendo de dicha tienda ó sea la cantidad de trescientas veinte y cinco pesetas correspondientes a los meses de Abril, Mayo y Junio...

5º Que por el propio Sr. Gotarra en nombre del Secretario administrador y en atencion a que la Cámara ha acordado destinar todo el piso segundo de la expresada casa numero 12 de la calle de Ciudadanos para instalar en el las oficinas de Secretaria, [...] *y cuyo piso viene ocupando Don Alberto de Quintana y Serra y su Sra hermana Doña Antonia de Quintana, segun contratos verbales hechos por la Antigua propietaria Doña Catalina Massaguer, se requiera a dichos Sres. de Quintana para que por todo el dia treinta del proximo mes de septiembre dejen libre vacua y a disposicion de la Camara todo el piso 2º puertas 1ª y 2ª de la expresada casa...*

6º Dada cuenta de un seguro que tenia hecho en la Compañía "La Catalana" la antigua dueña Doña Catalina Massaguer, la Junta acuerda por ahora no asegurar la casa,

7º Continuar el contrato de establecimiento de aguas en el modo, forma y condiciones que lo tenia la anterior propietaria.

8º Facultar al Sr. Bosch para que despues de examinada la nueva casa adquirida proponga a la Junta las obras que a su juicio deberan en la misma practicarse para poder instalar en ella la Camara en forma".

Còpia de l'escriptura de compra de la seu de la Cambra a Caterina Massaguer, el 1929, per valor de 250.000 pessetes

L'escriptura de compravenda de l'immoble tampoc s'ha conservat. Felipe-Jesus Martin Garcia, el secretari de la Cambra el 1962, va adreçar un escrit al registrador de la propietat de Girona per demanar una certificació d'allò inscrit al Registre atès que "*durante la pasada contienda se extravió el titulo de propiedad*". A l'escrit de petició n'hi ha un altre d'afegit en el qual hi consten algunes anotacions registrals referides a la finca: en una de 1864 es diu que té una superfície de 700 pals de llarg per 100 d'ample; en la novena inscripció, de 1884 i amb una hipoteca cancel·lada, consta com una "*casa con jardín cuya medida es de 2.660 metros cuadrados aproximadamente*", una superfície totalment desmesurada i que posteriorment es rectificaria; la inscripció vintena, en la qual també consta una hipoteca cancel·lada, en fa la següent descripció: "*Casa de nueva construcción y solar comprendido en la misma, con un pequeño jardin continguo, cuya superficie total aproximadamente es de unos seiscientos noventa y cinco metros cincuenta y dos decimetros cuadrados, cuya casa situada en la calle Ciudadanos de esta ciudad, antes señalada de nº 12, hoy sin nº, se halla compuesta de planta baja con dos tiendas en la calle Ciudadanos y otra en el callejón o travesía de San José, destinada esta última a almacén...*". En aquest escrit, que acompanya la petició del secretari, també hi consta una nota: "*Se reprodujo la descripción* [aquesta darrera] *para hacer constar la nueva construcción de la casa entonces edificada en el lugar de la primitiva*".

El vint-i-set de maig de 1929 els homes de la Cambra devien estar radiants de felicitat: la sessió de la Junta es feia, per primera vegada, en els nous locals, una qüestió prou important com perquè el secretari ho recollís en l'acta corresponent. El primer tema que es va tractar va ser una carta que Albert de Quintana havia dirigit al president, sol·licitant l'arrendament del pis segon, segona porta, "*por el precio de 450 pesetas trimestrales, mediante el agua necesaria para el consumo, augmentar dicho piso con dos habitaciones que deberan arreglarse tomandolas el 3r piso y ponerlas en comunicacion, por una escalera, con dicho piso, arreglo de un cuarto de baños, de las demás habitaciones y poner la escalera decorosa*". Es va facultar Casadevall i Bosch per gestionar tant les obres a fer en aquell pis com els pactes i condicions del lloguer.

La Cambra ja s'havia instal·lat, encara que de forma precària ateses les innombrables obres d'adequació que es van anar fent a partir d'aquell moment, en la nova seu. El butlletí número 40, que correspon a maig-juny de 1929, assenyala que la redacció i administració està situada en el pis principal del 12 del carrer Ciutadans, i

que manté el mateix número de telèfon: 288. A la pàgina 13 de la mateixa publicació hi ha un avís mitjançant el qual l'entitat comunica als seus associats i al públic en general que des del dia 1 de juny "*han quedado instaladas definitivamente sus oficinas en la casa propiedad de la misma* [...] *teniendo señaladas sus horas de despacho de diez a trece y de diez y seis a diez y nueve, de los días laborables*".

En el butlletí anterior hi ha diverses pàgines dedicades a la inauguració del local que ocupava la delegació de la Cambra a Figueres. Doncs bé, no n'hi ha cap dedicat al que actualment anomenaríem la "seu corporativa" ni apareix cap informació periodística relativa a l'adquisició de l'immoble, més enllà dels resums de les reunions que periòdicament es publicaven i que parlaven de l'assumpte. Tampoc les actes reflecteixen ni cap festa d'inauguració ni res que denoti algun fet extraordinari relacionat amb el canvi d'ubicació. Tan sols en la memòria de l'any s'hi dedicà una pàgina quan s'hagué de parlar del règim interior de la Cambra:

"*Local. Es ya un hecho consumado el de la adquisición por parte de esta Corporación de un edificio, que siendo de su exclusiva propiedad, pueda destinarlo para local de la propia Corporación, en el que poder instalar de una manera adecuada y como requiere la importancia de esta CAMARA sus oficinas y demás dependencias de la misma. Sentida la necesidad desde algun tiempo, aumentó esta al darse a esta Corporación carácter provincial, pues desde este momento se vió la imposibilidad de poder desenvolver la actividad en los estrechos límites de las habitaciones que le tenia subarrendadas desde su fundación la Cámara Oficial de Comercio e Industria, en el piso principal de la casa número 19 de la calle de Ciudadanos y en su consecuencia procuróse por todos los medios hallar una casa o edificio que reuniera todas las condiciones que la hiciesen apta para el objeto a que debia destinarse. Muchas fueron las proposiciones de venta de edificios que se hicieron en tal sentido, pero antes no se tomo una determinación definitiva, fueron estudiadas y discutidas las ventajas de las proposiciones y cualidades de los edificios, aceptándose por unanimidad finalmente la venta propuesta por Doña Catalina Massaguer del inmueble sito en la calle de Ciudadanos número 12 de esta Capital* [...] *tomada la posesión real de la finca el 21 de los propios mes y año* [maig de 1929], *desde cuyo día empezose a practicar las obras de reparación y habilitación necesaria para transformarla en un edificio adecuado al fin que se la destina, cuyas obras han venido practicándose durante lo que resta del ejercicio al objeto de poderlo dejar terminado para su inauguración en el de 1930, en la Memoria de cuyo año reservamos el describir el edificio y dar cuenta del acto de su inauguración*".

Només un "Aviso" al butlletí número 40, corresponent al maig de 1929, informava del canvi de seu

Un casal amb història

Tot i no moure's del carrer més ennoblit de la ciutat, finalment la Cambra deixava enrere estretors i espais de lloguer per anar a habitar un immoble propi amb un considerable nombre de dependències.

Més amunt s'ha al·ludit a Francesc de Sant Martí, que vivia en una casa situada on ara hi ha l'edifici de la Cambra. Era qui, el 1489, la va deixar en testament al seu nebot, el noble Joan Guerau de Cruïlles i de Sant Martí, fill de Guillem de Cruïlles i de Camós i de Leonor de Sant Martí, un document atorgat davant del reverend Pere Horta, prevere i "domer" de la parròquia de Vilobí, segons esmenta Pelai Negre. Un antecessor seu, també amb el nom de Francesc de Sant Martí, figura en la "Relació dels Caps de Família" de 1330, el cens més antic de Girona. Era cap d'una família que habitava en una casa que donava "en lo carrer que parteix de la Draperia e va per la Ferraria Nova tro la plassa de les Albergueries", és a dir, a l'actual carrer de Joaquim Pla i Cargol, on dona la façana sud de l'edifici corporatiu. Aquesta família, de fet, ocupava tres cases antigues que pagaven censos al capítol de canonges de l'església de Sant Feliu de Girona, després d'haver reunit en la *mensa* capitular de la col·legiata els respectius i diferents censos que pagaven a altres tres pabordies.

Qui fou cronista de la ciutat de Girona, Jaume Marquès i Casanovas, situa l'origen dels Sant Martí al poble de Sant Martí Vell, on ocupaven un antic castell o casa forta en el lloc on actualment s'emplaça l'antiga rectoria. Ell mateix afirma haver trobat documentats dos germans amb aquest cognom, al segle XII: un, Guillem, casat amb Beatriu i, l'altre, Rotland, ardiaca de la catedral i abat de Sant Feliu, sepultat a Sant Pere de Galligants. Al llarg del segle següent n'aparegueren uns quants i al XIV, Miquel de Sant Martí i Seguroles comprà el delme d'Aiguaviva mentre que un tal Arnau de Sant Martí conservava una propietat en aquell poble, en l'església del qual aquest llinatge tenia el sepulcre familiar.

Els Cruïlles, com s'ha dit, havien rebut aquesta casa per una herència del 18 d'abril de 1489. Era cap de la casa Joan Guerau de Cruïlles i Sant Martí. Aquesta nissaga la va mantenir fins al 4 d'octubre de 1795, quan va passar per herència a Francesc de Sarriera i de Copons, IV comte de Solterra, fill de Narcís de Sarriera i de Cruïlles, III comte de Solterra. Cinc anys més tard, el juliol de 1800, Joan Maria de Sarriera-Gurb, Despujol i de Cruïlles, comte de Solterra la va vendre al senyor Ramon de Manresa, d'Asprer, de Moncorb, Ramis i d'Albertí, domiciliat a Girona per 13.006 lliures barceloneses, que equivalien a 34.691,80 pessetes or. Segons l'escriptura, la casa estava situada al carrer dels Ciutadans i afrontava a l'est amb el carrer del Rossinyol, al qual s'accedia a través de l'hort; al sud, amb el carreró de Sant Josep; amb Ciutadans a l'oest i, al nord, amb la casa i hort de Francesc Delàs, cavaller i regidor perpetu de Girona. En el document consta el motiu de la venda: comptar amb prou diners en efectiu per fer front a dues importants despeses. D'una banda, la legítima de la seva germana, que s'havia casat amb Antoni Miquel Desvalls i de Ribes, marquès d'Alfarràs. I, de l'altra, el seu casament amb Josepa de Pinós, filla del marquès de Barberà.

Un net de Ramon de Manresa, Lluís Emmanuel de Manresa i de Ribas, veí de Riudarenes i apoderat del seu pare Francesc de Manresa i de Bassols, veí de Ceret, va vendre l'immoble a Martí Massaguer i de Janer, fabricant i propietari i veí de Girona el 6 d'octubre de 1888. Segons l'escriptura, la casa tenia planta i dos pisos alts, un jardí al darrere i tres portes al davant, al carrer Ciutadans: dues donaven accés a les botigues i la tercera, a un pati interior del qual arrencava l'escala principal per on s'accedia al pis principal. Un any després de la compra, el nou propietari va fer redempció dels antics censos que havien pertangut al capítol de canonges de Sant Feliu i pels quals es pagaven anualment sis pessetes i nou cèntims.

El 1889 Martí Massaguer va escometre una gran reforma de l'edifici. L'arxiu de la demarcació gironina del Col·legi d'Arquitectes conserva tres plànols que hi fan referència. Són de l'arquitecte Manuel Almeda i el mestre d'obres Esteve Muxach. Segons l'arquitecte Joan M. de Ribot, que seria l'autor d'una altra gran reforma entre els anys 1978 i 1982, la sèrie d'obres portades a terme pels anteriors "*comportó el derribo total, y nueva construcción, de las fachadas con frente a calle de Ciudadanos, y a calle Travesía de San José*". Explica que en la nova construcció, feta de maçoneria, s'empraren elements de l'antiga. I reforça aquesta idea amb el fet

que en la façana sud s'hi poden veure grans dovelles que procedirien de les antigues portes.

Els plànols mostren com es va substituir l'escala d'accés al primer pis o principal, que arrencava del pati, i se'n va construir una altra, independent d'aquesta, que pujava als pisos superiors. La gran reforma es va fer en la planta noble, "*dando lugar a una suntuosa mansión*", en paraules de Ribot. També es va convertir la segona planta en dos habitatges.

El maig de 1897 Martí Masseguer demanava poder adequar la vorera per tal que els carruatges poguessin entrar a la casa. Se li va aprovar sempre que "*las obras que se practiquen no redunden en perjuicio del tránsito público, pudiéndole servir de pauta los pasos análogos recientemente construidos en la calle del Progreso*" (llicència d'obres 1897/0.752). El mateix propietari, el juliol de 1914 va fer unes obres a la planta baixa perquè "*facilitará la instalación de unas oficinas de banca que en la meritada planta propone establecer*" (llicència d'obres 1914/0.4575).

Els diferents llogaters i establiments que van ocupar els locals dels baixos també ofereixen una bona perspectiva de la importància que sempre ha tingut el carrer. Un altre exemple el tenim en la llicència sol·licitada el 4 de juny de 1920 per a un rètol del fuster Manuel Viñas per al gran retratista Unal. Es tractava de col·locar "*encima la Puerta, dos escaparates y dos faroles a los lados de la misma, en la fachada de la tienda ó galeria fotográfica que D. Emilio Unal tiene establecida en la calle Ciudadanos nº 12*" (llicència d'obres 1920/0.3188).

Més enllà de petites reformes que hi pogués haver fet Caterina Massaguer, quan la Cambra adquirí l'immoble es va trobar, doncs, amb una "*suntuosa mansión*". El que havia estat el saló, amb balcó al carrer Ciutadans, es va anar convertint en el saló de sessions; la cuina i el menjador, en sala de juntes; unes habitacions, en biblioteca, i altres espais, en oficines. I una avantsala del saló, en despatx presidencial.

El canvi de seu comportà també, entre altres qüestions, el canvi de conserge. El que hi havia a l'emplaçament anterior, segurament compartit amb les altres dues institucions, no va seguir a la Cambra. Així, es va nomenar per a aquesta feina qui era un oficial interí, amb un sou mensual de 720 pessetes i amb dret a ocupar un pis sense pagar ni lloguer ni aigua i electricitat. També es va nomenar ordenança el seu fill, amb un sou de 480 pessetes. Per altra banda, s'havia d'adequar de seguida la instal·lació de calefacció, dur a terme algunes restauracions de mobiliari i col·locar diferents timbres, tot i que calia esperar "*la instalación de un teléfono interior*". També calia dotar la nova biblioteca, per a la qual cosa es va adquirir l'*Enciclopedia Universal Española* de l'editorial Espasa-Calpe, pagada a terminis. Pràcticament totes les adquisicions s'havien de fer mitjançant concurs. Pel que respecta al mobiliari, el va guanyar Josep Oriol Pibernat, pel preu de 12.240 pessetes, tot i que es desconeix de quines peces es tractava. La Junta va argumentar "*la elegancia y originalidad de los modelos presentados y así mismo se acordó tomar nota para otra ocasión que se presente servirse de la casa concursante «Las tres puertas» de la ciudad de Olot en atención a la pulcra presentacion de sus modelos y buenas condiciones de sus proposiciones*".

Una altra qüestió que va plantejar la Junta immediatament va ser la dels llogaters dels locals. A proposta del secretari-administrador, es va fixar "*como alquiler aproximado que deberá pagar el Banco de Préstamos y Descuentos en caso de modificacion de su contrato de arriendo el de quinientas pesetas mensuales por las tres tiendas y cuadras de los bajos y de 575 a 600 pesetas si se incluye ademas la parte de bajos que en la actualidad llevan en arriendo el Colegio de Agentes de Comercio*".

El mes d'octubre es va haver d'augmentar el pressupost extraordinari "*para cubrir los gastos de las obras mas necesarias é indispensables referentes al interior del local*". En contraposició, "*se acuerda dejar para mas adelante las obras que se tienen proyectadas y de las cuales dio cuenta el Señor Bosch referentes a cubrir el patio central de la escalera y retoques del mismo y fachadas de la casa y jardín*". Un mes més tard d'aquesta decisió i tramès el nou pressupost a la "*Superioridad*", el 9 de novembre la Junta celebra una altra sessió en la qual,

"*dada cuenta del estado de las obras del local de la Camara y en vista de que solo falta terminar el salon de actos y reforma de la escalera principal y jardin tomaronse los*

PLANTA principal de la casa de D. Martin Massaguer
con el proyecto de las obras de reforma.
Plaza de San José.
Patio.
Galería.
Cocina.
Comedor.
Cuarto.
Antesala.
Despacho.
Cuarto de baño.
Patio.
Salón.
Calle de Ciudadanos.
Escala de 1 por 100 metros.

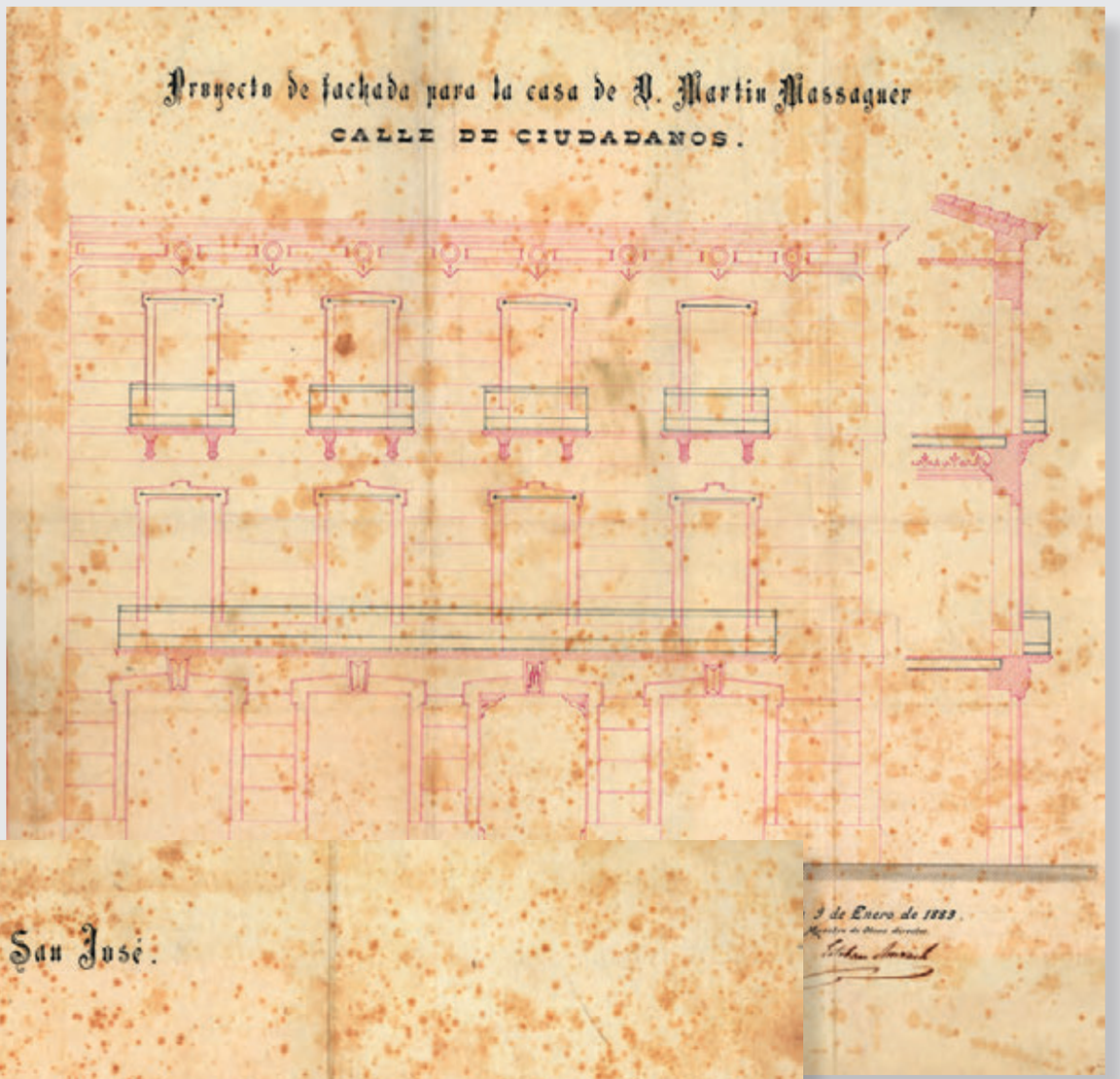

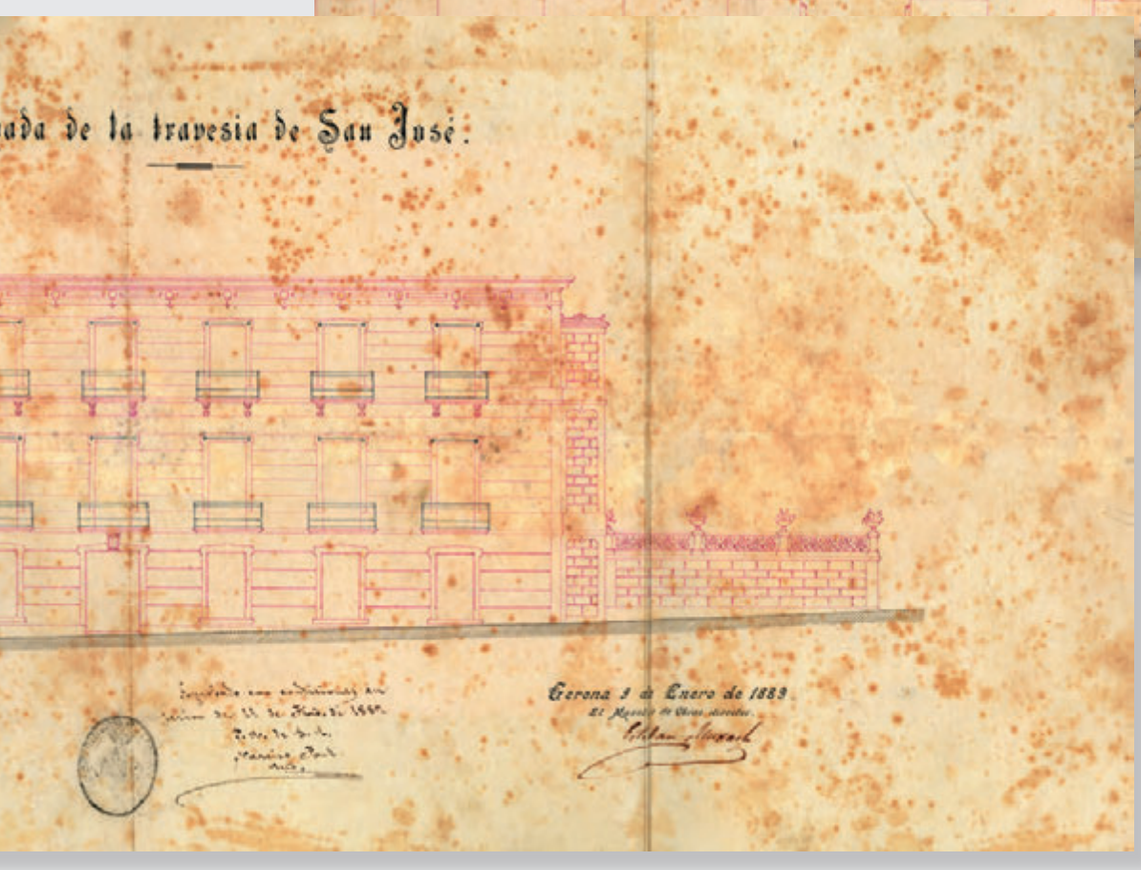

Planta principal, façana del carrer Ciutadans i façana del carrer Sant Josep (actual carrer Joaquim Pla i Cargol) segons el projecte de Cels Lagar per a la casa de Martí Massaguer, de 9 de gener de 1889

siguientes acuerdos: Que por parte del arquitecto Miembro de esta Camara Señor Bosch se confeccione un plano de las obras que deberían hacerse en la escalera principal. Que se proceda al arreglo del jardín construyendo en el subsuelo un depósito para guardar el carbon. Que de ser posible se inaguren las obras el dia ocho de diciembre próximo por la tarde a cuyo solemne acto se inviten las Autoridades provinciales y locales y a los Señores Delegados de la Camara".

Com s'ha dit, fins ara no s'ha localitzat informació referida a l'acte inaugural ni si, efectivament, es va celebrar aquell 8 de desembre de 1929. De tota manera, tot sembla indicar que no, ja que el 13 de maig de 1930 es va discutir "*la conveniencia de proceder a las obras de la escalera principal antes de inaugurar el local*" i acordar *"se pida a alguna casa de Barcelona precios de proyecto de cubrir el patio de la escalera y el de construir una marquesina que cubra dicha escalera*". De tant en tant s'anava completant la decoració i el mobiliari: sis cadires per a la biblioteca, "*una figurilla para el surtidor del jardin y una lámpara para iluminar la Biblioteca*", diverses catifes i un raspall per netejar-les, més cadires per als despatxos, un rellotge per a la sala de juntes o "*una mesa de las medidas necesarias apropiada para la Junta*", per a la qual s'obriria un concurs. De tota manera, igual que l'adquisició de mobiliari o material es feia mitjançant concurs, també es feia per desprendre-se'n: el 25 de febrer de 1935 es van decidir, segons les ofertes presentades, les persones que s'endurien "*material inservible procedente de obras*".

En la sessió corresponent a l'agost de 1932 es va decidir que, atenent que aquell any quedaria saldat el préstec contret amb el Banc Urquijo per a la compra de l'immoble de l'entitat, "*por Secretaria se estudie y presente un proyecto de rebaja de cuotas obligatorias de la Camara*". Aquest compte no quedaria definitivament saldat fins l'1 de juliol de 1933.

El gener de 1933 l'horari laboral s'havia ampliat en una hora, havent de començar a treballar a les nou del matí en lloc de les 10, de dilluns a dissabte. Aquest horari seria vigent fins dos anys després: "*Al objeto de poder dar mas facilidades para llevarse a cabo por el personal subalterno la limpieza de las dependencias del local de esta Camara y poder destinar todas las tardes de los sábados, se acuerda implantar la semana inglesa en las horas de oficina de manera que todos los sábados las oficinas se cerraran a las catorce horas*". D'altra banda, amb anterioritat s'havia aprovat una nova norma d'ús a la Cambra: "*Al objeto de evitarse abusos queda de hoy en adelante prohibido el uso del teléfono para conferencias a extrarradio sin antes dar cuenta al Conserge y pago de la conferencia, cuyo acuerdo será expuesto en la propia cabina por medio de un letrero*".

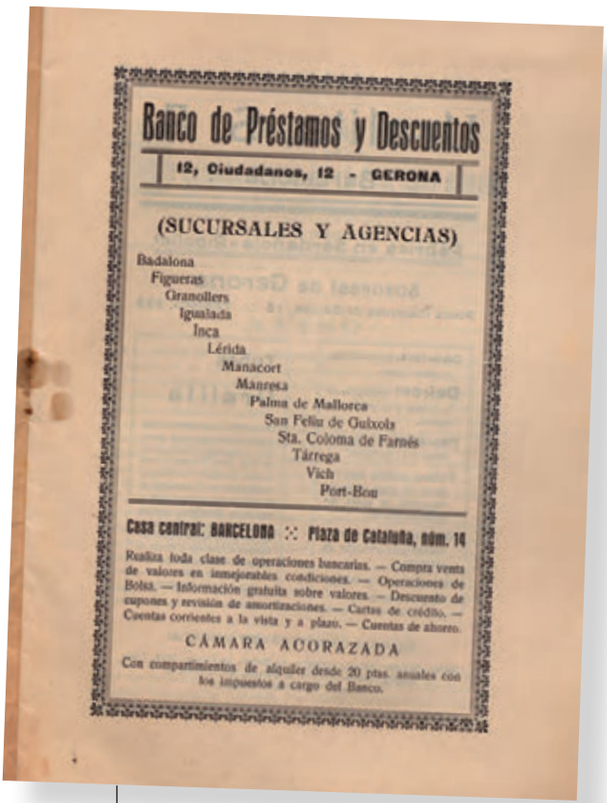
Banco de Préstamos y Descuentos

12, Ciudadanos, 12 - GERONA

(SUCURSALES Y AGENCIAS)

Badalona
Figueras
Granollers
Igualada
Inca
Lérida
Manacor
Manresa
Palma de Mallorca
San Feliu de Guixols
Sta. Coloma de Farnés
Tárrega
Vich
Port-Bou

Casa central: BARCELONA :: Plaza de Cataluña, núm. 14

Realiza toda clase de operaciones bancarias. — Compra venta de valores en inmejorables condiciones. — Operaciones de Bolsa. — Información gratuita sobre valores. — Descuento de cupones y revisión de amortizaciones. — Cartas de crédito. — Cuentas corrientes a la vista y a plazo. — Cuentas de ahorro.

CÁMARA ACORAZADA

Con compartimientos de alquiler desde 20 ptas. anuales con los impuestos a cargo del Banco.

El Banco de Préstamos y Descuentos tenia llogats els baixos de la seu de la Cambra

El 14 de juliol de 1936 la Junta de Govern celebrava la que seria la seva darrera sessió. Es posava fi a tota una època. I s'acabava aprovant fer les obres necessàries per cobrir tot el pati. Mentrestant, es decidia que s'havien de netejar els vidres de la marquesina que cobria l'escala i que es deixava sobre la taula la compra d'una màquina de neteja "Electrolux"... Res de tot això es va fer quan es van reprendre les sessions, tres anys després.

Reformes per a després d'una guerra

El 4 de febrer de 1939, al migdia, entraven a Girona les forces de la IV Divisió de Navarra amb el general Camilo Alonso Vega al capdavant. Després de les bombes de l'aviació franquista i de la destrucció provocada per les forces republicanes en la seva retirada, la població no va oposar resistència. Des del balcó de l'Ajuntament, els militars sollevats oferien pa, justícia i perdó. Tanmateix, aquell mateix dia van ser detingudes 700 persones i pocs dies després, el 8 de març, la dura repressió cobrava els primers afusellats.

Entre una data i altra, el 23 de febrer, es constituïa de nou el ple de la Cambra Oficial de la Propietat Urbana de la Província de Girona. L'havia convocat qui en tenia la potestat: el governador civil, en aquells moments el militar de l'arma d'enginyers i conspicu falangista Antonio Federico de Correa Véglison. Totes les convocatòries de la Junta de l'any 1939 es fan sota la divisa "*¡Saludo a Franco! ¡Viva España!*". A sota de la data, el març hi posa "*III Año Triunfal!*" i, a partir d'abril, "*Año de la Victoria*". S'havia d'escriure pertot, fins i tot a les cartes.

Per bé que les noves disposicions legals especificaven que els governadors civils eren els presidents de les cambres, aquesta sessió la va presidir el vicepresident (i president efectiu) Alvaro Bellsolá y Cos. La va obrir exposant el següent:
"*En virtud de las ordenes recibidas del Gobierno Civil de la Provincia, hay que proceder a la reorganización de la Cámara, aprovechando para ello los elementos de que se dispone. La Cámara se encuentra a causa de las visicitudes porque ha pasado su local social, sin elementos de ninguna clase y sin medios casi para poder reiniciar su actuación, pero hay que comenzar como se pueda y con la buena voluntad y el auxilio de todos cree se podrá en un breve espacio de tiempo llegar a la marcha normal, colaborando de una manera eficaz en la obra del Gobierno Nacional, cuyas disposiciones parece conceder a las Cámaras muchas atribuciones que las convierten en elementos de necesaria intervención en la aplicación de ellas*".

Un dels acords presos pel ple (o dels "suggeriments" fets des del Govern Civil) fou constituir "*la Cámara con las personas que formaban parte del Pleno y Junta de Gobierno, cubriendose las vacantes indispensables con miembros del propio Pleno*". Aquestes vacants eren les dels antics president i comptador, Ferran Casadevall i Josep Saurina, morts durant el període de guerra. La Junta va quedar com segueix:
President: Alvaro Bellsolá Cos
Vicepresident: Martin Regás Catá
Tresorer: José Mirandes Modrano
Comptador: José M. Reitg Martí
Secretari: Manuel Roqueta Sanchez
Membres del ple: Salvador Auguet Ametller, Martin Birulés Bahi, Isidro Bosch Bataller, José Casadevall Xifra, José Homs Fábregas, Joaquin Nouvilas Riera, Juan Prat Bousarenys, Narciso Perez Xifra i Eradio Ripoll Galí
Vocal cooperador: Antonio Montseny Salvat

Fins l'any 1965, quan es va inaugurar la seu del Govern Civil a l'avinguda de la Gran Via, aquest organisme i la Diputació compartien estances a l'antic convent del Carme de Girona. En aquest sentit, no ha d'estranyar la convocatòria a una sessió plenària per al dia 14 de març: "*Por orden del Excmo. Sr. Gobernador Civil de esta Provincia me complazco en convocar a los señores Miembros que integran el Pleno de esta Cámara Oficial de la Propiedad Urbana, a la reunión que tendrá lugar mañana martes, día 14 del actual y hora de las diez y nueve, en el despacho de S. E., edificio de la Excma. Diputación Provincial, sito en la calle Subida de San Martín*". La signa el secretari, Manuel Roqueta. De 14 membres, 11 li donen l'assabentat. Aquesta convocatòria, a banda de la pròpia significació, també pot expressar que o bé l'edifici de la Cambra estava tan malmès que no s'hi podien fer aquets tipus de reunions o bé el governador civil preferia fer-les en les "seves" dependències.

La primera reunió de la Junta no va ser fins al dia 23 d'abril, just abans de celebrar una sessió plenària. Tal com havia manat el governador civil en la primera sessió, es va informar dels homes que integrarien la nova Junta de Govern. El mateix secretari que ho havia estat fins a 1936 escriu en l'acta:

"*El Señor Presidente manifiesta que despues de la gloriosa Liberacion de esta Ciudad del poder del infausto periodo rojo quedaba constituida la Junta de Gobierno de esta Cámara con arreglo a lo acordado por el Pleno de la misma en sesión celebrada el dia veintitrés de febrero último en la forma siguiente:*

A continuación acordose hacer constar en acta el sentimiento de la Junta por el fallecimiento durante el dominio marxista de los Señores Don Fernando Casadevall y Rosés y Don José Saurina y Negre Presidente y Contador respectivamente que eran de esta Corporación".

L'estat de l'edifici era llastimós. Fins i tot els pisos superiors, que l'entitat havia llogat. Segons la descripció que en feia el secretari, s'havien fet modificacions "*en su distribución por los rojos al apoderarse del inmueble, personas que actualmente las ocupan y obras que tal vez tendrían que practicarse para poder arrendar dichos locales*". Es va proposar que l'arquitecte Isidre Bosch Bataller en fes una avaluació i una proposta d'actuació.

És mitjançant l'acta de la Junta celebrada el 17 de maig que sabem qui foren els primers ocupants de l'immoble. En aquella sessió es va informar que les sucursals del Banc Urquijo i de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i Estalvi havien respost a sengles comunicacions que se'ls havia adreçat sol·licitant informació sobre l'estat dels respectius comptes. Aquestes dues entitats deien que "*quedaron saldados*" el 12 de novembre de 1936. I es va tractar l'altra qüestió del dia:

"*Asimismo expuso el Secretario que ante la conveniencia de que se procediera mandar abrir la caja de caudales que estaba en el despacho de Secretaria, cuya llave exigieron los dirigentes del P.O.U.M. al apoderarse del local de esta Cámara en los primeros dias de revolución e ignorándose lo que actualmente se contiene en su interior lo habia comunicado al Señor Inspector Jefe de Policía el cual habia manifestado que tan pronto estuviera a punto de abrirse se le avisara para estar presente en el acto, acordándose que por parte del Secretario se den las oportunas órdenes para abrir dicha caja en la forma que sea necesario*".

La Cambra havia vist la necessitat de restaurar diversos mobles recuperats. També havia d'anar fent les petites reparacions, com canviar alguns vidres que havien quedat danyats pels bombardejos. Fins que no es van començar a cobrar algunes quotes la caixa presentava un estat paupèrrim.

El 25 de setembre de 1940 la Cambra va rebre una personalitat del règim. Es tractava de Pilar Primo de Rivera i Saenz de Heredia, germana del fundador de la Falange. Segons el diari *El Pirineo*, la visita estava motivada per assistir a l'acte de clausura del Curso Nacional de Pedagogía de la Música, que es va fer en el saló d'actes de la Cambra. Segons l'acta de la sessió plenària celebrada la tarda del mateix dia, la clausura era "*de los cursillos que para Maestros Jefes Locales y Maestras se han celebrado en esta Ciudad por la delegación provincial de la Sección Femenina, Doña Pilar Primo de Rivera, Autoridades y Jerarquías del Movimiento*". A la seva arribada a Girona, va ser rebuda a la plaça Marqués de Camps per les autoritats i per, segons el diari, "*un gran gentío*". Amb la prosa ditiràmbica pròpia de l'època, el portaveu del règim afegia que "*por un maravilloso efecto de espontaneidad popular, se han engalanado los balcones de las calles donde había de pasar la Delegada Nacional* [de la Sección Femenina de FET y de las JONS] *y su comitiva*". Tot això entraria dintre de la normalitat de l'època si no fos que... la informació periodística és del 25 de setembre de... 1939!Tanmateix, abans d'informar d'aquella visita s'havia donat compte del despatx oficial, com es feia en cada reunió, de les comunicacions rebudes. I la primera era del governador civil "*recordando la obligación de hablar el idioma español por los funcionarios de la Cámara e interesando su cumplimiento*".

En la del mes següent, celebrada el dia 25, tretze dies després dels grans aiguats a Girona i comarques, s'acordava proposar al ple, "*por existir fondos disponibles para ello*", "*adquirir una maquina de escribir y cuantos muebles estime de absoluta necesidad la Presidencia*". Es tractava de substituir "*los que fueron sustraidos del local de la Camara durante el periodo de dominacion marxista*". També es contribuí amb tres mil pessetes a la subscripció per ajudar les persones damnificades per les riuades.

A les cambres, des de la seva constitució després del conflicte bèl·lic, se'ls va imposar ser l'organisme gestor de

dues qüestions generals, àmplies, dificultoses i que, en algunes ocasions, van fer aflorar lleugeres puntes de feina i unes encara més lleus queixes. Es tractava, d'una banda, de gestionar en primera instància els tràmits que corresponguessin per sol·licitar ajuts, subvencions, etc. al Servicio Nacional de Regiones Devastadas y Reparaciones, un servei creat el 1938 per pal·liar danys provocats per la guerra, però que a Girona no va ser efectiu fins després del 4 de febrer de 1939. De l'altra, tramitar les exempcions de lloguer previstes en el Decret 264 del Ministeri de Treball de 1937, que permetia al llogater, si s'acomplien una sèrie de condicions, deixar de pagar el lloguer i els serveis d'aigua i electricitat durant un període de tres mesos, ampliable a altres tres. Aquestes dues qüestions es tractaran en un capítol a part.

Però a tot això s'hi va afegir actuar de crossa del Govern Civil en les conseqüències del tràgic aiguat ocorregut a les comarques gironines pel desbordament del Fluvià, la Muga, l'Onyar, el Daró, el Manol i el Freser, però, especialment, el Ter, entre els dies 17 i 19 d'octubre de 1940. Les actes tan sols reflecteixen que en la sessió de la Junta del dia 25 d'aquell mes es va acordar "*contribuir con un donativo de unas tres mil pesetas en la suscripción Pro Socorro a Zonas Damnificadas para atender a los grandiosos é innumerables perjuicios que se han causado en esta Provincia con las últimas inundaciones*".

La memòria de la Comisaría General de Regiones Inundadas, redactada tres anys després, reflecteix que el conegut com a "aiguat de Sant Lluc" va provocar 90 víctimes humanes (la majoria a Osona, on el Ter, que a Manlleu va arribar a tenir una amplada de 480 metres i va afectar 932 edificis, dels quals 130 van desaparèixer, es va endur barris sencers), va destruir 58 ponts i una trentena de quilòmetres de carretera, va fer desaparèixer línies fèrries i va provocar afectacions greus o molts greus a 165 indústries, 149 comerços, 230 finques urbanes i 175.000 hectàrees de conreu. Pel que fa a les comarques gironines, els danys es van avaluar en 120 milions de pessetes. A Girona la barrumbada va provocar una desena de morts quan el riu Güell es va endur el pont sobre el qual els curiosos en miraven la crescuda. Els danys a les indústries, sobretot tèxtil, va provocar que 7.500 obrers anessin a l'atur. Aquell any es van suspendre les fires de Girona i tan sols es van mantenir els actes religiosos.

Just a l'inici de la tardor de quatre anys després es creava una comissió l'objectiu de la qual era realitzar les obres de defensa necessàries contra les inundacions del Ter. A més de la Cambra de la Propietat, en formaven part la de Comerç i l'Ajuntament de la ciutat, presidida pel governador civil. No s'han trobat dades sobre cap resolució que aital comissió hagués pres.

Ja s'ha esmentat el problema crònic que pateix Girona respecte al parc d'habitatges. Doncs bé, el 1944 el mercat de lloguer passava per un moment crític. Tant és així que l'abril el governador militar va convocar al seu despatx la Cambra i l'ajuntament per queixar-se que hi havia pocs pisos per als militars. Aquesta fou la transcripció que es va fer de la informació donada pel president, que hi va assistir juntament amb el secretari:
"(...) *exponiendo S. E. que segun comunicacion del Excmo. Señor Capitan General habia este dispuesto al objeto de resolver en lo posible la falta de habitaciones para los señores oficiales y clases que en adelante cuando se desalquilara una habitación por traslado ó cambio de domicilio de un militar se diera cuenta a la Autoridad militar para que pudiera ser ocupado por otro militar; seguidamente se trato ampliamente la crisis de habitaciones existente en esta Ciudad, de las causes que la agravan y formes de poderla remediar en parte, habiéndose manifestado por parte de la representacion de esta Camara de que se procuraria como se ha venido haciendo siempre, ayudar y facilitar en cuanto fuese posible, a los Señores militares que pasen a residir a esta, la adquisicion de habitaciones*".

Durant algunes centúries, Girona era considerada una plaça forta degut a la proximitat amb la frontera francesa. Amb la intenció d'aturar avenços invasors o amb el propòsit d'afermar el domini espanyol o català, aquesta ciutat sempre fou objecte de desig militar. Per tant, el col·lectiu militar ha comptat amb destacada presència, tanta que en alguns períodes històrics havia estat superior a la del clergat, regular o no.

Com s'ha dit, després del període bèl·lic de la Guerra Civil, la ciutat comptava amb un parc d'habitatges realment escàs. I a aquesta escassetat hi contribuí forta-

Mapa de les vies de comunicació afectades per les inundacions de 1940 (Memòria de la Comisaria General de las Regiones Inundadas, 1942)

ment l'exèrcit vencedor. Per bé que les casernes de Sant Domènec, del "General Mendoza" i, en alguna mesura, l'hospital militar (instal·lat al convent de La Mercè) acollien la tropa, gran part d'oficials, suboficials i altre personal militar ocupava habitatges particulars en règim de lloguer. En un ofici, el governador militar demanava al president de la Cambra un llistat d'habitatges susceptibles de ser usats. Per bé que en una primera resposta se li'n notificaren mitja dotzena, unes setmanes més tard, l'estiu de 1940, el llistat s'engruixí.

Entre la documentació del fons de la Cambra de la Propietat conservada a l'Arxiu Històric de Girona es conserven quatre llistats anomenats *Relación nominal de los Sres. Jefes, oficiales, suboficiales y personal del C.A.S.A que residente en esta capital y tienen alquilada vivienda en la misma.* En aquests llistats figura el grau militar de cadascú, els noms, la unitat a la qual pertanyen, el domicili de l'habitatge que ocupen, el preu del lloguer mensual i el propietari. Estan datats al dia 26 dels mesos de maig, juliol i setembre de 1944 i 14 de març de 1945. Hi consten 69, 81, 91 i 77 noms, respectivament.

Distribuïts en pisos per tota la ciutat tant hi ha tinents coronels, comandants, capitans, tinents, alferes, brigades o sergents com un tinent coronel mèdic; el director, brigades i sergents de música; els *maestros* ajustador, ferrer o armer; un tinent capellà, un practicant o un auxiliar administratiu. Per bé que la gran majoria de militars formaven part de l'exèrcit (zona de reclutament, regiment d'infanteria Alcántara 33, regiment d'artilleria núm. 22, hospital militar i militars retirats) també n'hi havia de pertanyents a la guàrdia civil i a la policia armada.

Precisament el novembre de 1944 el capità en cap de la policia armada i de trànsit demanava facilitats per trobar habitatge per a les famílies de vint-i-cinc nous guàrdies. Se li va respondre que es farien les gestions oportunes "*en cuanto sea posible teniendo en cuenta el estado grave del problema de la escasez de vivienda*". El 1947 era el governador civil qui demanava un llistat de pisos buits o amb possibilitats de ser llogats per funcionaris civils o militars. Es respongué dient que l'entitat no tenia un registre d'habitatges de lloguer "*por carecer*

de medios" però que, després d'haver parlat amb alguns propietaris, "*no resulta que existan pisos deshabitados en esta Ciudad*". Més endavant, a finals de 1956, la Delegació Provincial de Sindicats comunicava que el nombre d'habitatges construïts fins aquell moment per la Obra Sindical del Hogar era de 993: 333 a la ciutat de Girona i la resta, a les seves comarques.

Dues ordres de 23 d'abril i de l'11 de maig de 1946 del Ministeri de Treball van obligar a canviar les juntes de govern de les cambres, després d'haver-se donat per tancat el període de depuració a què van ser sotmeses, d'altra banda, com tot el funcionariat de l'Estat. Com a motiu d'aquest canvi, en la del 23 d'abril de 1946 s'exposava que ja el Reglament orgànic de 1927 assenyalava que els membres de les juntes s'havien de renovar, per meitats, cada tres anys. Malgrat afirmar que havia estat derogat per la Llei de 30 de maig de 1941, "*es conveniente recoger esta orientación para que las Juntas de Gobierno de dichas Cámaras se renueven con objeto de dar entrada en ellas a nuevos elementos...*". Així, havien de cessar tots els vocals que portessin més de tres anys en el càrrec i també el president si superava aquest temps de mandat, al qual havia de substituir un vicepresident pel seu ordre o el vocal de més edat. El ministeri havia de designar el president. En la segona, de 16 de maig, es concretava que la delegació provincial de Sindicats havia d'oferir una terna de presidenciables al delegat provincial de Treball el qual "*la elevará, con su informe, al Ministerio*". A continuació, el president havia de portar la proposta de vocals al mateix delegat que, en aquest cas, la sotmetria al governador civil de torn.

Interinament va ser president Juan Prat Bousarenys, com a membre de més edat de l'antiga Junta, la qual continuava en funcions. Alvaro Bellsolá va tornar a ser designat president. L'ordre de nomenament corresponent la signava el subsecretari (José Antonio Girón de Velasco), que deia que se l'havia nomenat "*vista la propuesta de la Delegación provincial de Sindicatos y el informe del Delegado provincial de Trabajo*". L'escrit acabava amb un "*Por Dios, España y su Revolución nacional Sindicalista, Madrid, 12 de Junio de 1946*". S'havia llegit en la sessió de constitució i, tot seguit, es va llegir l'ordre del governador civil, Luís Mazo Mendo, nomenant els membres de la Junta: Juan Portabella Barrera, Juan Tarrús Bru, Juan Prat, José M. Reitg, Joaquin Nouvilas, Salvador Auguet i Martin Regás, atenent al fet que "*en los mismos concurren las condiciones ciertas de moralidad, prestigio y adhesión al Régimen*". Excepte Juan Portabella, tots formaven part de la Junta cessada uns mesos abans.

Soldats de la caserna de Sant Domènec, amb part del públic assistent assegut a les escales, durant l'acte de jura de bandera a la plaça de Sant Domènec, en una imatge de 1919

Amb la bossa plena

Al llarg dels anys es van anar fent arranjaments, reformes i obres a la seu corporativa de la Cambra gironina segons les necessitats i la disponibilitat econòmica. Val a dir que, pel que fa a aquest capítol, es comptava amb un bon coixí, que s'ampliava any rere any. En el quadre següent es mostren els pressupostos ordinaris anuals de 1939 a 1980 amb la liquidació de comptes, quan s'han obtingut les dades. El 1964 es feia arribar a la Cambra un escrit que, tot i haver passat els anys des que s'havia dictat la norma, "*persisten las razones que hacen necesario cerrar cada ejercicio económico con un superávit que permita cubrir los gastos del primer semestre del siguiente ejercicio*". Per tant, el saldo favorable s'anava engruixint de manera proporcional:

Any	**Pressupost** (pessetes)	**Comptes**[1] (ingressos)	**Comptes** (despeses)	**Balanç** (actiu)	**Balanç** (passiu)
1939	7.649,52				
1940	75.255,03				
1941		166.052,42	83.190,78		
1942	139.143	237.216,74	147.410,47		
1943	187.398,50	253.095,87	143.052,38		
1944	228.289	251.582,61	165.400,47		
1945	248.651,50	233.653,36	160.829,82		
1946	281.919,50				
1947	224.788,26	243.782,71	149.827,12		
1948	231.716,40	252.669,24	163.563,23		
1949	267.225,50	225.310,03	131.418,28		
1950					
1951					
1952	304.122				
1953	324.741,20	392.473,58	188.027,72		
1954	326.856	437.381,86	173.043		
1955	341.665	527.388,86	259.215,48		
1956	341.671	605.623,38	266.426,06	749.873,42	4.068,20
1957	659.451	745.181,81	505.107,46		
1958	1.029.298	1.089.459,95	415.005,73		
1959	1.229.655,25	1.425.178	625.178		
1960	1.494.409,90	1.622.041,26	1.092.267,57		
1961	1.231.750				
1962	1.581.750	1.652.150	952.150		
1963	1.754.900				
1964					
1965	1.878.650	1.884.880	1.184.880		
1966					
1967					
1968	2.365.987				
1969	2.603.392				

Any	Pressupost (pessetes)	Comptes[1] (ingressos)	Comptes (despeses)	Balanç (actiu)	Balanç (passiu)
1970	2.762.786	2.341.314	2.184.218		
1971	2.915.546	2.910.110	2.278.277		
1972	3.359.635	3.346.503	2.731.496		
1973	4.038.756	3.972.220	3.247.154		
1974	4.319.514	7.804.886	3.248.595		
1975	6.809.655	5.705.398	3.671.563	16.823.162[2]	---
1976	7.009.655	10.454.325	5.155.165	21.568.932	---
1977[3]	10.089.723	14.377.936	7.226.142	27.122.647	---
1978	16.400.000	20.068.789	10.322.187	44.226.717	---
1979	23.430.948	21.375.279	16.311.750	24.816.551[4]	
1980	26.767.932	22.754.475	22.676.038		

1 Quan se'n disposa, i referits a l'any corresponent

2 Actiu:
› Béns immobles..... 6.366.748
› Seu Ciutadans..... 3.367.608
› Solar E. Grahit..... 3.989.140
› Valors..... 40.000
› Metàl·lic..... 10.094.271
› Mobiliari..... 332.143
› Biblioteca..... 107.399

3 Pressupost extraordinari de 14.000.000 per a "obras de consolidación, reforma y habilitación de la planta baja del edificio social de esa Cámara financiándose con ingresos propios procedentes del Inventario de Bienes Patrimoniales". La liquidació va donar una despesa de 13.222.985. La darrera partida era de l'abril de 1979.

4 Saldo total en els diferents bancs a 31-12-1979

Font: AHG: Fons Cambra de la Propietat Urbana. Capses 34-45. Elaboració pròpia

A mitjans de la dècada dels cinquanta, el banc que havia llogat un dels locals dels baixos de la Cambra presentava problemes a l'hora del pagament del lloguer. Així, El 1957 ocupava el lloc d'aquella entitat una altra, també d'estalvi: Caja de Crédito de Gerona, Sociedad Cooperativa. Mentrestant, es llogava el local de la cantonada amb Travessia de Sant Josep a Arseni Ros. Tanmateix, a finals de l'any 1959 el magistrat de primera instància notificava haver-se embargat els drets arrendataris i de traspàs de la Caixa de Crèdit. Finalment, el juny de 1962 aquesta entitat seria desnonada.

Com a conseqüència de la reorganització ministerial que havia tingut lloc aquest mateix 1957 i de la creació del Ministeri de l'Habitatge, el seu delegat provincial oficiava de president nat de la Cambra. És així com el 31 de gener de 1958 Julio Esteban presidí per primera vegada les reunions. I una de les coses que ressaltà en el seu discurs fou "*la actual prosperidad económica de la Corporación*". Ja començava a notar-se l'increment constructiu, sobretot a la costa. Precisament aquest auge comportà una major liquidació en tributació per contribució urbana en el conjunt de les comarques, la qual cosa provocà que, en superar el líquid imposable el límit de 75 milions de pessetes, l'entitat gironina passés a ser de segona categoria. S'estrenaria el primer de gener de 1959. Entre altres canvis, significava augment dels salaris de la plantilla i haver de contractar un interventor. Respecte de la plantilla, en un escrit força posterior adreçat al ministeri, es lamenta que "*es la Cámara,*

de ámbito provincial, que cuenta con menos personal fijo, después de las de Zamora y las Palmas, junto con la de Teruel". Quan es feia aquest lament, el 1963, el personal fix era:

	Secretari
Personal tècnic:	Un advocat
Personal administratiu:	Un cap de negociat
	Un oficial primer
	Dos oficials segons
	Dos auxiliars
Personal subaltern:	Un ordenança

La "*prosperidad económica*" va fer plantejar un nou repte als homes de la Cambra: a començaments de 1959 sol·licitaven autorització per a la compra d'un solar destinat a construir-hi habitatges protegits i de renda limitada: "*La mueven además razones de evidente interés social, dada la escasez de viviendas, y de carácter económico, habida cuenta de los superávits que vienen arrojándose como saldos de sus ejercicios económicos*". L'autorització es rebia el mes de novembre. Tanmateix, l'assumpte de la compra i possible construcció d'un edifici es va allargar fins als anys noranta i va passar per diferents etapes: entusiasme amb la idea i el projecte inicial, canvi en la ubicació del solar a comprar, canvi d'ús, redefinició del projecte, etc.

En la sessió de la Junta del mes de novembre es va decidir estudiar una proposta d'allò més ambiciosa. Es suggeria "*la forma de construcción cooperativa, cuyo impulso y dirección podría asumir la Cámara, al objeto de contribuir, dentro de sus posibilidades, a remediar el problema de la vivienda. La actuación de la Cámara en este aspecto podría desarrollarse en la forma siguiente: adquisición de un solar céntrico, formulación de un proyecto de edificio de varios pisos, exposición del proyecto y presupuestos, labor de dirección del grupo de futuros propietarios en pisos del edificio y de las obras de construcción. Mediante el sistema descrito, la Cámara posibilitaría la construcción de su propia vivienda a personas de la clase media, a quienes estaría vedado el acceso a la propiedad urbana por falta de recursos suficientes, si no es bajo esta modalidad de propiedad horizontal. Reembolsados los gastos iniciales de adquisición de solar y redacción de proyecto, la Cámara podría repetir la operación hasta saturar la posible demanda. Al propio tiempo, crearía Nuevos socios de la corporación, cumpliendo más eficazmente con su misión, que es no la de convertirse en propietaria, sino la de convertir en propietarios urbanos al mayor número de personas, facilitándoles el acceso a la propiedad y vigilando y defendiendo dicha propiedad una vez constituida*".

Això passava el mateix mes que, en un altre ordre de coses, es contractava el fill del president com a advocat de la institució. També hi havia dos aspirants a ocupar el lloc d'ordenança: un extreballador de la paperera Torras i un exporter del cinema Ultonia. Després de demanar informes a la comissaria de policia, els van desestimar. Però aquesta contractació va estar un any en dansa.

El desembre es cursava a la Direcció General de l'Habitatge la petició d'autorització per contractar un advocat i un auxiliar. Per a ocupar aquesta plaça eventual de subaltern, aleshores hi havia dos candidats més. Un, Enric Viñolas, es desestimava "*dados sus antecedentes políticos desfavorables, según informe confidencial facilitado por la Comisaría de Policía*". Respecte a l'altre, Mauricio-Marcos Serrano, es va acordar "*recabar de la Comisaría de Policía de Málaga, en cuya capital tenia anteriormente su domicilio, informe confidencial, a través de la Secretaría de la Cámara de Málaga*". Quan aquest arribà, "*a la vista de dicho informe obtenido del archivo de la Comisaría de Málaga, se acuerda desestimar la propuesta de nombramiento del indicado aspirante*". Uns mesos després es presentava per ocupar la plaça l'exguàrdia civil madrileny Carlos Reyes, de 50 anys. Segons l'informe de la comandància de Girona, "*ha observado una intachable conducta moral, pública y privada, al igual que de Buenos antecedentes político-sociales, estando conceptuado como adicto a la causa nacional y ex-combatiente de nuestra Guerra de Liberación y jubilado del cuerpo de la Guardia Civil*". Es va decidir *"recabar informes particulares, respecto a aptitud del indicado aspirante con respecto al cargo cuyo eventual desempeña solicita*". No es va contractar.

El mes de novembre de 1960, un any just després d'haver-se tractat aquesta qüestió per primera vegada en una Junta de Govern, hi havia tres candidats. Un era

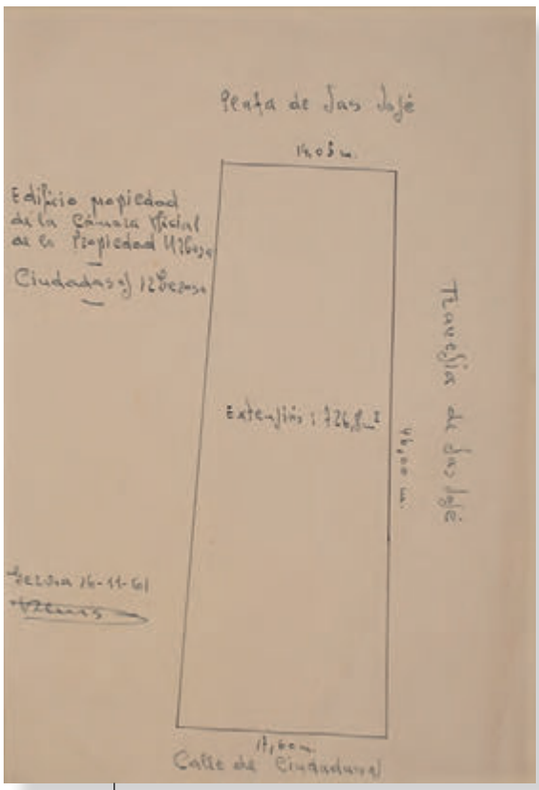

Plànol de planta fet a mà (1961)

Cecilio Aibas que juntament amb la instància corresponent, va presentar altra documentació:
"*Adjuntaba certificación expedida por el Registro Central de Penados y Rebeldes, acreditativa de no constar inscripción en el mismo a él relativa; certificación, librada por D. Luis Antoriasfa Bella Capitán Jefe de la fuerza de Policía Armada y de Tráfico de Gerona, acreditando fue el interesado, Policía Armado en situación de retirado, observo buena conducta durante el tiempo que perteneció a esa Guarnición, año 1942 al 1960, en que causó baja por cumplir la edad reglamentaria para el retiro forzoso; y comunicación de fecha 8 de octubre de 1940, por la que el Capitán-Jefe de la Policía Armada de Granada comunica al peticionario haberle sido concedida por el Excmo. Sr. Ministro del Ejército y por el tiempo que permaneció en primera linea en los frentes de combate durante la Guerra Española, una medalla de campaña, una cruz de guerra y dos medallas de la Cruz Roja*".

Va ser l'escollit. Les altres dues peticions que s'havien presentat uns dies abans, van ser desestimades.

En la darrera sessió de l'any, es va informar de l'"*oficio dirigido al Excmo. Sr. Gobernador Militar, comunicándole carecer en esta Cámara de datos respecto a desaparecidos durante los años 1936 a 1939, cuyos cuerpos podrían ser, de ser hallados, inhumados en la Basílica de la Santa Cruz del Valle de los Caídos*". Uns mesos després, entre altres donatius, se'n concedia un de 500 pessetes a la Hermandad Provincial de la División Azul.

El maig de 1960 s'havia obert un local de la delegació de la Cambra a Figueres. Tanmateix, el maig de 1962 es feia una sessió extraordinària de la Junta a Figueres per inaugurar-ne un de nou. En l'elaboració de pressupostos per a l'any següent es preveia mantenir el mateix escalat de quotes, vigent des de 1957:

Contribució (pessetes)	**Quota** (ptes./any)
De 2.000,01 a 3.000	55
De 1.000,01 a 2.000	45
De 500,01 a 1.000	25
De 250,01 a 500	15
De 100,01 a 250	15
De 50,01 a 100	10
De 25,01 a 50	5
De 15,01 a 25	3

Una nova ordre ministerial de maig de 1963 feia cessar, altra vegada, els presidents de les cambres amb més de cinc anys en el càrrec. Era el cas d'Alvaro Bellsolá. Se'n va donar compliment el 28 d'aquell mateix mes i el va substituir, de manera interina, qui ocupava la vicepresidència primera, Joan Tarrús. Bellsolà va continuar formant part de la Junta fins que una altra ordre del Ministeri de l'Habitatge, de febrer de 1964, el tornava a nomenar president, a proposta de la delegació provincial de Sindicats. Es va aprofitar aquell moment per demanar una ampliació de la Junta en dos vocals més. Fins aleshores estava formada pel president, dos vicepresidents, el comptador, el tresorer i tres vocals. S'argumentava "*las singulares circunstancias que concurren en esta provincia, en donde el ritmo de construcciones y desarrollo de la Propiedad Urbana, por efecto del turis-*

mo, está alcanzando un grado muy intenso", però aquesta possibilitat es va denegar "*porque la ley por la que se rigen las Cámaras no lo contempla*". Les condicions que marcava l'article segon de la Llei de 31 de maig de 1941 (que era la vigent) per formar part de la Junta eren: "*Condiciones de moralidad pública, adhesión al Régimen y competencia indispensable para el ejercicio del cargo*".

Alvaro Bellsolá només va ocupar el càrrec quatre mesos i mig, ja que va morir el 14 de juliol de 1964. Es va donar la circumstància que uns dies abans el secretari havia cessat per haver estat traslladat a Àvila, d'on procedia. Davant de la situació, una Junta Rectora Provincial va facultar el delegat provincial de l'Habitatge, Julio Esteban Ascensión, que era el president nat, perquè ocupés la presidència efectiva fins al nomenament d'un de definitiu. Per al càrrec de secretari va ser designat Tadeo Morales, que ho era d'aquella delegació provincial, i que havia estat, entre 1939 i 1942, l'instructor dels expedients de depuració de la Cambra.

El setembre es notificava que la terna que Esteban presentà al ministre per al nomenament de president estava formada per Salvi Sendra Ribas, Manuel Bonmatí i Romaguera i Josep M. Pla Dalmau. El triat va ser el primer. El 26 de novembre, en una sessió presidia per governador Víctor Hellín Sol, es va llegir el nomenament i "*acto seguido el designado Iltre. Sr. D. Salvio Sendra Ribas, arrodillado ante un crucifijo dispuesto al efecto y con una mano sobre los Sagrados Evangelios pronuncia la fórmula del juramento*". Per bé que els tres candidats eren associats i, per tant, propietaris, amb aquest nomenament canviava el perfil del president de la Cambra, ja que Sendra era el més proper als nous aires que bufaven a Madrid, on el govern ja no el formaven polítics procedents de la vella guàrdia sinó tecnòcrates i opusdeistes. D'entrada, el nou president va plantejar una nova distribució de les oficines i treure més rendiment dels locals, ocupats per una oficina de turisme i una caixa de crèdit "*actualmente inoperante*". I reprenia la idea de construir un edifici en el solar del carrer Emili Grahit de Girona, amb sis plantes i àtic, en lloc de les cinc previstes en els primers projectes.

Aviat el nou president va poder-se penjar una medalla important: mentre s'elaboraven els comptes de liquidació de 1964, els funcionaris de la Cambra van adonar-se que el líquid imposable per riquesa urbana a les comarques gironines superava els 150 milions de pessetes. Concretament, 168.025.701,89, segons una posterior certificació de la delegació provincial d'Hisenda. Això suposava passar a primera categoria i, de retruc, passar a formar part com a vocal nat del Consejo Superior de Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana. Com en altres ocasions, això també significava augmentar el salari dels treballadors i poder-ne contractar més.

Taula de salaris de 1965, com a Cambra de segona categoria:

Funció	**Salari anual**
Secretari	99.956,28
Advocat	58,650'00
Cap de negociat	87.378,84
Oficial primer	64.148,74
Oficial segon (1)	52.492,50
Oficial segon (2)	51.134,00
Auxiliar	34.500,00
Auxiliar	34.500,00
Ordenança	31.625,00

Pel que fa a les quotes, els pressupostos de 1965 recollien les següents:

Quantitat	**Quota**	**Total**
15	500	7.500
20	400	8.000
25	300	7.500
40	200	8.000
80	100	8.000
550	80	44.000
1.000	60	60.000
2.000	59	118.000
4.000	50	200.000
5.000	30	150.000
23.500	25	587.500
12.500	20	250.000
8.500	15	127.500
5.000	12	60.000

La Cambra gironina es va sumar a moltes d'altres que demanaven ser compensades per la gran quantitat de propietaris que pagaven menys de 200 pessetes de contribució urbana que estaven exempts de pagar la quota cameral. Aquest 1965 hi havia 22.997 rebuts que pertanyien a finques exemptes.

A finals del mateix 1965 un fet d'origen extern sacsejaria de nou la institució: nomenaven el president, Salvi Sendra, director provincial de l'Instituto Nacional de Previsión de Barcelona, la qual cosa l'obligava a deixar el càrrec. Al febrer següent ocupava la presidència, de manera interina, el vicepresident primer, Joan Tarrús i Bru, un home ben aposentat en l'interior del Règim. Havia estat alcalde de Girona en dues ocasions. La primera, durant la dictadura de Primo de Rivera, del 3 d'abril de 1924 al 31 de juliol de 1924. La segona el va convertir en el primer alcalde franquista de la ciutat en ocupar el càrrec, el 6 de febrer, dos dies després de l'entrada de les tropes franquistes. Va haver de deixar el càrrec el 23 d'octubre següent perquè era l'únic metge oculista de la ciutat i no podia compaginar l'alcaldia i la consulta. En compensació, va ser nomenat president de la Diputació el mes següent, però només hi va estar fins al març de 1940. En el primer dels càrrecs el va succeir Albert de Quintana Vergés, fill d'Albert de Quintana Serra, el llogater que feia anys vivia en el primer pis de l'edifici de la Cambra.

Curiosament es va repetir la situació de dos anys abans: el canvi de president va coincidir amb el de secretari, aquest també per trasllat, el substitut del qual prendria possessió el juliol de l'any següent. En la sessió de juny s'havia informat del nomenament de nou president, Joan Mascaró Roura, però que no seria efectiu fins al 7 de juliol, data en què va ser publicat al BOE. No va prendre possessió fins al 9 de setembre, en una sessió extraordinària, tal com es feia en aquests casos, presidida pel governador civil, Víctor Hellin Sol, i amb l'assistència dels delegats provincials de l'Habitatge, Julio Esteban, de Sindicats, Juan Prades, i del primer tinent d'alcalde, Joaquim Pla Dalmau. També estaven a l'estrada Joan Tarrús i Joan Mascaró.

El 1970 s'esqueia el cinquantè aniversari de la fundació de la Cambra. No hi va haver celebració més enllà d'un llarg discurs del president en la sessió ordinària del 30 d'abril. Acabat l'ordre del dia, Joan Mascaró va dir que s'acostava la data de l'aniversari. Després de recordar els inicis de "*la feliz iniciativa de un escogido número de ilustres gerundenses amantes del progresso de la ciudad y su provincia*" va fer el que en va dir dues propostes:
"Nuestra Cámara ha venido actuando ininterrumpidamente, con la constante preocupación de sus diversas Juntas de Gobierno para, en las medida de sus posibilidades y según las circunstancias, cumplir debidamente con la labor que le es encomendada. No se ha de escapar a los Sres. aquí presentes, el enorme cambio que en estos cincuenta años, ha experimentado la Corporación, en cuanto a sus funciones y desenvolvimiento de refiere, en comparación con las atribuciones o funciones actuales contenidas en el Reglamento Orgánico de febrero de 1950 [...]

Se ofrece muy apropiada esta señalada fecha para emprender, para acometer la Cámara, en el presente año de 1970, un amplio plan de actividades que comprenda: una más eficiente labor corporativa en beneficio de los Colegiados; una revalorización de sus bienes inmuebles, una necesaria reforma y obras en el inmueble Social, etc. etc. Y dos son de momento, las iniciativas que como más importantes va a exponer y someter a estudio o deliberación y aprobación por parte de los Sres. de esta Junta de Gobierno.

Solar Calle Emilio Grahit[3].- [...] *es llegado el momento oportuno para proceder a su venta y destinar el producto que de ella se obtenga a unas necesarias é indispensables obras de conservación, reparación y mejora Edificio Social, de esta calle Ciudadanos nº 12; unas obras de adaptación de las actuales Oficinas, a las necesidades actuales, con unas modernas instalaciones, estudiar unas obras de levación de una o dos plantas de este edificio; y el resto sobrante, en su caso, invertirlo en la compra de "Valores Públicos" que dieran un rendimiento o interés normal, y augmentar así los ingresos de la Cámara* [...]

Modificación de la actual plantilla de Personal.- [...] *Desde la creación de la Cámara en 1920 solo contaba con 5 empleados; y en todo este dilatado periodo de tiempo, solo en 1964, se aprobó una modificación, consistente*

3 Subratllat en l'original.

en la creación de una plaza de Letrado Asesor y la de dos Auxiliares. Si se compara el trabajo que pesa sobre la Cámara, no ya desde 1920, si que solamente desde 1940 hasta la fecha, fácil es comprender la necesidad de augmentar el personal administrativo, aunque sea en la forma más reducida posible.

El incremento de Trabajo que en la actualidad tiene que atender el personal: administración de fincas; constante rectificación del Censo de Propietarios; confección de Padrones y recibos de cuotas obligatorias; Altas y bajas y traspasos de Contribución; el Servicio de Papel de Fianzas; registro de contratos de arrendamientos; consultes e informes, etc., etc., todo el obliga al necesario aumento de plantilla y a una aconsejable corrida de escala, que sirva de estímulo a los actuales empleadas.
La actual plantilla [...] *está compuesta* [...] *por un total de 8 empleados y la plantilla que se propone* [...] *es de 9 empleados...*"

El 1973 se'ls va presentar l'ocasió d'augmentar considerablement el pressupost quan una empresa valenciana els va mecanitzar els rebuts. En el pressupost de 1974 se n'havien calculat 88.121 i finalment se'n van emetre 117.592. Vendre el solar va resultar més complicat del que els homes de la Cambra es pensaven. El juny de 1976 no es va presentar cap oferta a la subhasta que s'havia licitat per un import inicial de 14 milions de pessetes. Tampoc quan es va abaixar la quantitat fins a 8,7 milions.El pressupost de 1975 es va anivellar en 6.809.655 de pessetes, amb 115.717 quotes previstes. Segons reconegué Joan Mascaró en la sessió extraordinària per a la seva aprovació:"*El mejor calificativo que merecen es el de positivo y anhelado desahogo económico, ya que debido al tan notorio o importante incremento en la edificación, se ha experimentado no tan solo en nuestra Ciudad sino que tambien en todas las localidades de la provincia, lo propio que al sinnúmero de Urbanizaciones extendidas tanto en nuestra Costa Brava, como en todo el interior provincial, todo ello ha hecho elevar en más de 13.000 el número de Colegiados de la Corporación; y si a ello añadimos que gracias al sistema de confección mecanizada de los recibos de cuota obligatorias, para cuyo Trabajo el Ministerio de Hacienda, nos ha prestado su colaboración a través de su Centro-Proceso de Datos de los Servicios mecanizados de dicho Departamento, facilitándonos las cintas magnéticas de los ficheros que poseen para los recibos de la Contribución territorial urbana, se ha logrado una exactitud tanto en el número de cuotas obligatorias, como una adecuada actuación de la Escala Oficial de las mismas*".

Per fi, la gran reforma

...que va arribar a partir de 1976. Les grans obres en la seu corporativa de l'època moderna van durar alguns anys. Precisament aquesta reforma fou fruit de la bonança econòmica que vivia la institució. Feia uns mesos que el dictador havia mort i que es començaven a respirar uns altres aires, tot i que, segons un titular de la revista *Presència*, "El reformisme no arriba a Girona". I és que al capdavant del Govern Civil hi havia un ferm representant del que es va nomenar el *búnker*: Armando Murga Carazo, un militar que va portar a terme més accions repressores en un any que els seus predecessors en tres.

Entremig d'un ambient cada cop més polititzat i d'una crisi econòmica, la "del petroli" de 1973, que s'anava deixant sentir també cada cop més, a la sessió de juny d'aquell any es va posar la primera pedra del futur de l'edifici cameral. Joan Mascaró va comunicar

"*la conveniencia de estudiar la posibilidad de radicar las oficinas de esta Cámara en los bajos del local social, actualmente desocupados, a fin de poder habilitar debidamente la planta noble del mismo para Sala de reuniones, Sala de juntas, Presidencia, Secretaría, Biblioteca y demás de carácter corporativo, con independencia de dichas oficinas para los servicios generales y especiales de la Cámara. A tal efecto propone* [el president] *encargar al arquitecto de la presente D. Juan Mª de Ribot la confección del pertinente proyecto de habitación de la planta baja, y para facilitar los Trabajos proceder a la limpieza de los mismos y a la práctica de sondeos, catas y demás Trabajos previos indispensables para dicho proyecto, y la realización de los trabajos de preparación indicados...*".

Els treballs previs van posar al descobert algunes troballes d'antigues construccions que fora bo conservar "*por su valor arqueológico y monumental*". El trasllat de les oficines als baixos es va acordar en la sessió del 30 de novembre d'aquell 1976. Per tal de "*proceder a la mejora de su planta noble y, a poder ser, a la posterior construcción de viviendas en el segundo piso del edificio que, próximamente va a quedar asimismo desocupado*". Per a la realització de les obres que l'arquitecte havia de projectar es comptava amb un pressupost extraordinari "*al que se destinarían, en primer lugar, los superávits que se vienen realizando en la liquidación de los presupuestos ordinarios de esta Cámara, y, en segundo termino, los fondos patrimoniales que tal vez fueren necesarios para completar aquéllos, reservando siempre, no obstante, cantidad suficiente para el adecuado sostenimiento y atención, durante el ejercicio de los Servicios y atención de esta Corporación, y sin que deba procederse a la enajenación del solar de la calle Emilio Grahit*".

En la reunió extraordinària de 15 de març de 1977 es van aprovar el pressupost ordinari de l'any, que el ministeri havia tornat perquè fossin refets, anivellat en 10.089.723 de pessetes; el de serveis especials, en 472.880 i l'extraordinari per a les obres, de 14 milions de pessetes. El projecte es limitava, de moment, a la primera fase, que no comprenia l'edificació d'una sala d'actes ni un aparcament subterrani ni tampoc l'habilitació de les dependències de Secretaria i Assessoria Jurídica, per no estar situades a la planta baixa.

En el projecte, l'arquitecte Joan M. de Ribot fixava les dimensions de l'immoble: la façana de llevant, que dona al carrer Ciutadans, amb 17,90; la sud, a la travessia de Sant Josep (actual Joaquim Pla i Cargol), d'una longitud de 24 metres, i el jardí, a l'alçada de la planta principal, amb una façana a aquest carrer d,11,90 metres i una altra, a la plaça de Sant Josep, de 13,70 metres. La superfície, en planta, era de 567,29 metres quadrats mentre que la del jardí era de 158,40. Es deia que l'edifici s'aixecava en planta baixa, dues plantes i àtics. Aquí és on diu que l'escala que mena al principal havia estat col·locada, fins al segle XIX, en el pany de paret sud, el contrari d'on és en l'actualitat.

Ribot contraposa la reforma que va encarregar Caterina Massaguer el 1926 a les que va fer la Cambra el 1929 quan li va adquirir l'edifici. Mentre que la primera es va limitar a la planta baixa, on hi havia els tres locals existents aleshores (un fotògraf, una agència bancària i el recaptador de contribucions), la segona va afectar principalment, com s'ha explicat, a la planta noble. Les cales i obres prèvies al projecte van deixar veure, per exemple, com les crugies paral·leles al carrer Ciutadans i l'aleshores travessia de Sant Josep havien estat totalment renovades el 1889, en la gran reforma que va fer de

l'immoble Martí Massaguer. Respecte a les restes més antigues que conserva l'immoble, diu que "*en el paramento septentrional de la dependencia central-este, de esta planta baja, apareció una columna dotada de base y Zapata en funciones e capitel, que recibe las primeras dovelas de unos desaparecidos arcos transversales: una observación detenida de tales elementos permiten suponer que se trata de una primitiva estructura, posiblemente del Siglo IX...*".

En el seu projecte, l'arquitecte Ribot feia una distribució de les dependències d'acord amb la funció i serveis que cadascuna havia d'acollir. Destaca que, en una cota inferior a la planta baixa, i "*a fin de respetar los valiosos elementos arquitectónicos aparecidos en esta pieza, a la que se descenderá por medio de una escalerilla con peldañeado de piedra de Gerona, se prevé situar la Sección de Gestión en General*".

Des que aquest projecte es va donar per acabat, a l'edifici s'hi han fet algunes obres de reparació i manteniment. Alguna de relativa importància, com convertir els antics habitatges en espais per a oficines o la darrera planta en un espai per a arxiu. Tanmateix, des que es va donar per realitzat, aquell projecte constitueix la darrera gran obra de la seu històrica de la Cambra de la Propietat de Girona.

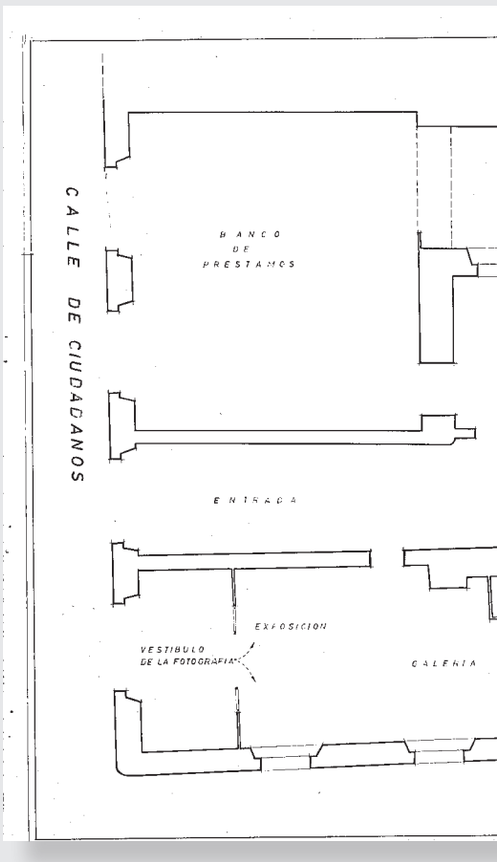

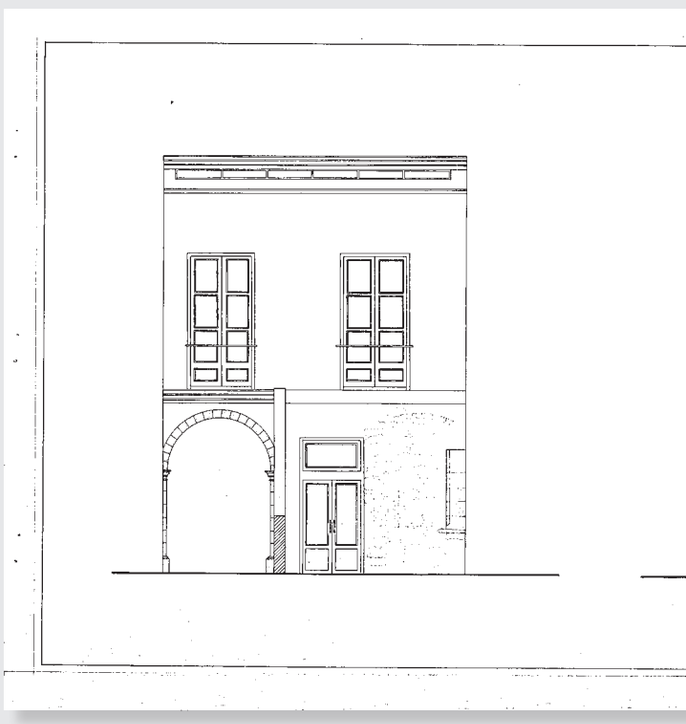

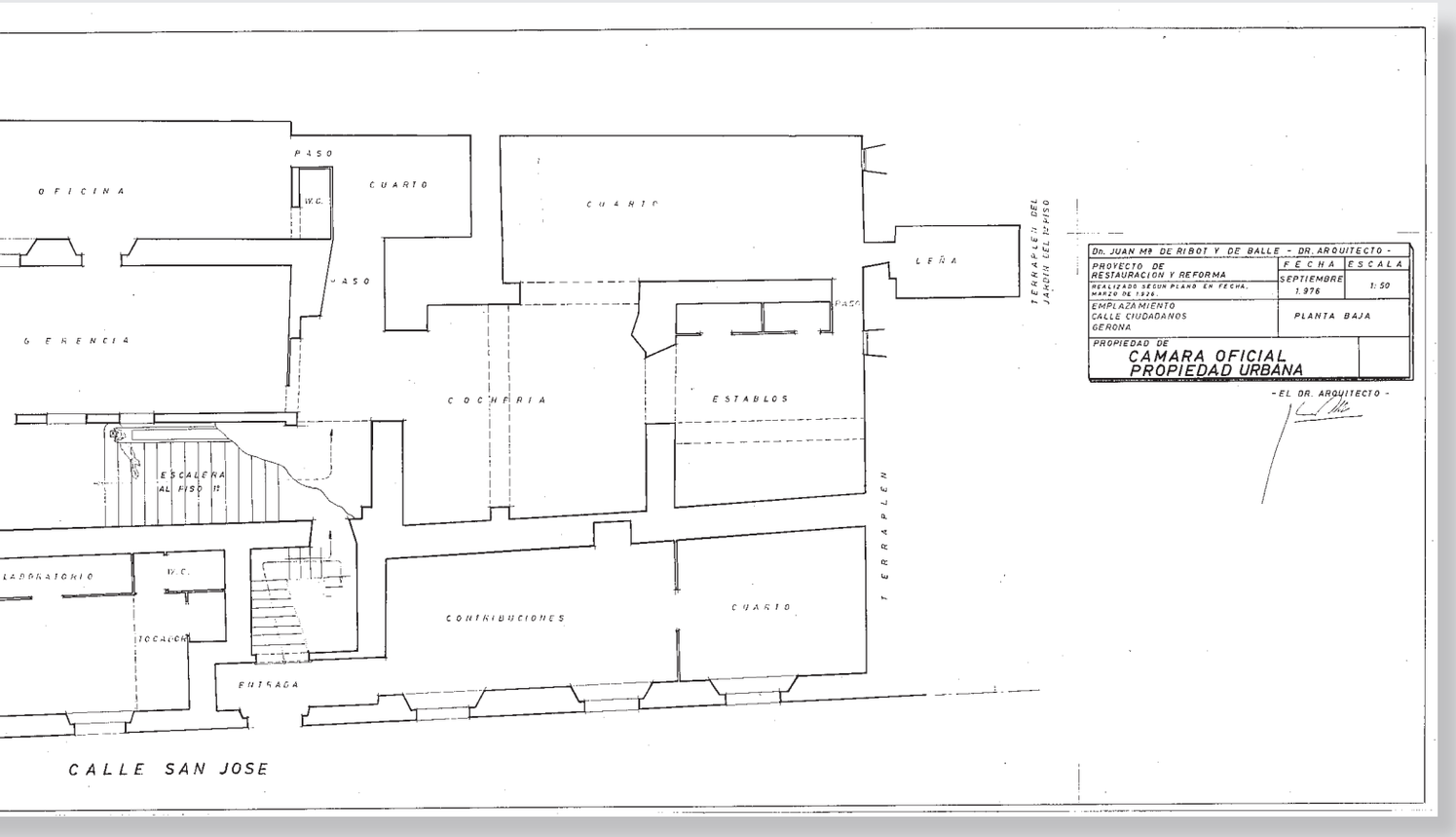

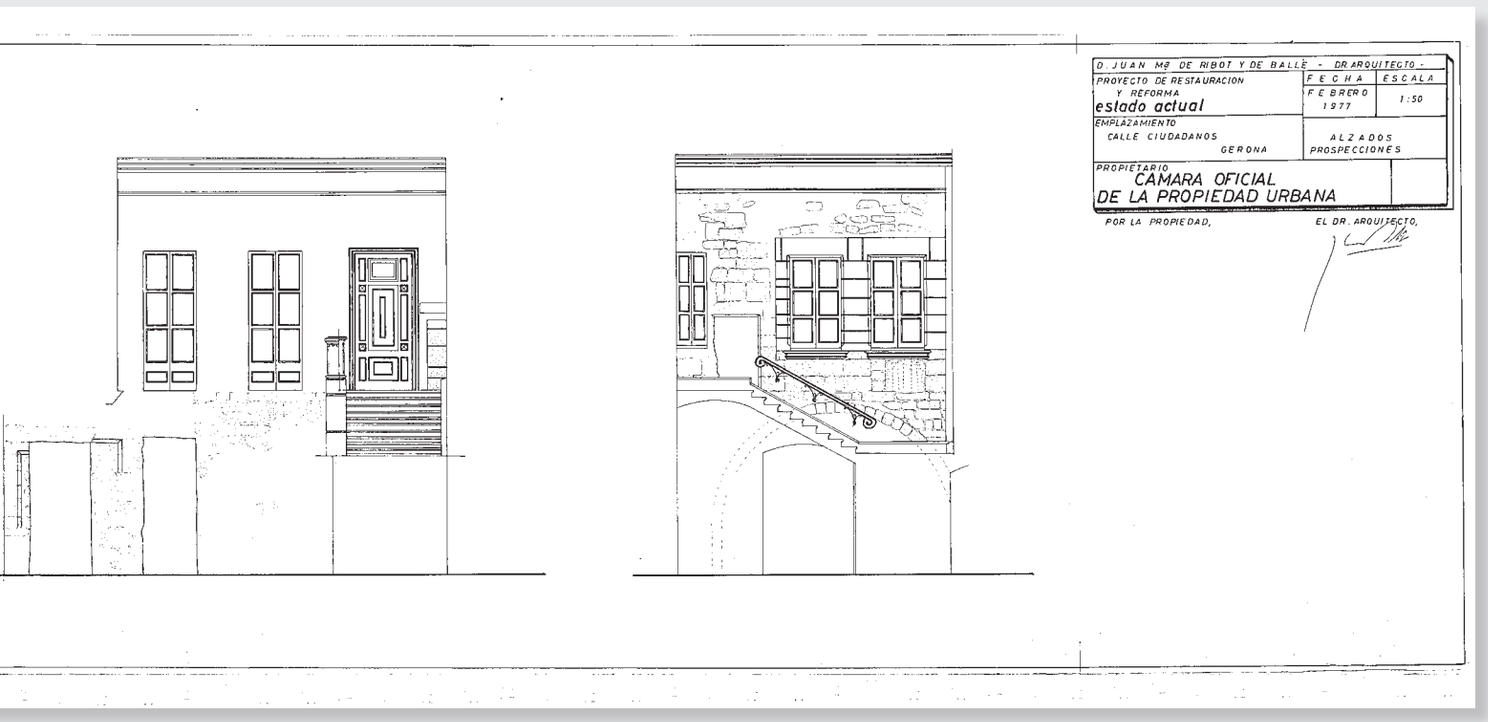

Projecte de reforma de l'edifici de Ciutadans, a càrrec de l'arquitecte Joan M. Ribot i de Balle, que es va fer entre 1977 i 1981

Mobiliari per a una Cambra

Gairebé tot el que adquiria la Cambra de la Propietat, en el període comprès entre la seva fundació, el 1920, i la darrera sessió de la Junta de Govern celebrada abans de la Guerra Civil, el 14 de juliol de 1936, havia de passar per un concurs. La comissió corresponent redactava les bases, que es penjaven al tauló d'anuncis i en algunes ocasions es publicaven als diaris d'informació general o, més escadusserament, al *Butlletí Oficial de la Província*. El que corresponia era que la Junta aprovava les propostes arribades i proposava al ple la decisió sobre el guanyador.

El que tot seguit es mostra són dos exemples que corresponen a dos moments diferents: d'una banda, la resolució del concurs per moblar el saló de sessions el 1923, quan l'entitat ocupava uns locals cedits per una altra institució; de l'altra, el material adquirit el 1929, l'any en què la Cambra va dotar-se d'una seu pròpia, segons l'inventari fet per la seva Secretaria i publicat en el butlletí i en la memòria anual. En qualsevol cas, es descobreix també la manera de funcionar d'una corporació com la Cambra de la Propietat.

"El Señor Presidente manifiesta que con arreglo a las condiciones publicadas somete a la consideracion y fallo del Pleno el concurso abierto para la adquisicion de mobiliario destinado al Salon de sesiones de esta Cámara y tras breve deliberación se acuerda resolver el concurso en la forma propuesta por la Comisión economica pero con la modificacion de adquirir tres sillones iguales modelo nº 1 para la mesa Presidencial y quince de los del modelo nº 1 bis aceptando por lo demas dicha propuesta tal como sigue: "A la Cámara. La Comision economica que suscribe, entendiendo en el concurso abierto por esta Camara para la adquisicion del mobiliario destinado a su Salon de sesiones formula la siguiente: Propuesta. No habiendo tomado parte en el concurso mas que el industrial de esta Ciudad D. Bautista Jonet Marquet acomodandose a las condiciones establecidas, la presente propuesta se basa unicamente en el examen de los dibujos presentados por este concursante y en la relacion de precios y plano que ha acompañado. Aceptando las razones que este mismo señor expone en la propuesta de eleccion que sigue a su dicha relación de precios, esta Comision economica, no obstante, opina que basta un solo sillon del modelo numero uno para la mesa presidencial; y para armonizar con aquella y esta, no hay dibujo, de los presentados, mas adecuado que el sillon señalado de numero uno bis pero modificando sus brazos en la forma dibujada en el modelo numero cuatro. Se propone por tanto a la Cámara la adquisicion de 1 sillon modelo numero uno en nogal tapizado de terciopelo de Utrech... mil pesetas; 17 sillones modelo numero uno bis con los brazos del dibujo numero tres, en nogal tapizados de terciopelo de Utrech de valor cada uno 500 pesetas y en junto... ocho mil quinientas. 1 mesa para ser colocada sobre tarima, de menores dimensiones que las propuestas por el concursante, modelo numero uno, con sobre de cristal, en nogal, 1 mesa del mismo estilo que la anterior, para colocarla en el lugar que se indica en el plano presentado por el concursante siempre que estas dos mesas no excedan en precio de... mil ciento noventa pesetas (o sea el precio que para la primera ha fijado el concursante y estimando que las menores dimensiones del cristal rebaja el precio de este de 225 a 190 pesetas, segun ha manifestado ante esta misma comunicacion). Se propone igualmente en virtud del meritado concurso celebrado, que la Cámara acuerda contratar, bajo los precios expresados y ateniendose a las condiciones acordadas la construccion de este mobiliario con el concursante Bautista Jonet Marquet y se faculta a la presidencia de esta Cámara para que fije las dimensiones de las mesas, la forma y estilo del silloncito y el color del terciopelo de todos los sillones y resuelva cualquiera eventualidad o de detalle que pudiera resolverse con arreglo a las condiciones del concurso. Y por ultimo esta Comision propone que, teniendo en cuenta el merito de los dibujos originales presentados el trabajo que supone su confección, la razonada propuesta del concursante, que tanto acreditan a su establecimiento industrial, se felicite a Don bautista Jonet y se le testimonie la viva complacencia que esta Cámara ha visto se atendia a su llamamiento en el presente concurso para que, como fue su proposito, pudiese tener la satisfacción de poner el mobiliario construido por un industrial de esta Ciudad. La Cámara no obstante acordara. Gerona siete de febrero de mil novecientos veinte y tres. La Comision Economica."

(Llibre d'actes del ple "de 29-11-1922 a 21-2-1928" CPUG)

En la memòria de l'any 1929 s'hi inclou el llistat, referit a mobiliari i segons el darrer inventari elaborat per la Secretaria, de tot allò adquirit:

"*Un paragüero, seis sillas, un espejo grande, dos banquillos de madera y cuero, dos lámparas recibidor, un sofá con espejo, dos sillones tapizados, seis sillones, cuatro de ellos tapizados, fundes de la sillería y una mesa, dos suisalvas completos con sus rollos de papel, un armario ropero y un aparato eléctrico, cincuenta metros colgadura (bandera nacional), una mesa escritorio con cinco cajones, un sillón, un sillón doble americano, una bandera nacional con escudo de 6 cuarteles; una máquina para coser papel y caja grapillos; una mesa de 4 metros largo torneria salomónica y travas de Hierro, tapizado de seis sillones de haya adquiridos en 1922-23, dos papeleras y una palajunco, cinco tulipas cristal, una pantalla decorada al fuego, dos reflectores, dos brazos metal, dos lucelas, una luceta, un cenital, un aparato de hierro forjado, placas y escudo provincial de mármol con letras doradas para colocarse en la fachada, una librería de 1'95 de alto por 2'05 ancho dividida en tres partes con columnas salomónicas, una placa esmalte, un fijador de anuncios, y una pizarra, unas tijeras podar, dos bastoneros un reloj regulador, caja nogal, esfera plateada, una escalera, una placa metal, dos discos corcho aglomerado, una fotografía ampliación con marco Dorado; los muebles del salón de estilo renacimiento con adornos salomónicos y artísticos hierros, consisten: en una mesa escritorio de 3 metros de largo por 0'70 ancho 0'80 alto con cinco cajones; cinco sillones, uno de ellos que se distingue para la presidencia; cuatro bancos-butacas de 4 asientos cada uno, todos ellos tapizados; otra mesa de 1 metro de largo por 0'70 ancho y una butaca de cuero para el Secretario. Colección de la Enciclopedia Espasa, compuesta de 65 tomos lujosamente encuadernados. Una placa metal anunciadora, una escribanía y objetos de escritorio, un retrato de S. M. el Rey, un sillón, seis sillas y una lámpara, una mesa despacho de 1'40 por 80 y una librería, un carpet coco 2 por 3 metros y otros objetos para la Delegación de Figueras. Un clasificador y objetos de escritorio, un clasificador dos resortes, una mesa escritorio y un sillón basculante para la Delegación de Puigcerdá, Varios objetos de escritorio, una mesa de escritorio, cinco sillones fraileros y una estantería para la Delegación de Olot*"

(Butlletí de la COPUPG, núm. 43, novembre-desembre de 1929)

expresadas, se levantó la sesión

El Presidente
F. Casadevall

El Secretario

CAMARA OFICIAL DE LA PROPIEDAD URBANA
GERONA

En la ciudad de Gerona á diez y siete de Octubre de mil novecientos veinte.

Srs Casadevall, Viñals, Franquesa, Vifra, Gimbernat, Perez, Giell, Brillas, Prats, Carbó

Reunidos en el salón de sesiones de la Cámara los miembros de la misma que al margen se expresa, bajo la Presidencia de D. Fernando Casadevall, celebraron sesión de segunda convocatoria.

Leida y aprobada el acta de la sesión anterior se entró en el despacho oficial siguiente:

Acuerdos de la Junta de Gobierno de esta Cámara en su última sesión:

Telegrama del Sr Presidente del Consejo de Ministros en contestación al de la Cámara remitido a requerimiento de la de Gijón, protestando del R. D. de 21 de Junio sobre inquilinato, en cuyo telegrama manifiesta el Sr Dato que siempre que queden atendidas las reclamaciones legítimas contra los abusos de ciertos propietarios, el Gobierno acogerá con gusto cuantas modificaciones se le hagan. La Cámara quedó enterada.

Comunicación del Excmo Ayuntamiento dándose por enterado de la constitución oficial de esta Cámara. E igualmente se acordó el enterado.

Traslado de la proposición de la Comisión de Hacienda del Ayuntamiento y del acuerdo de la corporación municipal sobre aplicación del R. D. de 13 de Agosto último sobre utilización de un recargo de décima en las contribuciones urbana é industrial para obras de urbanización y saneamiento. Leidos estos documentos el Sr Secretario hizo constar que fueron reclamados de la

La legislació

En l'exposició de motius del Reial decret del 16 de juny de 1907, Augusto González Besadas, ministre de Foment, explicava que "*el desarrollo y extensión que la propiedad urbana ha adquirido en nuestra Patria, y la importancia que para la riqueza del país representa, sería bastante para evidenciar la necesidad de que el legislador atienda á proteger todo movimiento de asociación que se inicie en defensa y protección mutua de tan legítimos derechos*". És el primer paràgraf del primer text legislatiu que dona peu a la constitució de les cambres oficials de la propietat urbana.

Que "*la asociación mutua es de conveniencia para tales intereses*", continua, "*lo pregonan por sí mismas el gran número de Sociedades de propietarios fundadas en todas las regiones españolas con el fin de defender, amparar y fomentar los intereses generales de la propiedad urbana*", per bé que Girona, en aquells moments, no comptava amb cap organització d'aquest tipus. També s'informava que el Consejo Superior de Agricultura, Industria y Comercio havia fet repetits informes referits a la necessitat de legislar al respecte, i que "*estas entidades oficiales han de ser el sostén y amparo de las particulares, y, por lo tanto, la fiel expresión de los deseos y necesidades de las clases en ellas asociadas*". I al·ludia a la Llei d'associacions de 30 juny de 1887 i a la legislació que serví per a la creació de les cambres de comerç com a antecedents "*por haber demostrado la práctica lo plausible, autorizado y sabio del criterio que las informaron*".

En el primer dels 19 articles i en un d'addicional d'aquesta llei de 1887 s'hi especificava que desenvolupava l'article tretzè de la Constitució de 1876, de manera que el dret d'associació "*podrá ejercitarse libremente*" i que quedaven sotmeses a aquesta normativa "*las Asociaciones para fines religiosos, políticos, científicos, artísticos, benéficos y de recreo ó cualesquiera otros lícitos que no tengan por único y exclusivo objeto el lucro ó la ganancia. Se regirán también por esta ley los gremios, las Sociedades de socorros mutuos, de previsión, de patronato y las cooperativas de producción de crédito ó de consumo*".

També establia que els fundadors d'una entitat "*ocho días por lo menos antes de constituirla, presentarán al Gobernador de la provincia en que haya de tener aquélla su domicilio dos ejemplares, firmados por los mismos, de los estatutos, reglamentos, contratos o acuerdos por los cuales haya de regirse*".

Era en base a aquesta llei que l'article primer del Reial decret de creació de les cambres establia que les associacions que es fundessin "*con el objeto de defender y fomentar los intereses generales de la propiedad urbana, según los procedimientos que dentro de la ley hayan adoptado, tendrán el carácter de Cámaras de la Propiedad oficialmente organizadas*". Els articles següents assenyalaven que cada Cambra havia de ser aprovada per un reial decret que delimitaria el territori sobre el qual podia actuar la nova entitat. Les societats que ho sol·licitessin, obtindrien el reconeixement oficial sempre que "*acrediten el representar la mayoría absoluta de intereses de la propiedad urbana en el territorio á que se extiende su jurisdicción, computada dicha mayoría de intereses por la cuota de la contribución*".

L'articulat també indicava els requisits necessaris per ser membre de les cambres, els càrrecs que havien de constituir la Junta Directiva, les condicions d'elegibilitat, la llibertat per establir quotes, estatuts i reglaments interns i el dret per proposar millores i reformes referides a la propietat urbana, així com de crear mútues o caixes d'estalvi en benefici dels obrers de la construcció. Altrament, l'article dotzè assenyalava que "*las Cámaras oficiales de la Propiedad deberán remitir anualmente, dentro del mes de Diciembre, al gobierno civil de la provincia, los balances y cuentas correspondientes, con una Memoria descriptiva de los trabajos realizados durante el año*".

Dotze anys després, aquesta disposició es va complementar amb el Reial decret de 25 de novembre de 1919 del Ministeri de la Governació, segons el qual es creava, a cada capital de província o població de més de 20.000 habitants, una comissió mixta de conciliació i arbitratge entre propietaris de finques urbanes i llogaters. Aquest RD marcaria la vida futura d'aquests organismes. Tanmateix, la qüestió més important no apareixia fins a l'article onzè dels catorze que tenia la norma, dictada per Manuel de Burgos y Mazo. Aquest article establia que "*para el debido cumplimiento de lo dispuesto en este Real decreto, se establece la colegiación obligatoria de los*

propietarios de fincas urbanas en las Cámaras oficiales de la Propiedad, creándose éstas en las poblaciones donde no existan".

La "*colegiación obligatoria*" fou el que va convertir les cambres de la propietat en unes eines de poder d'incalculable valor. Respecte a les comissions paritàries objecte d'aquest RD, per bé que només es van constituir en algunes ciutats i províncies (no és el cas de Girona), els propietaris no els van permetre fer gaire camí, ja que mai no van admetre estar en igualtats de condicions que els llogaters, a petició dels quals s'havia dictat la norma.

En qualsevol cas, i per si no hagués quedat prou clar, una Reial ordre promulgada el 25 de març reprenia la qüestió de l'obligatorietat de la col·legiació dels propietaris. La nova norma, dictada aquesta vegada per Manuel Allendesalazar, l'aleshores president del Consell de Ministres, nomenat pel rei després de l'assassinat d'Eduardo Dato uns dies abans, establia que en el RD anterior "*se ordenó como supuesto necesario la colegiación obligatoria de los propietarios en las Cámaras de la Propiedad Urbana, y la creación de éstas donde no las hubiere*". En el mateix document s'anuncia la redacció i publicació d'un reglament per a la creació i regulació de les cambres.

D'un reglament provisional (en la vida de les cambres)...

És així com el 28 de maig de 1920 l'efímer ministre de Foment Emilio Ortuño (només va ocupar el càrrec sis mesos i mig, tot i que va tenir temps de crear la Caixa Postal d'Estalvis i de modernitzar el sistema de Correus i Telègrafs) va signar el *Reglamento provisional para la reorganización y funcionamiento de las Cámaras de la propiedad urbana*. Va sortir publicat a la *Gaceta de Madrid* el diumenge 27 de juny de 1920 i va ser l'eina mitjançant la qual es creà la Cambra de la Propietat de Girona.

GACETA DE MADRID

SUMARIO

PARTE OFICIAL

La *Gaceta de Madrid* de 27 de juny de 1920 publicava el Reial decret que contenia el Reglament pel qual s'havien de regir les cambres de la propietat

Són sis capítols, 58 articles i 10 disposicions transitòries, precedit, tot plegat, per l'exposició que motiva el dictat del reglament. Aquí és on el ministre diu haver-se inspirat, per a la seva redacció, en la regulació de les altres cambres en funcionament: les de comerç, indústria i navegació i les agràries. I diu el ministre: "*Se asignan a las Cámaras de la Propiedad ciertas finalidades en relación con la vivienda de las clases menos acomodadas, y se las dota de medios que no serán gravosos a los propietarios para el cumplimiento de su misión, en la que serán un importante elemento auxiliar del Poder público, concediéndoles algunas atribuciones y ciertas prerrogativas inherentes a instituciones de carácter oficial directamente dependientes de este Ministerio*".

El capítol primer es dedicava a Función y atribuciones de la Cámara de la Propiedad. I l'articulat començava assentant-ne les bases: "*Es obligatoria la colegiación de todos los propietarios de fincas urbanas...*". Aquestes entitats serien "*Cuerpos consultivos de la Administración pública y tendrán obligación de subministrar al Gobierno y a los organismos administrativos provinciales y locales los datos que les pidieren y evacuar los informes que les demandaren. Tendrán el derecho de ser oídas cuando se trate de todo lo que afecte a materia tributaria, por lo que a la Propiedad urbana respecta...*" (art. 4t). El següent article especificava que "*tendrán por especial objeto fomentar y defender los intereses de la Propiedad urbana*", per a la qual cosa podien "*proponer y solicitar de los Poderes públicos cuantas resoluciones juzguen necesarias para el desarrollo y mejora de la Propiedad urbana*". També podien fundar, en benefici dels associats, mutualitats, caixes d'estalvi i assegurances en benefici dels obrers de la construcció; crear i sostenir borses de la propietat i establir cooperatives i mútues. El mateix article cinquè també deia que podran "*organizar, promover y fomentar estudios y enseñanzas y concursos relacionados con la construcción, con la urbanización, saneamientos y servicios de las ciudades*". Tant aquest punt com el que ve a continuació van ser desenvolupats amb cert èxit per la Cambra gironina: "*Otorgar premios a las fincas mejor construidas, a las que reúnan mejores condiciones de saneamiento, de ornato y de habitabilidad*".

S'establia que les cambres podien crear borses de la propietat i "*concertar con el Estado, Diputaciones, Ayuntamientos o Mancomunidades el cobro de la contribución urbana y los impuestos y arbitrios que se refieren a esta propiedad*". També podran "*intervenir en todo aquello que haga referencia a la defensa y fomento de la propiedad, al fomento de la construcción y a la organización y organización administrativa de las ciudades*" i "*obtener con arreglo a las disposiciones vigentes en la materia concesiones de tranvías y ferrocarriles dentro del término de su jurisdicción o las inmediatas que tengan por objeto facilitar la construcción de viviendas en sitios apartados del centro de las ciudades*".

Però no només podien construir mitjans de transport sinó que també "*podrán fomentar la construcción de casas de alquileres modestos para la clase media y obrera*". Aquesta darrera va ser una pretensió durant diverses dècades de la Cambra gironina, però que no va poder portar a la pràctica.

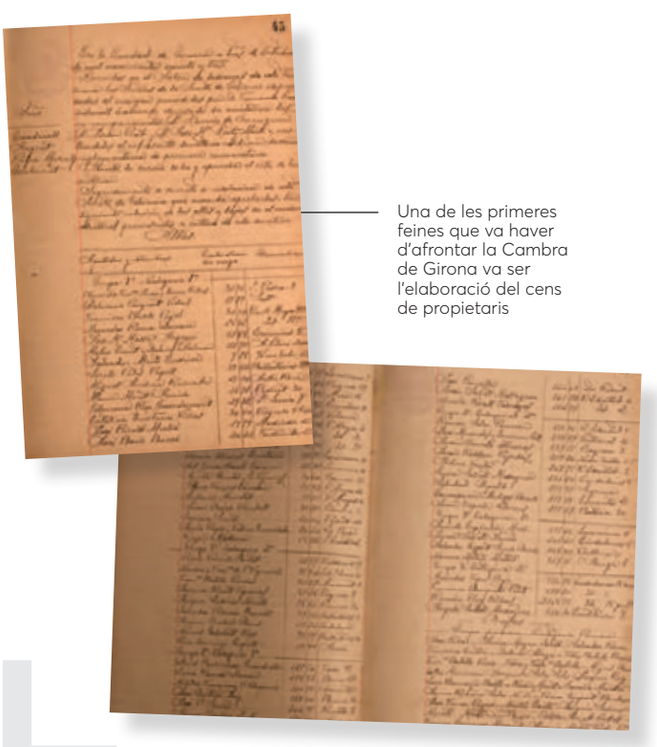

Una de les primeres feines que va haver d'afrontar la Cambra de Girona va ser l'elaboració del cens de propietaris

En el preàmbul del Reial decret, el ministre no s'està de dir que prenia com a model el de les cambres ja existents. I en l'article 12 reblava el clau: "*En las recepciones sociales y en cualesquiera actos públicos las Cámaras Oficiales de la Propiedad ocuparan puestos a continuación de las Cámaras de Comercio e Industria y Agrícolas*". Fins i tot s'especificava com havien de ser els distintius: "*Los individuos elegidos con arreglo a este Reglamento, que constituyan las Cámaras de la Propiedad, usaran como distintivo, en los actos oficiales, una medalla de plata dorada, de igual forma y tamaño que las de las Sociedades económicas de Amigos del País y de las Cámaras de Comercio e Industria, pendiente de un cordón de seda de los colores nacionales, con pasador también de seda y de los mismos colores*". També es feia esment de la llegenda que havien de portar tant a l'anvers com en el revers.

El capítol segon està dedicat a la composició d'aquests organismes, que havien de tenir entre 10 i 40 membres en funció del nombre d'electors i de la importància de la propietat. L'article tretzè es converteix en el pal de paller de les entitats en disposar que "*serán socios electores de cada Cámara, con carácter obligatorio, todos los propietarios de fincas urbanas del término municipal*", un àmbit territorial que posteriorment es modificaria en el cas de les cambres comarcals o provincials. Els components de les cambres havien de ser elegits per sufragi entre els associats i dividits en funció de la contribució urbana en, com a mínim, tres grups, cadascun del quals, al seu torn, en diferents categories, "*para establecer la debida proporcionalidad de los intereses representados*". Però per establir el nombre de components del ple també es tindria en compte "*la cuantía de los intereses determinada por la porción con que cada grupo contribuya a levantar las cargas de la Corporación*".

El cens de propietaris, primer de la ciutat de Girona i, després, de les seves comarques quan l'àmbit territorial va ser provincial, es va establir en grups de dues categories cadascun, que es detallen en el quadre següent. També s'hi observa tant els socis escollits en les primeres eleccions de 1920 com el nombre de socis que hi havia en el cens de 1923-1924 (el primer del qual es té constància):

Grup	Categoria	Contribució territorial[1]	Quota[1]	Nombre de socis[2]	Socis escollits[3]
1	1	-50	0,50	462	**Joan Prats** i Enric Tarrés
	2	51-100	1,00	224	Josep Oriol Carbó i Josep Homs
2	1	101-200	1,50	198	**Salvador Auquet, Joaquim Franquesa** i Manuel Almeda
	2	201-300	2,00	79	Josep Gimbernat, Narcís Pérez Xifra i **Narcís Xifra**
3	1	301-500	3,00	78	**Ferran Casadevall**, Josep Brillas i Josep Sambola
	2	+500	4,00	51	**Ramon de Berenguer, Bonaventura de Viñals**, Pere de Pol, Llucià Güell i Josep M. Reitg

1 En pessetes

2 A la ciutat de Girona, el 1923

3 El 1920. Assenyalats, els membres que formaven part de la junta

Font: Actes del ple de la Cambra Oficial de la Propietat Urbana de Girona. Elaboració pròpia.

Si hom analitza la composició de la primera Junta de Govern de la Cambra gironina comprova com la gran i la mitjana propietat en dominava la gestió, una proporció que es mantindria ben bé fins a la reorganització de la Cambra en el segon terç del segle passat: el president (Casadevall) i els dos vicepresidents (Berenguer i Viñals) formaven part dels grans propietaris, que era el grup

amb menys associats, mentre que el tresorer (Xifra) i el comptador (Franquesa) eren del segon. Paradoxalment, el grup de propietaris més nombrós, que era el primer, comptava només amb un vocal (Prats). L'altre vocal (Auguet) provenia del segon grup però de la categoria de menys tributació.

El dret electoral i el procediment era el que desenvolupava el capítol tercer del Reglamento, on es deia que tenien dret electoral totes les persones naturals o jurídiques que eren propietàries de finques urbanes, i que "*también podrán ejercitarlo personalmente las mujeres capacitadas para administrar sus bienes*". No fou tanmateix fins al 16 de juny de 2010 que entrà a la Junta de la Cambra gironina la primera dona, com a vocal (Carme Hospital Poch). Per ser elector, a més d'estar al corrent del pagament de quotes, s'establia que calia ser espanyol i major de vint-i-cinc anys, saber llegir i escriure, pagar contribució per riquesa urbana al propi nom durant, com a mínim, els cinc anys anteriors a la votació i formar part d'un grup i categoria determinats. El cens electoral s'havia de revisar anualment. Precisament aquest punt va ser motiu d'una agra polèmica a partir del moment que les cambres catalanes van passar a ser tutelades per la Generalitat, atès que les delegacions d'Hisenda van deixar de subministrar les llistes de contribuents. Aquesta qüestió, la de rebre aquests llistats, havia significat un gran avenç en la vida de les cambres, ja que els va permetre disposar de la filiació de tots els contribuents. Les eleccions s'havien de celebrar el primer diumenge de desembre dels anys que corresponguessin i els candidats havien de presentar l'aval del cinc per cent de socis que constituïssin la seva categoria.

El capítol cinquè es destinà a reglamentar l'organització i el funcionament de les cambres. En l'article trenta s'especifica que els membres elegits havien de prendre possessió del càrrec l'1 de gener, que ho feien per sis anys i que la Cambra s'havia de renovar per meitats cada tres anys. Aquest article també especificava que "*estos cargos son honoríficos, gratuitos y obligatorios*" i que la Junta de Govern tindria un president, dos vicepresidents, un tresorer, un comptador i dos vocals. Aquest punt fou invocat pel Ministeri de l'Habitatge, del qual depenien les cambres a partir de 1957, per negar la pretensió que tenien els homes de la cambra gironina d'augmentar la Junta en dos vocals més a causa de l'increment del cens electoral i de la massa social.

Com a curiositat, l'article 41 establia que les cambres haviien de celebrar, com a mínim, una sessió mensual, "*excepto en los meses de Julio y Agosto, que vacarán*". En aquest sentit, en tot el text legislatiu no apareix cap esment al període de vacances dels treballadors/funcionaris d'aquestes institucions. Per contra, sí que recull que s'havia d'elaborar un reglament de règim intern "*amoldado a las disposiciones de éste*", en el qual s'havia d'establir, entre d'altres qüestions, l'organització de "*sus trabajos, oficinas y plantillas de personal como tengan por conveniente*".

En el reglament intern també s'havia de preveure la quota personal fixada per a cada grup i categoria, que "*en ningún caso podrá exceder de cinco pesetas mensuales*" i que s'havia de cobrar "*al tiempo de hacerse la recaudación de la contribución urbana*". Aquestes quotes havien de servir per remunerar els treballs i gestions que efectuessin les cambres i els serveis que prestessin als associats "*con carácter de generalidad, en beneficio y defensa de los intereses comunes*". A banda d'aquestes, se'n podien establir d'altres "*como remuneración de*

Era obligat per als propietaris associar-se a la Cambra, i les quotes es fixaven en relació amb la Contribució Urbana que es pagava per la finca. A la imatge, l'escalat corresponent a 1932

servicios de carácter especial y del interés particular". Tots els pressupostos, comptes i inventaris s'havien de sotmetre a l'aprovació del ministeri de Foment.

El capítol sisè es dedicava a la relació de les cambres amb el govern, autoritats i altres corporacions. S'establia que les cambres "*se corresponderán directamente con los Ministerios y con toda clase de Autoridades y Corporaciones provinciales y locales*". I si, després d'haver-se dirigit a qualsevol corporació, no s'obtenia resposta en un temps prudencial, "*lo pondrán en conocimiento del Ministerio de Fomento, al que podrá recurrir en queja cuando a ellos hubiere lugar*". En sentit contrari, el Ministeri podia obligar les cambres a reunir-s'hi "*para el estudio de cuestiones de su incumbencia, siempre que así convenga a los intereses públicos*".

En una disposició transitòria s'especificava que les eleccions per a la constitució de les noves cambres se celebrarien tan aviat com s'haguessin acabat els treballs preparatoris, "*previa convocatoria del Gobernador civil*". Aquesta mateixa autoritat era la que, en capitals de província i poblacions de més de 20.000 habitants -les que havien de tenir Cambra de la Propietat- on no hi hagués cap associació de propietaris en el moment de publicar-se el Reial decret, constituiria "*una Junta encargada de organizar la Cámara*". La disposició novena establia que la meitat dels membres, escollits per sorteig, cessaria el 31 de desembre de 1923, any en el qual es formalitzaria la primera renovació triennal. L'altra meitat continuaria fins al 31 de desembre de 1926.

Aquesta disposició legal acabava establint "*un plazo de quince días para que los propietarios que no pertenezcan a la Cámara soliciten su incorporación*".

... a un de definitiu (set anys després)

Havien passat quaranta anys des de la promulgació de la Llei d'associacions, dictada en temps del liberal Práxedes Mateo Sagasta, que s'alternava en el poder amb el conservador Antonio Cánovas del Castillo, durant la Regència de Maria Cristina d'Habsburg. I n'havien passat vint des que s'havia publicat el Reial decret segons el qual les associacions de propietaris es convertien en cambres de la propietat, un temps suficient perquè Alfons XIII de Borbó, a qui s'havia atorgat la majoria d'edat cinc anys abans, ocupés el tron espanyol. En aquest cas, el president del govern era el conservador Antonio Maura, en plena dictadura primoriverista.

El 6 de maig de 1927 ocupava la cartera ministerial de Treball, Comerç i Indústria Eduard Aunós Pérez. Amb posterioritat i just després de la Guerra Civil, Aunós es va convertir en un important col·laborador del règim franquista i en un pilar important en la institucionalització del "Nou Estat". Molt interessat en el corporativisme, va dictar el reglament definitiu per a l'organització i funcionament de les cambres oficials de la propietat urbana mitjançant un Reial decret llei. Segons explica en el preàmbul, des de la publicació del reglament provisional s'havien dictat diverses disposicions aclaridores o complementàries que calia refondre en una de sola. A més d'aquest objectiu, "*se amplia la jurisdicción de las provinciales a todo el territorio de la provincia*". D'aquesta manera es permetia donar "*la autoridad suficiente para intervenir en los múltiples conflictos y problemas de carácter general, provincial o local, que con tanta frecuencia se presentan, relacionados con la Propiedad Urbana*".

Aquest reglament mantenia els sis capítols de l'anterior, amb els mateixos temes a desenvolupar, però s'havia passat de 58 a 70 articles i s'havien augmentat les disposicions transitòries. Un dels objectes d'aquests organismes, segons aquesta nova norma, era "*concurrir a las subastas que para obras de urbanización hayan de realizarse en el territorio de su circunscripción*", una qüestió que, oficialment, la Cambra de Girona no es va plantejar mai. Aquesta vegada s'allargava la llista

El 6 de maig de 1927 es va publicar un nou Reglament per a les cambres de la propietat

d'organismes que havien d'atendre les sol·licituds de les cambres. Així, a més a més de diputacions i ajuntaments, "*están obligadas a prestar su apoyo a las Cámaras de la Propiedad Urbana, facilitándoles gratuitamente los datos y antecedentes que les sean solicitados*" les delegacions d'Hisenda, les oficines del Cadastre, el Registre de la Propietat i els altres organismes de l'Administració, corporacions oficials i empreses que explotessin serveis públics.

Per si quedava cap dubte respecte als interessos que havien de defensar, si més no, les primeres cambres, i respecte a l'esperit que dominava els governants, ultra haver-se establert una major representació dels més grans propietaris tot i ser els de menor nombre en els grups d'associats, hi hagué encara l'article 18 del reglament definitiu que, englobat en el segon capítol destinat a desenvolupar la composició de les cambres, deia:

"Las Cámaras podrán nombrar Vocales cooperadores con derecho a intervenir en todas las discusiones y con voto en cuantos asuntos juzgue conveniente la Cámara concedérselo.

Estos Vocales podrán ser nombrados indistintamente entre los que reúnan algunas de las cualidades siguientes:

1ª Propietarios de fincas comprendidos en la relación de mayores contribuyentes de la población.

2ª Propietarios que tengan además títulos de Abogado, Arquitecto o Médico.

3ª Propietarios que sean o hayan sido Vocales de la Comisión de Ensanche, del Consejo Superior y provincial de Fomento, de la Junta Consultiva de Cámaras de la Propiedad Urbana, de la Junta Superior del Catastro y los que hayan sido miembros de las Cámaras.

4ª Individuos que, aunque no sean propietarios, tengan intereses relacionados con la propiedad urbana, o se hayan dedicado al estudio y divulgación de materias relacionadas con esta propiedad, o con la organización y funcionamiento de estas Corporaciones, o que por reunir otras especiales condiciones puedan ser útiles para los fines de las Cámaras de la Propiedad Urbana.

5ª Catedráticos de las Facultades de Derecho, Medicina y de las Escuelas de Ingenieros y Arquitectura que tengan o hayan tenido a su cargo asignaturas que se relacionen con los fines de estas Corporaciones".

Aquest article encotillava perfectament un dels interessos existents en la creació d'aquestes cambres com a garants de la propietat immobiliària. En aquest sentit, el quadre següent és ben explícit:

	1920	1930
Població de dret[1]	21.959.086	24.024.582
Persones que es declaren analfabetes	11.700.000	10.250.000
Persones analfabetes majors de 10 anys[2]	6.950.000	
Persones que saben llegir i escriure	9.900.000	13.200.000
Nombre de titulats universitaris[3]		2.797

Elaboració pròpia a partir de LIÉBANA COLLADO, ALFREDO: "La educación en España en el primer tercio del siglo XX: la situación del analfabetismo y la escolarización" (conferència pronunciada per l'autor a la Universidad de Mayores Experiencia Recíproca, el 4 de maig de 2009).

1. INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA: "Resultados definitivos del Censo de 1920", a Anuario 1921-1922.
2. Edat en la qual acabava l'ensenyament obligatori.
3. Curs 1929-1930 (INE).

Els propietaris que pagaven més contribució urbana i, en conseqüència, els que tenien la quota més alta eren els que dominaven la Junta de la Cambra

Respecte a l'anterior reglament, el nou fins i tot reforçava la presència de vocals cooperants, atès que mentre que en aquell no podia excedir d'una cinquena part, ara el límit es posava en una quarta part.

Pel que fa al dret electoral, es va afegir un matís ben revelador de la mentalitat de l'època. I és que quan es deia que aquest dret "*también podrán ejercitarlo personalmente las mujeres capacitadas para administrar sus bienes*", s'hi inclou el terme *casadas* entre *mujeres* i *capacitadas*. Si bé queda clar que no el podrien exercir les dones solteres, no diu res de les vídues que, en ocasions, administraven els béns del seu marit difunt. En canvi, entre les condicions perquè una persona pogués ser elegida membre d'una cambra, havia de "*ser español, sin distinción de sexo, mayor de veinticinco años*". Un altre element que s'incorpora és el de l'estrangeria: podien ser elegits "*además de las condiciones anteriores*", els estrangers que portessin més de 10 anys en el territori de la cambra i que pertanyessin a un país amb reciprocitat. De tota manera, es posava un límit: "*El número de extranjeros [...] no podrá exceder de la sexta parte del número total de sus miembros*".

Quant a les eleccions, mentre que abans es feien el primer diumenge de desembre, ara s'havien de fer la primera quinzena de novembre, però també en dia festiu. Un requisit que es modificava era el dels avals per poder ser candidat: si bé anteriorment s'exigia un cinc per cent dels electors de la categoria corresponent, la nova norma establia que "*si el número de éstos es superior a 400, bastará que la firmen* [la candidatura] *20*".

El tercer capítol estava dedicat al dret electoral i als procediments. Tot i seguir allò establert, excepte per a la primera Junta la Cambra de Girona mai no ha celebrat eleccions, ja que s'ha presentat sempre una única candidatura, que ha estat proclamada abans del dia assenyalat per als comicis. Per cert, també s'establia que la data per prendre possessió dels càrrecs en lloc del dia 1 de gener fos el dia 2. I per bé que es continuava dient que eren càrrecs honorífics, gratuïts i obligatoris, s'hi afegia "*pudiendo únicamente renunciarlos los impedidos físicamente, los mayores de sesenta y cinco años y los que los hubieren desempeñado seis años consecutivos*". Altrament, també s'augmentava en un el nombre de vocals, amb la qual cosa formaven la Junta vuit persones.

S'establia que la quota, que seria obligatòria, havia de ser proporcional a allò que paguessin els propietaris al Tresor per contribució urbana, "*sin que por esto pueda nunca entenderse que constituye un recargo sobre dicha contribución*". L'escala de quotes que s'assenyalava era:

Contribució	**Quota anual**
Més de 50.000	500
De 25.000,01 a 50.000	400
De 20.000,01 a 25.000	300
De 15.000,01 a 20.000	200
De 10.000,01 a 15.000	100
De 5.000,01 a 10.000	80
De 3.000,01 a 5.000	60

Les cambres havien d'establir la quota per a aquells propietaris que contribuïssin amb menys de 3.000 pessetes anuals. Els propietaris no podien deixar de pagar les quotes ni les cambres podien eximir-los d'aquests pagaments. Ara bé, si un cop aprovats els pressupostos pel Ministeri de Treball, Comerç i Indústria (on s'havien de remetre cada any) comptaven amb recursos suficients, podien renunciar a percebre

les que no arribessin a sis pessetes. A diferència del reglament anterior, l'any econòmic començava l'1 de gener i acabava el 31 de desembre (en aquell, anava de l'1 d'abril al 31 de març).

Aquest reglament va ser desenvolupat en plena dictadura de Primo de Rivera, que el 13 de setembre de 1923 havia tingut el suport de la burgesia catalana, majoritàriament representada per la Lliga Regionalista, per dur a terme el seu cop militar. La seva acció com a capità general de Catalunya havia estat ben vista per les classes dominants, que es veien amenaçades per la contestació social fruit del radicalisme anarquista, el pistolerisme patronal, les vagues per manca de feina o els successius desastres militars al Marroc. És per això -i per la inestabilitat política generada per tretze governs diferents entre 1917 i 1923- que els propietaris, però també els industrials, van sostenir el cap del directori militar, malgrat el seu furibund anticatalanisme. Institucions com les cambres de la propietat urbana, les de comerç i indústria, les de navegació o les patronals com el Foment del Treball, al seu torn, li reclamaven més poder a canvi de prestar-li suport.

És en aquest context que cal situar tant aquest nou reglament, que reforçava la presència de les classes dominants a la societat, com, en el cas de la propietat, la creació de la Junta Consultiva de las Cámaras Oficiales de la Propiedad urbana mitjançant el Reial decret de 8 de juliol de 1925, publicat dos dies després a la *Gaceta de Madrid*. Aquesta Junta no només tenia la funció de ser l'òrgan que agrupés les cambres actuant de portaveu davant del govern sinó que, en alguns aspectes, es convertia en l'òrgan fiscalitzador d'aquestes mateixes institucions a causa dels poders que se li van anar atorgant.

En l'exposició del Reial decret, signada pel mateix Primo de Rivera, s'hi deia, entre altres coses, que la propietat urbana era "*raiz material de amor a la Patria*". El que es volia en principi en crear una Junta Consultiva de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana era "*coadyuvar a su buena organización y reglamentar su funcionamiento*". Així, a dintre del Ministeri de Treball, Comerç i Indústria es creava la Prefectura Superior de Comerç i Assegurances, un organisme el cap del qual no només formaria part de Junta Consultiva sinó que en seria el president. S'hi integrarien els presidents de les cambres de Madrid i de Barcelona, com a vocals nats, cinc presidents o vicepresidents escollits per les cambres i tres presidents o expresidents escollits pels vocals nats i els cinc electes. Entre altres, les seves tres primeres funcions serien:

"1º Evacuar las consultas que el Jefe del Departamento de Trabajo, Comercio e Industria o el Jefe Superior de Comercio y seguros formulen.

2º Estudiar las medidas y disposiciones que convenga adoptar para el estricto y fiel cumplimiento del Reglamento y demás disposiciones por que se rigen las Cámaras de la Propiedad Urbana.

3º Proponer la promulgación de disposiciones de carácter general que estimen conveniente para el fomento y defensa de los intereses representados por estas Corporaciones

[...]"

Amb el pas del temps, aquesta Junta es va convertir en un veritable sedàs a l'hora que les cambres, excepte les de Madrid i Barcelona, es relacionessin amb els diferents ministeris dels quals depenien.

Per a l'elecció dels cinc vocals electius i els seus suplents, es va dividir la geografia espanyola en cinc zones, cadascuna de les quals n'havia de triar un. La Cambra de Girona formava part de la tercera, o Est, juntament amb les de Tarragona, Lleida, Osca, Saragossa, Terol, Castelló, València, Alacant i Balears. El nombre de vots de cada cambra anava en funció del percentatge de recaptació tributària relacionat amb el total de la seva zona.

Les despeses de funcionament de la Junta anirien a càrrec de les cambres, que haurien d'aportar una quota anual corresponent al quatre per cent dels ingressos de cadascuna, amb el benentès que la xifra ni podia excedir (excepte Madrid i Barcelona) de 2.500 pessetes ni tampoc podia ser inferior a 250. A mesura que anaven passant els anys i que la Cambra de Girona incrementava la recaptació anual, aquests pagaments arribaven a ser veritablement importants, de manera que els topalls marcats aviat van perdre el sentit, tot i que el percentatge es va continuar mantenint.

Es reglamentava que cada Cambra podia delegar en la Junta els assumptes que considerés oportú, per bé que s'havia de fer càrrec de les despeses de Secretaria suscitades. I també es deia que "*la representación que cualquier Cámara puede encomendar a la Junta deja a salvo su independencia en cuanto al fomento y protección de los intereses que le están encomendados, pudiendo también nombrar a quien estime conveniente para que le represente fuera de la localidad de la Cámara en la gestión de sus asuntos*". Precisament uns quants anys abans de la Guerra Civil però, sobretot, durant un parell de decennis després, una funcionària ministerial que arribaria a tenir responsabilitat com a cap de servei, va simultaniejar la seva feina amb les tasques de delegada de la corporació gironina a Madrid. Una de les que se li encomanaven amb més assiduïtat, segons la correspondència conservada, era la d'intentar agilitzar els tràmits, quan aquests "s'encallaven" en algun ministeri.

El saló de plens, després d'una reforma acabada el 1928, va ocupar l'antic saló de la casa Messeguer

De la Generalitat als ministeris franquistes passant pel POUM

Un Decret de començaments de 1934 "*dispone que las Cámaras de Cataluña continuen dependiendo de Madrid y concediendo a las mismas el procedimiento de apremio administrativo*". Era la resposta a una pregunta plantejada per la Cambra a la Junta Consultiva de Cámaras davant la possibilitat que l'Estatut que s'estava discutint volgués fer-les dependre de la Generalitat. Es recull en una acta on també s'informa que s'havia celebrat a Barcelona una reunió de cambres catalanes per mostrar el seu rebuig a un projecte de llei de la Generalitat que autoritzava els ajuntaments de 10.000 habitants a establir un impost sobre el valor dels solars.

L'any 1936 no començà gaire bé per als propietaris. La implantació del que consideraven "il·legal" arbitri municipal de solars edificats i sense edificar va culminar amb un "*grandioso acto*" a Barcelona. Els propietaris també es queixaven de la presència i intervenció dels aparelladors a les obres alhora que s'anul·lava la Borsa de la Propietat i se'n feia cessar el director. Per contra, la Generalitat nomenava qui fou fundador i primer secretari de la Cambra de Girona, Santiago Masó i Valentí, comissari delegat del Govern en aquesta ciutat. I, mentre que per un costat s'expressava entusiasme i adhesió pel retorn del president Companys després del seu empresonament i el del Govern pels "fets d'octubre", per un altre es convocava una assemblea de cambres catalanes per expressar una enèrgica protesta contra el Decret de la Generalitat que reimplantava l'arbitri sobre solars.

Però el 17 de juliol arribà l'aixecament militar contra el govern legítim de la República. El cop d'estat va trastocar la vida en tots els seus ordres. En aquell moment era conseller de Justícia el barceloní Josep Quero i Morales. Ell era el signatari de diversos decrets del 12 d'agost que, sota la rúbrica de Lluís Companys, van sortir publicats en el Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya el divendres 14, i que feien referència a la propietat urbana. El primer feia referència a la supressió de les cambres catalanes, davant de la nova situació política. El preàmbul era explícit:

"Les mesures adoptades en els Decrets que afecten als arrendaments urbans i hipoteques imposen fixar un criteri que orienti la política immobiliària, en el nostre territori, sense destruir aquesta font de riquesa. En aquest sentit és convenient establir un òrgan que recollint les iniciatives governamentals doni a la propietat urbana el sentit social que neix dels fets ocorreguts a Catalunya. Així mateix és procedent possibilitar l'estudi de les situacions que crearen les rebaixes decretades i la repercussió d'aquestes en la indústria de la construcció.

El problema de la vivenda ofereix una multiplicitat d'aspectes jurídics, econòmics, fiscals, higiènics, i socials i no és possible que continuïn actuant aquells organismes que deliberadament buscaven d'una manera exclusiva la utilitat i el benefici d'una classe social. Les exigències de la nova economia i del nou ordre jurídic, que es fonamenta en el reconeixement dels drets del proletariat i que posa per sobre de la propietat el concepte del treball, obliguen a suprimir aquells organismes que serien pertorbadors en l'obra de renovació social i econòmica de Catalunya. Però cal no oblidar que aquests organismes poden oferir administrativament, i sota l'acció del Govern de la Generalitat, avantatges i, per aquesta raó, convé recollir llurs serveis donant-los el nou esperit que inspira la política social de la Generalitat de Catalunya".

En el primer article, es destituïen les juntes de les cambres; en el segon, s'establia que els seus serveis administratius quedaven intervinguts; en el tercer, es recollia que "subsisteix l'obligatorietat de la col·legiació", i en el quart, que el govern s'apropiava tota la documentació, arxius i registres de les cambres. A partir d'aquell moment, els consellers de Finances i de Justícia havien d'establir les normes que regularien els serveis que fins aleshores desenvolupaven les cambres.

Un segon decret establia una moratòria, que en principi havia de ser de sis mesos, en el pagament d'interessos i amortitzacions de capital dels préstecs hipotecaris. També quedaven en suspens tant els procediments i judicis que establia la Llei hipotecària com les execucions de sentència que hi fessin referència. En una tercera disposició normativa publicada el mateix dia es dictava que, per tal de no establir diferències amb disposicions de la República, es rebaixaven els preus dels lloguers d'habitatges, locals destinats a despatxos professionals, mercantils, tallers o indústries familiars, tallers i establiments industrials i comercials i locals amb finalitats culturals i pedagògiques. S'anunciava una taxa per a determinades finques urbanes. Es deia que amb aquesta taxa es pretenia "afavorir la construcció de vivendes barates per a ús exclusiu d'obrers; reduir les càrregues fiscals que graven la propietat urbana, principalment pel que afecta els propietaris que sofriran reduccions d'un 50 per cent en els preus dels lloguers que fins ara percebien i afavorir, en definitiva, la normalització total de la construcció, evitant així els greus problemes que plantejaria l'atur forçós per manca de treball d'un sector important del proletariat".

Així, es decretava que l'arrendament de les finques urbanes que no fos superior a 201 pessetes mensuals s'havia de rebaixar un 50 per cent i entre 201 i 301, un 25 per cent. També s'establia un escalat referit al lloguer de botigues, establiments mercantils i locals destinats

BUTLLETÍ OFICIAL
DE LA
GENERALITAT DE CATALUNYA

SUMARI

Un Decret de la Generalitat de 14 d'agost de 1936 dissolia les cambres de la propietat a Catalunya

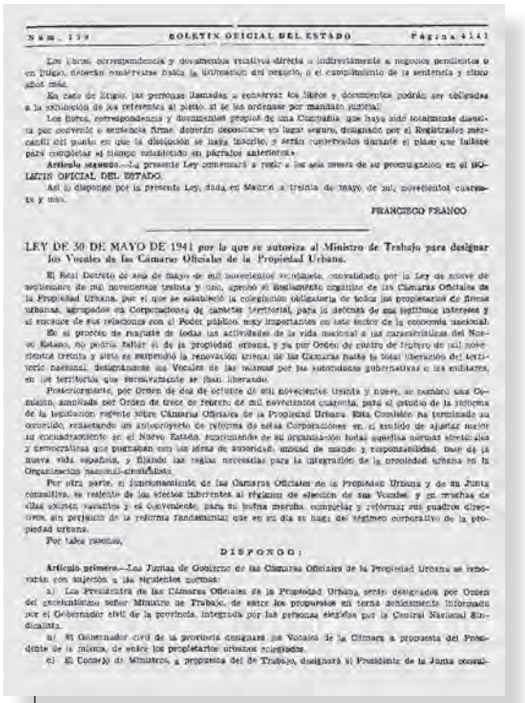

Núm. 159 BOLETIN OFICIAL DEL ESTADO Página 4141

Los libros, correspondencia y documentos relativos directa o indirectamente a negocios pendientes o en litigio, deberán conservarse hasta la ultimación del negocio, o el cumplimiento de la sentencia y cinco años más.

En caso de litigio, las personas llamadas a conservar los libros y documentos podrán ser obligadas a la exhibición de los referentes al pleito, si así lo ordenase por mandato judicial.

Los libros, correspondencia y documentos propios de una Compañía que haya sido nominalmente disuelta por convenio o sentencia firme, deberán depositarse en lugar seguro, designado por el Registrador mercantil del punto en que la disolución se haya inscrito, y serán conservados durante el plazo que faltare para completar el tiempo establecido en párrafos anteriores.»

Artículo segundo.—La presente Ley comenzará a regir a los seis meses de su promulgación en el BOLETIN OFICIAL DEL ESTADO.

Así lo dispongo por la presente Ley, dada en Madrid a treinta de mayo de mil novecientos cuarenta y uno.

FRANCISCO FRANCO

LEY DE 30 DE MAYO DE 1941 por la que se autoriza al Ministro de Trabajo para designar los Vocales de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana.

El Real Decreto de seis de mayo de mil novecientos veintiuno, consolidado por la Ley de nueve de septiembre de mil novecientos treinta y uno, aprobó el Reglamento orgánico de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana, por el que se estableció la colegiación obligatoria de todos los propietarios de fincas urbanas, agrupados en Corporaciones de carácter territorial, para la defensa de sus legítimos intereses y el ejercicio de sus relaciones con el Poder público, muy importantes en este sector de la economía nacional.

En el proceso de reajuste de todas las actividades de la vida nacional a las características del Nuevo Estado, no podría faltar el de la propiedad urbana, y ya por Orden de cuatro de febrero de mil novecientos treinta y siete se empezó la renovación trienal de las Cámaras hasta la total liberación del territorio nacional, designándose los Vocales de las mismas por las autoridades gubernativas o las militares, en los territorios que sucesivamente se iban liberando.

Posteriormente, por Orden de dos de octubre de mil novecientos treinta y nueve, se nombró una Comisión, ampliada por Orden de trece de febrero de mil novecientos cuarenta, para el estudio de la reforma de la legislación vigente sobre Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana. Esta Comisión ha terminado su cometido, redactando un anteproyecto de reforma de estas Corporaciones en el sentido de ajustar mejor su encuadramiento en el Nuevo Estado, acomodando en su organización todas aquellas normas sindicales y democráticas que guardaban con las ideas de autoridad, unidad de mando y responsabilidad, base de la nueva vida española, y fijando las reglas necesarias para la integración de la propiedad urbana en la Organización nacional-sindicalista.

Por otra parte, el funcionamiento de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana y de su Junta consultiva, en relación de las efectos inherentes al régimen de elección de sus Vocales, y en muchas de ellas existen vacantes y es conveniente, para su buena marcha, completar y reformar sus cuadros directivos, sin perjuicio de la reforma fundamental que en su día se haga del régimen corporativo de la propiedad urbana.

Por tales razones,

DISPONGO:

Artículo primero.—Las Juntas de Gobierno de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana se renovarán con sujeción a las siguientes normas:

a) Los Presidentes de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana serán designados por Orden del excelentísimo señor Ministro de Trabajo, de entre los propuestos en terna debidamente informada por el Gobernador civil de la provincia, integrada por las personas elegidas por la Central Nacional Sindicalista.

b) El Gobernador civil de la provincia designará los Vocales de la Cámara a propuesta del Presidente de la misma, de entre los propietarios urbanos colegiados.

c) El Consejo de Ministros, a propuesta del de Trabajo, designará al Presidente de la Junta central.

Una Llei de 30 de maig de 1941 va ser la primera norma del franquisme a regular les cambres, els vocals de les juntes de govern de les quals les nomenava ministre de Treball

a finalitats culturals o pedagògiques. Pel que fa als propietaris de finques els preus de lloguer de les quals no sofrissin alteració per ser superiors als fixats, havien de pagar una taxa equivalent al 25 per cent.

La darrera sessió plenària que va celebrar la Cambra gironina va ser el 26 de juny. Curiosament, una de les qüestions de les quals es va informar va ser que l'Ajuntament de la ciutat havia aprovat rebaixar un 30 per cent l'impost sobre solars. Els assistents, de ben segur, no sospitaven que aquella seria la darrera reunió que celebrarien d'aquest tipus. Segurament tampoc ho devien sospitar els integrants de la Junta quan, el 14 de juliol, van celebrar sessió tot i estar (com així es remarca en l'acta) en període de vacances. O potser sí, perquè un dels assumptes dels quals s'informà fou un "*telegrama de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Tarrasa participando el vil asesinato del Sr Magin Rodó, Vocal de la Junta de Gobierno y exPresidente que fué de aquella Camara y contestación de este enviando el mas sentido pésame y protestando de tan vil asesinato*".

Els cinc homes de la Junta i el secretari que hi van ser presents van acordar ampliar la coberta del pati que s'estava fent, deixar per a més endavant la discussió sobre l'adquisició d'un aparell de neteja però contractar la neteja de la claraboia, adquirir el segon volum del "Anuario de Política Social Inmobiliaria", un llum que il·luminés la màquina d'escriure i dotze subscripcions a favor de les colònies infantils de l'Agrupació Cultural Esportiva Telefònica. Finalment, s'acordà l'assabentat d'haver-se presentat deu obres al concurs d'edificis. No hi va haver guanyadors. Acabava tota una època.

La història de la Cambra de Girona, i de totes les cambres catalanes, no es reprengué fins al 1939. El primer que havia de fer la corporació, a banda dels censos de propietaris per establir les bases de la Corporació, era rehabilitar el malmès immoble del carrer Ciutadans.

La vida de la Cambra va ser força intensa durant els primers anys de la represa. En un clima de temor, de repressió i en la pobresa més absoluta, a aquest organisme se li encarregaren els tràmits per a l'obtenció de l'exempció de lloguers per a qui hi tingués dret, així com els de sol·licitud d'ajut (crèdits o subvencions) dels propietaris afectats per danys de guerra. Per si això no fos prou, l'entitat també va ser l'encarregada de rebre els informes que feien els afectats per les greus inundacions de l'octubre de 1940. Mentrestant, la Junta i tot el personal relacionat amb la Cambra (treballadors, equips de les delegacions i membres del ple) estaven sotmesos a les "*Juntas de depuración*".

Per bé que una Ordre de 5 d'agost de 1940 establia un concurs oposició per proveir trenta places de secretari d'aquestes corporacions, no va ser fins al 30 de maig de l'any següent que es legislà sobre les cambres de la propietat urbana. I fou mitjançat la Llei publicada el 8 de juny següent segons la qual s'autoritzava el ministre de Treball a designar els vocals de les cambres. En el preàmbul es feia referència al Reial decret de 6 de maig de 1927 i a la Llei de 9 de setembre de 1931, que aprovava el reglament orgànic mitjançant el qual s'establia la col·legiació obligatòria dels propietaris de finques urbanes. També es deia: "*En el proceso de reajuste de todas las actividades de la vida nacional a las características del Nuevo Estado, no podria faltar el de la propiedad urbana, y ya por Orden de cuatro de febrero de 1937 se*

suspendió la renovación trienal de las Cámaras hasta la total liberación del territorio nacional, designándose los Vocales de las mismas por las autoridades gubernativas o las militares, en los territorios que sucesivamente se iban liberando".

Posteriorment, sengles ordres van nomenar una comissió per a l'estudi d'una reforma de la legislació sobre cambres de la propietat. Es tractava de redactar un avantprojecte en el qual quedés ben palès quin sistema s'havia d'aplicar i quin refusar, ja que s'havia de fer "*en el sentido de ajustar mejor su encuadramiento en el Nuevo Estado, suprimiendo de su organización todas aquellas normas electorales y democráticas que pugnaban con las idees de autoridad, unidad de mando y responsabilidad, base de la nueva vida española, y fijando las regles necesarias para la integración de la propiedad urbana en la Organización nacional-sindicalista*".

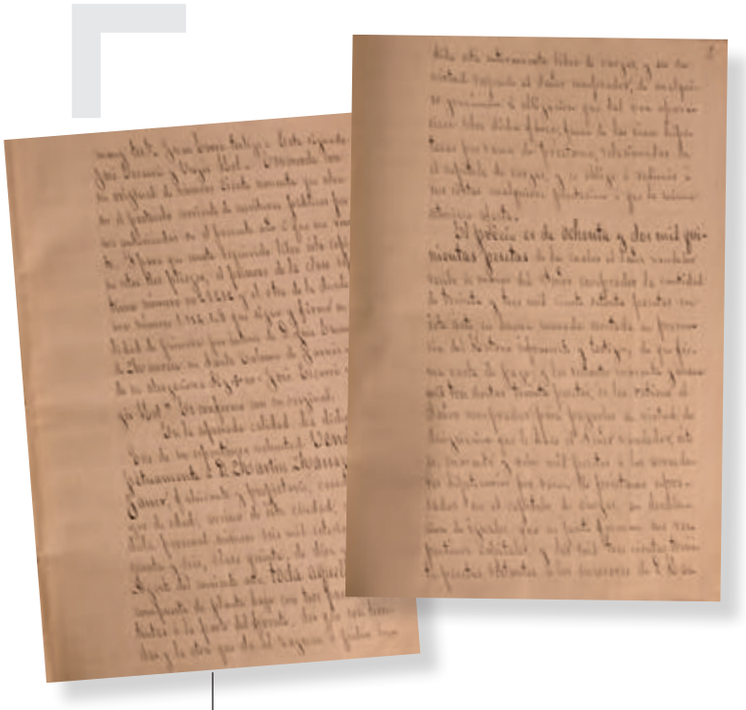

Martí Massaguer va pagar 82.500 pessetes per l'edifici l'any 1888

Aquesta Llei contenia cinc articles. El quart era per derogar la Llei de 1931 i mitjançant el cinquè es facultava el ministre de Treball perquè dictés les disposicions necessàries per a la seva implantació. Els tres primers eren els següents:

"*Artículo primero.- Las Juntas de Gobierno de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana se renovaran con sujeción a las siguientes normas:*

a) Los Presidentes de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana seran designados por Orden del excelentísimo señor Ministro de Trabajo, de entre los propuestos en terna debidamente informada por el Gobernador civil de la provincia, integrada por las personas elegidas por la Central nacional Sindicalista.

b) El Gobernador civil de la provincia designará los Vocales de la Cámara a propuesta del Presidente de la misma, de entre los propietarios urbanos colegiados.

c) El Consejo de Ministros, a propuesta del de Trabajo, designará el Presidente de la Junta consultiva, y éste propondrá a aquél los vocales de dicho Organismo, previo informe, en ambos casos, de la Delegación Nacional de Sindicatos.

Artículo segundo.- Todos los Vocales designados en virtud del articulo anterior deberán reunir las condiciones de moralidad pública, adhesión al Régimen y competencia indispensable para el ejercicio del cargo.

Artículo tercero.- A partir de la fecha de la publicación de esta Ley en el BOLETIN OFICIAL DEL ESTADO, cesarán en sus cargos todos los Vocales de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana y de sus Juntas consultivas, continuando interinamente en sus puestos hasta que se hagan los nombramientos en la forma que se determina en los artículos anteriores".

En el mateix BOE número 159, de 8 de juny de 1941, a continuació d'aquesta Llei hi apareixien un seguit de decrets pels quals es nomenaven *Caballeros de la Orden Imperial del Yugo y las Flechas*, atorgant-los la *Gran Cruz,* trenta alts càrrecs militars de l'Estat nazi alemany i altres condecoracions a altres vint-i-vuit militars també d'alta graduació.

Un rentat de cara cap a la Transició

Vuit pàgines en el BOE del 22 de març de 1950 ben atapeïdes de text ocupa el Decret de 10 de febrer de 1950, pel qual s'aprovava el Reglament orgànic de les cambres oficials de la Propietat Urbana. En aquells moments era ministre de Treball José Antonio Girón de Velasco, que ho va ser de 1941 a 1957. Procurador en Corts durant gairebé tot el període de la dictadura, fou un militant falangista de profundes conviccions feixistes que, després de la mort del general colpista, es va oposar tant com va poder al canvi de règim, tot i que només es tractés de reformar-lo, com a pilar del que es va anomenar el "bunker". Amb tot, durant el seu mandat es crearen diverses universitats laborals, el sistema de seguretat social universal i altres mesures per augmentar la qualitat de vida de la massa obrera del país.

Era un Decret amb un llarg preàmbul, nou capítols, 95 articles i algunes disposicions transitòries, addicionals o derogatòries. A través del seu contingut, val a dir que, malgrat tot, basat en la Llei de 1931, s'intentava regular de manera gairebé absoluta la vida d'aquestes corporacions. El text introductori diu que es va confiar a la Junta Consultiva de Cambres refondre en un reglament les disposicions normatives que modificaven aquella Llei de 30 de maig de 1941, que és el que finalment s'aprovava:

"*Las novedades más importantes que se introducen sobre la legislación anteriormente vigente, pueden concretarse en los siguientes aspectos: Se unifica en un solo Cuerpo legal, tanto la legislación de Cámaras como la del Consejo Superior—antes Junta Consultiva—, que estaban reguladas por disposiciones separadas; se robustece y acentúa la función social de la propiedad a realizar por dichos Organismos; se fija una plantilla-tipo de personal, según las categorías de las Cámaras, con lo que, además de establecerse un criterio uniforme sobre sus necesidades, se ajustan éstas a sus recursos; en materia de personal se define el carácter jurídico de los funcionarios de las Cámaras, se establecen los principios básicos relativos a ingreso, ascensos, incompatibilidades y otros extremos, y, por último, se prevén las consecuencias que el reajuste económico anteriormente expresado puede producir sobre dichos funcionarios, estableciendo para ello un régimen de amortización de plazas o excedencias forzosas, si ello fuera necesario y finalmente prevé la extinción de las Cámaras Comarcales y Locales, cuya viabilidad social y económica no esté justificada, con lo que, además de reducirse el número de dichos Organismos, se procura lograr la aspiración de que las Cámaras tengan sólo, en lo posible, una jurisdicción provincial.*

El Consejo Superior de Cámaras de la Propiedad Urbana, denominación que sustituye a la antigua de Junta Consultiva, se constituye como Organo coordinador, tutelar y representativo de las Cámaras, con amplias facultades informativas y otras específicas, destacando de manera especial aquellas qué el Ministerio de Trabajo pueda confiarle por delegación y la que se le atribuye de realizar en nombre de dichas Entidades todas las funciones y gestiones de carácter oficial u oficioso que precisaren en Madrid, poniendo con ello término al sistema de representantes particulares, que la experiencia ha demostrado no ser conveniente."

En aquest darrer sentit, la Cambra de Girona havia tingut com a delegada a Madrid, des del setembre de 1930 fins uns anys després de la Guerra Civil, la funcionària del ministeri de Treball Victoria Morlan, que havia desenvolupat la seva tasca a gran satisfacció dels seus valedors. Per a aquesta feina havia començat cobrant mil pessetes l'any. I al respecte, l'article 23 d'aquest reglament deia que les cambres "*en ningún caso podrán tener Agencias o representaciones fuera de su territorio, sean o no retribuidas, encargándose en Madrid el Consejo Superior de Cámaras de todas las gestiones que precisaran en dicha capital*".

S'establia que les cambres depenien directament de la Subsecretaria del Ministeri de Treball, que havien de ser presents a les capitals de província i que havien d'implantar delegacions en els caps de partit judicial. S'establien quatre categories: les cambres de primera, el líquid imposable de la riquesa urbana de les quals havia de superar els 150 milions de pessetes; les de segona, entre 75 i 150 milions; les de tercera, entre 20 i 75 milions, i les de quarta, les restants.

El capítol segon es dedicava a les atribucions i organització del Consell Superior de Cambres, que es qualificava com a "*organismo tutelar, coordinador y representante*" de les cambres. Entre altres funcions, tenia la d'informar el ministeri sobre cadascun dels pressupostos de les cambres i vehicular les peticions que fessin les entitats als poders públics. Per contra, es necessitava l'autorització ministerial no només per fer qualsevol tipus d'assemblea sinó fins i tot per visitar les cambres provincials. Aquest organisme superior estava format pel director de l'Institut Nacional de l'Habitatge, el fiscal superior de l'Habitatge, el cap del Servei de Cambres Oficials de la Propietat Urbana del Ministeri de Treball i els presidents de les cambres de primera categoria, com a vocals nats. Altres sis vocals representants de les cambres ho eren un per a cadascuna de les zones en què es va dividir el territori. Girona pertanyia a la zona tercera o est, en la qual també hi eren Lleida, Tarragona, Osca, Saragossa i Terol. Les cambres podien triar el vicepresident segon, el tresorer i el comptador.

Una de les qüestions que es tornava a remarcar de manera explícita en l'articulat era el que feia referència als assumptes que no es podien tractar: "*En ningún caso podrán las Cámaras deliberar ni tomar acuerdo respecto a cuestiones ajenas a los fines de su creación y atribuciones, prohibiéndoseles toda injerencia directa o indirecta en asuntos políticos*" (art. 25). Hi havia assumptes que requerien una majoria de dos terços de la Junta per ser aprovats. Entre ells, "*adquirir inmuebles o realizar obras en los mismos por importe superior a 10.000 pesetas*", o "*conceder donativos o subvenciones superiores a 1.000 pesetas*".

El cinquè capítol del reglament estava dedicat als treballadors, a les seves funcions, als tipus de feina i titulacions i a les retribucions que havien de tenir, com a funcionaris que eren. L'ingrés havia de ser mitjançant concurs oposició i també es regulaven els ascensos i els integrants de les plantilles, en funció de la categoria de la cambra.

Pel que fa als recursos econòmics de les cambres, provenien de les quotes que es cobraven als associats, per col·legiació obligatòria: l'escalat d'aquestes quotes era el mateix que s'havia fet en el reglament de 1927, la qual cosa demostra el precari estat de l'economia, en plena autarquia franquista. En aquest reglament, però, ja s'hi deixava veure la relativa intervenció de la Hisenda Pública en les cambres de les províncies d'Àlaba i Navarra, ja que la "*facultad recaerá en las Diputaciones Forales*".

La nova norma derogava totes les disposicions anteriors respecte a l'ordenament de cambres de la propietat i estaria en vigor fins al 2 de juny de 1977 quan, després de diverses modificacions, s'aprova un nou reglament. Tanmateix, però, el 25 de febrer de 1957 les cambres visqueren una important novetat: la creació del Ministeri de l'Habitatge.

En aquesta data el BOE publicava el Decret "*sobre reorganización de la Administración Central del Estado*", que significava la més àmplia remodelació ministerial que mai havia abordat el general Franco i que afectava no només els fins aleshores titulars sinó la composició administrativa mateixa de cada departament. Es tractava, segons deia ell mateix, de crear una estructura que "*responda más cumplidamente a las características de un Estado moderno*". El cert és que, després de la signatura del Concordat entre el Vaticà i l'Estat espanyol, el "pacte de Madrid" amb els Estats Units, el 1953 i, sobretot, l'entrada d'Espanya a les Nacions Unides el 1955, que trencaven l'aïllament internacional, la dictadura necessitava un rentat de cara per oferir a l'exterior.

La creació del Ministeri de l'Habitatge tenia per objecte agrupar els diferents organismes relacionats amb l'habitatge i amb l'urbanisme dispersos per diferents seus ministerials. Així, a més de la creació d'una Dirección General de Urbanismo, s'hi integraven el Instituto Nacional de la Vivienda; Regiones Devastadas y Reparaciones; la Junta de Reconstrucción de Templos Parroquiales i altres organismes, i les cambres oficials de la propietat, que passaven a dependre de la Dirección General de la Vivienda, en la qual, posteriorment, es crearia el Servicio de Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana.

Quan es va publicar el Decret 1.649/1977, de 2 de juny, del Ministeri de l'Habitatge, que recollia un nou reglament de les cambres oficials de la propietat urbana, feia dinou mesos que el dictador havia mort. En aquells moments, el cap d'Estat era el rei Joan Carles I, a qui Franco havia designat successor. Aquell 9 de juliol feia vint dies que s'havien celebrat les primeres eleccions democràtiques

després de la dictadura franquista, conegudes com les del 15J. Feia quaranta un anys de les últimes eleccions generals. A Espanya, el partit guanyador fou Unión de Centro Democrático, que s'endugué 166 dels 350 escons en joc, encapçalat per qui era president del govern des del juliol de l'any anterior, Adolfo Suárez. A Catalunya els trenta-tres escons se'ls van repartir de la manera següent: Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE), onze; Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), set; Pacte Democràtic per Catalunya (PDC), sis; Unión de Centro Democrático (UCD), cinc; Unió de Centre Democràtic-Centristes de Catalunya (UCDCC), dos; Esquerra de Catalunya (EC), un, i Alianza Popular (AP), un. Els cinc escons gironins foren dos per a PSC-PSOE, dos per a PDC i un per a UCD. Tanmateix, el gran triomf se l'endugué la candidatura unitària "Entesa dels Catalans" que aconseguí dotze senadors (el màxim possible) i quatre el Pacte Democràtic. Precisament per al Senat s'escolliren 207 electes, tot i que 41 més van ser nomenats directament pel Rei, en un intent de controlar la Cambra Alta.

El dia de l'aparició del Decret en el BOE només en feia dotze que Josep Tarradellas havia aterrat a Madrid, en una operació a través de la qual Adolfo Suárez va voler desactivar "l'anomalia catalana" que representava que gairebé el cinquanta per cent dels vots catalans al Congrés (més l'aclaparadora victòria al Senat) se'ls hagués endut l'esquerra. Havien passat exactament tres mesos del Dijous Sant en què el govern espanyol va legalitzar el Partit Comunista i dos mesos i mig de la legalització del PSUC. També feia cinc mesos i mig que un escamot ultradretà havia assassinat cinc advocats laboralistes a Madrid i tres i mig que a l'aeroport Los Rodeos, de Tenerife, hi van xocar dos Boeing 747, provocant la mort de 583 persones, l'accident aeri més gran que mai havia succeït. I feia cinc dies que Adolfo Suárez havia jurat com a president del govern per segona vegada.

Aquell 1977 el trio The Police, amb Sting com a component, publicava el seu primer senzill, *Fall Out*; Lluís Llach, *Campanades a Morts*, o la Companyia Elèctrica Dharma, *Tramuntana*. Montserrat Roig veia impresa *El temps de les cireres*; Julio Cortázar, *Alguien que anda por ahí*; Juan Marsé, *Confidencias de un chorizo*, i Manuel Vázquez Montalbán, *Diccionario del Franquismo*. Antoni-Lluc Ferrer guanyava el Premi Bertrana amb *Dies d'ira a l'illa* i Els Joglars estrenaven a Reus *La torna*. Va ser l'any de *La guerra de les galàxies*, de George Lucas, d'*Encontres a la tercera fase*, de Steven Spielberg o d'*Annie Hall*, de Woody Allen. L'any que el Nobel de Química era per a Ilya Prigogine i el de la Pau, per a Amnistia Internacional. L'alcalde de Girona era Ignasi de Ribot; el president de la Diputació, Antoni Xuclà, i era governador civil José M. Mesa Parra; Josep M. Ginés era president de la Cambra de Comerç i Indústria, i va deixar de ser president del GEiEG Pere Franch, que va passar el testimoni a Lluís Bachs.

Així, doncs, en aquest context el 9 de juliol de 1977 es publicava el darrer Reglament per a les cambres de la propietat urbana. Vuit capítols, cinquanta-nou articles i set disposicions finals per a "*armonizar el principio de libertad, y soberanía de que gozan estas Corporaciones con las limitaciones necesarias e indispensables requeridas para el desenvolvimiento de sus relaciones con el Ministerio y el Consejo Superior, como órgano coordinador y representativo de aquéllas*". En el preàmbul es fan mencions a la representació, a la democràcia a l'hora d'escollir els membres de les juntes, a una major autonomia d'actuació o a la modernització d'aquestes corporacions. Tanmateix, tot i que s'afirma que "*se introducen ciertas modificaciones en el sistema de designación de cargos directivos de las Juntas y del Consejo Superior, dotando de más sentido democrático a los mismos*", paradoxalment tot plegat s'ha de mantenir "*dentro de la legalidad establecida en mil novecientos cuarenta y uno*".

El mateix legislador -el ministre signant de la norma era Francisco Lozano Vicente- assenyalava com a més destacats del reglament els trets següents:
"*Se potencia la institución, dando mayor relieve a la integración en las Cámaras de la propiedad horizontal.*

Se robustecen los órganos de las Corporaciones con la incorporación de nuevos miembros a sus Juntas de Gobierno, para adecuarlas a las actuales estructuras de la propiedad urbana y a las exigencias del momento presente mediante un sistema más democrático y acorde con las corrientes modernas.

Se confiere una mayor autonomía a las Cámaras en Sus actuaciones y especialmente en sus actos de disposición y fijación de plantillas.

Se potencian las funciones de estas Corporaciones y las de su Consejo Superior, otorgándoles mayor libertad en su organización y funcionamiento mediante la redacción de sus propios Reglamentos de Régimen Interior.

Se concretan los servicios que con carácter obligatorio han de prestar y se enumeran los de servicios voluntarios, que podrán establecer libremente, facultándose a las Corporaciones para que éstos puedan ser o no retribuidos con arreglo a la fijación de tarifas' aprobadas por el Ministerio de la Vivienda.

Se otorga una mayor libertad para la enajenación de sus bienes o derechos, concertar créditos, controlar obras y servicios y nombrar personal interino.

Se refuerza la autoridad de los Presidentes y de las Juntas de Gobierno de las Cámaras y de su Consejo Superior con el personal a su servicio

Se define la posición del Cuerpo de Secretarios y se prevé la promulgación de un nuevo Reglamento de los mismos."

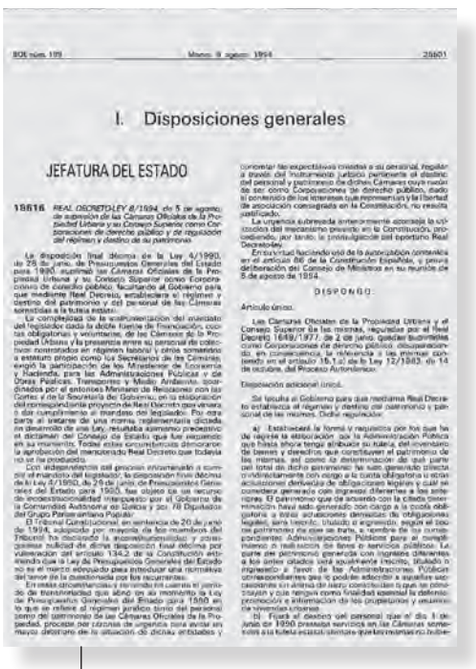

BOE núm. 189 Mierc. 9 agost. 1994 25601

I. Disposiciones generales

JEFATURA DEL ESTADO

15616 *REAL DECRETO-LEY 8/1994, de 5 de agosto, de supresión de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana y su Consejo Superior como Corporaciones de derecho público y de regulación del régimen y destino de su patrimonio.*

El 9 d'agost de 1994 el BOE publicava el Reial decret llei de supressió de les cambres de la propietat

Una de les innovacions que presenta aquest reglament és la incorporació de diferents tipus de propietaris, enquadrats en quatre grups:

a) Propietaris de finques urbanes en règim de propietat horitzontal o unifamiliars.
b) Propietaris d'edificis urbans dedicats a l'explotació en règim de lloguer.
c) Propietaris d'edificis urbans destinats a la indústria o comerç.
d) Propietaris d'urbanitzacions, solars i altres finques urbanes no incloses en els grups anteriors.

També s'establia una nova classificació de les cambres, dividides en quatre categories:

Especials: Les de Barcelona i Madrid.

Provincials: Les situades a les capitals de província.

Comarcals: Les que comprenen més d'un municipi, sense estar ubicades a la capital.

Locals: Aquelles la competència de les quals s'exerceix en un únic municipi.

Pel que fa als òrgans de govern i d'administració de les cambres, el reglament establia que eren l'Assemblea General, la Junta de Govern i els càrrecs d'aquesta Junta, excepte els vocals. L'Assemblea s'havia de reunir cada dos anys i el reglament de règim interior determinava si els seus components eren escollits directament o per compromissaris, i la forma d'elecció. La Junta estaria formada per vuit membres, dos per a cadascun d'aquells grups, amb un mandat de sis anys i renovables per meitats cada tres. Els presidents els continuava designant el ministre, d'una terna presentada pel governador civil, integrada per persones triades, a partir d'aquell moment, per la Junta de Govern. Aquesta s'havia de reunir, com a mínim, un cop cada dos mesos.

Els comptes corrents de l'entitat havien d'estar dipositats al Banc d'Espanya, a la Caixa Postal o en qualsevol de les caixes adscrites a la Confederació de Caixes d'Estalvi. D'altra banda, s'allargava de dos a cinc anys després de deixar el càrrec la prohibició als vocals d'exercir cap destí retribuït en la Cambra on haguessin exercit. Per a l'organització

de les cambres de tot l'Estat, s'establien vuit zones que, alhora, tenien la seva Junta de Zona, cada una de les quals (excepte la de Canàries) havia d'escollir dos membres per a la Junta del Consejo Superior de Cámaras. La tercera o nord-est corresponia a Catalunya -sense Barcelona-: Girona, Lleida, Tarragona, Reus, Badalona, l'Hospitalet de Llobregat, Manresa, Mataró, Sabadell i Terrassa. Algunes de les disposicions finals assenyalaven que en un termini de sis mesos s'elaborarien tant un reglament per als secretaris com un per a la resta de funcionaris que formaven les plantilles laborals de les cambres. El personal administratiu s'equiparava laboralment amb els funcionaris de l'Administració estatal.

Una altra novetat que pretenia dotar de més autonomia i llibertat les cambres va ser el Reglamento General de Elecciones de los Miembros de las Juntas de Gobierno de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana, establert com a Ordre de 12 de febrer de 1979 del ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme. De fet, s'hi deia que si bé s'havia de redactar un reglament electoral, perquè així es recollia en el Reial decret de 2 de juny de 1977, s'havia d'adequar les cambres "*a las actuales estructuras de la Propiedad Urbana y a las exigencias del momento presente, mediante un sistema acorde con las mismas, de carácter democrático*".

En el primer article s'establia que les juntes tindrien vuit membres, dos per a cada grup o tipus de propietaris. Per ser elegit vocal calia, entre altres requisits, ser espanyol i "*sin distinción de sexo*" -un aclariment que es feia per primera vegada-, tot i que també podien ser elegits aquells estrangers que portessin més de sis anys de residència al país. Cada cambra havia de fer el corresponent cens, en consonància amb el cadastre, i hi havien de constar el valor cadastral de la propietat, la base liquidable i la quota al Tresor per Contribució Territorial Urbana. El mandat dels membres de les juntes era de sis anys, tot i que es continuaven renovant per meitats cada tres.

Entre els llimbs i la Generalitat

Abans que l'Estat espanyol s'hagués dotat d'una Constitució i Catalunya d'un Estatut d'Autonomia, el Govern central es va veure forçat a restablir la Generalitat, al retorn de Josep Tarradellas, i a nomenar-lo president i dotar-lo d'un govern provisional per preparar el que hauria de ser l'Estatut. La "Comissió dels vint", formada per aquest nombre de diputats i senadors a les Corts, es van encarregar de redactar-ne el projecte, que es va sotmetre a referèndum el 25 d'octubre de 1979. Després de ser aprovat pel Congrés i el Senat, va ser promulgat el 18 de desembre següent, pocs dies després de commemorar el primer aniversari del referèndum que havia aprovat la nova Constitució espanyola.

Doncs bé, és en funció de l'article 9.22 d'aquest Estatut que les cambres oficials de la propietat urbana passaven a ser competència exclusiva de la Generalitat. El Decret 137/1982, de 28 de maig, establia que seria a través del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, el titular del qual era, en aquells moments, Josep M. Cullell i Nadal. És un decret de només sis articles i dues disposicions finals que el que fa, bàsicament, és normativitzar les atribucions que ja tenien en relació amb els òrgans de l'Estat, que havien estat traspassats. Com a element nou, es crea el Consell General de Cambres Oficials de la Propietat Urbana de Catalunya, els integrants del qual eren els presidents d'aquestes corporacions. Pertànyer-hi no era incompatible amb formar part del Consell Superior "com a òrgan de relació d'aquestes Cambres en assumptes i matèries d'àmbit espanyol i internacional". I també contempla una major incidència de les cambres en donar-los atribucions respecte a la rehabilitació d'immobles i a les ajudes a compradors i a llogaters d'habitatges. Es fa especial esment als secretaris i al seu règim jurídic i administratiu, que "continuarà atribuït a l'Administració Central de l'Estat". En qualsevol cas, i pel que fa a la Cambra gironina, el 30 de novembre d'aquell mateix 1982 es va comunicar a l'interventor delegat de l'Administració de l'Estat en aquesta corporació la publicació del Decret 431/1982 segons el qual les competències sobre les cambres les assumia l'esmentat Departa-

ment. El 17 de gener de 1983 l'interventor comunicava que cessava del seu càrrec.

Tanmateix, aquesta situació va durar poc temps. A partir de revalidar, el 1986, la majoria absoluta aconseguida el 1982, el govern socialista encapçalat per Felipe González va anar donant senyals de voler fer desaparèixer les cambres de la propietat. Més enllà de converses, "globus sonda" i entrevistes, el primer fet objectiu es constatà en la Llei 33/1987, de 23 de desembre, de Presupuestos Generales del Estado per a 1988. En l'article 109, dedicat a *Supresión de tasas y exacciones parafiscales*, en el punt tres es diu: "*A partir de 1 de enero de 1988 se suprime la exacción «Cuota de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana», tasa 25.04. regulada en el Decreto de convalidación de 25 de febrero de 1960*". Just un any després, en la disposició addicional catorzena dels pressupostos per a 1989, es va anar molt més enllà: "*Se suprime la incorporación obligatoria a las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana, prevenida en el artículo 4. 0 de su Reglamento aprobado por Real Decreto 1649/1977, de 2 de junio. El Gobierno procederá a adoptar este principio al régimen legal de las Cámaras*". Amb la supressió de l'obligatorietat de col·legiació desapareixia la font econòmica que sostenia les cambres.

La rematada final va venir també en la Llei de pressupostos, aquesta vegada la de 1990, de 19 de juny. Aquí, directament, se suprimien unes corporacions que, oficialment, havien nascut el 1907. Era la desena disposició final:

"*l. Las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana y el Consejo Superior de las mismas, reguladas por el Real Decreto 1649/1977, de 2 de junio, quedan suprimidas como Corporaciones de Derecho Público, desapareciendo, en consecuencia la referencia a las mismas contenida en el artículo l5.l.a) de la Ley 12/1983, de 14 de octubre, del Proceso Autonómico.*

2. Se faculta al Gobierno para que mediante Real Decreto establezca el régimen y destino del patrimonio y personal de las mismas. Dicha regulación:

a) Establecerá la forma y requisitos por los que ha de regirse la elaboración por la Administración Pública que hasta ahora tenía atribuida su tutela. del inventario de bienes y derechos que constituyen el patrimonio de las mismas, así como la determinación de qué parte del total de dicho patrimonio ha sido generado directa o indirectamente con cargo a la cuota obligatoria u otras actuaciones derivadas de obligaciones legales, y cuál se considera generada con ingresos diferentes a los anteriores. El patrimonio que de acuerdo con la citada determinación haya sido generado con cargo a la cuota obligatoria u otras actuaciones derivadas de obligaciones legales será inscrito titulado o ingresado, según el tipo de patrimonio de que se trate a nombre de las correspondientes Administraciones Públicas para el cumplimiento o realización de fines o servicios públicos. La parte del patrimonio generada con ingresos diferentes a los antes citados será igualmente inscrito, titulado o ingresado a favor de las Administraciones Públicas correspondientes que lo podrán adscribir a aquellas asociaciones sin ánimo de lucro constituidas o que se constituyan y que tengan como finalidad esencial la defensa, promoción e información de los propietarios y usuarios de viviendas urbanas.

b) Fijará el destino del personal que el día 1 de junio de 1990 preste servicios en las Cámaras sometidas a la tutela estatal, el cual se integrará en la Administración del Estado mediante la aplicación de la legislación vigente en materia ele función pública.

Las restantes Administraciones Públicas que ejerzan la tutela sobre las correspondientes Cámaras de la Propiedad Urbana adoptarán asimismo las determinaciones necesarias para la integración del personal de aquéllas.

3. Hasta tanto entre en vigor la regulación prevista en el apartado anterior, las Cámaras seguirán rigiéndose por la normativa que les sea de aplicación, si bien los actos de disposición, gestión y administración adoptados por sus órganos de gobierno que afecten al patrimonio y personal de las mismas, requerirán para su efectividad la previa autorización de la Administración Pública que tenga atribuida su tutela, sin cuyo requisito serán nulos. Para el ejercicio de dicha función la citada Administración Pública podrá designar un representante delegado de la misma en cada Cámara, así coma en el Consejo Superior, a partir de la fecha de publicación de la presente ley.

4. Lo establecido en esta Disposición final tiene carácter básico."

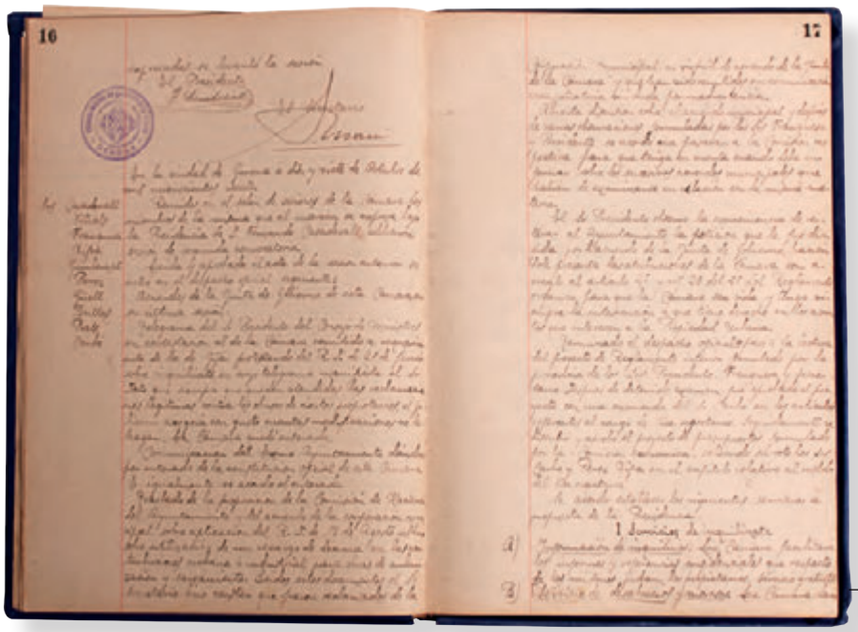

Llibre d'actes de 1920 segons el qual el 17 d'octubre de 1920 s'establien els primers serveis que oferiria l'entitat, acabada de néixer

Mentre s'esperava una resolució del Tribunal Constitucional al recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Partit Popular, la Generalitat publicava al DOGC el Decret 240/1990, del 4 de setembre, pel qual s'aprovava el Reglament de les cambres de la propietat urbana de Catalunya. S'assenyalava "la necessitat d'adaptar aquestes corporacions als nous principis constitucionals, d'establir unes funcions adequades d'acord amb la realitat actual i de garantir el funcionament democràtic". En l'article primer ja es notava un canvi substancial: deixaven de ser "oficials" i passaven a ser "corporacions de dret públic que actuen com a òrgans de consulta i col·laboració de la Generalitat en l'exercici de les tasques relacionades amb la propietat urbana i representen els interessos econòmics i corporatius dels seus associats".

S'afirmava que "l'estructura i funcionament d'aquestes Corporacions ha de ser democràtica", que l'afiliació seria voluntària i l'àmbit territorial, com a mínim comarcal. Entre les seves funcions figurava col·laborar amb l'Administració, informar els propietaris respecte a la propietat i l'activitat immobiliària, promoure i realitzar tot tipus d'estudis, assessorar les entitats representatives de consumidors, portar el registre, dipòsit i gestió recaptadora de les fiances d'arrendament de finques urbanes i locals, o tenir un registre de contractes d'arrendament. També es deia que eren funcions de les cambres fomentar la construcció d'habitatges de protecció oficial, fomentar la rehabilitació i conservació d'edificis, valorar finques urbanes, organitzar treballs, seminaris, congressos, etc.

El decret assenyalava com a funcions destinades als afiliats assessorar-los en la defensa dels seus interessos, dur a terme tasques de conciliació i arbitratge, servir de via de participació i representació o qualsevol altra activitat encaminada a beneficiar-los.. Alguns d'aquests serveis havien de ser gratuïts. També s'establia que "l'assemblea és l'òrgan suprem, davant el qual ha de respondre la Junta de Govern, que és l'òrgan de gestió". Un altre dels canvis era que hi hagués un gerent en el lloc de secretari, tot i que faria les funcions d'aquest.

Tot amb tot, l'Estat encara va regular respecte a les cambres de la propietat. La disposició addicional trentena de la Llei 66/1977, de 30 de desembre, de Medidas Fiscales, Administrativas y del Orden Social, publicada en el BOE de l'endemà, regulava el funcionament d'aquests òrgans en les respectives comunitats autònomes:

"*1. Las Comunidades Autónomas que, conforme a las competencias estatutariamente asumidas en relación con las corporaciones de derecho público representativas de intereses económicos, hayan constituido o constituyan entidades representativas del sector inmobiliario urbano con la denominación de Cámaras de la Propiedad u otras similares, adecuaran su actuación en todo caso a los principios contenidos en la presente disposición.*

2. Las Cámaras de la Propiedad Urbana tendrán base asociativa, la afiliación a las mismas será voluntaria y su estructura y funcionamiento de carácter democrático.

3. Las Cámaras de la Propiedad Urbana habrán de tener asignadas funciones que resulten de utilidad para las Administraciones Publicas y de interés para el sector de la propiedad inmobiliaria, podrán asimismo realizar prestaciones y servicios de carácter retribuido en favor de los propietarios de bienes inmuebles de naturaleza urbana que 10 soliciten.

4. Las Comunidades Autónomas podrán contribuir a la financiación de las referidas funciones destinando los recursos que estimen convenientes.

5. Las Comunidades Autónomas que sin haber finalizado el proceso de liquidación de las Cámaras de la Propiedad Urbana, de conformidad con 10 establecido en el Real Decreto-Iey 8/1994, de 5 de agosto, y Real Decreto 2308/1994, de 2 de diciembre, acuerden interrumpirlo, aplicaran la presente disposición. En tal supuesto garantizaran en todo caso al personal procedente de aquellas los derechos que tienen reconocidos en las disposiciones citadas V Reales Decretos de traspaso de funciones.

6. Queda derogada la disposición final primera en relación con la disposición adicional única del Real Decreto-Iey 8/1994, de 5 de agosto.

7. La presente disposición tiene el carácter de norma básica conforme a lo establecido en el artículo 149.1.18.a de la Constitución española".

A les acaballes de 1980, mitjançant la Llei 4 de 16 de desembre, la Generalitat havia creat l'Institut Català del Sòl (INCASÒL), fruit d'haver-se traspassat el patrimoni i les actuacions de l'Instituto Nacional de Urbanización. L'INCASÒL era un organisme autònom adscrit al Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Les funcions que hauria de tenir es qualificaven en el mateix text legal com a "molt variades i complexes". També es deia que quan el Parlament regulés la nova divisió territorial de Catalunya, es reconsiderarien les funcions d'aquest ens per "evitar una excessiva centralització". Entre altres objectius assenyalats en la part dispositiva de l'esmentada Llei hi figura "dur a terme les tasques tècniques i econòmiques requerides per al desenvolupament de la gestió urbanística i patrimonial i el foment de l'edificació".

És en el marc d'aquests objectius que l'1 de juliol de 1983 l'Institut Català del Sòl i el Consell de Cambres de la Propietat Urbana de Catalunya signaren un conveni de col·laboració segons el qual aquestes entitats es convertien en les gestores de tot el que fes referència a les fiances del lloguer de pisos. El conveni es va signar per una durada de dos anys, prorrogables. El darrer d'aquests acords, signat el 2018 entre l'aleshores director d'aquell organisme, Damià Calvet, i els presidents de les cambres de Badalona, Barcelona-Lleida, Girona, l'Hospitalet de Llobregat, Manresa, Mataró, Reus, Sabadell, Tarragona i Terrassa, establia les funcions d'inscripció dels contractes d'arrendament i els dipòsits de les fiances. En virtut d'aquest acord, les cambres aconseguien la condició d'entitats gestores en matèria de fiances.

DISPOSICIONS

DOGC 1169 – 29.10.1990

PRESIDÈNCIA DE LA GENERALITAT

Reglament dictat per la Generalitat per al funcionament de les cambres catalanes

Narcís Xifra i Masmitjà

El desembre de 1920 Narcís Xifra i Masmitjà anava cap als 73 anys. Era membre de la Cambra escollit per la segona categoria del grup tercer, és a dir, el grup de més tributació urbana, i ocupava el càrrec de tresorer a la Junta. En la darrera sessió de l'any, la del 30 de desembre, va presentar la dimissió. L'acta d'aquell dia explica que *"la Presidencia dio cuenta de haber presentado la dimisión de su cargo el tesorero Sr. Narciso Xifra fundándola en su edad y estado de salud. El Sr. Xifra la reiteró en breves palabras, y el Sr. Presidente instó reiteradamente al Sr. Xifra para que la retirara; haciendo análogas manifestaciones todos los miembros presentes. El Sr. Xifra mantuvo su dimisión con carácter irrevocable y se ofreció a continuar desempeñando el cargo hasta que la Cámara cubriera reglamentariamente la vacante, en vista de lo cual propuso la Presidencia que se hiciera constar en acta el sentimiento de la Cámara por la dimisión del Sr. Xifra después del celo y acierto con que había desempeñado el cargo, y la gratitud de esta Corporación por la nueva atención que recibía del Sr. Tesorero dimisionario hasta dejar cubierta su vacante, lo cual fue acordado por unanimidad".*

Narcís Xifra i Masmitjà és un dels personatges més rellevants en la història de la industrialització del nostre país. A continuació copiem l'article publicat al butlletí de la Cambra Oficial de la Propietat Urbana de la Província de Girona número 58 (maig-juny de 1932) amb motiu de l'homenatge ciutadà que se li va retre:
"Con espontánea y sincera manifestación de entusiasmo se adhiere esta Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de esta Provincia , al merecido y justo homenaje, que por laudable iniciativa del «Ateneo de Gerona» tributa el pueblo de Gerona a su preclaro hijo el M. Iltre. Sr. D. Narciso Xifra y Masmitjá, Ingeniero Industrial y Catedrático y del Instituto, cuya vida con incansable actividad ha dedicado siempre al trabajo, propagando en vanguardia las más grandes manifestaciones del progreso y de la ciencia, hombre estudioso, de esclarecida inteligencia y de distinguido y agradable trato.

Esta Cámara desde su fundación se ha visto honrada con que figurase entre sus componentes persona de tan relevantes cualidades, pues formó parte de la Cámara y Junta de Gobierno desde que se creó hasta primeros del año 1929 en que fundándose en su avanzada edad y quebrantada salud presentó su dimisión del cargo, que la Cámara en sesión de 29 de enero de dicho año tuvo que admitirla por ser de justicia, no obstante con el afán de no perder tan valioso componente y al mismo tiempo dignísimo y querido compañero, acordó en la misma sesión, nombrarle Vocal cooperador, cargo con el que figura en esta Corporación, la cual le rinde ahora el más entusiasta homenaje de respeto y admiración.

La Cámara

D. NARCISO XIFRA MASMITJA

D. Narciso Xifra nació en el año 1848 y al obtener el título de Ingeniero Industrial, en sus dos especialidades de mecánica y de química que en aquella época se estudiaban, entró como Ingeniero en los talleres de la casa Planas de Gerona, en la cual durante sus estudios de la carrera había trabajado como delineante y de donde salió con motivo de unas discusiones que tuvo con el Sr. Planas por negarse éste a dar a un fabricante de cemento, padre del actual Sr. Pérez Xifra, el agua que se disputaba en tiempo de estiaje. La eterna historia de la Acequia Monar que según parece está en la actualidad en vías de solución con la unificación de los aprovechamientos de esta Acequia de Gerona. Entonces ocupó el cargo de Ingeniero fiel contraste de pesas y medidas de la Provincia de Gerona teniendo una oficina en el Convento de Santa Clara, hoy desaparecido, cargo que dejó para una cátedra auxiliar del Instituto de Barcelona al crearse el Cuerpo de Auxiliares y en vista de que en dicho Sr. Xifra aparte de cumplir su misión en la Cátedra, se dedicaba la levantamiento de planos de instalaciones industriales para presentarlos a la aprobación del Ayuntamiento de Barcelona, el Ingeniero Jefe de aquel Ayuntamiento, señor Sintas, le propuso entrar a la casa Dalmau que necesitaba un Ingeniero, entrado en dicha casa y habiéndose puesto de acuerdo en seguida los señores Xifra y Dalmau establecieron en la Rambla de Canaletas n.º 10 una importante Central Electrica, la primera de España, donde se instalaron cuatro motores de gas de 50 caballos cada uno, que movían otras tantas máquinas Gram, de 200 wolts y 200 amperes, distribuyéndose desde allí energía a diferentes establecimientos de Barcelona.

«La Maquinista Terrestre y Marítima» es la primera fábrica que da generoso y patriótico acogimiento a la luz eléctrica, estableciendo por vía de prueba un foco de arco voltáico en el año 1875, cuya instalación realizó el Sr. Xifra.

En el año 1876 es la fábrica del Sr. Buxeda, de Sabadell que instala arcos, siguiéndole en 1877 la grandiosa fábrica de tejidos de los señores Dalmau y Tolrà que instala un arco, «La Cooperativa Mataronense» que instala dos. En este mismo año instaló el Sr. Xifra entre Gerona y Barcelona un teléfono que fue el primero que funcionó en España, instalando más tarde la primera red telefónica de Barcelona.

Mientras el Estado mandaba una Comisión técnica para que se cerciorase de la verdad del descubrimiento del teléfono por Gram Bell, el señor Xifra los construía ya en Barcelona.

En un artículo de «El Correo Topográfico» correspondiente al dia 1.º de Enero de 1878 se describen los ensayos del teléfono efectuados por el Sr. Xifra entre Gerona y Barcelona primero y en el instituto de Gerona después, que fueron la causa de la destitución de los Jefes del Servicio Telegráfico de Gerona y Barcelona, por haber prestado su colaboración.

Aquí vemos y empezadas las relaciones del Sr. Xifra con el glorioso Instituto de Gerona con el que más tarde había de vincular sus actividades.

Prosiguiendo esta serie de instalaciones coloca en el año 1878 dos focos en la fábrica de los Sres Sauques de Santa Eugenia de Ter y en 1879 tres en la de los Sres. Sert y Hermanos, encargándosele en este año una instalación de prueba en las minas de Mieras. Después de esta fecha se transforma en 1881 la casa Dalmau en la importante «Sociedad Española de Electricidad» de la que fue nombrado Ingeniero Jefe D. Narciso Xifra, teniendo a sus inmediatas órdenes a los notables Ingenieros Sres. Puig y Moré, Soucheirón, Planas y al electricista Sr. Casas, adquiriendo una importancia tal como es de ver de los calurosos elogios que de ella hizo en la revista técnica de aquella época, «La Electricidad» dirigida por el gran Ingeniero y Profesor de Electricidad D. Francisco de P. Rojas, el Jefe de la redacción de la Revista «L'Electricité», C. W. Fourguhar, cuyos elogios sorprendieron a los técnicos de aquellos tiempos acostumbrados como estaban a ser tratados con displicencia por los extrangeros.

Puesta la nueva sociedad en plan de trabajo y siempre bajo la dirección del Sr. Xifra, se ampliaron las instalaciones mencionadas, se instalan 15 lámparas de arco en el Paseo de Colon de Barcelona, 2 lámparas Gram en la casa de Sr. Conejos de Valencia, en Noviembre de 1882 y en 7 de Enero de 1883 se ilumina la Plaza de la Constitución y calle del Segural de Sueca, con lámparas de arco y 7 de incandescencia; instala también dicha Sociedad la iluminación en Cuba, en Filipinas, en Buenos Aires, y en Zaragoza, se electrifican los cafés «Iberia», «Ambos Mun-

dos» y «Paris», y también el establecimiento del Sr. Redón y Hermano, donde se hace una pequeña aplicación de transmisión de fuerza motriz.

En el mes de Febrero de 1883 que causa gran sensación el que Marcelo Duprez, en la Exposición de Munich ha transmitido una fuerza de medio caballo por un hilo telegráfico de 4 milímetros de diámetro a una distancia de 57 kilómetros con un rendimiento de 60%.

No se había llegado aún a la predicción bíblica de hacer pasar un camello por el ojo de una aguja, pero no se había de tardar en hacer pasar muchos miles de caballos. El Sr. Xifra después de haber realizado en buen número otras instalaciones, entre ellas, las del «Siglo», «Centro de Unión Mercantil», «Ateneo de Barcelona», «Godó Hnos», «El Pelayo», «Exposición Agricola de Valencia», «Arsenal de Cartagena» y de establecer dos arcos en la plaza de la Constitución y otros dos en la Cataluña de Barcelona, en Octubre de 1883, bajo la dirección del propio Señor Duprez, realiza la transmisión de una fuerza de 8 caballos desde la fábrica de los Sres. Perellada Flaquer y C.ª hasta la finca de recreo del Sr. Güell.

En esta misma época, el Ayuntamiento de Tarragona hace un ensayo de iluminación durante las ferias de Sta. Tecla y lo mismo hace la ciudad de Reus, instalando 10 arcos y un potente reflector.

En este mismo año el Sr. Xifra instala en la Central del Molino de esta ciudad, una máquina «Gramme» de 15 amperes y 300 wolts apropiada para los 5 arcos que iluminaban la Pl. de la constitución y Ramblas y presenta además un proyecto de iluminación total de la ciudad.

Después de realizar otras varias instalaciones entre ellas la de «El Bolsin Catalan», encargose de la colocación de dos arcos voltaicos en el Teatro Principal junto con treinta lámparas de incandescencia, para los efectos de luz del escenario, en la representación de la obra de espectáculo «La redoma encantada». El siglo hace su total iluminación que se inaugura el día de Reyes, después de muchas dificultades que pudieron ser resueltas gracias a los conocimientos y actividad del Sr. Xifra. Siguen otros establecimientos, como el teatro «El Circo» y «El Casino Mercantil» y el dia 15 de Abril fue encargado el Sr. Xifra por el Ministerio de Marina de dotar luz eléctrica los barcos de guerra de desplace mayor de 6.000 toneladas. Un buque de escuadra «El Numancia» fue a buscar al Sr. Xifra a Barcelona para trasladarlo a Cartagena y como un soberano, -el rey de la luz eléctrica- otro buque lo vuelve a Barcelona. Decían los marinos que era el primer hombre civil que había viajado en buque de guerra.

Siguen las instalaciones realizadas por el Sr. Xifra, siendo el primer Teatro que emplea, para la iluminación de su local, la electricidad, el que con el nombre de «Ribas» se construyó en la Pl. de Cataluña, siguiéndole después el «Novedades», electrificándose también las minas de Rio Tinto y «El Aguila» de Barcelona y el día 14 de Diciembre de este año instala cincuenta arcos en la Rambla de Barcelona.

Es esta época el genio observador del Sr. Xifra hace importantes reformas en los dinamos y en las lámparas de arco.

Del conmutador automático inventado por el Sr. Xifra existe una completa descripción en un importante tratado francés de electricidad de aquella época del experto electricista don Hipólito Fontain, denominado «Eclaraige a l'Electricité», cuya descripción termina con las siguientes laudatorias palabras: «Este pequeño dispositivo da excelentes resultados y es debido a Mr. Xifra, exingeniero de la Sociedad Española de Electricidad. Lo publicamos con preferencia a los que Mr. Gramme ha adoptado con el mismo objeto porque el del señor Xifra es más sencillo y de toda eficacia. Se nos presenta tan raramente la ocasión de describir un perfeccionamiento en los aparatos Gramme realizados sin el concurso del inventor, que por eso describimos con placer este que se nos presenta.»Mientras la sociedad «La Matriense», nacida de la propia «Sociedad Española de Electricidad», electrificaba una gran parte de la iluminación de Madrid, el señor Xifra estaba haciendo pruebas para aumentar la distancia del transporte de energía, llegando, en 1.º de Mayo de 1885, hasta el paseo de Gracia por una parte y por otra a la calle de la Princesa, instalando 48 lámparas en el «Café Oriente».

En el mes de mayo de este año que el Embajador francés dirige una nota al Gobierno español, preguntándoles la conveniencia internacional de si España estaba dispuesta a entrar en las unidades eléctricas fijadas por el

Consejo de París y en el próximo Julio aparece el primer Real Decreto dictando normas para la concesión de instalaciones eléctricas y con ellas se inauguró la instalación eléctrica del gran teatro «del Liceo» ejecutada bajo la dirección del señor Xifra.

En los talleres que dirigía el Señor Xifra se hacían cinco cuartos de jornal y aún le quedaba tiempo para enseñar a leer y escribir a algunos obreros y a otros amaestrarlos en la técnica de su oficio, con lo cual demostró su gran vocación para la enseñanza.

El cansancio que debió producir al señor Xifra aquella incruenta lucha con los hombres y con las leyes físicas, hizo, sin duda, que más tarde abandonara aquellas actividades para dedicarse a la enseñanza, donde lo hemos conocido varias generaciones en su metódica exposición de la matemática en el Instituto de Gerona.

Debemos añadir que el señor Xifra fue nombrado Vicepresidente del Jurado que en la exposición Universal de Barcelona, del año 1888, debía otorgar los premios a los industriales opositores, por lo que fue condecorado con la encomienda de Isabel la Católica.

Dos anécdotas que retratan su temperamento: Sabemos de labios de un próximo pariente nuestro, que al señor Xifra muchas veces se le había visto con levita y chistera encaramado en una escalera en plena Rambla de Barcelona regulando los arcos voltaicos. La otra es que habiendo instalado una dinamo en una locomotora del ferrocarril de San Juan de las Abadesas de Barcelona para dar corriente a la lámpara delantera de la referida locomotora y precisando la regulación del arco voltaico, hizo que lo ataran por medio de una cuerda a la parte delantera de la máquina y así hizo todo el viaje hasta Barcelona, con el consecuente sobresalto de todos los guardabarreras. El señor Xifra nos explicaba el salto que hizo el señor Navarro, Jefe de la Estación del ferrocarril y padre del actual Director de la Caja de Pensiones para la Vejez y Ahorros, don Carmelo, cuando sintió pronunciar su nombre desde Barcelona al manipular el teléfono. También nos explicaba la desilusión que tuvo cuando se le descompusieron dos lámparas que por vez primera había montado en serie, cosa que resolvió más tarde de un modo definitivo.

Hoy, ya jubilado, nos inclinamos con veneración cada vez que nos cruzamos en el camino, recordando aún aquella energía que tanto debía prodigar en aquella época que sus trabajos eran admirados por su gran amigo Edisson; nos lo imaginamos del brazo del gran inventor recorriendo las salas de la Exposición de París, sirviéndoles de intérprete el Ingeniero de la casa Breguet , y no hay duda de que de haber continuado el señor Xifra prestando su concurso al desenvolvimiento de la electricidad hoy sería uno de los hombres que más gloria habrían dado a nuestra patria, pues en aquella época se podía tratar de tú con las eminencias dedicadas al perfeccionamiento de la luz eléctrica, pero su modestia, daño tan generalizado entre aquellos que hacen de su trabajo un sacerdocio, hizo que dejase las aplicaciones de la electricidad contentándose en pasar desapercibido en la tarea santa de iluminar e iniciar a las nuevas generaciones en el difícil cultivo de la matemática pura.

JAIME MARTORELL
Ingeniero Industrial, Jefe de Industria de la Provincia de Gerona.

2

Acció i presència

L'inquilinat

Les aigües

12

L'inquilinat

El gallec Gabino Bugallal Araújo, que amb només 25 anys es va convertir en un dels diputats més joves del Congrés, va ser diverses vegades ministre: d'Instrucció Pública i Belles Arts, d'Hisenda en diverses ocasions, de Gràcia i Justícia, de Governació i d'Economia Nacional. Excepte en el primer cas, que va ocupar el ministeri uns mesos de 1903, dels altres ministeris en va ser titular en diverses etapes entre 1915 i 1931. Fins i tot, durant uns mesos (del novembre de 1921 a març de 1922) va ser president del govern interí, després de l'assassinat d'Eduardo Dato i fins al nomenament de Manuel Allendesalazar. Sempre en les files de partits conservadors i partidari de fortes mesures repressives contra la dissidència, amb l'adveniment de la República, el 1931, es va exiliar a París, on va morir. Ha passat a la història per ser l'autor del famós "Decret Bugallal", de regularització de lloguers urbans, dictat el 21 de juny de 1920, en el curt període de temps que va ser titular de la cartera de Gràcia i Justícia, entre el maig i el setembre d'aquell any.

A mitjans del segle XIX el mercat de lloguer s'havia liberalitzat. A partir d'aquell moment, famílies burgeses i notables edificaven amb la voluntat de mantenir una renda fixa. I com que, majoritàriament, es va donar el cas que el promotor immobiliari, el constructor i l'encarregat de llogar era la mateixa persona (o família) no hi havia ni professionalització dels agents econòmics ni dinamisme en el sector. Altrament, la inversió privada era del tot insuficient per proporcionar un lloc per viure a preu assumible. Com a conseqüència, les ciutats es van convertir en nuclis d'infrahabitatge i d'amuntegament. Més endavant, la I Guerra Mundial va provocar un augment dels costos dels materials de construcció i moltes dificultats per importar-los, la qual cosa representà un estancament de l'activitat d'aquest sector. Això, juntament amb un augment generalitzat de la població urbana, va comportar un encariment dels lloguers tant dels habitatges com dels locals comercials.

El descontentament social que aquesta situació va suscitar van anar en augment constant i en la majoria de ciutats, a més a més de les grans, Barcelona i Madrid, van anar apareixent nombroses associacions de veïns i de llogaters que cada dia que passava agafaven més protagonisme. Segons ha escrit Miguel Artola Blanco, eren associacions transversals les reivindicacions de les quals si bé per un costat "*no hacían sino continuar las viejas ideas de defensa del bien común*", per un altre "*en el ámbito del alquiler sí que se planteó una perspectiva novedosa sobre el problema social. Su proyecto no era el de subvertir el orden social ni luchar contra la propiedad, sino poner límite a las injusticias que cometían unos propietarios insolidarios, que en adelante pasaron a ser considerados como caseros*". S'associava, per tant, "casero" als "rendistes", en contraposició als "propietaris", els quals sí que es considerava que formaven part dels elements dinàmics de la societat. Mentre que aquests havien aconseguit "*con un perseverante esfuerzo la asiduidad y predilección de la clientela*" als primers se'ls veia moguts tan sols per la cobdícia.

Carme Massana ha escrit que en el primer terç del segle XX "el procés de producció d'habitatges fou influït per diverses mesures de política econòmica, resultat de la pressió en les esferes de govern de les diferents categories econòmiques que intervenien en aquell procés. Entre aquestes categories cal destacar els propietaris urbans, els constructors, els consumidors i els treballadors de la construcció, però també els industrials, car l'habitatge és un dels components essencials en la determinació dels costos salarials. "Ella mateixa assenyala que "la transformació de l'habitatge de valor d'ús en valor de canvi (mercaderies), és un fenomen històric propi dels medis urbans dels països que assoliren la industrialització a partir del segle XIX. La tendència a la concentració de la població a les àrees urbanes industrialitzades o en camí d'industrialització implicà una demanda en alça d'habitatges, no satisfeta, a partir d'un determinat moment, per les cases dels nuclis urbans. Aquesta demanda no satisfeta amplià extraordinàriament el quasi inexistent mercat de l'habitatge i de sòl urbà i feu sorgir una indústria de la construcció dedicada a la producció d'habitatges i de les obres d'infraestructura (ferrocarrils, metros, urbanització de carrers, carreteres, obres hidràuliques, obres d'electrificació, etc.), bàsiques per al desenvolupament econòmic".

Aquell tipus d'associacions plantejaven que els lloguers havien d'estar tutelats per les autoritats, a fi de promoure l'accés a l'habitatge mitjançant la construcció de cases a baix preu. I alguns països europeus varen començar a emprendre, en la dècada dels vint del segle passat,

polítiques d'intervenció en el mercat immobiliari. En aquest marc, en el bienni 1919-1920 es van presentar diverses iniciatives parlamentàries que si bé la majoria provenien de l'esquerra, van comptar amb el suport de diputats conservadors. En aquest sentit, "*la mayoría parlamentaria partió de señalar que en el mercado de alquilar había una situación de injusticia entre la posición aventajada de los caseros -término que reiteradamente prefirieron utilizar en lugar del de propietario- frente a la debilidad e inseguridad de comerciantes, industriales e inquilinos*", atès que aleshores qualsevol llogater podia ser desnonat en qualsevol moment, quan al "casero" li vingués de gust o quan, per exemple, rebia una oferta superior.

Hi havia, doncs, consens en la necessitat d'establir una legislació especial per als arrendaments. Les propostes parlamentàries s'englobaven especialment en dues tendències: una taxa de lloguer o la pròrroga indefinida de contractes. Amb aquest sistema, "*el propietario no podría desahuciar al inquilino salvo impago por parte de éste, a la vez que se congelaban los alquileres, independientemente de si cambiaba el propietario o el inquilino*". La regulació també havia d'implicar una reducció del lloguer, que majoritàriament es situava en els preus existents el 1914, abans de la guerra. Per bé que aquesta regulació es deixava en mans del Govern, el decret de Bugallal preveia la creació d'un tribunal mixt o tribunal "de inquilinato" en cada municipi, format per un jutge municipal, dos propietaris i dos llogaters, en funcions de mitjancer i amb atribucions per participar en tots els casos de desnonament sempre que no fossin per impagament. Al respecte, el Reial decret donava força legal a les "comissions mixtes" previstes en el decret de creació de cambres de 1919, que, val a dir, els propietaris no havien fet res per activar.

De fet, el RD prohibia les "expulsions" dels llogaters, tot i que, en principi, només havia de tenir vigència fins al 31 desembre de 1921. I ja des de l'exposició de motius s'acceptava l'existència d'un greu problema i el mateix ministre reconeixia la poca esperança que tenia en la solució proposada:
"*La escasez de viviendas y el abuso de algunos propietarios que no han vacilado, prevaliéndose de las circunstancias, de augmentar excesivamente los precios de alquiler de sus fincas, han producido honda perturbación en varias poblaciones y creado un estado de opinión bien manifiesto en las protestes públicas de Corporaciones representativas, importantes entidades económicas, empresas comerciales e industriales y colectividades formadas por elementos de las clases sociales más numerosas.*

[...] *Partes principales de este Decreto son las prórrogas de los contratos actuales de arrendamiento y la reducción de los precios de alquiler cuando aparezcan fijados por un excesivo afán de lucro y no por la Justicia del calculo económico, ordenado y prudente.*

[...] *No cree el ministro que suscribe que con estas normas alcance total remedio el mal que trata de evitarse, puesto que su origen se halla en la escasez de viviendas, y solo fomentando su construcción por los grandes medios de la iniciativa particular del capital y por los auxilios menos eficaces del estado y de las colectividades oficiales podría atenderse a una resolución más completa del complejo problema...*"

Era un decret garantista per als llogaters. D'aquí l'oposició frontal amb què va ser rebut per les cambres de la propietat, que en algun moment fins i tot el van veure com un atac a la propietat privada. Pel que fa a la de Girona, mostrà el seu refús ben aviat: l'acta de la tercera reunió de la Cambra, del cinc de juliol de 1920, recull que "*dió cuenta el Sr. Presidente de haberse celebrado en Barcelona la Asamblea Magna de la Propiedad Urbana de Cataluña convocada con motivo de la publicación del R. D. de inquilinato de fecha 21 de junio próximo pasado y por el infrascrito Secretario se dio lectura a las conclusiones adoptadas por la Asamblea a las que se acordo adherirse comunicándolo a la Cámara de Barcelona*".

En una acció conjunta de diverses cambres, es va decidir enviar telegrames de protesta al president del Govern, Eduardo Dato, i al ministre de Gràcia i Justícia. La de Gijón demanava també a la de Girona que aquesta "*se interese de la de Madrid la convocatoria de una Asamblea de Cámaras para tomar acuerdos encaminados a la derogación ó cuando menos atenuación de dicho R. D.*". Es va acordar trametre aquests telegrames i un ofici

a la cambra asturiana "*en cuanto á la Asamblea, que esta Junta tiene noticia de que las Cámaras de Madrid y Barcelona trabajan ya en este sentido por lo cual es conveniente esperar su resultado*". Respecte al primer dels telegrames, en la sessió plenària següent el president informava de la resposta rebuda: "*Telegrama del Sr. Presidente del Consejo de Ministros en contestación al de la Cámara remitido a requerimiento de la de Gijón protestando del R. D. de 21 de junio sobre inquilinato, en cuyo telegrama manifiesta el Sr. Dato que siempre que queden atendidas las reclamaciones legítimas contra los abusos de ciertos propietarios, el Gobierno acogerá con gusto cuantas modificaciones se le hagan*". La següent referència que es fa a Eduardo Dato en les actes és amb motiu d'expressar el dol de la Cambra per "*el abominable atentado*" comès contra el president del Govern, el 8 de març de 1921, per tres anarquistes catalans. L'acció es va considerar la resposta a la dura repressió exercida contra el moviment obrer de Catalunya, especialment de Barcelona, pel governador civil Severiano Martínez Anido, després de dues vagues generals, la primera de les quals coneguda com la vaga de La Canadenca. Era el moment de màxima tensió i de lluita acarnissada entre aquest moviment i la patronal, la qual, aconseguit el suport governamental mitjançant el Sindicat Lliure, va anar eliminant els dirigents sindicalistes.

L'edifici Escatllar, a la Rambla de Girona, va ser construït com a "casa de renda" o de pisos per llogar

Però quan les cambres van presentar realment batalla va ser quan el govern es va plantejar prorrogar el decret. Aquest anunci es va prendre com un atac directe a la propietat, i la lluita va durar uns anys. La corporació gironina va començar a discutir sobre aquest assumpte en la sessió del 15 de setembre de 1921, en què va decidir "*la conveniencia de que la Cámara acudiera al Sr. Ministro de Gracia y Justicia rogándole que no se prorrogara el R. D. de 21 de junio de 1920, ya que según informes de la prensa, las asociaciones de inquilinos gestionan dicha prórroga. Se acordo telegrafiar al Sr. Ministro en el sentido expresado*".

Tot i que hi havia intercanvi de telegrames i cartes amb altres cambres entre aquella reunió i la del 27 de febrer, fou en aquesta darrera quan es va prendre una resolució concreta amb determinació, a instàncies de la Cambra de Barcelona. S'havia rebut una carta del seu president "*dando cuenta de la Asamblea de la Propiedad de Barcelona celebrada en la misma Ciudad el dia 18 de febrero, y de las conclusiones adoptadas en dicho acto, entre ellas la de convocar a un grandioso «acto público de defensa y reivindicacion de la Propiedad Urbana» al que será invitada toda la Propiedad Urbana de España, y para la preparacion del cual la Cámara de Barcelona ha solicitado de las Cámaras de Cataluña su asistencia a una reunion previa que se ha de celebrar en aquella capital el dia 3 de Marzo próximo.*

Atendida la importancia del asunto, y después de haber expuesto los Srs miembros presentes su criterio sobre la conveniencia de asistir a la expresada reunión, se acordo que el Sr Presidente, acompañado de los miembros de la Cámara a quienes sus ocupaciones no les impidan ir á Barcelona el dia 3 de marzo, asistirá a la expresada reunión."

Un telegrama de Joan Pich i Pon, president de la cambra barcelonina, a Ferran Casadevall li "*interesa*" també que es telegrafiï el president del Consell de Ministres i el ministre de Gràcia i Justícia "*para que no se prorrogue el R. D. de inquilinato*".

En aquells moments, als propietaris se'ls obria un altre front. Aquesta vegada venia del Ministeri d'Hisenda, que havia publicat a la *Gaceta de Madrid* del 20 d'abril el seu

projecte de reforma tributària. El *quid* de la qüestió estava en les dues primeres bases de l'article cinquè. La primera disposava la creació d'un registre de lloguers de finques en cada jutjat municipal, una inscripció que hauria de ser utilitzada per validar els contractes davant dels tribunals. La segona tractava sobre la pròrroga dels contractes, que podien fer els llogaters per terminis superiors a un any i menors de quatre. El president gironí, en una intervenció davant del ple de 27 d'abril de 1922, va considerar "*que estas reformas serían altamente lesivas para la libre contratación y los derechos del propietario, aparte de que atentan contra los principios fundamentales de la propiedad reconocidos y consignados en el Código Civil*". Com que tots els presents es van mostrar d'acord amb aquestes afirmacions, es va decidir dirigir-se a totes les cambres espanyoles, tant de la propietat com agrícoles, "*llamándoles la atención sobre la gravedad del proyecto é interesándoles que a su vez se dirijan al Ministro de Hacienda para protestar del proyecto*".

Un dels fruits de la trobada de l'assemblea de cambres espanyoles al Tívoli de Barcelona havia estat crear consells regionals de cambres. En la constitució del de Catalunya, que es va fer a la seu de la de Barcelona l'11 de desembre de 1922, hi van ser també presents representants de les cambres de Badalona, Girona, Manresa, Mataró, Reus, Sabadell, Tarragona, Terrassa i Vilanova i la Geltrú, s'hi van adherir les de Lleida i Vic i en va sortir president Joan Pich i Pon. Les reunions serien cada dos mesos. El butlletí d'octubre i novembre de 1922 de la Cambra gironina es va fer ampli ressò de la sessió constitutiva:
"*El Presidente expuso con detalle las vicisitudes por las que pasó la reciente prórroga del R. D. de 21 de Junio de 1920 sobre inquilinato, explicando las gestiones realizadas en Madrid por la Comisión de la Cámara de Barcelona, motivando que todos los reunidas hicieran pública su protesta por la forma como ha sido prorrogado el citado R. D. sin introducir en su articulado aquellas reformes aceptadas por varias entidades mercantiles y de vecinos que proponía la Cámara de Barcelona, que solucionaba a satisfacción de unos y otros el problema de la habitación*".

En la seva intervenció, Pich i Pon va exposar la situació en què es trobava la propietat urbana en els seus aspectes jurídic, polític i fiscal.

A partir d'aquí, les cambres van sostenir dos cavalls de batalla alhora. D'una banda, les successives pròrrogues del Reial decret de 1921 sobre lloguers; de l'altra, les noves normes impositives i els projectes fiscals del nou govern "socialista", en opinió dels homes de la Cambra. Un govern tanmateix conservador que havia pres possessió el 8 de març de 1922, presidit José Sánchez Guerra.

En la sessió de setembre d'aquest mateix any el president, Ferran Casadevall, en informar del despatx oficial, ho va fer d'una comunicació de la Cambra barcelonina i d'una altra de la de Madrid "*en contestación a otra de la presidencia de esta Cámara notificando que merced a las gestiones de dicha Corporación ha sido posible la formación de un compacto grupo de senadores que bajo la presidencia del Sr. Duque del Infantado que se reune preocupandose del proyecto de reforma tributaria y trasladando la impresion de que no prosperará el articulo 5º del mismo. Del Presidente de la Camara de Madrid contestando tambien otra de esta Camara manifestando que varios señores senadores se ocupan en la discrecion del proyecto de reforma tributaria y que su numeroso grupo esta dispuesto a defender en cuanto tiene de justo las aspiraciones de la propiedad urbana, así como oponerse decididamente a cuanto implique arbitrariedades ó medidas injustificadas.*"Segurament les al·ludides cambres no van interpretar prou bé les forces amb què comptaven, perquè el suport rebut no va impedir l'aprovació de la Llei de reforma tributària, inclòs el seu article cinquè, dedicat al timbre, que ocupava "només" cinc de les 19 pàgines de la *Gaceta de Madrid*, quan va ser publicada la Llei. En la sessió següent es va llegir una carta del president de la Cambra de Barcelona, Joan Pich i Pon en la qual expressa la seva satisfacció perquè, juntament amb la madrilenya, "*fue posible anular casi en absoluto los efectos del Registro de arrendamientos señalado en el Proyecto de Ley de Reforma tributaria*".

Emmarcada en una gira pel país per fer prendre consciència dels mals que representava per a la propietat urbana la normativa fiscal del moment, Pich i Pon va presidir un ple extraordinari de la Cambra de Girona, tot aprofitant que el també senador era a la ciutat. Ferran Casadevall el va presentar dient que a la seva "*actividad, inteligencia y acertadas gestiones debe la propiedad Urbana, en estos últimos tiempos, las mejoras, el respeto*

y el prestigio con los que va abriéndose camino" i va assenyalar que havia convocat el ple extraordinari perquè el convidat exposés "*la necesidad imperiosa de exteriorizar públicamente la voluntad de los propietarios de oponerse a nuevos tributos o gabelas, mostrándola en una acción mancomunada con los demás contribuyentes*".

El butlletí de febrer i març de 1923 copia l'acta que es va fer d'aquesta sessió. Explica que Pich i Pon, per la seva part, va exposar les feines que els organismes que presideix feien "*en defensa de los intereses de la propiedad ante la amenaza de los Gobiernos que atentos únicamente a la defensa y ampliación de su lista civil, tratan de agarrotar a los contribuyentes con el sin fin de tributos que poco meditados y estudiados derraman arbitrariamente las cargas del Estado*". No es va estar de denunciar que "*el Fisco es insaciable. La propiedad es de los varios elementos de riqueza del país, el mas castigado, sin duda por que caracterizando a los propietarios de Urbana una gran pasividad, no hay reparo para el Gobierno y los Municipios en dar azotes a quien pasivamente los aguanta* [...] *Precisa que actúen las Cámaras sacudiendo esta pasividad. De lo contrario no se engañe a los Asociados haciéndoles pagar unas cuotas que solo servirán para que vegeten las Cámaras como organismos burocráticos sin eficacia para el fomento de los intereses que representan*".

El *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* del dimarts 6 de febrer de 1923 publicava una crida de la Cambra als propietaris a assistir a la xerrada de Joan Pich i Pon, que se celebraria l'endemà, a les 12 del migdia. Uns mesos després, el mateix orador seria convidat de nou a fer una conferència pública des del Saló de Sessions de la Cambra. El president de la corporació barcelonina havia estat membre fundador del lerrouxista Partit Republicà Radical. Després de fer fortuna amb diversos negocis, es convertí en un prestigiós empresari del sector elèctric. Havia estat propietari dels diaris *La Tribuna*, *El Dia Gráfico* y *La Noche*.

Quan el 1919 havia accedit a la presidència de la Cambra de la Propietat ja havia estat regidor de la Ciutat Comtal, diputat provincial, havia estat escollit senador per Tarragona i, aquell mateix any, diputat per Gandesa. Va ser l'iniciador del projecte de l'Exposició d'Indústries Elèctriques de Barcelona, que donaria lloc a l'Exposició Internacional, el 1929, de la qual, conjuntament amb Francesc Cambó, fou comissari regi. Després dels Fets d'Octubre de 1934 va ser nomenat alcalde de Barcelona i, paral·lelament i de forma interina, governador general de Catalunya durant uns mesos de 1935, en temps del Bienni Negre, amb l'Estatut de Catalunya suspès. Va haver de dimitir l'octubre de 1935 per estar implicat en "l'escàndol de l'estraperlo" (el mexicà Daniel Strauss i el seu soci italià Perlo[witz] -que per la combinació dels cognoms donarien nom al fenomen de l'estraperlo- van intentar introduir una ruleta trucada en diversos casinos espanyols, en connivència amb alguns polítics). En iniciar-se la Guerra Civil s'exilià a París, on morí.

Els propietaris, com la resta de les elits catalanes, van donar suport al cop militar de Miguel Primo de Rivera del 13 de setembre de 1923. Amb l'adveniment de la dictadura creien que podrien treure profit de la situació i del suport ofert. Pocs dies després, el 25, la Cambra de Girona celebrava el seu primer ple en el nou Saló de Sessions. En la també primera seva intervenció, Casadevall va expressar la complaença per aquest fet i, segons l'acta, "*hace referencia al R. D. del nuevo regimen sobre uso del castellano como idioma oficial que segun afirma usa para rendir tributo como siempre ha hecho sin que sea obstáculo para que los señores miembros se expresen como mejor les acomode*". I dona compte del telegrama que va enviar a Primo de Rivera, "*felicitandole con gran entusiasmo y aclamandole por haber derrocada el regimen antiguo de favor politico y mostrando la esperanza que esta Cámara tiene en el régimen iniciado para la salvacion de la Patria*".

Alguns pisos dels casals del carrer Ciutadans es van adaptar per ser llogats

Va ser una sessió llarga, on es van debatre qüestions diverses. Tanmateix, d'una manera o altra, la dels lloguers va estar surant-hi tota l'estona. D'entrada, el president va llegir un escrit enviat per la cambra d'El Ferrol en el qual la corporació gallega expressava el neguit generalitzat de les cambres i es queixava de la passivitat amb què actuaven la resta de corporacions

"*frente a los numerosos impuestos que gravan la propiedad y especialmente en lo que afecta a la limitacion que entraña el R. D. sobre alquilares y manifestando la conveniencia de que por parte de las Cámaras Urbanas de España se de ante el país, ante los poderes publicos y ante los mismos propietarios que las sostienen, sensacion de actividad reclamando del Gobierno modificaciones del R. D. de 21 de junio de 1920 analogas a las realizadas en Italia, Bélgica y Francia y para que de no obtener satisfaccion vean si es llegado el caso de que las Camaras renuncien a su carácter oficial*".

També es va fer saber que la Cambra de Barcelona havia enviat un telegrama de protesta per la nova pròrroga del RD esmentat i que demanava a la de Girona que fes el mateix. I es va llegir una carta que la Cambra de Madrid havia fet arribar a la corporació gironina en la qual sol·licitava, al seu torn, que aquesta protestés

"*contra la idea de que las disposiciones que regulan la materia de alquileres y desahucios se conviertan en ley, puesto que se trata de un problema transitorio que ha intentado remediar el Real Decreto de alquileres y contra la tasa que unicamente se impune a la propiedad urbana, y que al mismo tiempo se recabe de los representantes en Cortes, asi en el Senado como en el Congreso de esta Capital y su provincia el compromiso de apoyar resueltamente los sagrados derechos de la propiedad urbana ocupandose del R. D. de alquilares*".

No hi van arribar a temps. El cop militar ho va impedir. Tanmateix, a la vista dels fets, en un posterior telegrama la mateixa Cambra madrilenya demanava a la gironina que "*se telegrafie urgentemente al Presidente del Directorio Jefe del Gobierno y al Jefe encargado del despacho del Ministerio de Gracia y Justicia rogandoles amparen derechos de los propietarios y atiendas sus justas peticiones formuladas por aquella Camara al Presidente del Directorio Militar*". Tot i haver acomplert aquesta sol·licitud, es va acordar "*gestionar de nuevo conjuntamente con las demás Cámaras Urbanas de España la modificacion del R. D. llamado de inquilinato y adicionar a las enmiendas que la Cámara de Santander entrego al anterior Gobierno otra de la iniciativa de esta de Gerona para que se aclare el alcance de dicho R. D.*".

Els presidents de les cambres espanyoles van rebre un telegrama del president de la de Madrid ("*Presidentes Camaras reuniranse en este lunes proximo cinco tarde. Precisa asistencia suya ó delegada. Saludole. Conde de Casal*") convocant-los urgentment a una reunió en aquella ciutat "*sin que pueda presumirse el objeto de la reunión que por tanto ha de estimarse grave*". En el ple gironí convocat a aquest efecte, algun dels assistents especulaven sobre un recent RD "*que conmina a las Asociaciones con la perdida de su carácter oficial y disolucion sino cumplen los requisitos a que hace referencia y visto que esta Cámara no está comprendida en el Real Decreto* [...] *y no pudiendo suponer cual es el motivo de dicha convocatoria se acuerda por unanimidad que el Presidente de esta Cámara asista a dicha reunion acompañado del Secretario y con absoluta autorizacion de este pleno para obrar con espiritu de transigencia en la cuestion que se le someta ó ante el Poder público si es que este desea oir a todas las Cámaras para resolver los problemas del inquilinato relacionados con la propiedad*".

La reunió va tenir lloc a començaments d'octubre i hi van assistir la majoria de cambres. Per bé que Casadevall va explicar-ne el contingut en el primer ple celebrat amb posterioritat, és en el butlletí número 15 (octubre-novembre de 1923) on es troba l'explicació de la urgència per celebrar-la, davant "*la intensa propaganda de la prensa, sobre todo de la madrileña, a favor de las pretensiones de las Asociaciones de inquilinos, y por las noticias circuladas de que el Directorio se proponia prorrogar de nuevo, y en condiciones mas gravosas todavía para los propietarios, el R. D. sobre inquilinato*". El president gironí va explicar als seus companys que a instància seva "*secundada habilmente por la de Barcelona*", es va acordar unànimement constituir una comissió especial encarregada de refondre en un únic text els diferents avantprojectes presentats per les diverses cambres per reformar aquell Reial decret.

Una campanya contra el govern

Sembla ser que les reunions amb dirigents polítics eren fàcils d'aconseguir. Així s'entén que el president madrileny exposés en aquella reunió general de cambres la seva preocupació "*por cuanto el Jefe del Directorio no había accedido aun a conceder las dos audiencias que aquella Cámara le había solicitado desde hacia mas de quince dias*". Tanmateix, just després de la reunió Casadevall va explicar "*la prontitud con que el Presidente del Directorio Militar concedió audiencia a los representantes de las Cámaras Urbanas españolas y las impresiones que estas recibieron en ella confirmandoles la oportunidad de la reunion y del acuerdo de visitarle*". I va llegir el text que li van lliurar aquell 9 d'octubre de 1923:

"*...si acudimos a V. E. y al Directorio que preside, es para contestar, ante quienes pueden amparar los derechos legítimos que representamos, a campañas tendenciosas y sin finalidad práctica social, que recrudecidas ahora, vienen a enturbiar la serenidad del ambiente en que deben tratarse esta clase de cuestiones.*

Más que alarmada, herida en su significación la propiedad urbana de España por las campañas a que aludimos, que pretenden exigir con urgencia injustificada la modificación inminente del régimen, ya anormal y de excepción, en que hace más de tres años vive tan importante sector de la riqueza nacional, se dirige a vuecencia para manifestarle:

1º Que estando en vigor hasta el 31 de Diciembre del corriente año el R, D. de 21 de junio de 1920, sobre alquilares, no existí nada que explique, y menos justifique, su alteración inmediata y urgente.

Afirmemos por esto, con lo cual replicamos al mismo tiempo a cuanto se viene propalando para impresionar a la opinión pública, que el actual Gobierno no está en la necesidad de resolver con agobios y premuras un delicado y complicadísimo problema que acreciente el ímprobo Trabajo que pesa sobre quienes han asumido la labor de regenerar la Nación [...]

2º Que estimamos respetuosamente que con antelación a toda disposición de gobierno que guarde relación con tan fundamentales intereses para la patria, deberán ser oidos dentro del plazo que resta de la prórroga del Decreto vigente, todos los elementos interesados, aunque sea bajo el aspecto de razonada contradicción [...]

3º Que convocado para el dia 22 del corriente un magno Congreso Internacional de la Propiedad Urbana, que tendrá lugar en parís bajo la Presidencia del Jefe del Gobierno Francés y de su Ministro respectivo en el cual habrá de abordarse todo aquello que con la propiedad se relacione, consideramos conveniente esperar conocer aquellas solemnes deliberaciones que reflejarán la orientación del mundo civilizado en estos problemas..."

En el butlletí, una nota explicava que estant en màquines s'havia promulgat un RD que modificava el de 21 de juny de 1920, fent cas omís, per tant, d'allò suggerit per les cambres de la propietat. Respecte del Congrés celebrat a París, s'hi va constituir la Unió Internacional de la Propietat Urbana, amb una representació inicial d'unes dues mil cambres, agrupades en les respectives unions nacionals de propietaris, sense admetre'n més d'una per país. En foren membres fundadors Bèlgica, Dinamarca, Espanya, França, la Gran Bretanya, Holanda, Itàlia, Mònaco, Romania i Rússia.

A la vista que el govern no recollia les propostes de les cambres de la propietat, aquestes van decidir fer-li un pols: es prepararia una àmplia campanya pública de rebuig a les polítiques governamentals amb actes i assemblees en totes les capitals de província, que es volia que fossin multitudinàries. Les mobilitzacions havien d'acabar amb una gran manifestació a la capital de l'Estat.

Aquesta campanya es va donar a conèixer en la sessió plenària del 12 de juny de 1924. Els seus membres acudien a la reunió amb ànims reivindicatius després que en la darrera, la que corresponia a maig, s'acabés recordant al general governador civil que des de feia un any tenia un recurs, referit a una qüestió d'aigües potables, encara per resoldre i adreçant-se al bisbe de la diòcesi "*para que disponga la celebración de rogativas al fin de obtener los beneficios de la lluvia contra la pertinaz sequia que dañando gravemente campos y sembrados perjudica a los propietarios que son a la vez terratenientes*".

En diverses ocasions la Cambra de Girona va delegar la seva representació en la de Barcelona, la secretaria de la qual apareix en la imatge

La sessió va començar amb la lectura d'un telegrama del president de la Cambra de Madrid convocant la de Girona (i les de tot l'Estat) a una reunió en aquella ciutat el dia 5 de juny. Se li va donar resposta delegant la representació en ell mateix. Per la seva banda, el president de la Cambra de Barcelona convocava la gironina (com totes les catalanes) per al divendres següent, a la tarda. Ara bé, "*ante la premura de tiempo haga esta Cámara de Gerona los preparativos necesarios para organizar sola o agrupada con otras en la capital la Asamblea que ha de celebrarse el dia 15*". Les cartes dels dos presidents convocant la respectiva reunió anaven acompanyades de les propostes aprovades a Madrid:

"*Primero: Que se requiera a las Juntas de Gobierno de todas las Cámaras de la propiedad urbana de España ó simplemente a las de capitales de provincia, que organicen, con las indispensables garantías de éxito, una Asamblea que condense el sentir de las Cámaras en las cuestiones motivadas por la prórroga de R. D. de inquilinato para el dia 15 de los corrientes, de cuya Asamblea deberia darse parte por telegrama al Sr. Presidente del Directorio manifestando la adhesion al acto que se celebraria en Madrid sin perjuicio de telegramas que los propietarios individualmente mandarina tambien al Directorio segun modelos que para evitar la uniformidad de redaccion se les facilitaria, a los que deberia amoldar cada Cámara sus especiales puntos de vista.*

Segundo: Que como resumen de aquellas Asambleas se congregase toda la propiedad de España el 20 del corriente en Madrid, para celebrar un grandioso acto público cuyas conclusiones al final del acto se entregarian al Directorio.

Tercero: Que se nombre una ponencia que estudie las modificaciones reiteradamente solicitadas por la Cámara al R. D. de inquilinato integrada por las más importantes Cámaras de España, cuya ponencia deberá reunirse en Madrid el dia 12 de los corrientes, constituyendo el estudio de la ponencia la conclusion del acto de Madrid".

És a dir, es va orquestrar una campanya amb totes les de la llei, com les que molts anys després i fins avui es poden organitzar per a qualsevol protesta que vulgui tenir èxit. A més, s'havia aprovat el "programa" o guió de tota la campanya, també obra de Pich i Pon. Es passava d'una etapa de connivència amb el poder a una d'enfrontament obert. És per això que les assemblees s'havien de celebrar en les ciutats en les quals hi hagués una cambra oficial, sempre que les juntes de govern, deia segons el text:

"*creyesen que el ambiente es propicio al afianzamiento del éxito, unas asambleas públicas para levantar el espíritu colectivo de la propiedad, ofreciéndolo como eficaz medio de contrarrestar del Gobierno toda persistencia en la indefensión y abandono de los intereses que representan las Cámaras y obstáculo poderoso al logro de las exigencias de los inquilinos y particularmente de las casas mercantiles, que en estos dias están promoviendo una campaña injustificada que precisa atajar.* [...]

Aquellas Cámaras tanto si celebran o no tales actos, deberán interesar de los propietarios, que expida cada uno de estos individualmente -satisfaciendo el importe si fuese preciso la respectiva Cámara- enérgicos telegramas al Directorio pidiendo una mayor consideración al derecho secular de propiedad como sector de indiscutible eficacia social y económica. [...]

Deberán tener muy en cuenta los que tomen parte en las respectivas Asambleas que la organización de las mismas obedece a promover una intensa y general campaña de protesta por la actitud de los Gobiernos y de los

Municipios de sujetar a la propiedad urbana a un régimen de excepción y de castigo con continuos e inmotivados impuestos, manteniendo una tasa absurda, agravada por sucesivos Reales Decretos, contra una de las ramas de la riqueza pública más perjudicada por la guerra y postguerra, proclamando la absoluta necesidad de cambiar la táctica actual de prudencia -por suponer justos amparos del Poder público- por otra que imponga en cada caso la agresividad tolerada de los intereses contrapuestos". A la sessió de la Cambra de Girona es proposà convocar els propietaris, mitjançant la premsa, al seu local, el diumenge següent, dia 15, a les nou del matí. I es va aprovar convidar "*especialmente a las asociaciones de propietarios que existan en la provincia, encareciéndolas que para aquel dia asista nutrida representación*". D'aquestes associacions n'hi havia a Palafrugell, que es trobava especialment activa, i a Olot. Per a l'assemblea s'havia de sol·licitar el corresponent permís al general governador civil i a l'Alcaldia se li havien de demanar cinquanta cadires. La Comissió Permanent de l'Ajuntament celebrada l'endemà va acordar la cessió d'aquestes cadires.

Segons l'anunci publicat al *Diario de Gerona* el dia abans, finalment la reunió seria a les onze: "*La Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de esta provincia invita a todos los propietarios de inmuebles, especialmente a los de la capital, a la Asamblea que se celebrará en el local social mañana Domingo, a las once, al objeto de elevar al Gobierno las conclusiones que se acuerden sobre el régimen de tasa en la propiedad urbana*".

A Barcelona s'hi va celebrar una "*grandiosa asamblea nacional de toda la propiedad urbana*", uns dies després, el 20 de juny. Entre altres conclusions i propostes es va decidir crear una comissió de propaganda i organització "*encargada de promover una intensa y eficaz actuación en la tribuna y en la prensa, para desvirtuar de una vez para siempre, esas campañas insidiosas contra la propiedad, a la que se la supone por espíritus, o ignorantes o perversos, como causante del aumento de los alquilares, cuando en realidad los propietarios son los únicos que han vivido al margen de los grandes negocios que a expensas de la misma propiedad han realizado los negociantes o acaparadores*". S'atacava els grans tenidors perquè, segons els homes de les cambres, "*se han enriquecido en los mismos tiempos en que la pequeña propiedad no contaba con numerario suficiente para atender a la satisfacción de las más modestas necesidades y a la reparación e higiene de sus fincas, para las que el poder público, no ha querido siquiera deducir de los impuestos una parte para amortización...*".

Les cambres en el seu conjunt clamaven contra les pràctiques dels grans propietaris, sobretot de Barcelona, Madrid i València, els quals, lògicament, formaven part d'aquestes mateixes cambres i eren els que en definitiva marcaven el pas de la resta. Però el clam era, també, contra l'Administració. En les conclusions de l'assemblea de Barcelona es diu que s'havien de celebrar actes "*que levanten el espíritu de la propiedad*". Es proposava que "*con toda energía, se pida al poder público que cese esa sistemática persecución de los Municipios y del propio Estado contra la propiedad urbana, manifestación la más sana de la riqueza del país, que sufre una plétora de impuestos que en ninguna nación de Europa tienen ejemplo*". Es tractava d'exposar "*la serie inacabable de arbitrios, impuestos, gabelas y contribuciones que privan la inversión de capitales a la construcción de viviendas, causa única del problema de la habitación*". L'atac al poder públic era frontal, ja que el feien responsable de la crítica situació per la qual passava l'habitatge. En els actes públics que es celebrarien en totes les ciutats importants de cada província, s'havia de denunciar que "*el Estado y el Municipio son los culpables del encarecimiento de la vida y que constituye un escarnio intolerable que mientras se obligue a los propietarios a vivir con las necesidades de 1924 pero con solo las rentas de 1914, no se ponen coto a los despilfarros de los Ayuntamientos* [...] *En tales conferencias se dirá, como en ningún país del mundo se guardan tan escasas consideraciones, como en España, para con la propiedad, base del orden social, fundadamente de la riqueza patria...*". El butlletí de la Cambra gironina va dedicar sis de les seves pàgines del número 20, que correspon als mesos d'agost a novembre de 1924, a explicar totes les conclusions preses en aquella assemblea de Barcelona.

Un any després, el juny de 1925, la mateixa publicació recollia les conclusions d'una altra assemblea de cambres espanyoles, celebrada aquesta vegada a València. Es van adreçar i lliurar al president del Directori Militar, és a dir, al mateix Miguel Primo de Rivera. Per bé que rei-

La majoria d'operacions financeres, com l'emprèstit per a l'adquisició de l'edifici de la seu, la Cambra les feia amb el Banc Urquijo Català, la delegació del qual a Girona era a la pujada del Pont de Pedra

teraven algunes peticions i que s'hi mantenia la mateixa exigència reivindicativa, s'havia minorat el to i les referències a l'Administració pública respecte al document de Barcelona. I no només això: eren unes conclusions propositives en què els propietaris exposaven algunes solucions per a la sortida de la crisi que assotava el país, en general, i a la construcció i l'habitatge, en particular. Segons hi deien, "*se perciben de extremo a extremo del país los dolorosos efectos de una profunda crisis*".

Els propietaris demanaven unes rendes proporcionals al cost de la vida, que s'havia encarit. Però, també: "*abaratar la construcción de viviendas usuales o corrientes porque no pueden construirse casas baratas con materiales caros. Multitud de factores influyen poderosamente en el encarecimiento de la habitación, y entre ellos y como más importantes la mano de obra; los materiales de construcción y la intervención del Estado, de los Municipios y de las Diputaciones provinciales. Y mientras todos estos elementos no realicen un esfuerzo colectivo, sacrificándose en algo cada uno de ellos, es inútil el buscar fórmulas y soluciones.*
Requiérese pués que se rebaje el precio del transporte y los aranceles de importación de materiales de construcción; fomentar la asociación para realizar grandes compres de aquellos materiales en común; la revisión de los impuestos municipales, reduciéndolos y unificándolos e impedir que las Diputaciones invadan el campo de la propiedad urbana con nuevos impuestos y gravámenes que directa o indirectamente le afecten.

No estamos sólos, Excmo. Señor, en la apreciación de esa cruel realidad. Han unido su voz a la nuestra y han cooperado eficaz y valiosamente a la reunión de Valencia las importantes Asociaciones de Arquitectos y de Contratistas de Obras que, al honrar las decisiones, han alejado de elles toda posibilidad de que estén inspiradas en egoísmos de clase.

Por esto ha sido expresión unánime de la reunión solicitar del Poder público la creación del Banco de la Propiedad, llamado a ejercer una alta y valiosa influencia en la solución de los graves males que aquejan a la propiedad..."

A la vista dels minsos resultats assolits per les cambres en el seu enfrontament amb el Govern per raó de les successives pròrrogues anuals del RD de 21 de juny de 1920, aquestes corporacions van anar deixant de fer campanyes públiques, tot i mantenir trobades i reunions entre si. L'any 1926 i en el ple de maig, es va llegir una carta del president de la Cambra de Madrid en la qual comunicava que es proposava "*reproducir ante el Ministro las reiteradas peticiones de las Cámaras de que se conceda el justo y progresivo adelanto hacia el régimen comun y subsidiariamente, de no acceder a esto, solicitar como concesion mínima que vayan quedando libres de la tasa, prórroga y demás restricciones impuestas por R. D., los cuartos que queden desocupados a partir de 30 de junio próximo en que expira la vigencia del R. D. actual...*".

El ministre de Justícia i Culte, Galo Ponte Escartin, signava el Reial decret llei de pròrroga d'aquell decret a finals de 1928. La situació era tan crítica que en l'exposició de motius explicava que "*no esperaba el Ministro que suscribe que al expirar el nuevo plazo estuviera satisfactoriamente resuelta la crisis de la habitación que, en todos los países, viene obligando a medidas extraordinarias limitadas temporalmente del derecho de propiedad y tampoco confía en que el año de la nueva prórroga que ahora propone sea suficiente para que aquella crisis quede totalmente vencida*".

A poc a poc les energies de les cambres es van anar dirigint cap a altres objectius, per bé que sempre es va mantenir una espurna encesa respecte a aquesta qüestió. A començaments de 1929 es va fer una reunió

"no oficial" a la Cambra de Barcelona amb representants de diverses cambres espanyoles per tractar la corresponent pròrroga anual del RD de 21 de juny de 1920. I a finals de 1930 la Junta Consultiva de Cámaras de la Propiedad Urbana va elaborar una proposta les bases de la qual volia que regissin l'anual pròrroga del Reial decret d'inquilinat, de manera que es va fer arribar als ministres de Gràcia i Justícia i de Treball i Previsió del nou Govern, el que havia substituït el de Miguel Primo de Rivera, que havia dimitit el 28 de gener. El rei, per acontentar militars i aristocràcia, els dos grups que més havien conspirat contra el dictador, l'havia substituït pel seu cap de la Casa Militar, el general Dámaso Berenguer.

El document començava explicant que "*La Junta Consultiva de Cámaras de la Propiedad Urbana no creería cumplir con sus deberes más elementales si no dejase oir su voz en esta ocasión para pedir una vez más cese la anómala situación actual, que decretada por un año y medio, lleva diez de vigencia*". Si tota la llista de països que havien participat directament o indirecta en la I Guerra Mundial ja havien derogat mesures similars per considerar-les de caràcter temporal, es creia que amb més motiu s'havia de fer a l'Estat, tenint en compte que Espanya no havia participat en el conflicte. I es feia notar que "*no se crea que estos retornos a la normalidad hayan producido trastornos o conflictos, antes al contrario, su efecto inmediato ha sido aumentarse el número de locales disponibles, con el consiguiente equilibrio de la oferta y de la demanda* [...] *La Propiedad rechaza, ahora como siempre esta coacción a que se la ha sujetado, que si un momento pudo tener la apariencia de una necesidad hoy no la tiene y afirma rotundamente la necesidad de reintegrar el contrato de arrendamiento al imperio del derecho común...*".

Un any després, a requeriment de les cambres de Barcelona i de Madrid, s'enviaven telegrames de protesta per "*determinadas campañas que se vienen realizando contra las modificaciones en el Real Decreto llamado de inquilinato*". I a finals de 1931, ara a petició de la Junta Consultiva de Cámaras, es demanava al ministre de Gràcia i Justícia la derogació o modificació d'aquell decret. Se li va enviar el següent telegrama: "*Camara Oficial Propiedad Urbana Provincia Gerona considerando vigentes limitaciones derecho propiedad son ruina modestos propietarios como tambien causa del actual crisis Trabajo en perjuicio comercio é industria por tanto ruega a V. E. Derogacion decreto alquileres ó continuacion modificando mejorables condiciones*".

Un mes després, en la primera sessió de 1932, es va tornar a tractar la qüestió, amb l'afegit que "*esta vez no se trata de una mera prorroga ya que debido a algunas omisiones y modificaciones introducidas en el anterior, resulta ser el actual decreto muy perjudicial para los intereses de la propiedad urbana*". Per això també s'envià un telegrama de protesta al ministre. Tanmateix, resulta que la qüestió "estrella" d'aquell any no era la que feia referència a l'inquilinat i els seus decrets de pròrroga, sinó la referida a la supervivència mateixa de les cambres de la propietat.

Efectivament, l'1 d'abril de 1931 el Congrés havia pres en consideració un Projecte de llei que en preveia la dissolució. A la reunió de la Junta de Govern del dia 8 va ser el primer tema que es va abordar:
"*Dióse cuenta por lectura del proyecto de ley presentado por el Diputado Sr. Selgado y otros en la sesión de Cortes constituyentes del día primero de los corrientes, el que fue tomado en consideración por los mismos el cual ataca el derecho adquirido sobre organizacion de Cámaras de la Propiedad pretendiendo hacer desaparecer dichos organismos los unicos amparadores del principal estamento de la riqueza del país fundandose en su escasa utilidad é insuficiencia y aun perturbación, tambien diose lectura del escrito formulado por la Camara de la propiedad urbana de Zaragoza contra dicho proyecto de ley dirigido al Sr. Presidente de la Junta Consultiva de Camaras de la Propiedad Urbana en suplica de que con la urgencia que la gravedad del caso requiere realice las gestiones necesarias y señale a las Camaras la pauta a seguir en evitacion de que pueda prosperar la referida proposicion de Ley*".

L'almirall Juan Bautista Aznar, que va succeir com a president del Consell de Ministres Dámaso Berenguer, va dir: "*España se acostó monárquica y se levantó republicana*". I és que el 12 d'abril de 1931 s'havien celebrat eleccions municipals, el primer pas per a la recuperació

política. Es van interpretar com un plebiscit entre monarquia i república i amb el triomf republicà-socialista a la majoria de capitals de província, es considerà un triomf absolut, tot i que, en l'àmbit estatal, els monàrquics van obtenir més regidors. És així com dos dies després, amb la bandera tricolor a la majoria de grans ajuntaments, es proclamava la República i Alfons XIII sortia del país. Aznar tenia raó.

A Girona la República es va proclamar des del balcó de l'Ajuntament la tarda del dia 14. S'havien escollit vint-i-tres regidors i la majoria pertanyien a la petita i mitjana burgesia i al sector industrial. La Unió Republicana va obtenir quinze regidors; el Centre Catalanista, cinc, i els monàrquics, 3.

El següent pas van ser les eleccions legislatives. Foren les primeres en què la circumscripció era, en lloc dels districtes, la província, per evitar pràctiques caciquistes i per obtenir una major proporcionalitat entre electors i elegits, i també les primeres en què les dones podien ser elegibles, tot i que no electores, i en què l'edat amb dret a vot es rebaixà de 25 a 23 anys. Van ser eleccions constituents, es van celebrar el 28 de juny de 1931 i Esquerra Republicana va aconseguir cinc diputats davant dels dos de la Lliga Regionalista. Al conjunt del Congrés, format per 470 diputats, el resultat va ser el següent: 115 del Partido Socialista Obrero Español, de Julián Besteiro; 90 del Partido Republicano Radical, d'Alejandro Lerroux; 61 del Partido Republicano Radical Socialista, de Marcel·lí Domingo; 29 d'Esquerra Republicana de Catalunya, de Francesc Macià; 26 d'Acción Republicana, de Manuel Azaña i 25 de Derecha Liberal Republicana, de Niceto Alcalá-Zamora, com a grups parlamentaris més nombrosos. Els set diputats per la circumscripció de Girona foren Albert de Quintana, Miquel Santaló i Salvador Albert, per Esquerra Republicana; Joan Estelrich, per la Lliga; Josep Ayats, per la Dreta Liberal Republicana; Manuel Carrasco i Formiguera, pel Partit Catalanista Republicà i Josep Puig, pel Partit Republicà Liberal.

La pujada del Pont de Pedra, amb els comerços a banda i banda, en una imatge d'entre 1920 i 1930

Dons bé, en aquella sessió de les Corts del primer de febrer de 1932, un grup format per vuit diputats (José López Varela, Ricardo Samper, Juan Calot, Juan Bort, Alvaro Pascual Leone, Manuel Serra i Moret i Pedro Riera Vidal), encapçalats per Ramón Salgado, van presentar una Proposició de llei que va ser presa en consideració per passar a dictamen de la Comissió de Treball. Entre els signants hi havia un diputat (per la Unió Socialista de Catalunya) que seria conseller d'Economia i Treball, ministre sense cartera de la República espanyola a l'exili i president del Parlament de Catalunya, també a l'exili, Manel Serra i Moret.

Ramon Salgado Pérez, un advocat i terratinent gallec, va ser escollit diputat en les files del lerrouxista Partit Republicà Radical. Curiosament, no va ser present a l'hemicicle el dia que es defensava la seva proposició. El fons de la proposició era que no s'havia d'incloure com a finques "urbanes" aquelles que, tot i trobar-se en municipis de més de 20.000 habitants (les finques urbanes d'aquests municipis, segons el Reglament de 1927, estaven obligades a ser inscrites en les cambres), estaven qualificades com a "rústiques" en els seus padrons pel fet d'estar situades en els entorns agraris de les ciutats. En la seva exposició, els diputats assenyalaven el següent: *"Una de las reformas hondas que ha de realizar sin duda la República, ha de ser la de extirpar organismos que son una ficción y que no otorgan, por tanto, ni pueden otorgar, utilidad colectiva alguna, y reorganizar otros que, convenientes y hasta necesarios, en la realidad, por su defectuosa estructuración, resultan en absoluto insuficientes e incluso perturbadores. Y esta reforma no se hará sin duda esperar, ya que no sólo porque así lo exigen altos intereses de la nación, sino por la necesidad de acudir en*

defensa de los contribuyentes que recargados un día y otro con nuevas y mas gravosas imposiciones, pasan por el dolor de tener encima que sostener entidades y organismos sin vida ni contenido y cuya existencia sólo se traduce en beneficio, a veces cuantioso, de cuantos parasitan a su alrededor. Señalamos hoy la existencia de las Cámaras de la Propiedad Urbana, como ejemplo viviente de cuanto dejamos expuesto. Se repite con su creación la anomalía, curiosa en extremo, de hacer el Estado obligatoria la colegiación en el deseo de mejorar la condición individual, para en el fondo establecer solamente una carga tributaria mas. Queremos proclamar que estas Cámaras, si se establece un criterio de que persistan, hay que reformarlas tan a fondo que resulten realmente desconocidas. No hay que olvidarse de buscar, al transformarlas, el lograr el maximum de utilidad con el minimum de sacrificio. Mas modestos los propósitos de los Diputados que suscriben al someter a la aprobación del Parlamento esta proposición de ley, nos limitamos ahora a señalar errores y torpezas que, dentro de la aplicación de lo legislado, se están cometiendo en perjuicio de la depauperada economía rural. Queremos aclarar lo que de hecho resalta confuso y motiva diariamente interpretaciones equivocadas y gravosas para el sufrido campesino [...]

Decimos que no se debe por mandato de ley, por cuanto el agro dedicado todo él al cultivo, siempre tuvo la condición de rústico. Aun cuando en el se levanten construcciones, no pierde tal condición, ni siquiera, por tanto, la de urbano, que siempre lo principal absorbe a lo secundario, y es la labranza y no la vivienda la que da carácter al campo [...]

Y no se diga que en los padrones de la contribución acaso estas fincas enclavadas en el campo figuran como urbanas. Si son rústicas no dejan de serlo porque indebidamente se las incluya entre las urbanas. Otra solemnidad y otra trascendencia tiene el Registro de la Propiedad, y sin embargo, lo que es urbano no se tiene jurídicamente por rustico porque improcedentemente se la inscriba con este carácter y viceversa. Así lo proclama también el Tribunal Supremo en su sentencia de 12 de Marzo de 1902.

Por todo lo expuesto, terminamos sometiendo a la aprobación de las Cortes la siguiente

PROPOSICION DE LEY

Articulo 1º La colegiación obligatoria en las Cámaras de la Propiedad urbana que estatuye el reglamento de 6 de Mayo de 1927, se entiende únicamente establecida en las capitales de provincia y en las ciudades y villas que pasen de 20.000 habitantes.

Articulo 2º A los efectos de fijar esta población se estatuye que sólo se tendrá en cuenta el número de habitantes de cada ciudad o villa, sin que se puedan sumar en ningún caso los existentes en otras Agrupaciones urbanas del propio Municipio.

Articulo 3º Se declara que los dueños de fincas existentes fuera del casco de la ciudad y de la villa, con población mayor de 20.000 habitantes, no están obligados a contribuir a las Cámaras de la Propiedad urbana para hacer frente a sus cargas y están a estos efectos exentos de tributación.

Articulo 4º Quedan condonadas todas las cuotas pendientes de pago de quienes, al amparo de esta ley, no están obligados a tributar para las Cámaras de la Propiedad urbana. Art. 5º Quedan derogadas las disposiciones anteriores en cuanto contradigan o se opongan a lo mandado por esta ley."

El Reial decret del juny de 1920, que dotze anys després encara cuejava perquè cap govern s'havia atrevit a reformular-lo a fons, preveia, a més dels lloguers d'habitatges, els de locals destinats a usos industrials o comercials. És en aquest sentit que la Cambra de Girona va elaborar un informe les conclusions del qual es van llegir en la sessió de la Junta de Govern del 8 d'abril de 1932, abans de ser tramès a la Junta Consultiva:

"1º. Que debe derogarse en toda su integridad y efectos el decreto de inquilinato en cuanto se refiere a los contratos de arriendo de locales destinados exclusivamente a morada ó habitacion del arrendatario y su familia por carecer de fundamento legal su vigencia.

2º Procurar que lo mas pronto posible sea elevada a las cortes para su aprobacion y promulgacion un proyecto de ley que venga a regular los contratos de

arriendo de locales destinados a establecer en ellos una industria ó comercio y sus anexos de vivienda ó habitacion para los encargados.

3º Que por mientras no se dicte la Ley a que se refiere la conclusion anterior se deje en vigor los efectos del Decreto de inquilinato en cuanto se refiere a los contratos de arriendo de los locales destinados a establecer en ellos una industria ó comercio y sus anexos de vivienda ó habitacion para los encargados, a excepcion de todo cuanto se refiere a revision de contrato que por carecer de una base justa y de un fin practico, equitativo y racional debe ser derogado cuanto antes".

Però aviat s'arribaria al final. En efecte, en l'acta de la sessió del 27 de juny de 1932 s'hi recull: "*Diose cuenta de un telegrama y carta del Sr. Presidente de la Camara de Barcelona dando cuenta del triunfo que resulta para las Camaras del nuevo decreto regulando la revision de contrato por urbana, acordando felicitar a dicho Señor*". Havien passat dotze anys i set dies des que s'havia promulgat...

Real Decreto prorrogando el de inquilinato

EXPOSICIÓN

SEÑOR: Por graves que sean las razones alegadas en defensa de la libertad de contratación en los arrendamientos urbanos, y justificados los deseos del Directorio Militar, en orden al restablecimiento de la normalidad civil han de quedar de momento subordinados a la extraordinaria presión con que la mayoría de los ciudadanos exige la prórroga de la reglamentación vigente y la necesidad de evitar que por su derogación instantánea se desencadenen intereses comprimidos o se provoquen imprudentes represalias, con daño de las relaciones cada día más armónicas entre propietarios e inquilinos, y riesgo de la tranquilidad pública.

Impuesta más que aceptada, la continuación del régimen actual de alquileres urbanos, surge, al tratar de su formal promulgación, el dilema de si ha de sancionarse una prórroga pura y simple de los Reales decretos fundamentales o han de ser admitidas algunas de las modificaciones propuestas en la documentación incorporada al expediente abierto con tal objeto.

Refiriéndose las principales, abstracción hecha de las reclamaciones de presuntas injusticias de los Tribunales, exageradamente aumentadas bajo el prisma del litigante, a dos series de pretensiones, en algún extremo antagónicas, que son apoyadas respectivamente por el Comité ejecutivo de las Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana y por la Confederación gremial de España.

Solicita el Comité mencionado que se eleve el aumento de renta autorizado por las disposiciones vigentes, se adicionen los motivos de deshaucio con los de admisión de huéspedes y expropiación forzosa por utilidad pública, derribo o salubridad; se corrijan ciertas deficiencias procesales y se declare libre la contratación en lo sucesivo; y aparte de la respuesta que encierran las apuntadas consideraciones generales, ha de bastar para desestimar estas peticiones, en lo que no se halle ya atendido por las leyes del Reino, la indicación de que el Real decreto de 13 de Diciembre último, recogiendo los avances de la doctrina moderna sobre el abuso del derecho, da la clave para remediar las desmedidas exigencias de los contratantes. Cierto es que el subarriendo se ha transformado en una lucrativa industria y que a la sombra de los preceptos que favorecen al inquilino vive el intermediario parásito; pero a los Tribunales corresponde desalojarle de sus posiciones y poner de relieve que el verdadero espíritu de los Reales decretos es proteger al poseedor efectivo, al que inmediatamente utiliza la casa o el piso o crear una nueva especie de señores medianeros que, sin título civil, explotan la propiedad ajena y las angustias del arrendatario.

En cuanto a las observaciones hechas por la Confederación gremial sobre el arrendamiento de locales destinados a comercio o industria, ponen directamente a discusión el valor y sustantividad de la propiedad comercial, tema que ha de ser abordado con amplia información y sereno cálculo.

No es posible dudar que el fondo comercial, integrado por variedad de elementos corporales y jurídicos constituye un patrimonio especial, si no una universalidad de derecho, cuya existencia, traspaso, pignoración y expropiación, no accidental como los de los arrendamientos urbanos, y de trato primordial, no secundario y sometidos a extraños elementos.

Por todas estas razones, y atendidos los transtornos que llevaría aparejada una reforma innecesaria o un nuevo periodo de derecho transitorio el Presidente, que suscribe, de acuerdo con el Directorio Militar, tiene el honor de someter a la firma de V. M. el siguiente proyecto de Decreto. -Madrid, 20 de junio de 1924.- Señor.- A. L. R. P. de V. M.- Miguel Primo de Rivera y Urbaneja

REAL DECRETO

A propuesta del Jefe del Gobierno, Presidente del Directorio Militar, y de acuerdo con este,

Vengo en decretar lo siguiente:

Artículo Único. El Decreto de 21 de Junio de 1920, relativo a los contratos de arrendamientos urbanos, con las

modificaciones introducidas por el de 13 de Diciembre último, así como las disposiciones aclaratorias y complementarias de los mismos, continuarán en vigor hasta el día 31 de Diciembre del corriente año.

Dado en palacio a veinte de Junio de mil novecientos veinticuatro.

-Alfonso- El Presidente del Directorio Militar, Miguel Primo de Rivera y Orbaneja

JOSE PUIG

2

Les aigües

"*El magno problema de las aguas, en nuestra ciudad queda aún en pié. Se aceptan las existentes bajo la coacción del dilema: O estas, o quedarnos sin aguas. Más el ideal ha de ser el abastecimiento de la ciudad con aguas sanas, abundantes y relativamente económicas. ¿Cuando será una realidad tal aspiración?*" es preguntava "H." en un article publicat al *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* el 21 de gener de 1921. I és que "*Lo de las aguas*", tal és el títol, a Girona ve de lluny i, com se sol dir, "de sempre". Riuades i inundacions a banda, l'accessibilitat a les llars i la potabilitat ha preocupat veïns i autoritats des de fa temps.

El 22 de novembre de 1869 Girona estava de festa. Se celebrava l'arribada de l'aigua a l'interior de les cases, des d'una deu d'Aiguaviva. Com explica Jaume Fabre, es portava a Girona amb canonades de terra cuita, de 25 centímetres de diàmetre, paral·leles al Güell. A l'entrada de la ciutat es desviava cap a sota la carretera de Barcelona, plaça Marquès de Camps, carrer Nou, plaça del Vi i carrers Ciutadans, Cort Reial, Ballesteries, Calderers, Barca i Pedret. A mesura que avançava, el diàmetre es feia més petit, fins arribar a dos centímetres. El propietari de l'empresa subministradora va haver d'ampliar el cabal i per fer-ho adquirí el pou de La Gerundense el 1877, tot convertint l'edifici del costat en central receptora. Un any després, el 1878, va fer-se la torre, encara existent avui dia, convertida en icona del paisatge gironí, per fer-hi pujar una canonada de compensació. L'aigua va deixar d'arribar d'Aiguaviva el 1950, el mateix any que es municipalitzà definitivament el servei.

Com fet expressament, el 1920 coincidiren dos fets rellevants: un, la fundació de la Cambra de la Propietat de Girona i, l'altre, el procés de modernització de la portada d'aigües a la ciutat, que s'havia d'iniciar amb la subhasta "extrajudicial" de l'antiga empresa Llensa y Masías, en Comandita, que es va quedar Aguas Potables de Gerona S. A., creada amb 510.000 pessetes. Amb aquest canvi, però, no canviaren els problemes d'abastament, que s'arrossegaven des de segles enrere. I és que, com diu Manel Serra, "semblaria lògic pensar que una ciutat petita i travessada per quatre rius i una sèquia ha de tenir aigua suficient i abundant per atendre totes les seves necessitats. Com passa sempre, la realitat és més complexa, i la Girona emmurallada del segle XIX no disposava d'aigua potable". Les nombroses protestes ciutadanes i els debats polítics pel preu de l'aigua a la llar o per la seva escassetat van durar ben bé fins a la segona meitat del segle passat.

Serra, estudiós de la història de l'abastament d'aigua a la ciutat, ha escrit que, quan l'empresa resultant va pretendre pujar els preus "topa amb una forta oposició liderada especialment per la Cambra de la Propietat Urbana que defensa a tots els «abonats» del servei en tant que «propietaris» que havien adquirit l'aigua en propietat i a perpetuïtat. S'oposa tant als augments de preus com a la substitució dels contractes inicials per uns nous contractes més adequats a les possibilitats del moment." Però, com s'havia arribat fins aquí? En aquest punt resseguirem la història que ell mateix ha escrit. Explica que a la segona meitat del segle XIX, els habitants de Girona, uns 15.000, "encara han de recórrer a pous, cisternes i fonts públiques per a l'abastament domiciliari". El turó sobre el qual s'aixecà la ciutat no tenia aqüífer, com sí el tenia l'altre costat de riu, el barri del Mercadal. Però no hi havia tecnologia per elevar-la i transportar-la: "L'aigua per a ús domèstic provenia fonamentalment de cisternes de recollida d'aigua pluvial i d'algunes fonts naturals (la majoria a la Vall de Sant Daniel)". El 1869 s'inaugurà la portada d'aigües des d'Aiguaviva fins a la plaça Lledoners, en unes obres que havia realitzat l'empresa a qui s'havia atorgat la concessió del servei.

El servei que s'oferia era deficient, car i precari fins que no va arribar l'electricitat, a partir de 1886. Tot i que millorà, les deficiències foren constants i la potabilitat i desinfecció, fins ben entrada la dècada dels anys vint del segle següent, no fou generalitzada. El mal servei provocava l'enuig dels veïns, els quals emetien constants queixes a l'Ajuntament, que fins i tot es plantejà municipalitzar-lo.

En el primer ple municipal de 1920, el del tres de gener, s'havien debatut "*las quejas producidas por deficiencias en el abastecimiento de aguas*". En la discussió, l'alesho-res alcalde, Frederic Bassols, recordava "*la propuesta de municipalización del servicio*". El regidor Font va respondre "*que esto último era ya acuerdo firme, de cuya realización se preocupaba la Comisión de Fomento*". I

quant a les deficiències, "*procedían principalmente de incumplimiento de condiciones por parte de la empresa, pidiendo en su virtud se reclamara del Gobernador la debida corrección*". Com a resultat d'aquesta petició es va formar una comissió per a anar-lo a veure.

En la sessió de cinc de març aquell mateix regidor "*hizo presente que la Sociedad Llensa y Masias, en liquidación, se propone sacar a subasta el Servicio de aguas que posee, lo que estimo habría de tomar en cuenta el Ayuntamiento para los efectos de la municipalización*". Davant de la subhasta anunciada, deu dies després es presentava el dictamen que havia elaborat sobre el proveïment d'aigua la Comissió Municipal de Foment, la qual proposava "*Primero: Que se acuerde el establecimiento de dicho Servicio por cuenta de la Corporación Municipal. Segundo: Que, en previsión de la próxima subasta del que explota la citada razón social, se practiquen las gestiones oportunas para conseguir su adquisición, como base del que haya de establecer este Ayuntamiento*".

Davant la impossibilitat d'assistir a aquell ple, l'alcalde va fer arribar un escrit amb la seva opinió i una proposta, en la discussió de la qual van intervenir diversos regidors. Amb tot, a començaments d'abril hi hauria d'haver eleccions municipals i, per tant, seria el nou consistori el que l'hauria de portar a terme. Segons recull l'acta corresponent, Bassols veia

"*la conveniencia de adicionar al segundo extremo del dictamen en el sentido de gestionar la suspensión de la subasta* [...] *señalada ya para el día 15 de Mayo, a fin de ver si se puede lograr un acuerdo de adquisición directa mediante estipulación de condiciones para su oportuna formalización. El Sr. Sagrera opinó que la primera gestión a realizar para el abastecimiento de aguas, era la apertura de un concurso de proyectos. El Señor Cerezo considero prematuro todo acuerdo firme, pudiendo, si acaso, gestionarse la suspensión de la subasta. El Señor Font estimo indispensable la aprobación, por lo menos, del primer extremo, encaminado a anticipar el propósito del Ayuntamiento, a quienes pudieran pensar en la adquisición del Servicio. El Señor Coll dijo que al Ayuntamiento le interesaba casi exclusivamente la fuerza hidráulica que posee dicha Sociedad y que el actual servicio no había de constituir nunca base del municipalizado, proponiendo en su virtud aprobar el primer extremo del dictamen y modificar el segundo en el sentido de estudiar lo que pueda interesar al Ayuntamiento con referencia a la subasta anunciada. Acordase en conformidad*".

Manel Serra afirma: "Malament deuria anar la societat [subministradora], ja que el juny del 1920 es publiquen anuncis a la premsa de Girona i Barcelona per a la «subhasta extrajudicial»". De fet, els anuncis havien començat a publicar-se a l'abril. Deien: "*El día 15 de mayo del presente año, hora de las once de la mañana, en la Notaría de don Emilio Saguer (plaza de la Constitución, 7, principal Gerona), la sociedad liquidadora de «Llensa y Masías en comandita»; venderá en pública subasta, con arreglo al pliego de condiciones, que puede verse en la citada Notaría, cuanto constituye la explotación de aguas potables de Gerona, o sea cuanto constituye el activo y pasivo de la propia explotación*". Tot i haver-se publicat també en el diari barceloní *La Vanguardia*, no s'hi devia presentar cap postor atès que els dos diaris van publicar un altre anunci a partir del 21 de maig en el qual hi afegien *"...de Gerona, con un edificio fábrica, con fuerza hidráulica de SESENTA CABALLOS en la misma ciudad, ó sea cuanto constituye el activo y pasivo de la propia explotación*".

Tot i el canvi d'empresa (com s'ha dit més amunt, se la va quedar Aguas Potables de Gerona S. A.), les deficiències continuaren i no van trigar a arribar més protestes al Consistori. El mes d'agost es va acordar denunciar la situació al governador civil perquè "*la nueva empresa de esta Ciudad continua como antes verificando este Servicio de manera tan defectuosa que redunda en gran perjuicio del vecindario*".

El 1921 no va començar millor. La Cambra de la Propietat de Girona s'havia trobat immersa el semestre anterior, des de la seva fundació, primer en l'organització de la pròpia entitat i després en l'elaboració del cens de propietaris a través del qual es conformaria la seva massa d'associats. En la sessió plenària del 24 de gener es llegiren les comunicacions creuades entre l'Alcaldia i la Presidència sobre la pujada de tarifes i instal·lació de comptadors que la companyia estava portant a terme, i "*la nota oficiosa dada a la prensa sobre este particular*".

I "sobre este particular" el *Diari de Girona* de quatre dies abans havia publicat el primer de tres extensos articles titulats "*Lo de las aguas*", signats per "H.". L'autor del text començava afirmant que "*el público de esta Ciudad se muestra un tanto agitado por causa de las nuevas condiciones impuestas por la empresa de las aguas potables a sus abonados*". El fons de l'escrit és fer-se ressò de l'augment dels "abonaments", és a dir, de les tarifes establertes. Però les queixes no van només contra l'empresa sinó que l'article expressa també una frustració: *"Nosotros al tratar este asunto hemos de comenzar lamentándonos de que nuestro Ayuntamiento dejase pasar la ocasión de adquirir la propiedad de la empresa cuando ella estuvo en venta; como también hemos de lamentar que, en defecto del Ayuntamiento no se constituyera una empresa genuinamente gerundense que explotara el negocio. Las aguas potables de Gerona han pasado a manos extrañas porque los de aquí no las quisieron.*

Ante tales antecedentes parece que a la ciudad se le ha cercenado en alguna manera el derecho a quejarse. Gerona se mostró negligente en la hora que debía emplear su actividad en una mejora ciudadana de capital interés; contempló estoicamente los repetidos anuncios de subasta y vio, con la mayor indiferencia, como el negocio de las aguas pasaba en poder de una empresa cayo único objetivo ha de ser, naturalmente, sacar al negocio todo el jugo posible.

El mal está ya hecho, y ahora solo queda el recurso de esforzarse en poner algún freno a ambiciones exageradas, lo cual no depende tanto de ¡os medios legales como de los padrinos con que una y otra parte cuenten en las esferas administrativas donde deban ventilarse las cuestiones que se susciten.

Claro que lo que primeramente procede es que se produzca la queja o protesta. Mas esta, para que prospere y sea de resultados prácticos no debe ser inconsiderada, y contra todas las medidas de la empresa. Así, por ejemplo, todo cuanto haga la empresa para formalizar y regularizar un servicio que se presentaba hasta el presente en la forma más primitiva y arbitraria, no podrá ser razonablemente censurado ya que es un derecho que asiste a todo comerciante o contratista en general, de no dar más de lo estipulado y de fijar claramente los términos del contrato mediante el cual se obliga.

Ahora, lo que se refiere al precio de abono es ya otra cuestión. El nuevo tipo fijado por la empresa nos parece demasiado elevado. Intervengan en buena hora los organismos representativos de la Ciudad para lograr una rebaja que todos desean..."

L'endemà el mateix autor, també a la portada del diari i amb el mateix títol, continuava amb la seva exposició. I justament a l'inici d'aquesta segona part escriu que "*nos llega la noticia de que la Cámara de la Propiedad va a preocuparse tambien del asunto. Aunando su esfuerzo esta corporación y el Ayuntamiento de la Ciudad, nos parece que algo podrian lograr en beneficio de los vecinos de Gerona*". Per bé que eren el *Diario* i l'Ajuntament d'aquesta ciutat i que l'àmbit territorial d'actuació de la Cambra encara no era provincial, la qüestió dels augments tarifaris respecte al subministrament de l'aigua (i de l'electricitat) s'estenia per totes les comarques, segons es denunciava mitjançant la mateixa premsa, a vegades local o comarcal.

En aquest article, l'autor, a banda de reclamar unes tarifes justes i un preu de lloguer de comptadors adequat, fixava un parell de qüestions que els homes de la Cambra anirien fent seus progressivament: comprovar que l'aforament, és a dir, la mesura del cabal d'aigua que entra a les cases en un període determinat, es corresponia amb allò contractat o censat i, d'altra banda, garantir la potabilitat d'aquestes aigües. En aquest sentit, "*Conviene pues obtener la máxima garantía de que tales filtraciones* [del subsol] *no han de llegar a los depósitos da las aguas que se ofrecen y venden como potables. Esta garantía compete exigirla a las autoridades sanitarias, pues en sus manos están los medios conducentes a hacerla efectiva*". El publicista es feia, finalment, una pregunta: "*El ideal ha de ser el abastecimiento de la ciudad con aguas sanas, abundantes y relativamente económicas. ¿Cuando será una realidad tal aspiración?*".

Entre coaccions i represàlies

Efectivament, els homes de la Cambra van posar mans a l'obra i en la sessió plenària de febrer van explicar el que havien fet al respecte. El vicepresident, Ramon de Berenguer, exposà que en companyia del secretari, Santiago Masó, el dia 2 havien assistit a una reunió a l'Ajuntament convocada per l'alcalde, Francesc Coll Turbau (de qui precisament en aquell ple es notificava que havia pres possessió del càrrec), conjuntament amb la Comissió Municipal de Foment per estudiar aquest assumpte, no menor si tenim en compte, a més, que alguns usuaris havien estat amenaçats per la companyia barcelonina:

"*En la expresada reunión despues de amplio debate se acordó: invitar á la empresa de Aguas Potables á que dentro un plazo que finiria el 10 de Febrero se avistara por medio de legitimo representante con el Sr. Alcalde, para manifestar si accedia á tratar de la cuestion pendiente; reiterar á los propietarios y abonados que se resistieron á firmar las pólizas y denunciaran al Ayuntamiento ó la Cámara las represalias o coacciones de que fueron objeto; dar una nota oficiosa á la prensa; y encomendar a los Secretarios de ambas corporaciones el estudio del procedimiento á seguir para el caso de que la Empresa se negara a toda formula de arreglo, á fin de plantear la cuestion en el terreno legal mas favorable al fin perseguido*".

En la nota, redactada pels dos secretaris i publicada en la premsa del dia, es feien públiques tant la reunió de l'alcalde amb un representant de l'empresa com la que havia tingut lloc a l'Ajuntament amb la Comissió de Foment i ells dos. Es tractava "*de conseguir una solución satisfactoria en la cuestión del aumento de tarifas e instalación de contadores que dicha Empresa va realizando mediante las nuevas pólizas, así como de la actitud pasiva de dicha administración, alegando que por residir en Barcelona el alto personal de la Empresa, no podía resolver el Administrador sobre dicho aumento por su propia iniciativa*". La nota denunciava el que es considerava un procediment dilatori per part de l'empresa "*teniendo noticia de que han sido objeto de represalias algunos abonados al suministro de aguas potables*". A més de "convidar" l'empresa a reunir-se amb aquesta comissió mixta Ajuntament-Cambra, es va acordar "*Reiterar a los señores propietarios y vecinos de Gerona abonados al servicio de aguas potables, la conveniencia de que se resistan a firmar las nuevas pólizas que pretende imponer la Empresa concesionaria del servicio, recomendándoles además que comuniquen al Ayuntamiento o a la Cámara de la Propiedad cualquier represalia de que fueran objeto, en la seguridad de que ambas Corporaciones oficiales están dispuestas a amparar los derechos de los consumidores*".

En el ple de la Cambra, un cop de Berenguer acabà el seu relat, es va donar la paraula al secretari perquè expliqués les gestions fetes els darrers deu dies. Aquest va exposar que havia sabut que un advocat, representant legal de l'empresa, havia visitat l'alcalde i que posteriorment es reuní amb els secretaris de l'Ajuntament i de la Cambra (també advocats), "*cambiando impresiones sobre la cuestion, sus aspectos legales y posibilidad de una formula de transación, conviniendo en principio tanteada sobre las bases de renunciar la Empresa á cobrar alquilar ó fianza para la instalación de contadores, ó ser de su cuenta los gestos de instalación de los mismos, á renuncia á toda modificación de contratos con propietarios y censatarios y a estudiar una prudencial elevación de la tarifa de abono de inquilinos; quedando los tres reunidos en consultar á sus respectivas representaciones este cambio de impresiones*".

A curt termini, les trobades amb l'empresa no donaven el fruit desitjat i amb tota lògica continuaven apareixent a la premsa informacions sobre aquesta qüestió. El *Diario de Gerona* del dia 12 d'abril es referia a una altra reunió a l'Ajuntament "*en vista de la actitud de la empresa que persiste en cobrar las tarifas con aumento y en imponer el pago de instalación y alquiler de contadores, ejerciendo represalias contra los abonados que se resisten a las pretensiones*". I es va acordar que tant el consistori com la Cambra recorrerien "*en forma legal procedente para exigir a la empresa que se atenga a las condiciones de la concesión de que disfruta, y a las prescripciones legales vigentes, si antes de un breve plazo que se señalará a dicha empresa por hasta el próximo jueves inclusive no ha contestado este el requerimiento que se le*

Durant segles, les fonts, com la de la pujada de Sant Feliu, van assegurar el subministrament d'aigua potable a les llars

dirigirá para que se abstenga de continuar en la actitud adoptada". L'amenaça, a priori, va donar resultat, ja que només quatre dies més tard un breu en el mateix diari anunciava que després d'una reunió amb el representant d'Aguas Potables "*parece que las negociaciones van por camino de una solución satisfactoria, asi para el público consumidor como para la Empresa*".

Aquesta solució satisfactòria es va donar a conèixer en la reunió de la Junta de Govern del 6 de juny. Va ser el mateix alcalde qui anuncià un acord en les negociacions a tres bandes entre l'Ajuntament, la Cambra de la Propietat i la Gerència de l'empresa d'aigües, després de les diferències sorgides en un augment de tarifes i instal·lació de comptadors. Aquest acord es reflectí en "*unas bases de concordia que se consideraron equitativas para la regulacion interior del suministro y sin perjuicio de los derechos de los propietarios en particular*". Aquestes bases eren:

"*1ª Mantenimiento del actual precio regulador de 2'50 pesetas mensuales los doscientos litros diarios de agua, sobre la base de instalación de contador la cual además se considera de necesidad extender a todos los abonados para mutua conveniencia de éstos y de la empresa suministradora*

2ª Limitacion de los gastos de instalación de Contador en la cantidad alzada de diez pesetas por cada uno, a cargo del abonado

3ª Abono de la cuota mensual de una peseta por el consumidor en concepto de conservación del ramal, espita y contador, asumiendo en compensación la Empresa todos los gastos que a tenor del vigente Reglamento del servicio incumben al abonado, así como los de verificación y reparación del contador

4ª Las antecedentes bases se entienden sin perjuicio del derecho de la Empresa para solicitar en forma legal y justificada de los centros competentes, la modificación de tarifas, en razón a los aumentos demostrados en el gasto de producción y mantenimiento del suministro."

En aquesta mateixa Junta es va decidir publicar un butlletí de la corporació.

Fruit de l'acord assolit, l'empresa subministradora d'aigües va sotmetre a consideració de la Cambra la intenció de modificar les clàusules sisena i setena de les pòlisses de subministrament als abonats que el tenien en propietat i en règim censal "*sustituyendo la obligación que les imponen dichas cláusulas por el pago de una cuota mensual y asumiendo la Empresa la referida obligación*". Es tractava de materials i despeses en les reparacions i reformes de les claus de pas, de les d'aforament i de la canonada.

La voluntat de la companyia va provocar un autèntic rebombori entre els propietaris, la totalitat dels quals havien d'estar obligatòriament col·legiats a la Cambra. Es va convertir en una polèmica ciutadana que esquitxava tant la vida pública com la de les institucions. És per això que l'entitat va convocar per al dilluns 12 de juny a les quatre de la tarda una assemblea per a tots aquells que tinguessin contractat el servei d'aigua potable en propietat o a

cens. També hi va assistir l'alcalde, Francesc Coll Turbau. Segons la ressenya periodística de l'acte, els afectats que hi assistiren foren nombrosos, i s'hi decidí que la proposta no es podia admetre ni resoldre en sentit general i que havia predominat el criteri que les discrepàncies entre els propietaris i l'empresa que sorgissin es resoldrien amb l'arbitratge de la Cambra. D'altra banda, els membres de la Comissió de Contractes d'aquesta institució recolliren les opinions dels assistents per tenir-les en compte a l'hora de fer el dictamen corresponent.

La qüestió de les aigües es va convertir, entrant en el segon any de vida de la Cambra, en el tema de més importància, fins aleshores, en relació amb la defensa dels interessos dels propietaris. Segurament per això la institució hi va abocar tants esforços. En la sessió plenària del 21 de juny d'aquell mateix 1921 es va presentar, finalment, la resposta a la petició sol·licitada per la companyia respecte a la reforma del sistema de contractació. L'informe de la Comissió de Contractes de la Cambra i la posterior petita discussió que generà ocupa set de les deu pàgines de què consta l'acta de la reunió.

El dictamen començava repassant la cronologia dels fets, des del moment en què la Companyia expressà la voluntat de reformar les pòlisses o contractes dels seus usuaris fins a l'assemblea que aquests mateixos havien celebrat (es diu que fou "*numerosísima*") uns dies abans de la sessió plenària en la qual es presentava l'informe. Després de repassar els dos criteris majoritaris sorgits en aquella trobada, es van llegir les dues propostes de la Comissió. Acabada la lectura, el president propicià un debat entre els membres del ple, del qual sorgí una nova proposta, de dos punts, que finalment fou l'aprovada:

"A) Que se acepte el dictamen de la Comisión en su parte expositiva

B) Que se sustituya la declaración de la Comisión y los acuerdos que se proponen por lo siguiente:

I. Que el propósito de la Empresa "Agus Potables S. A. de Gerona" de relevar a los propietarios de fincas urbanas que tienen el abastecimiento de agua para las mismas en propiedad o á censo, en las condiciones 6ª y 7ª de sus pólizas sustituyendolas por un canon de una peseta mensual indistintamente mediante cuyo pago la Empresa asumira en adelante las obligaciones de estos, no puede merecer la aprobacion de la Camara por la razon principal de que no guarda equivalencia la obligacion que se releva con la que se propone por substituta resultando esta muchisimo mas costosa con la creacion de la especie de pension perpetua que se pretende establecer.

II. Que la Camara estima que debe inhibirse de adoptar criterio concreto limitandose al examen en consulta que se le ha dirigido a trasladar a la S. A. de Aguas Potables las dos opiniones antedichas para que adopte la resolucion que estime mas conveniente y justa sin perjuicio para los intereses de los propietarios y la libertad de los mismos para aceptar ó rechazar particularmente".

La Cambra va cedir les seves instal·lacions i "*la prestación del personal que se designe*" per celebrar les reunions que es consideressin necessàries per obtenir els duplicats de pòlisses de censos de la companyia d'aigües. Durant l'estiu d'aquell any s'havia creat una "comissió de censalistes" el president de la qual sol·licità a la Cambra una llista de tots els existents. La resposta va ser que "*no poseyendo esta lista solicitarla de la empresa para facilitar copia al interesado*".

Tot i l'acord adoptat en el seu moment, les queixes contra la companyia subministradora d'aigua no cessaven. En la reunió de la Junta del setembre es va discutir una petició de diversos propietaris en el sentit que la institució "*convocará a reunion publica a todos los interesados a fin de acordar y la Camara cumplimentar los medios que se considerasen eficaces para corregir y evitar los defectos de suministro de agua potable y oponerse a los abusos que cometen segun dichos señores la empresa en el servicio*". Tanmateix, la reiterada negativa de l'empresa a facilitar la llista de propietaris i censalistes d'aigua va portar la directiva de la Cambra a dirigir-se al governador civil per tal que donés suport a la petició.

Finalment, se celebrà la reunió de propietaris a l'Ajuntament per tal "*tratar de la forma en que se realiza el suministro de agua potable y otros extremos*". La van presidir l'alcalde, Francesc Coll Turbau; Josep M. Reitg, en representació de la Cambra; Agustín Mellado, de la comissió de propietaris organitzadora, i Josep Perpiñà, d'una comissió de llogaters, es desconeix si immobili-

aris o d'abastament d'aigua. En el butlletí número 10, corresponent a l'octubre de 1922, s'hi diu que "*se entregó a la Cámara para su custodia el siguiente documento*", en el qual es recullen les conclusions d'aquella reunió. Però el document diu que els que presideixen la reunió, prèviament als acords, "*afirman su voluntad y enérgica protesta contra la forma abusiva, deficiente y arbitraria en que presta el servicio público de suministro de agua la compañía «Aguas Potables de Gerona, Sociedad Anónima»*". Són tres conclusions que expressen les arbitrarietats de l'empresa, segons els consumidors, i el gran malestar existent entre ells:

"*Primera. Entregar al Ilustrísimo Sr. Gobernador Civil de esta provincia los presentes acuerdos para que en su virtud, recibiéndolos como formal denuncia, y velando por el cumplimiento, que le está encomendado, de las leyes, y por causa de orden público, exija a la Empresa, «Aguas Potables de Gerona, S. A» la regularización del Servicio que presta y sin que le interrumpa por su conveniencia en ningún momento, y lo realice con estricto arreglo a las condiciones de la concesión: o la impongan caso contrario las sanciones que correspondan.*

Segunda. Instar de la Cámara de la Propiedad Urbana de esta ciudad que recoja cuantas quejas se le formulen por los vecinos sobre el mal Servicio de la Empresa «Aguas Potables» y las denuncie al Gobernador Civil de la provincia: y solicitar al mismo tiempo de aquella corporación que fundándose en los evidentes abusos cometidos por dicha empresa (como, son, entre otros, la elevación de tarifes sin previo conocimiento ni autorización de la Administración Pública, paros en el suministro, sobre todo durante las noches y en todos los domingos del año, negación de censos y contratos... etcétera)... inste la caducidad de la concesión que ampara el monopolio de dicha empresa.

Y tercera. Trasladar al Excmo. Ayuntamiento de esta ciudad las presentes conclusiones para que acuerde el inmediato estudio del Servicio de abastecimiento y suministro público y domestico de agua para implantarlo o llegar cuanto antes a su municipalización, llenando así una de las funciones que le están conferidas y evitando esto: el sin fin de irregularidades y atropellos que desde hace tiempo vienen gravitando sobre la excesiva paciencia y pasividad de los gerundense; y el monopolio de una Empresa que ha tomado por norma la arbitrariedad y el abuso, abriendo cuenta en su libro Mayor al interés Público para cargarle osadamente el saldo deudor de su cuenta de Pérdidas y Ganancias"

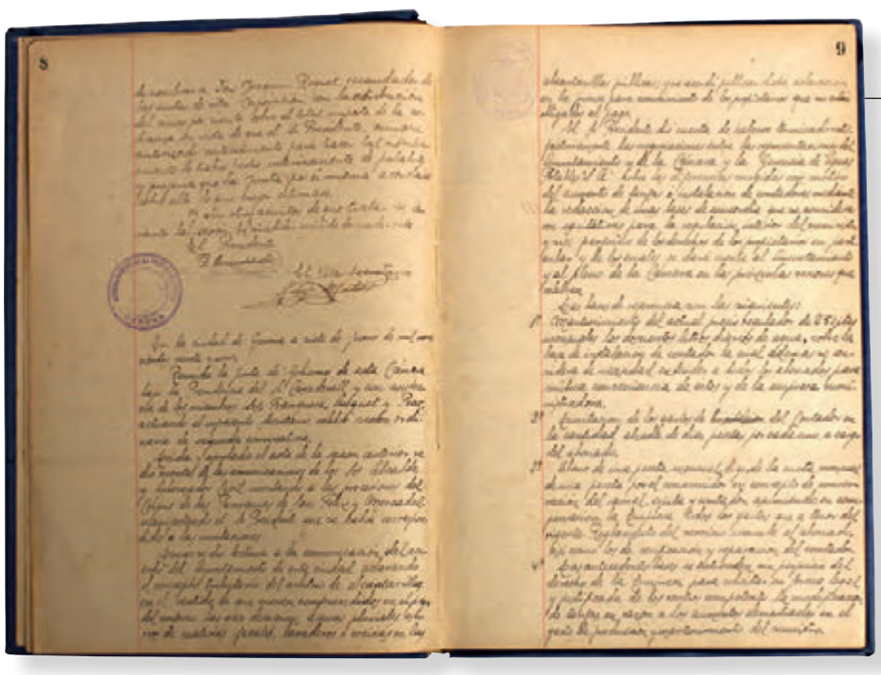

Els llibres d'actes reflecteixen tant les desavinences amb ajuntaments i companyies subministradores com els acords als quals s'arribava

Guerra oberta per la municipalització del servei

El diari del 3 de gener de 1922 informava, respecte a aquella trobada de propietaris celebrada el darrer dia de l'any anterior, que s'havia celebrat una reunió al Govern Civil amb el seu titular, el gerent de la Companyia i el president de la Comissió de Propietaris d'aigua per "*protestar del proceder de aquella*". Es van anar celebrant reunions i trobades. Una d'aquestes la va convocar una "comissió gestora", segurament d'una futura associació de censalistes, per discutir un document que la companyia d'aigües havia lliurat a cadascun d'ells i que va aparèixer repetidament publicat a la premsa. Una de les conclusions de la reunió va ser que la Cambra exigís a la companyia d'aigües la llista completa, demanada repetidament, de consumidors. Fins i tot van acordar que fos la mateixa Cambra la que prengués la iniciativa exigint les llistes a l'empresa i "*demandandola si es preciso a nombre de los interesados ante los Tribunales de Justicia y sufragando todos los gastos ocasionados y que se ocasionen*".

Després que el secretari de la Cambra, que l'havia representat en la reunió en la qual s'havien pres aquests acords, els donés a conèixer al plenari de la Institució, es va generar un debat i es va decidir que "*la Presidencia ó el miembro a quien delegue practique gestiones interviniendo en representación de la Cámara en la cuestion entre "Aguas Potables" y los censalistas para solucionarla. Que no procede acceder a la petición de los censalistas de agua de que la Cámara les sufrague todos los gestos ocasionados y que les ocasione una cuestión con la empresa Aguas Potables por no ser de interés general para todos los propietarios y además por no permitirlo el presupuesto*". Precisament en aquella sessió s'aprovava el pressupost per a l'exercici 1923-1924, que es va anivellar en 20.196,82 pessetes.

A les actes de la Junta de Govern i del ple no hi consta que s'hi tractés la qüestió de la municipalització de les aigües fins a la sessió del ple celebrada l'11 de juny de 1923. I els homes de la Cambra ho van fer per referir-se a l'acord que havia adoptat l'Ajuntament de la ciutat el 23 de maig anterior, en el sentit "*de adquirir todo lo que pertenece a la actual empresa concesionaria del servicio de Aguas Potables*". Per contra, feia mesos que en els plens del consistori gironí i, per tant, també en els seus òrgans de govern, s'estava parlant tant dels problemes que ocasionava l'empresa als usuaris com de la possible municipalització del servei.

Per no remuntar-nos més endarrere, la municipalització del servei d'aigües es tractà en el ple consistorial del 14 de febrer. El regidor Coll Turbau explicava que des de feia temps estava fent gestions amb la mencionada empresa, de la qual *"se había obtenido y se consideraba aceptable, el ofrecimiento de esta para la cesión del servicio da su cargo, con los elementos que actualmente lo constituyen, por la cantidad de 625.000 pesetas a base de un rendimiento líquido de 50.000 anuales y de la comprobación del caudal de agua que la Empresa asegura poseer. El señor Coll recordó que el servicio de que se trata constituye el primer objeto de aplicación de la décima sobre contribuciones territorial y urbana para obras de saneamiento y que puede considerarse desestimada la petición de excepción que fundándose en mejoras convenidas en principio con dicha Empresa había solicitado el Ayuntamiento. Añadió que consideraba favorable la solución propuesta cuyas ventajas pueden ampliarse mediante su combinación con el servicio de alumbrado, sobre la base siempre de exactitud de cifras. Se acordó que pasara el asunto a estudio de las Comisiones de Hacienda y Fomento*".

L'Ajuntament de Girona tractà, finalment, la municipalització de l'abastiment d'aigües en el ple de 23 de maig de 1923, després que en els dos anteriors la presentació del dictamen elaborat per les dues comissions al·ludides fos ajornada per absència d'alguns regidors. L'escrit que se sotmetia a consideració anava acompanyat dels informes facultatius corresponents. Contenia set conclusions:

"*1ª. El Ayuntamiento se ratifica una vez más en el acuerdo de municipalización del Servicio de que se trata.*

2ª Para tal objeto acuerda el Ayuntamiento adquirir todas las pertenencias de la Sociedad Anónima «Aguas Potables de Gerona» por la suma de 625.000 ptas.

3ª A los efectos del cumplimiento de las disposiciones vigentes sobre contratación municipal, se acuerda

solicitar la excepción de concurso determinada en el número 3º del art 41º de la Instrucción de 24 Enero de 1905

.4º Queda encargada la Comisión de Hacienda de buscar, de acuerdo con dicha Sociedad, la solución económica del asunto, que planteada con la mayor urgencia posible a la Corporación será luego sometida a la aprobación de la Junta Municipal.

5º La Comisión de Fomento se preocupará de ultimar el plan de reformes a introducir en dicho Servicio, llevándolo cuanto antes a la aprobación del Ayuntamiento.

6º De las conclusiones del dictamen se trasladará copia literal a la repetida Sociedad «Aguas Potables de Gerona» llamando especialmente la atención sobre el contenido de la fuerza, para llegar lo mas brevemente posible a concretar la resolución del asunto.

*7º Oportunamente y en la forma que proceda se planteará ante la Superioridad la concesión de monopolio a favor del Ayuntamiento."*El debat va ser llarg i, en alguns moments, agre. El regidor Sagrera, tot i anunciar el seu vot favorable, va manifestar que, econòmicament, l'operació "*constituiría un buen negocio si se hallara el material de la empresa en perfecto estado, lo que por desgracia no sucede*". I per il·lustrar-ho va mostrar un tall de canonada que, tot i haver de fer 22 mil·límetres de diàmetre, només en feia 8 per efecte de les incrustacions calcàries. Això li feia deduir "*el cuantioso importe de su renovación y la nulidad de su valor cuando termine el plazo de amortización*". També creia que sanitàriament caldria una nova instal·lació, "*de suficiente capacidad que permita su reparación y el lavaje de los sedimentos; lo que duplicaría el precio de adquisición y confirmaría el mal resultado del negocio*".

La font de la Mare de Déu de la Pera, segons una làpida de pedra, data de 1525 i seria, després de la que hi ha a la plaça Lledoners, la més antiga de la ciutat

Un grup de quatre regidors (Pérez, Casadevall, Oviedo, Bosch) i l'alcalde Bassols van presentar un extens escrit, que no es recull en l'acta, la conclusió del qual era que estaven d'acord en l'adquisició de la companyia d'aigües però no en el preu que se'n pagava, considerat excessiu. Es donava el cas que el regidor Casadevall era, alhora, el president de la Cambra de la Propietat Urbana. Un altre dels regidors que finalment es mostrà també en desacord amb el preu era Santiago Masó, que alhora era el secretari de la Cambra.

El regidor i arquitecte Bosch, que també va seria membre de la Junta de Govern, es mostrà favorable a la necessitat de l'operació, però no al preu que se'n pagava. D'una banda, va trobar a faltar en el dictamen de les comissions municipals un projecte d'administració i, de l'altra, "*el carácter particular de los libros de contabilidad examinados y el exagerado importe del depósito de la calle de Alemanes*". El regidor Coll manifestà que totes aquestes consideracions havien estat tingudes en compte a l'hora d'elaborar el dictamen presentat per la Comissió "*que consideraria realmente ventajoso obtener una rebaja de precio y que él mismo había interesado del Sr. Casadevall lo gestionara*". Explicà alguns dels avantatges que considerava que tindria la municipalització, mentre que els opositors esgrimien els inconvenients. En tot cas, el mateix Coll "*observó que la conformidad en municipalizar el Servicio es absoluta*" i, en opinió del

regidor Sagrera, "*la única discrepancia esencial está en el precio*". La votació es va resoldre a favor del dictamen per 12 vots a 5.

La primera reunió plenària de la Cambra després d'aquella sessió del consistori municipal tenia lloc l'onze de juny. Lògicament, l'acord municipal d'adquisició de la companyia de subministrament d'aigua va ocupar la major part del temps del ple. El secretari va ser l'encarregat d'explicar el desenvolupament de l'acte celebrat a l'Ajuntament i va qualificar d'excessiu el preu a pagar "*aun tomando por verídicos y reales los datos que proporciona la empresa y fueran recogidos por los técnicos del Ayuntamiento* [...] *que este exceso de precio ha sido admitido inconscientemente*". Segons la seva opinió, el preu estipulat "todas las otras *es imposible que pueda ser amortizado*" atès que es tractava d'una concessió administrativa "*sujeta a caducidad y a expropiación ó reversión a los usuarios dentro el termino de cuarenta y cuatro años*". Al preu estipulat caldria afegir-hi, diu, "*todas las otras cantidades que el Ayuntamiento empleara en subsanar las deficiencias del Servicio*".

El secretari de la corporació assenyalava als assistents que "*el Ayuntamiento en esta importante cuestión no ha solicitado informe de esta Cámara para oírla antes de acordar y esto que es de interés general para la Propiedad Urbana y ha prescindido de ella sin atenerse a lo establecido en el articulo 4 del R. D. de 28 de mayo de 1920*". Conclou la seva exposició afirmant que "*el acuerdo del Ayuntamiento perjudica en beneficio exagerado de la Empresa los intereses generales de esta Ciudad y especialmente los de todos los electores de esta Cámara*". Després de debatre sobre la qüestió, i a proposta de la Presidència i d'un altre membre del ple,

"*se acuerda unánimemente acudir ante el Gobernador Civil instando que revoque el acuerdo del Ayuntamiento por ser el precio señalado de 625.000 pesetas altamente perjudicial para los intereses de Gerona; y se decrete por quien proceda su suspensión inmediata para evitar un perjuicio irreparable; y que para general conocimiento de la actitud de esta Cámara sobre esta cuestión se publiquen en el próximo número del Boletín, dándole carácter extraordinario los antecedentes necesarios para formar criterio y el recurso de alzada acordado; que de este número extraordinario se editen mayor número de ejemplares que el de costumbre y se repartan indistintamente por toda la Ciudad invitando a corporaciones y a particulares no asociados a adherirse a la protesta e impugnación que hace esta Cámara de las condiciones demasiado onerosas con que el Ayuntamiento pretende adquirir el Servicio público de aguas potables*"

La Cambra de la Propietat es convertia davant els gironins en l'abanderada de l'oposició a l'Ajuntament i orquestrava una veritable campanya "mediàtica" en favor dels seus postulats. En aquest sentit, comptava amb cert suport del *Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, fundat l'any 1889 pels germans Rafael i Santiago Masó i representant de la ideologia de la Lliga Regionalista. Mentre Santiago Masó va ser secretari de la corporació, el suport va ser més explícit, tot i que el president, Ferran Casadevall, i el primer vicepresident pertanyien a partits monàrquics.

El butlletí extraordinari de la Cambra dedicat a la qüestió de les aigües va ser el número 13 i corresponia al juliol d'aquell mateix 1923. En lloc de les habituals setze pàgines, la publicació en tenia vint-i-quatre, vint-i-una de les quals tractaven aquest tema, i s'iniciaven amb una "*Advertencia*" en la qual s'assenyalava que en la compra "*las condiciones que el Ayuntamiento ofrece a la empresa son tan onerosas que perjudican grandemente los intereses generales de esta ciudad*". Hi havia especial interès a subratllar que l'entitat "*solo impugna pues estas condiciones*". Aquest pòrtic també s'utilitzà per fer una crida a societats, corporacions i particulars "*para que la honren enviándole o pasando por sus oficinas a firmar en la correspondiente lista, su adhesión a la impugnación*".

El tractament de la qüestió pròpiament dit comença amb un article en el qual s'exposava que el servei que prestava l'empresa "Aguas Potables de Gerona, S. A." estava subjecte a una concessió de 1868 atorgada a Ernest Abelló per un termini de 99 anys. En esgotar-se aquest temps, la concessió quedava en mans dels usuaris, tot i que l'administrador en seria l'Ajuntament.

A continuació s'incloïa el dictamen emès pels enginyers Federico Moreno i Jaime Ordis el 10 d'octubre de

1919 després d'una inspecció encarregada pel Govern Civil. La visita a les instal·lacions de l'empresa estava motivada per "*las numerosas quejas formuladas por escasez e irregularidad en el suministro*". Els enginyers avisaven que, si bé el servei administratiu de l'empresa estava atès, "*no puede decirse otro tanto del técnico que mas de técnico puede calificarse de practico. Ello es causa de falta de planos, proyectos, datos de aforo y consumo obtenidos con la necesaria escrupulosidad*". L'informe constatava enormes deficiències en les instal·lacions. En el butlletí també es presentava la totalitat del dictamen de les comissions municipals d'Hisenda i de Foment, del tot favorable no només a l'adquisició de l'empresa de subministrament d'aigua (fet amb el qual tothom s'hi mostrà d'acord) sinó en la seva taxació econòmica. I finalment, es feia referència al recurs d'alçada que presentà la Cambra, signat pel seu vicepresident, Salvador Auguet.

Els dos bàndols jugaven les seves cartes. És així com s'entén que en el ple de la Cambra del 25 de setembre el president fes explicar al secretari "*la entrevista celebrada extraoficialmente por algunos señores concejales y algunos señores miembros de esta Cámara sobre la cuestión de las aguas.* [...] *Sobre ello y a propuesta razonada verbalmente del Sr. Franquesa se acuerda por unanimidad pasar a la Comisión de legislación civil y fiscal de la Cámara todos los estudios, datos y antecedentes* [...] *para que dictamine y proponga al Pleno la contestación que haya de darse a la invitación de retirar el recurso interpuesto por la Cámara que hicieron oficiosamente aquellos señores concejales de las Comisiones de Hacienda y Fomento y la actuación a seguir incluso para denunciar la caducidad de la concesión del Servicio.*" Aquest ple es va celebrar dotze dies després del cop d'estat de Miguel Primo de Rivera, fins aleshores Capità General de Catalunya, amb l'anuència del Rei Alfons XIII de Borbó. Atesa la circumstància, es va acordar per unanimitat "*que la Junta de Gobierno, ratificando el telegrama que el Sr. Presidente de la Cámara dirigió al Excmo. Sr. Marques de Estella Jefe del Gobierno y Presidente del Directorio Militar visite en corporación al Excmo. Sr. Gobernador Civil y Militar de esta provincia para testimoniarle la adhesión de la Cámara al nuevo Gobierno y al régimen iniciado de rectitud y justicia en la gobernación del Estado y le denuncie coadyuvando a esta actuación las abusivas tarifas que a capricho sin autorización competente, aplica la empresa del servicio de aguas potables en esta Ciudad a sus abonados para que ponga coto a esta arbitrariedad*".

Gairebé un any després d'aquesta visita, en la reunió de la Junta de Govern del 12 d'agost de 1924, es va donar a conèixer una decisió molt esperada per la institució: "[...] *dada cuenta de la resolución recaida en el recurso interpuesto contra el acuerdo del Ayuntamiento de adquirir el Servicio de abastecimiento de aguas potables se acuerda por unanimidad el enterado con satisfacción y que se publique íntegra en los periódicos locales y en el Boletín próximo*". La resolució va aparèixer en els diaris i, òbviament, en el butlletí. Era el número 19, que correspon a juny i juliol d'aquest any 1924. S'hi diu que l'acord municipal segons el qual s'adquirien totes les pertinences de l'empresa Aguas Potables, S. A., "*está ya definitivamente anulado*", segons la resolució del Govern Civil:
"*El Excmo. Sr. Gobernador Civil de esta provincia con fecha 1º del actual me comunica lo siguiente: "Con esta fecha he dictado la siguiente providencia: En el expediente que en su día se incoara acerca del traspaso de las Aguas potables de Gerona al Ayuntamiento de esta ciudad por compra en el alegato de la Cámara de la Propiedad urbana, y complida toda la tramitación provee: Que la primera parte fue resuelta por si con la revocación del acuerdo por dicho Ayuntamiento de compra que puso termino al hecho. En cuanto a lo alegado por la antedicha Cámara es substancial que si la cual empresa ha de ser continuadora de su antecesora, tiene que subordinarse al cumplimiento exacto de todos los términos de la concesión, y que para variar estos tendría que convenir de nuevo, y que tramitar legalmente la reforma hasta su ultimación.*

Y si no lo es, ni a serle se aviniese, aquella concesión habría caducado, y el actual poseedor tendría que instar de nuevo, la que hubiese de obtenerse si así era legal o que renunciar a ejercer las funciones de bastardía de la concesión".

Lo que en cumplimiento de lo interesado por el Excmo. Sr. Gobernador civil, comunico a V. previniéndole que contra dicha providencia puede recurrir ante el Tribunal provincial de lo contencioso-administrativo".

Qui feia la notificació al president de la Cambra era l'alcalde, Jaume Bartrina Mas, que, curiosament, havia pres possessió el 31 de juliol, just el dia abans de la resolució.

La corporació considerava que aquesta resolució "*tiene una grandísima importancia para los intereses de la propiedad urbana por afectarlos en grado sumo el servicio de agua potable*". I en el butlletí subratllava que, segons la decisió del governador civil, l'empresa "*tiene que subordinarse al cumplimiento exacto de todos los términos de la concesión*", i que *"es evidente que puede exigirse este cumplimiento. La Cámara proyecta hacerlo para evitar de una vez las ya intolerables intermitencias y deficiencias del servicio y las arbitrariedades de la empresa*". En la primera sessió plenària de la Cambra després d'allò dictat pel mandatari provincial (i d'haver fet vacances), el primer punt a exposar va ser el triomf aconseguit davant de l'Ajuntament. Després de l'oportuna explicació del president en el sentit que els propietaris "*habían podido ver como defiende esta Corporación los intereses que ha de salvaguardar y en todo momento proteger*", el ple va acordar "*darse por satisfactoriamente enterado*". Per contra, el consistori gironí no va tornar a tocar el tema de manera immediata. S'havia guanyat una batalla...

I ara, la pressió

Tanmateix, la "qüestió de l'aigua" a la ciutat de Girona no s'arreglava ni semblava que l'Ajuntament comptés amb massa força econòmica per plantejar-se un nou rumb. Tampoc la Cambra no va tractar gaire aquest tema, per bé que esporàdicament es recollien queixes o es prenia alguna iniciativa. Tal és el cas del ple de 19 de maig de 1925, en el qual es va explicar que s'havia presentat un escrit per "*solicitar que el Ayuntamiento de esta Ciudad convoque nuevo concurso para recibir ofertes de caudales de agua para el abastecimiento de la población, otorgando para la presentación de proposiciones mayor plazo que el señalado en el primer concurso o bien que acuerde se practiquen por cuenta de aquella Corporación estudies é investigaciones para la captación de agua en caudal suficiente para las necesidades de esta población*". Com a mínim durant tot aquell any, el consistori no va recollir la idea.

Quatre mesos després, però, la Cambra hi va insistir. No ben bé en referència a la qüestió precedent (convocar un nou concurs) sinó en aplicació del Reial decret de l'any anterior. En efecte, es va aprovar per unanimitat "*1º Que la Cámara haciendo uso de la facultad que le concede el articulo 20 del Real Decreto de 12 de abril de 1924 pida cada ocho días a la Verificación oficial la comprovación de la presion y gasto de agua en que designen los propietarios, a los efectos prevenidos en dicho Real Decreto para lo cual se publicará este acuerdo periódicamente en la prensa local y en el Boletín de la Cámara. En el interin y antes de anunciarse se pida la comprobación para cualquier casa de la calle del Progreso ó Plaza del Carril. 2º Dirigir al Ilmo. Sr Gobernador Civil para que obligue a la empresa de aguas a cumplir los preceptos de dicho Real Decreto sino lo hubiere hecho y 3º Intentar del Ayuntamiento tome acuerdo para corregir las deficiencias y abusos de la empresa de aguas obligandola en todo aquello que fuere de su competencia*".

La resposta els va arribar unes setmanes després. I se'n van fer ressò en el ple corresponent, que se celebrà el 14 de novembre. A banda de l'elecció dels representants camerals de la zona per a la Junta Consultiva de Cámaras i del despatx oficial, aquesta resposta es va convertir en l'únic tema a discutir a la sessió. La pressió de l'aigua a

L'empresa subministradora, portant l'aigua des del Ter a Aiguaviva i travessant el pla de Girona, l'havia de fer arribar a totes les cases de la ciutat

l'arribada a les llars ben aviat podria convertir-se en una nova batalla contra l'Ajuntament. La resposta del verificador oficial de comptadors d'aigua, Jaume Martorell, s'havia produït en data de 28 d'octubre. I determinava el següent:"*La presión y gasto de agua de las instalaciones de las casas que indicó esta Cámara, con resultado negativo habiendo dado de ello conocimiento a la empresa que ha alegado una general sequia que de unos cinco años a esta parte viene registrandose con merma considerable de caudales, lo que segun ella evidencia exista una fuerza mayor interpuesta en los servicios de dicha empresa, contra la que se estrellan sus esfuerzos para atender debidamente al público. Estimando el pleno que dicho Sr. Verificador en su comunicacion se aparta de los dispuesto en el articulo 15 del RD de 12 abril de 1924 por dos razones, a) por que habiendo comprobado que la presion del agua está fuera del límite legalmente consentido, los honorarios de la medida efectuada debe satisfacerlos la empresa y devolverse el deposito que le entrego y él ha admitido esto, b) y porque la fuerza mayor alegada por la empresa no ha sido aceptada ni rechazada por el Sr. Verificador por lo que queda tambien en esta parte incumplido el referido artículo.*

Estimando tambien que la propia confesion de la empresa de estrellarse sus esfuerzos para atender debidamente al público bajo pretexto de dicha fuerza mayor por sequia de los caudales de agua implica que no solamente tres dias que menciona el articulo 16 de dicho RD sino desde hace mucho la presion en el servicio de agua no llega ni con mucho al límite inferior en un 10 por 100 a la normal, por lo que procedí obligar a la empresa a descontar un diez por ciento del importe de las factures por todo el tiempo de irregularidad mediada ó cuando menos un 5 por ciento segun dicho articulo: y sobre ello ha de expresarse ineludiblemente el Sr. Verificador para que tanga efectividad el citado Real Decreto".

Les coses, i la relació, entre la Cambra i el verificador es començaven a complicar. Aquest va contestar l'anterior acord assegurant que "*solo por causas imputables a esta Corporación no pudo comprobar si la presion ó gasto en las instalaciones que se le indicaban estaban fuera de los limites fijados ni ha podido emitir juicio sobre si la reduccion en aquellos fue motivado por fuerza mayor*". Aquesta afirmació va encendre els ànims i va provocar que, per unanimitat, s'acordés "*observar a dicho señor las contradicciones en que ha incurrido y acudir en queja el Excmo. Sr. Gobernador Civil exponiendole el caso si dentro el termino de ocho dias no resolviese aquella verificacion*".

Sembla ser que el verificador no va atendre les demandes de la Cambra i que aquesta, efectivament, va elevar la denúncia al titular del Govern Civil. Així es desprèn del

despatx oficial donat a conèixer en la sessió plenària de 28 de juny de l'any següent quan es va informar que se li havia recordat "*la instancia que hace tiempo la Cámara le presentó en queja contra el proceder del Verificador oficial de contenedores de agua para que la resuelva*". A finals d'agost es reiteraven les queixes. Es va acordar "*exponer al Señor Gobernador Civil y al Ayuntamiento el pésimo modo con que continua prestando el servicio publico de agua la actual empresa, para que resuelvan lo procedente y ademas recordando al primero el escrito de queja que le presento esta Cámara ya hace mucho tiempo y esta todavia sin resolver*".

I, una altra vegada, el subministrament d'aigua potable tornava a ser motiu d'atenció especial al butlletí. Era en el número 28, corresponent a novembre-desembre del mateix 1926. El que predominava, igual que el títol d'una sèrie d'articles publicats en el seu moment al *Diario de Gerona*, en "Lo del agua", era la qüestió de la pressió i la manera d'actuar, segons la Cambra, del verificador. Amb l'epígraf "*Servicio de Agua Potable*" l'òrgan de la Institució assenyala que "*por ser todavía actualmente de interés y asunto aún no resuelto se publican los siguientes escritos cursados entre la Cámara y el Sr. Verificador oficial de contadores de agua*".

Es tracta d'un creuament d'escrits i d'informes correlatius del 5 d'octubre al 20 de gener entre el verificador i la Cambra. El primer assenyalava que després d'haver fet unes comprovacions, "*en ninguna de ellas llegaba el repartidor, cantidad alguna de agua, de lo que levanté el acta* [...] *y de las que di conocimiento a la Compañía subministradora la cual alega que la general sequía que de unos cinco años a esta parte viene registrándose* [...] *existe una fuerza mayor...*". La Cambra considerava que en produir-se aquesta irregularitat durant més de tres dies (la mateixa empresa acceptava portar cinc anys en la mateixa situació), "*lo que procede* [es] *obligar a la Empresa a descontar un diez por ciento del importe de las factures por todo el tiempo de la irregularidad mediado, o cuando menos un 5 por ciento*". I demanen al verificador que concreti si allò al·legat per l'empresa és efectivament una força major o no. Finalment, es va portar el cas al governador civil perquè resolgués la picabaralla.

L'abril de 1927 la Cambra va tornar a queixar-se de l'augment de preus en les tarifes i dels abusos, segons els seus membres, que continuava practicant l'empresa, contra la qual un membre del ple demanà que "*se utilicen todos los recursos de alzada legales*". A l'agost següent la qüestió fou abordada de nou, en aquest cas per la Junta de Govern i en uns termes ben clars i de notòria indignació. Va acordar dirigir-se a l'Ajuntament per tal que donés una solució definitiva a la qüestió davant "*las muchas y continuadas quejas que se vienen haciendo a esta Cámara por sus Asociados contra lo mal que se presta el Servicio de aguas potables en esta Ciudad donde es tal la escasez de agua que se hallan muchas casas sin ella la mayor parte de las horas del dia, escasez que segun manifestaciones hechas por la actual Compañía suministradora de aguas potables de esta Ciudad es debido a la general sequía* [...]*, razon que para dicha Empresa no es obstáculo para que extienda cada dia mas y mas sus ramales con el afán de aumentar el número de sus abonados sin preocuparse de la posibilidad de atender en debido el servicio de abastecimiento de aguas potables con la captacion de nuevas aguas con que remediar el mal entiende esta Cámara y no ve mas solucion posible a este estado anormal que la urgente y necesaria intervencion directa del Excmo. Ayuntamiento en la resolucion de este problema de importancia capital para la salud pública y bien estar de esta Ciudad*".

La Comissió Permanent del Consistori, el 9 de setembre, va acordar passar l'escrit a la Comissió corresponent "*encareciendo la urgente conveniencia del abastecimiento de aguas potables*". El mateix dia celebrava la sessió mensual la Junta de Govern de la Cambra i un dels temes tractats va tornar a ser el de les aigües. Ferran Casadevall, el president, va exposar que havia sabut que "*el sabio é ilustrado catedrático*" de l'institut d'ensenyament de la ciutat, el prevere Eugeni Aulet, havia fet un estudi i un projecte d'abastament d'aigua potable a Girona, "*en abundancia y buena calidad, proyecto que de ser conocido por las Autoridades y público de Gerona no dudaba sería bien aceptado y apoyado por todos con mucho entusiasmo el que fuera a no tardar verse realizado*".

El president deia que tenint en compte "*el estado deficiente en que se halla el Servicio de abastecimiento de aguas potables en esta poblacion*" creia que era "missió"

de la Cambra convidar-lo a fer una conferència. Una xerrada a la qual hi haurien d'assistir les autoritats "*en la Seguridad sería un éxito por ser el tema a tratar de impactante actualidad*". El ple va aprovar convidar el prevere a dictar la conferència i va fer tot el possible perquè l'acte tingués "*la solemnidad que el Sr. conferenciante y tema que debe tratar requieren*".

Desconeixem la solemnitat que va tenir l'acte, però, segurament, va ser tota la possible si ens atenim a la "crònica" que se'n feu en el butlletí de la corporació. La xerrada portava per títol "*Esbozo de un plan encaminado a proporcionar a Gerona abundante caudal de aguas potables*" i es va celebrar el dimarts 6 de desembre de 1927, a les cinc de la tarda. En aquella data la Cambra encara tenia les seves dependències en els espais llogats a la Cambra de Comerç i Indústria, al carrer Ciutadans 19, en l'edifici conegut posteriorment com a Fontana d'Or, un nom que, per cert, modernament, una entitat d'estalvi que diu que vol parlar, va esborrar sense diàleg, contemplacions ni el més mínim respecte per la tradició del lloc.

L'acte el va presidir el governador civil i hi van assistir el governador militar, l'alcalde, el president de la Diputació, una representació del bisbe, el fiscal de l'Audiència, els delegats governatius, l'inspector provincial de Sanitat, el director de l'Institut i "*diversas representaciones oficiales y de Corporaciones científicas e intelectuales, siendo la concurrencia tan numerosa, que llenó por completo los salones de la Cámara*". És a dir, el "tot Girona" de l'època. I és que, segons expressava la premsa, les deficiències en el subministrament d'aigua potable preocupaven tot Girona.

L'orador, abans d'entrar en matèria, va fer un passeig històric per qualificar d'heroics i valents els gironins, en al·lusió al tòpic dels setges. Tanmateix, a continuació va etzibar als presents que "*tal vez los fulgurantes esplendores de la heroicidad os han cegado y la triste verdad nos evidencia que, si bien servís admirablemente para empresas nobles y atrevidas no habéis acertado hacer de Gerona, una Ciudad medianamente europea*". La crònica diu que "*pasó luego a estudiar el deplorable estado en que se encuentra lo referente a policía urbana e higiene en esta ciudad, siendo ello de lamentar* [...] *Y, después de fustigar la falta de entusiasmo que flota en el ambiente de Gerona, pasó al desarrollo del objeto principal de su tema*". Abans, però, Eugeni Aulet va fer un repàs a les diferents quantitats de litres d'aigua per persona i dia que en diferents ciutats es destinen a la higiene i ús en cada llar, tot reclamant un mínim de 160 litres. I va començar a parlar del cas de Girona:
"*Para concretar bien los extremos de que voy a ocuparme parto de dos bases que conceptuo indispensables:*

1ª Que toda el agua que se ha de surtir Gerona sea potable. Debe ser la misma el agua que se destina a la alimentación y bebida y la que se consume en los usos domésticos. [...] *emplear dos clases de agua, una para la bebida y otra para la limpieza, es solo un expediente admisible a falta de mejores soluciones...*

2ª Que la totalidad del agua llegue a Gerona por su propio peso. Todos los higienistas se declaran en favor de esta manera de opinar. Y se comprende porque los aparatos elevadores pueden contaminar las aguas...

Sea cualquiera el camino que se elija para traer aguas potables a Gerona, lo primero en que hay que pensar es en la construcción del depósito. Este debe instalarse en las Pedreras, a tal altura que pueda surtir de agua a las casas de la parte más elevada de la ciudad."

Segons el catedràtic, el dipòsit havia de ser doble, amb una comporta de comunicació interior i una obertura de desguàs per facilitar-ne la neteja. Havia de ser construït de maçoneria ("*mampostería*"), en gran part subterrani. Un dipòsit doble que s'havia construït a Osca, una població de 10.000 habitants, havia costat 10.000 duros i "*el que yo proyecto costaría 40.000, pero sería cada comportamiento bastante capaz para aprovisionar de agua a Gerona por espacio de 10 días, caso de que sufriera averías la conducción*". Aleshores va explicar que l'aigua hauria de discórrer a través d'una doble canonada en una única rasa. Després de detallar les característiques que hauria de tenir, va dir que tindria un cost inferior als 80.000 duros.

I Eugeni Aulet arribava a la qüestió principal en el subministrament d'aigua: el punt de captació, i afirmava

que "*los higienistas concuerdan en que las mejores aguas potables son las de manantial*". Com que Girona no en tenia suficients, "*hemos de recurrir a las aguas fluviátiles, siendo para Gerona el Ter el rio preferible*". I explicava que les aigües poden ser corrents, de filtració superficial i subàlvies. Després de descartar les dues primeres, es va manifestar favorable a les terceres. Va fer algunes consideracions i va precisar:"*Para poner en práctica este proyecto habría que empezar por adquirir una parcela de terreno cerca del Ter y en su orilla derecha, donde la vertiente es más abrupta, en las inmediaciones de Bonmatí (a 15 ó 16 kilómetros de Gerona) sitio en el cual las aguas subálveas tendrían altura suficiente para alcanzar el depósito de las Pedreras. Allí debería abrirse un pozo profundo, revistiendo sus paredes con cemento al atravesar la capa de filtración superficial, hasta llegar a dar con el agua subálvea la cual suele encontrarse a unos 18 ó 20 metros.*
Desde este pozo deberían traerse las aguas por conducto de obra y con poco declive a un recipiente de mampostería que estuviese cerca del nivel del suelo y desde este punto, por medio de la doble tubería reseñada, al depósito de distribución".

La canonada hauria d'anar paral·lela a la carretera però no a la via del tren d'Olot per "*la necesidad de evitar el día de mañana cuestiones si la compañía quisiera dar a la vía el ancho normal español o desea construirla doble*". El projecte "*es perfectamente factible y remunerador. Su coste total no debe alarmar a una Ciudad como Gerona; no pasaría de un millón de pesetas, la tercera parte de la totalidad del empréstito, contratado últimamente por el Excmo. Ayuntamiento*". En acabar, l'orador va rebre grans aplaudiments.

Fos com fos, aquell projecte no va prosperar i no només les denúncies dels usuaris contra les deficiències en el subministrament d'aigües eren constants sinó que la Cambra es va sentir menystinguda per l'Ajuntament, que no li contestava els escrits. Tant és així que el 1928 va adreçar les queixes que rebia directament a l'empresa. El seu gerent es traslladà a les dependències de la corporació cameral tot indicant "*que no podia atender a todos debido a que existia un buen número de calles en las que no estaba canalizada el agua, por lo que se habían ofrecido al Ayuntamiento para hacer las obras necesarias empleando un millon doscientas mil pesetas para organizar un completo servicio, pero que el Ayuntamiento no havia contestado sino que por el contrario había tomado el acuerdo de municipalizar las aguas*". A la reunió hi era present el membre del ple Josep Mirandes, que també era regidor. Va exposar que el consistori no havia respost perquè encara no s'havia reunit la comissió corresponent.

El fet que un membre de la Junta de Govern o del ple compaginés aquesta tasca amb la de regidor no era nou. El mateix president, ocupant aquest càrrec, ho havia estat. De fet, des de la mateixa fundació de la Cambra fins al 1936, quan les cambres van ser anul·lades per la Generalitat, no hi va haver un sol moment que no es donés aquesta circumstància. I gairebé sempre militant en la minoria i en les files monàrquiques, com a oposició municipal.

La situació havia estat prou greu com perquè l'alcalde de torn es presentés a la Cambra, un dia de celebració de la Junta de Govern, sense previ avís. Això succeí el 13 d'octubre de 1930, segons es desprèn de l'acta, quan, al mig de la sessió, es recull que "*anunciada en este momento la visita que el Excmo. Sr. Dr. Francisco Coll y Turbau Alcalde de esta ciudad honraba haciendo a esta Corporacion la Junta acudió a recibirle y después de los saludos de rubrica continuo la sesion*". La primera autoritat municipal es va adreçar als reunits tot dient-los que coneixien

"*la importancia del problema del abastecimiento de aguas potables en esta Ciudad, las deficiencias de que el mismo adolecía y las dificultades que tiene la actual Empresa subministradora para su resolución, siendo ello un motivo de que el Excmo. Ayuntamiento con el buen propósito de poner termino al lamentable estado con que se presta este Servicio acordo ir a la pronta resolucion de tan importante problema sin lo cual quedaria el mismo indefinidamente para resolver y que habiendo acordado crear una comision de la que formase parte esta Camara para el estudio y resolucion del expresado problema solicitaba en nombre del Excmo. Ayuntamiento la cooperacion de esta Corporacion: y la Junta en vista de tan atenta distincion que le dispensa el Ayuntamiento solicitando su cooperacion para asunto que considera*

de tanta importancia para los intereses de la propiedad urbana, acuerda por unanimidad prestar todo su apoyo y la mas decidida y entusiasta cooperacion para el logro de tan laudable propósito".

El partidisme polític va ser important a l'hora d'encarar possibles solucions per a la qüestió de l'aigua. Quan el ple municipal estava format per membres electes i els republicans o els representants de partits moderats tenien la majoria, la resposta s'encaminava cap a la municipalització del servei. En temps de la dictadura de Primo de Rivera o d'alcaldes monàrquics, es deixava que passés el temps a l'espera d'alguna societat que adquirís l'empresa existent. I és que els homes de la Cambra sempre van estar alineats amb el conservadorisme i els partits monàrquics. Amb tot, des de l'any 1928 hi va haver comissions mixtes integrades per tres membres de la Cambra de la Propietat i tres de l'Ajuntament, ocasionalment amb membres de l'empresa, encarregades de buscar solucions al problema. És un fet que no en van trobar cap o, si més no, no se'n va posar cap en funcionament.

El subministrament d'aigua potable a Girona va patir un sotrac important l'estiu de 1931. El pou de La Gerundense es va contaminar, raó per la qual va quedar inservible. La seva anul·lació va provocar, de retruc, que molts domicilis no rebessin aigua. I la por d'una epidèmia tifoide per contaminació va omplir molts espais als diaris de l'època. En aquesta conjuntura, la Cambra de la Propietat no en va sortir gaire ben parada. Una nota de la redacció d'*El Autonomista* inserida després d'un article de la sèrie titulada "Las aguas de Gerona", publicat el 13 d'agost de 1931, deia que "*el Ayuntamiento popular de antes de la Dictadura, tenía concertada por 600.000 pesetas la compra de toda la propiedad y manantial de la «Empresa de Aguas Potables». Lo dificultó la minoría monárquica con sus recursos en contra y el de alzada de la Cámara de la Propiedad Urbana. Presidía el Ayuntamiento el señor Coll y formaban mayoría republicanos y regionalistas.*" Malgrat les comissions i les reunions, els informes i els bons propòsits, les denúncies eren contínues. Quan no eren "*por la imposición de un impuesto por alquiler de contador*" ho eren, i aquestes molt freqüents, perquè no arribava l'aigua a les llars que n'havien contractat el subministrament. O, també, per l'increment de preu. En tot cas, i per bé que els usuaris, d'un temps cap aquí, no expressen queixes a causa del servei, sí que la qüestió de les aigües a Girona continua encara avui dia envoltada de polèmica.

La Torre de les Aigües, acabada de construir el 1899, que havia de servir per evitar els problemes de sobrepressió, no va arribar a entrar en funcionament

No només anava d'aigua

Encara que el que s'està tractant particularment són els desacords i polèmiques amb la companyia Aguas Potables de Gerona, altres companyies de subministrament energètic, com les d'energia elèctrica o de gas, ja estaven en el punt de mira dels consumidors, de l'Administració en els seus diferents nivells i de la Cambra de la Propietat. Més enllà de representar els interessos dels seus associats, aquesta corporació havia d'emetre un informe vinculant davant de la delegació d'Indústria cada vegada que una companyia sol·licitava un augment de tarifes o qualsevol canvi que afectés els usuaris. Per exemple, durant el mes de maig de 1921 les companyies "Empresas Eléctricas", "Electra Brutau", "José Bonmatí" i "Industrial Eléctrica", totes de les comarques gironines, havien interposat un recurs d'alçada contra l'acord de la Comissió Provincial que havia desestimat les reclamacions presentades contra la creació d'un arbitri sobre inspecció de cables elèctrics, que hauria incidir en la factura.

En un ple de la Cambra, el de febrer de 1922, el president va posar a discussió una proposició encaminada a estudiar la conveniència d'implantar una mena de cooperativa elèctrica, "*en beneficio de la Propiedad Urbana*". Citant l'acta que correspon, exactament proposava:
"*Un regimen de cooperación para obtener el fluido eléctrico á precio reducido, bien concertando con la Sociedad 'Empresas Eléctricas' la explotación directa del suministro de energia eléctrica en la red de esta ciudad a un precio unitario fijado de antemano bien obteniendo de dicha Empresa la emision de bonos representativos de una suma equivalente al total consumo de fluido de los inquilinos de una casa, capitalizado á un tipo beneficioso, cuyo importe seria el precio de suscripción del bono, y por virtud del cual el propietario de la finca adquiriria a perpetuidad el derecho al suministro de fluido para la totalidad de la casa con facultad de subarrendarlo a los inquilinos de la misma.*

*Por la importancia del asunto, que estimaron unánimes todos los Srs miembros de la Cámara, felicitando á la Presidencia por su iniciativa, se acordo: Primero, trasladar la proposición de la Presidencia al gerente de "Empresas Eléctricas" para que manifestara si podia hallar buena acogida dicha proposición; y segundo, nombrar una Comisión especial, compuesta de los Srs Almeda, Xifra, Franquesa y Auguet, para que en su dia dictaminen sobre el asunto."*No hi ha cap referència a si el mateix acord es va traslladar també a "Alumbrado de Poblaciones", l'altra empresa que operava a la ciutat. En tot cas, va ser la primera a respondre, ja que es va adreçar a la corporació "*pidiendo datos y antecedentes del acuerdo de la Cámara sobre estudio de un régimen cooperativo de consumo de fluido eléctrico*". La societat Empresas Eléctricas va respondre assenyalant que, assabentada que Alumbrado de Poblaciones s'havia interessat per "*la implantación de un regimen cooperativo", "suplicaba a la Cámara aceptara la presentación de condiciones y precios para alumbrado y fuerza ofrecido por esta última entidad, con cuya circunstancia y mediante las formalidades que se acuerden las presentará oportunamente "Empresas Eléctricas"*". No consta que es tornés a discutir sobre aquest assumpte.

A l'inici del mes de març es va celebrar a l'alcaldia una reunió "*para tratar de la cuestión del alumbrado eléctrico*". A més de la Cambra de la Propietat hi van assistir els promotors de la Cooperativa Local Gerundense, la Cambra de Comerç, la Unió Patronal i l'empresa Energia Eléctrica de Cataluña. Un cop allà el portaveu d'aquesta societat, Josep Ensesa, va oferir una rebaixa en el preu del kilowatt "*para retrotraerla cuestion al estado anterior a la alarma de los consumidores y dejar asi solucionado satisfactoriamente el problema de energia eléctrica en esta Ciudad*". Va exposar que si les diferents institucions presents es mostraven favorables a aquesta proposta "*se comprometia a que dicha empresa accediera en beneficio del público de Gerona a la rebaja expresada y a cuantas peticiones fuesen de justícia y razon*". Els assistents van expressar que ho havien de consultar amb les respectives corporacions.

No hi ha documentació, a la Cambra, sobre com va acabar la qüestió. Del que sí hi ha constància, a través de l'acta d'un ple, és del conflicte generat amb les companyies de subministraments i que amenaçava de convertir-se en un altre cavall de batalla per a la insti-

L'acció de la Cambra en defensa dels interessos dels propietaris es dedicava també a vigilar l'actuació de les empreses elèctriques, un símbol de les quals eren els fanals situats a la porta de l'Ajuntament

tució, fins i tot entre els seus membres. En efecte, en la sessió de 18 de gener de 1924 un d'ells exposava que des de feia molt temps les empreses havien fet signar noves pòlisses o contractes per duplicat als abonats al gas i a l'electricitat. I les signaven en blanc a l'espera "*de que una vez suscritas tambien por los respectivos gerentes ó su representante ya cuidaria la Compañía de entregar a domicilio el duplicado que les correspondía*".

Aquest lliurament, tot i els mesos transcorreguts, en aquell moment encara no s'havia produït. I és per això que es proposava "*dirigirse a las citadas Compañías para que entren a domicilio las referidas pólizas*". Tanmateix, hi havia algú que no estava d'acord a fer aquesta gestió. Es tractava del vicepresident Ramon de Berenguer, que "*advierte que antes de tomarse el acuerdo que propone el Sr. Franquesa se vea si existe verdadera negativa por parte de las empresas a entregar las pólizas, y que de cualquier manera entiende que son los particulares quienes han de reclamarlas*". I és que el comte de Berenguer i marqués de Garcillano es va sentir personalment al·ludit, atès que era propietari d'una de les companyies que il·luminaven Girona. L'electricitat la portava des de la central de Bescanó, construïda per l'arquitecte Joan Roca Pinet, el mateix que en aquells moments estava construint l'Electroquímica Berenguer, al carrer Migdia de Girona.

Es reafirmà en la proposta ja que, degut a la insistència dels usuaris i al temps transcorregut sense que aquests haguessin aconseguit les pòlisses, "*se justifica el que la Cámara intervenga oficialmente amparando el derecho de sus asociados como cuestión relacionada con los intereses de la propiedad urbana*". Es va aprovar per unanimitat dirigir-se a les companyies subministradores per fer-los avinent l'obligació que tenien de portar els documents a cada domicili. Curiosament, la reacció va ser immediata, ja que les dues companyies afectades, Energía Eléctrica de Cataluña, S. A. i Alumbrado de Poblaciones van respondre de seguida tot indicant "*tener a disposición de sus abonados y clientes que lo piden los duplicados de las pólizas y contratos*".

El 15 d'abril d'aquell 1924 apareixia publicat a la *Gaceta de Madrid* un Reial decret dictant normes sobre el subministrament d'electricitat, aigua i gas. Tots els membres del ple de la Cambra "*encarecen la importancia que esta disposicion legal tiene para la propiedad urbana*", per la qual cosa es va acordar que tant aquest text legal com tots els que s'hi relacionaven passessin a la comissió de Legislació Civil i Fiscal, per tal que proposés el que més convingués.

Aquest RD estipulava l'obligatorietat de subministrar energia elèctrica als abonats i la prohibició d'elevar les

tarifes sense una autorització administrativa prèvia. Ara bé, "*las normas para la conservación de la tensión y la frecuencia en las distribuciones eléctricas, aconsejan hacer extensivas reglas análogas a las distribuciones de agua y gas*". Es diu que les necessitats del moment no permetien que l'Administració pública es desentengués dels subministraments d'energia elèctrica, aigua i gas, "*indispensables para la existencia de los individuos y de las industrias cuyas deficiencias pueden originar conflictos de orden público y comprometer seriamente la vida de las Empresas Industriales*".

El Reial decret declarava com a serveis públics el subministrament d'energia elèctrica, aigua i gas a les persones abonades a les empreses de distribució, i establia que totes aquestes empreses estaven obligades a efectuar el subministrament a qualsevol abonat que ho sol·licités. El proveïment s'havia de fer segons els preus fixats per l'Administració, i mai no podien ser superiors. Les empreses proveïdores havien de comunicar les tarifes als respectius òrgans verificadors (segons fossin electricitat, aigua o gas). Tot i que les podien abaixar, per tornar-les a apujar era preceptiu un nou permís, i qualsevol augment necessitava un expedient justificatiu dels organismes que correspongués en cada cas i dels òrgans verificadors, "*siendo, además, oídas las Cámaras de la Propiedad, de Comercio y de la Industria y los Ayuntamientos interesados*".

Les tarifes dipositades en els òrgans verificadors havien de contenir els preus que l'empresa establís en relació amb el consum: si s'havia de mesurar amb comptador, a tant alçat o amb aparells limitadors, alhora que s'havia d'indicar si en el preu hi havia inclòs o no el lloguer del comptador, sense que es pogués exigir cap altre pagament. A partir de trenta dies després de la publicació d'aquesta norma "*se extenderá a las Empresas de distribución de agua o gas la obligación de mantener la presión que figará en los contratos de suministro* [...] *La presión de la distribución deberá en cada caso ser la apropiada para que el abonado tanga el consumo contratado*". Tots els abonats tenien dret a la comprovació d'aquesta pressió.

L'article vintè i darrer d'aquest Reial decret estipulava que "*las Cámaras Oficiales de Comercio, Industria y de la Propiedad Urbana quedan facultades para pedir a la Verificación oficial la comprobación de la presión y gasto en las mismas condiciones que los abonados*". Com s'ha explicat més amunt, la qüestió de la pressió a Girona va esdevenir cabdal, atesa la irregularitat amb què arribava al Barri Vell, on es trobava la majoria de població, a causa del fet que el subministrament s'havia de fer pujar des del barri del Mercadal.

La companyia Alumbrado de Poblaciones, S. A. era la que comptava amb més abonats a la ciutat. Era subministradora d'electricitat i de gas. I aquest fet va ocasionar alguna queixa de la Cambra davant del governador civil: s'havia negat a portar gas a qui no volia que li servís electricitat, un fet que la regulació del moment no permetia.

Una claveguera a cel obert

El gran cronista de Girona que fou, sense tenir-ne oficialment el títol, Narcís-Jordi Aragó, va dir que "l'Onyar és, sense cap mena de dubte, el riu més literari de Girona. I ho és, paradoxalment, gràcies al Ter". En contraposició, la catedràtica del departament de Geografia de la Universitat de Girona Anna Ribas assenyala que aquest riu era "la porta del darrere de la ciutat". Amb el temps i, sobretot, gràcies a l'acció de recuperació de la façana fluvial de l'Onyar portada a terme entre els anys 1984 i 1986, el riu, amb la imatge de les cases emmirallades en les seves aigües, es va convertir en la porta d'entrada a la ciutat. Aquesta ha estat, segons la mateixa professora, "la reconciliació de Girona amb l'Onyar".

Tanmateix, per arribar fins aquí ha calgut que passessin segles. Temps i desgràcies de què els ciutadans han estat testimonis i, en força ocasions, víctimes. Si per una banda l'ímpetu de les aigües s'havia emportat béns i vides, per una altra durant segles el riu que travessa la ciutat s'havia convertit en una claveguera a cel obert. Ja al segle XIV eren aigües brutes que recollien les activitats que es feien a l'areny. El pergamí número 204 dels conservats a l'Arxiu Històric Municipal de Girona, citat per Anna Ribas, explica que a tocar d'aigua "s'hi celebren fires i mercats, s'hi posen les peixateries i els paraments necessaris per a vendre, els carnissers hi maten el bestiar, els paraires estenen la llana i és lloc de passeig dels habitants de la ciutat". De la mateixa època data un manament de la batllia segons el qual s'ordenava que "ningú no pugui llençar escombraries ni estendre pells ni assecar cànem a la plaça davant framenors...". La mateixa autora, en el treball "L'Onyar i Girona, una història d'amors i desamors", recull un altre exemple paradigmàtic:
"[...] tot el bestiar que s'hagi de vendre a la Carnisseria de Girona sigui mort al lloc anomenat degollador, construït de nou a la riba de l'Onyar i que aquest lloc sigui netejat de sang, carns i altres deixalles i que aquestes siguin arrossegades pel riu Onyar i que se segueixin les ordinacions dels edils de la ciutat. Es permet als particulars matar i degollar els animals que necessitin per menjar en altres llocs, sempre que recullin la sang i les deixalles en conques i evitin la corrupció i les pudors. Si a causa de l'abundància de pluges no es pot matar el bestiar al degollador perquè està inundat, permet que es faci a les ribes de l'Onyar, a les taules o en altre lloc, però amb cura de netejar-les. També estableix que la sang, intestins, ossos, extremitats i altres restes del bestiar no siguin llançats a qualsevol lloc de l'Onyar, sinó al lloc més profund perquè l'aigua se'ls emporti..."

Per tant, quan la Cambra de la Propietat de Girona s'interessava per aquest assumpte, la ciutat portava segles utilitzant el riu com a contenidor d'escombraries. En la sessió del ple del 18 de gener de 1924, a proposta dels membres Joaquim Franquesa i el marquès de la Torre, es va acordar per unanimitat "*llamar la atención del Ayuntamiento sobre el sucio estado y condiciones antigienicas de muchas fachadas de las casas lindantes con el rio Oñar y del cauce de este para que con eficientes medidas de policia urbana, higiene y limpieza y eximiendo del pago de arbitrios a los propietarios se mejore esa via en forma que no contituya como actualmente focos de infección y un descrédito para la Ciudad*". L'escrit que es va presentar a l'Ajuntament oferia una visió gens amable del recorregut fluvial i de les cases que hi oferien la façana del darrere. Segons Ferran Casadevall, que el signava com a president de la Cambra, calia que "*desaparezca el estado de suciedad y abandono en que se hallan lo mismo muchas de las fachadas de las casas que lindan con el rio Oñar, que el cauce de este rio y las alcantarillas existentes*". I no s'estalviava qualificatius a l'hora de descriure la situació:
"[...] *lo que pudiera y debiera ser una de las más bellas perspectivas de nuestra capital, por ser la arteria más ancha, vista y espaciosa de esta urbe, muestra constantemente, en bastantes trechos, tal aspecto de falta de higiene que infunde verdadera repugnancia.*

En la parte más céntrica, en el seno mismo de la ciudad, a la vista de la constante multitud de personas que circulan por los puentes, el cauce del rio Oñar es un verdadero sumidero de suciedad, el receptáculo cómodo de todas las basuras, escombros y desechos. Al descubierto y a todas horas vierten en él por encima de la normal corriente del río, todas las aguas cenagosas de las letrinas, convirtien-

do las partes bajas de las fachadas de muchas casas en focos de inmundicia expuesta a la contemplación, si cabe, de propios y extraños, y que el contraste de algunas otras aseadas hace más vergonzosa y repulsiva.

Razones poderosas de higiene exige que desaparezca este espectáculo que desacredita a nuestra Ciudad, y por tanto esta Cámara espera que ese excelentísimo Ayuntamiento adopte las medidas de policía urbana pertinentes, decretando, con exención de los arbitrios correspondientes, la limpieza de las fachadas de las casas lindantes con el rio Oñar, que por su aspecto la requieran, con prohibición de desaguar en lo sucesivo por sobre el normal nivel del agua, obligando a completar las canalizaciones para que se alarguen lo que sea preciso, y acordando asimismo la limpieza y regularización del cauce del río y la terminación de las cloacas que en el existen a medio construir y abandonadas".

Els diaris han anat recollint, periòdicament, l'estat de les aigües, les cases que hi abocaven les deixalles i l'estat deplorable d'aquests mateixos edificis. Així, l'abril de 1921 el *Diario de Gerona* publicava la carta oberta d'un ciutadà que signava "*Un gerundense*" en la qual, entre altres coses, denunciava que "*con la vuelta del estío empiezan a apestar muchas de nuestras cloacas; algunas calles presentan un aspecto no muy envidiable; en el cauce del Oñar, yendo bajas las aguas, observamos mucha fauna muerta y en descomposición...*". Respecte als animals morts, apareixen diverses notícies d'aquest caire: "*La brigada municipal retiro de la Acequia Monar un cordero muerto, incinerándolo. También retiro del rio Oñar un cerdo muerto, que fué igualmente incinerado*". Una altra informació parlava d'un vedell, quatre conills i tres pollastres...

Un any més tard el mateix diari publicava una informació adreçada a l'alcalde en la qual se li demanava que ordenés urgentment la neteja del llit de l'Onyar, ja que "*llega a tal extremo la incuria y abandono que el residuo de materias fecales es archisuficiente para provocar náuseas al más despreocupado amén de los hedores insoportables que se ven condenados a respirar los pacientes vecinos de aquel barrio de Gerona, para los cuales la policía de higiene y sus buenos cuidados son cosas del mundo de la quimera*". En la sessió municipal del 12 d'agost d'aquell 1922, s'aprovava una proposició per concedir un termini de tres mesos als propietaris, especialment dels pisos que donaven a l'Onyar, perquè emblanquinessin les façanes, amb exempció dels drets

Tant l'Ajuntament com les institucions i els diaris es queixaven sovint de la brutícia que anava a parar a l'Onyar sense que el problema s'acabés de resoldre

municipals si ho feien dins aquest període. La informació periodística hi afegia que "*las cañerías de desagüe están rotas, constituyendo un constante peligro para la higiene pública y un atentado a la ornamentación de la ciudad*".

La situació sanitària i de brutícia era greu. S'havia enderrocat el dispensari municipal i el parc de bombers, en l'aleshores Rambla d'Álvarez, i unes casetes comercials, per construir-hi una biblioteca popular que, amb el temps, es convertiria en l'actual oficina de turisme i sala d'exposicions de la Rambla. Devia ser tant greu que en un article, sense signatura, publicat al mateix diari el març de 1929, s'advocava per una solució dràstica. El títol és il·lustratiu: "*El Oñar sin casas*". Aprofitant aquell enderroc, s'havien d'enderrocar tots els edificis que hi tenen façana. A més d'alliberar l'Onyar i de deixar un gran passeig, serviria "*para resolver paulatinamente, pero con orientación precisa, el gran problema de la urbanización del lecho del mismo, cuyo estado de suciedad y de abandono es causa principal de ludibrio para la ciudad*".

Arribà un moment que semblava que l'Ajuntament prenia cartes en l'assumpte. Si més no, és el que es pot desprendre d'una nota de l'alcaldia de començaments d'agost de 1931:

"Es tradicional en la ciudad la repulsiva costumbre de la mayoría de los habitantes de casas lindantes con el río Oñar de arrojar a su cauce los desperdicios que en sus hogares se producen. La Alcaldía no está dispuesta a consentir ni un momento más tal abuso que tanto desdice de la cultura de este vecindario, que es causa de repugnante aspecto lo que debería ser motivo de belleza, ello aparte de los trastornos sanitarios a que puede dar lugar. De consiguiente, se advierte a todos los infractores les será aplicado el máximo rigor, para lo cual será extremada la vigilancia, llegando incluso al control por medio de los basureros, los cuales denunciarán a los vecinos que ocupando sus viviendas no entreguen los residuos naturales."

Casualitat o no, un mes més tard, el diari *L'Autonomista* publicava aquest breu: "*Por tirar basuras en el río Oñar, ha sido denunciada por la guardia urbana, una vecina de ésta, siendo multada por el Sr. Alcalde*".

De nou Narcís-Jordi Aragó. Ell va saber trobar infinitat de textos escrits per poetes i prosistes que han cantat l'Onyar d'una i mil maneres. De Víctor Català i Carles Fages de Climent a Miquel de Palol i Prudenci Bertrana passant per Josep Pla o Joaquim Ruyra. De Josep Vicente a Just Casero o Joan Margarit passant per M. Àngels Vayreda. Josep M. de Sagarra, Camil Geis, Tomàs Garcés. Margarida Colom i Joan Badia. Lope Mateo, Guillem Díaz-Plaja o Julián Marías. Vinyet Panyella i Manuel Forcano i tantes altres persones hauran recollit l'Onyar passant per Girona. Un riu que, com deia el cronista, Carles Rahola li fa dir en prosa: "Si la ciutat té una fesomia pròpia, és sobretot perquè jo la hi he donada. Ningú que no vulgui donar-ne una visió estrafeta no podrà prescindir de mi."

El ple que es celebrà el 27 de juny de 1934 va ser una altra sessió en la qual es tornà a tractar la brutícia que anava a parar a l'Onyar. S'hi van prendre alguns acords. Un feia referència a insistir *"sobre la campaña emprendida contra el Ayuntamiento de Salt en el hecho de que segun noticias para ahorrarse gastos en la construccion de una red de alcantarillado hace verter las aguas en la Acequia monar y rio Güell con inminente peligro para la salud publica de esta ciudad". El segon l'exposava Isidre Bosch. L'arquitecte, tot i estar conforme amb l'acord anterior, va dir que "era tal vez mas necesario emprender una campaña contra la falta de higiene que representa para esta ciudad el que todas las aguas residuales y retretes viertan en el rio Oñar lo que un dia podria ser causa de un grave perjuicio para la salud publica". El ple va aprovar que ell mateix elaborés i proposés un pla a seguir per combatre "esta deficiencia de higiene en esta Ciudad"*.

iembre de 1929 — N.º 43

LETÍN
DE LA
AL DE LA PROPIEDAD URBAN
PROVINCIA DE GERONA

ACIÓN BIMENSUAL
e Ciudadanos, núm. 12, pral. — Teléfo

Año XI

NCURSO

L DE LA PROPIEDAD UR
quirir una placa o lápi
brán de colocarse en
lie la misma, ha ac
cción de dicho mode

BAS

Redacción y Adm

DEFENSO

3

Permanència en el temps

El butlletí

El concurs

AÑO IV — JUNIO Y JULIO DE 1924 — NÚM. 19

BOLETÍN

DE LA

CAMARA OF

Noviembre y Diciembre de 1929 — N.º 43

BOLETÍN

DE LA

CÁMARA OFICIAL DE LA PROPIEDAD URBANA

DE LA PROVINCIA DE GERONA

PUBLICACIÓN BIMENSUAL

Administración: Calle Ciudadanos, núm. 12, pral. — Teléfo

CONCURSO

La Cámara Oficial de la Propiedad Ur
a, deseando adquirir una placa o lápi
elo a las que habrán de colocarse en
icios que premie la misma, ha ac
ncurso, la confección de dicho mode

BAS

Primera.—Para tomar parte en e
o lápica en yeso, de medidas cinc
Segunda.—La placa deberá
Provincia y la inscripción siguie
NA—PROVINCIA GERONA—
para la cabida de otras palab
para que quede a salvo el
Tercera.—El plazo
quince de Enero de 193
Cuarta.—La obra
Cámara.
Quinta.—Al a
de premio la can
1929.—F

Año XI — Noviembre - Diciembre de 19

BOLET

DE LA

CÁMARA OFICIAL DE LA PROP

DE LA PROVINCIA DE GE

PUBLICACIÓN BIMENSUAL

Redacción y Administración: Calle Ciudadanos, núm. 12, pral. —

DEFENSORES DE LA PROPIEDAD U

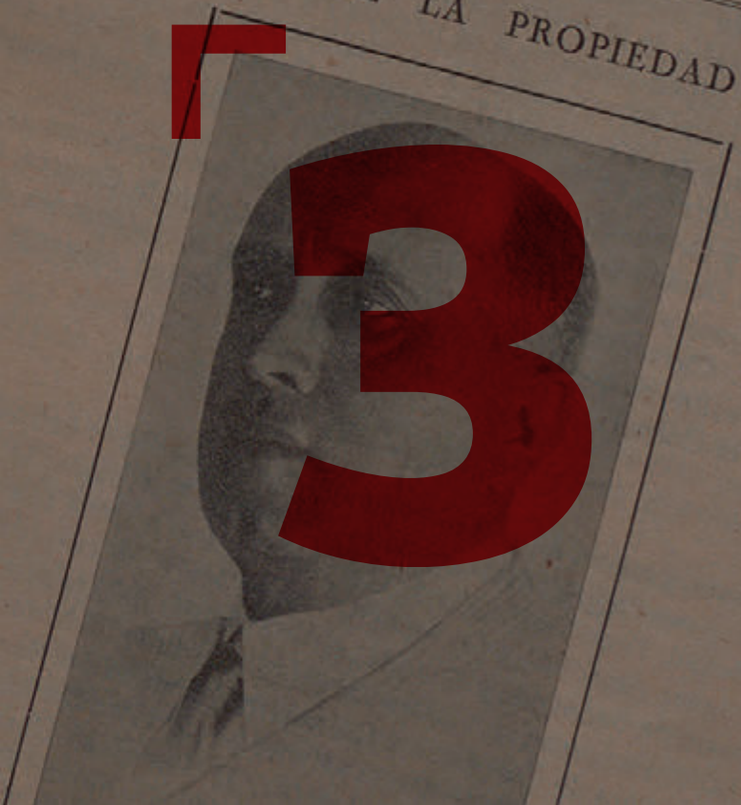

3

El Butlletí

Els grans diaris, a la Girona de 1920, eren *El Autonomista*, que precisament aquest any passà de bisetmanal a diari, amb un tiratge de 700 exemplars, i el *Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, que n'editava 1.000. El primer, republicà i federalista, de la família Rahola; el segon, identificat amb el regionalisme de la Lliga, de la família Masó. Els homes que crearen la Cambra, terratinents, cacics, grans propietaris (per a la Girona de l'època) eren sobretot monàrquics i conservadors, més lligats a ideologies tradicionalistes i a partits d'obediència espanyola, que es van trobar sense un bon òrgan comunicatiu que els representés. Els que encapçalaven la institució eren afiliats o propers a la Unión Monárquica Nacional, un partit creat pels alfonsins el 1919 per contrarestar l'hegemonia de la Lliga. Els diaris *El Norte. Diario Católico Monárquico*, carlí, amb 1.000 exemplars diaris, i *El Heraldo de Gerona. Periódico independiente de avisos y noticias*, amb 1.800, tot i ser aquest defensor dels interessos liberals, els eren més propers que no els dos anteriors.

Altres publicacions en els primers temps de la Cambra de la Propietat de Girona eren *El Gironès*, setmanari catalanista que, amb 1.000 exemplars, també representava interessos de la Lliga o *La Voz de Gerona. Periódico defensor de los intereses morales y materiales de esta provincia*, conservador. Més tard s'hi afegirien *El Eco de Gerona. Semanario de Acción Católica*, carlí i portaveu dels tradicionalistes; *La Opinión. Diario de avisos y noticias*, òrgan propagandístic de la candidatura monàrquica; *La Provincia. Periódico defensor de los intereses de la Provincia*, bisetmanal també monàrquic alfonsí o *La Ciudad*, d'ideologia cristianomonàrquica, per citar-ne només algunes.

El 1920 a les comarques gironines s'editaven quaranta tres periòdics i a l'Estat, 2.289 (un per cada 9.080 habitants), segons recull Lluís Costa en *La dictadura de Primo de Rivera a Girona: premsa i societat (1923-1930)*. En aquell moment, "els partits dinàstics perdien progressivament influència i oferien cada cop més una imatge desgastada i identificada amb la corrupció. La Unión Monàrquica Nacional (UMN) havia de suportar les constants escomeses de la premsa gironina -sobretot els dos grans periòdics, *Diario de Gerona* i *El Autonomista*- que exercien una remarcable influencia social, i ajudaven a configurar l'estereotip que feia coincidir la UMN i el desprestigi polític [...]. Girona presenta un model de premsa que podem considerar com a heterogeni, immers en una etapa transitòria. A Girona, abans de la Dictadura el predomini de la premsa d'opinió era absolut. Gairebé totes les tendències polítiques, tenien -o havien tingut- el seu exponent a la premsa." Tot això just l'any de la creació de la Cambra gironina. Deia l'article 39 del Reglamento provisional para la reorganización y funcionamiento de las Cámaras de la propiedad urbana, aprovat pel Reial decret de 28 de maig de 1920, que "*...los acuerdos que adopten, cuando sean de interés general o lo estime conveniente la Presidencia, por medio de la prensa y del Boletín de la Corporación que a este efecto deban publicar*". Un parell d'articles anteriors, el 37, quan es detallaven les obligacions del secretari, la sisena era "*dirigir la publicación del Boletín de la Cámara*". En el reglament definitiu, de 6 de maig de 1927, els dos esments a la publicació, literalment iguals, estaven continguts en els articles 45 i 48, respectivament. Aquests eren els preceptes legals que "obligaven" l'entitat a comptar amb un butlletí.

En la sessió plenària del 17 d'octubre de 1920 es va aprovar el reglament intern de la Cambra de la Propietat de Girona. Segons es desprèn de l'acta de la sessió del 30 de desembre, hi devia haver algun article que feia obligatòria la publicació d'un butlletí. En base, doncs, a aquest reglament, en aquesta darrera reunió, el president va proposar "*la conveniencia de que se publicará el Boletín Oficial de la Cámara que está obligada a tener en virtud de lo dispuesto en el Reglamento orgánico de la misma; y se acordo que la Secretaria formulara su avance de presupuesto para la publicación de su boletín trimestral que pudiera servir de base para la adopción de su acuerdo*". En la reunió de la Junta de Govern del 7 de juny de 1921, "*se acordó que se publique el primer número del Boletin de la Camara, encomendando a la Secretaria la direccion y edicion del mismo, autorizando tambien para contratarlo con la imprenta, dentro los límites del presupuesto, a base de un número bimestral*".

Des de 1922 fins a 1928 la publicació sortia cada tres o quatre mesos. De fet, la periodicitat estava supeditada a les pàgines dels butlletins ja publicats, atès que si n'hi havia hagut algun d'extraordinari i amb més paginació, s'havia de "compensar" aquell any amb menys números. Segons es desprèn de les actes, el nombre dels números publicats anualment depenia de la quantitat fixada a

l'hora d'elaborar el pressupost, que no es podia excedir. En la memòria de 1924 s'explica de manera clara: "*En este ejercicio se han publicado cinco ediciones desde el número 18 al 22 inclusives, en vez de las seis que correspondía, por que excediendo alguna de ellas del número de páginas contratado, el importe de todas hubiera excedida de lo consignado en presupuesto haciendo por ello imposible su pago*".

A Girona, que es coneguin, es conserven dues col·leccions. Una, a l'Arxiu Municipal: hi consten cinquanta-sis números solts, dels vuitanta-dos que van sortir. El més antic és el número 3, que pertany a agost i setembre de 1921. Els números existents són: 3, 10-27, 33-37, 39-41, 43-44, 47-53, 55, 57-64, 67-69, 71-73, 76-78 i 80. L'altra col·lecció està dipositada a la Biblioteca Pública Carles Rahola: enquadernats en dos volums, es conserven els números del 9 al 82, excepte el 48, el 61 i el 67. Ara bé, tot i que el contingut bàsic és el mateix (el butlletí), en la qüestió formal les dues col·leccions són diferents. Mentre que la primera conté unes cobertes en color de dos fulls, que representen vuit pàgines (d'un sol full a partir del número 33, o sigui, quatre pàgines), i amb publicitat, en la col·lecció de la Carles Rahola els fulls d'aquestes cobertes no hi són. En canvi, els dos volums d'aquests exemplars enquadernats porten inserida, a continuació del darrer número d'alguns anys, una memòria anual.

El número 3, el més antic conservat, té vuit pàgines i no porta cobertes. Es desconeix si és que es van treure o que tots, o alguns, dels primers números es van imprimir sense. També porta encartades vuit pàgines més, on es reprodueix una part del reglament de funcionament de les cambres, distribuït, pel seu ampli contingut, en diversos números. Atès que l'acord de publicar un butlletí es va prendre en una reunió de juny de 1921 i que aquest número pertany als mesos d'agost-setembre, sembla obvi que els tres primers haurien sortit els dos mesos anteriors, un cada mes. D'altra banda, aquest mateix exemplar porta, com a peu d'impremta, "*Masó, imp.- Ballesterias 31, Gerona*", és a dir, el taller familiar del secretari de la Cambra, Santiago Masó. Es desconeix quins dels primers números s'hi van imprimir, però en tot cas el que és segur és que a partir del novè, que correspon a agost-setembre de 1922, el peu d'impremta, que es mantindrà fins al final, ja és un altre: "*Imprenta y Librería. Antonio Franquet y Gusiñé. Platería, 26 y Forsa, 14. Gerona*".

Com es pot resseguir a través dels setanta-quatre números conservats (sumades les dues col·leccions), la gran majoria tenen setze pàgines. I és que, com veurem, una de les bases del concurs per a l'adjudicació de la impressió del butlletí establia que se n'havien d'imprimir sis a l'any, de setze pàgines. El butlletí fa 24 x 17 cm, tot i que a partir del número 38 (any IX, de gener i febrer de 1929) les dimensions són de 27 x 19 cm. Pel que fa a la tipografia del nom, va canviar en el primer número de l'any 1932.

La Cambra utilitzava el butlletí com a canal de comunicació amb els socis, per bé que s'editaven normalment sis-cents exemplars i, en alguna ocasió especial, mil. En ambdós casos, un nombre sensiblement inferior respecte al cens d'associats: cal recordar que fins a 1927, quan l'entitat encara no era d'àmbit provincial, el nombre de socis es va situar a l'entorn del miler, per passar després fins a gairebé seixanta mil.

A diferència de la Cambra de Comerç i Indústria o de l'Asociación de Amigos del País, ja sigui per afinitat (o no afinitat) personal o per la significació política dels líders de l'entitat, la Cambra de la Propietat no va comptar mai amb un periòdic afí que actués d'altaveu dels interessos dels propietaris gironins. És per això que l'ús que es feia dels diaris, especialment el *Diario de Gerona* i, en menor mesura, *El Autonomista* (o *L'Autonomista*, quan catalanitzà el nom), era per donar compte dels acords presos en algunes sessions de la Junta de Govern o dels plens i, escadusserament, d'alguna qüestió rellevant.

Com la majoria de butlletins d'entitats, el de la Cambra era també bàsicament informatiu, per bé que en ocasions l'opinió o la postura de la corporació s'explicités de manera clara. Tanmateix, aquesta opinió també es deixava traslluir de l'enfocament que es feia dels temes o de la simple aparició impresa de determinats temes. Així, a través de la vista panoràmica sobre els quinze anys de butlletins conservats, hom pot adonar-se, a partir de les qüestions que s'hi tracten, tant de la línia d'actuació de la Cambra com dels interessos dels propietaris que representava.

Un butlletí amb projecció

Els temes tractats en el butlletí es poden dividir en tres grans àmbits: el legislatiu i normatiu, el dedicat a qüestions de funcionament intern i d'activitats i el de relació amb altres organismes.

Dins el primer es podrien establir dos eixos principals. D'una banda, les disposicions que emanaven del Govern central, entre les quals destaquen el tractament donat a reials decrets i ordres governamentals referits a arrendaments, drets reals, reformes tributàries o lleis del Timbre, a cèdules personals, sobre el Cadastre, als comitès paritaris, a la reforma agrària, a reglamentació laboral, dels porters de finques o sobre l'atur. De l'altra, les qüestions relacionades amb el municipi i l'Ajuntament, com subministrament d'aigües potables, alineació de carrers i places, taxes i arbitris diversos sobre clavegueram, sobre solars, etc., comissions de l'Eixample i reclamació de més obres o reglaments sobre subministraments, entre d'altres.

De la informació relacionada amb el funcionament intern i d'activitats destaquen dos àmbits. Un de primer seria tot allò que té relació amb el cens de la Cambra, amb els acords adoptats en les juntes i els plens, amb els concursos per proveir de serveis i material la pròpia Cambra, amb nomenaments, dimissions i canvis en les juntes, amb els serveis que s'oferien als socis, amb obres a l'edifici que acull la seu o amb l'obertura de noves delegacions. L'altre comprendria les activitats com conferències i homenatges (p. ex. a Juan Pich i Poch, president de la Cambra de Barcelona), la Borsa de la Propietat, la compravenda i lloguer d'immobles i solars, i també, especialment a partir de 1929, les informacions relacionades amb el concurs d'edificis.

Finalment, pel que fa a la relació amb altres organismes, destaca la que es va mantenir amb la Junta Consultiva de Cambres i els acords que se'n derivaven, com actes de protesta contra decisions o regulacions governamentals, conferències i congressos espanyols i internacionals de cambres de la propietat o sobre edificació, assemblees o reunions de cambres, informacions sobre

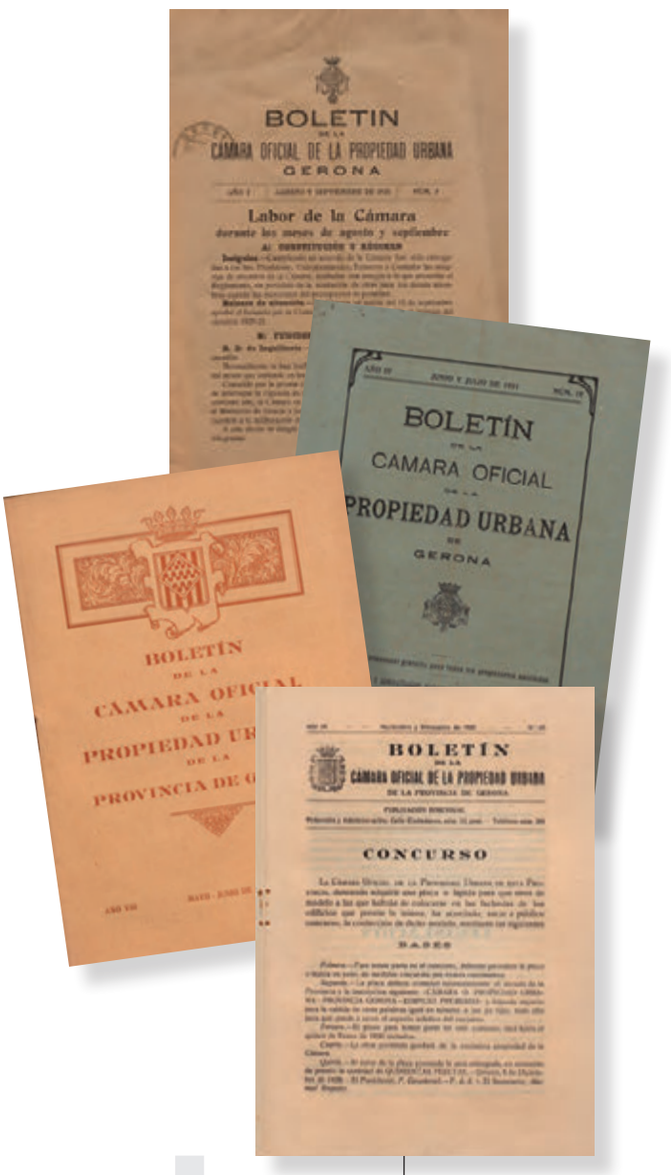

El reglament que regulava el funcionament de les cambres les obligava a publicar un butlletí

la participació en la creació o desenvolupament de comissions amb altres institucions (de construcció de casernes per a la guàrdia civil; per prevenir l'atur, etc.) o, en el mateix sentit, la participació en la creació d'un patronat de turisme de la Costa Brava.

Quan es va donar el cas, tot i que s'escaigué en ben poques ocasions, la Cambra optà per dedicar un número especial o moltes pàgines d'un de normal a qüestions que ho requerien. En aquest sentit, són paradigmàtics els números especials 13 (1923), dedicat a la privatització del subministrament d'aigües potables de Girona; 25 i 26 (1926), dedicats, el primer, a una reforma fiscal i, el segon, a la creació d'un registre de lloguers; 30, dedicat al reglament definitiu per a l'organització i funcionament de les cambres, i 35, que es va dedicar als delegats que la Cambra acabava de nomenar en quinze poblacions de les comarques gironines. No es va fer a través de números especials, però la reproducció de dos reglaments (el del servei del Cadastre urbà i el de verificacions elèctriques i de regularitat en el subministrament d'energia) cada un en tres butlletins seguits -el primer, en els números 40, 41 i 42, de 1929, i el segon, en el número 66, de 1933, i 68 i 69, de 1934- va ocupar molta part del seu contingut. En la col·lecció enquadernada en dos volums de la biblioteca Carles Rahola hi ha cinc exemplars que sembla que tinguin moltes més de setze pàgines (concretament, 48, 56, 54, 64 i 104). En realitat, el que s'hi esdevé és que a continuació del número corrent hi ha inserida la memòria anual. Les darreres tres o quatre pàgines de la publicació gairebé sempre van estar destinades a un contingut ben específic. D'una banda, els "Servicios a los Sres. Propietarios", que s'anaven incrementant a mesura que passaven els anys; de l'altra, una pàgina adreçada "a los anunciantes" en la qual hi havia les tarifes per als espais publicitaris. Eren aquestes, en pessetes:

Per un número:

	Associats	No associats
Pàgina sencera	50 ptes.	60 ptes.
Mitja pàgina	30 ptes.	40 ptes.
Un quart de pàgina	15 ptes.	20 ptes.
Un vuitè de pàgina	10 ptes.	12 ptes.

Per un any, amb un mínim de tres anuncis:

	Associats	No associats
Pàgina sencera	11 ptes.	12 ptes.
Mitja pàgina	6,50 ptes.	7 ptes.
Un quart de pàgina	3,60 ptes.	4 ptes.
Un vuitè de pàgina	2 ptes.	2,50 ptes.

Hi havia una nota que deia "*este BOLETIN se remite a todos los propietarios de las fincas urbanas de esta Ciudad, a todas las Cámaras de España, a todas las Corporaciones de la Provincia y a todas las Sociedades locales*". Aquest contingut era manifestament contradictori amb les bases publicades en el mateix òrgan de difusió quan es va anunciar el concurs per adjudicar-ne la impressió, una de les quals deia que s'havien de fer sis-cents exemplars de cada número. La darrera informació que es publicava era el contingut del "Banco de la Propiedad", és a dir, els immobles o solars posats a la compravenda.

També relacionat amb els continguts, només tres números contenen alguna fotografia. Es tracta dels números 35, 55 i 58. El primer correspon al juliol i agost de 1928. La fotografia, a tota plana, està feta amb motiu d'una assemblea de delegats de la Cambra després de la qual s'oferí un dinar al balneari del Congost. Els altres dos números, que pertanyen als anys 1931 i 1932, porten sengles retrats. En el primer, de Joan Pich i Pon, president de la Cambra de Barcelona i del Consell Regional de Cambres de Catalunya, amb motiu d'una conferència seva en el saló d'actes de la corporació gironina. El segon, de Narcís Xifra i Masmitjà, l'introductor de l'electricitat a Girona, que va formar part de la Junta de Govern durant diversos mandats i que va rebre un homenatge ciutadà al qual la Cambra es va adherir dedicant-li un extens retrat biogràfic. En les memòries de 1929 i 1934, situades a continuació dels números 43 i 73, respectivament, hi ha algunes fotografies dels edificis premiats en el concurs d'edificis.

En el número 10 es van publicar les condicions per a la impressió del butlletí. Com s'ha dit, havia de ser bimensual, de sis-cents exemplars, mida 20 per 27 cm, de 16 pàgines, grapades i tallades, i amb portada en color. Cinc-cents exemplars havien de ser enfaixats amb una

faixa impresa amb el nom de la Cambra. Precisament, gràcies a una faixa que encara conserva el número 24 se sap que els exemplars de l'Arxiu Municipal haurien estat enviats a l'alcalde del moment. Les bases per imprimir el butlletí també establien que s'havia de lliurar imprès la segona desena dels mesos de desembre, febrer, abril, juny, agost i octubre i que, per tant, es podia exigir l'original la primera desena del mes corresponent. La impremta es contractava per tres anys, per a una impressió de divuit números. Juntament amb el pressupost s'hi havia d'adjuntar, en un sobre tancat, la classe de paper per a les cobertes i per a les pàgines interiors. I, encara, una altra condició: "*Los concursantes habrán de ser industriales de esta ciudad, y se preferirá en igualdad de precio y calidad a quien sea al mismo tiempo propietario de finca urbana de este termino municipal*". Aquesta nota es referia a Girona, ja que l'àmbit de l'entitat era, en aquell 1922, només local. En la sessió plenària de 27 d'octubre el concurs va resoldre's a favor d'Antoni Franquet Gusiñé.

Tornem a dir que set dels vuit primers números del butlletí no es conserven, raó per la qual l'ideari de la publicació -o, si més no, els desitjos que sostenen l'entitat es desconeix, ja que aquest contingut normalment figura en el primer número. Sigui com sigui, amb una anàlisi dels continguts del *Boletín de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona* (o "*Provincial de Gerona*", a partir del número 30, d'abril-juny de 1927) hom pot conèixer l'activitat i l'ideari de la corporació. D'entrada, la informació i l'actuació de la Cambra s'ordenava en funció dels capítols del reglament provisional que les regulava. Així, primer es presentava el que feia referència a la "Constitución y régimen", apartat en el qual s'incloïen les qüestions de funcionament intern: l'horari d'oficines, que el 5 de setembre de 1922 es va acordar que fos de les 10 del matí fins a la una del migdia, la dimissió del comptador, l'aprovació del reglament intern, la declaració de vacants o els pressupostos, que per a l'exercici econòmic 1923-1924 es va anivellar en 20.196,82 pessetes. En la seva justificació davant del ple que l'havia d'aprovar, i enmig d'altres explicacions, la Comissió Econòmica afirmava que, com a finalitats primordials per a la seva elaboració, hi havia "*la de dotar decente y confortablemente de mobiliario el salón de sesiones de la Cámara; y la de atender a la intensa vida de relación y mutua actuación que entre todas las Cámaras Urbanas de España comenzó a iniciarse ya a principios del año económico que fine*". Seguint l'ordre preestablert, a continuació s'expressava allò relacionat amb les "funciones y atribuciones". Això volia dir informacions relatives a l'exposició del cens de la Cambra en el tauler d'anuncis, a la participació en la creació per part de l'Ajuntament d'una borsa de treball, a la cessió de locals als usuaris que volguessin reunir-s'hi per discutir les accions a emprendre davant de la companyia d'aigües pel seu mal funcionament, a donar a conèixer els acords municipals que afectessin els propietaris com, per exemple, la pavimentació de carrers, a la correspondència d'entrada i sortida, a les reunions del Consell Regional de Cambres -en la primera de les quals van participar representants de totes les existents en aquell moment (1922) a Catalunya: Badalona, Barcelona, Girona, Manresa, Mataró, Reus, Sabadell, Tarragona, Terrassa i Vilanova i la Geltrú. Lleida i Vic s'hi van adherir-, a l'enllumenat -sobre el qual es van fer gestions, conjuntament amb la Cambra de Comerç i la Unió Patronal, per solucionar el conflicte plantejat per les empreses subministradores amb l'augment de tarifes i la imposició d'un mínim de consum-, o a arbitris municipals, com el de clavegueram, reclamat pel consistori gironí a propietaris de cases exemptes de pagar-lo en no utilitzar directament ni indirecta les clavegueres públiques. La petició que aquestes propietaris fossin exclosos d'aquest pagament va ser desestimada per la corporació municipal, per la qual cosa es va presentar un recurs d'alçada davant del governador civil.

L'Estat feixista com a mirall

A continuació d'aquest tipus d'informacions incloses en sengles capítols de l'esmentat reglament, se n'incloïen d'altres que feien referència a qüestions concretes: el reglament de Secretaria, el qual establia el funcionament intern de la Cambra i de les persones que hi treballessin ("*para ingresar como funcionario al Servicio de la Cámara habrá de reunirse, además de las peculiares a cada cargo [...] las siguientes condiciones: a) Ser español, mayor de veinte y cinco años de edad. b) Poseer buena conducta. c) Haber cumplido las leyes sobre el servicio militar. d) Saber leer y escribir correctamente el español*". Com es pot comprovar, no es comptava que les dones poguessin treballar o, en tot cas, que poguessin ser funcionàries, extractes de les sessions de govern o plenàries, o les bases de concursos per a la provisió de subministraments, com per exemple, de mobiliari.

El número 30, d'abril-juny de 1927, obre amb l'únic escrit signat pel president, Ferran Casadevall. I ho fa amb un article que porta per títol "*Medida acertada. La transformación de las Cámaras de la Propiedad*". Casadevall afirma que el "*espíritu corporativo en que se inspiraba la organización de la sociedad*" es va perdre amb la supressió dels gremis el 1836 "*a causa de la infiltración que sufrimos de las doctrinas de la Revolución francesa, con su individualismo exagerado*". Tanmateix, diu que l'individu sucumbeix davant de l'Estat i per això aquest ha hagut "*de restaurar en lo posible* [...] *la organización corporativa de la Sociedad, que ha cristalizado últimamente en la promulgación de la Carta del Trabajo en Italia*". Aquesta carta va ser l'instrument legal que havia de regir l'Estat corporatiu italià durant el totalitarisme feixista. Convertida en llei el 1928, constava de quatre seccions, en la primera de les quals es definia l'"Estat corporatiu" com "un organisme que té finalitats, vida, mitjans d'acció superiors per la seva potència i duració als individu aïllats o agrupats que la composen. És una unitat moral, política i econòmica que es realitza íntegrament en l'Estat feixista...".

Les cambres també havien de publicar una memòria anual, que havien d'enviar al ministeri del qual depenguessin en cada moment

El 6 de maig anterior a la publicació d'aquest butlletí, un Reial decret promulgava el reglament definitiu de les cambres, alhora que les convertia en provincials, tal com s'ha explicat en un capítol precedent. El president de la Cambra gironina expressava la seva satisfacció perquè "*el actual Gobierno presidido por el Marqués de Estella, cuya acertada actividad legislativa, regulando los diversos aspectos de la vida nacional, es de todos reconocida, ha prestado atención a los unánimes deseos expuestos por las Cámaras de la Propiedad*". Així, tot unificant les diferents disposicions normatives que les regulaven, se les equiparava a les cambres de comerç, indústria i navegació i se les dotava de "*la autoridad suficiente para intervenir en los conflictos relacionados con la propiedad urbana que con harta frecuencia se presentan y están obligadas a estudiar, en sus diversos aspectos, para proponer a los Poderes públicos su solución*".

En la darrera part del seu escrit, Ferran Casadevall, ben complagut amb l'actuació del govern, aprofita per felicitar-lo "*en particular al Inteligente Ministro del Trabajo Sr. Aunós, por la forma en que ha servido los intereses de la clase que representamos*". Però tot i així el president no s'està de recomanar als propietaris que "*den calor y vida a la institución que bajo tantísimos aspectos debe beneficiarles*". I fa un esment a una qüestió que preocupava en tant que la col·legiació era obligatòria: "*Y no consideren jamás como un recargo sobre la contribución, las módicas cuotas con que cooperaran a su existencia y desarrollo, como dice muy bien, en uno de sus artículos, el Real Decreto que aplaudimos*".

L'Estat feixista italià està també en el rerefons d'una altra qüestió. En el butlletí número 34 de maig i juny de 1928

s'informava d'una circular que el governador civil adreçava als alcaldes de la província. Amb la circular hi anava inserida una Reial ordre (del ministeri de Treball, de 24 de maig) perquè ells "*la den la mayor publicidad posible, por los medios usuales en cada localidad*". Es tractava de "*dictar las disposiciones convenientes para que se constituyan Asociaciones de Inquilinos en las circunscripciones de las Cámaras de la Propiedad, donde no las hubiere* [para] *contribuir al éxito de una Empresa tan conveniente al interés general como es la constitución de los Comités paritarios de la vivienda*", uns òrgans que es contemplaven en el reglament definitiu sobre el funcionament de les cambres. Aquests comitès i d'altres de semblants venien d'una mica enrere. L'esquema doctrinal del corporativisme primoriverista sortia de la necessitat de solucionar l'anomenada "qüestió social" mitjançant una alternativa: la intervenció de l'Estat en els problemes socials, enquadrant classe obrera i patronal en estructures no sindicals de conciliació obligatòria. Des del començament de la dictadura, el cap del govern (que pretenia del nou règim un indubtable caràcter regeneracionista) va intentar-ne la institucionalització, fascinat per l'exemple del feixisme italià. Com és sabut, la teoria que fonamenta l'assaig corporatiu la va desenvolupar qui era el ministre de Treball, Eduard Aunós, que havia escrit que "*este nuevo Estado se caracteriza no solo por su* intervencionismo *en los temas sociales sino también por su* sentido ético*, ya que el Estado debe velar por el bien colectivo obligando a los intereses individuales a subordinarse al interés general*". Del seu ministeri depenia tot allò referit a l'habitatge.

La RO tenia la finalitat, doncs, de fer conèixer la creació d'aquells comitès paritaris de l'habitatge i "*para que la clase de inquilinos tenga oportuno y pleno conocimiento del derecho que se le reconoce a intervenir en las funciones de esos Comités*". Per complir amb aquest mandat, s'instava els governadors civils a difondre l'existència de la norma amb la qual s'iniciava la creació d'aquests òrgans. Estarien formats per una representació de les cambres i una altra d'igual de les associacions de llogaters legalment constituïdes. Aquestes associacions havien de saber que per fer front a les despeses que comportessin els comitès podien percebre fins al dos per mil de l'import del lloguer dels seus associats. I un aspecte important: "*Solo tendrán derecho a formar parte de los Comités los inquilinos legalmente Asociados, y no percibirán los beneficios que del funcionamiento de aquéllos se derive más que los que se hallen al corriente en el pago de la cuota que les hubiese correspondido*".

Dos números després d'aquell butlletí es publicava el Reglamento provisional para la organización y funciones de los Comités Paritarios de la Vivienda. Constava de quatre capítols, 34 articles, una disposició addicional i dues de transitòries, per regular les atribucions dels comitès, qui en formaria part, el procediment de treball i els assumptes en els quals tindrien competències. Tot plegat per a uns òrgans que, excepte en les grans ciutats, no només no van ser efectius, sinó que les cambres de la propietat, i la de Girona entre elles, mai no van acceptar.

Fent un salt enrere, el febrer de 1923 Joan Pich i Pon, president de la Cambra de la Propietat de Barcelona, havia visitat Girona. Com a president del Consell Regional de Cambres Urbanes de Catalunya va presidir un ple de la corporació gironina el dia vint. El butlletí número 12 recull que Ferran Casadevall el va presentar com l'home "*a cuya actividad, inteligencia y acertadas gestiones debe la propiedad Urbana, en estos últimos tiempos, las mejoras, el respeto y el prestigio con los que va abriéndose camino*". Va dir que havia convocat aquesta sessió extraordinària urgent aprofitant la presència del convidat a la ciutat per tal que exposés "*la necesidad imperiosa de oponerse a Nuevos tributos o gabelas, mostrándola en una acción mancomunada con los demás contribuyentes*". En el seu discurs, Pich i Pon va carregar contra el fisc, "*que es insaciable. La propiedad es de los varios elementos de riqueza del país, el más castigado, sin duda por que caracterizando*

Butlletí de novembre-desembre de 1931, amb foto de portada de Joan Pich i Pon, president de la Cambra de Barcelona i del Consell de Cambres de Catalunya, entre altres càrrecs, convidat per la Cambra gironina a fer una conferència, en una visita a la ciutat per negociar amb l'Ajuntament en nom de la seva empresa elèctrica

a los propietarios de Urbana una gran pasividad, no hay reparo para el Gobierno y los Municipios en dar azotes a quien pasivamente los aguanta".

Joan Pich i Pon era a Girona negociant l'entrada a la ciutat de la Cooperativa de Fluido Eléctrico (CFE), dedicada a la generació i distribució d'electricitat. Un grup de poderosos industrials l'havia fundat a Barcelona el 1920 com una societat cooperativa de caràcter mixt. Per iniciar la seva activitat va adquirir Hidroenergía del Cadí, una companyia creada l'any anterior, de la qual n'era president Josep Caralt, comte de Caralt, i Pich i Pon *alma mater*, i Sociedad Española de Construcciones Eléctricas, constituïda el 1912 per ell mateix. La CFE va començar la seva activitat el 1924 i la va iniciar a les comarques gironines en arrendar les instal·lacions d'Empresas Eléctricas, S. A.

El butlletí repetidament es va fer ressò de la llarga polèmica a l'entorn del subministrament d'aigua potable a la ciutat de Girona, qüestió de la qual s'ha parlat a bastament en el capítol precedent. La protesta davant de les deficiències del servei o la lluita contra la seva municipalització, a través de l'adquisició de l'empresa, van portar la Cambra a fer efectiu un lideratge, volgudament o no, que li va anar molt bé per afermar la seva situació davant de la ciutadania. Gairebé en cada exemplar del butlletí hi havia alguna referència a la qüestió. Fins i tot un dels números, el de juliol de 1923, es va dedicar a tractar únicament aquest tema: vint-i-tres de les vint-i-quatre pàgines van ocupar-se a reproduir documents que hi estaven relacionats.

Congressos sobre edificació nacionals i internacionals, el congrés mundial de cambres de la propietat, que se celebrava cada any, i assemblees de cambres eren temes que la publicació desenvolupava. Tanmateix, normalment no ho feia en sentit "informatiu" sinó donant a conèixer alguna ponència o aportació que s'hi hagués presentat. És el cas, per exemple, del congrés de la Unión Internacional de la Propiedad Urbana, amb representació de prop de dues mil cambres de països com Bèlgica, Dinamarca, Espanya, França, Gran Bretanya, Holanda, Itàlia, Mònaco, Romania i Rússia, que se celebrà a París, i del qual el butlletí publicà els estatuts.

O de la Conferencia Nacional de la Edificación encarregada pel Ministeri de Treball, Comerç i Indústria a l'Instituto de Reformas Sociales, celebrat a Madrid del 28 de maig al 4 de juny de 1923. Prèviament a la celebració de la trobada, l'esmentat Institut havia passat una enquesta sobre l'acció que a l'entorn de l'edificació havien de fer els poders públics, com hi haurien d'intervenir el sector bancari i el capital privat, transports i comunicacions, etc. Doncs bé, en relació amb això, el butlletí de setembre d'aquell any informava que la Cambra gironina delegava la seva representació en la de Barcelona, en nom de la qual Francesc Carreras Candi, president de la comissió d'Edificació i Higiene, va fer -en l'esmentada conferència-, una ponència. Carreras, que fou historiador, geògraf, advocat, regidor de l'Ajuntament de Barcelona durant més de 30 anys, de família materna de Castelló d'Empúries, va ser director d'una celebrada *Geografia General de Catalunya*.

En la seva aportació a la conferència, Francesc Carreras Candi diu que l'acció de l'Estat en el problema de l'edificació s'ha de veure de tres maneres: positiva, negativa i de tutela. Aquestes accions havien de ser:
"*A) Acción positiva. 1º Dando habitación a sus funcionarios, mediante construir edificios a propósito [...]. 2º Construyendo edificios para todas sus oficinas aún las más modestas, como escuelas nacionales de párvulos, recaudatorias de contribuciones, etc. [...]. 3º Habilitando edificios públicos sin finalidad determinada, como resto de exposiciones, museos más o menos nominales...*

B) Acción negativa. 1º Eximiendo de toda clase de tributos y obligando a las Corporaciones provinciales, Municipales y Mancomunidades a que también los eximan por un periodo de 10 años a todas las edificaciones cuyos cuartos independientes tenga un alquiler que no exceda de 125 pesetas mensuales [...]2º Suprimiendo la tasa de alquileres en los edificios actualmente construidos [...]. 3º No impidiendo los desahucios motivados por obras cuando éstos tengan por objeto aumentar el número de habitaciones...

C) Acción tutelada. 1º Garantizando un interés anual, que podría ser el 6 por 100, a las empresas tranviarias que construyesen durante el plazo de 5 años líneas de unión con los suburbios poco habitados. 2º Sujetando los solares sin edificar a los preceptos de la ley de Expropiación forzosa [...]. 3º Facilitando préstamos a las cooperativas de funcionarios que prefiriesen tener casa propia en vez de la que el Estado pudiera darles..."

L'obligatorietat de pagar

La reglamentació sobre lloguers va ser una altra qüestió -també l'hem tractat en el capítol anterior- que va perdurar mentre ho va fer la publicació, és a dir, fins ben entrat el 1936. L'erràtica legislació a l'entorn de l'edificació en tots els seus aspectes va ocupar moltes pàgines. Per exemple, les del número 20, en el qual, sota el paraigua de "Funciones y atribuciones" se'n destinaven sis a exposar les "*Conclusiones aprobadas por la grandiosa asamblea nacional de toda la propiedad urbana, reunida en Barcelona el día 20 de Junio de 1924*" per combatre la normativa que impedia l'augment de lloguers i "*esas campañas insidiosas contra la propiedad a la que se la supone por espíritus, o ignorantes o perversos, como causante del aumento de los alquileres*".

Tanmateix, no sempre s'arribava a complir amb allò preceptuat des de l'Administració central, atesa la mancança, en les petites capitals de província, del personal funcionarial necessari no només per inspeccionar sobre allò legislat sinó fins i tot, en ocasions, per donar resposta a les demandes que hi feien referència. Un exemple pot ser la Reial ordre de 9 d'agost de 1923, que es donava a conèixer en el butlletí d'octubre, sobre les "*condiciones higiénicas mínimas de las viviendas*". D'entrada, ja només el primer article es feia molt difícil de portar a la pràctica, sobretot en poblacions mitjanes i petites: "*En lo sucesivo no se autorizará la habilitación de nuevas viviendas mientras estas no reúnan las condiciones mínimas higiénicas que se detallan en los artículos siguientes, debiendo cuidar los Ayuntamientos de las más rápida higienización de todas aquellas viviendas que en la actualidad no reunieran las condiciones aludidas acudiendo para conseguir dicho objetivo a los procedimientos que se enumeran en la presente disposición*". Però no era només la incapacitat real de portar a terme inspeccions i regulacions, sinó que la mateixa manca d'habitatge no permetia als ajuntaments ser massa estrictes a l'hora de fer normes per a l'escadussera construcció que la crisi permetia.

Una qüestió que en els seus anys inicials preocupava de manera notable les cambres de la propietat eren les

Tots els propietaris de finques urbanes havien de pertànyer obligatòriament a les cambres de la propietat

diferents raons que esgrimien alguns propietaris per no formar-ne part, per no pagar les quotes corresponents o els entrebancs que posaven per no oferir a aquests organismes tota la informació cadastral referida a les seves finques. Veient les continuades accions davant d'organismes judicials per part de les cambres per fer complir l'obligació que emanava del reglament de 1920, el govern es trobava sovint obligat a dictar disposicions, reial ordres, etc. recordant aquella obligació. El butlletí de desembre de 1923 en recull un bon exemple. Sota el títol genèric de "Legislación", s'hi publicaven fins a quatre disposicions "*imponiendo a los propietarios de fincas urbanas la ineludible obligación de satisfacer la cuota asignada por la Cámara, y la de declarar las fincas que en la actualidad posean, y las adquisiciones o enajenaciones que en lo sucesivo efectúen*": una Reial ordre que ratifica aquella obligatorietat, una circular

de la Fiscalia del Tribunal Suprem respecte a l'obligatorietat de les quotes, una altra Reial ordre reiterant l'obligatorietat que tenien els propietaris de comunicar a les cambres les finques que estiguessin sota el seu domini i una tercera Reial ordre establint la liquidació de les finques urbanes del Cadastre. En aquest sentit, el butlletí següent recollia un acord de ple segons el qual es feia avinent als propietaris comunicar a l'entitat les seves finques urbanes. Se'ls deia:
"*Dos de las funciones propias de esta Cámara: la formación de estadísticas relacionadas con la propiedad Urbana, y la confección y rectificación del censo Electoral de sus Asociados no han podido cumplirse mas que bastante imperfectamente por carecer de Fuente directa que proporcionara los datos correspondientes. Por esta causa el movimiento de la propiedad Urbana en esta capital en sus aspectos interesantes de valor, incremento, traspasos, enajenaciones, gravámenes, cancelaciones, no ha podido ser recogido y registrado con aquella minuciosa exactitud que exige la confección de una verdadera estadística. Por igual motivo el censo electoral de los Asociados de esta Cámara resulta deficiente: figuran en él gran número de propietarios fallecidos.*

Y es que aún cuando la recolección y clasificación de los datos para las estadísticas, y la depuración del censo se hayan efectuado con el mayor cuidado no se ha empleado otro medio para hacerlo, que el de acudir a la Delegación de Hacienda, Registro de la Propiedad, Oficina del Catastro y Ayuntamiento, y la practica ha probado que los datos recogidos en estas Corporaciones han resultado o deficientes o atrasados...".

En molts butlletins hi havia l'apartat "Legislación", que recollia la normativa dictada entre la publicació del número anterior i el que corria, i en el qual apartat també tenien cabuda decisions de tribunals, normatives municipals, etc. que feien referència directa o indirecta a la propietat urbana, com podien ser, per exemple, els pressupostos municipals de l'Ajuntament. O, també, algunes de les nombroses reials ordres que n'aclarien d'altres de dictades amb anterioritat. Per exemple, la "*Real Orden de 3 de Marzo aprobando las reglas aclaratorias para la aplicación del Real decreto de 19 del pasado mes de Febrero otorgando beneficios y ventajas para la construcción de viviendas económicas en edificios ya existentes dentro de poblaciones de más de 20 mil habitantes*", que aparegué en el número 17 de febrer i març de 1924.

L'arbitri municipal sobre solars urbans sense edificar fou un altre d'aquells temes que es van arrossegar durant anys. D'entrada, calia definir quan eren o no "urbans", atès que, en opinió de les cambres, els ajuntaments n'incloïen molts que, una mica allunyats de l'estricte centre urbà, es trobaven en zones que ni tan sols es veien afectades per cap planejament urbanístic. La polèmica es va iniciar en promulgar-se l'Estatut Municipal del 8 de març de 1924. Un Reial decret dictat el setembre anterior havia dissolt els 9.254 ajuntaments existents aleshores a l'Estat. El motiu esgrimit per Primo de Rivera era "*descuajar el caciquismo*" que representaven substituint-los per altres escollits en eleccions. Tanmateix, amb la declaració de l'estat de guerra, va substituir governadors civils, alcaldes i presidents de les diputacions majoritàriament per militars. Els ajuntaments es van substituir per juntes vocals integrades per les diverses classes de contribuents mentre no es celebressin eleccions, que no es van fer mai. I les cambres van recórrer aquell Estatut perquè, segons s'hi deia, "*son solares en una población, todos los terrenos situados en la misma*", segons es recollia en el butlletí número 19.

En relació amb l'Estatut en qüestió, en la publicació de desembre de 1924 i gener de 1925, es recull una "Exposició" lliurada a l'alcalde de Girona, Jaume Bartrina, però enviada, també, "*a todos los Ayuntamientos de Municipios Cabezas de partido judicial, y de poblaciones importantes de esta provincia*". Fruit d'una assemblea de cambres, l'escrit estava signat, en representació de totes elles, pels presidents de les de Madrid, Barcelona, Bilbao, Saragossa, Sevilla, València i Vitòria, i volia ser un crit d'alerta davant la possibilitat d'augmentar els impostos a la propietat:
"*El nuevo Estatuto Municipal concede una amplia autonomía política a los Ayuntamientos, que naturalmente ha tenido que corresponderse con una amplia autonomía financiera [...]. Contraería una enorme responsabilidad quien la sofisticara y prevalido de aquella amplia auto-*

nomía financiera que concede, la utilizara en daño de la economía del contribuyente [...]. Y el libro 2º contiene un verdadero peligro en la autorización de arbitrios con fines no fiscales, pues tal falta de concreción de cuales son estos, puede ocasionar un abuso en la aplicación de los mismos que haga imposible la vida de la propiedad urbana, sobre la que suelen pesar la mayoría de aquellos arbitrios.

Conviene precisar aquí y anatemizarla, la tendencia general, en la mayoría de los grandes municipios españoles, de perseguir con innumerables arbitrios e impuestos de todas clases a la propiedad urbana, la que sufre una verdadera invasión de gabelas [...]. Cuando algún Ayuntamiento se ve agobiado por el déficit o quiere reforzar sus ingresos, no se le ocurre otro medio que el de imponer un arbitrio más a la propiedad [...]. Jamás la propiedad se ha negado a satisfacer en la debida proporción los arbitrios e impuestos que exige la vida de los municipios, pero no puede consentir que por falta de austeridad en los gestos se pretenda estrujarla para obtener los ingresos [...]. Por lo que se refiere a la propiedad urbana, se ha llegado ya al máximo de su potencialidad contributiva, de forma, que mientras duren las actuales circunstancias, es absolutamente imposible pretender nuevos sacrificios".

El 1924 el ple estava format per Ferran Casadevall Rosés, president; Salvador Auguet Ametller i Josep M. Reitg Martí, vicepresidents; Josep Gimbernat Pons, Joan Prat Boussareny, Narcís Xifra Masmitjà, Eduard de Fonsdeviela Díaz, Manuel Almeda Esteva, Ramon de Berenguer de Llobet, Joaquim Franquesa Barceló, Narcís Pérez Xifra, Melitó Salellas Fábregas, Josep Homs Fábregas, Pere Pol Missé, Pere Quera Bosch, Bernat Casellas, Fábregas, Ramon Puig Ribas i Narcís Ordeix Figueras, membres del ple.

L'any següent, Isidre Bosch Bataller va substituir Pere Quera, per mort d'aquest. Ricard Mataró Mas exercia de secretari.

La Junta de Govern la integraven Ferran Casadevall, president; Salvador Auguet, vicepresident 1r; Josep M. Reitg, vicepresident 2n; Josep Gimbernat, comptador; Joan Prat, tresorer; Narcís Xifra i Eduard de Fonsdeviela, vocals, i Ricard Mataró, secretari.

El Ple el constituïen les següents comissions permanents: econòmica d'hisenda; de legislació civil i fiscal; de relacions exteriors i assumptes indeterminats; d'urbanització i sanejament i de contractes sobre la propietat.

Cens de 1924:

	Nombre	**Grup**	**Categoria**	**Contribució** (en pessetes)
	455	1r	1a	11.488,10
	221	1r	2a	15.358,47
	197	2n	1a	29.035,50
	80	2n	2a	20.158,43
	80	3r	1a	30.645,42
	52	3r	2a	42.873,68
Total	1.085			149.559,68

L'escala de quotes era la següent:

Grup	**Categoria**	**Classe**	**Contribució** (en pessetes)	**Quota**	**Periodicitat**
1r	1a	1a	Menys de 6 ptes.	0,10	Anual
		2a	De 6 a 12	1,50	Anual
		3a	De 12 a 20	3,00	Anual
		4a	De 20 a 30	4,80	Anual
		5a	De 30 a 50	1,50	Trimestral
	2a	1a	De 50 a 75	3,00	Trimestral
		2a	De 75 a 100	4,50	Trimestral
2n	1a	1a	De 100 a 150	6,00	Trimestral
		2a	De 150 a 200	7,50	Trimestral
	2a	1a	De 200 a 250	8,00	Trimestral
		2a	De 250 a 300	8,50	Trimestral
3r	1a	1a	De 300 a 450	9,00	Trimestral
		2a	De 450 a 500	10,50	Trimestral
	2a	1a	De 500 a 750	12'00	Trimestral
		2a	Més de 750	15'00	Trimestral

Un banc, en el punt de mira

De forma més o menys generalitzada, el butlletí es feia ressò de les ordenances, especialment pel que feia referència a les del municipi de Girona. En el número 21, per exemple, dedicava catorze pàgines a l'ordenança per a construccions i instal·lacions generals, amb un llistat dels carrers per categories i les tarifes per a qualsevol tipus d'obra. I també es feia ressò de queixes referides a l'actuació negligent de certes entitats bancàries davant de suspensions de pagaments o fallides bancàries. En aquest sentit, es recollia un escrit signat pel membre del ple Joaquim Franquesa dirigit al Directori Militar amb la intenció que "*con disposiciones eficaces sancione los abusos que con aquellos actos se cometen*". Talment com si aquells homes de 1925 visquessin gairebé un segle més tard, escrivien el que segueix:
"*Vienen repitiéndose por desgracia, los casos de suspensión de pagos de entidades bancarias, de los cuales se cuentan en nuestra provincia varios casos, debidos no pocas veces a ciertas especulaciones a las que no acompaña la licitud o por lo menos la prudencia necesaria en el empleo de los capitales que se les confía, y dándose en otras ocasiones el caso de existir entidades bancarias que escudadas en la buena fe del público, y en su ignorancia en medir el alcance y verdadero significado de la fraseología empleada en los documentos mercantiles y con censurable abuso de confianza, tergiversan los términos de una operación, suponiendo la existencia de un contrato que el cliente está muy lejos de sospechar haber otorgado* [...]. *No son pocos los propietarios que con tal ilegal proceder han perdido sus Ahorros, y es llegado el caso de que se ponga remedio al mal, estableciendo serias sanciones para aquellos banqueros que en tal forma abusan de la confianza y credulidad del público...*".

Els bancs, eren les entitats que més nodrien els espais publicitaris del butlletí. Per les seves pàgines hi van passar, publicitàriament, el Banc de Catalunya, l'Urquijo Català, la Banca Busquets, l'Hipotecari, el de Préstecs i Descomptes i el Comercial de Barcelona. Fins i tot hi ha un anunci curiós a redós de les finances: "Hipotecas. Siempre capital disponible. J. Aguilar. Hotel Peninsular", com si el "bancari" tingués una habitació com a despatx... Encara respecte als bancs, però en un sentit molt diferent, el butlletí corresponent també es feia ressò de la creació del Banc de la Propietat, segons un acord adoptat pel comitè executiu de les cambres urbanes. En un inici es tractava de crear una entitat l'àmbit de la qual seria tot l'Estat, "*al objeto de promover la construcción de núcleos de viviendas para la clase media y modesta, cuyos alquileres oscilarán entre 40 y 100 pesetas mensuales por cuarto, que son precisamente las habitaciones que escasean en estos tiempos, con lo que, indudablemente, se solucionaría el problema de la vivienda*".

Un altre dels acords d'aquell òrgan cameral va ser crear en cada entitat una secció "*encargada de recoger para la sucesivo cuantas quejas formulasen los inquilinos por abusos manifiestos cometidos por los propietarios tanto si son o no objeto de intervención judicial, formándose una Estadística la que se remitirá a la Comisión de las Cámaras de la Propiedad [...]. Dicha estadística vendría a constituir un elemento de juicio de innegable eficacia y daría ocasión a que las Cámaras de la Propiedad, al acudir al Poder público, demostrasen que antes de pedir el ejercicio de sus derechos, han hecho cumplir a los propietarios sus deberes*". Per bé que el desig de crear un Banc de la Propietat sí que es va portar a terme, el de formalitzar una estadística de queixes de propietaris, si més no a la Cambra de Girona, no hi ha cap document que acrediti que es pogués materialitzar.

Per qualificar les assemblees, reunions, manifestacions, etc., que celebraven les cambres normalment s'utilitzaven adjectius superlatius com "magna", "grandiosa", "solemne" o d'altres de sinònims. Aquest era, de fet, el llenguatge propi de l'època, i no només d'aquestes entitats. En qualsevol periòdic hom pot trobar expressions semblants amb la intenció de fer avinent al lector la importància que els organitzadors donaven a un acte o esdeveniment que ells mateixos havien portat a terme. Però aquests qualificatius contrasten amb la realitat de crisi que, en els anys vint, vivien les nostres ciutats. N'és un exemple el document que recull les conclusions de la "magna reunión" de cambres celebrades el juny de 1925 a València, i de la qual es va fer ressò el butlletí de juny i juliol del mateix any. I en dibuixen una bona perspectiva:

"[...] *La exuberancia de los años de la guerra, la plétora de dinero de aquellos días, el afán de negocios y la paz que nuestras ciudades brindaban a los extranjeros, no solo ha desaparecido, sino que se perciben de extremo a extremo del país los dolorosos efectos de una profunda crisis. Si en estas condiciones no se apresta el Gobierno a permitir que los propietarios de fincas urbanas perciban las rentas proporcionadas a la carestía de vida en todos los órdenes, que cuidará de controlar la propia ley de la oferta y de la demanda, ésta, lejos de restablecer, se alejará cada dia más, por que no habrá quien construya y la crisis, efecto de la paralización en el ramo de la construcción, afectará a multitud de engranajes de la máquina económica y social de la nación* [...]. *Multitud de factores influyen poderosamente en el encarecimiento de la habitación, y entre ellos y como más importantes la mano de obra; los materiales de construcción y la intervención del Estado, de los Municipios y de las Diputaciones provinciales* [...]. *Requiérese pues que se rebaje el precio del transporte y los aranceles de importación de materiales de construcción...*".

Els homes de les cambres creien tenir una solució per ajudar a pal·liar la crisi, alhora que els permetria augmentar el seu poder, el Banc de la Propietat:
"[...] *Solicitar del Poder público la creación del banco de la Propiedad, llamado a ejercer una alta y valiosa influencia en la solución de los graves males que aquejan a la propiedad. No solo se fomentaría así la construcción media y modesta que tanto se necesita, sino que permitiría de esta guisa, promover la edificación de cuantiosos solares que por falta de medios no pueden realizarse hoy y sobre todo la reparación e higienización de casa para dotarlas de cuantas comodidades hacen atractivo el hogar*".

En referència a aquest banc, i segons el resum publicat en el butlletí corresponent, la Junta Consultiva de Cambres va aprovar, el 4 de maig de 1928, nomenar "*a los Sres. Don Luis de la Peña, Don Gumersindo Claramunt, Don Juan A. Mas Yebra y Conde Casa Fuerte para que redacten un proyecto de Banco de Crédito de la Propiedad Urbana, cuyo proyecto será despues sometido a informe de todas las Cámaras*".

Una Reial ordre de 1930 autoritzava la creació d'aquest banc. En el projecte presentat gairebé dos anys abans s'explicava que la nova entitat es proposava "*la movilización de la riqueza que representa la Propiedad Urbana y además, mediante la administración de fincas, la realización de préstamos en mejores condiciones que cualesquiera otras entidades a los propietarios que necesiten reformar o sanear sus fincas o hacer otra clase de desembolsos en relación con éstas*". I és que es considerava convenient "*dotar a la propiedad urbana, al igual que otros sectores de la economía nacional, de un instrumento eficaz de créditos que transforme y valorice la riqueza que aquella representa*".

Les cambres que volguessin subscriure accions havien d'enviar al ministeri un certificat conforme s'havia aprovat per ple la decisió de voler formar-ne part, el nombre d'accions a adquirir, els terminis per al pagament, que es podia fer en diverses anualitats, els drets que li pertocarien, el nombre de consellers del banc que li correspondrien, i un certificat del contracte subscrit entre la cambra i l'entitat gestora del banc. A la Cambra de Girona se la va autoritzar a adquirir o subscriure accions el 23 de juny, pocs dies després que se n'aprovés la creació. En el desconeixement del funcionament i resultats inicials d'aquesta entitat bancària, hom ha de creure que devien ser bons si ens atenem a allò publicat en el butlletí número 53, de 1931. En el resum dels acords presos per la Junta Consultiva de 10 de juny d'aquell any hi figura explicar que "*el Comité Internacional* [de cambres] *aconseja a todos los países adheridos la organización de un Banco de la Propiedad a semejanza del constituido en España*".

La memòria d'activitats de l'any econòmic 1926-1927 conté una curiositat en l'apartat "Constitución de la Cámara". I és que els membres que en formaven part perdien la seva condició de membres si deixaven d'assistir a un nombre determinats de sessions sense justificar el motiu o sense excusar-se'n. És per això que vetllant pel compliment del Reglament "*y a fin de que todos los miembros pongan el interés debido en el desempeño del cargo para que fueron elegidos, el Pleno de la Cámara acordó declarar la pérdida del cargo de los Sres. D. Ramón de Berenguer y de Llobet, D. Ramón Puig y Ribas, D. Narciso Pérez Xifra y D. Eduardo de Fonsdeviela Díaz*".

Així, el ple va quedar format per:
President: Fernando Casadevall Rosés; vicepresidents: Salvador Auguet Ametller i Josep. M. Reitg Martí; membres: Francesc Bartrina Bustins, Joan Prat Boussarenys, Narcís Xifra Masmitjà, Miquel Ferrer i Guillem, Manuel Almeda Esteva, Llucià Güell i Faura, Joaquim Franquesa Barceló, Josep Mirandes Medrano, Melitó Salellas Fàbregas, Josep Homs Fàbregas, Pere de Pol Missé, Isidre Bosch Bataller, Bernat Casellas Fàbregas, Martí Regàs Catà, Narcís Ordeix Figueras; secretari: Ricard Mataró Mas.

La Junta de Govern va quedar constituïda pels següents integrants:
President: Ferran Casadevall; vicepresident 1r: Salvador Auguet; vicepresident 2n: Josep M. Reitg; comptador: Bernat Casellas; tresorer: Joan Prat; vocals: Narcís Xifra i Josep Mirandes; secretari: Ricard Mataró.

Les successives reformes tributàries que implantaven els governs eren contestades tant per les organitzacions patronals (Foment del Treball, Unió Patronal de Girona) com per les organitzacions corporatives (cambres de la propietat, de comerç i indústria, mineres, agràries, etc.). En el butlletí número 29, que corresponia a gener-març de 1927, es van dedicar 17 de les 24 pàgines a tractar "La reforma tributaria y la intervención de los contribuyentes". Després d'aquest títol s'explica que "*la Cámara de la Propiedad Urbana de Barcelona, integrada por más de 24.000 asociados, reunida en grandiosa Asamblea, con asistencia de los señores presidentes y de sendas y nutridas representaciones de todas las Cámaras de la Propiedad Urbana de Cataluña, aprobó por aclamación, el día 29 del pasado enero, el informe, que como leal y sincera expresión del pensamiento de la propiedad urbana de Cataluña, se elevó al Gobierno a los efectos de la exposición pública del Proyecto de Reforma tributaria y de impuesto sobre la renta, inserto en la «Gaceta» de 18 de diciembre de 1926. El informe insuperablemente documentado y razonado, es extensísimo, y por tanto imposible de reproducir en el presente Boletín.*"Davant d'aquesta impossibilitat, la Cambra gironina va decidir publicar la conferència que va fer, amb aquell títol, Luís de la Peña y Braña, president de la Cambra de Madrid, el 2 de març de 1927 a la Reial Acadèmia de Jurisprudència i Legislació. A continuació es tracta un altre aspecte normatiu polèmic: el projecte de Reial decret per al lloguer de locals per a comerços i indústries. La Confederació Gremial Española, responent la Cambra de Barcelona, va sotmetre a estudi el projecte. I, des de Barcelona, es va demanar a la de Girona que n'emetés un dictamen "*con el fin de regular definitivamente los contratos de alquiler de locales ocupados por comercios e industrias*".

El número 30 tracta dos temes transcendentals que, a la llarga, significaren la refundació de l'entitat. I prova d'això n'és que va encapçalat per un article signat pel president, Ferran Casadevall, que ocupa les dues primeres pàgines. D'una banda, es tracta del Reglamento definitivo para la organización y funcionamiento de las Cámaras de la Propiedad urbana. De l'altra, la comunicació del mateix president que la Cambra havia estat autoritzada a ser provincial.

Les quotes per al nou cens provincial quedaven establertes segons s'expressa en el quadre adjunt:

Grup	Categoria	Classe	Contribució	Quota	Periodicitat
1r	1a	1a	De 0,01 a 6	0,10	A (anual)
		2a	De 6,01 a 12	1,50	A
		3a	De 12,01 a 20	3,00	A
		4a	De 20,01 a 30	4,80	A
		5a	De 30,01 a 50	1,50	T (trimestral)
	2a	1a	De 50,01 a 75	3,00	T
		2a	De 75,01 a 100	4,50	T
2n	1a	1a	De 100,01 a 150	6,00	T
		2a	De 150,01 a 200	7,50	T
	2a	1a	De 200,01 a 250	8,00	T
		2a	De 250,01 a 300	8,50	T

Grup	Categoria	Classe	Contribució	Quota	Periodicitat
3r	1a	1a	De 300,01 a 450	9,00	T
		2a	De 450,01 a 500	10,50	T
	2a	1a	De 500,01 a 750	12,00	T
		2a	De 750,01 a 5.000	15,00	T
		3a	De 5.000,01 a 10.000	20,00	T
		4a	De 10.000,01 a 15.000	25,00	T
		5a	De 15.000,01 a 20.000	50,00	T
		6a	De 20.000,01 a 25.000	75,00	T
		7a	De 25.000,01 a 50.000	100,00	T
		8a	Més de 50.000,01	125,00	T

La de 1927 és la primera memòria que abraça l'any natural. El 6 de maig s'havia aprovat el nou reglament que regulava el funcionament de les cambres. També establia que algunes d'aquestes entitats podien ser provincials, com s'esqueia en el cas de la de Girona. És per això que es publicava "*el territorio sobre el cual extiende su jurisdicción la misma* [que] *abarca todos los pueblos, aldeas, lugares y caseríos de la Provincia*", amb el llistat dels 238 pobles que hi havia en aquell any, que han passat a ser, actualment, 230. Amb aquesta ampliació territorial, el cens de la Corporació, a 25 de juny de 1928, publicat en el butlletí de setembre, era el següent:

Grup	Categoria	Nombre	Contribució
1r	1a	45.604	467.170,41
	2a	2.715	188.410,31
2n	1a	1.390	192.402,74
	2a	403	98.445,15
3r	1a	279	105.326,75
	2a	175	157.980,75
	Total	50.566	1.209.736,11

Sense inauguració i amb conflictes de competències

En les publicacions institucionals, com és el cas dels butlletins, hom es fixa en els continguts per intentar conèixer més aquella institució i la seva repercussió social. La Cambra de la Propietat de Girona va tenir, sobretot fins a l'esclat de la Guerra Civil, una projecció política, econòmica i social molt notable tant cap a la ciutat com cap al conjunt de les comarques. Per la pròpia naturalesa de la institució, els homes que la formaven (la primera dona no en formà part fins entrat el segle XXI) gaudien d'una influència econòmica ben destacable. I és en aquest sentit com s'ha de veure que la publicació dediqui un bon espai (tres de les setze pàgines del número 39, que corresponia al març i abril de 1929) a la inauguració del local de la delegació de la Cambra a Figueres, el 17 de març. Dues d'aquelles pàgines reprodueixen la informació apareguda a *El Ampurdán*.

La inauguració, segons aquest periòdic figuerenc, es va fer "*con la solemnidad propia*". No n'hi havia per menys. És per això que resulta sorprenent que en el número següent, el de maig-juny, hi aparegui aquest "avís":
"*La Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de esta Provincia de Gerona, se complace en poner en conocimiento de sus Sres. asociados propietarios por urbana de esta Provincia y al público en general que desde 1º de Junio han quedado instaladas definitivamente sus oficinas en la casa propiedad de la misma, sita en la Calle de Ciudadanos, nº 12, principal, teniendo señaladas sus horas de despacho de diez a trece y de diez y seis a diez y nueve, de los días laborables. Delegaciones: Figueras, calle de Vilallonga, nº 11*".

A continuació, dues pàgines més amb els serveis que s'oferien. Tanmateix, cap crònica, cap acte d'inauguració; si més no, no apareix reflectit en cap dels diaris gironins del moment una possible inauguració de la seu central. Tot el contrari de com es va fer, també, amb la inauguració de la delegació de Puigcerdà (número 47, de 1930); la de Sant Feliu de Guíxols i de Santa Coloma de Farners (número 50, 1931); la d'Olot (número 53, de 1931) o la de la Bisbal (número 56, de 1932). En la memòria de 1929 i en l'apartat destinat a parlar del "Local", s'explica el procés d'adquisició de l'edifici de la seu i de les obres que s'hi havien fet al llarg de l'any "*al objeto de poderlo dejar terminado para su inauguración en el de 1930, en la Memoria de cuyo año reservamos el describir el edificio y dar cuenta de su inauguración*". Malauradament, no es conserva el número 48, de 1930, que és on, presumiblement, hi havia aquesta memòria, ni es conserva tampoc cap exemplar d'aquest document, d'entre els que es van imprimir, com cada any. Altrament, tampoc s'ha localitzat a la premsa que es conserva cap referència a cap acte d'inauguració. Una explicació a aquesta llacuna podria trobar-se en el llibre d'actes de la Junta de Govern, on consta que en la sessió del 8 d'agost de 1930 s'havia rebut una carta "*del Ilmo. Sr. Secretario de la Junta Consultiva exponiendo la necesidad de dejar para el próximo otoño el acto de inauguración oficial del local de la Cámara*". Semblaria que es volia fer coincidir la inauguració amb la presència dels màxims responsables de les cambres espanyoles. D'aquella tardor, però, tampoc no hi ha res, al respecte.

En algunes ocasions s'arribaren a crear conflictes de competències entre diferents instàncies de l'Administració per assumptes relacionats amb les cambres que, a tots els efectes, depenien del Ministeri de Treball. En

Fins al 1929 la Cambra de la Propietat va compartir estatge amb altres institucions econòmiques, a l'edifici del carrer Ciutadans de Girona que s'aprecia en segon terme, a l'esquerra, que tenia el número 19

dues d'aquestes ocasions el butlletí (números 41, de 1929, i 45, de 1930) se'n feu ressò. La primera es referia al paper que havia de jugar el governador civil davant d'un organisme que depenia orgànicament, en aquest cas, d'aquell ministeri i que havia donat peu a una Reial ordre. En el preàmbul d'aquesta norma es diu que les cambres, segons el Decret llei de la seva creació, estaven definides "*como Corporaciones oficiales solo sometidas a la dependencia del Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria, hoy de Trabajo y Previsión*".

Si bé aquesta dependència "*está fuera de toda duda, no lo ha de estar menos que, siendo representación conjunta del Gobierno de S. M. en las respectivas provincias los excelentísimos señores Gobernadores Civiles de las mismas, asumen la del Ministerio de Trabajo y Previsión y cumplen su deber atendiendo a la vigilancia del desarrollo de las entidades oficiales que de este dependen*". Per tant, quan els governadors rebien de particulars o de corporacions denúncies relatives a les cambres de la propietat "*las comuniquen sin demora a este Ministerio acompañando nota informativa documentada, para que en su vista puedan tomarse las determinaciones que reglamentariamente procedieran*".

La segona es referia a un conflicte entre les cambres i els ajuntaments. Segons es recollia en les pàgines impreses, a Manresa hi va haver un enfrontament entre la Cambra i l'Ajuntament d'aquella ciutat. La primera s'havia queixat a la Direcció General de Corporacions que l'alcaldia els havia ordenat que passessin al secretari municipal l'arxiu de l'entitat "*para que tomase datos a fin de depurar una supuesta denuncia sobre funcionamiento e ilegal constitución de la misma*", a la qual cosa la Cambra es negà "*fundándose en que la Alcaldía carecía de atribuciones para dictar la orden en cuestión*". D'altra banda, la Cambra manresana al·legava una altra norma vigent en aquell moment, que establia, en favor seu, que "*en los casos de que la autoridad civil tuviese denuncias respecto al funcionamiento de las Cámaras de la Propiedad, las comunicase a este Ministerio, con informe, pero absteniéndose por su parte de adoptar determinación alguna, por lo que la disposición de la Alcaldía de Manresa está adoptada con infracción absoluta de los preceptos legales vigentes*". Davant d'aquesta situació, es va resoldre "*que se haga saber al Excmo. Sr. Gobernador Civil de la Provincia de Barcelona la necesidad que aperciba a dicho Alcalde de Manresa y le ordene que sin demora le remita a él, para su tramitación a este Ministerio, la denuncia que dice haber recibido respecto a la Cámara; así como que se haga saber a ésta que no tiene dependencia más que del Ministerio* [...]".

La plaça Marquès de Camps després de la seva urbanització, el 1925, i l'inici del carrer Santa Eugènia

Des que el 1929 es va establir el concurs d'edificis, aquest acte ocupà bona part de les pàgines del butlletí, tant pel que fa a les bases com als resultats. En la memòria del primer any s'inclouen imatges dels edificis guanyadors: una, de la Pia Almoina de Girona, que havia rebut un premi per la restauració que hi va portar a terme l'arquitecte olotí Josep Danés; una altra, d'un edifici privat construït a l'actual rambla de Figueres, bastit per Pelagi Martínez, i que va rebre el premi destinat a nova construcció, i finalment tres de dedicades a la restauració de la part habitable del castell de Peralada, per haver rebut una menció.

La memòria recull una "*Evocación histórica sobre la Institución y casa de la «Pia Almoina» de Gerona, cuyo recuerdo se perpetua en la Casa-Colegio de las Religiosas Escolapias. Discurso pronunciado por el M. I. Sr. Dr. Don Esteban Canadell y Quintana, Canónigo y Canciller. Secretario de Cámara y Gobierno del Obispado de Gerona*". Pel que fa a l'edifici que Josep M. Pagés va fer construir a la capital empordanesa, hi ha una descripció signada per l'arquitecte. Quant al castell de Peralada, tot i no rebre un premi sinó una menció honorífica, és l'obra concursant a la qual es dedica més espai: les tres imatges esmentades i dos escrits, publicats originàriament en català a la *Gaseta de les Arts*. El primer és de Carles Rahola, "Perelada y los Rocabertí" i el segon, "El casal", el signa Mario Gibreda. A banda d'aquests, tan sols els

edificis guanyadors en el concurs de 1932 van comptar amb imatges a la memòria, segons les que es conserven.

Tal com correspon, el butlletí, com a òrgan de la Cambra, recull les preocupacions que manifesten els seus integrants. És en aquest sentit que s'ha de veure que hi aparegui de forma repetida una qüestió que els amoïnava força: l'embelliment de l'entrada nord de la ciutat, per l'avinguda Ramon Folch, des de la Devesa, a causa del terraplè format per la via del tren i un pont elevat. Mitjançant el que es va transcriure d'una reunió de la Junta de l'agost de 1928 ens assabentem que la companyia ferroviària Madrid-Saragossa-Alacant tenia el projecte de desdoblar la via i construir una estació "*en armonía con las necesidades é importancia de esta Capital*". Per tant, aquest era *"el momento más oportuno y menos molesto y gravoso para dicha Compañía para practicar la tan deseada obra de reforma del Puente de la línea que existe en la avenida de Ramon Folch y que sirve de entrada a la Dehesa*".

Es desconeix la resposta que va donar el director d'aquella companyia quan va rebre la petició de la Cambra, si és que en va donar alguna. En tot cas, dos anys i mig després, en el ple de gener de 1931, es va decidir adreçar-se a l'Ajuntament sol·licitant la reorganització de la Comissió que anys enrere s'havia format per tractar aquesta tema. I s'ofereix la Cambra per formar-ne part juntament amb "*la representación de todas las Corporaciones importantes y fuerzas vivas de la Ciudad, al objeto de que las mismas pasen a visitar y solicitar de la Dirección de la Compañía el próximo arreglo*". En el butlletí que va sortir immediatament després es publica un article amb un títol ben expressiu: "*Importante mejora para Gerona. La entrada a la Dehesa*". Es parla d'obres preferents, d'obres d'absoluta necessitat i d'obres d'oportunitat. Aquest darrer seria el cas:
"[...] *entre éstas consideramos forman parte las de arreglo del terraplén de la línea de M.Z.A. que cierra el Hermoso paseo o avenida de Ramón Folch, que es precisamente el que da acceso a la Dehesa, entrándose a la misma por un ridículo agujero que forma dicho terraplén en un lado del paseo, cerrando el resto del frente del mismo el abandonado e indecoroso talud* [...] *Y como quiera que es cosa sabida que la compañía de los Ferrocarriles de M.Z.A. está en la actualidad llevando a cabo el tendida de la doble vía desde Barcelona a Francia con la circunstancia de que el trozo de línea que atraviesa nuestra Ciudad es el único que falta por terminar dichas obras* [...] *de que ahora es el momento más oportuna y conveniente para llevar a cabo una obra de decoro y embellecimiento del referido lugar convirtiendo lo que ahora es asqueroso estorbo en una decorosa y hasta artística entrada a nuestra imponderable Dehesa* [...]".

Les relacions entre la Cambra i l'Ajuntament de Girona no van ser mai especialment amigables i sí, moltes vegades, de franca hostilitat. És per això que resulta sorprenent que en el ple d'abril de 1931 i "*a propuesta de la presidencia*" s'acordés per unanimitat dirigir-se al Consistori "*ofreciéndole la más decidida cooperación y felicitarlo por el entusiasmo demostrado para el mejoramiento y progreso de esta Ciudad con motivo de las gestiones llevadas a cabo por dicha Corporación para alcanzar la tan deseada cesión de baluartes y terrenos consiguientes*". I la felicitació no era només per aquest fet prou significatiu i important per al futur de la ciutat sinó també "*por el laudable proyecto de instalación de un campo de aviación y acuerdo tomado de interesarse por la pronta resolución del problema de abastecimiento de aguas a esta Ciudad y suplicar al mismo tiempo a aquella Corporación se interese para la mejora del Puente del ferrocarril del M.Z.A.* [...]".

En la sessió de la Junta del dia 16 d'abril s'havia acordat enviar una felicitació al nou ministre de Treball i Previsió i d'adhesió a la República Espanyola. En una posterior reunió, dotze dies després, es va decidir fer una visita al governador per mostrar-li aquesta adhesió. I en el ple del dia 30, aquell en el qual es va felicitar l'Ajuntament, es va informar que s'havien dirigit telegrames a més del ministre, al president de la Generalitat, i que s'havien fet visites al governador i al mateix alcalde. El butlletí de maig-juny estava pràcticament dedicat a recollir ordenaments diversos del nou govern, així com una declaració signada per Niceto Alcalá Zamora, president del Govern Provisional; Alejandro Lerroux, ministre d'estat; Fernando de los Rios, ministre de Justícia; Manuel Azaña, ministre de la Guerra; Santiago Casares Quiroga, ministre de Marina; Miguel Maura, ministre de Governació; Alvaro de Albornoz, ministre de Foment i Francisco Largo Caballero, ministre de Treball.

Just en el butlletí anterior, el número 51 de març i abril, es van publicar les bases de treball i salaris mínims aprovades pel Comitè Paritari de la Construcció l'octubre anterior. S'establia que la jornada seria de vuit hores diàries distribuïdes, entre l'1 d'octubre i el 30 d'abril, de les vuit del matí a les dotze del migdia i de la una a les cinc de la tarda; i, entre l'1 de maig i el 30 de setembre, de les vuit del matí a les dotze del migdia i de les dues a les sis de la tarda. Les hores extraordinàries es pagarien, si eren de dia, al 50 per cent d'augment sobre el jornal i, si eren de nit (a partir de les vuit del vespre), al 100 per cent.

Per establir els jornals mínims es distingien dues categories: la primera, poblacions de més de cinc mil habitants o aquelles els ajuntaments de les quals estiguessin a menys de quatre kilòmetres de Girona; i la segona, poblacions de menys de cinc mil habitants. S'establien els següents jornals mínims, en pessetes:

	1a categoria	2a categoria
Oficials de paleta	10,50	9
Peons	6,75	6
Aprenents 1r any	3	3
Aprenents 2n any	4	4
Aprenents 3r any	5	5
Aprenents 4t any	7	7

La Cambra gironina no va estar d'acord amb aquesta escala de salaris. Segons s'escriu a continuació, "*en vista de varias justas y atendibles quejas de muchos obreros*" es va decidir dirigir-se al Comitè Paritari de la Construcció. I ho feien perquè les bases resultaven ser "*perjudiciales a un gran número de obreros y una de las causas más importantes de la actual crisis del trabajo por lo que se refiere a la fijación única de un salario mínimo*". En opinió dels propietaris, el fet que establir un salari mínim era

"*perjudicial para un gran núcleo de obreros, resulta clara y evidente si tenemos en cuenta que el tipo obrero no es uniforme, sino que está sujeto a infinidad de variaciones debidas ya a su instrucción, cualidades físicas y personales y a otro gran número de factores que sería prolijo enumerar, de lo cual resulta que al fijarse el jornal mínimo, único y muy alzado, el empresario o patrono no hay duda buscará para emplear en sus obras aquellos obreros cuyo porcentaje sea mayor, quedando como consecuencia sin empleo un gran número de obreros que por la sola razón de que no les es posible rendir igual o mayor trabajo que el obrero tipo, no hay manera de poder obtener empleo para defender un sueldo con que atender a las necesidades de su vida* [...] *Que es una de las causas más importantes de la actual crisis del trabajo se deduce si tenemos en cuenta que en último extremo el que ha de pagar las obras es el propietario y como quiera que éste no desconoce esta diferencia de porcentaje existente entre los obreros, si se tienen que practicar obras aunque sean solo para simples reparaciones esperará a hacerlas cuando su maestro de obras o patrono disponga de obreros que rindan el mayor trabajo y solo en casos de extrema necesidad se practicaran empleando los demás obreros, quedando por lo tanto un gran número de obreros la mayor parte del año sin empleo por no practicarse obras, debido todo a la fijación única de un sueldo mínimo* [...]".

Els propietaris gironins es preocupaven tant que els obrers tinguessin feina (per obtenir-la no calia, segons ells, un salari mínim, ja que aquest es convertia en la causa de la crisi!) que ells mateixos reblaven el clau: "*Y que no se nos objete que nuestra disertación pesa de anticuada toda vez que la propia Rusia de los Soviets no ha tenido otro remedio delante de las exigencias de la realidad que diferenciar los sueldos en clases según aptitudes*". Per tant, la Cambra demanava al Comitè Paritari, en to paternalista, que modifiqués aquelles bases, tot erigint-se en defensor dels obrers. Calia canviar-les "*pues es de justicia y caridad defender esta gran masa de obreros que por las razones expuestas se encuentran hoy día privadas de defender con sus propias fuerzas un sueldo con el que pueden llevar un pedazo de pan a los suyos, puesto que ahora solo les queda para lograrlo implorar la mendicidad pública triste medio para el que quiere y puede trabajar*".

Precisament a la portada del butlletí número 54 hi havia una informació, emmarcada per un requadre, en la qual es demanava als propietaris d'immobles que intentessin fer-hi obres per ajudar a pal·liar la situació de crisi que s'estava vivint:

"*La Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona, ruega a todos sus Asociados los propietarios por urbana*

de esta provincia y en especial a aquellos que lo sean de poblaciones donde se encuentran personas sin trabajo, procuren en cuanto les sea posible hacer practicar todas cuantas obras sean necesarias y útiles a sus edificios, al objeto de poder dar trabajo a aquellos obreros y en esta forma contribuir a remediar en lo posible los tristes y lamentables efectos que viene acarreando la actual crisis de trabajo que atravesamos y que amenaza acentuarse cada día más, en la seguridad de que por parte de los Ayuntamientos encontrarán los propietarios toda clase de facilidades y apoyos para la práctica de las expresadas obras que se ejecuten con tan laudables intenciones humanitarias".

Els militars com a font de riquesa

Paral·lelament a aquesta crida, en la reunió plenària de febrer de 1933 es va decidir que com a conseqüència "*de los muchos perjuicios que algunos inquilinos acarrean a los Sres. propietarios ya por falta de pago del arriendo o destrucción y deterioro de las habitaciones alquiladas se acuerda que por las oficinas de la Cámara se hará un Registro de inquilinos morosos y perjudiciales a la propiedad, en el cual se hará constar a petición de los Sres. propietarios las quejas que formulen contra determinados inquilinos, así mismo se acuerda que por medio del Boletín de la Cámara se de cuenta de haberse abierto dicho Registro*". En efecte, el butlletí número 62 recollia no només la creació d'aquest registre sinó que també informava sobre la creació del servei de desnonaments, el reglament del qual s'havia aprovat en la sessió de març. Diu la publicació que "*la Cámara cuidará de la tramitación de los juicios de desahucio a nombre y representación de sus asociados. Para hacer uso de este servicio precisa que el Señor Asociado esté al corriente de pago de la cuota de la Cámara, que lo solicite de Secretaría por escrito o verbalmente, firme su consentimiento de representación por la presidencia, designe Sr. Procurador y se obligue a pagar gastos y costes que se ocasionen, siendo gratuitos los actos y gestiones que se realicen por la Cámara*".

En el mateix exemplar del butlletí es publica una informació ben interessant. Es tracta d'un quadre comparatiu de les modificacions experimentades per la propietat urbana a la província entre els anys 1928 i 1933. Es recull cada poble amb el nombre de finques i la contribució sense recàrrecs al Tresor en aquells dos anys. Són dos-cents quaranta-vuit pobles el 1928 i dos-cents quaranta-nou el 1933. El 1928 es va pagar un total d'1.218.543,61 pessetes de contribució urbana, per 82.148 finques. Cinc anys més tard 1.561.301,94, per 90.281 finques urbanes. Del total de pobles, noranta-dos no van experimentar variació en el nombre de finques al llarg del quinquenni, i setze en van perdre. Amb ulls d'avui, es fa estrany veure el mateix nombre d'edificis en un període de cinc anys en poblacions com Palamós, Cadaqués, Canet d'Adri o Quart, entre d'altres. I sobta

D'esquerra a dreta: maniobres militars a la Devesa (1930), la caserna d'artilleria General Mendoza (1921) i el regiment d'artilleria (1920)

fins i tot encara més, des de l'actual perspectiva, veure com Banyoles, la Bisbal, Castelló d'Empúries, Puigcerdà o Tossa, al llarg d'aquests cinc anys van perdre finques urbanes, per poques que fossin.

L'existència de les casernes significava, sobretot per a Girona i Figueres, una important font de riquesa. No hi havia suficients places per a caps i oficials i això volia dir que llogaven "habitacions", que s'ha d'entendre com a sinònim o bé de pisos, o bé pròpiament d'habitacions en pisos habitats. A banda de la despesa que significava en alimentació, sobretot en bars i tavernes, i en oci, especialment prostitució. És en aquest sentit que s'ha de llegir el telegrama que la Junta va decidir enviar al president del Consell de Ministres i que es recull en el butlletí número 65, de 1933:
"*Ante eminentes grandiosos perjuicios acarrearían traslado Batallón Montaña número dos, de guarnición Ciudad, eleva a Vuecencia encarecida súplica quede sin efecto orden traslado disponiendo insignificantes obras habilitación Cuartel San Martín por mientras duren obras Nuevos Cuarteles proyectados en terrenos del Estado adquiridos ya al efecto, súplica que espera merecer el valioso apoyo de Vuecencia esta patriótica Ciudad que tan reconocida está por cesión murallas y baluartes que abrieron las puertas a engrandecimiento y progreso*".

Segons l'acta, el telegrama responia "*a los perjuicios que representa para la Ciudad de Gerona el anunciado traslado del batallón de Montaña nº 3 por el mal estado de los locales del Cuartel*".

El dissabte primer de juliol d'aquell 1933 apareixia a *L'Autonomista* una informació o, més aviat un anunci, del Batalló de Muntanya número 2, signada pel comandant major Feliciano Montero, segons la qual "*se abre concurso para el suministro de carnes (cordero, buey y cerdo) tocino y embutidos*". Els industrials podien recollir el plec de condicions a l'oficina de Majoria i podien presentar les seves propostes fins a les 12 hores del següent dia vuit. El dia 25 es feia públic un altre concurs. S'havien d'adquirir 1.990 bosses de neteja personal, 1.545 cantimplores d'alumini, 455 capots-manta, 653 corretges de mantes, 1.048 corretges, 2.017 parells d'esperons, 2.017 parells de guants, 1.192 parells de guants blancs, 240 morrions d'esquena, 1.050 portafusells, 551 plats d'alumini, 1.155 gots d'alumini i 24 corretges per a pistoles.

Aquell primer de juliol, *L'Autonomista* també publicava que el dia anterior, coincidint amb la fi del trimestre, el *Diari de Girona* anunciava que, per acord de l'empresa editora, suspenia la seva publicació, "per motius d'índole econòmica".

La caserna ocupava les dependències de l'antic convent de Sant Domènec, un mal emplaçament, segons explicava el mateix diari en un article del dia 17:"*El batallón tendrá fatalmente que ser desplazado en busca de un alojamiento más decoroso, pues hay que repetirlo una vez más: es imposible que en los tiempos actuales continue el soldado viviendo en un cuartel como el que hoy ocupan las fuerzas de Infantería de esta guarnición. Mucho y muy acertado se ha dicho en estas columnas sobre la incapacidad, la falta de higiene, la escasa seguridad que ofrece el viejo y destartalado cuartel de Santo Domingo, pero no se ha dicho aun que sepamos, que el soldado de*

Infantería en Gerona es acaso el único que carece de un comedor decente; que en los meses del invierno para no verse obligado a comer como quien dice a la intemperie, tiene que hacerlo en los dormitorios, y... en fin, a qué seguir...".

En la memòria de l'activitat de l'any s'afirma haver acudit a una reunió a la casa de la ciutat en la qual es va informar que l'Estat construiria noves casernes "*si este Ayuntamiento subvencionara las obras con unas 100.000 pesetas por lo que pedía a las Cámaras de Comercio y de la Propiedad aportaran cada una 25.000 pesetas que junto con 50.000 que aportaría el Ayuntamiento sumarían las 100.000 con que esta Ciudad debía intervenir en las obras*". La Cambra va expressar que no tenia facultats "*para obligarse para lo futuro*", ja que s'establia un termini de vint anys per pagar-ho. El 10 de desembre següent hi va haver una altra reunió a la qual van assistir també representants del diputats a Corts. Es va decidir que tots els parlamentaris gironins farien una visita al ministre de la Guerra.

Les darreres eleccions a la Cambra de Girona per renovar la meitat dels seus integrants es van celebrar el 12 de novembre de 1933. Els cens i les quotes són les del quadre següent:

Grup	Cat[1].	Clas[2].	Contr. al tresor[3]	Electors[4]	Electors[5]	Contribució	Contribució[6]	Quota[7]
1r	1a	4a	15.000,01 a 20.000	1		15.620,31		200
		5a	10.000,01 a 15.000	0				100
		6a	5.000,01 a 10.000	2		13.200,04		80
		7a	3.000,01 a 5.000	5		17.303,37		60
		8a	1.000,01 a 3.000	58		89.793,68		38
		9a	500,00 a 1.000	193	259	128.799,30	264.716,70	30
1r	2a	1a	400,01 a 500	111		49.977,28		22
		2a	300,01 a 400	227	338	78.762,32	128.739,60	18
2n	1a	1a	250,01 a 300	190		52.146,97		14
		2a	200,01 a 250	309	499	69.089,48	121.236,45	10
	2a	1a	150,01 a 200	570		97.880,74		8
		2a	100,01 a 150	1.091	1.661	132.265,98	230.146,72	6
3r	1a	1a	75,01 a 100	1.158		99.307,23		3
		2a	50,01 a 75	2.068	3.226	126.666,51	225.973,74	2
	2a	1a	30,01 a 50	4.167		171.311,42		1,50
		2a	10,01 a 30	15.814		292.772,29		1,00
		3a	6,01 a 10	9.260		76.211,11		0,50
		4a	Fins a 6	15.556	44.797	47.372,28	587.667,10	0,25
			TOTALS...	50.780	50.780	1.558.480,31	1.558.480,31	0,10

1 Categoria
2 Classe
3 Contribució al Tresor sense recàrrecs
4 Nbre. d'electors
5 Nbre. d'electors per grups i categories
6 Contribució per grups i categories
7 Quota anual

Després d'aquelles eleccions, el ple va quedar format per Salvador Auguet Ametller, Francesc Bartrina Bustins, Àlvar Bellsolà Cos, Martí Birulés Bahí, Isidre Bosch Bataller, Ferran Casadevall Rosés, Josep Casadevall Xifra, Joaquim Franquesa Barceló, Josep Homs Fàbregas, Josep Mirandés Medrano, Joaquim Nouvilas Riera, Joan Prat Bousarenys, Martí Regàs Catà, Josep M. Reitg Martí, Eradi Ripoll Galí, Melitó Salellas, Fàbregas,

Josep Saurina Negre i una plaça per cobrir. I la Junta de Govern resultant la van integrar Ferran Casadevall, president; Melitó Salellas, vicepresident primer; Àlvar Bellsolà, vicepresident segon; Josep Mirandés, tresorer; Josep Saurina, comptador, i Salvador Auguet, Josep Casadevall i Joaquim Nouvilas, vocals.

El punt quinzè de l'article cinquè del reglament provisional per a la reorganització i funcionament de les cambres de la propietat urbana de maig de 1920 establia que aquestes entitats podien "*organizar, promover y fomentar estudios y enseñanzas y concursos relacionados con la construcción, con la urbanización, saneamientos y servicios de las ciudades*". La Cambra de Girona començà a organitzar un concurs anual de paletes el 1929, al mateix temps que organitzava el concurs d'edificis. Alhora, oferia subvencions i premis a les escoles que ensenyaven oficis. En el butlletí de maig i juny de 1935 s'anunciava la creació de dos nous concursos. I ho feia "*entendiendo esta Corporación en su misión de fomentar la buena construcción de edificios la conveniencia y necesidad de apreciar todos los factores que intervienen en la misma, y considerando de justicia el reconocimiento de la capacidad, aptitud y buen comportamiento en su trabajo del obrero que tan directamente interviene en la construcción*". Aquest era un, però en la mateixa sessió del ple del 14 de juny se'n va aprovar un altre, destinat a peons i aprenents.

La Cambra es dirigia als treballadors de les comarques gironines. Per prendre part en el concurs d'obrers era requisit indispensable haver treballat un mínim d'un any a les ordres d'un mateix patró, casa constructora, empresa, entitat o corporació pública. En els dos casos, tant obrers com aprenents, s'havia de ser espanyol i presentar un certificat de bona conducta, i els obrers havien de ser majors de 22 anys. El premi per als obrers era de cent pessetes per als quinze primers, mentre que als aprenents se'ls premiava amb cinquanta pessetes els deu primers. A banda dels certificats de les empreses en les quals s'hagués treballat, es podia adjuntar tota la documentació que es cregués oportú.

El primer i únic lliurament de premis dels remodelats concursos es va fer el dia de Sant Narcís, al saló d'actes de la Cambra. En la "*simpática fiesta de repartir premios a los obreros Oficiales y peones y aprendices del ramo de la construcción que se han distinguido por sus trabajos*" es van lliurar cent pessetes i un diploma a un pintor, dos paletes, tres ferrers i un fuster. Els premis destinats als joves, cinquanta pessetes i un diploma, van ser per a tres paletes. A més dels membres de la corporació, van intervenir Esteve Solés i mossèn Antoni Collell, directors de l'Escola de Belles Arts i de les Escoles d'Arts i Oficis de l'Ateneu Social Democràtic, respectivament, les dues entitats que la Cambra va anar ajudant anualment.

El darrer exemplar del butlletí fou el número 82. Corresponia als mesos de maig i juny de 1936. Les vuit primeres planes es van dedicar a normativa legal, sobretot a qüestions relacionades amb la contribució territorial i a conflictes generats pel traspàs a la Generalitat de Catalunya. També es referien a ajuts i beneficis a cases de renda i a un altre conflicte de competències, aquesta vegada relacionat amb l'arbitri sobre l'increment de valor dels terrenys. La publicació també contenia algunes altres disposicions legals.

El butlletí recollia el programa del X Congrés Internacional de la Propietat Urbana que es celebrava el setembre a Varsòvia, l'acostumat extracte dels acords presos pel ple de la Junta Consultiva de cambres oficials, una informació sobre l'obligatorietat que els rebuts de lloguer portessin timbre d'acord amb la llei d'abril de 1932, i un resum del ple de la Cambra celebrat el 31 de desembre de 1935. Les darreres quatre pàgines estaven destinades a la borsa de la propietat, amb anuncis de compravenda d'immobles i de solars a Girona, Palamós, Sant Joan de Palamós, Ripoll, Blanes, Olot, Sant Jaume de Llierca, Santa Coloma de Farners i Puigcerdà. També s'anunciaven lloguers en algunes d'aquestes poblacions. Es desconeix, però, si es van poder fer gaires operacions immobiliàries abans de l'esclat de la Guerra Civil.

El Patronat de la Costa Brava

No hi ha acord sobre l'indret concret on Ferran Agulló va "batejar" la costa brava, en el litoral gironí, escarpada, de cales minúscules i roques a tocar dels penyals, com a Costa Brava. Sant Feliu de Guíxols reivindica que fou des de l'ermita de Sant Telm; Blanes, des del seu antic convent de caputxins, ubicat en un promontori, en base a un text del mateix Agulló, i Begur, amb l'apadrinament de Josep Pla, des del menjador d'una finca particular, El Paradís -propietat d'un polític i industrial palafrugellenc-, que tenia als seus peus la platja de Fornells. En el que sí hi ha acord és en el quan: el 12 de setembre de 1908, mitjançant l'article "Per la costa brava" que Ferran Agulló, periodista, escriptor i polític -fou secretari de la Lliga Regionalista-, signant amb el pseudònim de "Pol", publicà a *La Veu de Catalunya*. Segons expliquen Carolina Martí i Rosa Maria Fraguell en el llibre *La Costa Brava*, a aquest litoral prèviament se l'havia conegut com a Costa de Llevant, Marina de la Selva, Empordà o Costa de Girona. I una campanya sorgida a Sant Feliu de Guíxols, però recollida immediatament per l'Associació de Periodistes de Barcelona, amb adhesions de personalitats de l'època, promovia "donar el nom de «cala d'en 'Pol'» a unes de les meravelloses cales que la costa brava catalana ofereix en el seu dilatat litoral", segons recollia el *Diari de Girona*.

En qualsevol cas, els estiuejants (benestants) ja s'havien sumat, des de finals del segle XIX, als estadants locals i s'havien començat a veure les primeres casetes de bany a Sant Feliu, Palamós o Roses. Xavier Febrés escriu a *Grans hores de la Costa Brava* que "hi va haver a l'inici una «Costa Brava de la Lliga» de turisme selecte de grans senyors instal·lats en àmplies finques verges del litoral que modelaven". Elements de la gran burgesia i alguns estrangers adinerats es construïen segones residències que destacaven en llocs aïllats i elevats, amb bones vistes sobre el mar.

Diuen aquelles dues autores que a partir dels anys vint del segle passat apareixen llibres i guies que fan ús de la marca *Costa Brava*, "amb l'objectiu de difondre les singularitats del seu paisatge". I van començar a aparèixer

Cala de la Fosca, a Palamós, amb l'hotel Rocafosca en primer terme, actualment desaparegut, en una imatge de 1931

alguns hotels i restaurants (especialment a Tossa, Lloret i Platja d'Aro), excursions marítimes (des de Barcelona a Blanes, Lloret o Sant Feliu), línies d'autobús i agències de viatge "que també s'identificaven amb aquesta etiqueta, fent indiscutible el seu valor publicitari". I s'estableixen, en una classificació de Martí i Fraguell, tres tipus de fluxos turístics: "Un primer de caràcter estrictament local i familiar, format per la petita burgesia del rerepaís, que es construïa modestes cases d'estiueig a l'entorn dels pobles; un segon de caire més elegant i ric, provinent de ciutats més allunyades, que donà peu a la proliferació de cases més boniques al damunt de penya-segats entre Blanes i Begur; i, finalment, un tercer d'origen estranger, format sobretot per artistes i escriptors, el qual es dirigí sobretot a Tossa i s'allotjà en cases particulars i en algunes fondes".

Hi havia certa sensibilització en determinats ambients socials sobre la defensa del paisatge i (més o menys) sobre l'ordenació urbanística. Si més no és el que es desprèn de l'exposició que el Patronat de Turisme de Catalunya havia fet arribar al conseller d'Obres Públiques. En l'escrit s'incideix en "la necessitat d'adoptar un pla general d'urbanitzacions locals i les edificacions particulars per tal de facilitar el traçat de les vies de comunicació a construir i preservar el nostre litoral, i especialment la Costa Brava, del perill que es malmetin o esdevinguin inaccessibles al turista les seves belleses naturals", segons una informació publicada pel *Diari de Girona* el 5 de juliol de 1935.

Vista de Lloret de Mar, l'any 1935

El 30 de juliol de 1935 Joan Vallés, conseller d'Obres Públiques de la Generalitat, signava una ordre per a organitzar una conferència sobre la Costa Brava, a celebrar el dia 10 d'agost següent a Girona. El butlletí número 78 publicava tant aquesta ordre com el decret que en va resultar. En la primera es deia que el govern rebia "constants requeriments particulars i col·lectius per tal d'adoptar mesures encaminades a evitar el desordre que pot observar-se en les noves urbanitzacions de les poblacions de la Costa Brava, un dels llocs de Catalunya on el turisme ha pres més increment; desordre que amenaça desvaloritzar les belleses naturals d'aquelles platges". Es volia endegar un procés urgent i per aconseguir-ho "el millor procediment és reunir en una conferència, en la qual, sense la rigidesa de les cerimònies Oficials, siguin exposades les diverses opinions que després podran servir d'orientació i guiatge per a les resolucions que calgui adoptar".

Els problemes per als quals es buscaven solucions eren: "A) Per a preservar les belleses naturals de la Costa Brava dels perills que representa la desordenada actuació de la propietat privada. B) Per a posar en valor aquelles velleses traient-ne el màxim partit en benefici de la col·lectivitat. C) Per a fer de la Costa Brava un gran centre d'atracció turística". Hi podien participar els ajuntaments els termes dels quals afrontaven amb el litoral, des de la Tordera a la frontera, a més de Girona i Figueres. També, les associacions i particulars que s'hi mostressin interessades. La Cambra va ser convidada a assistir-hi pel comissari delegat. La sessió es va fer al teatre municipal de Girona.

Un dels fruits va ser el Decret de 17 de setembre de 1935, de creació del Patronat de la Costa Brava, que havia d'estar sota la dependència d'aquell conseller, que és qui el signava, juntament amb J. Pich, governador general interí de Catalunya, president de la Generalitat. Joan Pich i Pon havia presidit la Cambra de la Propietat de Barcelona des de 1919 fins que va ser nomenat sotssecretari de Marina el 1934. De gener de 1935 a octubre del mateix any va ser alcalde de Barcelona, càrrec que simultaniejà des de l'abril amb el de governador general, fins que va haver de dimitir de tots dos alhora. El Patronat tindria el seu domicili oficial a Barcelona, "si bé podrà reunir-se a qualsevol dels llocs afectats per la seva gestió". Sobre el paper, naixia amb finalitats i funcions ben ambicioses: "Article 2n. Seran finalitats del Patronat: a) Promoure i contribuir a l'obra de conservació de les belleses artístiques i naturals, restauració de monuments, creació de Museus locals i foment del folklore i art popular. b) Cooperar a la realització dels plans d'agençament i urbanització que la Generalitat o els Municipis acordin, a la construcció de camins, paradors, jardins, miradors i altres obres destinades a facilitar la visita d'aquella comarca. c) Contribuir a la millora dels serveis de trans-

port, allotjament, comunicacions, recepció, vigilància, protecció de les platges i a tots els altres que d'acord amb la Generalitat, Municipis i en particular amb les organitzacions oficials del turisme puguin ajudar al desenvolupament dels interessos de la Costa Brava.

Article 3r. Per a complir amb les esmentades finalitats les funcions del Patronat seran: a) *D'iniciativa*, al qual efecte podrà proposar i projectar totes aquelles coses que tendeixin a millorar en qualsevol aspecte la Costa Brava. b) *Consultives*, en virtut de les quals evacuarà tots aquells informes que d'ell demanin l'Estat, la Generalitat i els Municipis de la Costa Brava. c) *Executives*, poden realitzar totes les que neixin del seu caràcter de persona jurídica, i a més, totes aquelles que essent pròpies de l'Estat, de la Generalitat o dels Municipis, aquestes Corporacions deleguin en ell."Aquell Patronat havia d'estar format per un màxim de vint membres, presidits pel conseller d'Obres Públiques. Hi havia d'haver representants de la propietat i de les indústries de transport, hoteleria, turisme i comerç designats per les respectives associacions, i dos representants dels ajuntaments, que elegirien un vicepresident i un tresorer. A més del ple, havia de tenir un comitè executiu, un secretariat jurídic i un de tècnic. Podia designar corresponsals a les diferents poblacions i l'Estat, la Generalitat i els Municipis podien concedir al patronat el dret de percebre taxes o arbitris. I el pressupost i els comptes havien de ser aprovats pel Consell de la Generalitat.

Deu dies després una altra ordre designava les següents persones per formar part del patronat: Caterina Albert, Eusebi Bona i Puig, Pere Bosch i Gimpere, Xavier Calderó i Coronas, Albert dels Castillo i Yurrita, Ramon Coll i Rodés, Josep Ensesa i Gubert, Enric Ferrer i Portals, Francesc Folguera i Grassi, August Pi i Sunyer, Alexandre Plana i Santaló, Raul Roviralta Estoult, Joaquim Ruyra i Oms, Josep M. Sert, Joan Ventosa i Calvell i Santigo Vilardell i Palau. Faltava nomenar els representants de les diverses associacions. Les que hi estiguessin interessades havien de sol·licitar formar part d'un cens *ad hoc*. Foren dotze que, a efectes d'escollir els representants, en sis grups, el primer dels quals format per la Cambra de la Propietat de Girona, l'Associació de Propietaris de Palafrugell i l'Associació de Propietaris de Palamós. En representació d'aquestes tres entitats va ser escollit Ferran Casadevall, president de la primera. Completaven la llista de membres, Ramir Medir, de la Defensa Comercial de Palafrugell, i Joan Triadú, secretari del Foment del Turisme de Girona i Comarques.

Finalment, el comitè executiu permanent va quedar format així: president, el conseller d'Obres Públiques; vicepresident i president del Comitè Executiu, Joan Ventosa i Calvell; vocals, Pere Bosch i Gimpera, Josep Ensesa i Gubert, Frederic Turrell, Eusebi Bona, Enric Ferrer, Xavier Calderón i el president de l'Associació de Municipis de la Costa Brava. Es van crear les comissions d'urbanització, de platges i boscos, de transports i comunicacions, de monuments, de propaganda, d'hisenda i jurídica. La Costa Brava es va dividir en seccions (de la Tordera a l'Agulla, fins a Canyelles, fins al Canyet, fins a la riera de Calonge, fins al Ter, fins al Fluvià fins al Cap de Creus i fins a la frontera), a les quals van ser adscrits per a la seva "representació" els diferents integrants del Patronat.

La Costa Brava anava agafant volada, com més anys passaven més construccions s'hi anaven fent, a l'ensems que, ja aleshores, s'aixecaven veus que demanaven protegir-la. Del fet que el nombre de segones residències i finques urbanes creixia n'era testimoni directe la mateixa Cambra de la Propietat, tant per l'increment de socis com perquè en el concurs d'edificis que celebrava, en diferents ocasions se'n premiaren de construïts, per exemple, a Port de la Selva o a la Fosca. Un anunci aparegut durant diversos dies a la premsa, l'agost de 1935, precisament feia referència a aquest indret palamosí: "A LA FOSCA, platja de la Costa Brava, es lloga una torre de planta baixa, amb 6 dormitoris, saló, menjador, cambra lavabo, cuina i rebost. Tota amoblada. Aigua de mina i pou. Instal·lació d'aigua corrent. Motor elèctric. Llum. Garatge. Raó: Plaça de l'Oli, 1, pral.". El turisme era incipient però començava a ser font de riquesa per a la zona.

Г
3

El concurs

En la primera edició del concurs d'edificis, la Cambra de la Propietat va premiar la restauració de la Pia Almoina de Girona feta per l'arquitecte olotí Josep Danés. Ell, Rafael Masó i Joan Roca i Pinet eren els màxims exponents del noucentisme arquitectònic. En el pròleg al treball elaborat per Joaquim M. Puigvert, "Josep Danés i Torras. Noucentisme i regionalisme arquitectònics", l'historiador Joaquim Nadal hi diu: "Els fonaments sòlids d'un país i d'una cultura es construeixen amb planificació, metodologia, projecte, idees i la sistematització de la informació pertinent per analitzar les coordenades d'una determinada realitat. En el somni polític dels noucentistes hi havia latent un projecte i un propòsit d'aquestes característiques". Masó no hi va guanyar mai cap premi, ni tan sols s'hi havia presentat, però sí que havia format part del jurat. Curiosament, Josep Danés també seria premiat en la que fou la darrera edició del concurs, la de 1948, i també per la seva feina en un edifici religiós: la reconstrucció de l'església parroquial de Puigcerdà.

El concurs d'edificis de la Cambra va tenir dues etapes diferenciades, no només perquè hi ha la guerra i les seves conseqüències entremig, sinó també perquè, en la primera d'elles, les obres presentades eren més agosarades i "modernes", fins i tot en una institució d'un tan marcat to conservador. I això s'entén per les dates en què es va celebrar o, si més no, de què n'ha quedat alguna constància: del 1929 al 1936 i del 1943 al 1947. En ambdós casos, però, les obres que concursaven es referien a noves construccions o rehabilitacions acabades el mateix any que es presentaven. I el concurs tenia encara una característica molt rellevant: es fornia mitjançant obres aportades directament pels mateixos arquitectes o propietaris que volien prendre-hi part. No era, per tant, un concurs "obert" a tot allò bastit o rehabilitat durant l'any a les comarques gironines.

Com s'ha dit en pàgines precedents, les cambres van ser creades per un Reial decret de juny de 1907, mentre que el reglament provisional per al seu funcionament va ser aprovat per dos RD posteriors, un de maig de 1920 i un altre, ja definitiu, de maig de 1927. En el punt disset de l'article vuitè d'aquesta norma s'hi estableix que aquestes institucions "*oficialmente organizadas*" podran "*otorgar premios a las fincas mejor construidas y las que reúnan mejores condiciones de saneamiento, de ornato y habitabilidad*". També podien, segons el punt setzè, "*organizar, promover y fomentar estudios y enseñanzas y concursos relacionados con la construcción, con la urbanización, saneamientos y servicios de las ciudades*". La Cambra de Girona també va utilitzar la potestat que li atorgava aquest punt.

La primera convocatòria va ser la de dos anys després, el 1929. A la Junta celebrada el 27 d'octubre es va acordar passar al ple (que se celebrava tot seguit), per a la seva aprovació, "*las Bases presentadas para la Comisión de urbanización, edificación y saneamiento e esta Cámara propuestas para regir en la otorgación de premios a los propietarios de fincas que reunan mejores condiciones artísticas ó de higiene ó de habitabilidad o restauración de carácter historico*". En aquella sessió també es van prendre altres acords: aprovar la rectificació anual del cens, que s'havia d'enviar al Ministeri de Treball; passar a la comissió corresponent una queixa de diversos veïns de Palafrugell pel mal servei que oferia la companyia subministradora d'aigües de la població; crear una comissió encarregada d'estudiar i portar a terme l'adquisició d'una seu; participar en la constitució d'una comissió formada per institucions gironines amb la finalitat de cooperar en l'Exposició Universal de Barcelona; obrir una subscripció a favor dels damnificats per unes catàstrofes ocorregudes a Madrid i a Melilla, a instàncies de l'alcalde de Girona, amb 100 pessetes i, en aquest mateix sentit, "*contribuir con igual cantidad de 100 pesetas en favor de los damnificados por los incendios de las Gabarras.*" Aquest incendi fou devastador. Es va iniciar el diumenge 12 d'agost de 1928, a la tarda, prop de Sant Mateu de Montnegre, i la sequera i el vent van propiciar que s'estengués ràpidament. El *Diario de Gerona* de l'endemà explicava que "*el fuerte viento de poniente que sopló durante toda la tarde de ayer, fué causa de lo que en otro dia no hubiera pasado de un incendio vulgar, revistiera caracteres de verdadero siniestro, ya que en pocas horas, el fuego iniciado cerca del pueblo de San Mateo de Montnegre recorriendo valles, subiendo a lo alto de las montañas, arrasara bosques y sembrados llegando en su afán destructor cerca de Madremaña*". Tres dies després, el mateix diari informava que l'incendi havia calcinat uns dos-cents quilòmetres quadrats o, el que és el mateix, 20.000 hectàrees. Entre els danys, set masos. I afegia: "*Los propietarios más perjudicados han sido: Don José Adroher, de Gerona, que le ha devastado totalmente su importante finca; don José*

Reyner, de esta Ciudad, en gran parte de su extensa propiedad; el señor Vidal de Madremaña; don Joaquin Ruyra, el señor Muntal de Castellar y otros". Precisament Joaquim Ruyra ho plasmà en el treball "La selva morta", publicat a la revista blanenca *Recull* poques setmanes després. Aquell 12 d'agost va ser un dia malastruc: es van declarar incendis forestals, a més, a Sant Julià de Ramis, a Amer, a Santa Cristina d'Aro, a Celrà, a Porqueres, a Sant Privat d'en Bas, a Terrades i a Santa Eugènia, en aquest cas, a l'abocador de les escombraries de Girona, que estava situat prop de la plaça de braus.

La Cambra feia saber que els premis s'instauraven amb voluntat d'atorgar-los anualment. Les bases que va aprovar el ple ordinari d'octubre establien que se n'instituïen tres, de mil pessetes cadascun: un a la finca amb les millors condicions artístiques i d'embelliment, un altre a la que reunís millors condicions d'higiene i d'habitabilitat i un de darrer a la millor restauració d'un edifici o habitatge de caràcter historicoartístic.

Hi podien prendre part les obres acabades entre el 30 de setembre de l'any de la convocatòria i el primer d'octubre de l'any anterior, dintre del marc territorial de la corporació, és a dir, la província de Girona.

Calia presentar una sol·licitud abans de les dotze del migdia del 10 d'octubre, adreçada al president de la Cambra, a la qual s'havien d'adjuntar plànols de les façanes i seccions en una escala no inferior a l'u per cent, signats per l'arquitecte autor i director de l'obra. Qui optava al premi a les millors condicions artístiques o a la millor restauració havia d'aportar, a més a més, fotografies de 18x24 de les façanes i plànols de detall, signats també per l'arquitecte.

El jurat estava configurat pel president de la Cambra, que també ho seria del jurat; dos membres més de l'entitat, un d'escollit per la Junta de Govern i l'altre pel ple; el president de la Junta Provincial del Cadastre, o la persona en qui aquest delegués la representació; l'inspector provincial de Sanitat; un arquitecte escollit pel ple de la corporació i, finalment, un altre arquitecte, designat per la Comissió Provincial de Monuments. També s'especificava que el jurat havia de visitar i examinar els edificis que s'haguessin admès i que no en podrien formar part persones que directament o indirecta tinguessin interès o relació amb la construcció o restauració dels edificis objecte del concurs. La darrera de les bases establia que la Cambra es reservava el dret de col·locar a les façanes dels edificis premiats una "artística" placa de metall o de pedra en la qual constés que havia estat premiat per la institució en algun dels apartats indicats. S'establia que la decisió final havia de ser aprovada pel ple de la institució.

Les bases les havia redactat, i sotmès a aprovació, la Comissió d'Edificació, Urbanització i Sanejament, formada pels arquitectes Manuel Almeda Esteve, Isidre Bosch Bataller i Josep Mirandes, en aquell moment tinent d'alcalde a l'Ajuntament.

El jurat de la primera edició del Concurs d'Edificis va emetre la seva decisió el trenta de novembre de 1929. Estava format per Ferran Casadevall i Roses, president de la Cambra i del jurat; Alberto Cortey Manrich, magistrat i president de la Junta Provincial del Cadastre; Emilio Ibáñez Sainz, inspector provincial de Sanitat; Isidre Bosch Bataller, arquitecte i membre de la Junta, a la qual representava; Antoni Monseny Salvat, en representació del ple; Joaquim Maggioni, com a arquitecte nomenat per la Cambra; Emili Blanch, arquitecte en representació de la Junta Provincial de Monuments, i Manuel Roqueta, com a secretari -ho era també de la institució convocant. Només es van presentar tres propostes, i els premis se'ls van repartir de la manera següent:

"*1º Se otorga un premio de mil pesetas, a la restauración y reforma de la casa llamada «Pia Almoina» de esta Ciudad, hecha bajo la dirección del Arquitecto Don José Danés Torras, sita en la Plaza de la Catedral de esta Ciudad, propiedad de las R. R. Madres Hijas de María Escolapias.*

2º Se otorga un premio de mil pesetas al edificio recientemente construido bajo la dirección del Arquitecto D. Pelayo Martínez, de Barcelona, en atención a las inmejorables condiciones de higiene y habitabilidad, sita dicha casa o edificio en la calle Casades de Codol, nº 39, de la Ciudad de Figueras, propiedad de Don José Mª. Pagès y Bassols.

3º Se otorga una mención honorífica, a Don Miguel Mateu Plá por los Trabajos de restauración y embellecimiento hecho en el antiguo Castillo de los Condes de Perelada, hoy día de su propiedad.

4º Que además de los expresados premios y mención honorífica que se ha otorgado, se entregue a los señores propietarios de los edificios premiados un diploma y una artística placa que será colocada en la fachada de los mismos edificios".

Aquella primera edició s'esdevingué el mateix any que l'ajuntament gironí, presidit per Jaume Bartrina, va aprovar construir un mercat monumental damunt la llera de l'Onyar. S'havia de situar gairebé en el mateix lloc que ocupa actualment la plataforma de la plaça Catalunya. El projecte era de Joaquim Maggioni i va aixecar molta polèmica entre els gironins i a fora de la ciutat, tant per la ubicació com per la grandiositat de la proposta. S'hi van oposar veïns i institucions, entre les quals la Cambra de Comerç i l'Associació d'Arquitectes de Catalunya. La Cambra de la Propietat, no; segurament perquè formaven part d'aquesta institució dos tinents d'alcalde, un a la comissió encarregada del concurs (Josep Mirandes) i un altre (Antoni Monseny) en el jurat, en el qual també hi havia el redactor d'aquell projecte monumental. Finalment, tot i les obres començades, el mercat no es va construir perquè el ministeri de la Governació revocà el permís per cobrir el riu.

Per una altra banda hi ha la figura de l'arquitecte Josep Danés (Olot, 1891-1955), el coneixement que hom té del qual especialment com a estudiós de la masia contrasta, en paraules de Joaquim M. Puigvert en la monografia "Josep Danés i Torras. Noucentisme i regionalisme arquitectònics", tot i que també formà part de l'anomenada segona generació noucentista, "amb el desconeixement clamorós de la seva extensa obra arquitectònica, la qual cosa torna a posar de manifest que Catalunya és un país amb més cultura literària que no pas cientificotècnica i arquitectònica". Efectivament, aquest investigador de la història social ha catalogat més de tres-cents cinquanta projectes de l'autor.

L'historiador aporta, a més a més, una dada que resultarà important per al concurs d'edificis acabat d'instituir per la Cambra de Girona: el reduït nombre de propostes

Casa llamada de la "Pia Almoina" sita en la Plaza de la Catedral de Gerona, propiedad de los D. D. Hostes Hijas de María Escolapias, premiada por su restauración y reforma.

Casa propiedad de D. José Mª Pagés Bassols, sita en la calle de Ciudad, n.º 39 de Figueras, premiada por sus condiciones higiénicas y habitabilidad.

Castillo de los Condes de Perelada, propiedad de Don Miguel Mateu y Plá. Fachada principal.

Imatges, amb els peus de foto corresponents, publicades a la memòria de 1929, en la qual, entre altres qüestions, s'explicava la primera edició del concurs i es mostraven els edificis guanyadors

que s'hi presentaran. Parlant d'altres activitats de Danés, aquest confessa, segons recull el dietari professional al qual al·ludeix Puigvert, que les porta a terme "entre el neguit que comporta l'exercici d'una professió liberal com a mitjà de guanyar-se la vida". L'historiador hi afegeix: "Una expressió que no era pas retòrica, ja que coincidia amb la crisi de la construcció que es va viure als anys trenta del segle passat i amb una disminució d'encàrrecs i d'ingressos".

La pràctica de Josep Danés, diu Joaquim M. Puigvert, "connectaria amb el regionalisme arquitectònic, un moviment molt estès a l'Europa d'entreguerres que maldava per fer una arquitectura que s'adaptés al paisatge i a les seves característiques edafològiques i climatològiques". La seva obra va ser versàtil, transversal en el temps i de "llarga durada", de manera que Danés va poder mantenir la seva pràctica i els seus cànons estètics fins ben entrada la dècada dels cinquanta. En aquest sentit, diu Puigvert "ben mirat, [Danés] seria un exemple més de l'anomenat 'noucentisme de postguerra', molt més connectat amb el seu propi passat que no pas amb l'arquitectura oficial del nou règim"

Premi per a les cases barates

En la mateixa sessió que es proclamà el veredicte del concurs d'edificis s'aprovà una proposta del jurat per convocar-ne un altre "*para la adquisición de una placa ó lapida que sirva de modelo a las que la Camara tiene acordada conceder a los propietarios de edificios premiados*". Els participants havien de presentar un model, fet de guix, de cinquanta per trenta centímetres. La placa havia de portar "*necesariamente*" l'escut provincial i la inscripció "*«Camara O. Propiedad Urbana -Provincia de Gerona- Edificio Premiado» y dejando espacio para la cabida de otras palabras igual en numero a las ya fijas, todo ello para que quede a salvo el aspecto artístico del conjunto*". El termini de presentació era el 15 de gener de 1930 i a l'autor de la placa premiada se li lliurarien 500 pessetes com a premi.

El veredicte es va donar a conèixer el 30 de gener. Per unanimitat del jurat (es desconeix qui en formava part) es va atorgar el premi "*al artista Señor* [Joan] *Carrera como autor del modelo de placa presentada y un accesit al Señor* [Joan] *Oliver por razon de la suya*". I el jurat va prendre una altra decisió:
"*En atención al buen número de concursantes que han tomado parte en el certamen y a los artistas y originales obras presentadas de las que en general se puede afirmar son dignos de todo elogio, acuerda tambien por unanimidad conceder una mencion honorifica por sus obras respectivamente presentadas por los Señores Gallostra, Debesa, Comas, Vila y Carbó; en su virtud y a propuesta de la Presidencia se acuerda que teniendo en cuenta el aspecto y forma Antigua de la lapida premiada se destine la minuta solo para colocar en la fachada de los edificios que se les otorguen otros premios se encargue al escultor Señor Oliver la confeccion de un modelo con arreglo a las instrucciones que se le daran*".

Tanmateix, el mes d'abril, "*habiendo transcurrido mucho tiempo*" des que se li havia fet l'encàrrec de la placa, sense que l'escultor hagués contestat, "*se acuerda requerirle para que por todo el dia quince de los corrientes presente*

dicha placa ó de lo contrario se entenderá que renuncia al encargo que se le había hecho quedando la Camara libre de todo compromiso". En la sessió de la Junta del mes de maig i davant d'una propera visita del rei Alfons al castell de Peralada, el president de la Cambra va fer saber "*que seria conveniente que para el dia de la visita fuese colocada en la fachada de aquel edificio la lapida de haber sido premiado por esta Corporacion, acordandose se active la fundicion de la misma en los talleres de la casa 'F. Riera Vª de Puig' y que sea llevada a Peralada por el ordenanza D. Jesus Cubeiro*".

Joan Oliver de Bezzi havia nascut casualment a Mataró el 1880, on els seus pares, músics veïns de Barcelona, havien anat a fer una actuació. Als 17 anys va entrar a treballar al taller de l'escultor Bechini. Posteriorment, la família es va establir a Quart i estant allà va rebre l'encàrrec de fer l'escultura del lleó de la plaça Calvet i Rubalcaba i, de l'arquitecte Joan Roca i Pinet, el de la part escultòrica de Can Norat, a la Rambla. Com explica Jaume Fabre, "no li van mancar encàrrecs oficials i particulars (retrats, panteons, etc.) i d'imatges religioses". Per la seva banda, Joan Carrera i Dellunder, fill d'un metge de Banyoles, va néixer a Torroella de Montgrí el 1889. Establerta la seva família a Barcelona, va ser alumne de l'Escola de Belles Arts de la Llotja. El 1922 es va traslladar a la casa familiar de Banyoles, on creà una escola d'art. El 1930 va entrar a l'Escola Municipal de Belles Arts de Girona, de la qual fou director. En aquesta ciutat obrí una acadèmia d'art. Entre altres obres, van sortir de les seves mans les imatges de Sant Martirià i Sant Antoni, a Banyoles, i el bust de Juli Garreta, als jardins de la Devesa de Girona.

Els dos models de plaques que es col·locaven en els edificis guanyadors, obra de Joan Oliver, la de l'esquerra, i de Joan Carrera, la de la dreta

El veredicte del concurs de 1929 es va llegir, com s'ha dit, en la sessió del cinc de desembre, i es va passar, tal com tocava, al ple següent per a la seva aprovació. A més, s'hi va convocar el concurs per a la placa que es posaria en cadascun dels edificis. Però també es van llegir les modificacions introduïdes en les bases del concurs per a 1930. Per a aquest any s'hi afegien dos premis de cinc-centes pessetes cadascun "*a las casas cuyo total coste de construcción resulte más barata o económica. Se tendrá en consideración para apreciar esta circunstancia aquella que teniendo en cuenta el total coste de construcción reúna mayor número y mejores condiciones de habitabilidad, solidez e higiene*". Per poder verificar els requisits que suposaven aquests dos nous guardons, els propietaris que hi optessin "*deberán acompañar una relación de los gastos de construcción del edificio*".

I es presentava una modificació subtil que variava força el criteri que pogués prendre cada membre del jurat davant de les obres presentades. La base setena original establia que "*el Jurado deberá visitar y examinar los edificios o casas que haya admitido al concurso*". Doncs bé, arran de la modificació introduïda, la forma verbal "*deberá*" es va substituir per "*podrá*". Sens dubte, una facilitat per als membres del jurat, que no s'haurien de desplaçar d'un cap a l'altre de la província.

La inclusió dels dos premis per a edificacions modestes sens dubte venia marcada per la política residencial en temps de la dictadura de Primo de Rivera, que havia donat un fort impuls a la construcció de "cases barates".

La insalubritat de les ciutats i dels habitatges i la manca d'higiene privada, que repercutia en les condicions de vida i que portava malaltia i fins i tot la mort de la població, principalment l'obrera, va provocar que el reformisme higienista del segle XIX insistís en les mesures necessàries per combatre-hi. Una de les respostes va ser la primera Llei de cases barates, de juny de 1911, i les seves posteriors ampliacions, tot i que per arribar-hi existiren diferents lleis, decrets i reials decrets ben bé des del 1853. Al llarg del segle XX l'habitatge va passar de

ser una qüestió quantitativa (dèficit d'habitatges), fins ben entrada la segona meitat de segle, a una qüestió qualitativa (dificultats econòmiques per a accedir a un habitatge). Gairebé tothom que ha tractat la qüestió ha coincidit a afirmar que la llei de 1911 no va tenir, tanmateix, gaire aplicació fins que es desenvolupà el Reglamento provisional para la aplicación de la Llei de cases barates, en referència, però, a una llei dictada posteriorment, el desembre de 1921.

En la Conferencia Nacional de la Edificación, celebrada a Madrid el 1923, es va discutir el fort increment del preu dels materials de construcció. Per exemple, entre 1917 i 1922 el cost del rajol havia pujat un cinc-cents per cent; el ciment, un tres-cents per cent; el ferro, un cinc-cents per cent i el guix, un altre tres-cents per cent. El setembre de 1917 el Gremi de Ferrers de les Comarques Gironines es queixava en el seu butlletí que a partir d'aquell moment "*el precio del hierro ha sufrido un aumento del diez por ciento sobre el precio que hasta ahora ha venido rigiendo*". Un mes després escrivien que "*en el articulo hierro que es el más principal de nuestra importante industria, siguiendo el aumento progresivo, alarmante, aterrador, se ha dejado sentir otra vez el mismo con una elevación de diez pesetas los cien kilos*". I en el butlletí de novembre informaven que s'havia celebrat una junta directiva "*para tratar de modificar la Antigua tarifa de precios en vista del continuo aumento que sufre el carbón y el hierro*". Des del mes anterior, el cent quilos carbó havien augmentat vint-i-cinc pessetes i els de ferro, deu pessetes.

Els representants de les cambres de la propietat en la Conferència de l'Edificació van responsabilitzar de l'aturada de la construcció la segona llei de cases barates. És evident que "l'esperit" del concurs de la Cambra de Girona no era premiar "cases barates", però el fet d'introduir criteris econòmics en les bases estava influït per la política que, en temes d'habitatge, propugnava el règim. I és que és sabut (des que ho va publicar M. Tuñón de Lara el 1979) que les cambres de la propietat van donar suport a l'autor del cop d'estat: "*¿Quién sostiene a Primo de Rivera? sin circunloquios, organizaciones patronales como los Círculos Mercantiles, la Asociación de Ganaderos, la de Oliveros, la de Agricultores, las Cámaras Agrícolas, las de la Propiedad Urbana* [...]".

Una de les obres premiades en l'edició de 1930 va ser la de Francesc Serras Riera, de Salt, l'autor de la qual fou Joan Ventura

Al concurs de 1930 van presentar el seu projecte set propietaris: Joaquim Pla Cargol, Antoni Valls Gili, Joan Pinós i Maria Sarrà Viguer, de Girona; Josep Gusiñer Mas, de Banyoles; Francesc Serra Riera, de Salt, i Jaume Gasiot, d'Olot. El jurat va ser el mateix que l'any anterior. D'altra banda, l'arquitecte Isidre Bosch va manifestar en la sessió de deliberació que "*teniendo noticia de haberse presentado una proposición en el concurso de que él es autor del proyecto, planos y dirección de la obra* [...] *se retiraba de la sesión*". La seva proposta no va ser premiada. Tampoc no va ser present en la sessió deliberativa el president del jurat i de la Cambra, Ferran Casadevall. El veredicte fou el següent:

"*1º Se otorga un premio de MIL PESETAS al edificio recientemente construido bajo la dirección del Arquitecto de Barcelona don Cayetano Cabañes, en consideración a las CONDICIONES ARTISTICAS Y DE ORNATO, que reúne el mismo, sito en esta ciudad calle de Lorenzana, chaflán Garreta, propiedad de don Joaquin Pla Cargol, vecino de Gerona.*

2º Se otorga un premio de MIL PESETAS al edificio recientemente construido bajo la dirección del Arquitecto de Gerona don José Esteve y Corredor, en consideración a las mejores CONDICIONES DE HIGIENE Y DE HABITABILIDAD que reúne el mismo, sito en la calle de Barcelona número veinticinco, de esta Ciudad, propiedad de dona Maria Sarrá Vigué de Gómez.

3º Se otorga un premio de QUINIENTAS PESETAS al edificio recientemente construido bajo la dirección del Arquitecto de Barcelona don Juan Ventura Polit, en

consideración a que el COSTE TOTAL DE CONSTRUCCIÓN DEL MISMO RESULTA MÁS BARATO Y ECONÓMICO, sito en la calle de Esteban Vila, del pueblo de Salt, propiedad de Francisco Serras y Riera, vecino de aquella población.

4º Que además de los premios otorgados se entregue a los señores propietarios de los edificios premiados un diploma y una artística placa que será colocada en la fachada de los mismos." Respecte de l'obra de renda, o sigui la destinada a lloguer, de Gaietà Cabanyes i Marfà, Josep Maria Birulés diu que es tracta "d'un refinat exercici compositiu del noucentisme més culte i menys populista, com correspon a la personalitat de l'intel·lectual i empresari promotor". Pel que fa a la d'Esteve i Corredor, diu que en aquest immoble "ja lluny de la seva edulcorada obra anterior, Esteve tracta la façana -molt plana- com un tapís, barrejant-hi rajol i esgrafiats florals...".

En la mateixa sessió de lectura del veredicte, es va examinar i aprovar "*un proyecto de dibujo de diploma para modelo de los que han de confeccionarse para ser entregados a los Señores premiados en el Concurso de edificios, presentado con la nota de precio 250 pesetas el dibujo y de 1 peseta aproximadamente para cada ejemplar editado*". Dos dels immobles premiats es trobaven en una zona d'expansió urbanística i arquitectònica de Girona: l'eixample de la Mercè i el carrer o carretera de Barcelona, a partir de la plaça Marquès de Camps i, més enllà, de la del Carril, actual Poeta Marquina. Diu Josep Maria Birulés en la seva *Guia d'Arquitectura de Girona. Àrea urbana* que "entre els anys 1910 i 1936, Girona comença a adquirir una certa capitalitat efectiva, agilitat i ambició en la gestió urbana i capacitat de producció arquitectònica d'interès". L'enderrocament de la muralla i baluards, al llarg de trenta anys, amb la conseqüent aparició de la Gran Via, creà nous eixos viaris i noves àrees en el perímetre immediat. Joan Falgueras i Font explica en el mateix treball que "en aquesta frontissa dèbilment solidària amb les malles de la ciutat contemporània [...] es desplega [...] l'aixecament d'una afirmativa i eclèctica escenificació de capitalitat provincial i urbanitat burgesa".

De bona part de l'eixample gironí, com de s'Agaró, en fou promotor l'industrial Josep Ensesa (propietari de la Farinera Montserrat, SA i d'Indústries Químiques i Tartà-

LA REFORMA LA REFORMA

LA PROPIEDAD EN GERONA

La revista madrilenya *La Reforma* es va fer ressò, el setembre de 1931, de l'activitat que portava a terme la Cambra de Girona

riques, SA). Ell fou, en paraules de Birulés, "en la primera meitat del s. XX, un significat promotor [...], vinculat als pressupòsits econòmics i socials del noucentisme". Un moviment, el Noucentisme, del qual en formà part Josep Esteve, "deixeble fidel durant tota la seva carrera", escriuen Joan Tarrús i Narcís Comadira, del Rafael Masó de la segona època.

Josep Esteve i Corredor (Girona, 1896-1965) es va trobar amb un Noucentisme que ja havia introduït elements del populisme, la tradició barroca i l'art-déco. Com escriu Valeri Pastrana en l'obra *Arquitectes i arquitectura*, Esteve va seguir aquest estil "amb predomini de les influències clàssiques, però també utilitzarà aspectes de la tradició popular, que conduiran a una arquitectura en ocasions eclèctica. En la dècada de 1930, amb l'arribada dels principis del racionalisme, Josep Esteve va adoptar alguns dels elements del Moviment Modern, si bé la seva arquitectura no es pot considerar tan racionalista com la que van practicar Blanch o Claret [...]. Passada la Guerra Civil i esvaït l'impuls que el GATCPAC havia donat a l'arquitectura racionalista, Esteve, com molts altres arquitectes, va retornar a una arquitectura més conservadora, però utilitzant un llenguatge més depurat i estilitzat i mantenint l'austeritat decorativa i la simplicitat de línies". Simpatitzant de la Lliga Regionalista, fou destituït del càrrec d'arquitecte municipal d'Olot durant la dictadura de Primo de Rivera.

Josep Esteve fou l'arquitecte de la finca propietat de Maria Sarrà, al carrer Barcelona

Com la d'Isidre Bosch, la de Josep Esteve va ser una presència habitual en el concurs. Més enllà de les obres que formarien part de les guanyadores en successives edicions, va presentar propostes com la del Casino Llagosterenc, l'hotel Rocafosca o la casa Valls, a Girona, totes obres significatives de l'autor. Com també ho va ser completar el projecte iniciat per Joan Roca Pinet, per a l'Eixample Malagrida, a Olot. Parlant del seu estil, Rosa Maria Gil escrivia a la *Revista de Girona* que "de Masó, Josep Esteve en seguí el classicisme mediterrani i el gust pels materials i la tradició popular. En la seva obra trobem pèrgoles, esgrafiats i elements ornamentals de motiu floral que ennobleixen els edificis, especialment urbans, amb un cert monumentalisme [...]. Josep Esteve es deixà estimar pel racionalisme, com un signe dels nous temps...".

El dinou d'octubre de 1931 la Junta de Govern es donava per assabentada, i passava al ple, que s'havien presentat tres proposicions al concurs. En el jurat per a aquesta segona convocatòria hi va haver un canvi notable. Com a arquitecte nomenat pel ple hi va figurar Manuel Almeda Esteva que, a més a més, n'era membre, en substitució de Joaquim Maggioni. L'any 1960 Oriol Bohigas estava fent un treball sobre l'arquitectura catalana dels trenta. I s'adreça al secretari de la Cambra, Manuel Roqueta, per tal que li faciliti informació relacionada amb el concurs. En la resposta, entre altres coses, afirma que Ricard Giralt formava part del jurat de l'edició de 1931. Tanmateix, l'acta recull un fet inusual: "*Asi mismo haber sido denegado por la Comision Provincial de monumentos al Sr. Giralt arquitecto, para que le represente*". Aquest, Ricard Giralt Casadesús (Barcelona, 1884-1970) és el màxim exponent del Racionalisme arquitectònic fet a les comarques gironines. Rosa M. Gil explica que "preocupat per les condicions de vida dels ciutadans [...] va estar sempre en contacte amb la realitat europea de fora de les nostres fronteres", on va establir contactes amb Mies van der Rohe, Walter Gropius, Paul Voigt o Le Corbusier. En els seus viatges s'havia interessat per les reconstruccions de les ciutats bombardejades, la política municipal, la normativa d'edificis escolars i les ciutats jardí.

Va ser arquitecte municipal de Figueres i de Girona. La seva actuació a la ciutat empordanesa es pot definir, segons la historiadora, com "de millora de les condicions de vida (sanejament, voreres, equipaments) i de bastiment d'una infraestructura urbana de ciutat moderna, gràcies al planejament que hi desenvolupà". Durant la dictadura de Primo de Rivera va ser retirat d'aquell càrrec, entre els anys 1924 i 1928, a l'Ajuntament de Figueres. Gil escriu que "des de la proclamació [de la República] de l'any 1931 fins al final de la Guerra Civil, Giralt va projectar i escriure sense descans. La seva era una batalla personal per transformar el país a partir del nou urbanisme i el disseny arquitectònic d'equipaments col·lectius."Ricard Giralt va romandre com a arquitecte municipal fins al 31 de gener de 1941, quan fou depurat i separat del càrrec. No era la primera vegada que se'l suspenia per motius polítics: el 1929 va ser apartat temporalment, i en el seu lloc els homes de la dictadura de Primo a l'Ajuntament de Girona hi col·locaren Joaquim Maggioni. Continuà exercint com a privat. Va donar un fort impuls a les infraestructures i a l'urbanisme de la ciutat, va delimitar el Barri Vell i va construir, entre d'altres obres, l'escola Montjuic (Ignasi Iglésias, aleshores), el col·legi Verd (Ramon Turró) o l'adaptació dels col·legis religiosos per esdevenir públics. Després de la guerra realitzà diversos edificis unifamiliars i plurifamiliars, especialment a la Costa Brava i a Girona. En aquesta ciutat bastí el mercat de la plaça del Lleó (en col·laboració amb el militar Juan Gordillo Nieto, imposat com a arquitecte municipal i que també treballava per al Ministeri de l'Exèrcit) o l'edifici de la Cambra de Comerç i Indústria (en col·laboració amb Claudi Díaz Pérez). Joan Tarrús i Narcís Comadira escriuen que el noucentisme introdueix la figura de l'arquitecte lligat a l'Administració i a la gestió urbana: "Ricard Giralt i Casadesús és a Girona un exponent destacat d'aquest vessant, d'aquesta voluntat de racionalització i dignificació de la gestió municipal".

Pel que fa al concurs de 1931, s'hi van presentar tres propostes. En referència al jurat, continuava sent el mateix, amb l'excepció, respecte a Giralt, expressada més amunt. El veredicte fou el següent:

"1º Se acuerda excluir del Concurso la proposición presentada por don Mariano Orri Corredor en consideración a que la casa que se presenta a concurso fué terminada y quedo en disposición de ser ocupada y se ocupo mucho antes del día primero de octubre de mil novecientos treinta, plazo fijado en la base 5ª de las que rigen en el Concurso.

2º Se otorga un premio de quinientas pesetas al edificio recientemente construido bajo la Dirección del Arquitecto de Barcelona D. Joaquin Maggioni en consideración a las condiciones artísticas y de ornato interior que reune el mismo, sito en esta Ciudad calle de Jaime I, nº 15, propiedad de D. José Grahit y Grau, vecino de Gerona.

3º Se otorga un premio de quinientas pesetas a la restauración practicada en el edificio sito en la Rambla de la Libertad, bajo la dirección del Arquitecto D. Joaquin Maggioni propiedad de D. José Escatllar Bonet vecino de esta Ciudad.

4º Se otorga solo la mitad del valor de los premios fijados en el Concurso base 1ª en consideración a que en cuanto al edificio propiedad de Don José Grahit y Grau no reune todas las condiciones que exige para la opción del premio c) y en cuanto a la restauración practicada en el edificio propiedad de Don José Escatllar y Bonet en consideración a que la parte nueva construida de edificio no está en armonia con el valor artístico y antiguo de la parte baja de dicho edificio.

5º Que además de los premios otorgados se entregue a los propietarios de los edificios premiados un diploma, no entregándose en virtud de lo expuesto en el apartado cuatro, la placa artística a que se refiere la base cuarta de las del Concurso".

Els edificis per a Josep Escatllar (a l'esquerra) i per a Josep Grahit (a la dreta) van ser obra de Joaquim Maggioni

A més a més d'aquell projecte de mercat municipal sobre l'Onyar i d'aquestes dues obres, el barceloní Joaquim Maggioni i Castellà (1899-1970) en deixà algunes altres, a la ciutat. Entre les obres públiques destaquen les sales municipals de la Rambla. Primera biblioteca de Girona, actualment estan ocupades per una oficina de turisme i una sala d'exposicions. En la mateixa *Guia d'Arquitectura de Girona*, Birulés constata que "el vessant més classicitzant del noucentisme va esdevenir útil a la pulsió monumentalista de l'obra pública durant el règim autoritari del període 1923-29".

Els millors arquitectes

A l'edició de 1932 s'hi van presentar vuit propostes. Eren les següents, anotades per ordre d'entrada en el registre de la Cambra: "*1ª de D. Juan Soldevila y Pujolar vecino de Ripoll por razon de un edificio construido en Ripoll. 2ª Por D. Juan Sardá y Palau vecino de Ripoll por razon de un edificio en Puigcerdá; 3ª Por D. Juan Vilaseca y Tarres vecino de Salt en calidad de Apoderado del Excmo. Sr. D. Carlos de Camps por razon de un edificio construido en Gerona. 4ª Por D. Jaime Pages Basach vecino de Gerona por un edificio en esta Ciudad. 5ª Por Dª Ana Barcons Serrallach vecina de Olot por un edificio construido en Olot. 6ª Por Dª Margarita Ventura vecina de Gerona por razon de un edificio en Gerona. 7ª Por D. Joaquin Franquesa vecino de Gerona en representacion del Casino Llagosterense por un edificio construido en Llagostera y 8ª Por D. Jose Junquera Moner vecino de Gerona por un edificio construido en Gerona*". En aquesta ocasió, tot i que el president, l'inspector provincial de sanitat i el secretari repetien, el jurat va experimentar alguns canvis. Hi van entrar Ignacio de Aigavives, arquitecte, cap de conservació del Cadastre; Rafael Masó, com a representant de la Junta Provincial de Monuments; Manuel Almeda, en representació del ple de la Cambra, i Martí Sureda, de la Junta. I també, Ricard Giralt com a arquitecte nomenat per la mateixa Cambra. En el ple del 27 de desembre es va aprovar el veredicte:

"*1º Se otorga por aclamación un premio de mil pesetas y placa al edificio casa-torre de reciente construcción bajo la dirección del arquitecto Don Sixto Illescas Mirosa en consideración a las condiciones artísticas de ornato, higiene, y decoración interna y externa que reune el mismo sito en la calle de Panyó de la Ciudad de Olot propiedad de Dª Ana Barcons Serrallach.*

2º Se otorga un premio de ochocientas pesetas al edificio recientemente construido bajo la direccion del Arquitecto de esta Ciudad Don Emilio Blanch y Roig en consideracion a las condiciones artisticas y de ornato interior y exterior que reune el mismo sito en esta Ciudad calle de Joan Margall nº 22 propiedad de Dª Margarita Ventura, vecina de Gerona.

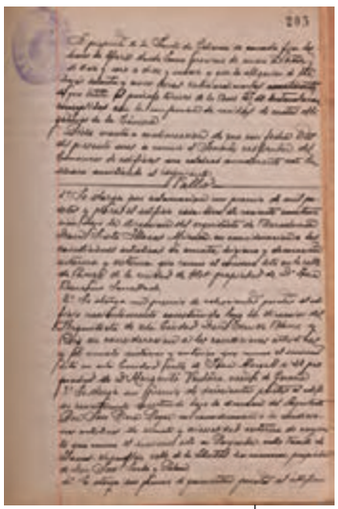

Veredicte del concurs de 1932, tal com el recull el llibre d'actes

3º Se otorga un premio de seiscientas pesetas al edificio recientemente construido bajo la direccion del Arquitecto Don Jose Riera Roger en consideracion a las condiciones artisticas de ornato y visualidad externa de conjunto que reune el mismo sito en Puigcerda, calle Fuente de Llanas, chanflan calle de la Libertad sin numero, propiedad de Don José Sardá Palau.

4º Se otorga un premio de quinientas pesetas al edificio de reciente construccion bajo la direccion del Arquitecto de Barcelona Don Juan Ventura Polit en consideracion al coste de su construccion y condiciones de ornato interior y exterior, de habitabilidad, solidez é higiene que reune el mismo propiedad de Don Jaime Pagés Basach, sito en esta Ciudad calle de Lorenzana nº 47.

5º Se otorga un premio de quinientas pesetas al edificio recientemente construido bajo la dirección del Arquitecto Don Emilio Blanch Roig en consideracion a las condiciones de ornato interior y exterior, de habitabilidad, solidez é higiene y a su coste de construccion, sito en la calle de Bernat Boadas nº 4 propiedad de Don José Junquera Moner, vecino de esta Ciudad.

6º Se otorga una mencion honorifica al edificio de reciente construccion bajo la direccion del Arquitecto Don José Riera y Roger en consideracion a las condiciones de habitabilidad, solidez é higiene que reune el mismo, propiedad de Don Juan Soldevila y Pujolar, vecino de Ripoll por razon de un edificio sito en esta misma poblacion Plaza 27 de Mayo, antes Mercado sin numerar.

7º Se otorga una mencion honorifica al edificio de reciente construccion bajo la direccion del Arquitecto de Gerona D. Isidro Bosch Bataller en consideracion a las condiciones de habitabilidad, solidez é higiene que reune el mismo, propiedad del Excmo. Sr. D. Carlos de Camps y de Olzinellas vecino de Barcelona por razon de un edificio sito en esta Ciudad calle de Eiximenis y Prensa sin numerar.

9º Ademas de los premios y menciones honorificas otorgados a los Señores propietarios concursantes con este fallo se entregará a los mismos un diploma que acredite la calificacion que se les ha otorgado a tenor de lo dispuesto en la base cuarta.

Cuyo fallo aprueba en todas sus partes el Pleno por unanimidad".

Per a aquesta edició, com per a la de 1933, regien unes bases que, igual que en ocasions passades, havien estat lleugerament modificades respecte de les de convocatòria anterior. Així, s'hi havia introduït el punt segon, que especificava que "*el Jurado estará facultado para subdividir, dentro su respectiva categoria cada uno de los premios que anteceden, si lo cree conveniente, para premiar a los concursantes según el merito respectivo de los edificios sometidos a deliberación, así como podrá dejar de otorgar los respectives premios de todas o alguna de las diferentes categorías si los edificios presentados a concurso no reunen, a su juicio, los méritos suficientes*". En aquest mateix sentit era la base tercera: "*Si además de los premios en metálico establecidos lo estima el Jurado procedente, podrá otorgar, a los propietarios concursantes, accésits y menciones honoríficas en comunicaciones laudatorias*".

Sortosament, han sorgit, en les darreres dues dècades especialment, diversos estudis, tant monogràfics com genèrics, sobre els moviments i els protagonistes de l'arquitectura de o a les comarques gironines. Un estol de publicacions per, sobretot, reivindicar figures

cabdals de l'art arquitectònic gironí del darrer segle. Emili Blanch Roig (la Pera, 1897 – Girona, 1996) que, com d'altres que apareixen en aquest capítol, n'és un bon exemple, tenia dues obres premiades en l'edició de 1932. L'historiador Joaquim Nadal comenta, a propòsit del llibre *Emili Blanch Roig (1897-1996). Arquitectura, patrimoni, compromís*, escrit per la també historiadora Gemma Domènech, que la seva obra "formada en l'academicisme de l'escola d'arquitectura i en la petjada noucentista, s'adscriuria molt aviat a l'alenada modernitzadora del moviment racionalista encarnat a Catalunya pel GATCPAC. Impregnat de la força innovadora del moviment modern, Blanch seguiria les petjades dels arquitectes que buscarien la connexió de l'arquitectura amb la funcionalitat, la higiene, l'accessibilitat, el sentit social dels habitatges i dels equipaments".

Del segon dels seus edificis premiats, el que va ser encarregat per Josep Junquera, no en resta res. El primer és el conegut com a casa Pericot, al carrer Joan Maragall. És interessant el comentari que en fa Josep Maria Birulés en la guia esmentada: "Habitatge principal en planta baixa i pis, ampliat immediatament amb dues unitats de renda en una segona planta. La mescla organitzativa i estructural, però també ideològica, és pròpia d'un Blanch jove i preracionalista i s'enquadra en un moment de transició en l'avantguarda: elements noucentistes i populistes es juxtaposen així amb divertiments *art déco* i amb alguns invents arriscats, com la disfressa estriada dels vessants de la coberta". De tota manera, l'obra més representativa de la seva

L'arquitecte Emili Blanch va construir en una cantonada del carrer Bernat Boadas un edifici que havia de ser el seu estudi i habitatge

època racionalista (la que es va construir com a estudi i habitatge propi, a la cantonada dels carrers Bernat Boades i Ramon Turró, de Girona) no la va presentar al concurs de l'any següent.

Emili Blanch havia conegut el suís Le Corbusier quan aquest dictà unes conferències a Barcelona. Es va deixar influir per aquest arquitecte i, com escriuen Gemma Domènech i Rosa M. Gil, "inicia una trajectòria professional plenament identificada amb l'arquitectura racionalista". Va ser arquitecte provincial des de 1927 i, quan s'escaigué, director de la Secció d'Edificis Públics de la Comissaria Delegada de la Generalitat a Girona. Com a tal, va construir equipaments públics en nombrosos pobles de les comarques gironines. S'hi refereix Valeri Pastrana: "La trajectòria de Blanch cal situar-la, com la de molts joves intel·lectuals que es van formar als anys vint, en un context europeu en què creixien les idees d'avantguarda i de progrés social, una generació que pretenia canviar la societat, cadascú des del que la seva professió li permetia".

En la memòria de l'any es publicaren les cinc (si es miraven els propietaris) o sis (si es feia atenció als edificis) propostes presentades al concurs d'aquell any. Per ordre de presentació, eren les següents: "*1ª Por D. Luis Taberner Collelldemir, vecino de Gerona, por razón de una casa construida en Gerona, Plaza del Carril, números 2 y 3. 2ª Por D. José Mosquero Caballero, vecino de Puigcerdà, por razón a) de una torre construida en Puigcerdá, Paseo Calvet; b) De una torre construida en Puigcerdá, Paseo Calvet. 3ª Por D. Buenaventura Vernis Juves, vecino de Puigcerdá, por razón de una torre construida en Puigcerdá, Avenida de F. Maciá. 4ª Por Dª Cecilia Figueras, vecina de Gerona, por razón de una casa construida en ésta, Avenida de Jaime I. 5ª Por el Sr. Presidente del «Casino Menestral» de Figueras, por razón de su edificio social, construido en Figueras, Prat de la Riba, nº 14*".

La capital ceretana és la ciutat més representada, en la primera etapa del concurs (1929-1936), després de Girona. És fàcil d'explicar si hom té en compte que és l'època de desenvolupament del projecte de ciutat jardí a l'entorn de l'Estany. Aquesta tipologia urbanística es desplegà a partir de la publicació del llibre d'Ebenezer Howard *Garden Cities of To-morrow* (*Les ciutats jardí del*

La memòria de 1933 també va recollir els edificis premiats en el concurs d'aquell any

futur) el 1898, tot i que la seva teoria no es començà a desenvolupar fins a partir de 1904. A les comarques gironines, l'exemple més desenvolupat de ciutat jardí fou l'Eixample Malagrida, d'Olot, i la urbanització de s'Agaró. Aquells eren uns anys en què elements de la burgesia barcelonina triaven Puigcerdà per construir-hi una segona residència, tot convertint-la en vila d'estiueig.

El veredicte del concurs habitualment s'aprovava en el darrer ple de l'any. Tanmateix, el 1933 aquest tràmit es va fer efectiu en el ple de 29 de gener següent, segons la reunió del jurat (el mateix de l'anterior edició, però amb Ricard Giralt substituint Rafael Masó com a representant de la Junta de Monuments) celebrada el dia 5 del mateix mes "*en la imposibilidad de reunirse en el mes de diciembre*". El butlletí corresponent recollia el resultat:

"*1º Se otorga por aclamación un premio de mil pesetas y placa al edificio de la Sociedad «Casino Menestral» de la Ciudad de Figueras, proyecto del arquitecto D. José Bori, en consideración a las condiciones artísticas y de ornato interior y exterior que reune el mismo, sito en la Ciudad de Figueras, calle Prat de la Riba nº 14, propiedad de la expresada Sociedad «Casino Menestral».*

2º Se otorga un premio de quinientas pesetas al edificio de nueva construcción, proyecto y dirección del Arquitecto D. Isidro Bosch y Bataller, en consideración a las condiciones artísticas y de ornato externo que reune el mismo, sito en esta Ciudad, plaza del Carril nº 2 y 3, propiedad de D. Luis Taberner Collelldemir.

3º Otro premio de quinientas pesetas al edificio de reciente construcción bajo la dirección del Arquitecto de Gerona D. José Esteve Corredor en consideración a las condiciones artísticas y de ornato externo que reune el mismo, sito en la Avenida de Jaime I, de esta Ciudad, propiedad de dona Cecilia Figueras de Almar, vecina de Gerona.

4º Se otorga un premio de quinientas pesetas al edificio de reciente construcción y bajo la dirección del Arquitecto de Barcelona Don Juan Bautista Serra en consideración al coste de su construcción, ornato, habitabilidad e higiene que reune el mismo, sito en Puigcerdá, Paseo Calvet, torre a) propiedad de D. José Mosquero Cavallero, vecino de Puigcerdá.

Además de los premios otorgados por este fallo se entregará a los señores propietarios un diploma que acredite la calificación que se les ha otorgado a tenor de lo dispuesto en la base cuarta".

Josep Maria Birulés qualifica com a "autor omnipresent" Isidre Bosch i Bataller (Bescanó, 1875 – Girona, 1960), una presència que es veu incrementada, si més no mirant la signatura dels projectes, per una saga familiar de tres fills i deu nets que es dediquen o s'han dedicat a l'art de bastir immobles. Isidre Bosch va formar part activa de l'empenta regenerativa de l'arquitectura a la ciutat dels quatre rius. Titulat en la primera dècada, com Rafael Masó o Joan Roca Pinet, no

va seguir els postulats dels seus companys de generació (del noucentisme primigeni cap a un racionalisme o funcionalisme més acusat) sinó que es va sentir ben empeltat del modernisme vigent. El repetidament citat redactor de la *Guia d'Arquitectura de Girona*, tot descrivint la casa de Pont Ciurana, diu que "fins al moment que es va associar amb el seu fill Ignasi, aquest autor va mantenir el repertori medievalista com a proposta constant per als habitatges burgesos".

En la seva primera època, és a dir, abans d'aquella associació, "on va expressar un modernisme de factura més pròpia i més alliberat d'altres estils -diguem-ne un modernisme industrial- fou a l'escorxador de Palafrugell (1907) i a la fàbrica Pagans de Celrà (1915)", escriu Valeri Pastrana. Ara bé, "en totes les èpoques, Bosch innova a la construcció mateixa, amb sistemes estructurals de collita pròpia que reestudien la tradició del maó de cara a les noves funcionalitats".

Va ser arquitecte diocesà del bisbat de Girona, arquitecte municipal de Palafrugell i arquitecte assessor d'alguns altres ajuntaments. Abans de la Guerra Civil havia format part de l'Ajuntament de Girona com a regidor de partits de perfil clarament conservador. Després del trienni bèl·lic, va formar part del primer ajuntament franquista i va ocupar diversos càrrecs, entre els quals, com recull Pastrana, "les juntes de depuració del COACB [Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, demarcació de Barcelona], que inhabilitaren col·legues liberals o esquerrans". Com a propietari, formà part de la Cambra i es va adscriure a la Comissió d'Urbanisme i Sanejament.

Com s'ha dit més amunt, el veredicte del concurs de 1933 es va aprovar en la sessió plenària del 29 de gener següent. En aquella reunió es va informar de la resposta del president de la Generalitat al telegrama enviat per la Cambra en el seu moment lamentant la mort de l'anterior, Francesc Macià. També es donà compte que s'havia informat totes les autoritats que corresponia de la nova composició de l'entitat, després de les eleccions celebrades el mes de desembre. I també es van nomenar els setze delegats de la Cambra i les respectives juntes a Banyoles, Blanes, Cassà de la Selva, Figueres, la Bisbal, Olot, Palafrugell, Palamós, partit judicial d'Olot, Puigcerdà, Ripoll, Roses-Cadaqués, Sant Feliu de Guíxols, Sant Joan de les Abadesses, Santa Coloma de Farners i Torroella de Montgrí. Respecte a les delegacions, es va comminar els seus titulars a enviar la memòria de l'any anterior en el termini establert, que era el gener i que, en aquella ocasió, només quatre havien acomplert.

Després de llegir el veredicte del concurs d'edificis, es van aprovar unes noves bases, més estrictes que les que havien regit fins aleshores. És interessant veure algunes modificacions i punts afegits:

"*1ª Se otorgaran anualmente los premios que á continuación se detallan a los propietarios de edificio o casa habitación que respectivamente reunan las condiciones que se detallan a cada uno de ellos.*

A) Premio de mil pesetas al edificio o casa habitacion de nueva construccion que reuna las mejores condiciones artisticas, de ornato y visualidad externa en su conjunto.

B) Premio de mil pesetas al edificio ó casa habitacion de nueva construccion que reuna las mejores condiciones de higiene, ornato, decoracion y gusto artistico interior.

C) Dos premios de quinientas pesetas a la casa habitacion de nueva construccion para uso de una sola familia, que por sus dimensiones mínimas y de coste mínimo reunan el maximo de condiciones higienicas, buen gusto y habitabilidad.

D) Premio de mil pesetas a la mejor restauracion practicada en un edificio de carácter historico y artistico.

2ª El Jurado en virtud de las facultades que expresamente se le confieren podrá subdividir, dentro de su respectiva categoria, cada uno de los premios que anteceden, si lo cree conveniente, para premiar a los propietarios concursantes, segun el merito respectivo, de los edificios sometidos a deliberacion, podrá dejar de otorgar los respectivos premios de todas ó de algunas de las diferentes categorías si los edificios presentados al concurso no reunen a su juicio los meritos suficientes, y podrá destinar el importe de los premios no otorgados para aumentar el numero de premios, si existen muchos concursantes que obten por una misma categoria y se estimen muy conveniente y necesaria la otorgacion de premios a los mismos. [...]

5ª A todos los Sres. propietarios que resulten premiados y a los Señores Arquitectos autores de las obras premiadas en cada Concurso se les entregará un diploma que lo acredite. [...]

8ª Junto con la solicitud dirigida al Sr. Presidente deberan acompañar los Señores propietarios concursantes, respectivamente, los documentos que se detallan a continuacion segun el premio a que opten. Al premio A) 1º Certificado del Señor Arquitecto director de la obra de la fecha en que el edificio o casa queda en disposicion de ser ocupada ó alquilada. 2º Planos de escala no inferior al 1 por 100 de las fachadas y cartas firmadas por dicho Sr. Arquitecto. 3º Certificado del Señor Arquitecto autor o director de la obra, de haberse practicado las obras con arreglo a dichos planos o modificaciones en ellos introducidas 4º Fotografias de 18 por 24, de las fachadas y detalles que estimen convenientes firmadas tambien por el Sr. Arquitecto y 5º Una Memoria redactada por el Arquitecto autor o director de la obra dando una suscinta explicacion referente a la misma. Al premio B.- Ademas de los documentos señalados de números 1, 2, 3, 4 y 5 en el apartado anterior deberan acompañar los planos de las plantas de los diferentes pisos para apreciar su distribucion. Al premio C.- Ademas de los documentos señalados de nº 1, 2, 3, 4, 5 y 6 del apartado B deberan acompañar una relacion detallada y justificada de gastos de construccion del edificio y los que opten al premio D.- Los mismos documentos que se exigen para el premio A) sin perjuicio de ampliar la Memoria con cuantos datos historicos tengan respecto del edificio y que puedan ser de interés su conocimiento. [...]

12ª Si lo estima conveniente podrá el Jurado visitar y examinar los edificios o casas que se hayan admitido en el Concurso [...]*".*

Una edició amb polèmica en un ambient enrarit

Aquestes eren les bases que canviaven respecte de les vigents fins aquell moment i les que haurien de servir per al concurs de 1934, en l'edició del qual s'hi van presentar vuit propostes. En la Junta de Govern del 22 d'octubre, a més de validar-les, es feia saber que Rafael Masó seria qui representaria la Comissió Provincial de Monuments, alhora que l'arquitecte Manuel Almeda Esteve renunciava a ser vocal suplent, tot i que en la informació al·ludida enviada pel secretari a Oriol Bohigas hi apareixia. Les propostes eren les següents: "*1º un pliego conteniendo una proposicion por razon de una casa propiedad de Don Martin Sureda Vila, sita en Gerona. 2º. Otro pliego conteniendo una proposición por razón de una casa propiedad de Doña Rita Perich Xifra. 3º y 4º. Otro pliego conteniendo dos proposiciones por razon de una casa propiedad de D. José Mª Bolivar y otra por razon de otro edificio propiedad de D. Francisco Oller. 5º Otro pliego conteniendo una proposicion por razon de una casa propiedad de D. Luis Pomar Espelt. 6º Otro pliego conteniendo una proposicion por razon de una casa propiedad de Don Agustin Fernandez Cors. Y que terminado el plazo se recibió un pliego certificado impuesto en la Estafeta de Ripoll con fecha del dia seis de Octubre conteniendo dos proposiciones una de un edificio en Ripoll propiedad de D. Agustin Sucarrats y otro de la misma poblacion propiedad de Don Juan Moreno Quintana*".

Manuel Almeda Esteve (Girona, 1848-1938) tenia 86 anys quan va demanar ser rellevat del càrrec de vocal suplent del jurat del concurs. Mestre d'obres per l'Escola de Barcelona va obtenir el títol d'arquitecte el mateix any que es va oficialitzar l'Escola d'Arquitectura, el 1875. Tot i que treballà des del seu estudi privat, la major part de la seva obra la realitzà ocupant càrrecs públics: arquitecte municipal de Girona, arquitecte provincial i arquitecte diocesà. Durant més de cinquanta anys va ocupar diversos càrrecs en la Comissió Provincial de Monuments. A partir de 1924, coincidint amb la seva jubilació professional, va ser diputat provincial i regidor

de Girona, en temps de la dictadura de Primo de Rivera. Com a propietari, formà part de la Cambra gironina.

Va ser autor del pont de les Peixateries Velles (construït per la companyia Eiffel, que en bastí altres dos a la ciutat), del Casino Gironí, del Casino La Unión de Sant Feliu de Guíxols i de l'acabament de l'església del Sagrat Cor, de Girona, iniciada per Martí Sureda, o del balneari Vichy Catalán, iniciat per Gaietà Buïgas. Valeri Pastrana escriu que "la producció arquitectònica d'Almeda s'ubica entre l'optimisme revolucionari dels primers neoclàssics isabelins -Bru Barnoya i Roca Bros- i la renovació artística que aportarien a finals de segle XIX els modernistes. Com tantes altres aportacions europees de la segona meitat del XIX, la d'Almeda navega, sense estridències ni aportacions singulars, entre les modes de cada moment, com ara un neogòtic adotzenat, i no ha suscitat un interès genuí a la crítica posterior".

Prèviament a la validació de les propostes presentades al concurs de 1934, la Junta de Govern havia tractat extensament *"los lamentables hechos ultimamente ocurridos y ofreciéndole la incondicional adhesión y cooperacion de esta Corporación"*. Els homes de la Cambra s'oferien incondicionalment *"al General Comandante Militar de esta Plaza"* alhora que li demanaven permís per convocar les forces vives de la ciutat a una reunió en el local de la Cambra "*para tratar de la organizacion de un homenaje al Ejército y fuerzas armadas*". Els fets lamentables eren els coneguts com a "fets d'octubre": el dia 6, en el marc d'una vaga general (contestada des del govern central amb un estat de guerra) Lluís Companys va declarar l'Estat Català dins la República Federal Espanyola. La declaració va durar 10 hores, després que l'exèrcit ocupés els punts neuràlgics de Barcelona i es detinguessin més de 3.500 persones, entre elles tots els membres del govern de la Generalitat, diputats, alcaldes i regidors que havien donat suport a la insurrecció.

Doncs bé, en l'endemig d'aquesta situació social i política, el 28 de desembre el ple de la Cambra va ratificar allò decidit pel jurat del concurs de 1934, fet públic mitjançant el butlletí número 74, que corresponia al gener-febrer de l'any següent. El veredicte s'expressà així:

"*1º Se otorga un premio de setecientas cincuenta pesetas al edificio de reciente construcción bajo la dirección del arquitecto de Gerona, don Martín Sureda Vila, en consideración a las condiciones artísticas, de ornato y visualidad externa que reune el mismo, sito en la calle de Joan Maragall, prolongación de la del 20 de Junio, de esta Ciudad, propiedad del mismo Sr. Sureda.*

2º Un premio de quinientas pesetas al edificio de reciente construcción bajo la dirección del arquitecto de

Imatge i plànols d'alguns dels edificis premiats l'any 1935

Gerona, D. José Esteve Corredor en consideración a las condiciones artísticas de ornato, visualidad externa, higiene y buen gusto interior que reune el mismo, sito en el paraje de La Fosca «Hotel Rocafosca», propiedad de D. José Oller.

3º Un premio de quinientas pesetas al edificio de reciente construcción, proyecto y dirección del arquitecto de Gerona, D. Isidro Bosch, en consideración a las condiciones de ornato, gusto artístico y coste económico de su construcción que reune el mismo, sito en esta Ciudad, calle de Lorenzana, número 51, propiedad de D. Luis Pomar Espelt.

4º Un premio de quinientas pesetas al edificio de reciente construcción bajo la dirección del arquitecto de Barcelona, D. José Riera, en consideración a las condiciones artísticas de ornato, visualidad externa, higiene y buen gusto que reune el mismo, sito en la calle carretera de Barcelona, de la Ciudad de Ripoll, propiedad de D. Agustin Sucarrats.

5º Un premio de quinientas pesetas y placa al edificio habitación situado en la calle carretera de Ribas, de la Ciudad de Ripoll, propiedad de D. Juan Moreno Quintana, en consideración al gusto artístico con que se ha practicado su restauración por su ornato interior, bajo la dirección del Arquitecto de Barcelona, D. José Riera.

6º Un premio de quinientas pesetas y una placa al edificio llamado «Casa dels Capellans» situado en el paraje de S. Roque, de la Ciudad de Olot, propiedad de D. José Mª Bolíbar, en consideración al gusto artístico con que se ha practicado su restauración bajo la dirección del arquitecto de Gerona, D. José Esteve Corredor.

7º Se otorga una mención honorífica al edificio de reciente construcción bajo la dirección del arquitecto de Gerona, D. Isidro Bosch, en consideración al gusto artístico de su fachada, sito en esta Ciudad, calle de Lorenzana, número 49, propiedad de Dª Rita Perich Xifra.

8º Además de los premios otorgados por este fallo, se entregará a los Sres. Propietarios, un diploma que acredite la calificación que se les ha otorgado a tenor de lo dispuesto en la base cuarta.

9º A pesar de estimar el Jurado que el edificio presentado a concurso, sito en la calle Mayor, de Palamós, es digno de premio por las condiciones externes y de higiene y de buen gusto artístico interior, no obstante resultando, que por parte de su propietario D. Agustin Fernández, no se ha cumplido lo prevenido en la base 6ª, que dispone que los planos y fotografías que se acompañan a la proposición han de estar firmados por el arquitecto autor y director de la obra, se declara dicha proposición fuera de concurso".

Aquesta va ser la decisió del jurat, format pel president de la Cambra, dos altres membres de la institució -un d'escollit per la junta de govern i un altre pel plenari-, un arquitecte del servei cadastral, l'inspector provincial de Sanitat, un arquitecte designat per la Comissió de Monuments i un altre triat, també, pel ple de la Cambra. Tanmateix, aquesta decisió va aixecar polseguera.

A continuació d'haver-se donat a conèixer el veredicte, es va llegir una proposta signada pels membres del ple Almeda, Montseny i Saurina. Els tres deien que el jurat havia dictaminat que l'edifici d'Agustí Fernández, de Palamós, mereixia ser premiat i que era exclòs perquè les fotografies i els plànols no anaven signats per l'arquitecte. Doncs bé, "*teniendo además en consideración que en aquella localidad no se exige por el Ayuntamiento la intervención de Arquitecto para levantar un edificio, se otorgue un premio de setecientas cincuenta pesetas y diploma a dicho edificio fuera de concurso*". A aquesta proposta s'hi va oposar Bosch Bataller. Davant de la negativa, Josep Saurina va proposar canviar la seva en el sentit de premiar fora de concurs amb cinc-centes pessetes i diploma aquest edifici, aixecat sota la direcció de l'aparellador Reig, i el de "*propiedad de Doña Rita Perich Xifra, sita en Gerona calle de Lorenzana nº 49 dirigida por el Arquitecto Don Isidro Bosch*" amb la mateixa quantitat. En no posar-se d'acord els membres del ple, es va proposar retirar la proposta inicial i deixar el veredicte tal com l'havia establert el jurat.

En aquesta edició va tornar a ser premiat l'arquitecte Martí Sureda Vila (1866-1947), fill del també arquitecte Martí Sureda i Deulovol. Segurament, els seus edificis

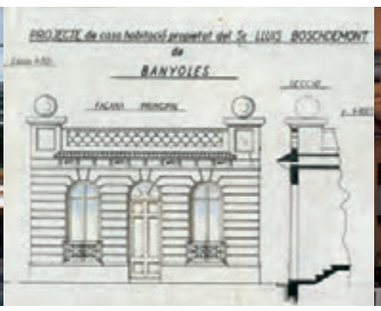

Els edificis premiats podien ser de qualsevol lloc de les comarques gironines

més coneguts a la ciutat de la qual fou, també, arquitecte municipal, són prou emblemàtics: l'edifici de l'antic Banc d'Espanya, a la plaça Marquès de Camps, i l'escola Joan Bruguera, a la Gran Via gironina. El primer, de 1901-1902 "es va alçar a la perifèria d'una ciutat encara murallada, però amb un dinamisme terciari que ha perviscut fins ara", segons explica Josep M. Birulés. Respecte de la factura arquitectònica de la façana diu que és "d'un eclecticisme vibrant, en la qual el neogòtic delinea unes esveltes pautes verticals encastellades en què va encaixant els seus propis estilemes, alternats amb els d'un neoclàssic reduït al paper de simple comparsa lingüístic".

Pel que fa al Grup Escolar (nom que rebé quan es bastí), Birulés explica que fou una "obra municipal executada al solar d'un baluard (Santa Creu) i coetània de l'abatiment de les muralles. El model educatiu i tipològic és el de l'escola graduada, seguit per la Mancomunitat catalana, i el llenguatge, modernista, s'acosta al de Domènech. L'edifici està format amb obra vista treballada, ritmada i decorada amb pedra, amb un repertori medievalista abstret, delicat i de bona factura".

També eren obra de Martí Sureda Vila l'antic cinema Coliseu, a la plaça de la Independència, que projectà el seu pare, o l'edifici resultant de convertir l'antic mercat de bestiar en la caserna militar del General Mendoza, que ocupava l'espai situat entre els actuals dos gratacels a banda i banda del mercat del Lleó. En l'espai públic, va realitzar diversos projectes d'alineacions i d'urbanització de carrers i places, a més d'un projecte d'empedrat i clavegueram del Barri Vell. Com a arquitecte municipal va concloure el projecte d'Eixample, dissenyat el segle XIX per Eugeni Campllonch.

Sense els darrers premis

El concurs de 1935 seria el darrer de celebrar-se i el que seria més democràtic. Les bases van ser objecte d'una profunda modificació que alterava, per primera vegada, els sistema de concurrència: de presentar les propostes els propietaris dels edificis que volien concursar es passava a abastar tots els immobles bastits a les comarques gironines. De no haver-se estroncat la iniciativa, com tantes d'altres, començant per la vida mateixa, amb la Guerra Civil, s'hauria aconseguit una veritable panoràmica de l'arquitectura que es practicava. Les noves bases es van aprovar en la sessió plenària de 14 de juny i els canvis més importants esdevingueren en les set primeres:
"*Primera: Seran objeto del concurso todos los edificios construidos o restaurados dentro el territorio de jurisdiccion de esta Cámara, o sea de la provincia de Gerona, cuyas obras de edificiacion ó restauracion hayan sido terminades desde primero de Octubre al veinte de Septiembre del siguiente año, ambas inclusive.*

Segunda: La Secretaria de la Cámara procurará tener noticia por conducto de los Ayuntamientos de la Provincia y antes del 15 de Octubre de cada año de todos los edificios que por sus condiciones deban entrar en concurso.

Tercera: Sin perjuicio de los dispuesto en la base anterior podran los propietarios que deseen tomar parte en el Concurso por razon de un edificio de su propiedad dirigir una solicitud al Sr. Presidente de la Cámara dando cuenta de su edificio y acompañando cuantos datos crea necesarios dar a conocer al Jurado.

Cuarta: Seran premiados todos aquellos edificios que en su construccion reunan mejores y mayor número de condiciones de higiene, decoracion, ornato artistico interior, visualidad externa ó que su restauracion resulte de un carácter histórico, artistico ó de un estilo clásico peculiar de la comarca, a juicio del Jurado calificador [...]

Sexta: Seran otorgados seis premios (el presente año solo cuatro) de importe cada uno quinientas pesetas y un diploma que lo acredite al propietario de la casa tipo barata, construida para habitacion suya y de su familia, que reuna mejores condiciones artisticas, sanitarias y de visualidad exterior.

Septima: Formarán el Jurado [...] *un Arquitecto elegido por la Delegacion en Gerona del Colegio de Arquitectos de Cataluña y otro nombrada por la Comision provincial de monumentos...*".

Aquell any s'hi van presentar nou propostes: Lluís Boschdemont, per una casa a Banyoles; Eduard de Fonsdeviela, per una altra a Medinyà; Josep Esteve Corredor, també per una casa, a Girona; el president del casino de Ripoll, per la seva seu; Josep Matamala, per un xalet a Palamós; Dolors Quera Colobram, per una casa a Girona, i, finalment, per sengles cases a Puigcerdà, Teresa de la Hija Denaclara, Bonaventura Formentí i Josefina Molas Coch. El jurat es va constituir amb els següents integrants: el president de la Cambra, Ferran Casadevall, com a president; l'arquitecte del Cadastre José M. Abades; l'inspector provincial de Sanitat, Emilio Ibáñez; Manuel Almeda, com a representant de la Comissió Provincial de Monuments; Josep Claret, en representació del Col·legi d'Arquitectes, i Àlvar Bellsolà i Josep Saurina, en representació de la Junta de Govern i del ple, respectivament. El jurat s'havia reunit el 10 de desembre i el seu veredicte va ser aprovat en la sessió plenària del dia 31. El butlletí següent el va recollir:

"*1º Un premio de quinientas pesetas, diploma y placa de bronca al edificio de reciente construcción bajo la dirección del Arquitecto de Gerona D. José Esteve y Corredor, sito en Gerona, calle de Cerverí, nº 10 y 12 propiedad del mismo Sr. Esteve.*

2º Otro premio de cuatrocientas pesetas, diploma y placa al edificio de reciente construcción bajo la dirección del Arquitecto de Barcelona don José Pellicer, sito en el Paraje de «La Fosca» de la villa de Palamós, propiedad de D. José Matamala.

3º Otro premio de cuatrocientas pesetas y diploma al edificio de nueva construcción bajo la dirección del Arquitecto de Gerona D. Isidro Bosch, sito en la calle de Torras y Bages de la Ciudad de Bañolas, propiedad de D. Luis Boschdemont.

4º Otro premio de doscientas cincuenta pesetas y diploma al edificio de nueva construcción bajo la dirección

del Arquitecto de Gerona don José Esteve Corredor, sito en la calle del Carmen de esta Ciudad señalado de número 55 propiedad de Dª Dolores Quera Colobram.

5º Otro premio de doscientas cincuenta pesetas y diploma al edificio de nueva construcción bajo la dirección del Arquitecto D. Ramón Puig Giralt, sito en la Avenida del Coronel Molera nº 4 de la villa de Puigcerdá, propiedad de Dª Josefina Molas Coch.

6º Otro premio de doscientas cincuenta pesetas y diploma al edificio de nueva construcción bajo la dirección del Arquitecto de Gerona don Isidro Bosch, sita en el término de Mediñá, calle carretera de Madrid a Francia por la Junquera, propiedad de D. Eduardo de Fonsdeviela.

7º Se otorga un premio consistente en una placa y diploma al edificio restaurado bajo la dirección del Arquitecto D. Juan S. Roig y López, de Barcelona, sito en el Arrabal de la Estación de la Villa de Puigcerdá, propiedad de Dª Teresa de la Hija Denaclara, por el gusto artístico y estilo clásico peculiar de la comarca, con que se ha hecho la restauración.

8º Se otorga un premio consistente en una placa y diploma al edificio restaurado bajo la dirección de D. José Riera y Reguer, Arquitecto de Barcelona si to en la calle de Maciá i Bonaplata nº 4 de la villa de Ripoll. Domicilio propiedad del «Casino de Ripoll» en atención al buen gusto artístico y adecuada forma en que se ha practicado la restauración.

9º Se concede un Accesit a la restauración practicada en el edificio propiedad de D. Buenaventura Formentí y Sarret, sito en la calle de la Libertad, nº 26 de la villa de Puigcerdá, en atención al gusto artístico en que se ha practicado la restauración bajo la dirección del Arquitecto don José Riera y Reguer.

A propuesta del Jurado el Pleno de la CAMARA acordó conceder a los señores premiados por restauraciones practicadas en sus edificios señores Dª Teresa de la Hija Denaclara, «Casino de Ripoll» y D. Buenaventura Formentí una subvención de cuatrocientas, trescientas y doscientas pesetas respectivamente como indemnización a los gastos hechos por los mismos".

Aquesta edició va incloure, com es veu al final de l'acta, una altra modificació, com era subvencionar les despeses de participar en el concurs, tot i que es desconeix quines van ser, aquestes despeses. En tot cas, sembla clar que les tres propostes objecte d'ajuda la van rebre en compensació al fet que no estaven premiades en diners.

El febrer de 1936 es van tornar a canviar les bases, amb la qual cosa les de l'any anterior es van convertir en un miratge. Els premis es dividiren de nou en quatre categories i s'esvaí la possibilitat que hi participessin tots els immobles construïts en l'àmbit d'actuació de la Cambra. El que sí continuava era la "tradició" que les modificacions afectaven només les primeres bases. Aquestes són les que es van aprovar:

"1º A los edificio concursantes que reunan mejores condiciones de higiene y ornato se concederán anualmente los premios que a continuacion se expresan: A) Premio de Mil pesetas, que podrá el Jurado dividir en dos de Quinientas pesetas cada uno al edificio ó casa habitación que este dotado de mejores condiciones artisticas, de ornato ó visualidad externa en conjunto. B) Premio de Quinientas pesetas al edificio que mas se distinga por la perfección de sus instalaciones, excelentes servicios sanitarios y decorado artistico interior. C) Premio de Quinientas pesetas a la mejor restauración de edificio o vivienda de carácter histórico o artistico. D) Seis premios de importe Quinientas pesetas cada uno a los propietarios de casa tipo barata o económica, construidas exprofeso para vivienda suya y de sus familiares, siempre que sobresalgan por sus condiciones artisticas, de higiene y visualidad externa, 2º El Jurado estará facultado para declarar desiertos los premios si los edificios presentados a Concurso no reunen a su juicio méritos suficientes. Tambien podrá convertir algun premio en accesit y conceder menciones honoríficas sin derecho a metálico. 3º A todo propietario que resulte premiado en cada Concurso, se le expedirá un diploma que asi lo acredite, sin perjuicio de la concesion de una placa de bronce para su colocación en la fachada cuando el Jurado lo estime digno de esta Superior distinción. 4º Los propietarios que deseen tomar parte [...] *Los referides documentos podrán tambien remitirse a la Cámara por conducto de sus Delegaciones ó por medio de la Secretaria del Ayuntamiento respectivo. Independientemente de los requisitos enumerados, indispensables para optar a Concurso, estará facultado el Jurado para elevar propuestas sin necesidad de instancia del propie-*

tario, siempre que tanga noticia de alguna construcción digna de premio y se haya personado en ella emitiendo dictamen favorable por unanimidad. 6º Formarán el Jurado...".

El 7 de març apareixien publicades íntegrament al diari *L'Autonomista*: era la primera vegada que passava. En la sessió de la Junta de Govern de 26 de juny es va nomenar Josep Saurina com a representant del jurat. El mateix dia i a la mateixa hora se celebrava el plenari que escollia, com a representant seu, Àlvar Bellsolà i Cos. En la sessió del ple, entre els despatxos oficials rebuts hi figurava el del director de l'Escola Municipal de Belles Arts anunciant que, amb la subvenció atorgada per la Cambra, havien estat premiats els alumnes Manuel Serrat Cuadrat, mecànic metallista; Miquel Casadevall Frigolé, pintor decorador; Tomàs Rull Osset, fuster, i Joaquim Cos Braset, escultor de pedra artificial. També es va notificar que el president de la Cambra de Barcelona, Joan Pich i Poch, s'havia fet càrrec d'uns deutes de diverses cambres, entre les quals la de Girona, derivats de diverses gestions portades a terme en virtut d'un vot de confiança, que es remuntava a 1932.

Per la seva banda, el vicepresident, Àlvar Bellsolà, informava del contingut en una reunió de cambres catalanes celebrada a Barcelona. També s'informava d'una comunicació de l'Ajuntament gironí segons la qual contestava diverses instàncies presentades contra l'arbitri sobre solars sense edificat, concedint una rebaixa del trenta per cent als propietaris que haguessin fet qualsevol tipus d'obra per indicació del consistori. I l'Ajuntament de Salt informava que havia resolt favorablement els recursos contra l'arbitri de voreres.

Després del nomenament del jurat del concurs d'edificis, es va mostrar el quadre al·legòric de la República pintat per Josep Aguilera. Respecte a aquest artista, el president va informar que "*dicho Sr. Aguilera pedia se le aumentara el precio convenido de trescientas pesetas, se acuerda no acceder a dicha petición y pagar a dicho Señor Aguilera el expresado precio convenido*". Ferran Casadevall també va informar que havia visitat Eduard Layret amb motiu de ser nomenat comissari delegat de la Generalitat de Catalunya a Girona. A continuació es van aprovar diverses subvencions i, en el torn de precs i preguntes, alguns assistents van expressar haver rebut diverses queixes sobre com la companyia telefònica estava instal·lant les xarxes. Es va acordar que es farien les oportunes gestions per tal que "*se procure dar a dicha instalacion un aspecto lo mas artistico posible evitando los malos efectos que produce en algunas fachadas dicha instalación y sobretodo la forma de atravesar las calles*". També es van manifestar queixes de l'estat del paviment de la Gran Via. No havent-hi més qüestions, es va aixecar la sessió. No es va reprendre fins al 23 de febrer de 1939, "III Año Triunfal".

La Junta de Govern encara faria una altra reunió, la de 14 de juliol de 1936. La sessió que tancava tota una època de la Cambra de la Propietat de Girona ho feia aprovant les propostes que s'havien presentat al concurs d'aquell any: "*1º Por D. Enrique Estévez por razon de una casa sita en Figueras. 2º Por D. Isidro Bosch Bataller por razon de una casa sita en Gerona. 3º Por D. Juan Blanch Esteve por razon de una casa sita en Gerona. 4º Por Don José Sabriá, por razón de una casa sita en Torroella de Montgrí. 5º Por D. José Uñó Codina por una casa sita en Ripoll. 6º Por Dª Florentina Vazquez Ribas por razon de una casa sita en Gerona. 7º Por Don Santiago Torroella Vilahur por razon de una casa sita en Puigcerdá. 8º Por Don José Vernis Juves, por razon de una casa sita en Puigcerdá. 9º Por Don Federico San por razon de una casa sita en Ribas de Fresser. 10º Por Don Miguel Poch y Ros por razon de una casa sita en Gerona*". Ni es van poder concedir els premis ni, durant alguns anys, es van poder construir edificis.

La segona etapa

Entre el 18 de juliol de 1936 i el 28 de juny de 1939, gairebé tres anys després, l'ajuntament de Girona només va aprovar una llicència d'obres (el 28 d'agost de 1936). El 1940 n'aprovava una altra per acabar sis cases que s'havien iniciat l'any 1937. Ho explica M. Mercè Pareta, professora del Departament d'Arquitectura i Enginyeria de la Construcció de la Universitat de Girona, al llibre *Construir Girona: l'arquitectura com a reflex de la societat (1936-1955)*. L'activitat constructiva no s'inicià fins ben entrat l'any 1940. Pràcticament durant un any, a partir de la fi de la guerra a Girona (les tropes franquistes van entrar-hi el migdia del 4 de febrer), la major part de les obres que es van fer eren reconstruccions i rehabilitacions d'edificis que havien estat malmesos.

Com en tots els règims totalitaris, el franquisme va intentar crear un llenguatge arquitectònic propi, historicista i acadèmic, monumentalista, abarrocat i megalòman. Tanmateix, diversos tractadistes (arquitectes, historiadors, crítics) han assenyalat la poca incidència, tot i tenir-ne, que va exercir la ideologia oficial, inspirada sobretot per Eugeni d'Ors i el seu fill Victor, Pedro de Muguruza, Luis Gutiérrez Soto o Ernesto Giménez Caballero, en l'arquitectura que es desenvolupava a les comarques gironines. Com deia Pareta, "ni de lluny no es feia exactament allò que pretenien els feixistes des de Madrid: només art monumental per al poder i només art folklòric i preindustrial per al poble ras".

Josep Maria Birulés explora amb més concreció la continuïtat que traspua en el fons de l'afirmació anterior: "L'assimilació del racionalisme arquitectònic amb l'època democràtica republicana i de govern autònom català (1931-1939) és ja un tòpic. L'adopció oficial dels criteris del funcionalisme com a emblema d'un pensament i una acció renovadors no justifica, almenys a Girona, aquesta identificació lineal. Fins al 1939 es pot observar una aplicació del racionalisme més estilística o epidèrmica que estructural. Després, s'aprecia una continuïtat soterrada d'aquesta actitud, tot renunciant a l'expressió literal de l'«estil» proscrit. En general, la producció dels arquitectes locals tendeix a seguir els models culturals i plàstics del noucentisme i de les seves versions monumentalistes, així com les mixtures d'aquest corrent amb el racionalisme i l'*art déco*. La irrupció de professionals vinculats al nou règim, com el militar Gordillo, aporta alguns elements de qualitat, sempre en projectes acadèmics o d'actitud neoregionalista. En els edificis institucionals, el classicisme oficial és la nota dominant."

Com s'ha escrit repetidament, el nou ordre creat a partir de 1939 es va centrar de forma obsessiva en el nacionalisme espanyol i en la religió. I, ho pretengués o no, el franquisme no va aconseguir una cultura totalitària uniforme, com es pot comprovar en l'arquitectura, més enllà dels gran edificis oficials o oficialitzats.

Quan el 1943 la Cambra de la Propietat de Girona convocà, de nou, el concurs d'edificis, la situació sociopolítica i econòmica del país havia canviat substancialment respecte a la darrera convocatòria. Segons explica M. Mercè Pareta, que utilitza com a base del seu estudi les llicències municipals d'obres en aquesta ciutat, el 1936 se'n concediren 45; 8, el 1939; 25, el 1940 (moltes de les quals per a reconstrucció d'immobles); 32, el 1941; 21, el 1942; 16, el 1943; 28, el 1944, però: 49, el 1945; 51, el 1946; 60, el 1947; 52, el 1948 i en corba descendent a partir d'aleshores: 38, el 1949; 29, el 1950; 21, el 1951, un repunt l'any següent: 45, el 1952, i una estabilització en els tres anys posteriors: 31, el 1953; 45, el 1954 i 42 el 1955, el darrer any estudiat per

A finals de la dècada dels quaranta el ritme de construcció a Girona va augmentar, com es pot apreciar en aquests dos exemples, el de dalt, de 1947, i el de sota, de 1948

l'autora. Els darrers anys de la dècada dels cinquanta el que hi ha és un notable augment de l'activitat constructora, especialment en les poblacions del litoral marítim, que es veurà absolutament reforçat la dècada següent. Una de les conseqüències d'aquest fet en la Cambra és un substancial increment d'associats, que es plasmà proporcionalment en els seus pressupostos.

De fet, és en la sessió de la Junta de Govern del 20 d'octubre de 1942 (els plens de les cambres de la propietat s'havien abolit l'any anterior) quan es prengué l'acord de "*redactar un proyecto de bases para premiar la restauracion de edificios de valor artístico ó histórico, para implantar un concurso en este sentido en el proximo ejercicio de 1943 en la forma aproximada que venia haciendolo esta Corporacion antiguamente*". Efectivament, en la reunió del 29 d'abril de 1943 es van aprovar les bases per al nou concurs d'edificis. Es van redactar de manera semblant a les de l'anterior etapa, i no es referien només a restauració sinó també a edificis de nova construcció: "*Primera: Se otorgarán anualmente los premios que a continuación se detallan, a los propietarios de edificios ó casa habitacion de nueva planta ó restauracion que a continuacion se expresan:*

A- *Premio de Mil Pesetas al edificio ó casa habitacion de nueva construccion y que reuna las mejores condiciones de higiene, comodidad, decoracion y gusto artistico interior.*

B- *Premio de Mil Pesetas al edificio ó casa habitacion de nueva construccion que reuniendo mejores condiciones artisticas y de visualidad exterior y de higiene, comodidad y gusto artistico interior, puedan ofrecerse al público sus habitaciones a precios de alquiler modico.*

C- *Premio de Mil Pesetas a la casa habitacion de nueva construccion para uso de una sola familia que por sus dimensiones mínimas y de coste mínimo, reuna el mayor numero de condiciones de higiene, distribucion, habitabilidad y gusto artistico.*

D- *Premio de Mil Pesetas a la mejor restauracion practicada a un edificio de carácter historico artistico ó en cualquier edificio de interés arqueológico enclavado en un barrio antiguo.*

Segunda: Seran objeto de concurso todos los edificios construidos ó restaurados dentro el territorio de la jurisdicción de la Cámara ó sea de la provincia de Gerona [...]

Tercera: La Secretaria de la Camara procurara tener noticia por conducto de los Ayuntamientos [...] *de todos los edificios que por su condicion deban entrar en concurso* [...]

Sexta: A los propietarios cuyos edificios resulten premiados se les entregará una artística placa de bronce para ser colocada en sitio visible de la fachada del edificio premiado y un diploma expedido a favor del propietario acreditando tal distincion.

Septima: Formaran el Jurado que ha de dar el veredicto, como Presidente el que los sea de la Cámara ó que haga sus veces y como Vocales dos Miembros de la Cámara nombrados por la misma, el Señor Arquitecto de la Junta Provincial del Catastro ó persona que designe, el Señor Inspector Provincial de Sanidad ó persona que designe, un Arquitecto elegido por la Delegacion en Gerona del Colegio de Arquitectos de Cataluña, un representante de la Comision Provincial de Monumentos y el Señor Delegado de Trabajo ó persona que designe...".

Tot i els anys passats des de la darrera convocatòria, es va mantenir la mateixa quantitat, mil pessetes, com a premi. També es mantingué la voluntat de poder premiar qualsevol edifici (que ho mereixés a criteri del jurat) construït o restaurat en tota la província, confiant en la tasca dels ajuntaments com a agents informants. Com a signe dels nous temps, en el jurat s'hi integrà el delegat de Treball, ministeri del qual depenien les cambres de la propietat. En aquesta etapa, a diferència de l'anterior, en què es modificaven anualment, les bases aprovades van ser les que van regir per a les diverses convocatòries anuals.

En la sessió celebrada el 19 d'octubre es va informar que "*solo se han presentado dos proposiciones*" al concurs d'edificis. Es tractava de "*D. Joaquin Pi Fusellas vecino de Puigcerdá por razon de un edificio sito en aquella poblacion calle Avenida Deulofeu y Don Nicolas Regas y Claparols vecino de Gerona por razon de un edificio sito en San Daniel calle «dels Tres Reis»*". Mitjançant la mateixa acta ens assabentem que la Cambra encara no havia recuperat els fons que tenia en dues entitats bancàries quan la seu

La casa de Nicolàs Regàs va ser premiada en el concurs de 1943, la primera edició de la represa

social, i tots els seus efectes, van passar al POUM pocs dies després d'iniciar-se la guerra. La corporació havia fet una consulta a la Junta Consultiva de Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana en el sentit de si "*procedia en virtud de lo dispuesto en la Ley de 12 de diciembre del año ultimo sobre reposicion de saldos bancarios expoliados en periodo rojo y Orden de 16 de junio ultimo reclamar de las entidades bancarias Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorro y Banco Urquijo Catalan los saldos existentes en la libreta nº 30925 y cuenta corriente respectivamente de 25.214,24 pesetas y 21.446,47 pesetas que fueron ilegalmente expoliadas en periodo rojo, la Junta acuerda llevar a cabo dicha reclamacion*".

El jurat de la primera edició del concurs d'edificis, en la seva segona etapa, va estar format per Àlvar Bellsolà, president de la Cambra; Agustí Borrell Sensat, arquitecte en cap de l'oficina del Cadastre; Cales M. Sureda Costas, metge delegat de la Inspecció Provincial de Sanitat; Joaquim Pla Cargol, en representació de la Comissió Provincial de Monuments; José Canela Tomás, en nom del Col·legi d'Arquitectes, i Joan Tarrús i Joaquim Nouvilas, en representació de l'entitat. El seu veredicte fou:

"*1º Se otorga un premio de Mil pesetas al edificio de reciente construccion bajo la direccion del arquitecto de Gerona D. Joaquin M. Masramon de Ventos en consideracion a las condiciones de higiene, comodidad, decoracion y gusto artístico exterior que el mismo reune, sito en el pueblo de San Daniel calle «dels Tres Reis» propiedad de D. Nicolas Regas Claparols.*

2º Se otorga un premio de Mil pesetas al edificio de reciente construccion, en consideracion a las dimensiones mínimas y coste minimo y condiciones higienicas, de distribucion, de habitabilidad y gusto artistico que el mismo reune para vivienda de una sola familia y por haber sido construido a expenses del propietario, mediante su esfuerzo propio personal como obrero albañil, aprovechando para su elevacion y construccion de cuantas horas libres podia disponer una vez terminada su jornada como obrero albañil, sito dicho edificio en la Avenida Deulofeu de la villa de Puigcerda, propiedad de D. Joaquin Pi Fusellas".

En la sessió de maig de 1944, la Junta de Govern va decidir celebrar, també aquell any, el concurs d'edificis, sense modificar les bases. S'hi van presentar cinc propostes que provenien de Ripoll, Puigcerdà, Port de la Selva, Sant Daniel i Sarrià de Ter. El jurat el formaven Àlvar Bellsolà; José Luis Monforte Sarasola, inspector en cap de Sanitat; Agustí Borrell Sensat, arquitecte en cap del Cadastre; Joaquim Pla i Cargol, en representació de la Comissió de Monuments; Antoni Arderiu Payarols, per delegació del Col·legi d'Arquitectes i Antoni Motseny Salvat i Josep M. Reitg Martí, en nom de la Cambra. El seu veredicte va ser aprovat el 27 d'octubre:

"*1º Se otorga un accesit al premio que establece el apartado A) de seiscientas pesetas al edificio de reciente construccion, bajo la direccion del Arquitecto D. José Riera Reguer, en consideracion a las condiciones de conjunto y presentacion, sito en Ripoll, calle plaza de San Eudaldo, con fachada en la calle vieja nº 8 propiedad del Banco Hispano Colonial.*

2º Se otorga un accesit al premio que establece el apartado C) de seiscientas pesetas al edificio de reciente construccion, bajo la direccion del Arquitecto de Barcelona D. Francisco de P. Riera Clariana en consideracion a las condiciones de conjunto y presentacion, sito en el Barrio de Golf Municipio de Guils (Puigcerda), propiedad de D. José Garmande Nol, vecino de Puigcerda.

3º Se otorga un accesit al premio que establece el apartado C) de seiscientas pesetas al edificio de reciente construccion, bajo la direccion del Arquitecto D. Claudio Diez de Figueras en consideración a las condiciones de conjunto y presentacion, sito en la calle de la Isla del Puerto de la Selva propiedad de D. José Paltre Roig.

4º Se otorga un accesit al premio que establece el apartado C) de seiscientas pesetas al edificio de reciente construccion, bajo la direccion del Arquitecto de Gerona D. Joaquin M. Masramon de Ventós en consideracion a

las condiciones higienicas y de conjunto, sito en San Daniel calle «Dels Tres Reis» propiedad de D. Joaquin Regas Claparols.

5º Se otorga un accesit al premio que establece el apartado C) de seiscientas pesetas al edificio de reciente construccion, bajo la direccion del Arquitecto de Gerona D. Joaquin M. Masramon de Ventós en consideracion a las condiciones higienicas y de conjunto, sito en el termino Municipal de Sarriá de Ter carretera de Sarria a Gerona propiedad de D. Joaquín Costa Canals.

A todos los cuales se les otorgara su correspondiente diploma acreditando tal distincion, sin derechom a la placa de bronca que establece el articulo 6º de las referides Bases del Concurso".

Des de la represa del concurs, els premis s'atorgaven en un acte que es celebrava el dia de Tots Sants, coincidint amb les fires de Girona. Al certamen de 1945 s'hi van presentar sis propostes. A la vista del nombre de concursants tant en aquesta edició com en l'anterior, no sembla que els ajuntaments, tal com s'esperava des de la Cambra, aportessin gaire informació quant als immobles que es bastien en els respectius municipis. Les propostes presentades van ser:

"1ª Por Dª Mercedes Marqués de Triadú por razon de un edificio de nueva construcción sito en esta Ciudad, calle de Capuchinos (Las Pedreras) dirigido por el arquitecto D. Joaquin Mª Masramon de Ventós.

2ª Por D. Mateo Regás Masferrer Triadú por razon de un edificio de nueva construcción sito en esta Ciudad, calle de Emilio Grahit, bajo la dirección del Arquitecto D. Joaquin Mª Masramon de Ventós.

3ª Por Dª Montserrat Suriñach Vª de Castells por razon de un edificio restaurado, sito en la villa de Ripoll calle Font Viva nº 49 , dirigidas las obras por el Arquitecto D. José Riera Reguer.

4ª Por D. José Pous como administrador de la filial en Gerona de la "Quinta de Salud la Alianza" por razon de un edificio de nueva construcción, sanatorio-clínica de dicha Sociedad sito en esta Ciudad, calle de Heroinas de Santa Bárbara, dirigida por el Arquitecto D. Jose Domenech Massana.

5ª Por D. Ramón Bosch Auguet, por razon de un edificio de nueva construcción, sito en esta Ciudad calle de Juan Bruguera nº 23, dirigido por el Arquitecto D. Joaquin Mª Masramon de Ventós.

6ª Por el Rdo. Señor D. Juan Domenech Domenech, Cura Ecónomo de la Parroquia de Santa Maria de Puigcerdá, por razon de la reconstruccion de aquel templo Parroquial, destruido por los rojos, obras llevadas a cabo bajo la direccion del Arquitecto Diocesano de Urgell D. José Danes Torras".

Varietat d'estils en els edificis premiats l'any 1944

Una altra de les obres premiades de l'arquitecte Joaquim M. Masramon

El 1945 el jurat estava format per Àlvar Bellsolà; Enrique Pomar Ustara, delegat de Treball; Julio Orenzans Tarona, inspector en cap de Sanitat; Agustí Borrell Sensat, arquitecte en cap del Cadastre i Joaquim Pla i Cargol, en representació de la Comissió de Monuments, que repetien; Josep Esteve Corredor, representant els arquitectes, i Josep M. Reitg Martí i Salvador Auguet Ametller, en nom de la Cambra. El veredicte del jurat, que s'havia reunit el 23 d'octubre, es va aprovar en la sessió de la Junta de Govern celebrada tres dies després. Va ser la primera vegada que quatre edificis presentats al concurs es quedaven sense cap premi, accèssit o menció honorífica. Es va resoldre de la següent manera:

"1º Se otorga el premio (A) de Mil pesetas al edificio de freciente construccion, *bajo la dirección del Arquitecto D. Joaquin Mª Masramon de Ventós en condición a las condiciones de higiene, comodidad y gusto artistico interior que reune, sito en esta ciudad, calle de Capuchinos (Las Pedreras) propiedad de Dª Mercedes Marqués de Triadú, sin perjuicio de que se exponga por parte del Sr. Arquitecto, como ha resuelto la evacuacion de las excretas é inmundicias de la casa ó edificio de referencia.*

2º Se otorga el premio (C) de Mil pesetas al edificio ó casa habitacion de reciente construccion para uso de una sola familia, bajo la direccion del Arquitecto D. Joaquin Mª Masramon de Ventós en consideracion a que por sus dimensiones mínimas y coste mínimo, reúne el mayor numero de condiciones de higiene, distribucion, comodidad y gusto artístico, sito en esta Ciudad, calle de Emilio Grahit, de propiedad de D. Mateo Regas Masferrer.

3º Declarar desiertos los premios B y D por no existir concurrentes optando a los mismos que reúnan las condiciones suficientes".

En l'acta del jurat s'hi afegeix que Joaquim M. Masramon va presentar una ampliació de la memòria explicant el que li demanava el jurat, amb la qual cosa va ratificar la seva decisió.

Dos anys després tornaria a guanyar un premi. Joaquim M. Masramon i de Ventós (Olot, 1910 - Girona, 1987), membre de l'Opus Dei, nascut en una casa construïda per Rafael Masó, va ocupar durant tot el franquisme (de 1940 a 1976), el càrrec d'arquitecte provincial. Hi va estar trenta-sis anys. L'inici de la Guerra Civil li va impossibilitat d'obtenir el títol, que recollí el 1940. En la seva trajectòria, "Masramon vagà per temes neoclàssics, amb gran iconografia religiosa, i després tendí cap a una combinació de la voluntat monumental amb la influència europea contemporània", diu Josep M. Birulés. Aquella voluntat monumental s'expressà en dues obres construïdes una després de l'altra en la Gran Via gironina, com són l'antiga clínica Muñoz i el bloc Pérez Xifra, "una obra de joventut que indica fins a quin punt la formació acadèmica i la cultura dominant compendiaven en un classicisme abstret els valors de l'economia, la racionalitat i la imatge urbana", en paraules del mateix autor.

Va intervenir en la restauració-rehabilitació de dues institucions vinculades a la Diputació gironina: l'antic hospici, convertit en Casa de Cultura, i la Fontana d'Or, que pertanyia a la Caixa Provincial, vinculada a aquell organisme supramunicipal, per al qual construí també la seu entre els carrer Nou i de Sant Francesc. Masramon, com a arquitecte provincial, va haver d'intervenir en una munió de projectes relacionats amb les infraestructures. Però també intervingué en obres religioses, com l'ampliació del col·legi del santuari del Collell, l'església de Sant Jaume, de Salt o, principalment, l'església de Sant Josep, de Girona, "el primer temple «modern» de la ciutat i l'últim de litúrgia i planta preconciliars", segons afirma l'arquitecte autor de la guia d'arquitectura de la ciutat.

Joaquim M. Masramon i Ventós va participar en la construcció de nous barris, de la mà de la Organización Sin-

Alguns del edificis premiats en l'edició de 1947

dical del Hogar (OSH) o de grans empreses. L'OSH partia de postulats de la ciutat jardí (sense però admetre-ho) per bastir, de nou, barriades senceres. La Dirección General de Regiones Devastadas i el Instituo Nacional de Colonización serien els organismes precursors d'aquest urbanisme popular, igualitari però jerarquitzat, que es desenvoluparia més tard amb l'OSH. N'és un clar exemple el barri de Sant Narcís, de Girona, obra d'Isidre Bosch Reitg. I és amb ell que Masramon creà el barri de Sant Pere Màrtir, d'Olot, amb tres-cents trenta-dos habitatges. Paral·lelament, el mateix Masramon es va encarregar del veïnat industrial dels Torras, paperers, a Sarrià de Dalt, un nou poblat amb més d'un centenar d'habitatges.

El 1946 el concurs d'edificis de la Cambra no es va celebrar. Convocat sempre a l'octubre, aquest mes la institució es trobava immersa en un procés de canvi de la Junta de Govern, fruit de les ordres dictades pel Ministeri de Treball. En la sessió del 31 d'octubre es va aprovar la confecció de noves bases "*para que respondan mejor los resultados de los Concursos a la finalidad que se propone la Cámara*". Van ser aprovades en la reunió de 29 de maig de 1947. Malauradament, no s'han conservat totes les actes i aquestes s'acaben just quan s'anuncia en l'acta la base vuitena, que és la referida a la composició del jurat. En qualsevol cas, amb la primera hom pot veure una creixent preocupació per l'habitatge de lloguer, que començava a treure el cap amb força. Les bases que podem conèixer eren:

"*Primera: Se otorgaran anualmente los premios que a continuacion se detallan, a los propietarios de edificios o casa habitacion de nueva planta ó restauracion que a continuacion se expresan:*

A) Premio de Mil pesetas al edificio ó casa habitacion de nueva construccion que reuna mejores condiciones de higiene, comodidad y gusto artistico interior y de visualidad exterior, pueda ofrecerse al público las habitacions a precios de alquiler modico.

B) Premio de Mil pesetas al edificio de nueva construccion que construyendo de mayor numero de viviendas destinadas a ser arrendades al publico, reunan estas mejores condiciones de habitabilidad, higiene, comodidad y gusto artistico interior y exterior.

C) Premio de Mil pesetas a la casa habitacion de nueva construccion, tipo modulo, para uso de una sola família, que por sus dimensiones mínimas y coste minimo, reuna mayor numero y mejores condiciones de habitabilidad, higiene, distribucion y gusto artistico.

D) Premio de mil pesetas al edificio ó casa habitacion de nueva construccion que reuna las mejores condiciones de habitabilidad, higiene, comodidad, decoracion y gusto artistico interior y exterior.

E) Premio de Mil pesetas a la mejor retsauracion de edificio ó casa habitacion destinada a vivienda, que reuniendo estas el mayor numero y mejores de habitabilidad, higiene y comodidad, conserve en su totalidad el mayor gusto historico artistico de este país.

F) Premio de Mil pesetas a la mejor restauracion practicada a un edificio de catracter historico artistico, o en cualquier edificio de interés arqueologico, que mejor armonice con el barrio antiguo en que esté enclavado [...]

Septima: Por razon de los edificios premiados se expediran y les seran entregados al Arquitecto autor y director de la obra el correspondiente diploma acreditando tal distincion.

Octava: Formaran el Jurado que ha de...".

En el fons de la Cambra de la Propietat de Girona, custodiat per l'Arxiu Històric d'aquesta ciutat, s'ha pogut localitzar a les capses 1 i 6 alguna documentació referida al concurs d'aquesta segona època, entre la qual algunes fotografies dels edificis acabats de construir, que s'adjuntaven a l'expedient quan hom s'hi presentava. Entre els papers consultats, hi figuren les actes del jurat de 1947 i 1948. En un full hi consten el número d'ordre d'entrada, el nom dels propietaris i l'emplaçament de l'edifici:

Núm.	Propietari	Emplaçament
1	Josep Pujadas Bonet	Ctra. Barcelona, 33 – Girona
2	"Inmobiliaria Gerona"	Dr. Antich Roca, s/n – Girona
3	Carme Bonet	Panyó – Olot
4	Josep Clerch Cairel	José Antonio, 4 - Puigcerdà
5	Rv. Juan Domènech Domènech	Parròquia Puigcerdà
6	Joan Bertran Dachs	Platja de Calella - Palafrugell
7	Carles Sampere Carreras	Tamariu – Palafrugell

El jurat el formaven Àlvar Bellsolà; Félix de León y García de la Varga, delegat de Treball; Josep Claret Rubira, representant del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya; Joaquim Pla Cargol, en nom de la Comissió Provincial de Monuments; Agustí Borrell Sensat, arquitecte en cap del Cadastre i Josep M. Reitg i Salvador Auguet, representant la Cambra. El seu veredicte fou:

"*1º Se otorga el premio (B) de MIL pesetas al edificio* [dirigit per l'arquitecte] *D. Joaquin Mª Masramón de Ventós, en consideración al número de viviendas destinades a ser arrendades y que reúnen éstas las mejores condiciones de habitabilidad, higiene, comodidad y gusto artístico interior y exterior, sito en esta Ciudad, calle de carretera de Barcelona nº 23, de propiedad de D. José Pujadas Bonet.*

2º Se otorga el premio (D) de MIL pesetas al edificio o casa habitación de nueva construcción que reúne las mejores condiciones de habitabilidad, higiene, comodidad y gusto artístico interior y exterior, construido bajo la dirección del Arquitecto don Juan Aubert Camps, situado en Olot, calle de Pañó, propiedad de Dª Carmen Bonet.

3º Premio especial de QUINIENTAS pesetas al edificio de nueva construcción que reuniendo mejores condiciones de higiene, comodidad y gusto artístico y visualidad exterior, puedan ofrecerse al público las habitaciones a precios de alquilar módico, construido bajo la dirección del Arquitecto D. Joaquin Mª Masramón de Ventós, situado en esta Ciudad, calle del Dr. Antic Roca, propiedad de "Inmobiliaria Gerona, S. A.".

4º Declarar desiertos los demás premios por cuanto la casa presentada por el Sr. Clerch, de Puigcerdá, no reúne las más elementales regles sanitarias e higiénicas según los reglamentos de la Fiscalía de la Vivienda y Ordenanzas Municipales, y por lo que respecta a los demás concursantes por no estar sus proposiciones ajustades a lo preevenido en las Bases de dicho Concurso".

El concurs de 1948 va comptar només amb dues obres

Un altre full recull el desenllaç del concurs de 1948, que va ser la darrera edició. En aquesta ocasió, es van presentar dues propostes i el jurat el formaven els mateixos integrants que l'any anterior, exceptuant l'arquitecte representant del seu col·lectiu, que fou Antoni Perpiñà i Sabrià. El seu veredicte fou:

"*1º Se otorga el premio E de mil pesetas a la reforma y restauración del edificio bajo la dirección del Arquitecto D. José Esteve Corredor, sito en el pueblo de San Feliu de Pallarols plaza del Caudillo, propiedad de Don Rafael Solá Cordomí. 2º No otorgar el premio F. 3º Se otorga un accesit al premio F de novecientas pesetas a la reconstrucción de la Iglesia parroquial de la Villa de Puigcerdá practicada bajo la dirección del Arquitecto Don José Danés Torras*".

No s'ha estudiat encara la transcendència que tingué el concurs d'edificis organitzat per la Cambra de la Propietat de Girona en el panorama arquitectònic d'aquestes comarques. El que sí és segur és que, directament o indirecta, s'hi van relacionar presentant obra construïda o formant part del jurat, la majoria dels grans arquitectes gironins de l'època.

També, però, cal contextualitzar i valorar el concurs en si mateix, tot i les seves limitacions. L'entitat el posa en marxa en uns moments en què, com s'ha escrit, l'impuls constructiu, no només a la capital sinó en els municipis més grans, anava en augment. El fet que hi coincidissin una dotzena d'arquitectes, alguns d'importància rellevant per al país, és una referència.

Posant Girona com a exemple, s'hi reflectí el modernisme del tombant de segle, el noucentisme (un moviment arquitectònic especialment gironí) dels anys vint i primers trenta i el racionalisme o moviment modern dels anys trenta, per molt que s'adoptés de manera formal i no estructural. Després del trienni bèl·lic, malgrat exilis i depuracions d'importants arquitectes, fins i tot del dirigisme institucional, durant la primera dècada dels quaranta convisqueren elements racionalistes de les elits conjuntament amb el tradicionalisme i l'estètica regionalista popular que va aconseguir una arquitectura eclèctica sense acabar de trencar amb el passat. Com diu Eduard Abelenda, després de 1940 "els qui van quedar lliures per a l'exercici de càrrecs oficials havien practicat una arquitectura racionalista o s'havien format durant l'expansió del GATCPAC, de tal manera que no havien estat arquitectes clarament academicistes durant la República, ni ho van ser mai del durant el franquisme". La continuïtat entre els anys trenta i quaranta, d'una banda, i l'academicisme classicista, de l'altra, forneixen una arquitectura eclèctica que queda prou reflectida en les obres premiades. Hom podria concloure, doncs, que el concurs d'edificis de la Cambra ofereix una panoràmica real de l'arquitectura del seu temps.

Arquitectes premiats

Primera època (1929-1935)

	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Josep Danés	x						
Pelagi Martínez	x						
Gaietà Cabañes		x					
Josep Esteve		x			x	xx	xx
Joan Ventura		x		x			
Joaquim Maggioni			xx				
Sixte Illescas				x			
Emili Blanch				xx			
Josep Riera				xx		xx	xx
Isidre Bosch				x	x	xx	xx
Josep Bori					x		
Joan Bautista					x		
Martí Sureda						x	
Josep Pellicer							x
Ramon Puig							x
Joan S. Roig							x

Segona època (1943-1948)

	1943	1944	1945	1947	1948
Joaquim M. Masramon	x	xx	xx	xx	
Josep Riera		x			
Francesc de P. Riera		x			
Claudi Diez		x			
Joan Aubert				x	
Josep Esteve					x
Josep Danés					x

sa habitació propietat del Sr. LLUIS BOSCHDEM

de

BANYOLES

SECCIO

NA PRINCIPAL

E-

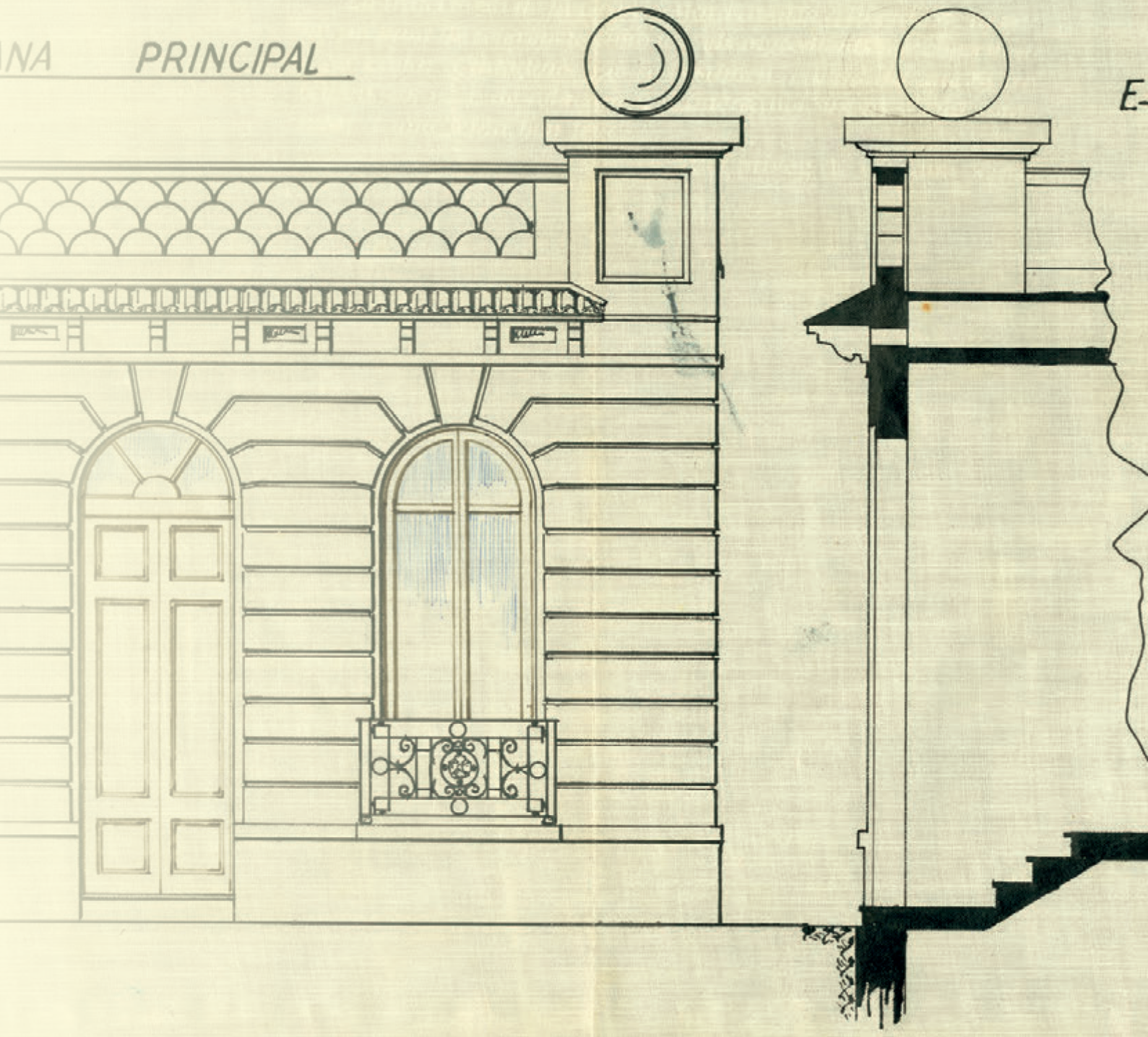

4

Tot fent política

Entre Primo de Rivera i Azaña

4

Entre Primo de Rivera i Azaña

Les cambres tenien vedat "fer política". Ho impedia l'article 40 del Reial decret de constitució de 1907, un text legal que encara s'invocava en la dècada dels setanta del segle XX: "*En ningún caso ni por ninguna causa podrán las Cámaras deliberar ni tomar acuerdos respecto de los asuntos ajenos a los fines de su creación y atribuciones. Queda especialmente prohibido a las Cámaras su injerencia en asuntos políticos*". Com es veurà, especialment en el període de la dictadura de Miguel Primo de Rivera la lectura que es va fer d'aquesta disposició era bastant *sui generis*.

El sis de juny de 1920, quan Ferran Casadevall ocupava la presidència de la primera Junta de la Cambra de la Propietat, Albert de Quintana era l'alcalde de Girona, Ricard Terrades i Pla, el governador civil, i Agustí Riera i Pau, el president de la Diputació. La ciutat de Girona comptava amb 17.691 habitants, les seves comarques, amb 325.619, i Catalunya, amb 2.344.719. La Mancomunitat de Catalunya actuava a mode de govern regionalista i Eduardo Dato era el president del Consell de Ministres. Els diputats al Congrés eren Salvador Albert (republicà), per la Bisbal; August Pi i Sunyer (federalista) per Figueres; Eusebi Bertrand i Joan Ventosa i Calvell (Lliga) per Puigcerdà i Santa Coloma de Farners, respectivament, i els quatre restants, per a la Unión Monárquica Nacional (UMN): Lluís Pons (maurista) per Olot, Juli Fournier (conservador -datista-) per Torroella de Montgrí, Francesc de Moxó de Sentmenat, marquès de Sant Mori (mellista, nom que rebien els seguidors de l'espanyolista Vázquez de Mella) per Vilademuls, i José Enrique de Olano y Loyzaga, comte de Fígols (maurista) per Girona. Amb tot, la vida política a la ciutat estava animada pel creixement de la Lliga Regionalista i dels republicans en detriment dels partits oficialistes, dinàstics, d'obediència madrilenya i de pràctiques caciquistes, com es demostrà en les eleccions de desembre de 1920. Només feia dos anys (des de gener de 1918) que els regidors escollien l'alcalde. Fins aleshores eren nomenats per Reial decret.

En el moment de la creació de la Cambra, a la Diputació i a l'Ajuntament de Girona hi manava la Lliga coalitzada amb els republicans, si bé en les eleccions municipals de dos anys després el grup polític amb més regidors va ser la Unión Monárquica Nacional. A l'entorn d'aquests resultats va escriure M. del Carme Grau que "en el si de la Corporació Municipal s'hi produïren tensions i enfrontaments entre aquesta coalició i els ultraconservadors de la U.M.N., que controlaven entitats importants com la Cambra de la Propietat Urbana. Des d'aquesta intentaren frenar tots els projectes d'urbanització i municipalització de les aigües, biblioteques, etc. que tenia projectats l'Ajuntament". Aquell partit era el centre dels atacs dels dos principals diaris gironins, que el titllaven, segons Grau, "de caciquista, d'oligarca, d'anticatalanista i d'antisocial". Miquel Santaló escrivia a *El Autonomista* del 12 d'abril de 1920 que "la UMN és [...] un conglomerat amoral -sense principis- que s'inspira en les més baixes passions" mentre que el *Diario de Gerona*, el 13 de juny deia que "*la UMN no es un partido político o una agrupación de partidos, sino una partida de policastros sin idealidad y con objetivos meramente personalistas*".

Amb tot, el primer secretari de la institució fou Santiago Masó, advocat, periodista i polític. Havia estat regidor de l'Ajuntament de Girona entre 1914 i 1916 i diputat al Congrés, per la Lliga Regionalista, del març de 1918 al maig de 1919. El president-fundador de la Cambra va ser Ramon de Berenguer, comte de Berenguer, que posteriorment en seria el vicepresident. Era un industrial propietari de les centrals elèctriques de Vilanna i Bescanó, d'una altra al barri del Mercadal de Girona (que molt sovint s'ha confós amb la del Molí) i de la central electroquímica, al carrer Migdia. Integrant del "maurisme", va ser diputat a la Mancomunitat fins que Primo de Rivera la dissolgué el 1925. El 1921 va ser vicepresident de la Diputació gironina. En la Cambra tingué un enfrontament amb Santiago Masó (com s'ha explicat en un altre capítol) que va comportar que aquest deixés la institució.

Els homes de la Cambra acabada d'estrenar eren industrials, terratinents i propietaris, alguns, d'un bon nombre de finques i de solars, de perfil polític conservador, tradicionalista i monàrquic. I sabien que qui dominava l'escena del poder era el governador civil, un càrrec exercit de manera fugaç, perquè Girona era massa lluny de Madrid i no era una destinació atractiva. Aquesta brevetat no els permetia en la majoria d'ocasions endinsar-se gaire en les tramoies de la societat gironina. És per això que la Cambra s'hi apropava. Per bé que el

delegat governatiu tutelava l'acció dels ajuntaments i de la Diputació, l'opinió de l'entitat dels propietaris (com també, segurament, la de la Cambra de Comerç i Indústria) era tinguda més en compte per tal com representava els grans interessos. D'aquest acostament, però, la institució també en treia rèdits, que es traslladaven a la vida cameral, com demostra el seguiment de les actes conservades. D'altra banda, si bé el catalanisme i el republicanisme s'havien recompost en la segona dècada del segle, quan la Cambra encara no s'havia fundat, amb posterioritat es demostrà a bastament que la institució era força impermeable a aquestes tendències.

Temps de dictadura

Girona era una ciutat amb gairebé dues mil tres-centes persones assalariades, el que representava un tretze per cent de la població, la majoria de les quals treballant a la fàbrica Grober (912 el 1921: 210 homes i 702 dones). I la ciutat comptava amb quatre diaris: *Diario de Gerona*, *El Autonomista*, *El Heraldo de Gerona* i *El Norte de Gerona*. En els primers anys, la vida a la Cambra anava transitant entre conflictes amb l'empresa subministradora d'aigües potables, protestes contra el Decret d'inquilinat i les successives pròrrogues, peticions al governador civil, reunions amb d'altres institucions per crear una borsa de treball, organització de les oficines i elaboració del cens de propietaris, resolució de conflictes interns, salutacions a noves cambres, elaboració de pressupostos i definició dels serveis a oferir, presentació de recursos davant certes normatives municipals, reunions i assemblees "magnes" amb altres cambres, assistència a aniversaris dels setges i processons... fins que arribà el 13 de setembre de 1923.

Quan el fins aleshores Capità General de Catalunya, Miguel Primo de Rivera, feu el seu "*pronunciamiento*" o cop d'estat, amb l'aquiescència de bona part de la burgesia i les seves institucions, l'exèrcit, la noblesa, el

En una altra visita a Girona, a més de passar revista, Primo va aprofitar per passejar pels carrers de la ciutat

funcionariat i l'església, alguna cosa va canviar. I bona part de l'opinió pública. Com escrivia Lluís M. de Puig, "ningú no es va moure. A Girona, el dia 14 de setembre, decretat l'estat de guerra per tot el territori català, un piquet d'infanteria [amb tambors i cornetes] anunciava la llei marcial, enmig de la tranquil·litat i l'ordre general". Quant a la Cambra, aquella "*no injerencia en asuntos políticos*" es va convertir en paper mullat. El dia 25 del mateix mes celebrava la seva primera sessió plenària en el nou saló de sessions, en la seu que ocupava al carrer Ciutadans, 19. Abans d'aprovar l'acta anterior Ferran Casadevall, president de l'entitat, "*manifiesta que se complace en abrir esta sesión en el Salon que hoy se inaugura y hace referencia al R. D. del nuevo regimen sobre uso del castellano como idioma oficial que segun afirma usa para rendir tributo como siempre ha hecho sin que sea obstáculo para que los señores miembros se expresen como mejor les acomode*".

Entre el despatx oficial rebut o enviat per la Presidència i del qual s'informava els presents, figurava un telegrama "*al Excmo Sr. Marqués de Estella* [títol que ostentava Primo de Rivera]*, Jefe del Gobierno felicitandole con gran entusiasmo y aclamandole por haber derogado el régimen antiguo de favor político y mostrando la esperanza que esta Cámara tiene en el regimen iniciado para la salvación de la Patria*". A les acaballes de la reunió i a proposta de Joaquim Franquesa, "*se acuerda por unanimidad que la Junta de Gobierno, ratificando el telegrama que el Sr. Presidente de la Cámara dirigio al Excmo Sr. Marqués de Estella Jefe del Gobierno y Presidente del Directorio Militar visite en corporación al Excmo Sr. Gobernador Civil y Militar de esta provincia para testimoniarle la adhesión de la Cámara al nuevo Gobierno y al régimen iniciado de rectitud y justicia en la gobernacion del Estado*". Es feia evident que la no ingerència política quedava aparcada.

A qui havien anat a mostrar la seva adhesió era al general de brigada i governador militar de Girona Pascual Gracia Perruca. Aquest havia substituït en el càrrec a Félix Lueje Valdez, que va ser cessat com tots els de l'Estat, el 15 de setembre. Gracia havia fet carrera a Cuba i a l'Àfrica. En la sessió següent es va informar que s'havia rebut una comunicació del general governador civil i militar Antonio Carsi en la qual comunicava la seva presa de possessió, que havia tingut lloc l'anterior dia 11 d'octubre. Aquest era general de brigada. Lluís Costa, en la seva obra sobre l'acció primoriverista a Girona, explica que "l'actuació del general Carsi al capdavant del govern civil de Girona es caracteritza per una sensible intransigència, expressada en una clara actitud repressiva".

En el ple de 22 de febrer de 1924 s'aprovava per unanimitat adherir-se a un homenatge al cap del Directori, responent d'aquesta manera a la petició efectuada per la delegació a Girona d'una "*Junta organizadora del Homenaje al Excmo Sr. General D. Miguel Primo de Rivera*". Un parell de mesos més tard, el governador civil convidava els membres de la Cambra a la funció religiosa de les "quaranta hores" que es celebrava el Diumenge de Rams i el Dijous Sant a la catedral. Un mes després era el comandant metge director de l'Hospital Militar qui convidava "*al acto de administración de la Comunion Pascual a los enfermos de aquel Establecimiento*". Al cap d'un altre mes era el torn de l'Ajuntament. L'alcalde, Joan Tarrús, convidava ara a la processó de Corpus del Mercadal. Un alcalde nomenat el 28 de març, com tots els integrants del consistori, entre els quals hi havia Josep M. Reitg, vicepresident de la Cambra i Josep Homs, membre del ple. Ara bé, en relació amb aquell homenatge al dictador, en el ple del mes de setembre el secretari de la institució va informar que el governador civil havia convocat una reunió urgent per a parlar-ne. El titular d'aquest càrrec havia tornat a canviar. Des del primer dia d'aquell mes ho era el també general Juan de Urquía Redecilla. Si un seu predecessor havia fet la guerra a Cuba i a l'Àfrica, ell havia estat capità d'una companyia a Filipines. Lluís Costa escriu que en aquell arxipèlag hi va fundar una revista satírica que tenia el nom de *The Kon Leche*. Posteriorment va fundar el diari *La Nación* a Barcelona.

Segons va explicar el secretari de la Cambra, en aquella reunió al Govern Civil, "*debía tratarse segun carta que lee, de los actos que desprovistos de todo carácter político y si unicamente patriotico, podrian realizarse el dia 13 primer aniversario del gesto heroico del General ilustre que puso fin a la decadencia de España, asistió en ausencia de los Señores Presidente y Vicepresidente a dicha reunion adheriendose conforme a lo que ya anteriormente sobre ello tenia acordado la Cámara; y que la realización de los actos referidos no ha podido*

tener lugar por haberlos suspendido el Gobierno con motivo de los grandes sucesos ocurridos en Marruecos". El "gest heroic" esmentat era la difusió del conegut com a "Manifest del 13 de setembre", publicat l'endemà en molts diaris, entre els quals *El Autonomista* i *Diario de Gerona*, i signat pel dictador. Aquell document volia ser un vague programa de govern de la dictadura.

A finals d'any, la Cambra tornava a l'homenatge i a la "*adhesión*". En el darrer ple de 1924, el del 29 de desembre, després d'aprovar les noves quotes, i "*a propuesta de la Presidencia se acuerda enviar telegrama a S. M. el Rey y al Presidente del Directorio Militar protestando de la campaña de difamación iniciada en el extranjero para desprestigiar á España cobarde y rastreramente, ofendiendo a S. M. el Rey*". Tanmateix, l'acció no va acabar amb aquest telegrama. El 20 de gener següent es va convocar una reunió plenària extraordinària. A tractar, només hi havia un tema: "*El Señor Presidente tomo la palabra para exponer a los Sres miembros reunidos que el objeto de esta sesión era dar a conocer la invitacion recibida del Iltre. Sr. Gobernador Civil de la provincia para asistir el proximo Domingo dia veinte y cinco del corriente en Barcelona a la manifestacion proyectada de carácter esencialmente patriótico como protesta viril de los buenos españoles contra la infame campaña que se realiza en el extranjero y que tiende a menoscabar los altos prestigios de España y de su Rey y acordar en virtud de la misma*". La resposta era òbvia i la Cambra va aprovar per unanimitat, "*contestar con atento oficio al Iltre Sr. Gobernador agradeciendole su invitacion y que la Cámara adheriendose a dichos actos procurará estar representada por una nutrida comision*".

Aquella manifestació del dia 20 de gener a Barcelona, finalment no es va fer. Per això, el mateix governador civil es va presentar al ple ordinari de gener que celebrava la Cambra el dia trenta. L'acta així ho recull: "*Se abre el acto compareciendo el Ilmo. Señor Gobernador Civil de esta provincia Don Juan Urquia quien expone el acto que se celebro en Madrid y el proyectado para el dia primero de febrero proximo en homenaje a S. M. el Rey en Barcelona recabando de la Cámara que procure por todos los medios posibles que asista a el una nutrida representacion. El Señor Presidente le contesta que recogiendo el sentir de todos los señores miembros puede asegurar que cada uno de ellos cuidará, como muy bien ha supuesto el Sr. Gobernador no solo por la representacion de la propiedad urbana que ostentan sino entre sus amistades y relaciones que la asistencia al referido acto sea numerosa y brillante como lo requiere su indole y el movil que la informa que no es otro que desagraviar a S. M. el Rey (q. D. g.) de infamias campañas que dirigidas contra su augusta persona han herido los vivos sentimientos patrioticos de todos los españoles.*".

Finalment, la gran manifestació es va fer el diumenge, 1 de febrer. El titular de *La Vanguardia*, diari barceloní i monàrquic, era ben explícit: "*El homenaje a S. M. el Rey. La manifestación patriótica del Domingo. Representantes de toda Cataluña acuden a rendir tributo a la justicia*". Amb lletra atapeïda, dedicava a l'acte tres pàgines, amb una descripció del tot eloqüent: "*El homenaje, tributado el domingo por toda Cataluña a S. M. el Rey resultó digno de esta región y de la augusta persona a que iba dedicados Pocas veces se había visto en Barcelona una manifestación tan imponente, en la que iban confundidas representantes de todas las clases sociales, de distintas ideas políticas, impulsados sólo por el deseo de rendir homenaje al monarca y de exteriorizar su protesta contra la inicua campaña de difamación contra él iniciada*".

El rotatiu explicava que de les comarques gironines hi van anar quinze mil persones. Entre els assistents, les banderes dels sometents de diverses poblacions; la bandera de la ciutat de Girona "*dándole guardia de honor los maceros y la guardia municipal con uniforme nuevo*"; el ple de l'Ajuntament i els treballadors; els cossos militars de la guarnició als quals "*seguían después los plenos de todos los ayuntamientos*"; el magisteri, en corporació, tots els catedràtics i professors de l'institut i "*de los maestros de la provincia, solo diez dejaron de acudir a la manifestación*"; la Diputació en ple, amb la majoria dels seus treballadors; "*llamó la atención una orquesta de niños (el mayor de once años) de la Escuela Municipal de Música de Torrella de Montgrí*", i en el Portal de l'Àngel, la cobla Art Gironí "*tocó escogidas sardanas mientras se organizaban los grupos*".

En el ple del 13 de febrer de 1925 la invitació arribava del governador militar Luis Bermúdez de Castro i del governador civil interí. Era "*para el acto de la jura de la*

bandera que ha de celebrarse solemnemente el próximo dia 15 del actual, la Presidencia encarece la asistencia de una representación de esta Cámara y toda vez que a ella segun dice le es imposible asistir por tener que hacerlo en calidad de Cabo de Partido del Somaten propone y así se acuerda que asista el miembro Señor Casellas acompañado del Secretario y Vicesecretario de esta Corporacion". A finals de març el ple donava "l'assabentat" a la instància que el governador civil, el general Urquía, els havia adreçat per acompanyar-lo "*en la solemne funcion de las Cuarenta Horas el Domingo de Ramos*", a la catedral, de 5 a 6 de la tarda. Com és sabut, els governadors tenien absoluta autoritat a les províncies i a les seves institucions: Diputació, ajuntaments, altres corporacions, etc.

D'altra banda, Juan de Urquía, que comptava, segons l'historiador Lluís Costa, amb un "furibund esperit repressor", s'ho feia valer. Doncs bé, des del 28 de març de 1924 Josep M. Reitg, vicepresident segon de la Cambra, era regidor del consistori gironí. I just un any després, el 23 de març de 1925, com a conseqüència d'una remodelació a la Diputació, el governador nomenava nous regidors, entre els quals hi havia Eduard Fonsdeviela, vocal de la Junta, i Manuel Almeda, membre del plenari. També va nomenar com a regidor Ferran Casadevall, però el president de la Cambra no va assistir a cap sessió.

Ferran Casadevall, essent president de la Cambra, ja havia estat regidor jaumista de la UMN a l'Ajuntament destituït pel Directori. Uns anys abans havia estat candidat conservador. I, en aquells moments, des del gener de 1924, era diputat provincial nomenat pel governador Antonio Carsi. Amb ell, també eren diputats provincials Eduard Fonsdeviela, marquès de la Torre, exalcalde de Medinyà, mellista i també de la UMN; Ramon de Berenguer, marquès de Garcillan, que ja havia sigut diputat amb anterioritat, igual que havia sigut president del cercle maurista; Salvador Auguet, jaumista, ex regidor per la UMN; l'arquitecte i propietari Manuel Almeda; Pere de Pol Missé, jaumista, ex regidor per la UMN, i Antoni Montseny, maurista, tots ells pertanyents al ple o a la junta de la Cambra de la Propietat de Girona. Entre els personatges relacionats amb la Cambra de la Propietat, Eduard Fonsdeviela havia estat nomenat vicepresident de la nova Mancomunitat primoriverista.

Ferran Casadevall havia tingut un paper molt actiu en la composició de la nova Diputació. I no només això. Com diu M. del Carme Grau, tot i el desànim total envers l'antic sistema i el desig de canvi polític, en contra dels que creien que el nou règim militar portaria una gran depuració desterrant la Unión Monárquica Nacional, aquesta "tornava a ressorgir, més forta que mai". I escriu:"Ara, la U.M.N., controlarà pràcticament tot el poder. «El Diario de Gerona», a la vegada que confirma el paper de Fernando Casadevall, president de la Cambra de la Propietat Urbana, en la confecció de la llista, de la nova diputació, es queixava de l›elecció d›alguns homes lligats encara al catalanisme: «*Pero ha llegado el momento decisivo y el desencanto ha sido enorme. De los que don Fernando habia propuesto, muy pocos han sido designados y aun de esos pocos hay alguno que ha causado gran sorpresa, pues han sido, y aun son seguramente entusiastas catalanistas. Nos referimos a los señores don Manuel Burch, ex-candidato catalanista por La Bisbal y al conde de Berenguer, el cual a los pocos días de ser elegido por los monárquicos, se pasó con armas y bagajes al campo catalanista en el que ha actuado desde entonces*»".

A la Diputació, Casadevall presidia la Junta de Govern dels Establiments de Beneficència, que aviat va procedir a depurar rellevants elements catalanistes com el metge Josep M. Riera i Pau (germà del president de la Diputació destituït pel Directori militar) i Ramon Xifra i Riera, oficial d'administració d'aquells Establiments. Com diu Costa, el motiu del seu cessament eren les crítiques que feia als membres de la Mancomunitat el setmanari catalanista *El Gironès*, que tenia la seu, des que s'havia clausurat el Centre Catalanista, en el seu domicili. De res li va servir la carta "En defensa pròpia" que va publicar a *El Autonomista* i al *Diario de Gerona*. A banda, Ferran Casadevall i Jaume Bartrina havien presentat una proposició a l'Assemblea de la Mancomunitat amb la intenció de crear una comissió perquè discutís el buidatge d'aquesta institució, retornant les competències als ens provincials. Ben aviat, però, el mateix règim la va dissoldre. Ell dos, conjuntament amb altres elements, van ser els fundadors del partit Unión Patriótica, el que creà el mateix dictador per sustentar-se, nodrit dels antics membres de la UMN. Havien fet la seva primera "Conferència" a Breda el maig de 1924.

Tanmateix, el que portà a Casadevall a "desobeir" l'ordre de la primera autoritat provincial no assistint als plens municipals (a banda de l'edat i del fet que es trobava amb una base prou sòlida per poder refusar "l'oferta") era l'aversió mútua que es professaven ell i el governador Juan de Urquía. I explica l'historiador: "El cert és que Casadevall havia estat proposat com a futur alcalde per diversos regidors, i probablement el desencís que li produí ser nomenat únicament com a regidor, provoca llur incompareixença en els plens i comissions permanents". L'alcalde nomenat va ser Frederic Bassols, després d'algunes maniobres d'Urquía que "d'aquesta manera, evitava que Ferran Casadevall i Roses accedís a l'alcaldia de Girona, ja que aquest, com recordarem, podia esdevenir un ferm candidat a l'alcaldia d'acord al fet de disposar de la preferència d'alguns regidors, però mantenia una actitud hostil vers la figura de Juan de Urquía. Els descontents en el si de l'Ajuntament eren nemorosos, i Urquía es veié obligat a cridar a l'ordre a alguns d'ells".

Lluís Costa ha estudiat a fons l'etapa de la dictadura de Primo de Rivera a Girona. En el seu treball explica que "en un context històric dominat per les intrigues, l'arribisme i l'afany de poder, el mateix governador ha de viure pressions i maniobres tendents al descrèdit. Les conspiracions s'accentuaven, sempre, en absència del governador. [...] Existien unes delicades relacions entre Juan de Urquía i l'ex-alcalde Bartrina, el diputat Casadevall i el director de l'Escola Normal Gomis Llambies". Les discrepàncies entre el president de la Cambra, Ferran Casadevall, i el governador civil, el militar Juan de Urquía, s'expliquen en aquest context i en el de la creació del partit UP, que tenia com a cap provincial Josep M. Lacoma, baró de Minguella, a qui Urquía va apartar. Mentre el governador era de viatge a Madrid, just un mes després de prendre possessió, Bartrina, Gomis Llambies i Casadevall van conspirar a favor de Lacoma. Quan va tornar de la capital va manifestar que "*el acto realizado por dicho señor* [Casadevall] *ha sido una reminiscencia de los vicios del antiguo régimen*". En tot cas, una víctima colateral d'aquest enfrontament va ser el diari *El Heraldo de Gerona*, que tot i actuar com a portaveu del règim, va ser suspès per haver informat del complot. I és que "a Girona un nucli de conspiració molt definit -ens referim, lògicament, generat dins el mateix sistema- era el que formaven Jaume Bartrina, Joan Gomis i Llambias i Ferran Casadevall, els quals, fins i tot, intentaren maniobres a Madrid contra el governador Urquía".

El mateix historiador detalla d'on venia la manifesta enemistat entre ambdós. Arran de les maniobres efectuades en favor de Lacoma, mitjançant "una nota tramesa per la secretaria particular del Govern Civil el dia

En temps de Primo de Rivera va ser l'època amb més participació dels homes de la Cambra en institucions polítiques. El dictador, en una visita a Girona, passa revista a les tropes

28 d'octubre se cessava com a diputat provincial Ferran Casadevall, per bé que al cap de cinc dies el governador el restituïa del seu càrrec, atès que «*sólo él fue el ofendido y él por tanto, el que moral y legalmente puede perdonar*». De fet, l'enemistat entre Urquía i Casadevall es remuntava a un temps enrere. Quan es nomena governador civil de Girona Juan de Urquía, Casadevall gosa manifestar públicament la seva contrarietat, i informa que ell havia proposat el nom d'una altra persona, en concret d'Araoz. El conflicte va generar un corrent de suport al governador per part d'alguns membres adinerats del partit, que van arribar a oferir-li, fins i tot, la quantitat de 40.000 pessetes per a la fundació d'un diari, òrgan de la UP a Girona. No sabem si l'oferta era poc consistent, però el cert és que el projecte de creació d'un òrgan a la premsa en aquells moments no va reeixir".

I explica un incident que va tenir força repercussió a la ciutat. En la sessió del ple de 28 d'octubre de 1925 Ferran Casadevall exposava que estant a Madrid, va assistir a la reunió de presidents de cambres del dia 17, en la qual es va acordar designar el representant de l'entitat gironina com a suplent del càrrec de vocal de la Junta Consultiva, que s'havia de constituir properament. Es va acordar per unanimitat "*haber visto con satisfaccion la expresada designacion*". A continuació, Salvador Auguet va exposar i sotmetre a la consideració del ple "*un incidente ocurrido al Sr. Presidente de esta Cámara por el que propone en desagravio lo siguiente: Se acuerda haber visto este Pleno con sumo disgusto y protestar de la temeraria e injustificable actitud del exgobernador civil de esta provincia Don Juan de Urquía que en Madrid tuvo la osadía de querer ofender al Sr. Presidente de esta Cámara D. Fernando Casadevall dirigiendole palabras ofensivas é insultos cuando iba acompañado de personas distinguidas de esta capital a las que dicho ex-gobernador pretendió tambien ofender*".

"...unos cuantos cínicos y de otros desequilibrados"

Lluís Costa diu que allò passat a Madrid quan Urquía ja no exercia el càrrec "posa de manifest el rerefons de moltes actituds que es produïen a Girona entre el setembre de 1924 i l'octubre de 1925", el període en què aquell va ser governador civil. Aquest militar "entén que el viatge dels gironins té el seu origen en un intent de desacreditar-lo davant el Directori, i reacciona amb virulència. En una carta adreçada per Urquía a la premsa de Girona, i per cert víctima de la censura governativa, precisa que ell no havia pretès ofendre els càrrecs representats per aquells personatges, sinó que havia estat una desqualificació sobre llurs persones: "*A los que yo procuré castigar por su conducta desleal e incorrecta, fué a un señor llamado Fernando Casadevall Roses, (censura) A un abogado llamado Jaime Bartrina, al que por imperativos de la opinión pública, me vi en la necesidad de quitarlo de Alcalde, llevándolo por razones políticas, a la Vicepresidencia de la Diputación Provincial, (censura) Y a otro señor de nombre Juan Gomis Llambias, a quién yo, contra la opinión del dignísimo y sabio Rector de la Universidad de Barcelona, propuse y obtuve para él, la Dirección de la Escuela Normal, (censura) vinieron a Madrid para sorprender la buena fé del Directorio Militar, tratando de desacreditar al Gobernador que tan generosamente los había protegido, urdiendo mil patrañas y chismes, y presentándosele como los amos absolutos de la opinión gerundense, cuando nada representan, como todo el mundo sabe en Gerona*". Contràriament al que deia Urquía, aquests "personatges" sí tenien algun pes a la ciutat, mal que fos en cercles econòmics i polítics conservadors i tradicionalistes.

L'enterbolit ambient polític havia fet que l'agost de 1925 cridessin el governador a Madrid, on va presentar la dimissió i, sense que la hi acceptessin, li van donar una llicència de dos mesos, fins que el 25 d'octubre sí que la hi van admetre. El seu lloc el va ocupar, de manera interina, el cadaquesenc Onofre Pont, que era president de la Diputació. Finalment, van nomenar per al càrrec a Prudencio Rodríguez Chamorro, fins aleshores cap de

policia de la frontera. Advocat i amb un tarannà diferent dels seus tres immediats predecessors, la relació que mantingué amb els homes de la Cambra fou, també, sensiblement diferent, com ho demostra la seva assistència a actes d'aquesta institució, com l'assemblea de delegats, que s'explica en un altre capítol.

Fins a la sessió del 28 de juny de 1926 no es troben a les actes del ple altres referències a qüestions polítiques d'aquelles que, en principi, no havien de ser objecte de les cambres. Aquell dia, a proposta d'Eduard Fonsdeviela, marquès de la Torre, "*y con motivo de haberse publicado el descubrimiento de un plan de sedicion, se acuerda por unanimidad testimoniar al Gobierno de S. M. el Rey (q. D. g.) la completa adhesion de la Cámara y la grandísima indignacion que le ha producido el proposito interesado de unos cuantos cinicos y de otros desequilibrados que por lo proyectado han evidenciado querer perturbar la sublime obra de regeneracion á España, cuando precisamente agiganta el Gobierno su prestigio y ha despertado en la mayoría de los españoles el siempre latente y sagrado y ahora recio y vibrante amor a la Patria y al Rey*". Fruit o no de l'anterior, en la sessió del 31 d'agost la Junta aprovà per unanimitat "*recomendar a las amistades de los señores de esta Cámara la adquisicion de la medalla de homenaje a SS. MM. los Reyes segun lo interesado en carta por una dependencia oficial de la Presidencia del Consejo de Ministros*". Una altra mostra que les cambres de la propietat eren un engranatge més de la cadena de transmissió de la Dictadura.

Una de les causes del cop d'estat de Primo de Rivera va ser l'auge dels partits catalanistes. En el "Manifest" del 13 de setembre es feia referència a la "*descarada propaganda separatista*" i cinc dies després el Directori promulgava el decret "contra el separatisme". Es prohibia hissar banderes que no fos la "nacional" (alguns alcaldes van ser empresonats per hissar la senyera) o l'ús del català en els actes públics. Fins i tot es va obligar les corporacions locals i provincials a portar els llibres (de registre, d'actes, etc.) en castellà. Josep Termes explica que "el governador civil de Girona, el general Juan de Urquía, donà una nota oficiosa, al gener de 1925, que mostra bé el paternalisme anticatalanista de la Dictadura: «*La madre debe enseñar a rezar a sus hijos en catalán, eso lo admite el Directorio. Pero, en cambio, el maestro viene obligado a enseñar a sus alumnos en castellano... Cuando os digan que vamos contra vuestros usos y costumbres decid que es falso. Si se ha prohibido que ondee la bandera catalana es porque ella servía para ofender la bandera de la patria. Si se ha prohibido en Cataluña "La Santa Espina", era porque con ella se agredía el sentimiento castellano*". Aquest historiador també inclou una cita de Josep Pla: "A la Península la Dictadura fou probablement un govern ni pitjor ni millor que la immensa majoria dels ministeris de l'antic règim. A Catalunya, en canvi, fou un govern minuciosament i implacablement tirànic servit per personatges sinistres".

En aquest marc no és d'estranyar, doncs, l'acord pres per unanimitat del ple en la sessió de 27 d'octubre de 1926,

Missa de campanya pels voltants del baluard de Sant Francesc, quan la zona encara s'havia d'urbanitzar

quan es refusà una carta per estar escrita en català: "*Rechazar una carta del Presidente del Comité provincial de la Federación Catalana de Atletismo por hallarse escrita en catalán*". Era el mateix ple en el qual, prèviament, s'havien declarat vacants els càrrecs que ocupaven Ramon de Berenguer, Ramon Puig i Narcís Pérez Xifra per reiterades faltes d'assistència. I on, posteriorment a aquell acord, el ple es va donar per assabentat d'un "*besalamano del Excmo Sr Gobernador Civil invitando a concurrir a la estación al paso de S. M. la Reyna*". Un parell de sessions després es declarava vacant el càrrec d'Eduard Fonsdeviela pel mateix motiu d'inassistència.

Veient les actes, hom pot deduir com el governador civil, en tant que representant del govern central, tenia també la missió de replicar, a escala, els homenatges que es feien a la capital de l'Estat. Així, si per una banda convidava a "*la recepción celebrada con el fin de solemnizar el Santo de S. M. el Rey (q. D. g.)*", per una altra el ple, "*leido el oficio del Excmo Sr. Gobernador Civil invitando a los actos que se celebraran en esta Ciudad con motivo del XXV Aniversario de la Coronacion de S. M. el Rey (q. D. g.) acuerda la Cámara asistir en Corporacion a todos ellos y al propio tiempo expedir un telegrama de felicitacion y adhesion a la Corona*". Si tots aquests acords es poden considerar lògics tenint en compte la situació política, una mica sorprenent resulta el que va prendre la Junta el 30 de maig de 1927: "*El Señor Presidente dio cuenta de una comunicacion del Excmo Señor Alcalde de esta Ciudad solicitando la cooperacion y apoyo de esta Cámara a la suscripcion nacional abierta para crear por suscripcion publica la Ciudad universitaria y el Hospital Clinico de Madrid acordando la Cámara por unanimidad contribuir a dicha suscripcion con la cantidad de cincuenta pesetas*". Es desconeix quina proporció del pressupost va ser aportada per "subscripció nacional" en la construcció d'aquestes dues instal·lacions de Madrid.

Durant la dictadura, el sector més espanyolista i centralista del règim va estar encapçalat pel Capità General de Catalunya, Emilio Barrera, que aconseguí un dels seus grans triomfs amb la desaparició de la Mancomunitat. Precisament, un dels seus correligionaris va ser el governador civil de Girona Pedro de Urquía. Doncs bé, només començar la reunió de la Junta de Govern del 4 de juny de 1927, Ferran Casadevall va informar "*de haberse recibido varios ejemplares de una circular del Comité Ejecutivo del Homenaje al Excmo Señor Capitan General de Cataluña Don Emilio Barrera invitando a la recepcion y entrega de las insignias de la Gran Cruz de Carlos III, y al propio tiempo expuso que a su entender cree es necesario la asistencia de una representacion de esta Cámara a los expresados actos en vista de lo cual acordo la Cámara una representacion de la misma formada por el Sr. Presidente, los miembros Sres. D. Bernardo Casellas y Don Jose Homs y el suscrito Secretario accidental*".

Prudencio Rodríguez Chamorro prengué possessió del càrrec de governador el 6 de novembre de 1925. Tot i que Perucho, en una cita recollida per Costa, diu que cada governador "en deixar el càrrec es dedica a «instruir» el seu successor, per tal que la ciutat no es donés per enganyada amb el canvi", en les formes i en la relació amb la Cambra va ser diferent als seus predecessors. Amb aquesta institució i amb les altres de la ciutat: el maig de 1927 l'Ajuntament li concedia l'uniforme de cap superior de l'Administració Civil i la vara de comandament, i en el ple del 29 de desembre, la Cambra va acordar "*darle las gracias mas expresivas por su delicada atencion asi como expresarle la adhesion mas entusiasta a la labor que viene realizando en el acertado gobierno de esta Provincia*". Tot perquè havia tingut "*la deferencia y consideracion* [...] *dignandose presidir personalmente*" una conferencia en el seu saló d'actes.

Lògicament hi havia contrapartides. En el ple del tres d'agost, Casadevall va informar que havia assistit a una reunió al Govern Civil "*para tratar del Homenaje al Excmo Señor Presidente del Consejo de Ministros*". I, en consonància amb el que s'hi havia tractat, "*proponia al Pleno acordara señalar una cantidad con que contribuir a dicho homenaje en nombre de todos los propietarios de la Provincia acordando el Pleno por unanimidad entregar para dicho homenaje la cantidad de mil pesetas*". Però, a més a més, "*el propio Señor Presidente invito a los Señores Miembros para si quieren contribuir al expresado homenaje particularmente*". Ell va oferir 50 pessetes, Narcís Xifra Masmitjà, 10, i la resta de presents (dotze), incloent el secretari, 5 pessetes cadascun. En total, es van recollir 1.200 pessetes.

Ja ha quedat dit que la Unión Patriótica era el partit que, creat pel mateix dictador, sustentava l'acció política

El nunci de la Santa Seu, monsenyor Federico Tedeschini, va visitar les comarques gironines el 1928, baixant l'escalinata del palau episcopal en companyia del bisbe de Girona, Josep Vila Martínez

del règim. En la sessió extraordinària de la Junta de Govern celebrada el 31 d'agost de 1928 es va donar per assabentada de l'ofici del President de la UP de la província "*solicitando el número y nombres de los Señores que en representacion de esta Corporacion asistirán a Madrid para formar parte de la solemne manifestacion de homenaje y adhesion al Gobierno y en especial a su presidente el Excmo Señor D. Miguel Primo de Rivera, se acuerda designar para que asistan representando a la Cámara el Presidente de la misma Ilmo Señor D. Fernando Casadevall y Rosés, en nombre de la Junta de Gobierno a D. José Mª Reitg Martí y D. Bernardo Casellas, por el Pleno, Don José Homs y D. Isidro Bosch y por las Delegaciones al Delegado de la Cámara en Palafrugell Don Francisco Sagrera Riera*".

La Asociación Forestal Española va sol·licitar al ministre de la Governació que fos concedida la Gran Creu del Mèrit Civil al governador "*por la laudable labor que viene realizando frente al Gobierno Civil y en especial con motivo del terrible incendio que destruyó gran parte de la Sierra de las Gabarras*". El seu president va demanar a la Cambra el suport de la institució, que li va ser ofert per unanimitat.

Era costum, protocol·lari o obligatori, que quan algun personatge destacat visitava la ciutat fos rebut per les corporacions i, amb segons qui, amb manifestacions populars. Aquest fou el cas de la visita que va rebre Girona, el dissabte 21 d'abril de 1928. Es tractava de monsenyor Federico Tedeschini, que des de l'1 de juny de 1921 era el nunci de la Santa Seu a Espanya, amb l'ostentós títol d'arquebisbe de Lepant. Provinent de Vic, va fer aturades a Sant Hilari i a Santa Coloma i fou rebut, amb aclamació popular, la tarda a la plaça Marqués de Camps. Es va hostatjar durant dos dies en el Palau Episcopal. Hi va haver visites, a més de la seu i de Sant Feliu, a diversos temples, convents, misses i tedèum i recepcions diverses.

En un altre sentit, Maria Cristina d'Habsburg-Lorena va ser reina consort pel seu matrimoni amb Alfons XII de Borbó. A la mort d'aquest, es convertí en reina regent, de 1885 a 1902, moment en què el seu fill Alfons XIII va ser declarat major d'edat. Va morir al Palau Reial de Madrid el 6 de febrer de 1929. Per aquest motiu, en el ple del dia 15 es va informar que el majordom major del rei havia enviat un telegrama agraint el que la Cambra li havia tramés mostrant el seu condol. Dos plens després, el 30 d'abril, i a proposta de la Junta de Govern, s'aprovà aportar cent pessetes com a contribució "*a la suscripcion nacional y popular abierta para erigir un monumento a S. M. la Reina Doña Maria Cristina*". Era el mateix ple en el qual s'exposava que Caterina Masseguer, la propietària de l'edifici que l'entitat acabava de comprar al carrer Ciutadans, 12, per convertir-lo en la seva seu, oferia alguns dels seus mobles. I també en el que s'informà que, per a la compra de l'edifici, valorada en 250.000 pessetes, s'havia obtingut un préstec del Banc Urquijo Català per valor de 150.000 pessetes.

Per a les processons de Corpus d'aquell any segur que els homes de la Cambra es van haver de dividir o distribuir, a tenor de les invitacions rebudes: el bisbe convidava a la processó de la catedral, el governador civil a la de Santa Susanna del Mercadal i l'alcalde, a la de Sant Feliu.

Un Reial Decret de 15 de febrer de 1930 sobre la constitució de noves diputacions establia, en el seu article tercer, que "*seran Vocales natos de las Diputaciones provinciales las personas que de su seno elijan las Juntas*

directivas ó de gobierno de las Cámaras de Comercio, Industria y Navegación, Agrícolas, Mineras y de la Propiedad Urbana". En el ple del 18 de febrer, el president va exposar que es procediria a aquella designació, "*contestando la Cámara que elegía al Ilmo. Sr. Don Fernando Casadevall y Rosés para el cargo de Vocal nato de la Diputación*". D'aquesta manera, tornava a convertir-se en diputat provincial.

El nou governador civil, Leonardo del Saz Orozco, a qui s'havien de notificar les designacions, prenia possessió l'endemà. Ara bé, només va ocupar el càrrec... cinc dies. Havia estat traslladat a Salamanca. Des que existien els governadors civils (el 12 de gener de 1850 va prendre possessió el primer, Ildefonso López de Alcaraz) en només una altra ocasió (entre el 8 i el 13 de novembre de 1883, Victoriano de López Pinto) hi ha hagut algú que estigués cinc dies en el càrrec. En la sessió següent, la del 27 de març, es va informar d'haver rebut un ofici de Juan José Alonso Jiménez notificant que havia pres possessió d'aquell càrrec el 24 de febrer. Era un altre militar que provenia de les guerres colonials. També es va informar que havia enviat un altre escrit convidant "*a la hora de vela a Jesús Sacramentado que tendrá lugar el Domingo de Ramos de 5 a 6 de la tarde en la solemne funcion de Cuarenta Horas*".

L'etapa s'havia acabat força abans, el 28 de gener d'aquell mateix 1930, quan Miguel Primo de Rivera presentà la seva dimissió, forçat pel mateix rei. Immediatament s'exilià a París, on va morir un mes i mig després, el 16 de març. I era amb motiu de la seva mort que el bisbe de la diòcesi de Girona convidava la Cambra als funerals en honor seu. Havia començat la coneguda com a "dictablanda" a causa de la indefinició del seu cap, el general Dámaso Berenguer.

Carruatge amb el nunci passant pel pont de Pedra

Hi ha casos en què tothom va més o menys de bòlit. En la sessió de la Junta de Govern del 25 de maig de 1930 es devia produir una d'aquestes ocasions. El president va exposar que "*habiendo tenido noticia de la próxima visita de S. M. el Rey (q. D. g.) al Castillo de Perelada opina seria conveniente que para el dia de la visita fuese colocada en la fachada de aquel edificio la lapida de haber sido premiada por esta Corporacion, acordandose se active la fundicion de la misma en los talleres de la casa "F. Riera Vª de Puig (Pallas)" y que sea llevada a Perelada por el ordenanza D. Jesus Cubeiro*". La restauració del castell de Peralada havia obtingut una menció honorífica en la primera edició del concurs d'edificis que, a partir de 1929, va celebrar la Cambra.

Per a l'endemà s'havia convocat un ple extraordinari. Aleshores sí que hi havia nerviosisme entre els membres que exercien algun càrrec polític, l'havien exercit o encara tenien l'esperança d'ocupar-ne algun. El president va exposar que el motiu de la reunió era "*para cambiar impresiones sobre ciertas noticias adquiridas de que por parte de las Diputaciones catalanas se está procediendo al estudio de la implantacion de un regimen autonomico especial ó pacto regional y como quiera que ello podria ser perjudicial para los intereses de esta provincia en su virtud se había convocado esta reunion. El Pleno por unanimidad acuerda que por la Comision de legislacion se proceda al estudio, cuando sea posible, de lo que acuerde la Comision nombrada por las Diputaciones y que de acuerdo con las camaras de la propiedad urbana de Tarragona y Lérida propongan el camino ó plan respecto al particular*". Hi havia qui encara recordava com cinc anys abans la Diputació de Girona havia frustrat un intent de coordinació de serveis de les diputacions en votar en sentit contrari a les diputacions de Barcelona, Lleida i Tarragona.

I en la sessió de la Junta, del 30 de juny, la càrrega política va ser de profunditat. Des del 18 de març ocupava el lloc de Frederic Bassols, exalcalde de Girona en diverses

ocasions, en la presidència de la Diputació, el notari Emili Saguer i Olivet. Mentre el primer va desenvolupar la major part de la seva vida política entre partits monàrquics, el segon va passar de ser fundador del Centre Catalanista a fundar la revista *Cataluña Española*, on defensava que "*la provincia de Gerona quede vinculada directamente al Poder central español*". En el trànsit i fins al 14 d'abril de 1931, ocupà la presidència de la institució provincial. En aquest context se celebrava la reunió de la Junta de la Cambra en la qual el president va exposar que "*enterado por la prensa de las manifestaciones hechas por D. Emilio Saguer y Olivet Presidente de la Exma Diputacion en su discurso pronunciado en la reunion de la Comision nombrada para el estudio del proyecto de Estatuto Regional celebrada el dia 26 de Junio último en que atribuye equivocadamente a la Junta de Gobierno de esta Camara la campaña que contra de la futura labor que ha de llevar a cabo la expresada Comisión, se esta realizando en esta Ciudad; al objeto de desvanecer el error perjudicial para el decoro y buen nombre de esta Corporacion, por unanimidad se acuerda trasladar a los Exmos Señores Presidentes de las Diputaciones de Barcelona, Tarragona y Lérida, el acuerdo que tomo el Pleno de esta Camara Provincial en sesion de 26 de Mayo proximo pasado tambien por unanimidad el cual literalmente es como sigue* [...]". I es copia l'acord transcrit més amunt. A continuació s'hi afegeix que aquell acord "*es lo unico que ha hecho esta Camara en la cuestion de referencia siendo la misma ajena a todo cuanto se ha hecho y se viene realizando con determinadas tendencias a las que se refiere dicho señor en su discurso*".

En aquesta ocasió (com en alguna altra), la qüestió no es va quedar aquí. El reglament de cambres les obligava que els plens fessin vacances els mesos de juliol i agost. És per aquest motiu que la junta celebrada el 7 de juliol es feia "en funciones de Pleno". S'hi va informar que s'havia entrat una instància de diversos propietaris "*pidiendo una aclaracion en vista de las contradictorias interpretaciones que se vienen dando del criterio de esta Corporacion que han hecho inutiles los buenos propositos de la misma de fijar de una manera determinada su actuacion ajena a toda política y al objeto de concretar en definitiva su opinion actual acerca el futuro Estatuto regional catalan, que se esta redactando, por unanimidad se acuerda hacer constar para conocimiento de los Sres propietarios y del publico en general que esta Corporacion ajena siempre a toda política, tan pronto tenga un conocimiento cierto y bastante del referido Estatuto, cumpliendo con el deber que le impone el articulo 8º del vigente reglamento definitivo para la organizacion y funcionamiento de las Camaras de la Propiedad Urbana aprobado por R. D. Ley de 6 de Mayo de 1927 hará cuanto le sea posible y se valdrá de cuantos medios legales esten a su alcance para oponerse al mismo si resultase ser perjudicial para los intereses de la propiedad urbana de esta Provincia*".

Després de l'exili de Miguel Primo de Rivera, a la monarquia només l'hi quedava el suport de l'església catòlica. Empresaris, industrials, terratinents i fins i tot militars, la van anar abandonant. Tal i com s'ha escrit, una veritable marea de republicanisme i democràcia anava inundant el país mentre cada vegada més s'identificava monarquia amb dictadura. L'agost de 1930 va tenir lloc el "Pacte de Sant Sebastià", en què un cúmul de forces i partits (des de la dreta liberal de Miguel Maura i Niceto Alcalá-Zamora als republicans de Manuel Azaña; des de l'Estat Català de Jaume Aiguadé i la Unió Democràtica de Manuel Carrasco i Formiguera fins als gallecs de Santiago Casares Quiroga, entre d'altres) van acordar l'estratègia per posar fi a la monarquia borbònica.

S'havia preparat una insurrecció militar alhora que s'organitzava una vaga general. Tanmateix, aquesta no es dugué a terme i el pronunciament militar va fracassar perquè dos capitans, Fermín Galan i Angel Garcia Hernandez, es van revoltar a Jaca tres dies abans del previst, el 12 de desembre, quan havia de ser el 15. Aquests fets es coneixen com la "insurrecció de Jaca". Els dos oficials van ser sotmesos a un consell de guerra sumaríssim i afusellats. Arran d'aquests fets Dámaso Berenguer va ser substituït per l'almirall Juan Bautista Aznar-Cabañas.

Doncs bé, en la sessió plenària de la Cambra de 24 de desembre d'aquell 1930 Casadevall va informar que una comissió de la institució havia anat a veure el governador militar, aleshores Luis de Eugenio de la Torre, "*al publicarse la ley marcial para ofrecerle sus respetos y cooperacion en bien del orden publico, del telegrama dirigido al Excmo Señor Presidente del Consejo de Minis-*

tros felicitandole por el rapido restablecimiento del orden publico tristemente perturbado con motivo de los sucesos de Jaca y del telegrama felicitando a S. M. la Reina Doña Victoria con motivo de su fiesta onomástica aprobando la Camara las gestiones practicadas por la provincia".

Tanmateix, això no era tot. Els monàrquics, que era la gairebé totalitat dels membres de la Cambra gironina, havien d'expressar-se d'alguna altra manera. Així és que, en la mateixa sessió, es va informar que s'havia rebut un telegrama del duc de Fernan Nuñez (Manuel Falcó y Alvarez de Toledo, V en la genealogia d'aquest ducat, X comte de Cervellón, V duc de Bivona, IX marquès de la Mina, XVI comte de Barajas, XV marquès d'Alameda, XII marquès d'Almonacid de los Oteros, XV marquès d'Almonacir, marquès de Castelnovo, marquès de Miranda de Anta, comte d'Anna, comte de Molina de Herrera, comte de Montehermoso, comte de Pozuelo de las Torres, comte de Puertollano, comte de Saldueña, senyor de la Higuera de Vargas, duc de l'Arco i V comte de Xiquena -i aquí s'apel·la a la benevolència del lector si troba a faltar algun dels títols que ostentava aquest membre de la Grandesa d'Espanya).

L'acta diu: "*Dada cuenta de un telegrama recibido del Excmo Sr. Duque de Fernan Nuñez exponiendo que verian con gusto la Junta Nacional Homenaje Institutos Armados y suscripcion a favor de la Guardia Civil que esta Camara iniciara la formacion en esta de la Junta Provincial y recaudacion de fondos el Pleno por unanimidad acuerda convocar a tal objeto las sociedades de caracter social y recreativo a una reunion que tendrá lugar el dia 31 de este mes y horas de las 18 en el salon de sesiones de esta Camara, acordandose ademas contribuir con la cantidad de 250 pesetas a la suscripcion para tributar un homenaje a la Guardia Civil y con otras 250 pesetas para socorrer a las víctimas de Jaca de los sucesos habidos recientemente*". En la Junta de Govern celebrada el mateix dia, s'havien concedit, com a gratificació nadalenca, 200 pessetes al secretari de la corporació, 125 als oficials, 75 a cada mecanògrafa, 25 a l'ordenança i 100 a la delegada a Madrid. D'altra banda, en les actes no hi ha cap altra constància de la reunió del 31 de desembre.

Temps de República

L'Estat espanyol, immers en una profunda crisi econòmica, social i política, va passar de la dictadura de Primo de Rivera a la "dictablanda" del general Dámaso Berenguer i de l'almirall Juan Bautista Aznar. Aquest va convocar eleccions per al 1931 amb la intenció de legitimar la continuïtat monàrquica. Primer municipals, el 12 d'abril, i posteriorment a Corts, que serien constituents. Però les primeres es van convertir en un plebiscit que guanyà l'esquerra, que havia abanderat la causa republicana i que havia vençut en les ciutats espanyoles més importants i en quaranta-una capitals de província. A Madrid, els regidors republicans triplicaven els monàrquics i a Barcelona, que el 1930 era la ciutat més poblada de l'Estat, els quadruplicaven. La població de Jaca, segurament en honor dels seus dos herois afusellats l'any anterior, va ser una de les tres (les altres dues van ser Sahagún, a León, i Eibar, a Guipúscoa) que va proclamar la República el dilluns, abans de la data oficial.

A Catalunya va guanyar un partit, Esquerra Republicana, fundat només tres mesos abans. El dimarts, 14 d'abril, Lluís Companys proclamava la República Catalana des de l'Ajuntament de Barcelona i des de la mateixa plaça de Sant Jaume, però a l'altre costat, Francesc Macià, retornat de l'exili a inicis d'aquell any, proclamava la República Catalana dins la República Federal Espanyola.

Girona, el 1930, tenia 21.845 habitants. El cens electoral, un any després, el formaven 4.218 homes, majors de 25 anys. En aquelles eleccions, la Unió Republicana, adherida a ERC, va obtenir el 51,1% dels sufragis, que li van reportat 15 dels 23 regidors. Miquel Santaló es va convertir en alcalde, Albert de Quintana i de León va ser nomenat governador civil i Cassià Costal, president de la Diputació. I, com feia anys, la Cambra hi tenia almenys un regidor. Es tractava de Martí Regàs, escollit per la Lliga.

En la sessió plenària del 18 de març de 1931 es va informar, entre d'altres coses, d'un telegrama enviat al ministre de la Governació "*expresando la satisfaccion de esta Cámara de que continue en el mando de esta Provincia el Sr. Gobernador Civil Sr. Arias Vazquez por ser una garantia de orden, moralidad y justicia*", la mateixa raó que s'havia donat en altres casos. La darrera sessió de la Junta de Govern

Proclamació de la II República des del balcó de l'Ajuntament de Girona

de la Cambra gironina celebrada abans de les eleccions va ser el 27 de març. Allà s'hi explicaren els detalls del local que s'havia trobat per a la nova seu de la delegació d'Olot i les gestions fetes aquell mateix matí, amb el seu arrendament per 50 pessetes mensuals. La Junta també es va donar per assabentada d'alguna gestió feta prop de la Confederació Hidrogràfica del Pirineu Oriental. I en els dos darrers punts de l'ordre del dia es tractaven temes amb el mateix rerefons: d'una banda, s'acordava l'assabentat i l'assistència d'una representació cameral a la vetlla de 5 a 6 a la sessió de les Quaranta Hores del Diumenge de Rams, segons una invitació del governador civil; de l'altra, es decidia atorgar una subvenció de 50 pessetes a la comissió encarregada de construir un nou Misteri per a la processó del Dijous Sant.

La reunió següent es va fer el 16 d'abril, és a dir, dos dies després de celebrades les eleccions. Això és el que expressa l'acta corresponent:
"Acordose por unanimidad a propuesta del Señor Presidente dirigir al Señor Ministro del Trabajo el siguiente telegrama. «Señor Ministro Trabajo Prevision. Madrid. Camara Oficial Propiedad Urbana Provincia Gerona al ponerse a sus ordenes le felicita por su nombramiento y testimonio adhesion Republica Española. Presidente Fernando Casadevall. Secretario Manuel Roqueta». A propuesta del miembro Señor Bosch acordose ademas cursar el telegrama siguiente «Cambra Oficial Propietat Urbana Provincia Girona saluda i felicita amb motiu de testimoniar la seva adhesió a la Republica Catalana. President Ferran Casadevall. Secretari Manuel Roqueta». Por ultimo se acuerda pasar terminado el acto a visitar a los Señores Gobernador Civil de la Provincia y Alcalde la Ciudad para ofrecerse y hacer constar la adhesion de la Camara al nuevo regimen republicano".

Niceto Alcalá-Zamora es va convertir en president de la República Espanyola encapçalant un govern provisional. El primer telegrama es va enviar a Francisco Largo Caballero, titular de la cartera de Treball i Previsió, i el segon, al president de la Generalitat, Francesc Macià.

Aquell abril es van celebrar dues reunions de la Junta i un ple. La segona va tenir lloc el dia 28 i va servir perquè el president informés "*de un atento oficio recibido del Excmo. Señor Gobernador Civil de esta provincia notificando la toma de posesion de su cargo y ofreciendose, en vista de lo cual la Junta acuerda, terminado este acto pasar en Corporación a saludarle para ratificar la adhesion de la Camara a la Republica y ofrecerse en bien del servicio público. Al mismo tiempo se acuerda celebrar sesion de Pleno de la Camara el proximo jueves dia 30 para exponer al mismo los actos y gestiones realizadas por la Junta de Gobierno con motivo de la proclamación de la República*". El governador civil, que tres dies abans havia substituït Albert de Quintana, d'Esquerra Republicana, era l'exalcalde de Reus Jaume Simó i Bofarull, del Partit Republicà Radical d'Alejandro Lerroux.

En la sessió plenària anunciada es va informar que, "*con motivo de la proclamación de la Republica Española*" s'havien enviat els dos telegrames esmentats i que s'havien fet les dues visites. I també es va informar de "*la adquisicion de bandera y colgaduras y demas acordando el Pleno por unanimidad aprobar y ratificar todo lo actuado*". A proposta de Ferran Casadevall (i, com sempre, amb aprovació per unanimitat) es va acordar un ofici a l'Ajuntament de Girona "*ofreciendole la mas decidida cooperacion y felicitarle por el entusiasmo demostrado en todo lo que representa mejoramiento y progreso de esta Ciudad*". En especial, la proposta es referia a les gestions per a la cessió dels baluards, la instal·lació d'un camp d'aviació i la intenció de resoldre el problema d'abastiment d'aigües.

El 12 de maig es feia una sessió extraordinària de la Junta de Govern. El motiu: "*Haber recibido del Excmo Sr. Alcalde de esta Ciudad una comunicacion invitando a la Cámara para que asista a recibir al Excmo Sr. D. Francisco Maciá, Presidente de la Generalidad de Cataluña, a la recepción que despues se celebrará en el salon de descanso del Teatro Principal y al banquete que tendrá lugar en el Hotel de Italianos, y que en su virtud creia debia la Junta de Gobierno tomar parte en dichos actos y requeria para ello a los Sres asistentes a que formaran parte de la Comision; habiendose excusado los Sres Bosch, Casellas y Auguet se acordo asistieran los restantes ó sean los Sres Casadevall, Reitg, Prat, Homs y el Secretario. Acordose engalanar el balcon, con dicho motivo, colocando las colgaduras con gallardetes de bandera catalana é hizar la bandera Republicana*".

Santiago Comas d'Argemir va ser un d'aquells governadors civils que va ocupar pocs dies el càrrec. En aquest cas, vuit: del dotze al vint de juliol de 1931. Però van ser prou perquè els diligents homes de la Cambra, en comissió, li retessin visita el dia 16. Tanmateix, hi va ser tan poc temps que quan se'n va informar a la sessió de la Junta de Govern del 7 de juliol, el titular ja era un altre: Claudi Ametlla. En qualsevol cas, aquella comissió (formada pel president, el vicepresident i el secretari) en va treure molt bona impressió: "*En vista de las manifestaciones hechas por el mismo en favor del orden y bienestar de la provincia y que su nombramiento representaba para la misma una garantia en su consecuencia proponia y asi se acordo dirigir a los Exmos Srs Presidente del Consejo de Ministros y Ministro de la Gobernacion el siguiente telegrama: «Camara Oficial Propiedad Urbana Provincia Gerona acuerda felicitar a V. E. respetuosamente acertado nombramiento Don Santiago Comas d'Argemi digno cargo Gobernador Civil que segun manifestaciones prensa es garantia del orden, moralidad, libertad y justicia»*".

L'estiu de 1931 va arribar políticament carregat. D'una banda, el 28 de juny se celebraven eleccions a Corts Constituents. Girona comptava amb set escons, que es van repartit així: tres, Esquerra Republicana (Albert de Quintana, Miquel Santaló i Salvador Albert); un, la Lliga de Catalunya (Joan Estelrich); un, la Dreta Liberal Republicana (Josep Ayats); un, el Partit Catalanista Republicà (Manuel Carrasco i Formiguera) i, finalment, també un, el Partit Republicà Federal (Josep Puig). A Catalunya va guanyar Esquerra Republicana, amb 31 diputats, i a l'Estat, el Partit Socialista Obrer Espanyol, amb 115. De l'altra banda, una comissió formada per quaranta-sis representants dels ajuntaments es va tancar a l'hotel de Núria per redactar un projecte d'estatut d'autonomia, que estava llest el 20 de juny. Abans del 26 de juliol es va sotmetre a votació als mateixos ajuntaments. De les 1.063 cases consistorials existents en aquell moment, 8.349 regidors hi van votar a favor, 4 en contra i 402 es van abstenir. El 2 d'agost es feia un referèndum que va donar 593.691 vots favorables i 3.171 contraris. L'abstenció va ser del 38 per cent.

En la represa de les sessions plenàries, després de la temporada de vacances, la Cambra es va reunir el 18 de setembre. Una de les comunicacions que s'havien rebut i de la qual es va informar provenia del president de la Junta Consultiva de Cambres Oficials de la Propietat. Recordava que "*por el caracter de Entidades oficiales, apoliticas y asesoras del Gobierno que tienen las Camaras deben las mismas abstenerse de tomar parte en Asambleas de asociaciones libres*".

La situació social s'anava agreujant a mesura que passaven els dies com a conseqüència, entre d'altres fets, de l'escassetat de feina. Així, en una reunió del secretari de la Cambra, Manuel Roqueta, amb l'alcalde de la ciutat, Miquel Santaló, aquest li va proposar "*rogar a todos sus asociados los propietarios por urbana de esta provincia y*

en especial a aquellos que lo sean de poblaciones donde se encuentren personas sin trabajo, procuren en cuanto les sea posible practicar todas cuantas obras sean necesarias y útiles a sus edificios, al objeto de poder dar trabajo a aquellos obreros y en esta forma contribuir a remediar en lo posible los tristes y lamentables efectos que viene acarreando la actual crisis de trabajo que atravesamos y que amenaza acentuarse cada dia mas". I en aquest mateix sentit, es va decidir dirigir-se als ajuntaments de les poblacions més afectades "*exponiendo la conveniencia de que por parte de dichas Corporaciones se acuerde condonar en cuanto sea posible los arbitrios de obras*".

El 4 de desembre el governador civil, Claudi Ametlla, va visitar la seu de la Cambra. Davant l'avinentesa es va convocar una reunió plenària per tal de rebre'l i discutir dues qüestions urgents. Una era prendre part en la informació pública per triar tres dies de festa per a l'any 1932. Des de la institució es va proposar que fossin les festivitats de Corpus, Dijous Sant i el 15 d'agost, diada de l'Assumpció. L'altra qüestió era del tot política: "*Pedir a la Cámara de Barcelona en que apoya su acuerdo de dirigir a la Junta Consultiva pidiendo que en caso de aprobarse los Estatutos regionales ontinúen las Camaras dependiendo de Madrid*".

Claudi Ametlla va ser rebut per la Junta de Govern i tot seguit es dirigiren al saló de sessions, on la resta de membres esperava. Ferran Casadevall va saludar-lo "*muy cariñosa y atentamente, enalteciendo su persona y haciendo votos para que continue en su acertado gobierno de la provincia*". El governador va contestar en els mateixos termes i va felicitar la Cambra per la tasca que feia i va acabar "*haciendo un llamamiento a los sentimientos humanitarios de los propietarios para que coadyuven a remediar la actual crisis del trabajo procurando practicar cuantas obras les sea posible*". En aquest torn, el president el va contestar, dient que parlava en nom d'Antoni Montseny, que no era present a la reunió per causes relacionades amb la salut. Montseny era el constructor més important de la ciutat i, entre altres negocis, era propietari de la més gran rajoleria, situada al terme de Palau. Havia estat treballant en les obres de l'Exposició de 1929 de Barcelona. Casadevall va exposar al governador que la Cambra "*viene trabajando en este sentido*" i es comprometia en nom del company absent "*que si se lograba le fuese pagado lo que se le debe de la Exposicion de Barcelona a tener durante todo el invierno ocupada una brigada de treinta á cincuenta Hombres de los que se hallan sin trabajo*". Precisament aquest industrial (com el també membre de la Cambra Josep Mirandes) formava part de la Comissió Permanent del Consistori gironí que, amb el seu alcalde, Jaume Bartrina, van ser denunciats per iniciar un projecte de construcció d'un mercat a sobre de l'Onyar sense els permisos corresponents, la qual cosa va significar una important despesa per a les arques municipals.

En la reunió de la Junta de Govern del 18 de desembre de 1931 es va informar que s'havien rebut sengles invitacions del govern civil i de l'alcaldia per acudir a la rebuda i a la recepció a l'Ajuntament de Manuel Azaña, president del Consell de Ministres. El motiu de la vinguda era "*hacer entrega a la Ciudad de los baluartes cedidos*". L'hora prevista d'arribada a l'estació de ferrocarril, punt de reunió, era a dos quarts i cinc de dotze del migdia. En la sessió plenària del 24 de desembre es va informar que en el seu moment s'havia enviat un telegrama al president de la República, Niceto Alcalá-Zamora: "[...] *Eleva vuecencia entusiasta patriótica ooperación por justa merecida ooperac mas alta magistratura Republica Española considerando ooperac orden y justicia reitera leal adhesion é incondicional ooperación prosperidad y grandeza querida patria Española*".

El 1855 l'Ajuntament havia començat a demanar d'enderrocar algun tros de muralla, concretament el de la porta de l'Areny, on actualment hi ha el quiosc de la Rambla i l'edifici municipal amb una oficina de turisme i una sala d'art. Diu Jaume Fabre que "l'eliminació de les muralles del riu responia més a motius estètics que a necessitats urbanístiques. Molt diferent fou en canvi la desaparició de les muralles del Mercadal". La documentació més antiga referida a l'enderroc d'aquestes, ell mateix la situa al 1889. El mateix historiador explica que "els militars van tractar de mantenir-les com fos, malgrat la pressió constant dels ajuntaments en sentit contrari". I reprodueix una informació del diari barceloní *La Publicidad* publicada el 18 de desembre de 1894: "*A pesar de haber sido construidas por los vecinos de Gerona, sobre terrenos cedidos gratuitamente, el Ramo de Guerra, que por lo visto es insaciable, se incautó de ellas no porque así lo requiriera la defensa de la Ciudad, sino*

por el gusto de disponer de aquellos muros y contemplar como los rigores del tiempo los agrietan y destruyen".

A partir de 1901 es va anar enderrocant la muralla del Mercadal per parts. La darrera, el tros entre els baluards de Santa Clara i de Sant Francesc no es va enderrocar fins al 1930. Ara bé, "quedaven els baluards, i aquest sí que fou un contenciós complicat entre l'ajuntament i els militars". Jaume Fabre escriu que "la solució, de fet, va venir per conducte polític, en proclamar-se la república el 14 d'abril de 1931. El 4 de desembre d'aquell mateix any el nou govern va aprovar una llei per la qual es cedien a l'ajuntament els tres baluards polèmics -Governador, Santa Clara i Sant Francesc- a canvi que l'ajuntament cedís en ple domini de l'Estat la caserna del general Mendoza i comprés la luneta de *Bournonville*". Aquesta estava situada a la Devesa. D'altra banda, des de 1917, un batalló d'artilleria ocupava el mercat del bestiar, construït el 1912, convertit en caserna.

Com a agraïment a aquell regal, "el municipi va convidar el president Manuel Azaña a l'acte d'enderroc de la primera pedra dels baluards. El president va atendre la invitació, i va venir a la ciutat per a l'acte simbòlic. Francesc Macià, president de la Generalitat, era al seu costat. El febrer de 1932 començava l'enderroc en ferm, que va perllongar-se fins al setembre de 1936, quan la Guerra Civil ja havia començat", escriu Jaume Fabre.

Tornant a la sessió plenària del 24 de desembre, quan ja s'havia efectuat aquesta visita i en la qual s'havia informat de l'enviament d'un telegrama al president de la República, es va informar també d'un altre assumpte amb certa profunditat política. En l'acta es recull que

La fàbrica paperera La Aurora va tancar el 1932, raó per la qual el governador civil va demanar a la Cambra que participés a socórrer les seixanta-dues famílies afectades

s'havien rebut "*las contestaciones dadas por las Camaras de Tarragona y Lerida sobre su actuacion respecto al acuerdo tomado por la de Barcelona de que sea cual fuere la solucion dada al problema catalan al aprobarse el Estatuto Regional, se interese a la Junta Consultiva para que esta recabe del Gobierno de la Nacion el que las Camaras puedan continuar regiendose por la actual organizacion como unidad nacional y representacion de la propiedad española, se acuerda ratificar dicho acuerdo comunicandolo a la expresada Camara de Barcelona y a la Junta Consultiva de Camaras*". Quedava clar el que pensaven els homes de la Cambra de la Propietat de Girona respecte a l'autonomia de Catalunya.

La Junta de Govern del 4 de març de 1932 va prendre una curiosa decisió, no tant per pròpiament la decisió sinó pel que implicava. A aquella reunió va excusar la seva assistència el president, Ferran Casadevall, a més de Casellas i Prat. La va presidir el vicepresident Salvador Auguet. Després d'acordar adquirir un diccionari català-castellà-francès, es va passar al següent punt. I diu l'acta:
"*En vista de las frecuentes reuniones que vienen celebrandose en el local de la Cámara, de un modo especial por los Cabos del Somaten del Distrito de esta Ciudad a pesar de que su Reglamento previene se celebren en las Casas Consistoriales, cosa que habian antes hecho siempre, sin que le conste a la Cámara la legalidad de las expresadas reuniones y al objeto de evitar a la misma los perjuicios que podrian irrogarsele de permitir reuniones en su local no constando la legalidad de las mismas se acuerda que de esta fecha en adelante cualesquiera entidades o reunion de personal que pretendan celebrar reuniones en el local de la Cámara deberan solicitarlo por escrito de la Junta Gobierno dirigiendo instancia al Señor Presidente, en la que se hará constar que tienen el permiso legal necesario para la celebracion de la reunion de referencia*".

I és que es donaven dues circumstàncies: una era que Ferran Casadevall exercia des del 25 de juliol de 1924 el càrrec de caporal del Sometent a la ciutat de Girona. L'altra, que aquest cos paramilitar institucionalitzat en temps de Jaume I i amb vida cíclica en diversos períodes de la història catalana, havia estat dissolt pel govern de la República.

La Caixa d'Estalvis de la Generalitat de Catalunya va ocupar les instal·lacions que havien estat del Banc Comercial de Catalunya

En un altre sentit ben diferent es van expressar els membres de la Junta en la sessió celebrada el 21 d'octubre de 1932. El secretari va explicar que havia anat a la Cambra de la Propietat de Barcelona "*para interesarse de la organizacion tomada por dicha Cámara con respecto al Estatuto catalan, acordandose como la Camara de Barcelona el uso del idioma catalan para todas las comunicaciones de orden interior de Cataluña y el uso del castellano para el resto de España y editar el Boletin en el uso de ambas lenguas y colocar la bandera catalana en la fachada del edificio*". El butlletí es va continuar publicant sempre en castellà.

En el ple del 9 de maig de 1933 primer es va informar "*de la proposicion de Ley presentada y aceptada por las Cortes Catalanas por la cual se deja a las Camaras de Cataluña sin carácter oficial reduciendolas a simples asociaciones*", i després es va acordar "*ponerlo en conocimiento de la Junta Consultiva de Camaras de la propiedad urbana de España para su conocimiento y efectos que estime convenientes rogando al mismo tiempo se sirva dar instrucciones sobre el particular*". També es va informar que s'havia rebut una petició formulada per l'Institut d'Investigacions Econòmiques de Catalunya per formar part del seu patronat, "*acordandose no inscribirse*". Respecte a la primera qüestió, en la sessió del 16 de març de 1934 es va llegir un Decret de 23 de febrer segons el qual "*se dispone que las Camaras de Cataluña continuen dependiendo de Madrid y concediendo a las mismas el procedimiento de apremio administrativo*".

Des de la proclamació de la República, la Cambra va mantenir un perfil polític baix, centrant-se bàsicament en les qüestions directament relacionades amb la propietat, exceptuant aquelles qüestions que directament o indirecta afectaven l'autonomia catalana. Això, però, va fer un tomb després dels fets del 6 d'Octubre, de 1934. En una convocatòria extraordinària, es reunia la Junta de Govern el dia 11, amb l'assistència de tots els membres. D'entrada, es va voler "*hacer constar la más enérgica protesta contra los lamentables y tristes sucesos ocurridos estos ultimos dias que han venido a perturbar la paz social de nuestra querida Patria española*". I per unanimitat es va acordar:

"*1º Que una Comision integrada por los Señores Casadevall, Bellsolá, Mirandes y Secretario en nombre y representacion de esta Camara pasen inmediatamente a visitar al Excmo Señor General Comandante Militar de esta Plaza para felicitarle por su brillante y acertado mando, ofrecerle los respetos y mas decidida cooperacion de esta Corporacion y su incondicional adhesion al Poder publico. Darle cuenta del deseo de esta Camara de reunir, previa autorizacion, a las fuerzas vivas de esta Ciudad para tratar de organizar un merecido homenaje al Ejercito por su brillante, leal y patriótica intervencion en defensa de la paz social tan lamentable y tristemente perturbada estos ultimos dias por toda España. 2º Previa la autorizacion correspondiente convocar la expresada reunion para el proximo lunes dia 15 de los corrientes y hora de las diez y siete en los Salones de la Cámara. 3º Contribuir con la cantidad de doscientas pesetas a la suscripcion abierta para obsequiar de momento a las fuerzas armadas que tan laudablemente intervinieron en los sucesos acaecidos en esta Ciudad*".

Després de la condemna d'aquells fets i de liderar-ne la protesta, la Cambra va continuar durant tot el temps de la República amb un perfil polític baix. Ni tan sols durant el conegut com a "bienni negre" (des de les eleccions del novembre de 1933 fins a la convocatòria electoral de finals de 1935), amb el govern del partit d'Alejandro Lerroux i un gran suport de les forces conservadores

agrupades en la Confederació Espanyola de Dretes Autònomes, de José M. Gil-Robles, els seus homes van tornar a tenir un paper actiu en les institucions polítiques gironines. En la penúltima sessió de la Junta abans de la confiscació dels seus locals, la del 26 de juny de 1936, es va informar que havia estat lliurat "*el cuadro alegoria de la Republica pintado por D. José Aguilera y habiendose puesto en discusion el precio que debia pagarse, acordose pasar el asunto al Pleno para su discusion*". Finalment, es van pagar 250 pessetes a l'artista.

Les visites d'Alfons XIII i de Manuel Azaña

Alfons XIII va fer la seva primera visita a terres gironines el 1927, quan feia pocs mesos que la Cambra de la Propietat havia passat de ser "local" a ser provincial. Era el 26 d'octubre. A la ciutat de Girona hi va arribar en tren. En arribar, amb les autoritats civils i militars a l'andana, una banda militar va interpretar la Marxa reial. En baixar del ferrocarril de la companyia M. Z. A., a l'estació de la plaça del Carril (actual plaça de Poeta Marquina) i després de les salutacions de rigor, es va desplaçar fins a l'estació del tren d'Olot, a través d'una passarel·la encatifada. A cada costat hi formaven els integrants de les diverses corporacions gironines.

L'esperava un comboi especial format per tres vagons, el darrer dels quals era un saló i on es va acomodar el rei. A la capital de la Garrotxa hi anava convidat pel magnat Manuel Malagrida Fontanet (Olot, 1864 – Barcelona, 1946), un industrial que va fer fortuna a l'Argentina, després de passar per París. Emigrat el 1890, es va especialitzar en la venda de tabac i en la fabricació de cigars, fins a convertir-se en el primer fabricant del país. El 1900 i el 1901 va organitzar un concurs de cartells per als seus "Cigarrillos París" al qual van participar 555 artistes de tot el món i en què el pintor i cartellista Ramon Casas va quedar tercer. Retornar a Catalunya el 1913, va cedir els originals al Museu d'Olot. Ja a la seva ciutat, va donar els terrenys per a la construcció de les escoles i en va promoure l'eixample. Encarregà el projecte, seguint el model de ciutat-jardí, a l'arquitecte noucentista Joan Roca Pinet, tot i que el va acabar Josep Esteve. Va dividir la promoció en dues zones, "Espanya" i "Amèrica", unides pel pont de Colom, per sobre del riu Fluvià. Inaugurar l'inici d'aquestes obres de l'escola i del pont era el motiu oficial del viatge d'Alfons XIII.

La segona visita estava emmarcada en una estada de diversos dies que la família reial feia a Catalunya. A Alfons XIII l'acompanyaven la reina Victòria Eugènia, l'infant Jaume i la infanta Cristina. S'esperava l'arribada de la comitiva, en automòbil, a les 11 del matí del dimecres 28 de maig de 1930, a la carretera de Barcelona, a l'alçada de l'estació del tren de Sant Feliu, on s'havia construït un arc de triomf. De fet, la parada a Girona era una etapa de la visita que tenia per finalitat veure's amb el magnat Damià Mateu, a Peralada.

Amb motiu d'aquesta visita l'alcalde, Francesc Coll Turbau, va publicar un ban dos dies abans amb el qual convidava els ciutadans "a concórrer amb l'afectuós respecte de què haveu sabut fer gala en aitals ocasions [...] esperant que contribuireu per la vostra part amb l'adornament de balcons i façanes". El diari de tarda La Ciudad del mateix dia explicava que "*un gran gentío esperaba la llegada de las Reales Personas, en todo lo largo de la calle de Barcelona. La mayoría de los balcones del tránsito ostentaban colgaduras, muchísimas de ellas con los colores nacionales y algunos, muy contados, con la bandera catalana. A la llegada han sido los Reyes largamente ovacionados*".

Díptic imprès amb motiu de la visita del rei a Olot, el 26 d'octubre de 1927, per inaugurar el pont de Colom, que uneix les dues bandes de la ciutat-jardí Malagrida

La segona visita, en aquest cas de la família reial, es va produir el 28 de maig de 1930, aprofitant una estada de diversos dies a Catalunya

Segons el Diario de Gerona, des de bon matí es veia animació per tota la ciutat, on arribaven en cotxe representants de diversos municipis. Respecte a la qüestió de les banderes, diu aquest diari: "*En los edificios públicos ondeaba ya la bandera de España y en los consulados la de sus respectivas naciones. En los balcones de las casas particulares se han colocado vistosas colgaduras luciendo en muchos de ellos la bandera catalana*".

Una llista inacabable d'institucions, organismes, entitats i corporacions esperaven l'arribada dels reis, que es va produir a les 12 del migdia: "*En aquel momento fueron echadas al vuelo las campanas de la Catedral y demás templos de la Ciudad, mientras la banda Militar tocaba la Marcha Real y las tropas rendían honores*". Després de les salutacions de rigor, el seguici va enfilar pel carrer del Progrés (actual carrer Nou), plaça de la Constitució (actualment, del Vi), Ciutadans, Cort Reial i Ballesteries cap a Sant Feliu, amb la parella reial en el cotxe de l'alcalde. Després de visitar la capella de Sant Narcís, es dirigiren als Banys Àrabs. A continuació hi havia preparat un lunch, servit per la casa Gelabert, a l'Ajuntament. Aquesta és la descripció que en feia el Diario de Gerona la tarda anterior:
"*En las Casas Consistoriales realizan preparativos para recibir a S.S.M.M. y A.A.R.R. han sido adornados los bajos con multitud de plantas. El llamado Salón de Comisiones, de la propia planta baja, ha quedado convertido en tocador para la Reina, Infantas y demás damas acompañantes. En el salón de Sesiones, en dos largas mesas, una colocada en el testero, para la familia Real y otra en el fondo, será servido un cok-tail, obsequio del Ayuntamiento a los augustos huéspedes. Y formando semicírculo frente la primera de dichas mesas se han instalado numerosos sillones que ocuparan las personas del séquito real y autoridades*".

Tot seguit, la comitiva es va desplaçar fins la fàbrica Grober per fer-hi una visita, i on va ser rebuda amb els càntics de l'Orfeó Cants de Pàtria. El diari La Ciudad del dia 31 explicava que durant aquesta visita el rei havia volgut conèixer tres o quatre obrers dels més antics per a atorgar-los la medalla del Treball. Tanmateix, davant del poc temps de que disposaven, el ministre de Treball va traslladar al director i gerent, Emili Portabella, aquell desig del rei i que li fes arribar els noms. Eren les dues de la tarda.

Des d'allà anaven a Peralada. Damià Mateu, el seu poderós amic, esperava amb la seva família la comitiva reial per dinar. Feia pocs temps que havia comprat el castell i feia pocs mesos que havia acabat la rehabilitació de les estances principals, per la qual havia obtingut un premi de la Cambra de la Propietat de Girona. La situació del rei com a cap d'estat no passava pel seu millor moment i el viatge s'emmarcava entre la presa de possessió del general Dámaso Berenguer com a cap del govern, després de la dimissió de Primo de Rivera, el gener, i el Pacte de Sant Sebastià, signat pels partits republicans a l'agost. Hi ha algunes fonts que assenyalen que Damià Mateu, proper a la Lliga Regionalista, des de la seva militància monàrquica hauria fet d'intermediari entre la corona i aquest partit.

En el programa de la visita publicat pel Diario de Gerona es contemplava que a la població empordanesa els reis "*seran obsequiados con festejos populares, entre ellos, sardanas. Por la tarde irán a Bañolas, de acuerdo con lo que tenemos anunciado, regresando por carretera a Barcelona*". En aquesta ciutat van ser rebuts al balneari de la Puda per apropar-se, posteriorment, fins a tocar l'estany per a poder-lo contemplar. La Compañía de los Ferrocarriles Económicos Españoles, S. A. va posar un tren especial que sortia de l'estació de Girona a un quart de cinc de la matinada i un altre de tornada, que sortia de Banyoles al voltant de les vuit del vespre "*una vez celebrados todos los actos oficiales y festejos populares*".

En la comitiva reial hi anava el ministre de Treball, Pedro Sangro y Ros de Olano. Aprofitant la visita, una comissió formada per l'alcalde, Francesc Coll, el president de la Cambra de la Propietat Urbana, Ferran Casadevall, i el de la Cambra de Comerç, Albert Vancells li feren una petició relacionada, precisament, amb aquella línia fèrria. Es tractava de segregar "*el trozo de línea férreo-tranviaria, que según la concesión debería atravesar la Ciudad por el Hermoso parque de la Dehesa hasta la calle de Santa Eugenia*". És a dir, que no es traslladés l'estació final de Pedret a Santa Eugènia. El ministre va contestar que "*como se trataba de un unánime deseo de las fuerzas vivas gerundenses trasladaría a su compañero el ministro de Fomento, señor Matos, y apoyaría cerca de él y del Gobierno el inmediato y favorable despacho de la correspondiente disposición que reclamaba Gerona*". Amb

la seva col·laboració o no, l'estació del tren de Palamós (amb ramal a Banyoles), fins el darrer viatge, l'1 de març de 1956, no es va moure de Pedret.

Allò que no s'aconseguí en setanta anys

L'advocat, periodista i escriptor Manuel Azaña va ser el primer president de govern de la II República i aquella mateixa setmana s'havia constituït un nou gabinet. El dimarts 15 de desembre de 1931 el diari El Autonomista publicava que "*el Gobernador civil ha dicho que tenía noticia de que el próximo sábado llegará a esta ciudad el señor Azaña. Ha agregado que probablemente llegará en el tren de la mañana, acompañado del señor Maciá. Entre los actos que se celebrarán figuran una recepción en el Ayuntamiento, un acto en los baluartes y un banquete oficial*".

Fins al dijous 17 no es va acabar de formalitzar el nou govern. Respecte de la vinguda d'Azaña, el Diario de Gerona i El Autonomista publicaven la informació que els donava el Govern Civil i ambdós plantejaven la visita en condicional. Fins i tot, aquest mateix dia, El Autonomista afegia una nota a la informació que donava del programa en el sentit que "*a última hora no se ha confirmado aún definitivamente si el señor Azaña podrá efectuar el viaje el sábado, el domingo o el lunes, a causa de las sesiones parlamentarias, aunque creemos que será el sábado*". Es preveia que els dos presidents arribessin a Girona en tren a les 12 del migdia, provinents de Barcelona on Azaña pensava assistir a l'estrena teatral de la seva obra La corona. Finalment, però, no hi va poder assistir.

En efecte, la visita va ser el dissabte 19 de desembre. Acompanyaven Manuel Azaña, des de Madrid, l'alcalde de Girona i diputat Miquel Santaló i els diputats Albert Quintana de Leon, Josep Puig de Asprer i Lluís Companys. A Barcelona s'hi afegí el president de la Generalitat, Francesc Macià. A l'arribada, una companyia del batalló de Muntanya núm. 2, amb banda militar, va interpretar l'himne de Riego. El públic omplia les andanes i la plaça del Carril, des de la qual, en cotxe descobert, Azaña, Macià i Santaló encapçalaven una comitiva automobilística que es dirigí a l'Ajuntament. Tant a les voreres del trajecte com en l'aleshores plaça de la República i en els baixos de l'Ajuntament s'hi concentrà una gran munió de gent.

Només d'arribar es va anar al Saló de sessions on hi hagué una recepció per la qual van desfilar autoritats civils i militars, alcaldes i comissions dels ajuntaments i representacions de totes les entitats econòmiques, culturals i del comerç i la indústria. A continuació pujaren a l'Alcaldia, des d'on sortiren al balcó i adreçaren unes paraules al públic congregat. En acabar els discursos, els dos presidents i les autoritats es dirigiren a l'Hotel Italianos, en el gran saló del qual s'oferí un banquet a l'il·lustre visitant. En aquesta qüestió, com en tantes d'altres, el Diario de Gerona i El Autonomista no es posen d'acord: el primer diu que primer fou la cerimònia al baluard i després el dinar, mentre que el segon ho explica a l'inrevés.

La cerimònia protocol·lària d'enderrocar la primera pedra es feu al baluard de Santa Clara, on s'havia muntat una tribuna elevada, amb una escala. Hi pujaren Azaña, Macià, Santaló i Ametlla. El cap del govern, amb una piqueta de plata, va aixecar la primera pedra de l'enderrocament. Des d'allà mateix, es van dirigir al nombrós públic que s'havia congregat pels entorns. I diu El Autonomista: "*El Alcalde, señor Santaló, expuso que al venir el Ayuntamiento de la República, un querido amigo, el concejal Sr. Darío Rahola, inició el propósito de gestionar la cesión de los baluartes, y que en seis meses se ha conseguido lo que no se pudo lograr en 70 años de gestiones durante la monarquía*".

El Diario de Gerona explicava que després d'aquest acte Azaña i els seus acompanyants van recórrer en automòbil l'exterior dels baluards de Santa Clara, Sant Francesc i Governador i la luneta de Bournonville. Abans d'anar a l'estació per emprendre el camí de retorn a Barcelona, el president del govern va visitar el centre de la Unió Republicana. En manifestacions efectuades per Manuel Azaña als periodistes que l'acompanyaven al tren, va indicar que havia estat a Girona en una o dues ocasions anteriors.

El president del govern, Manuel Azaña, que va visitar Girona amb motiu de la cessió dels baluards a la ciutat, va presidir l'acte simbòlic i oficial des d'una tarima elevada en el baluard de Santa Clara

5

Guerra i postguerra

Temps de guerra i de postguerra

Depuracions, salconduits i uniformes

Lloguer sense pagar: militars, “rojos”, exempts

5

Temps de guerra i de postguerra

La guerra havia acabat per als gironins. El general Camilo Alonso Vega es dirigí a la població des del balcó de l'Ajuntament. Era a la tarda. La gent, exhausta, havia victorejat els soldats. La Grober encara fumejava, com els Químics o la central lletera. Les tropes republicanes en la seva retirada, o els mateixos treballadors, havien incendiat algunes fàbriques i altres establiments. La ciutat oferia una imatge de ruïna i desolació, amb dotzenes d'edificis aplanats per les bombes del bàndol insurrecte. Hi havia fam. I botigues saquejades i cremades la nit anterior. S'ha escrit. Quan entren els revoltats es troben una Girona "saquejada, enrunada i encesa". Des del balcó de l'Ajuntament prometen "*pan, justicia y perdón*". De pa sí que en van repartir, però en pocs dies, més encara, en poques hores, van omplir el seminari, convertit en presó, amb més de dos mil presoners. Pel que fa al perdó, aquell any van ser afusellades tres-centes setanta persones. Era el 4 de febrer de 1939. Res va tornar a ser igual.

El mes de gener els avions de Hitler i de Mussolini solcaren el cel gironí en repetides ràfegues. Havien deixat anar la seva mortífera càrrega en diverses ocasions. Com ho havien fet el juny de 1937 i el maig de 1938. Als pobles costaners també hi havien arribat els obusos, sortits dels canons del creuer Canarias. Noranta-un bombardejos, ha documentat Josep Clara a les comarques gironines, per aire o per mar. A partir d'aleshores tocava la gran tasca de reconstrucció. S'hi van dedicar esforços i els pocs recursos disponibles. El nou Estat havia establert gran part dels seus òrgans a començaments de 1938. Inclòs en el ministeri de l'Interior del govern franquista hi apareix un Servicio Nacional de Regiones Devastadas y Reparaciones. Les més grans destruccions, a les comarques gironines, les van provocar els seus bombardejos i les seves canonades. I volien aparèixer com els "reconstructors" d'allò derruït, i no només materialment. I per a aquella reconstrucció, el govern va atorgar a les cambres de la propietat el paper de gestionar peticions i expedients. La Cambra de Girona no en restà al marge: "*Pleno de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana. Sesión de reorganización celebrada el dia 23 de febrero de 1939. III Año Triunfal. En la Ciudad de Gerona a veintitres de febrero de mil novecientos treinta y nueve. III Año Triunfal*". Havien passat, d'ençà de la darrera sessió, el 26 de juny de 1936, nou-cents seixanta-set dies i un parell de pàgines en blanc al llibre d'actes del ple. També havia passat un altre parell de pàgines en blanc en el corresponent llibre d'actes i mil deu dies entre la darrera sessió de la Junta de Govern d'abans de la guerra i la primera un cop acabada, celebrada el 20 d'abril de 1939, "III Año Triunfal". En la primera sessió del ple es van reunir Àlvar Bellsolà, Ignasi Bosch, Salvador Auguet, Josep M. Reitg, Josep Mirandes, Martí Regàs, Martí Birulés, Joaquim Nouvilas, Josep Homs i Joan Prat: "*Previa convocatoria personal de todos los Señores Miembros que integran el Pleno de la Cámara se reunio este bajo la presidencia del Señor Vicepresidente Don Alvaro Bellsolá y Cos, en sesión de segunda convocatoria, con asistencia de los Señores anotados al margen siendo la hora de las diez y nueve.*

El Señor Bellsolá expuso a los reunidos que en virtud de las órdenes recibidas del Gobierno Civil de la Provincia, hay que proceder a la reorganización de la Cámara, aprovechando para ello los elementos de que se dispone. La Cámara se encuentra a causa de las vicisitudes porque ha pasado su local social, sin elementos de ninguna clase y sin medios para poder casi ni iniciar su actuación, pero hay que comenzar como se pueda y con la buena voluntad y el auxilio de todos cree se podrá en un breve espacio de tiempo llegar a la marcha normal, colaborando de una manera eficaz en la obra del Gobierno Nacional, cuyas disposiciones parece conceder a las Cámaras muchas atribuciones que las convierten en elementos de necesaria intervención en la aplicación de las nuevas leyes. Para ello la presidencia propone:

1º Que conste de una manera expresa y colectiva nuestra entusiasta adhesion al Gobierno y Autoridades de España y nuestro proposito de colaborar con toda decisión y empeño a la obra del Gobierno Nacional.

2º Que quede constituida la Cámara con las personas que formaban parte del Pleno y Junta de Gobierno, cubriéndose las vacantes indispensables con miembros del propio Pleno.

3º Que se conceda un voto de confianza a la Presidencia y que se constituya una pequeña Comision consultiva de dos vocales adjuntos para que la Presidencia pueda consultarles aquello que por su importancia no estime conveniente resolver por si misma.

Dues cases bombardejades el 1939 al carrer de la Rutlla de Girona, tot i que la imatge és de 1944

4º Que se de cuenta al Gobierno Civil de los acuerdos de la Junta.

5º Que conste en acta el sentimiento de la Cámara por la defunción del Presidente Miembros de la Junta y Pleno y de los Asociados durante el periodo rojo...".

Es deixava enrere la guerra. Però la guerra encara no s'havia acabat. Faltava poc perquè es donés oficialment per acabada. Però no s'havia acabat. Quan es va celebrar la segona sessió del ple, el vint d'abril, aleshores sí, feia tres setmanes. El primer dia d'aquell mes, un locutor de Radio Nacional llegia el que seria el darrer "*parte*" de guerra: "*Cautivo y desarmado el Ejército Rojo, han alcanzado las tropas nacionales sus últimos objetivos militares. La guerra ha terminado*". Començava així un llarg túnel de trenta sis anys de franquisme. I en les capçaleres dels escrits o en la data final d'un saluda ja es podia, o s'havia de, posar "*Año de la Victoria*". Una derrota que, a partir d'aleshores, va costar, a més de moltes vides, molts anys de presó i repressió per a milers i milers de ciutadans. Començaven uns anys obscurs, de desfilades i camises blaves, de pistola a la cintura i "*inquebrantable adhesión*", de gana i de por, d'estraperlo i contraban. De processos sumaríssims i de condemnes a mort. I de victòria per a alguns.

A Girona i a Salt ressonaven els trets en les tàpies dels seus cementiris, en aquelles nits dels llargs hiverns freds. També en les parets dels cementiris d'algunes altres poblacions. Més de set mil morts a les comarques gironines entre la guerra i la postguerra. I desapareguts i fosses comunes i cunetes a les carreteres. "*Pan, justicia y perdón*" havia dit Alonso Vega, mentre els seus aliats nazis i feixistes bombardejaven les columnes derrotades, amb l'ànima i les vestimentes estripades, de camí cap al camp de concentració d'Argelers. Una penúria que deixava als vorals de les carreteres les darreres pertinences d'uns homes, dones i nens que, a peu, gairebé sense calçat, anaven nord enllà. Havien passat per Girona milers de persones amb la desesperança com a companya i amb un darrer alè que servís, com a mínim, per arribar a la frontera.

Els testimonis parlen d'una ciutat esclafada, aterrida, famolenca i desmoralitzada a la qual, en les últimes setmanes de guerra, havien arribat milers de persones. Les fondes, pensions, hotels i, fins i tot, les cases particulars eren plens. Als afores s'anava instal·lant gent en improvisats campaments que de ben poc servien davant del fred i la pluja d'hivern. Les principals fàbriques gironines, sobretot la Grober, Industrias Tartáricas y Químicas -"Els Químics"-, o Tapón Corona Rapid ja no produïen ni tan sols el material de guerra que se'ls havia encomanat. Aquesta darrera, com altres de Ripoll, la Canya, Olot o Queralbs eren les que hi havia a les comarques gironines de les quinze que va crear o reconvertir la Generalitat per a indústries de guerra, a través de la Comissió d'Indústries de Guerra (CIG), un organisme format el 7 d'agost de 1936 i operatiu fins l'11 d'agost de 1938, quan va ser intervingut pel govern republicà.

L'aixecament i el dia després a Girona

La seu de la Cambra de la Propietat va ser ocupava pel POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista) pocs dies després de l'aixecament militar. En un altre lloc s'han comentat les darreres sessions que s'hi celebraren del ple (el 26 de juny) i de la Junta de Govern (el 14 de juliol). El mateix partit va ocupar el convent de les Beates i el club dels militars de la Rambla. En un breu publicat a *L'Autonomista* el 6 d'agost s'anunciava una "assemblea del P.O.U.M.": "Es convoca per aquesta nit a tots els afiliats al P.O.U.M. (Partit Obrer d'Unificació Marxista) a l'assemblea ordinària que es celebrarà a dos quarts de deu en el seu estatge social del carrer de Ciutadans". Es desconeix qui s'hi instal·là quan aquest partit desaparegué, l'octubre de 1937. La Cambra gironina no va ser a temps que es fes efectiu el Decret del conseller de Justícia de 12 d'agost (tractat en el capítol corresponent) segons el qual les juntes de les cambres oficials de la propietat urbana quedaven destituïdes, de manera que perdia tots els arxius i documentació. Josep Fàbregas Roig explica el cas de la Cambra de Tarragona: "El 31 d'agost de 1936, a les 11 del matí, es va fer efectiu el Decret de la Conselleria de Justícia. Josep Tuset Roig, com a representant del comissari delegat a Tarragona del Govern català, es va presentar al carrer Méndez Núñez i, en nom de la Generalitat, es va fer càrrec dels serveis administratius de la corporació i va confiscar tots els arxius i documents". En la de Girona, es van perdre.

Després dels fets d'Octubre de 1934, tres mil soldats formats per un regiment d'artilleria i tres batallons d'infanteria de muntanya van prendre Girona per garantir-hi l'ordre. Centenars de persones van ser empresonades com a sospitoses d'haver participat en la insurrecció i els consells de guerra següents, multitud. Es van clausurar locals de partits i sindicats i el moviment obrer també va ser fortament represaliat. Amb tot, davant de la possibilitat de celebrar eleccions, els partits, tant de dreta com d'esquerra, es rearmaren i s'agruparen. I es convocaren per al sis de febrer de 1936. A Catalunya, el Front d'Esquerres, al voltant d'Esquerra Republicana, i el Front Català d'Ordre, al voltant de la Lliga Catalana. El resultat és sabut: guanyà àmpliament el Front d'Esquerres a Catalunya i el Frente Popular a Espanya. Però aquest resultat no fou acceptat per la dreta, que sabia que comptava amb un aliat: l'exèrcit.

L'Ajuntament de Girona, des de 1934, estava format per vint-i-quatre regidors. En aquells moments, segons els últims resultats electorals, setze pertanyien als partits coalitzats de dreta, deu dels quals de la Lliga. Els vuit restants pertanyien a Esquerra Republicana i, a partir del 19 de juliol, van assumir el govern de l'Ajuntament, ja que els de la majoria, per raons òbvies, van abandonar-lo. Poques setmanes després tres d'ells van ser assassinats. El 31 de juliol, la Comissaria Delegada de la Generalitat va resoldre que el Consistori el formessin setze regidors d'Esquerra Republicana, quatre d'Acció Catalana Republicana i quatre del Partit Republicà d'Esquerra. Però a partir del 9 d'octubre, amb l'elecció del Consell Municipal, amb trenta-tres membres, les forces presents canviaren.

L'inici de la rebel·lió militar fou en les guarnicions de les tropes espanyoles en el protectorat del Marroc, el 17 de juliol. El general Emilio Mola havia estat designat per militars d'alta graduació per encapçalar el cop d'estat. I no s'hi afegí, estant destinat a Navarra, fins dos dies després. Com que eren dies, i setmanes, de tensió, s'estava a l'aguait. El dia 18 Francisco Franco proclamà l'estat de guerra des de Canàries, amb la qual cosa començà l'alçament militar en diversos punts de la península. La feina feta per Mola preparant l'acció en els mesos precedents donava fruits. El diari republicà *L'Autonomista* deia que el govern controlava la situació i la població estava alerta, pendent de la ràdio.
El dia 19 els caps militars de la guarnició de Girona es van aixecar en armes. El governador militar i diversos caps d'alta graduació s'havien posat d'acord i havien decidit fer el mateix que es fes a Barcelona. Així ho relata la historiadora Francina Carles i Utset:
"La matinada del 19 de juliol es va tocar diana. Els oficials van dir als soldats que hi havia un aixecament comunista i que havien de sortir al carrer a defensar la República. Els militars proclamaren l'Estat de Guerra i ocuparen els carrers, ajudats per elements falangistes armats, que efectuaren escorcolls i dispararen alguns trets. Els militars tancaren alguns locals de partits polítics i sindicats. Van ocupar els llocs estratègics:

Milicianes del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) al seu aquarterament del convent de les Beates, a Girona

l'edifici de Correus i Telègrafs, les quatre estacions de ferrocarril. [...] També ocuparen la Telefònica i la Comissaria Delegada de la Generalitat, la d'Ordre Públic, Ràdio Girona, la Central Elèctrica de Pedret, i es destituïren les autoritats dependents de la Generalitat.

Però més tard, les emissores de ràdio anunciaven que a Barcelona els sublevats s'havien rendit i el seu cap, el General Goded, que havia vingut des de Mallorca per dirigir la revolta militar, convençut pel president Companys, donà l'ordre de capitular i de rendir-se a les autoritats civils. Per tant, a Girona, obeint aquestes ordres de Goded, els militars revoltats es retiraren cap a les casernes; més tard foren empresonats i alguns fugiren i passaren la frontera..."

Josep Clara explica que "l'extrema dreta civil -tradicionalistes i falangistes- col·laborà a controlar els carrers. Davant del fracàs del moviment facciós a Catalunya, el responsable de la comandància militar de Girona, el general Jacinto Fernández Ampón, ordenà el replegament de les tropes a les casernes. Abans ja s'havien fet enrere les forces de la Guàrdia Civil, el comandant de la qual no dubtà a escapar-se cap a la frontera amb el cotxe oficial". La majoria dels caps i oficials van ser detinguts i serien jutjats el mes d'octubre pels tribunals populars. I escriu que els regidors de la coalició de dreta que governaven la ciutat no es presentaren més a l'Ajuntament, per la qual cosa la minoria d'esquerra en va prendre la gestió.

Per la seva part, Francina Carles revela que "un cop derrotada la sublevació i la presa de poder per part dels partits i organitzacions obreres, s'inicià un procés de revolució social amb tot un seguir d'actes violents protagonitzats per grups d'incontrolats que, influïts per l'eufòria del moment, assaltaren comerços i botigues". I explica que confiscaren la roba de la sastreria Roca i incendiaren l'establiment; que saquejaren i destruïren la botiga d'instruments musicals de la casa Sobrequés; la llibreria de Joan Geli; la botiga de queviures de Pere Trias; el local del partit d'Acció Popular Catalana; el Club de Militars; els locals de la Lliga i de la Derecha Española; la Central Lletera... Diu la historiadora: "Amb tot aquest clima de violència revolucionària, ja a la matinada del dia 20 es començaren a saquejar i incendiar nombrosos convents i esglésies". I les enumera: la catedral, les esglésies de Sant Feliu, Sant Lluc, Sant Pere de Galligants, la del Carme, els Dolors, el Mercadal, l'Hospital, el Cor de Maria, i les dels convents de les Bernardes, Dominiques, Caputxines, Adoratrius, Beates, Religioses del Cor de Maria, Carmelites, etc. La del Sagrat Cor fou l'única que cremà sencera. En una cita recollida per Joaquim Nadal, Antònia Adroher, fundadora del POUM i primera dona regidora a l'Ajuntament gironí, es lamentava davant d'aquells fets: "Quina llàstima!... En una revolució que commou el país fins els ciments sempre sorgeixen, els primers moments, grups d'incontrolats o d'inconscients que fan disbarats".

Aquells dies immediats a l'aixecament militar, a Girona, es vivia sota el règim del terror. Es van respectar, però, les capelles de les Germanetes dels Pobres, les Filles de Sant Josep i les Religioses de Sant Josep perquè donaven un servei social cuidant vells i malalts. Davant d'aquesta onada de violència, molts religiosos es van amagar o van marxar. De tota manera, dels nou-cents sacerdots existents al bisbat de Girona, cent noranta-cinc van ser assassinats com, també, setanta-quatre religiosos i tres seminaristes.

A partir del 19 de juliol l'Ajuntament confiscà els convents abandonats per clergues i monges, que n'havien marxat. Molts es van convertir en escoles, cases de refugiats, menjadors infantils, casernes, hospitals, presons, magatzems, etc. Com a resposta a l'aixecament militar, es creà el Comitè de Milícies Antifeixistes, fruit d'una reunió entre Lluís Companys i una delegació de la CNT. Per bé que aquest acord va permetre al president seguir en el seu càrrec i a la Generalitat mantenir la seva existència formal, pràcticament va suposar la pèrdua absoluta del poder i del control de l'ordre públic. A la pràctica, els comitès antifeixistes es convertiren en el veritable contrapoder de la Generalitat. La represa del control no s'esdevindria fins al setembre. A més, a la vista dels actes violents i de pillatge, el ministre de la Governació envià una ordre als governadors civils i als alcaldes perquè publiquessin bans on es notificava que es castigaria amb la màxima pena els actes contra la vida o la propietat aliena.

Molts amos i directius d'empreses havien marxat per por de ser assassinats o, directament, havien estat morts. A finals de juliol, aquestes fàbriques van ser regides pel comitè d'empresa. Tot i el decret de col·lectivitzacions d'octubre, allò que es produí "fou més una substitució del propietari per un comitè obrer que una apropiació. La intervenció, col·lectivització o socialització fou el resultat d'aquesta situació. Aquesta ocupació de les fàbriques, però, no fou planificada ni pels mateixos anarquistes, sinó que fou espontània i fruit de la situació del moment", segons escriu Francina Carles. En qualsevol cas, després del decret de la Generalitat de 24 d'octubre, a Catalunya hi hagué unes quatre mil cinc-centes empreses industrials o comercials amb comitès obrers de control, gairebé dues mil de col·lectivitzades i entre cinc mil i sis mil que formaven part d'agrupaments socialitzats. Entre les empreses col·lectivitzades de Girona hi havia la Societat Anònima Grober, Ramon Soler, Dalmau Carles Pla, Transports de Girona, Servei Estació, Hispano Olivetti i les empreses de gas, aigua i electricitat.

Vuit penes de mort entre els papers de la Cambra

En aquest estat de coses, calia posar ordre. I això és el que d'alguna manera pretenia el Decret de Presidència del Consell de la Generalitat de 26 d'agost creant els anomenats "Jurats Populars per a la repressió del feixisme", que havien d'actuar en el si de les audiències provincials. Havien de substituir els consells de guerra i els formarien tres magistrats, un dels quals el president, i dotze jurats escollits per sorteig entre les corporacions públiques no dissoltes, tindrien caràcter d'urgència i el sumari havia d'estar conclòs en un termini màxim de vuit dies. El Jurat Popular de Girona es va constituir per un decret del 8 de setembre, en el qual es nomenava el magistrat Abel Velilla com a president. Tanmateix, com escriu Pelai Pagès, "l'octubre de 1936 aquests Jurats desaparegueren per deixar pas als nous Tribunals Populars especials, que seguiren jutjant les causes pendents per la rebel·lió militar del 19 de juliol".

Del 7 al 12 d'octubre es va celebrar a l'Audiència de Girona, en sessions de matí i tarda, la vista contra cinquanta caps, oficials i suboficials militars sollevats. El tribunal el formaven Abel Velilla Sarazola, com a president, i Juan Ángel Gómez Alarcón i Josep Calveras, com a adjunts. Enric Fernández, fiscal de l'Audiència actuava com a tal. Com a advocats de la defensa actuaren Aymar i Josep M. Xammar, de Barcelona, i els gironins Joan Domingo, Lluís Franquesa, Àlvar Romaguera i Francesc Roure. El jurat popular els formaven dotze representants de partits polítics i organitzacions sindicals. El secretari del tribunal era Ponç Sabater Casellas, que també ho era de l'Audiència Provincial.

En principi, en el banc dels acusats hi havien de seure un general (el governador militar, que va ser assassinat abans del judici), dos coronels, dos tinents coronels, quatre comandants (un es va fer escàpol), tretze capitans (un estava lluitant al front d'Aragó en aquells moments); catorze tinents i catorze alferes. Pelai Pagès explica que, a diferència del que passava en els tribunals de Barcelona i de Tarragona, les sentències dels quals eren de gran duresa, "a Girona i a Figueres, on sí que hi hagué insurrecció,

les coses foren de manera força diferent". A la capital empordanesa es jutjaren deu militars.

L'historiador Josep Clara ha publicat l'informe que el comissari delegat de la Generalitat, Eduard Layret, adreçava al president de l'Audiència de Barcelona sobre els fets del 19 de juliol de 1936. En l'escrit relatava, efectivament, els fets que ell va veure i viure. Entre altres coses, diu: "*Durante el día me enteré de que los militares, con el concurso de significados elementos de extrema derecha, provistos de arma larga, cacheaban a los transeúntes*". Diversos autors han assenyalat la col·laboració de civils en l'aixecament militar. Aquells tribunals populars especials que havien substituït els jurats populars dedicaren les primeres setmanes de funcionament a jutjar-los, inculpats de col·laboració en la rebel·lió militar. Uns civils que, a Girona, els dies previs haurien estat maniobrant en connivència amb els mateixos militars i que formarien part de la xarxa establerta pel general Mola en la preparació del cop. Alguns d'aquestes persones van ser jutjades pel Tribunal Popular especial, presidit per Marià Garcia Villas, el cinc de novembre.

Una de les sentències d'aquest tribunal (o, per ser precisos, una còpia manuscrita) es troba dipositada en la capsa número 69 del fons de la Cambra de la Propietat, custodiat a l'Arxiu Històric de Girona. S'ha localitzat entre la documentació dels expedients referits a l'exempció de lloguers, a la qual es podien acollir, després de la guerra i a causa de la situació d'extrema pobresa en què es vivia, els llogaters que complissin determinats requeriments. Entre aquests requisits era indispensable ser "afecte al règim", condició que havia d'anar avalada. I no hi ha dubte que alguna de les persones aleshores jutjades i condemnades creia que aportar la sentència condemnatòria seria el millor aval. Hi va haver quinze encausats, i aquesta fou la sentència pels fets que es jutjaren:

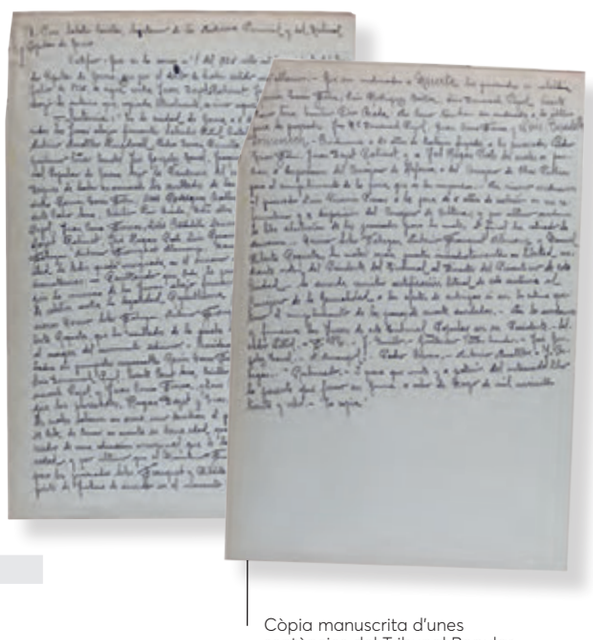

Còpia manuscrita d'unes sentències del Tribunal Popular de Girona

"*D. Pons Sabater Casellas, Secretario de la Audiencia Provincial y del Tribunal Popular de Gerona.*

Certifico: Que en la causa nº 1 del 1936 rollo nº 1 procedente del Juzgado Popular de Gerona, que por el delito de haber salido con armas el día 19 de Julio de 1936, se sigue contra Juan Dayet Rabionet, José Hugas Prats, y otros recayó la sentencia que, copiada literalmente, es como sigue:

En la ciudad de Gerona a 5 de Noviembre de 1936. Reunidos los jueces abajo firmantes Salvador Piñol Catalan, Fernando Pla Ragolta, Antonio Ametller Puigdevall, Pedro Cervera Prunella, Agustin Armengol Mateu, Guillermo Viñas Escuder, José González Teruel, Joaquin Murillo Vinardell del Tribunal Popular de Gerona bajo la presidencia del ciudadano Joaquin Bohigas. Después de haber examinado los resultados de las pruebas en el proceso seguido contra Ramon Tarrés Feliu, Luis Rodriguez Ballon, Luis Domenech Pujol, Vicente Cano Serra, Emilio Picó Boada, todos ellos en rebeldía, José Mª Domenech Pujol, Juan Coma Freixas, Luis Buadella Domenech, Pedro Trias Feliu, Juan Dayet Rabionet, José Hugas Prats, Luis Perramont Presas, Narciso Soler Fábregas, Antonio Franquet Alemany, Manuel Xiberta Roqueta, la edad de todos queda consignada en el sumario así como las demás circunstancias.- Resultando que toda la prueba practicada se deduce según la conciencia de los Jueces abajo firmantes, la ejecución de hechos de rebelión contra la legalidad Republicana por parte de los procesados menos Narciso Soler Fábregas, Antonio Franquet Alemany y Manuel Xiberta Roqueta, que los resultados de la prueba han demostrado que estaban al margen del movimiento sedicioso.- Considerando: Que de los hechos probados son principales responsables Ramón Tarrés Feliu, Luis Rodriguez Ballon, Luis Domenech Pujol, Vicente Cano Serra, Emilio Picó Boada, José Mª Domenech Pujol y

Juan Coma Freixa, y Luis Buadella Domenech, y que los procesados, Hugas, Dayet y Trias, intervinieron en los hechos, los cuales salieron con arma, como tambien el procesado Perramon por quien se debe de tener en cuenta su tierna edad que mas que una pena es merecedor de una educación correccional, que le haga apto para la nueva sociedad, y por último que el Ministerio Fiscal ha retirado la acusación para los procesados Soler, Franquet y Xiberta.- Inspirados todos en un espíritu de Justicia de acuerdo con el momento Revolucionario que viven.

Fallamos.- Que son condenados a muerte los procesados en rebeldía Ramón Tarrés Feliu, Luis Rodriguez Ballon, Luis Domenech Pujol, Vicente Cano Serra, Emilio Picó Boadas; Así como también son condenados a la última pena los procesados José Mª Domenech Pujol, Juan Coma Freixa y Luis Buadella Domenech.- Condenados a 20 años de trabajos forzados a los procesados Pedro Trias Feliu, Juan Dayet Rabionet, y a José Hugas Prats los cuales se pondrán a disposición del Consejero de Defensa o del Consejero de Obras Públicas para el cumplimiento de la pena que se les impone.- Así mismo condenamos al procesado Luis Perramon Presas a la pena de 5 años de reclusión en un reformatorio y a disposición del Consejero de Cultura; y por último acordamos la libre absolución de los procesados para los cuales el fiscal ha retirado la acusación.- Narciso Soler Fábregas, Antonio Franquet Alemany y Manuel Xiberta Roqueta, los cuales serán puestos inmediatamente en libertad mediante orden del Presidente del Tribunal al Director del Preventorio de esta Ciudad.- Se acuerda remitir certificación literal de esta sentencia al Consejero de la Generalidad a los efectos de autorizar si así lo estima oportuno el cumplimiento de las penas de muerte acordadas,- Así lo acordamos y firmamos los Jueces de este Tribunal Popular con su Presidente.- Salvador Piñol.- F. Pla.- J. Murillo.- Guillermo Viñas Escuder.- José González Teruel.- A. Armengol.- Pedro Cervera.- Antonio Ametller.- J. Buhigas.-" Rubricado.- Y para que conste y a petición del interesado libro la presente que firmo en Gerona, a ocho de Marzo de mil novecientos treinta y ocho.- Es copia".

El diari republicà *L'Autonomista*, que sortia a les tardes, el dia 5 de novembre va publicar un breu amb el títol "Tribunal Popular" i el subtítol "Vista de la causa contra uns acusats d'auxili a la rebel·lió". S'hi explicava que "aquest matí, a dos quarts d'onze, ha quedat constituït el Tribunal Popular núm. 2, sota la presidència de Joan Bohigas i actuant de fiscal Miquel Gayolà". L'endemà, una nota, també breu, indicava només el cognom dels acusats condemnats a mort, el dels condemnats a cadena perpètua i els dels tres homes a qui s'havia retirat l'acusació.

Durant els primers mesos posteriors a l'alçament militar s'intentava que la vida quotidiana s'anés desenvolupant amb més o menys normalitat, tot i la lògica pertorbació. *L'Autonomista* (l'únic dels "grans" diaris que va continuar sortint) intentava presentar les notícies, per bé que alarmants, de manera edulcorada i en to optimista per a les tropes lleials a la República. Un exemple és la primera pàgina del 31 de juliol quan, sota el títol "El ritme de la normalitat" s'escrivia que "Girona presenta l'aspecte d'una ciutat que treballa, confiada en el perill allunyat. Arreu la tranquil·litat és completament absoluta...". Aquells dies es parlava dels joves que marxaven a defensar Saragossa. Mentrestant, el 28 de juliol, la Junta de Defensa Nacional de España, amb seu a Burgos, havia declarat l'estat de guerra "*extensivo a todo el territorio nacional*".

Girona, com altres poblacions catalanes, vivia uns anys trenta caracteritzats per una aguda conflictivitat social i laboral. En una llista de preus d'aliments bàsics entre abril de 1930 i el mateix mes de 1936, hom pot observar que només experimenten lleugeres fluctuacions (un quilo de pa, 70 cèntims; un quilo de porc, 6,25; un d'arròs, entre 1,125 i 1,60; un de sucre, entre 1,7 i 1,8; un litre de llet, 0,7 o el carbó vegetal, entre 0,27 i 0,28 el kg). Tanmateix, si s'observen els salaris en els mateixos mesos es comprova com havien baixat el 1936 respecte de 1930: un obrer del tèxtil cobrava un jornal de 12 pessetes el 1930 i de 9, el 1936; un obrer paperer, 11 i 8,25; un metal·lúrgic, 12 i 11; un picapedrer, 12 i 11, o un sastre, 11 i 10. És clar que també hi hagué uns lleugers augments, tot i que mínims: un ferrer, 8,5 i 9; un pintor, 10 i 11; un paleta, 10 i 12, o un fuster, 9 i 10.

A continuació reproduïm els quadres de preus, en pessetes, publicats per Pere Cornellà i Roca respecte als articles de consum (les dues xifres de costat, separades amb guionet, indiquen el preu màxim i el preu mínim) i al jornal (també màxim i mínim):

Article	Unitat	Abril de 1930	Abril de 1931	Abril de 1932
Pa	kg	0,7	0,7	0,7
Vedella	kg	4,5	4	4 – 2,5
Xai	kg	5 – 3,75	4,75 – 4	6,25 – 3,5
Porc	kg	6,25 – 3,25	5,5	6,25 – 3
Cansalada	kg	5 – 3,75	3 – 2,6	3,25 – 2,25
Bacallà	kg	2,15 – 2	2,5 – 2	3 – 2,5
Arròs	kg	1,25 – 0,6	1,3 – 1,2	1,6 – 1,2
Cigrons	kg	2,5 – 1	2 – 1,6	3 – 1
Patates	kg	0,4 – 0,3	0,45 – 0,4	0,4 – 0,3
Mongetes	kg	1,4 – 1,25	1,7 – 1,4	1,6 – 1,3
Sucre	kg	1,7 – 1,6	1,85 – 1,7	1,8 – 1,7
Cafè	kg	12 – 8	10,5 – 9	11 – 9
Ous	dotzena	1,95	2,2 – 2,1	2,25 – 2
Vi comú	litre	0,8 – 0,6	0,8 – 0,6	0,7 – 0,5
Oli	litre	2 – 1,8	2,2 – 1,9	2,35 – 2
Llet	litre	0,7 – 0,5	0,7 – 0,5	0,7 – 0,6
Llenya	100 kg	7,5 – 6	8 – 6	7 – 6
Carbó vegetal	kg	0,27 – 0,23	0,3 – 0,25	0,28 – 0,22
Coc	kg	0,15 – 0,1	0,1 – 0,05	0,18 – 0,15
Llum	kw/h	0,6 – 0,5	0,6 – 0,55	0,51

Ofici	Abril de 1930	Abril de 1931	Abril de 1936
Metal·lúrgic	12 – 7	9 – 8	11 – 9
Tèxtil	12 – 8	9 – 7	9 – 7
Ebenista	12 – 8	9 – 7	9'5 – 8
Paperer	11 – 7	8 – 6	8,25 – 7,5
Ferrer	8,5 – 8	8 – 7,5	9 – 8,5
Paleta	10 – 8	10 – 7,5	12 – 8
Fuster	9 – 7	9 – 7	10 – 9
Picapedrer	12 – 9	10-8	11 – 8,5
Pintor	10 – 8	9 – 7	11 – 10
Sabater	8 – 6,5	7,5 – 6,5	8 – 7,25
Sastre	11 – 9	8,7	10 – 8
Bracer	6,5 – 5	–	8 – 7,5

En qualsevol cas, però, tant els salaris com els preus dels productes varen patir fortes variacions, un cop començada la guerra. Per bé que durant els primers mesos els infants anaven a l'escola, els grans als cafès i a les botigues, fins i tot a ballar i mirar futbol, a finals de l'any 1936 i començaments del següent les restriccions es notaren, sobretot per la falta de proveïments. Francina Carles explica que "la Generalitat creà el 6 d'octubre del 1936 el Departament de Proveïments amb uns consells provincials, comarcals i locals i establí una política d'abastaments per a proveir els nuclis urbans de Catalunya, controlar els preus, racionar els articles i reorganitzar l'estructura de l'agricultura".

Entre els lloguers i la municipalització de l'habitatge

El 30 de juliol *L'Autonomista* publicava una informació amb el títol "Els lloguers dels pisos que no passin de 300 pessetes mensuals són reduïts en un 25 per 100", que deia: "L'Oficina de Premsa de la Generalitat ha facilitat la següent nota del Departament de Justícia i Dret: «El Govern de la Generalitat, tenint en compte la situació en què han quedat les famílies dels ciutadans que formen part de les 'Milícies antifeixistes', ha disposat la suspensió de tots els judicis de desnonament que es segueixen contra d'ells. Al mateix temps, i recollint les sol·licituds reiteradament formulades per la classe obrera, ha disposat que siguin reduïts en un 25 per 100 els lloguers de totes les finques urbanes que no excedeixin de 300 pessetes mensuals». En el mateix Decret s'autoritza el Conseller de Justícia i Dret per a dictar totes les disposicions necessàries per a la seva execució immediata".

L'endemà, el mateix diari publicava un quadre en el qual hi havia els imports que, des d'aquell moment, calia pagar aplicant la rebaixa: "Pisos de 10 ptes. pagaran 7'50", de 12, de 15, etc. fins a 300, que en pagarien 225".

Per si, per als propietaris, aquesta reducció no fos prou, el dia 4 d'agost la *Gaceta* havia de publicar, segons el mateix diari, un decret que en el seu article primer també anul·lava els desnonaments per impagament. I en el segon, "a partir del 1 del mes corrent s'efectuarà una rebaixa en els respectius lloguers del 50 per 100 de llur import en els casos que aquest import sigui inferior a 201 pessetes mensuals". L'article tercer assenyalava que les rendes (els pagaments) endarrerides es deixaven en suspens, en una moratòria que "serà objecte de disposicions posteriors". Aquesta moratòria es feia extensiva als llogaters (o les seves famílies) que, com a milicians, estiguessin defensant el govern legítim. També s'afirmava que, per tal que els propietaris no es veiessin afectats, l'Estat, la Generalitat de Catalunya, les diputacions i els municipis pagarien els impostos corresponents.

Aquesta dualitat de rebaixes va provocar tanta confusió que el mateix diari va haver de sortir a fer un aclariment. El dia 7 d'agost *L'Autonomista* publicava un avís enquadrat a dues columnes que deia: "Són molts els que s'han dirigit a nosaltres preguntant-nos a quina rebaixa de les concedides als lloguers deuen atendre's en fer els pagaments als propietaris de les cases que ocupen. És el 25 per cent concedit pel Decret de la Generalitat el que prevaleix? És el 50 per cent ordenat pel Govern de la República? A tots ells contestem pel present avís fent-los saber que **la rebaixa vigent és la del 50 per cent atorgada a tot el territori Nacional sense excepció de Catalunya, regió autònoma**.[1] Així doncs, que tots els llogaters paguin, solament, la mitat del lloguer".

La mesura de rebaixar el lloguer era insuficient per als republicans espanyols, segons deia el diari *La Libertad* en un article que *L'Autonomista* resumia. Escrivia aquell rotatiu que "per a nosaltres el règim més racional i de més ràpida realització seria municipalitzar la vivenda", alhora que proposava un banc municipal encarregat de comprar totes les finques urbanes, la seva administració i la construcció de noves cases. El capital inicial seria el conjunt de fiances dels llogaters. El diari madrileny es va convertir en un dels principals portaveus del republicanisme esquerrà com *L'Autonomista* ho era d'Esquerra Republicana. Però, a més, els va unir una tràgica coincidència: els guanyadors del cop d'estat militar van assassinar Carles Rahola per tres articles publicats al diari gironí, i José Manuel Fernández Gómez, Félix Paredes Martín y Eduardo Haro Delage, aquest subdirector, per sengles escrits a *La Libertad*.

Girona no només no comptava amb suficients habitatges sinó que els destinats a habitatge modest no tenien bones condicions de salubritat. Ho denunciava una vegada més el diputat i metge Francesc Dalmau, director que fou de l'Hospital Santa Caterina, en *L'Autonomista* de començaments d'agost de 1936: "La majoria de les cases habitades per gent treballadora no reuneixen les condicions bàsiques d'una estada normal, baix el punt de vista higiènic que una elemental policia de habitació exigeix forçosament, i moltes habitacions son causa

1 Subratllat a l'original.

Després de la Guerra Civil la situació de la Cambra era tan precària que fins i tot el pressupost per a 1939 es va haver de fer manuscrit

directa de malalties ben determinades i definides. La morbilitat i mortalitat estan en raó directa a les deficiències higièniques de l'habitació"

Com han recollit diversos autors, la Guerra Civil comportà un gran nombre de municipalitzacions, especialment de serveis públics i de grans empreses. Però, també, de finques urbanes. La va establir la Conselleria d'Economia l'11 de juny de 1937. Ara bé, a Girona l'habitatge havia estat municipalitzat l'octubre de 1936. La disposició de la Generalitat suposava el traspàs de la propietat urbana de Catalunya als ajuntaments respectius, exceptuant-ne les finques utilitàries i les que fossin d'una rendibilitat reduïda. Preveia la compensació als propietaris no facciosos mitjançant l'amortització de cèdules immobiliàries emeses per la Caixa Immobiliària. El lloguer havia d'ésser substituït pel pagament d'un "dret d'ocupació" calculat tenint en compte el "dret de situació" i el "dret d'edificació" (amortització, conservació, adaptació), que havia de fornir els cabals per reactivar la indústria de la construcció, col·lectivitzada des del febrer del 1937. Fou elaborat per la Comissió Mixta d'Administració i Control de la Propietat Urbana, prevista al pla Tarradellas que, davant de les dificultats de creació de la Caixa Immobiliària, s'ocupà d'administrar els béns immobles urbans.

El decret pretenia posar fi a les mesures de caràcter transitori que afectaren la propietat urbana després del 19 de juliol de 1936, i també a l'ocupació espontània de pisos i de torres. Adoptà un dels tres principals models de control públic de la propietat urbana -municipalització, socialització, sindicació- elaborats pels grups marxistes i anarquistes.

L'historiador Joaquim Nadal posa alguns exemples després d'afirmar que "la municipalització del sòl i les polítiques de lluita contra l'atur des de l'àmbit del sector col·lectivitzat de la construcció van propiciar alguns projectes d'habitatges". I explica, també, que "no podem tampoc oblidar un fet singular: les actes de la Comissió de Govern i també les dels plens s'omplen sovint d'acords llarguíssims «aprovant definitivament (en el cas del Ple) els expedients de concessió de pensió i usdefruit de vivenda als expropietaris de la propietat immobiliària municipalitzada...» (a tall d'exemple posem l'acord de ple de 27 d'agost de 1937). La casuística que es desprèn de la interpretació del Decret de municipalització i de les excepcions i exempcions que sobre la marxa s'anaven conduint va convertir l'administració de la propietat municipalitzada, i les reparacions que s'hi havien de fer per part del ram de la construcció, en un embolic complicadíssim de molt feixuga gestió".

Francesc Roca planteja que es venia d'un període, 1931-1936, d'"una reculada molt clara de la construcció -que fou objecte d'un interessantíssim estudi de l'Institut d'Investigacions Econòmiques- atès que l'habitatge, esdevingut mercaderia, no té raó d'ésser quan les expectatives no són bones". I recull en el seu treball l'opinió que Josep Torres Clavé, secretari general del Sindicat d'Arquitectes de Catalunya (creat el 31 de juliol de 1936), havia expressat: "La renovació social que vivim representa una ocasió per a intentar de posar en pràctica les teories a les quaIs hem arribat racionalment". Tanmateix, primer calia "col·lectivitzar el ram de la construcció, que des de la segona dècada del segle s'havia trustificat".

És així com l'economista i historiador de l'economia que és Roca escriu: "La municipalització de la propietat urbana -l'única mesura eficaç, possiblement, per a un plantejament global de la política urbana- fou una qüestió discutida aferrissadament. Ni la gestació del Decret de Muni-

cipalització ni els seus efectes immediats -forçosament reduïts- no poden ésser comparats a la teoria i a la pràctica del Decret de Col·lectivitzacions. És la diferencia existent entre política urbana i política industrial, entre llarg termini i curt termini. La primera mesura que hom adopta fou la dissolució de les importantíssimes Cambres Oficials de la Propietat Urbana. El mateix decret del 12 d'agost rebaixava els lloguers dels immobles a tot el territori de Catalunya. El 18 de setembre era creat el Comissariat de la Vivenda per a determinar «una política de la vivenda que reculli les exigències de la realitat social catalana i no sigui obstacle a les futures disposicions que hauran de regular la propietat urbana a Catalunya»". Segons ell, "la col·lectivització del ram de la construcció i la Municipalització de la Propietat Urbana foren les condicions necessàries per a la revolució urbana".

Tanmateix, la realitat no es corresponia amb el que indicava la teoria. La situació d'empobriment general, de manca de subsistències, que ja era important a començament de 1937, s'anava agreujant a mesura que passaven les setmanes. I no és d'estranyar, doncs, la notícia publicada per *L'Autonomista* el 22 d'abril, que es podia estendre a la població general tot i que l'escrit es referia a qui havia sigut propietari de pis:
"A l'hora de dinar en els menjadors d'Asistència Social, veiem que entre els pidolaires forasters s'asseuen a la taula algunes persones molt conegudes de Girona, veïns nostres d'edat avançada, les quals abans de la revolució vivien d'unes rendes del paper de l'Estat, que han perdut, o dels arrendaments d'una casa o d'una hipoteca de qualsevol finca, que amb el fruit del seu treball alguns d'ells havien adquirit o col·locat per assegurar la seva subsistència en l'última etapa de la seva vida. Alguns no tenen fills per ajudar-los i ells no poden treballar per malalts o vells. En el projecte i acord de municipalització de l'estatge es deia que se'ls donaria una quantitat aproximada a les rendes que disfrutaven quan eren propietaris, perquè així puguin viure honesta i modestament durant els pocs anys que els resten de vida. Amb això, tots estaven conformats, disposats a acceptar el nou ordre social. Però l'acord, en aquest punt, no s'ha acomplert. I per això que convindria que s'estudiessin alguns casos, i es complís l'acord, en el que sigui de justícia, i és remeiant tot el que sigui possible la trista situació dels esmentats veïns".

A Girona es van anar aplegant centenars de persones que, escapant de les zones en combat, intentaven arribar a la frontera francesa. Aquesta situació, sumada a l'escassetat d'habitatges, provocà un estat alarmant de gent vivint al carrer. El conseller de Finances del Consell Municipal de Girona va fer saber, el 6 de juliol de 1937, a través d'un escrit publicat pels diaris *Gerona CNT* i *L'Autonomista*, certes disposicions relacionades amb el lloguer. Deia que el continuat augment del cens de població "ha plantejat a l'Ajuntament un problema de difícil solució per les proporcions enormes assolides en relació a les possibilitats constructores de Girona. Es tracta de la manca d'estatges suficients per a donar satisfacció a la totalitat de les demandes".

Les normes que es dictaven prohibien els trasllats de veïns. En aquest sentit, "en virtut de l'acord de Municipalització de la Vivenda, l'Ajuntament és l'únic a qui competeix l'administració de la propietat urbana. No tolerarà per tant tot canvi de vivenda efectuat o preparat a espatlles seves i sense el seu coneixement i el deixarà per tant sense efecte". L'escrit acabava amb una recomanació ben simptomàtica del moment que es vivia: "Així mateix es prevé a tothom que les vivendes de la ciutat seran exclusivament reservades als gironins, invitem per tant als forasters que s'abstinguin de formular peticions que no podrien ésser ateses".

Un dels punts que tractava aquest escrit és el que feia referència a noves construccions: "En el precís moment que els estatges quina construcció està ultimant, puguin ésser posats a la disposició dels ciutadans, es procedirà a la distribució dels mateixos entre aquells que n'estiguin mancats, efectuant la regulació segons normes de prelació prèviament establertes". Joaquim Nadal fa una llista dels projectes de construcció aprovats: "Una vivenda al carrer de Pau Casals després de l'enderroc del molí de Pau Pérez, habitatges de planta i pis al carrer de la Rutlla, edificis de planta i pis al carrer Ramon Turró «en el solar que era de Josep Escatllar i ara és municipal pel dret de municipalització» (C. de Govern del 2.7.1937), aprovació de la memòria i plànols relatius a la construcció de deu casetes al carrer de la Rutlla i Travessera de la Creu (C. de Govern del 20.8.1937), i aprovació dels projectes d'habitatges al carrer Ginesta amb rambla de Pi i Margall, a la Traves-

Les "cases Escatllar" les va iniciar, el 1937, el Servei de Municipalització de l'Habitatge de Girona, al carrer Canonge Dorca

sera de la Creu i al carrer Francesc Rogés (C. de Govern del 9.9.1937)".

En un altre ordre, però com a habitatge obrer construït a Girona durant la guerra, hi figuren les "Cases Escatllar". Són cases que estan al carrer Canonge Dorca. La fitxa que en fa la Demarcació de Girona del Col·legi d'Arquitectes assenyala que es van construir entre 1937 i 1940 per ser usades com a habitatge i que el seu estat de conservació és regular. La descripció que en fa és la següent, amb unes aportacions prou interessants per veure quin era el periple que havien de seguir els propietaris:

"Conjunt de cases per treballadors en filera que constitueixen una aportació interessant com a solució adoptada en matèria de vivenda mínima. Les plantes són convencionals. Estructura de parets portants i forjats unidireccionals. Cada mòdul presenta dues vivendes, una a la planta baixa amb hort i l'altre a la planta pis, amb terrassa. Les façanes són arrebossades i la coberta és de teula àrab a dues vessants. A la planta baixa hi ha reixes de forja de caire més noucentista. Aquestes cases foren construïdes per la família Escatllar, per destinar-les a residencia pels treballadors de la seva empresa. Es tracta d'una obra realitzada durant la guerra i encarregada pel Servei de Municipalització de l'Habitatge al Sindicat d'Arquitectes de Catalunya, el que designà Josep Claret com arquitecte.

Després de la Guerra Civil, el 5/3/1940, en Narcís Escatllar desitjà acabar les 6 vivendes, les compra al "Juzgado Especial Delegado de la Comisión Central de Incautaciones de Cataluña", el 26/10/1939. Obté el permís d'obres el 11/3/40".

Els arquitectes Josep M. Claret i Ricard Giralt Casadesús van treballar per al Servei de Municipalització de l'Habitatge de Girona. El primer, entre 1937 i 1938, a més de dissenyar refugis aeris i les cases Escatllar, va bastir per a aquell Servei un grup de deu cases a Emili Grahit, dues al carrer Mestre Roger i un grup de quatre a la Travessia de la Creu, avui totes desaparegudes. Pel que fa al segon, va reconvertir diversos col·legis religiosos en públics. Essent delegat del Sindicat d'Arquitectes de Catalunya, va promoure la col·lectivització del ram de la construcció i la municipalització de l'habitatge.

La qüestió dels lloguers, la col·lectivització del ram de la construcció i la municipalització de l'habitatge van ser motiu de durs enfrontaments entre el Partit Socialista d'Unificació, a l'oposició o fora del consistori, segons l'època, i Esquerra Republicana. Cal recordar que els membres de la Lliga i d'altres partits conservadors a partir del 19 de juliol van desaparèixer, molts de Girona, per salvar la vida. L'esca de la discòrdia es trobava en la situació econòmica del consistori, que recaptava 130.000 pessetes mensuals en concepte de lloguer pels habitatges municipalitzats. Per contra, en pagava 60.000 de setmanals al Comitè de Control de la Construcció.

Segons Esquerra, el sector de la construcció representava a Girona "la quarta part de la seva població", tot i que es desconeix si es referien o no al cens de treballadors o a l'impacte en nombre de llocs de treball directes i indirectes, sobre el total de població que, el 1937, devia estar situat al voltant dels 22.000 habitants (22.242, de dret, segons el cens de 1930, i 23.518, segons el de 1940). A banda de les cases que s'estaven construint, es feien obres en centres escolars, al cementiri, de pavimentació de carrers, de construcció de defenses del Ter o en col·lectors. Però, també, cada vegada hi havia més edificis a desenrunar. I, amb els fons municipals exhaurits, la segona meitat de 1938 la construcció gairebé es va paralitzar. Mentrestant, milers de persones caminaven, errants, pels carrers de la ciutat amb l'esperança d'arribar a França.

"...a los efectos consiguientes"

El 23 de febrer de 1939, "III Año Triunfal", els integrants de la Cambra Oficial de la Propietat Urbana de Girona eren Salvador Auguet Ametller, Àlvar Bellsolà Cos, Martí Birulés Bahí, Isidre Bosch Bataller, Josep Casadevall Xifre, Josep Homs Fàbregas, Josep Mirandes Madrono, Joaquim Nouvilas Riera, Narcís Pérez Xifra, Joan Prat Bousarenys, Martí Regàs Catà, Josep M. Reitg Martí i Eradi Ripoll Galí, i Antoni Montseny Salvat, en qualitat de vocal cooperador. Amb tot, a l'acta hi figuren com a Alvaro, Martin, Isidro, José, Joaquin, Narciso, Juan, José Mª, Eradio i Antonio i, quan s'esqueia, accent agut. El secretari era Manuel Roqueta. Tal com s'havia acordat, s'envià un ofici al governador civil donant compte de la constitució de la Cambra. És el número 1 en el registre de sortida, una còpia del qual se serva en la carpeta "Correspondència. Sortides. 1939-1942", en la capsa número 22:
"*Tengo el honor de comunicarle que, de acuerdo con las instrucciones dadas por V. E., se ha reunido el pleno de esta Cámara para proceder a su reorganización inmediata, acordando el nombramiento de una comisión con facultades para lograrlo en el mas breve plazo, dando al mismo tiempo un voto de confianza a esta Presidencia, para que disponga lo conveniente para dicha finalidad. La labor a realizar es ardua y penosa, pues ante la destrucción de todos los archivos con sus ficheros y censo de la propiedad urbana y la apropiación de todos los fondos que poseía la Cámara, hay que reconstruirlo todo para poder iniciar la normalización de sus más elementales funciones; pero tanto esta Presidencia, como toda la Junta y Secretaría, están animados del mejor deseo y voluntad de trabajo para realizar su empeño, y a no cejar en sus esfuerzos hasta haber cumplido su cometido. En nombre de toda la Junta transmítole la expresión de nuestra entusiasta adhesión a la causa de España y a V. E., creyendo y confiando en el éxito de nuestros propósitos, aportando así de una manera modesta, pero fervorosa y leal, nuestra contribución al Movimiento Salvador de la Patria. Tanto oficial como particularmente, se pone a su disposición toda la Junta de la Cámara para todo aquello que V.E. ordene, que será siempre lo que más redunda en interés de España y de su Glorioso Movimiento Nacional, gritando con todo calor y fe: Franco! Arriba España!*".

En la carpeta "Correspondència amb Institucions no gironines. Sortides. 1939-1942" de la mateixa capsa hi ha una altra còpia. Es tracta de la comunicació enviada al ministre d'Organització i Acció Social, del govern de Burgos, amb motiu de la constitució de la nova Cambra de la Propietat de Girona. Té el registre de sortida número dos i després del "*Saludo a Franco.- Arriba España*" diu:
"*Liberada esta Ciudad a primeros del mes de febrero último, por el Glorioso Ejército Nacional, por orden del Excmo. Señor Gobernador Civil de esta Provincia, con fecha 23 del propio mes reconstituyose esta Corporación tomando posesión de su antiguo local del que fue violentamente despojado por las hordas marxistas el cual se halló horriblemente saqueado y destruido todo cuanto en él existía de propiedad de la Cámara. Lo que al poner en conocimiento de V. E. y expresarle al propio tiempo el decidido y entusiasta propósito de esta Cámara de multiplicar en cuanto sea posible sus esfuerzos para la pronta reorganización de esta Corporación, coadyuvando así a la noble, justa y patriótica causa de nuestro invicto Caudillo de salvar la España Nacional, aprovechamos para saludarle respetuosamente y testimoniarle nuestra inquebrantable adhesión*".

La Junta de Govern que va sortir d'aquell ple estava constituïda per aquests membres: Àlvar Bellsolà, president; Martí Regàs, vicepresident; Josep Mirandes, tresorer; Josep M. Reitg, comptador, i Salvador Auguet, Joaquim Nouvilas i Josep Casadevall, vocals. Va celebrar la seva primera sessió el 20 d'abril ("*Año de la Victoria*" des del primer dia d'aquest mes), a les cinc de la tarda. Mitja hora més tard tenia lloc la segona reunió plenària després de la represa.

El president de la corporació va donar compte del gran nombre de comunicacions que s'havien rebut o remès, encara que de forma molt precària pel que fa al paper emprat. També va donar compte de diversos organismes que es constituïen o de persones que, després d'haver pres possessió d'algun càrrec, ho notificaven "*y se ofrecían*". Una era de l'Ajuntament de Saragossa "*felicitando a esta con motivo de la liberación de la Provincia por los Ejércitos Nacionales*". Del mateix caire era l'ofici de la Junta Consultiva de Cambres de la Propietat "*parti-*

cipando su satisfacción por haber recibido, después de la liberación de esta provincia del dominio rojo, la primera comunicación de esta Cámara, felicitándola y ofreciéndose con este motivo". Diversos ajuntaments, com el de Sant Joan de Palamós o el de Cassà, feien consultes a l'entorn de les disposicions legals sobre finques perjudicades per la guerra o un altre ofici d'aquella mateixa Junta "*interesando que se remita relación con determinados datos referentes a fincas urbanas de esta Provincia*". Una altra de les qüestions va ser informar d'una altra resposta donada per la Junta Consultiva "*sobre la forma que debía procederse contra aquellas personas que sin autorización de los propietarios de las fincas habian pasado a ocupar pisos o locales, se había recibido oficio segun el cual procedia que por el Gobernador Militar de esta Plaza se promulgase un bando disponiendo la inmediata evacuación de dichos pisos y locales, estableciendo un plazo prudencial para ello y unas duras sanciones sino se cumplia, acordandose interesar de la Autoridad la publicación de dicho bando*".

A continuació, el secretari va explicar un fet prou significatiu de l'època. Segons deia, s'havia presentat una dona que, després d'identificar-se, va dir

"*haber estado encargada durante el dominio rojo de la Caja de los servicios de administración de la propiedad urbana de la Generalidad de Cataluña, departamento de Hacienda de esta Provincia y que segun les habian indicado venia hacer entrega del saldo en cantidad total de pesetas 1.780'60, cuya cantidad habia hecho entrega en un billete de 25 pesetas emisión de 15 de agosto de 1928 -serie E- 1440387 y el resto de pesetas 1.755'60 en certificados de plata de cinco y diez pesetas, acompañando ademas una nota explicativa firmada por la misma, enterado el Pleno acuerda se de cuenta a la Autoridad a los efectos consiguientes*".

Es feia saber que l'Ajuntament de Girona, malgrat el temps transcorregut, encara no havia respost la sol·licitud de la Cambra de fer arribar una relació "*de las obras efectuadas en la Ciudad durante el periodo rojo, para reforma de pisos, edificaciones de nueva planta y en general el volumen de obra realizada y coste aproximado de la misma en relación a otros años de regimen normal*". Òbviament, l'entitat no feia res que no estigués regulat per la normativa que el nou règim anava generant i dictant. És en aquest sentit que cal emmarcar el fet que el president proposés el següent:

"*Al objeto de proceder más rapidamente a la resolución de los muchos problemas que referentes a la propiedad urbana se presentan y representan una acumulación de trabajo, el nombramiento de las siguientes Comisiones especiales, una para que entienda de todo cuanto se refiere al cumplimiento y aplicación de los dispuesto en el Decreto del Generalísimo Franco, numero 264 de 1º de Mayo de 1937, é Instrucciones para su desenvolvimiento de fecha tres del propio mes con amplias facultades para informar respecto a las peticiones que se formulen y proponer la resolución que acordara la presidencia, dando cuenta luego a la Cámara, otra para que cuide de todo cuanto se refiere a recuperación de los muebles propiedad de esta Corporación que fueron sustraidos del local social durante el nefasto periodo rojo y otra para que proceda a la depuración del personal de esta Corporación incoando al efecto los expedientes y practicando las informaciones que estimen convenientes, de cuenta despues a la Cámara para su resolución*".

Encara es van prendre tres acords més. Un, que l'arquitecte i membre de l'entitat Isidre Bosch fes una visita als dos pisos de la segona planta per comprovar-ne l'estat i estipular amb els llogaters el preu a pagar. Un altre, aprovar una subscripció mensual com a soci protector

Imatge de 1940 de l'edifici de la plaça de l'Oli, número 1, on s'acabava d'instal·lar la Prefectura Provincial de la Sección Femenina

de la Jefatura Provincial de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. "*considerando la meritoria y laudable labor que la misma está llevando a cabo*". I el tercer, sol·licitar al Banc Urquijo Català i Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis "*que a la mayor brevedad posible faciliten autorizado el extracto de cuenta corriente el dia 17 de Julio de 1936*".

En un altre sentit, segons el cens de 1940, hi havia més de 6.100 persones de diferència entre la població de fet i la de dret. Una de les causes era que hi havia 5.390 transeünts masculins i 1.435 de femenins. "Aquests transeünts, que van minvant, exageren sens dubte el potencial demogràfic gironí però, d'altra banda, eren ben reals -pels seus efectes sobre l'economia i la societat gironina-, ja que eren reclutes, batallons de treballadors o empresonats", explica Genís Barnosell. Aquest historiador afirma que es molt complicat avaluar el nivell real de la pèrdua del poder adquisitiu, ja que les estadístiques oficials es feien prenent com a base els preus taxats i no els reals, al mercat negre. I diu que, "tanmateix, els productes adquirits al mercat negre -l'estraperlo- sovint eren fonamentals. A Barcelona, per exemple, els aliments distribuïts no solien cobrir més del 30% del consum. Les estimacions disponibles mostren preus del mercat negre molt més elevats que els oficials i productes sovint d'escassa qualitat. Els preus en el mercat negre podien ser el doble o el triple dels oficials, i arribar a ser, en casos més excepcionals, fins a quatre o cinc vegades més alts".

Josep Clara deia que "si a escala general les perspectives van resultar molt poc falagueres (s'ha parlat d'aquella etapa com de "la nit de la industrialització espanyola"), la ciutat de Girona hagué d'afegir a les dificultats globals l'impacte destructor dels aiguats dels anys 1939, 1940, 1943 i 1948. [...] No es pot pas dir que hi hagués dificultats per trobar treball, però sí que les condicions van ser molt dures, ja que els sous eren molt baixos en relació als preus. El cost de la vida va triplicar-se entre el 1939 i el 1948, i els salaris reals del darrer any representaven d'un 40 a un 50 per cent dels del 1936. En aquestes condicions no ens ha de sorprendre que el consum de carn no assolís el nivell d'abans de la Guerra fins ben entrat el decenni del 1950".

Són diversos els autors (i els treballs apareguts) que han estudiat el primer franquisme. Barnosell escriu que "si la realitat quotidiana econòmica fou d'una evident penúria en tots aquests anys, i si la repressió fou també una constant, això no implica que tots aquests fets fossin interpretats per tots els gironins de la mateixa manera. Efectivament, és molt clar que les noves autoritats franquistes van assajar de reconstruir la ciutat de Girona, tant físicament com simbòlicament. [...] Però aquesta tasca no va ser entesa com a quelcom negatiu per tots els gironins". Per la seva banda, Josep Clara, citat per Barnosell, ha destacat que a mitjan anys quaranta el règim franquista considerava que a les comarques gironines els caps de casa es repartien més o menys a parts iguals entre "addictes" (28.286), "contraris" (26.189) i "indiferents" (25.550). El règim, per tant, comptava amb una bona base social.

I, amb la pretensió de cohesionar sobretot els addictes, el 17 d'abril de 1939 sortia *El Pirineo. Diario al servicio de España y el Caudillo* "amb una absoluta precarietat de mitjans tècnics i humans", explica Narcís-Jordi Aragó. Diu que va ser fundat "per un grup de carlins i excombatents protegits pel Govern Civil. Sortia a la tarda dels tallers de la impremta Ginès, i no tenia director perquè qui en feia les funcions no tenia el títol oficial indispensable. Sobre el seu contingut, el subtítol del diari ja era prou eloqüent". El diari s'imprimia en el taller decomissat a *L'Autonomista*. Al seu torn, Lluís Costa, en el llibre sobre els mitjans de comunicació a Girona, escriu que va sortir després de seixanta dies sense cap publicació periòdica (*L'Autonomista* va desaparèixer el 25 de gener) i perquè el primer governador franquista, Antonio F. Correa Véglison, "es veié en la necessitat de crear un periòdic en una ciutat que gairebé s'havia quedat sense periodistes".

Segons aquest historiador de la comunicació, "aquesta eventualitat explica l'origen polític d'alguns col·laboradors i redactors d'*El Pirineo*. Correa inicià la recerca entre la poca gent disponible amb coneixements mínims periodístics existents a la ciutat, i va haver de recórrer a elements del regionalisme burgès". La incidència del diari va ser remarcable "i no pertanyia directament al Movimiento Nacional, sinó que era propietat del carlí Manuel Riera i Perpinyà, per bé que el seu germà, i sembla que també Josep M. Viñas, aportaren capital a l'empresa. La conjugació entre empresa privada i

Desfilada militar a la Devesa l'any 1940

control governatiu no excloïa en absolut cap element intervencionista. En tot cas era una fórmula perfectament legitimada pel règim".

Durant el 1939, en les reunions plenàries de la Cambra de la Propietat gironina s'aprovaven les resolucions preses per les diferents comissions en què s'havia organitzat l'entitat. Bàsicament, les actes recullen els expedients aprovats i denegats sobre l'exempció de lloguers i serveis a les persones que, complint determinats requisits, ho sol·licitaven. A banda d'aquesta qüestió, en la sessió del 6 de setembre es va informar que el president i el secretari havien anat a una reunió de cambres catalanes a Barcelona. Es tractava de preparar una trobada amb els ministres de Governació i d'Hisenda "*para tratar entre otras cosas de un proyecto de indemnización a los propietarios de los edificios que han sufrido daños como consecuencia de la guerra*". El pressupost elaborat per a 1940 era de 75.255,04 pessetes i com a referència s'havia d'utilitzar el de 1936, "*aprobado antes del Movimiento Nacional*".

En la sessió del 29 de novembre es va informar que s'havia rebut una ordre telegràfica del ministre de Treball segons la qual "*se proceda con la mayor rapidez a tramitar los oportunos expedientes de depuración tanto de los elementos directivos como de los funcionarios de esta Cámara*". I en la del 30 de gener es va sol·licitar a la delegació d'Hisenda que s'allarguessin els terminis per fer efectiva la contribució urbana de l'any que acabaven de deixar enrere "*en vista del gran número de quejas formuladas por propietarios que no se hallan en disposición de pagar dentro el plazo señalado próximo a expirar*". La resposta va ser negativa.

A començaments de l'any següent, 1940, la Cambra va rebre un ofici procedent de les oficines de la Falange i, concretament, des de la Delegación Provincial de ex-combatientes. El signava el seu delegat, Antonio Franquet: "*Para dar cumplimiento a las órdenes dictadas por la superioridad a los efectos de colocación de ex-combatientes, ruego a V.E. dé las órdenes oportunas para que sean remitidas a esta Delegación Provincial copia de los Anuncios de los concursos que sean convocados por la entidad de su digna presidencia, especificando requisitos de aptitud indispensables, sueldo que perciben y demás características de los mismos*". Havien de tenir prioritat a l'hora d'ocupar els llocs de treball.

Regiones inundadas...

Diu un proverbi nord-català que "quan arriba l'aiguat, hi ha pas res de salvat". I això és el que passà en les zones afectades, que no es va salvar res. O gairebé res. "L'aiguat de Sant Lluc" va tenir lloc el 17 i el 18 d'octubre de 1940. Va ser el més catastròfic del segle XX a Catalunya, si s'exceptuen les pèrdues humanes al Vallès, en el de 1962. I va afectar, sobretot, els dos vessants del Pirineu: les conques del Ter, del Fluvià i de la Muga, a la part catalana del sud, i la del Tet, a l'altra banda del Canigó.

La memòria oficial diu que en els cinc dies previs, al nord de les províncies de Girona i Barcelona van caure 350 litres per metre quadrat, "*una cantidad de agua igual a la que normalmente cae en un año*". Les xifres parlen per si mateixes. Es van veure afectats 165 edificis industrials o fàbriques; 149 edificis comercials; 230 finques urbanes van desaparèixer i més d'un miler van quedar greument afectades; 58 ponts foren arrossegats; quilòmetres de carreteres i vies fèrries, desapareguts; i milers d'hectàrees de terres de conreu. Noranta persones mortes i més d'un centenar, ferides. Més de dues-centes persones mortes a l'entorn del massís del Canigó. Excepte l'última, són dades de l'informe publicat tres anys després per la Comisaría General de Regiones Inundadas.

Segons recull l'Associació Catalana de Meteorologia, són les pluges "que han deixat el rècord oficial europeu de precipitació en 24 hores" (1.930 litres en cinc dies a Sant Llorenç de Cerdans). Els rius Fluvià, Muga, Ter i Llobregat a Catalunya i l'Aglí, el Tec i la Tet, al vessant nord-pirinenc, formen l'anomenada xarxa hidrogràfica Pirineu-Mediterrània. Els tres primers tenen una superfície de conca de 4.800 km2.

El Pirineo era un diari de tarda. El del dia 18 deia que "*para dar una idea de la intensidad de la avenida de hoy diremos tan solo que en la Dehesa, donde hay la caseta de arbitrios, el agua llegaba a la altura del reloj de la misma y en la calle de Figuerola al nivel de los balcones del primer piso*". Des de Sant Feliu de Guíxols es van enviar barques i l'equip de salvament marítim. També descriu com l'aigua arrossegà un pont que travessava el riu Güell, amb una desena de persones que eren a sobre:

"*Muchos voluntarios abnegados, aprovecharon la primera oportunidad para socorrer y salvar los vecinos de las casas contiguas al paseo de la Dehesa que tan serio peligro los amenazara durante la crecida de la inundación. El cuadro era desolador al ver aquellas gentes; mujeres, ancianos y niños bajo el dominio de la dura emoción por que habían pasado. Y he aquí que a eso de las tres de la tarde mientras se llevaban a cabo estas operaciones y numerosos grupos de curiosos se hallaban en las inmediaciones del Puente sobre el Güell que da acceso a la Dehesa por la Ronda de Fernando Puig, el arco del mismo se hundió arrastrando tres sí a las personas que se hallaban encima que según se dice eran unas 10. El caudal era tan copioso y la corriente tan rápida que nadie pudo intentar el salvamento de las infelices víctimas...*".

El diari també informava que l'Alcaldia havia aconseguit de l'autoritat eclesiàstica per a l'endemà, diumenge, "*pese a la festividad del día, puedan trabajar cuantas personas sean necesarias, siempre que se conceda a las mismas el tiempo indispensable para cumplir con el precepto dominical*".

El dilluns 21 *El Pirineo* informava tant dels estralls produïts com d'haver-se trobat diversos cadàvers en el Ter, des del Pont Major fins a Celrà. Durant alguns dies el diari va anar informant de l'aparició de cadàvers arrossegats per les aigües. D'altra banda, el governador

La plaça del Molí de Girona després de l'aiguat de 1940

civil va obrir una subscripció prosocors de les zones afectades per la inundació. Al respecte, en la sessió del 25 d'octubre, el primer punt que va acordar el ple de la Cambra de la Propietat va ser, precisament, "*contribuir con la cantidad de tres mil pesetas en la Suscripción para atender los grandiosos é innumerables perjuicios causados por las últimes inundaciones en esta Provincia*". Oficialment, els danys ocorreguts van pujar a 125 milions de pessetes.

La Llei de 25 de novembre per la qual s'atorgaven determinats beneficis a les zones i indústries damnificades creava la Comisaría General de Regiones Inundadas en Cataluña, que permetia sol·licitar ajuda. Es feia saber que els comerciants, industrials i propietaris damnificats tenien quinze dies, des de la publicació al BOE, per presentar les sol·licituds. Ho havien de fer davant de les cambres de la Propietat o de Comerç i Indústria. Excepcionalment, els ministeris havien de resoldre les propostes formulades per aquell organisme referides a: a) Concessió de *cupos*, subministrament d'elements, materials, recanvis, primeres matèries i energia elèctrica. b) Concessió de llicències per importar peces i recanvis que indispensablement s'hagin d'adquirir a l'estranger. c) Reconstrucció i reparació de preses, canals, murs de defensa, ponts, etc. d) Subministraments extraordinaris de benzina i gasoil per desenrunar i netejar, transports de materials o represa de l'activitat industrial. Un dels articles també recollia que s'havien de dictar les disposicions necessàries per a la condonació de contribucions i impostos relacionats amb l'activitat industrial i comercial; establiment d'una moratòria de pagaments; a la "*rápida*" resolució del problema de l'atur a les poblacions afectades; a la pròrroga a l'hora de fer el servei militar i desmobilització temporal dels obrers especialitzats; a la utilització de batallons de treballadors i brigades de presos per a feines de desenrunament i reconstrucció i a la concessió de crèdits a llarg termini i mòdic interès.

Els impresos de sol·licitud s'enviaven als alcaldes de les poblacions afectades i s'havien de retornar formalitzats per duplicat. La Cambra de la Propietat va tramitar vint-i-cinc sol·licituds de crèdit tot i que no queda cap constància del sentit de la respectiva resolució. Ramon Montagut, propietari del balneari del seu nom a Ribes de Freser, declarava unes pèrdues per valor de 45.000 pessetes; Joaquim Alcalde, propietari de la plaça de braus de Santa Eugènia, deia que tant aquesta instal·lació com casa seva i deu casetes més en les quals vivien famílies, estaven envoltades d'aigua, llot i sorra de sis metres d'alçada. Josep Oriol Pibernat, amb domicili a la ronda de Ferran Puig, explicava que les aigües havien arribat als tres metres d'alçada; diversos industrials i propietaris agraris relataven els danys ocasionats... En la seva petició, Rosendo Martín Blázquez, que vivia en el carrer Francesc Roger descrivia la fatídica nit viscuda en la petició d'ajut:
"A la una de la madrugada del dia dieciocho de Octubre del corriente año y al ruido extraordinario que se sentia anormalmente fue despertado el que suscribe y familia dándonos enseguida cuenta que estaba la casa rodeada de agua por todas partes, propiedad del que suscribe. Con el pánico que V.E. puede suponer y ayudado de mi esposa y mi hija que llegó pocos momentos después procuramos poner alguna ropa encima de la cómoda y baules pero fue imposible continuar porque al cuarto de hora tuvimos que dejarlo por impedirlo el agua que entraba por todas partes.

En este lapso de tiempo el niño de diez años hijo de mi esposa continuo encima de una mesa llorando amargamente. No pudiendo continuar por más tiempo allí y con el niño a cuestas y la esposa agarrada del brazo y con agua hasta las rodillas abandonamos la casa con todo lo que en ella había.

Como el agua llegó a la altura de un metro cincuenta centímetros sobre el nivel del piso se ha perdido toda la ropa y muebles pues lo poco que ha quedado está tan deteriorado y deshecho que dificilmente podrá arreglarse nada. La casa ha quedado en tal mal estado que será imposible de ser habitada en mucho tiempo si no se rehace, pues está el piso hundido, los tabiques muy agrietados y únicamente las paredes maestras podrá ser que puedan servir pues las que dan a la calle en sus ángulos también están agrietadas. Toda la hortaliza que había en el huerto y unos veintidós conejitos ha quedado destruido debajo de dos palmos de barro y cieno. También ha quedado perdido todo lo que había en los sótanos de donde se ha sacado un metro de altura de barro y lodo habiendo empleado para ello una bomba de mano y varios jornales.

Las pérdidas por todos conceptos se pueden calcular en unas diez mil pesetas, caso de poder aprovechar las paredes maestras para el arreglo del piso. Esto se puede comprobar personalmente. Gracias a la generosidad altruista y desinteresada del Señor Gerente de Aguas Potables de Gerona S.A, D. José Sant, que desde el primer momento me ofreció un piso que en construcción estaba en la calle Peligro número 5, cuando la dominación marxista, nos hemos podido recoger en ella y allí continuamos.

Esto es Excmo. Señor cuanto tengo el honor de exponer en lineas generales a V. E. En cumplimiento de mi deber y por si se digna tenerlo en cuenta para la reparación de la casa muebles y demás efectos al hacer la distribución de los diferentes donativos y en su virtud es por lo que:

A V. E. suplica encarecidamente se digne otorgarle la petición que solicita previos los informes que crea convenientes. Gracia que espera merecer del recto criterio que tiene tan reconocido V. E. cuya vida guarde Dios muchos años para bien de sus subordinados y nuestra querida Patria.

Gerona 3 de Diciembre de 1940".

Les indústries a tocar dels rius van patir enormes pèrdues. Algunes colònies i veïnats industrials, especialment del Ter, van quedar tant malmeses que tardaren mesos en recuperar l'activitat. La memòria oficial diu que 7.500 persones es van quedar sense feina. A l'extrema precarietat en què es vivia s'hi van sumar les conseqüències de la riuada. Anna Ribas i David Saurí ho diuen de manera clara: "L'aiguat no podia tenir lloc en pitjor moment. Per una banda, perquè Catalunya i tot l'Estat espanyol acabava de sortir de la guerra, de reiniciar tota l'activitat econòmica. I per l'altra, perquè la política d'intervencionisme i autarquia propugnada des del Govern franquista afavoria l'estancament econòmic". Moltes poblacions i indústries van patir més danys que els ocasionats per la guerra.

...i Regiones devastadas

El primer dia d'abril de 1938, just un any abans del que seria oficialment el "Día de la Victoria", el Butlletí de l'Estat publicava un Decret del cunyat de Franco (i ministre de l'Interior) Ramon Serrano Suñer, referit al Servicio Nacional de Regiones Devastadas y Reparaciones (SNRDR), que depenia d'aquell ministeri, des de la creació del primer govern del dictador, el 30 de gener de 1938. El primer article establia que corresponia a l'Estat "*la dirección y vigilancia de cuantos proyectos generales o particulares tengan por objeto restaurar o reconstruir bienes de todas clases dañados por efectos de la guerra*". Per tant, i el segon article ho deixava prou clar, a partir de la publicació de la norma "*queda prohibida la realización de obras que tengan el expresado objeto sin el previo permiso de aquel Departamento o de las Autoridades y organizaciones que delegue*". Prohibit tocar res, ni reparar ni reconstruir ni acabar d'enderrocar, si fos el cas.

Quan el govern de Burgos va dictar aquest decret, la guerra encara no s'havia acabat. I pel que fa a les comarques gironines en particular i a Catalunya en general, on la disposició no tenia efecte legal, els majors danys que es produïen els causaven les bombes i obusos provinents dels seus avions i vaixells. En qualsevol cas, però, amb posterioritat va adquirir plena vigència i el seu articulat disposava de tres excepcions a l'hora de sol·licitar autorització per fer obres. Primera: "*Las obras de índole o carácter militar conducentes a la consolidación de edificios indispensables a las necesidades de la guerra presente*". La segona feia referència a "*las obras que provisionalmente tengan que acometerse a fin de crear locales destinados a concentración de prisioneros, albergue de población civil procedente de evacuación, comedores de urgencia y otras análogas destinadas a satisfacer necesidades apremiantes inherentes a la guerra*". La tercera excepció era per a consolidar obres que suposessin algun perill.

Entre el Decret publicat l'1 d'abril, que de fet era del 25 de març, i el set d'agost de 1942 es van dictar fins a 28 altres disposicions complementàries. A la primera, una Ordre de l'11 de juny, ordenava que els ajuntaments havien de posar a disposició de les subcomissions provincials els locals i els materials necessaris en la respectiva pobla-

ció i que les diputacions havien d'aportar personal, local i material per a les seus provincials. El secretari de la comissió era el de la Diputació. De nou, les cambres havien de gestionar els tràmits dels propietaris, alhora que el certificat de danys que es demanava es podia substituir per una certificació de les mateixes cambres. El 22 d'abril de 1939 es constituïa la subcomissió de Girona. Estava formada per Antonio F. de Correa y Véglison, governador civil, com a president; l'advocat de l'Estat en cap, Jorge Garcigoy Badia, i l'arquitecte assessor del Ministeri de la Governació, José Mª Ayxelá Tarrats, com a vocals, i el secretari de la Diputació, Joaquín Veray Vallés, com a secretari. La seva seu era a la d'aquest ens.

La segona reunió es va produir cinc mesos després, el 28 de setembre. Havien canviat dos integrants. D'una banda, Paulino Coll havia substituït Federico Correa com a governador civil. Tanmateix, Alberto de Quintana Serra substituí "*al que lo ejerce* [el càrrec de president] *en propiedad*". De l'altra, també havia canviat el secretari de la Diputació. Era José Mª de Lazy Zafra. A la tercera reunió (del 19 de desembre) el canvi corresponia a l'arquitecte provincial, i membre de la Cambra, ja que ocupava el càrrec Isidre Bosch Bataller. La darrera sessió d'aquest organisme tingué lloc el 23 d'agost de 1949, quan era governador civil Luis Mazo Mendo. De fet, els canvis s'havien iniciat ben aviat. Quan aquell Servicio

Magdalena Rosell, amb els seus fills Jordi, Agustí, Tomàs i Joan Bosch Rosell (el darrer en un farcell als braços de la mare), passant per la Gran Via de Jaume I camí de casa seva, després d'haver fugit durant un dels bombardejos de la Guerra Civil

es va crear, dirigit per Joaquin Benjumea Burín, estava integrat en el ministeri de l'Interior, que el desembre de 1939 passava a ser ministeri de Governació. Uns mesos després, aquest organisme es convertia en Dirección General, amb José Moreno Torres al capdavant.

El dia 30 d'abril de 1939 *El Pirineo* publicava un breu amb el títol "De interés para los propietarios". Es comunicava que en el ple municipal de Girona del dia anterior, 28 d'abril, s'havia acordat concedir "*la franquicia de derechos municipales durante el plazo de seis meses a todas las peticiones y obras que tengan por objeto reparar daños causados por la guerra*". Es donava un termini d'un mes perquè els propietaris presentessin, en els impresos corresponents, una valoració pericial dels danys, que seria tramesa a aquell Servei "*para la solicitud del subsidio e indemnización a tenor de lo legislado*". L'ampul·losa escriptura pròpia de l'època queda ben palesa en la informació que es publicava el 15 de maig que, entre altres coses, estableix les cinc tipologies establertes: "*Los trabajos para la organización de tan importante Servicio* [de Regiones Devastadas] *en nuestra provincia, una entre las que más han sufrido los efectos de la bárbara dominación roja, han entrado en una fase de febril actividad. Todos los Ayuntamientos de la provincia han recibido ya de la Sub-Comisión los impresos necesarios, adaptados a los modelos oficiales, en los que han de hacerse constar los daños ocasionados por los bombardeos, saqueo, incendio, etc., en los monumentos nacionales y artísticos, Iglesias, edificios del Estado, provincia o municipio, fábricas y talleres y edificios de propiedad particular. Una vez posea los datos solicitados, la Sub-Comisión dictaminará lo procedente con objeto de imprimir la mayor rapidez y eficacia a la importante obra que le ha sido confiada [...] La puesta en marcha de este importantísimo servicio en nuestra provincia, de acuerdo con las normas dictades por el Gobierno Nacional, habrá de contribuir grandemente al pronto resurgimiento de la economía y de la riqueza de la Nueva España*".

Josep Clara va descriure els danys causats a la ciutat de Girona, on van morir entre quaranta i cinquanta persones, fruit dels bombardejos. L'historiador cita la informació que l'alcalde de Girona va donar al president de la subcomissió el 27 de març de 1940: "*En cumplimiento de la Orden-circular insertada en el Boletín Oficial de la Provincia, referente a las poblaciones que fueron alcanzadas por los bombardeos durante la guerra, tengo el honor de informar a V. E. Que el número de edificios afectados por los mismos en este término municipal es de 118, asi como el valor aproximado de los perjuicios causados en los inmuebles es de 1.719.636 pesetas*". Cal recordar que en aquells moments Palau Sacosta, Sant Daniel i Santa Eugènia encara no formaven part del municipi gironí, per la qual cosa els danys que s'hi van produir no estan recollits en la llista tramesa per l'alcalde gironí.

L'esmentat historiador escrivia que "Girona era una ciutat sense objectius militars d'importància, però així i tot rebé el càstig de l'aviació legionària i franquista per tal de sembrar-hi el pànic i el desconcert. L'obra de defensa fou lenta i insuficient. Malgrat tot, la infraestructura sanitària de la ciutat -l'Hospital bàsicament- acomplí un paper supracomarcal considerable a l'hora d'atendre els ferits de les contrades. [...] Cal subratllar, finalment, que set capellans i una religiosa moriren sota les bombes dels nacionals. Tanmateix aquest afer fou amagat a la postguerra: la mateixa publicació oficial del Bisbat situa aquests capellans en la llista dels que traspassaren per causes naturals".

Respecte als religiosos, i segons una consulta feta per la subcomissió de la província castellana de Cuenca, però vàlida per a tot l'Estat, en els expedients de béns parroquials propietat de l'església, "*no es necesario valoración catastral, informe político-social, situación económica ni fiscalía de la Vivienda*". Ara bé, "*los de Asociaciones, Fundaciones y Congregaciones Religiosas, se tramitaran normalmente*". No es van tramitar "*normalmente*": els expedients de béns eclesials s'enviaven als bisbats corresponents (Girona, Vic i la Seu d'Urgell, pel que fa a les comarques gironines). D'altra banda, l'Ordre de l'11 de juny de 1938 especificava -i tenia tota la seva validesa- que en l'expedient de particulars s'hi havia d'incloure un "*informe reservado de la Delegación de Orden Público respectiva, sobre la conducta social y patriótica del reclamante*" alhora que es demanava, entre altres coses, "*un informe sobre la total fortuna y medios de vida del solicitante*".

Els sol·licitants havien de presentar tres tipus de valoració: la cadastral, tenint com a referència el valor de 18 de

La fàbrica Grober, incendiada en la retirada, i el dia de la seva inauguració, el 4 de febrer de 1940, coincidint amb el primer aniversari de l'entrada a Girona de les tropes franquistes

juliol de 1936; la de danys de l'immoble, és a dir, el valor cadastral menys el de la part que hagués quedat útil, si era el cas, signada per un pèrit, i la de reconstrucció, amb el projecte d'un arquitecte. Si eren "*simples reparaciones*" n'hi havia prou amb un pressupost elaborat per un tècnic o un mestre d'obres. La circular de 19 de juny de 1939 també assenyalava que en un primer període de tramitació de l'expedient els interessats havien d'aportar una declaració de danys, especificant-los, la causa, la valoració feta pel pèrit i la instància sol·licitant un crèdit. Per la seva banda, les comissions provincials havien d'aportar: valoració cadastral, comprovació dels danys, certificat sobre la conducta politicosocial de l'interessa i un informe de l'Ajuntament sobre alineacions i situació econòmica del interessat. La norma corresponent assenyala que "*todos estos documentos que se aportan en el primer periodo, seran obligatorios para todos los propietarios de inmuebles damnificados por la guerra o por la revolución marxista, se piensen o no reconstruir por los mismos*". En el cas que l'expedient fos finalment aprovat per la Jefatura del Servicio Nacional, s'havia de presentar el projecte de reconstrucció, els títols de propietat, un informe de la Fiscalia de l'Habitatge i la petició dels crèdits necessaris.

A banda dels expedients individuals hi havia l'opció que tot un poble fos "adoptat" per Francisco Franco. Es tractava de municipis que havien sofert grans pèrdues i on s'havia vist afectat també un gran nombre d'edificis. El Decret de 23 de setembre de 1939 i l'Ordre del Ministeri de la Governació del 7 d'octubre regulava aquestes peticions i establia les "*Normas y consecuencias legales de la adopción por el Jefe del Estado de localidades dañadas por la guerra, en determinadas condiciones*". Una altra figura era la de "semiadopcions". A les comarques gironines es van acollir a l'"adopció" els ajuntaments de Figueres, Llers, Palamós i Port de la Selva, i no queda clar si també Sant Feliu de Guíxols, ja que estava "*pendiente de resolución*".

Pel que fa al nombre d'expedients tramitats, la xifra tampoc no queda clara. D'una banda, la subcomissió havia d'enviar estadístiques periòdicament a la Dirección General de Regiones Devastadas. Entre la documentació del fons "Comissió Provincial de Regions Devastades i Reparacions de Girona" que es conservava en el seu Arxiu General (per alguna raó, actualment adscrit al fons "Govern Civil" de l'Arxiu Històric de Girona) s'hi troben els comprovants de noranta trameses amb el mateix nombre de relacions d'expedients. El gruix de l'activitat de Regiones Devastadas a Girona se situa entre 1939 i 1942 i, de manera residual, fins 1950. De fet, no es va dissoldre fins a 1957, quan la major part de les seves competències van passar al Ministeri de l'Habitatge, creat el febrer d'aquell any. Tres anys després es desmantellava del tot.

El document "Movimiento y situación de los expedientes de reconstrucción en junio de 1942" ofereix una panoràmica dels expedients incoats:

D'immobles	1.893
De béns religiosos	72
Industrials	160
Agrícoles	118
D'auxili extraordinari	4
D'adopció	5
Total	**2.252**

Aquests expedients, s'havien resolt amb
Hipoteca.....90
Crèdit.....1.162
Sense crèdit.....000
Total **2.252**
(1.853 dels quals aprovats per la Comissió provincial)

El ball de xifres és constant. Segons un ofici del 23 de novembre de 1944, dos anys més tard que les anteriors xifres, s'haurien incoat 1.967 expedients. En un escrit sense data ni signatura, que podria ser una memòria, s'afirma que es van estudiar 1.965 expedients, 1.646 dels quals es van aprovar. La resta eren 247 pendents d'aprovació i 72 remesos als bisbats corresponents. En aquest escrit es fa una valoració de danys en 95 pobles afectats:
En immobles.....47.931.643'23
En esglésies i propietats religioses:..... 18.770.775'50
En indústries..... 39.694.887'62
En explotacions agrícoles..... 4.006.613'35
Total **110.403.919'90**

Tanmateix, en l'escrit consultat el total de danys es valora en 111.175.084,10 pessetes. I no es diferencien els immobles privats dels que eren de propietat pública o d'alguna Administració.

Hi ha, però, encara, unes altres xifres. Es tracta de les que ofereix Valeri Pastrana en el seu treball "Projecte de geolocalització...". Segons la descripció que fa del fons, aquest està format per dues sèries amb un total de 2.129 unitats: expedients d'actuacions de la Comissió, amb 2.106 expedients, i expedients de gestió administrativa de la Comissió, amb la resta. Ara bé, aquest nombre d'expedients existents (2.106) és notablement inferior al nombre que diu la mateixa Comissió haver incoat el juny de 1942 (2.252).

El primer de gener de 1943 apareixia *Los Sitios*, que substituïa *El Pirineo*. Lluís Costa afirma que amb la publicació es volia oficialitzar de manera absoluta la premsa: "A diferència del seu predecessor, *Los Sitios* era un diari del mateix règim, i per tant s'abandonava l'experiència de l'empresa periodística privada. Amb tot, la funció del diari era la mateixa que la d'*El Pirineo*: legitimar el règim, servint-se, també, de les consignes i les orientacions imposades pels successius governadors civils". Aquell primer exemplar era tot un panegíric al règim, a la seva obra, a Franco i als combatents de 1809, la gesta dels quals servia per a donar nom al diari. I aquell dia hi havia un article sota el títol "Figueras. Ciudad adoptada" signat pel seu alcalde, Josep Jou. Després de recordar l'entrada de les tropes sollevades a la ciutat el 9 de febrer de 1939 diu que es van trobar una ciutat "*abandonada, sin agua, sin luz, sin comunicaciones, desierta, polvorienta y maltrecha*". Ara bé, "*Figueras, por su martirio y cautiverio, mereció los altos honores de ser adoptada por el Caudillo*". El mateix alcalde diu que en menys de quatre anys "*hemos visto reconstruidos, por iniciativa particular, casi la mitad de los quinientos y tantos edificios derruidos por bombardeos, incendios, saqueo, etc.*". Josep Clara explica que la ciutat empordanesa, amb set agressions aèries i quatre-cents vint-i-dos explosius, va patir cent nou morts i cent noranta-quatre ferits. L'alcalde, en el seu article, no deia res sobre de quin bàndol venien les bombes ni qui el comandava.

Informe sobre la propietat urbana durant la guerra, segons els guanyadors

SALUDO A FRANCO – ARRIBA ESPAÑA
Excmo. Señor

En cumplimiento de lo que se interesa por ese Ministerio de Organización y Acción Sindical.- Instituciones Sindicales.- El Hogar del Trabajador.- en comunicación de fecha 21 de febrero último III Año Triunfal, referente a determinados datos en relación con la propiedad urbana de esta Provincia durante el periodo de dominación roja, o sea desde el 18 de julio de 1936 hasta primeros de febrero último, en que el Glorioso Ejército Nacional de nuestro invicto Caudillo liberaron esta Ciudad y su provincia, no obstante las innumerables dificultades que la escasez de tiempo que media desde la Gloriosa fecha de la liberación para poder investigar y aportar concretos y amplios datos hemos procurado y tenemos el honor de exponer lo siguiente:

1º SI EXISTIO NORMALIDAD DURANTE AQUEL PERIODO EN EL COBRO DE ALQUILERES TANTO EN LO QUE AFECTA A VIVIENDA COMO A LOCALES PARA INDUSTRIA Y COMERCIO, GARAGES, ETC.

Durante los primeros meses de la denominación roja, fueron incautados muchos edificios, para instalaciones de Comités y dependencias de los mismos y también para viviendas y conveniencias de los dirigentes, quienes despedían a los ocupantes de los mismos con pretexto o sin él. En los edificios y locales que no fueron incautados sus ocupantes en su mayoría pagaron sus alquileres; pero constituido el Comité de Control de la Edificación, eran llamados al mismo los propietarios y administradores y se les exigían obras y mas obra, a gusto del Comité rojo, que los propietarios efectuaban en evitación de mayores males y pagaban con el numerario disponible de sus cuentas corrientes y aun pignorando valores. Llegó el momento en que los propietarios quedaron sin numerario y exhaustas sus cuentas corrientes y entonces seguían realizándose obras que nadie pagaba, por cuyo motivo se presionó al Ayuntamiento rojo, para que municipalizase la vivienda dejando anulada la Comisaría de la Vivienda, organismo de vida efímera en esta Ciudad, que había sido creado por la Generalidad de Cataluña.

La Generalidad había acordado que fueses reducidos en un 25% el precio de los alquileres; pero, el Gobierno de Madrid, mas generoso sin dudarlo, lo redujo en un 50%, y a este tenor pagaron de momento los inquilinos, mas luego el Consejo Municipal de Gerona, con fecha 24 de Noviembre de 1936, acordó la municipalización de la vivienda, según el cual quedaba suprimida la propiedad privada y pasaban los edificios, solares y terrenos del término municipal a ser propiedad del Ayuntamiento, al cual en adelante debían los inquilinos pagar el arrendamiento como único y absoluto propietario. Durante algunos meses pagaron los inquilinos asustados al Ayuntamiento (los mas rojos no pagaron nunca), pero luego se fue dejando de pagar, por parecerles tal vez mas revolucionario y comunista el no satisfacer alquiler alguno, no obstante la inhumanitaria conminación de negar el suministro de pan a las familias de aquellos inquilinos que no pagaban dicho alquiler, sobretodo al darse cuenta estos, de que la carencia de pan y de la mayoría de los víveres se acentuaba cada dia más y más.

2º SI EL PRECIO DE LOS ALQUILERES SUFRIO ALGUNA REDUCCION O AUMENTO. PROPORCION DE ESTOS Y CLASE DE MONEDA EN QUE FUERON SATISFECHOS

En su afán de dictar disposiciones lo mas satisfactorias posibles para la masa revolucionaria, se entabló desde los primeros momentos una verdadera lucha entre los poderes legislativos del Gobierno rojo de Madrid y el de la Generalidad de Cataluña, con el propósito de presentarse como campeón de la rebaja de precios de alquiler, pues la Generalidad ordenó la rebaja del 25% y el Gobierno la del 50%, pero todo ello sin perjuicio de que el Consejo Municipal de Gerona, elevado por si y ante si a poder legislativo, dictó referente a este extremo, prescindiendo por completo de lo dispuesto por aquellos en forma que sobre los alquileres reducidos por el Gobierno creó un

arbitrio o recargo de un 45%, pero como ya hemos dicho anteriormente, la población optó por no pagar como asimismo los propietarios que ocupaban su propia casa a quienes también se imponía dicho arbitrio. Por lo que se refiere a la clase de moneda en que se efectuaba el pago, es de suponer lo fue con la corriente en aquella época, o sea con billetes del Banco de España o del Consejo Municipal de Gerona, declarados de curso forzoso.

3º SI HUBO NORMALIDAD DURANTE ESTE PERIODO EN EL PAGO DE LA CONTRIBUCION, IMPUESTOS Y DEMAS GRAVAMENES DE LA PROPIEDAD, TANTO EN LO QUE AFECTA AL ESTADO Y MUNICIPIO.

Como consecuencia del régimen de propiedad existente en aquel periodo, el Ayuntamiento como único y exclusivo propietario, asumió en parte la obligación de pagar las contribuciones, impuestos y demás gravámenes, obligación, que según noticias, dejó de cumplir y solo se pagaron tales cargas por parte de aquellos anteriores propietarios, que en virtud de lo dispuesto en el citado acuerdo de municipalización de la vivienda, venían obligados a satisfacerlas como reintegro del alquiler de aquellas viviendas que les cedió en uso el Consejo Municipal, por durante su vida, que eran las viviendas no de julo, habitadas totalmente por sus propietarios.

4º. SI FUERON EJECUTADAS OBRAS DE REFORMA, AMPLIACION DE PISOS, EDIFICACIONES DE NUEVA PLANTA Y EN GENERAL EL VOLUMEN DE OBRA REALIZADA Y COSTE APEROXIMADO DE LA MISMA CON RELACION A OTROS AÑOS DE REGIMEN NORMAL

Podemos afirmar que fueron escasas las obras que por parte del Ayuntamiento, nuevo propietario comunista, se practicaron en los edificios, con grave perjuicio para la edificación y en cuanto a edificaciones de nueva planta, a excepción de aquellas que estaban ya empezadas el 18 de Julio de 1936 y que el Consejo Municipal hizo terminar para dar trabajo a la Colectividad del Ramo de la Construcción. Con respecto al volumen de la obra realizada se piden informes al Ayuntamiento para que los facilite y se comunicará.

5º. ESTADISTICA APROXIMADA DE LOS DAÑOS CAUSADOS POR ACCION DE GUERRA

Teniendo en cuenta el poco tiempo transcurrido desde la fecha de la liberación de esta Ciudad por el Glorioso Ejército Nacional, resulta, de momento, imposible fijar, ni aproximadamente, los daños ocasionados por acción de guerra y se reclaman estos datos del Ayuntamiento que está procediendo actualmente a su valoración.

6º. SI DURANTE EL CITADO PERIODO DE DOMINACION MARXISTA SE REALIZARON PRESTAMOS HIPOTECARIOS CON GARANTIA DE LA PROPIEDAD URBANA

Habida consideración de la prohibición de contratar sin el debido permiso y el régimen de propiedad existente en esta Ciudad, durante aquel periodo podemos afirmar que fueron muy escasas las operaciones que de préstamo con garantía de la propiedad urbana se realizaron, y solo si, que algunas se aprovecharon para cancelar hipotecas en perjuicio de los acreedores por la abundancia y desvalorización de la moneda.

7º. SI SE ABONARON NORMALMENTE LOS INTERESES DE PRESTAMOS HIPOTECARIOS CON GARANTIA DE LA PROPIEDAD URBANA

A pesar del tipo único del 4% a que se redujeron los intereses de los préstamos hipotecarios, podemos afirmar que la mayoría de los deudores dejaron de pagarlos, máxime cuando el acuerdo de municipalización de la vivienda declaraba caducados y cancelados los préstamos hipotecarios existentes y extinguidos los débitos por alquileres atrasados.

8º. CUALQUIERA OTRA OBSERVACION QUE JUZGUE DE INTERES EN RELACION CON LA PROPIEDAD URBANA PERTENECIENTE A LA GESTION DE ESA CAMARA

Con respecto a la Capital, pues en los demás pueblos de la provincia que forman parte del territorio de esta Cámara, se siguieron distintos criterios y normas respecto a la propiedad urbana, venia regulado por el citado acuerdo de municipalización de la vivienda, dictado por el Consejo Municipal de Gerona, de fecha 25 de Noviembre de 1936 y en las poblaciones de la provincia fue también municipalizada en algunas con diferentes modalidades y en otras nada se resolvió.

Ultimamente la Generalidad de Cataluña se había hecho cargo de la administración de las fincas urbanas, nombrando al efecto personas y un Delegado para realizarlo pero no llegó a llevarse a la práctica por haber sido, mientras estaba en vías de implantación y organización, liberada esta provincia por el Ejército Nacional, acabando asi todas las innovaciones y la persecución de los propietarios.

Dios guarde a V. E. muchos años

Gerona 14 de marzo de 1939.- III Año Triunfal

El Presidente / El Secretario

Excmo. Señor Jefe del Servicio Nacional de Instituciones Sindicales. El Hogar del Trabajador del Ministerio de Organización y Acción Sindical. Santander

(AHG: Fons Cambra de la Propietat Urbana de Girona: Capsa 22, "Correspondència. Correspondència amb institucions no gironines. Sortides 1939-1942")

GERONA AL EJERCITO LIBERTADOR
Franco Franco Franco
Arriba España

5

Depuracions, salconduits i uniformes

Segurament el propietari d'un bosc de Vilablareix va presentar una sol·licitud a la Cambra de la Propietat de Girona. Va creure que adjuntar l'acta de confiscació del bosc de la seva propietat podria ser-li útil. Fins a setze persones més, que en tinguem constància, també devien creure que aportar algun tipus de documentació els podia beneficiar. A la capsa 1 del fons de la Cambra de la Propietat (Servei d'Administració) hi ha documents que procedeixen de diverses persones d'aquell mateix municipi, del de la Vall de Gallegans (que és el nom que adoptà Sant Daniel durant la guerra), de Ger, de Puigcerdà, de Sant Feliu de Pallerols, de Medinyà i de Lladó. Són mostres de com s'actuava en els primers mesos de guerra a Catalunya, en estat de revolució social i sense que la Generalitat tingués la força suficient per aturar-ho. Així diu aquella acta:

"Acta d'incautació. VIST que Joan Escatllar domiciliat a... no ha satisfet la quota que en caràcter de tribut de guerra li ha sigut imposada per aquest Ajuntament d'acord amb el Comité Executiu Antifeixista del poble. VIST que la propietat coneguda amb el nom de "MAS PI" situada en aquest terme municipal es de propietat de Joan Escatllar, destinada a treballs forestals, es troba en situació d'abandonada pel propietari per desconeixer el seu actual domicili i parader. VIST que en aquesta població existeixen veins en atur forçós. VIST que ara es la temporada de fer carbó i altres tres treballs del bosc que de no realitzar-se causen un perjudici a la propietat, al mateix temps que es perjudica a un nombre d'obrers que podria emplear-se en els treballs referits. ATÈS que la terra ha de complir la funció social a que obliga el progrés social del nou estat de coses fruit de la revolució o transformacio social que ha obligat la revolta feixista. ATÈS la necessitat que té l'Ajuntament i el Comité Antifeixista de cobrar dita quantitat que li fou imposada en calitat de tribut de guerra, per a fer front a les Despeses de Defensa Nacional. ATÈS l'acord municipal de trenta d'Agost de 1936, fent ús de les facultats a mi donades i en nom de l'Ajuntament de Vilablareix decideixo procedir a la incautació de la propietat de Joan Escatllar situada en aquest terme municipal coneguda amb el nom de "MAS PI", per a que sigui destinada a treballs forestals. Dongui's compte de la present acta a l'Ajuntament, pel seu compliment i efectes. Feta per duplicat a un sol efecte a Vilablareix a vint i tres de Setembre de mil nou cents trenta sis. L'Alcalde Narcís Oller"

El mateix Ajuntament va confiscar el magatzem de vi i grana "Can Roca", propietat del comerciant Joan Roca, perquè aquest s'havia negat a pagar 10.000 pessetes "en concepte de Repartiment Extraordinari de Defensa Nacional", la propietat de Francesc Garrofa coneguda amb el nom de "Mas Pla de Güell", valors propietat de Joaquim Franquesa per un import de 46.000 pessetes en no poder fer front a les 17.000 que li reclamaven, i el mas "Pere Màrtir", d'Anton Suñer. En aquest cas, una carta del fill del propietari, anterior a la confiscació, retrata prou bé la situació que es donava en el món rural, on, per un costat, tenir una propietat no volia dir comptar amb efectiu per respondre a una demanda inesperada com aquelles i, de l'altre, la por impel·lia molts a marxar: "Tayalà, 8 de setembre de 1936. Molt Srs. Meus: L'absència del meu pare m'imposa el deure de contestar a la seva comunicació del dissabte prop-passat. Durant aquests 4 dies que han tingut a bé concedir-me, he fet tots els possibles per mirar de recollir la quantitat que em demanen, mes tot ha sigut en va, trovant-me en aquests moments en la impossibilitat de complaure-ls. No pensin que això sigui una negativa per part meva, ja que si Vts. hi veuen alguna solució, jo estic disposat a acatar-la. De vostès, afm.s.s Josep Suñer".

Especialment dramàtica devia ser la situació que va viure Andreu Torra Barau, carter de Guils de Cerdanya. El que es conserva en el fons de la Cambra de la Propietat Urbana de Girona, en la capsa número 1, és la transcripció de la informació facilitada per ell mateix i pel secretari municipal i els consellers de la minoria d'Esquerra Republicana de l'Ajuntament de Puigcerdà:

"El dia vint del corrent, a les vuit hores de la vetlla, el Sergent de Carrabiners de Guils, acompanyat d'una parella es presentà a casa del carter Andreu Torra Barau a qui traslladà acte seguit a la casa coneguda amb el nom de "Guillerma", on per espai de tres hores fou interrogat, amb tota classe de coaccions, per tal que digués on hi havia un dipósit d'armes. El referit Andreu Torra, manifestà ésser ignorant del que se li preguntava. Més tard compareguer dos policies de Puigcerdà, els quals,

Acta de requisa d'un magatzem de vi i granes de Vilablareix, el setembre de 1936

junt amb el Sergent, reprengueren l'interrogatori, amenaçant de portar l'Andreu Torra a la Collada de Tosses. Com sigui que aquest continuava sentint-se ignorant del que li era preguntat, el feren pujar a un cotxe, fent acció de carregar les pistoles i sortint de Puigcerdà. Al ésser a cinc Kilòmetres de la població (terme municipal de Queixans) pararen, i, seguit de prop per un Agent de Policia que li apuntava la pistola al coll, el feren descendir per un camí vora el riu, tornant-lo a requerir per que manifestés on es trobava el dipósit d'armes. Finalment li digueren que si després de preguntar-li per tres vegades no ho manifestava, el fusellarien en aquell lloc. Després de feta la pregunta per tercera vegada, el traslladaren a la Delegació de Policia de Puigcerdà, on romangués fins a les vint hores del dia següent, hora en que fou posat en llibertat. Guils de Cerdanya, 27 Agost del 1937."

Aquell mateix mes d'agost, el conseller de l'Ajuntament de Puigcerdà Eliseu Font va presentar una denúncia en contra de l'actuació dels carrabiners als pobles de Ger i de Llívia: "El dissabte passat, dia 21 del corrent mes d'Agost el Sargent de Carrabiners de Ger va presentar-se a l'Ajuntament, diguent als Consellers Municipals que quedaven destituïts i que allí no hi havia altra autoritat que la del Comandant del lloc. Seguidament ordenà al nunci que fes un pregó dient que quedava terminantment prohibida la sortida de queviures i que s'havien de situar tots els preus de venda al nivel dels que regien el 19 de juliol del 1936. L'Ajuntament va donar compte d'aquest fet al Jutge Especial de Puigcerdà, Ferràn Ros". El document continua amb la referència a Llívia: "El Tinent de Carrabiners de Llivia acostuma a detenir cinc o sis ciutadans cada nit deixant-los en llibertat el matí següent. El mateix Tinent prohibeix els veïns de Llivia de trasladar-se a treballar a França, així com entrar queviures, prohibint-los també portar-los de Puigcerdà."

S'expressen en un sentit molt diferent les cartes que constitueixen la correspondència entre l'administrador del sanatori Martí i Julià, de Salt, pertanyent a la Generalitat de Catalunya i l'alcalde de la Vall de Galligants. En el recinte hospitalari hi havia ingressat un fill del jurisconsult i notari Emili Saguer. Com a membre de la Unió Catalanista, va ser president de la Diputació de Girona entre els anys 1930 i 1931. Pocs anys després va passar a defensar actituds totalment espanyolistes. Segurament a causa d'aquest perfil conservador i anticatalà s'esdevindria la correspondència esmentada.

En una primera carta de 19 de febrer de 1938, l'administrador de l'hospital reclamava a l'alcalde una resposta a una carta anterior, del 4 de novembre. Deia que per "poder emetre el corresponent informe referent a la reclusió" de Ricard Saguer, "precisa us serviu remetre a aquesta Administració, Certificació de l'Amirallament i els seus apèndix, Registre Fiscal d'edificis i solars, matrícula industrial i de comerç vigents, i demés quadros de riquesa pública que obrin en aqueixes Oficines i que fan referència al pare del malalt, Emili Saguer Olivet". I hi afegia l'administrador: "Com que a pesar del temps transcorregut, ha deixat de complimentar-se el servei interessat, li prego vulgui trametre el més prompte possible la certificació interessada". L'alcalde respon uns dies després: "Ajuntament de La Vall de Gallegans / Núm. 9. A: Administrador del Sanatori Martí i Julià: Contestan al vostre escrit de 14 del actual, dec manifestar-vos que el ciutadà Emili Saguer Olivet tenia fábrica d'acit carbonic i aigua mineral, la cual en l'actualitat es incautada per els treballadors. Visqueu molts anys. Vall de Gallegans 25 de març de 1938. L'Alcalde."

Aquesta resposta no va agradar ni poc ni molt al responsable administratiu de l'hospital. És per això que el primer d'abril li escrigué una altra carta, amb un altre to, i que és la darrera de les conservades referides a aquest assumpte:

"En comunicacions de dates 4 de novembre 1937, 19 febrer i 14 març darrer, fou interessada a l'Ajuntament de la vostra Presidència, Certificació de l'Amirallament i els seus apèndix, Registre Fiscal d'Edificis i solars, matrícula industrial i de Comerç vigents i demés quadros de riquesa pública que obrin en aqueixes oficines i que fan referència al Ciutadà Emili Saguer Olivet. Amb data 25 del corrent s'ha rebut una comunicació en què solsament feu constar que l'esmentat Emili Saguer tenia fàbrica d'àcid carbònic i aigua mineral, la que ha sigut incautada pels treballadors, deixant de complimentar les demés dades interessades; i com sigui que sense les mateixes, aquesta Administració no pot resoldre l'expedient de reclusió de Ricard Saguer, novament, insisteixo i us prego, vulgueu remetre ço interessat, per tal de què aquesta oficina pugui proposar la resolució que calgui. Visqueu molts anys."

I entre les confiscacions, les que va patir la mateixa Cambra de Girona. En la carpeta "Correspondència. Sortides 1939-1942", de la capsa 22, es conserven algunes cartes a través de les quals es pot veure el laberint que es va recórrer per aconseguir recuperar part del mobiliari anterior al 18 de juliol de 1936. Una de les cartes s'adreçà al secretari de la Comissió gestora de la Diputació tot dient-li que "*procediéndose por esta Cámara a la recuperación de los muebles de su propiedad que le fueron sustraídos por las hordas rojas, y teniendo noticias de que en algunas de las dependencias de esa Excma. Corporación se hallan algunos muebles y documentos de pertenencias de esta Corporación ruego a V. S. se digne dar facilidades para que puedan ser por la misma recogidos*".

Tropes assistents a la inauguració del monument als caiguts franquistes, instal·lat davant de l'edifici de Correus i Telègrafs de Girona, el 1942

El president provincial de Falange Española Tradicionalista en va rebre una altra en el mateix sentit. També el director de l'institut d'ensenyament, a qui se li deia: "*Procediéndose por esta Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la Provincia a la recuperación de los muebles de su propiedad que fueron sustraídos de su local social por las hordas rojas durante el nefasto periodo de su dominación, y teniendo noticia de que en este Centro docente de su digna dirección, se hallan algunas de las máquinas de escribir, ruego a V.S. se digne dar las órdenes oportunas para que puedan ser recogidas de ser tales máquinas propiedad de la Cámara*". D'altra banda, al director de la presó se li reclamava el "*Boletín de la Generalidad*" i l'enciclopèdia Espasa.

En la mateixa carpeta hi ha la còpia del B.L.M. ("*Besalamano*", nom que rebia el que posteriorment es coneixeria com a *saluda*) enviat al director d'*El Pirineo*. El president de la Cambra es queixava pel tractament que rebia la institució per part del diari en no esmentar-la en el llistat d'organitzacions presents en un homenatge als caiguts. Deia el president que "*se ha visto sorprendido al leer la reseña del homenaje a nuestros militares, mártires caidos en S. Julián de Ramis, de la que se excluye toda mención de esta Cámara, siendo así que estuvo dignamente representada por D. Antonio Monseny Salvat, Vicepresidente y por el Secretario D. Manuel Roqueta, portadores de una de las mejores coronas que se les ofrendaron. En otras ocasiones ha podido observarse esta exclusión respecto a la Cámara de la Propiedad, pero siquiera podía estimarse comprendida en el denominador genérico "otras representaciones", mas en la ocasión presente se mencionan uno por uno a quienes ofrendaron coronas, con la única excepción de la Cámara de la Propiedad Urbana. Creyendo se trata de un olvido involuntario,*

que tengo especial interés en que se subsane, le ruego se sirva publicar en el periódico de su digna dirección la aclaración pertinente". Calia deixar les coses clares per a qui ho llegís.

Com diu Pelai Pagès, és sabut que Catalunya va viure pràcticament durant tota la Guerra Civil espanyola en una situació de rereguarda i allunyada dels fronts de guerra. I afirma que "es fa difícil, des de la perspectiva dels anys escolats, intentar explicar i entendre la magnitud i la irracionalitat de tanta violència com la que va acompanyar l'inici de la darrera guerra civil espanyola. [...] En la conjuntura històrica de l'esclat de la guerra no fou estrany que en aquells indrets on els militars varen fracassar -i és el cas de Catalunya-, les classes populars victorioses descabdellessin una repressió incontrolada contra els responsables de la revolta i, de retruc, contra tots aquells sectors socials que es podien sentir identificats amb els militars rebels. Perquè en la casuística de la violència popular i/o revolucionària existien també fonaments estructurals". Un fets que van durar fins al maig de 1937. En paraules d'aquest historiador, "a partir del gener de 1939, Catalunya, derrotada, es va haver d'enfrontar amb una nova etapa històrica en què no només no es varen resoldre els problemes plantejats durant la guerra, sinó que varen empitjorar sensiblement. Però aquesta és una altra història molt mes dura, dramàtica i terrible".

"Esta depuración con la máxima rapidez..."

"*El Señor Presidente dio cuenta de que dando cumplimiento a orden telegráfica del Excmo. Sr. Ministro de Trabajo de que se proceda con la mayor rapidez a tramitar los oportunos expedientes de depuración tanto de los elementos directivos como de los funcionarios de esta Cámara...*". Sí, tal com informava el president de la Cambra en la sessió d'aquell ple, amb la màxima celeritat, la Junta de Govern s'havia reunit "*en funciones de depuración*" el 21 de novembre de 1939, "*Año de la Victoria*". Des d'un bon inici de la guerra, Franco es va plantejar una àmplia depuració dels aparells de l'Estat. I va anar desenvolupant, des del Decret número 101 de la Junta de Defensa Nacional, de setembre de 1936, tot un *corpus* normatiu per castigar totes les persones funcionàries que havien treballat o treballaven en institucions del govern legítim. Certament, allò que s'havia rebut a les oficines de la Cambra, per ser un telegrama, era ben llarg. En aquella sessió, en contra del que es manava, no hi havia el delegat de Treball com a representant estatal sinó que en el seu lloc hi era Tadeo Morales, funcionari de la delegació. Amb tot, l'acta recull que sí hi era present malgrat les manifestacions que fa Morales després de la lectura del telegrama:

"*Ministro de Trabajo a Presidente Camara Oficial de Propiedad Urbana de Gerona. Ante la anormalidad del procedimiento seguido por determinadas Camaras Oficiales de la Propiedad Urbana en la depuracion tanto de sus elementos directivos como de sus funcionarios este Ministerio ha acordado que por los dichos organismos se proceda con la mayor rapidez a efectuar una revision de los expedientes de depuracion que hayan incoado y tramitarlos seguidamente si aun no lo hubieran tramitado acomodandose estrictamente lo mismo en uno que en otro caso a las prescripciones del Decreto de 27 de febrero del corriente año amplio y adapto a las corporaciones relacionadas con la administracion las prescripciones de la ley del 10 del mismo mes. A este efecto la correspondiente Junta directiva a la que se le agregara en representacion del estado el Delegado provincial del Trabajo a quien se envian las ordenes oportunas procedera en el plazo mas breve posible a designar el Juez instructor encargado de*

la revision ó tramitacion de los expedientes de depuracion y con objeto de abreviar tramites podria publicarse edictos en el Boletin Oficial de la Provincia y periodicos de mas circulacion convocando en un plazo de diez dias para que comparecieran ante el Juez instructor cuantas personas tengan algo que alegar en contra de lo objeto de depuración.- Todos los tramites señalados en el decreto citado deberan abreviarse lo mas posible sin que ello sea obstaculo para la depuracion que efectue con las mayores garantias tanto para los que hayan de ser objeto de la misma como para los fines que se persiguen al efectuarla procurando tener terminada toda la labor el dia 31 proximo mes de diciembre. Sirvase acusar recibo de este despacho é ir comunicando el cumplimiento del cometido encomendado".

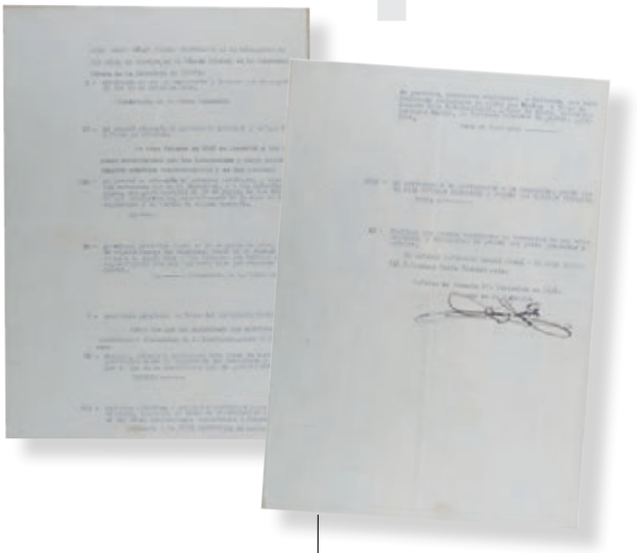

Respostes al qüestionari de depuració d'un membre de la delegació de la Cambra de Sant Feliu de Guíxols

Tot i el llenguatge propi de l'època i la manca de puntuació acostumada en els telegrames, s'entén prou bé que el règim, en veu d'un ministre, tenia pressa per a la comesa que es proposava. Morales va intervenir "*para exponer que hallándose ausente en uso de licencia el Delegado Provincial de Trabajo Don Landelino Leon Garcia Argüelles nombrado representante del Estado, asistia como sustituto del mismo*". I aleshores va proposar que "*de momento la junta acordara requerir a todos los señores que deben ser objeto de depuracion a que presente la correspondiente declaracion jurada con arreglo a lo que se dispone en las disposiciones que se citan en el transcrito telegrama y que tan luego regrese el señor Delegado provincial de Trabajo se procederá al nombramiento de Juez instructor encargado de la depuracion*".

La pressa, però, venia marcada per la Llei de 10 de febrer de 1939 "*fijando normas para la depuración de funcionarios públicos*", signada pel dictador a Burgos i, fins i tot, abans d'acabar la guerra. Ho deixava ben clar en les tres primeres línies on es fa referència, també, a la importància de la caiguda de Barcelona, ocorreguda el 26 de gener precedent: "*La liberación de nuevos territorios, y especialmente la de Barcelona, Ciudad que ha sido sede del Comité rojo en estos últimos tiempos, plantea con urgente apremio el problema de la depuración de los funcionarios públicos*". I encara hi insistia en el paràgraf següent: "*Es deseo del Gobierno llevar a cabo esta depuración con la máxima rapidez y dentro de normas flexibles que permitan reintegrarse rápidamente a sus puestos a aquellos funcionarios que lo merecen por sus antecedentes y conducta, y, al mismo tiempo, imponer sanciones adecuadas, según los casos, a los que incumpliendo sus deberes contribuyeron a la subversión y prestaron asistencia no excusable a quienes por la violencia se apoderaron, fuera de toda norma legal, de los puestos de mando de la Administración*".

Durant tota la guerra s'havien dictat normes respecte al fet que els funcionaris havien d'ocupar el seu lloc o presentar-se a autoritats de la zona ocupada. Contràriament, serien qualificats com a "cessants", amb la corresponent pèrdua de feina. Especialment intens va ser, en aquest sentit d'ordenaments, l'any 1936: la Junta de Defensa nacional va dictar, per aquest ordre, el Decret 101, de 12 de setembre (que establia les normes per a aquells que es trobessin fora del seu municipi), el Decret 93, de 9 de desembre (que declarava cessants "*sin formación de expediente*" i "*sin que las resoluciones de esta clase puedan ser impugnadas ante la jurisdicción contenciosa*" els que estiguessin fora de la zona "alliberada" sense autorització), el Decret 108, de 16 de setembre (que deixava fora de la llei els partits i organitzacions polítiques que havien format el Front Popular, amb les sancions per als funcionaris que els haguessin donat suport) i el Decret llei de 5 de desembre (que dictava re-

gles per a la separació definitiva del servei de tota mena d'empleats). Aquest seguit de normes és el que va crear la base per a aquella Llei de 10 de febrer, que regulava la depuració dels empleats públics de totes les àrees de l'Administració pública per sancionar la seva conducta. I les cambres de la propietat eren organismes públics.

Les depuracions havien començat en període de guerra i aquesta llei tenia la finalitat d'assegurar que tots els funcionaris passaven per aquest sedàs polític. Per tant, les depuracions urgien per poder substituir els sancionats i recompondre les estructures del nou estat, tot controlant aquest procés des del govern. La base d'aquella llei era el qüestionari que s'havia de respondre i les sancions:

"*Artículo segundo: Todos los funcionarios liberados deberán presentar en el término de ocho días, ante la Jefatura Provincial del Cuerpo o servicio a que pertenecieren, o ante el correspondiente Ministerio, una declaración jurada en la que se especifiquen los siguientes datos: a) Nombre y apellidos del interesado. b) Cuerpo o Servicio a que pertenezca. c) Categoría administrativa. d) Situación en que se encontrare y destino que desempeñare el día dieciocho de julio de mil novecientos treinta y seis. e) Si prestó adhesión al Movimiento Nacional y en qué fecha y forma lo efectuó. f) Si prestó su adhesión al Gobierno marxista a alguno de los autónomos que de él dependían, o a las Autoridades rojas, con posterioridad al dieciocho de julio, en qué fecha y en qué circunstancias, especificando si lo hizo en forma espontánea o en virtud de alguna coacción. g) Servicios prestados desde el dieciocho de julio de mil novecientos treinta y seis, indicando especialmente los destinos, tanto en su Cuerpo o servicio, como en otros, y los ascensos que hubiera obtenido, especificando los que lo hubieren sido por rigurosa antigüedad. h) Servicios prestados en favor del Movimiento Nacional. i) Sueldos, haberes, o cualquier otra clase de emolumentos, percibidos desde la iniciación del Movimiento y concepto por el que se le acreditaron. j) Partidos políticos y entidades sindicales a que ha estado afiliado, indicando la fecha de la afiliación y, en su caso, del cese; cotizaciones voluntarias o forzosas en favor de partidos, entidades sindicales, o Gobierno, que haya realizado, incluyendo en ellas las hechas a favor del Socorro Rojo Internacional, Amigos de Rusia y entidades análogas, aunque no tuvieren carácter de partido político. k) Si pertenece o ha pertenecido a la Masonería, grado que en ella hubiere alcanzado y cargos que hubiera ejercido, y l) Testigos que puedan corroborar la veracidad de sus afirmaciones y documentos de prueba que pueda presentar o señalar* [...]

Artículo noveno: La calificación de la conducta de los funcionarios, la admisión de éstos y la imposición de sanciones administrativas se hará discrecionalmente y atendiendo al conjunto de las circunstancias que concurran en cada caso y, muy especialmente, a los antecedentes del interesado, a la índole de sus funciones y a las conveniencias de la Administración. Con carácter enunciativo y no limitativo, podrán considerarse como causas suficientes para la imposición de sanciones, las siguientes: a) Todos los hechos que hubieren dado lugar a la imposición de penas por los Tribunales Militares o a la exigencia de responsabilidades políticas, con arreglo a la Ley de este nombre. b) La aceptación de ascensos que no fueren consecuencia del movimiento natural de las escalas y el desempeño de cargos y prestación de servicios ajenos a la categoría y funciones propias del Cuerpo a que se perteneciera. c)La pasividad evidente de quienes, pudiendo haber cooperado al triunfo del Movimiento Nacional no lo hubieren hecho, y d) Las acciones u omisiones que, sin estar comprendidas expresamente en los apartados anteriores, implicaren una significación antipatriótica y contraria al Movimiento Nacional.

Artículo décimo: Las sanciones que podrán imponerse a los funcionarios incursos en responsabilidad administra-

Els qüestionaris de depuració els havien de respondre tots els funcionaris

tiva serán: Traslado forzoso, con prohibición de solicitar cargos vacantes durante un período de uno a cinco años. Postergación, desde uno a cinco años. Inhabilitación para el desempeño de puestos de mando o de confianza, y separación definitiva del servicio. Las tres primeras sanciones podrán imponerse aisladas o conjuntamente, según las circunstancias de cada caso [...]

Artículo duodécimo: Las falsedades en las declaraciones juradas y la omisión en ellas de hechos esenciales, se sancionarán con la separación del servicio"

Calia, també, castigar els no addictes i crear un funcionariat fidel i disciplinat. Es volia "netejar" l'administració pública de tots aquells treballadors que no havien estat al costat dels sollevats. D'acord amb Josep Clara, la Llei de responsabilitats polítiques del 9 de febrer de 1939 (en dos dies, dues lleis determinants per a la repressió exercida contra els vençuts) "aplicable amb caràcter retroactiu a les persones jurídiques i físiques des de l'octubre de 1934, completà per la via judicial allò que s'havia consumat per la via de les armes". La Cambra de Girona es va posar ràpidament a la feina. El 21 d'abril, el dia després de la constitució de la primera Junta de Govern de la represa, s'enviava un ofici a tres dels seus integrants. Es tractava de Salvador Auguet, Antoni Montseny i Joaquim Nouvilas, i se'ls notificava que formarien part d'una comissió "*para que con carácter de Instructores procedan a la depuración del personal de esta Corporación, incoando al efecto los expedientes y practicando las informaciones que estimen convenientes informen y den cuenta a la Cámara de lo practicado para su resolución*". Només cinc dies després els qui rebien un escrit eren els treballadors Ignaci Piera, Francisco Ortiz, Benigno Cubeiro, Josefina Paretas i Luís Martinez. Deia: "*Por disposición de la Cámara comunica que si desea continuar prestando sus servicios en la misma, sírvase presentar por todo el día 1º de Mayo próximo, declaración jurada sobre los extremos a que se refiere la adjunta nota*", la qual nota es referia als aspectes abans assenyalats.

Aquell mateix mes de maig el Butlletí Oficial de la Província publicava una circular del governador civil, Antonio F. de Correa, adreçada als alcaldes, per la qual se'ls recordava que "*deberán darme cuenta del resultado de las informaciones de la incoación de expedientes y de los acuerdos que en estos recaigan y de no haberse interpuesto recurso contra ellos.* [...] *Espero será cumplimentada esta Orden sin dilación y sin dar lugar a nuevo recordatorio*".

La Junta de Govern "*en funciones de depuración*" es va reunir el 4 de desembre, amb l'assistència del delegat de Treball. El president va exposar que l'únic tema a tractar era que, "*próximo a terminar el plazo fijado*", s'havia de nomenar un jutge instructor, encarregat de tramitar els expedients de depuració, i un secretari. Per unanimitat, com feia el cas, es va triar (o, segurament, acceptar) per al càrrec Tadeo Morales Agacino, advocat i inspector provincial de Migració. Com a secretari, en faria el de la institució, Manuel Roqueta Sanchez. La sessió es va acabar "*recomendándoles la mayor actividad posible*".

En el fons de la Cambra dipositat en l'Arxiu Històric de Girona es conserva correspondència diversa en la capsa 8 referida a aquesta activitat de depuració. Un dels documents és la notificació que el president de la Cambra fa a Tadeo Morales, el qual havia estat nomenat jutge instructor d'aquests expedients: "*La Junta de Gobierno de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana, con asistencia del Iltre. Sr. Delegado provincial del Trabajo en representación del Estado, en sesión celebrada en el dia de ayer, acordó en cumplimiento de lo ordenado por la Superioridad y en atención a las cualidades que V.S. reune, nombrarle Juez instructor encargado de la tramitación de los expedientes de la depuración, que debe practicarse tanto de los elementos directivos como de los funcionarios de esta Corporación, rogándole se digne aceptar el expresado cargo. Dios salve a España y guarde a V.S. muchos años. Gerona 5 Diciembre 1939, Año de la Victoria*".

Durant el mes de desembre de 1939, alguns delegats o secretaris de delegacions es dirigeixen a Manuel Roqueta. El dia 4, el de Santa Coloma, a banda d'enviar-li els expedients, li diu que "*le agradeceré me vaya poniendo al corriente de las novedades que se vayan presentando*". I com que la qüestió de tresoreria no devia anar gaire bé, també li indica que l'informi "*de las gestiones que,*

Grup de dones assistents a l'Assemblea Comarcal de Joves d'Acció Catòlica a les escales de la Catedral de Girona, amb la presència del bisbe Josep Cartanyà en primer terme, el 1940

en su caso, procede efectuar para la normalización de la cuestión económica". Tres són les cartes arribades des de Ripoll. En la primera, el secretari de la delegació, F. Martí P., després del "*Saludo a Franco: ¡Arriba España!*" comunica que adjunta algunes declaracions a l'hora que comunica que "*en cuanto a la del Sr. Serdá, dignísimo Vicepresidente que fué de esta Delegación, ya debe tener conocimiento que fué uno de los Caidos por Dios y por España. Vilmente asesinado por la horda. Q.E.P.D.*". En la segona, n'adjunta d'altres. En la tercera, es percep certa preocupació del secretari per la seva declaració: "[...] *complaciéndome en remitirle adjuntas, dos certificaciones libradas por los testigos Sres. Martí y Moreno, en corroboración de las respuestas que formulaba en mi declaración Jurada, en poder de esa Cámara. Llamo su atención acerca de mi declaración Jurada, de que unida a la misma figuraba otra testificación librada por el Jefe de Investigación y Vigilancia de F. E. T. y de las J.O.N.S. de esta localidad, documentos que creo estarán todos conformes*".

Josep M. Torras Prunés havia estat el delegat de la Cambra a Olot i el 21 de març de 1939 va iniciar el mandat com a alcalde de la capital garrotxina. El secretari de la Cambra de Girona li havia fet la petició per formalitzar les corresponents declaracions. El 6 de desembre li contestava i l'informava que estava ocupant aquest càrrec i, també, sobre la situació d'un antic membre de la delegació:

"*Distinguido amigo y compañero: He recibido su carta, en la que me pide pase a los componentes de la Delegación de esa Cámara en esta ciudad, el cuestionario de preguntas que, a los efectos de su depuración, interesa contesten en forma de declaración jurada. La carta la he recibido con considerable retraso por haberme hallado ausente durante varios días, y como el sobre iba dirigido personalmente a mi, nadie de este Ayuntamiento, a donde se me manda mi correspondencia particular, se atrevió a abrirlo. Por esta circunstancia me ha sido imposible cumplimentarla antes de la fecha que en ella se fija, y si a esto se añade que mis ocupaciones de la Alcaldía me impiden dedicarme a las atenciones del cargo de Presidente de esta Delegación, por lo que ya varias veces le he manifestado que se me tenga por dimitido, es por lo que le suplico me releve de esta obligación, siendo, por lo tanto, innecesario que firme la declaración jurada que a mi, en otro caso me correspondería. A fin de no demorar el cumplimiento de lo que ordena el Ministerio de Trabajo, paso el cuestionario de preguntas a don Ignacio Pagés para que se encargue de transmitirlo a los Sres. Burch, Turón y Valls, que con aquél y yo, antes del Glorioso Movimiento, constituíamos la Delegación de esta ciudad, debiendo advertirle que el que fue Secretario de la misma, don José Mª Mato, tuvo que ir al frente y no se tienen noticias desde entonces de su paradero. También debo manifestarle que se me informa que los muebles de la oficina han desaparecido.Sin otro particular, le saluda atentamente su amigo y servidor, q. b. s. m.*"

Tadeo Morales adreçava un ofici al cap de la Inspecció de Vigilància, el 9 de desembre. En l'escrit li notificava haver estat nomenat jutge instructor encarregat dels expedients de depuració de les persones de la Cambra. Per això "*suplico a V.S. que a la mayor brevedad posible, al objeto de poder dar cumplimiento dentro el corto plazo fijado por la Superioridad, para llevar a cabo la expresada depuración, se digne ordenar sea practicada por el personal a sus órdenes, información referente a antecedentes políticos y conducta moral y social observada durante el nefasto periodo rojo, de cada una de las personas comprendidas en las adjuntas relaciones*". No es conserva aquesta relació tot i que, a través de la resposta, la podem saber. És un imprès de la Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. de la Delegación Provincial de Información e Investigación de Gerona, núm. 8978, amb el segell "*Saludo a Franco. Arriba España. Viva España*". El signa, com a delegat provincial, Modesto Reverendo López, i adreçant-se a Morales li diu que "*tengo el honor de remitir a V. los adjuntos informes correspondientes a*

los vecinos de Gerona cuyos nombres se detallan al dorso. Dios salve a España y guarde a V. muchos años". En aquest cas, els noms que hi figuren són Salvador Auguet Amatller, Juan Prat Bouserenys, Luis Martinez Zaplan, José Homs Fábregas, Martin Regas Catá, Martin Virulés Vahi, tots membres de la institució i, alguns, de la Junta de Govern.

De "carácter francamente acomodaticio..."

La primera reunió de la Junta en "funcions de depuració" va tenir lloc el trenta de gener de 1940. Hi van assistir Joaquín Cabronero Urive, cap del Servei d'Inspecció Provincial del Treball, en qualitat de representant de l'Estat, i Tadeo Morales, que havia de tramitar els expedients "*tanto de los elementos directivos como de los funcionarios*" de la Cambra. Ell mateix va informar que havia acabat els expedients dels integrants de la Corporació, dels funcionaris i dels oficials-secretaris de les delegacions, que eren a la Bisbal, Blanes, Figueres, Palafrugell, Palamós, Puigcerdà, Ripoll, Santa Coloma de Farners i Sant Feliu de Guíxols. Faltaven alguns funcionaris i tots els delegats. Àlvar Bellsolà, com a president, va lliurar els expedients "*al Señor Representante del estado para su remisión a la Superioridad*". A continuació, el secretari va llegir les resolucions del jutge instructor en referència als expedients que afectaven els funcionaris. En totes "*propone que dichos señores pueden continuar desempeñando el destino que actualmente tienen en esta Corporación, sin que proceda por tanto la aplicación de sanción alguna*".

Es conserven dos grups d'oficis signats pel president i el secretari de la Cambra en els quals es notifica personalment a funcionaris (el primer) i a membres de la institució (el segon) que el seu expedient ha estat resolt: "*LA DELEGACION PROVINCIAL DEL TRABAJO, de GERONA, en escrito número 357 de fecha 28 FEBRERO de 1940, me dice lo siguiente: "Con esta fecha el Subsecretario del Ministerio de Trabajo, me comunica lo siguiente: VISTA la comunicación del Sr. Delegado del Trabajo de la Provincia de Gerona, como representante del Estado, transcribiendo el acuerdo adoptado conjuntamente con la Cámara Oficial y de la Propiedad Urbana y acompañando los expedientes relativos a la DEPURACION de los Miembros y funcionarios de aquel organismo y teniendo en cuenta lo que dispone el undécimo de la Ley de 10 de Febrero de 1939, que de a estas resoluciones el caracter de pronunciados,- ESTA SUBSECRETARIA HA ACORDADO LA ADMISION SIN SANCION de los Miembros y Funcio-*

Convocatòria del governador civil, Paulí Coll, al president de la Cambra per assistir a la rebuda de Francisco Franco, el qual saluda la gent congregada a la plaça del Vi des del balcó de l'Ajuntament, el gener de 1942, amb l'alcalde Albert de Quintana al seu costat

narios siguientes: FUNCIONARIO DE LA CAMARA: [nom del destinatari]. *Lo que con devolucion de los expedientes referidos, para su correspondiente archivo por la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona, le comunico a los efectos oportunos,- El Jefe de la Inspeccion Provincial de Trabajo,- Joaquin Cabronero.- Hay el sello de la Delegación Provincial de Trabajo de Gerona, Servicio de Inspección." Lo que tengo el gusto de trasladar a V. a los efectos legales, y para su conocimiento y satisfacción. Por Dios, por España y su revolucion Nacional-Sindicalista*".

Lluís Frigola era el delegat a Cassà. El 18 d'abril de 1940 el jutge instructor demanava al delegat provincial d'Informació i Investigació de FET y de las JONS "*informe sobre la actuación político-social de dicho Señor*". Unes setmanes després, Tadeo Morales enviava una carta al secretari de la comissió de depuració i de la Cambra en la qual li deia que "*ayer trabajando sobre los expedientes de depuración noté que en el de D. Luis Frigola Prat, de Cassá de la Selva, había dos anomalías; la primera que el informe de FET lo daba como desconocido y la segunda que el que remite la Guardia Civil viene a nombre de Narciso Frigola*". I calia que les coses es fessin ben fetes. Puntualitza la carta:

"*Para aclarar estos extremos he pensado que es no solo conveniente sino necesario solicitar nuevamente los mencionados informes, ahora bien, como yo no tengo aquí ni papel ni sello de la Cámara le agradecería hiciera pasar a máquina y remitir a su destino el siguiente oficio:*

«A efectos expediente depuración de D. Narciso Frigola, Delegado de la Cámara de la Propiedad Urbana en Cassá de la Selva, ruego a V. E. ordene sea remitido a este Juzgado instructor, sito en el local de la mencionada Cámara (calle Ciudadanos), informe sobre la actuación político-social de dicho Sr.

Por Dios, por España y su Revolución Nacional Sindicalista

Gerona...
El Juez instructor
Comandancia de la Guardia Civil. Gerona
Delegado Prov. de Inform. e Invest. de F.E.T. y de las J.O.N.S»
Ambos oficios los firma usted y los envía a su destino".

L'informe de la Guàrdia Civil és ben explícit tot i les deficiències gramaticals: "*Dicho Señor es adicto a nuestro Movimiento nacional, y siempre se adistinguido por sus ideas derechistas, por lo que fué perseguido y molestado durante el tiempo que permanecieron los marxistas en la zona invadida por los mismos, y hasta la fecha no seles conoce ningun cargo que pueda desprestijiarle, su posición económica es propietario, y disfruta de buenas simpatias, en la localidad*". En la mateixa carpeta hi figuren, complets, els expedients de Lluís Llor Sabas, vocal cooperador a Sant Feliu de Guíxols; Cosme Ribas Llavia, delegat a Palafrugell; l'esmentat Lluís Frigola i Jesus A. Vilaret, també de Sant Feliu. Luis Rodas Valls,

de la mateixa població de la Costa Brava, havia contestat el qüestionari amb monosíl·labs i una nota escrita a mà, diu: "*Devolverle la declaración jurada diciéndole que amplie las contestaciones del cuestionario y seguidamente lo devuelva*".

El règim volia tenir controlat tothom. Fins i tot els "seus". Ni tan sols se'n podia escapar Joan Tarrús, que havia estat alcalde durant uns mesos de 1924, en temps de la dictadura de Primo de Rivera i, sobretot, el primer alcalde de la Girona ocupada, col·locat pels militars franquistes. L'agost de 1941 Tadeo Morales comunicava al cap d'Investigació i Vigilància de Girona que, per portar a terme la corresponent depuració, "*se digne ordenar sea practicada por el personal a sus órdenes información referente a antecedentes políticos y conducta moral y social observada durante el nefasto periodo rojo por D. Juan Tarrús Bru, médico, vecino de esta ciudad habitante en la calle de Figuerola*".

Van passar gairebé dos anys perquè la Junta de Govern, en funcions de depuració, no es tornés a reunir. Va ser el 19 de desembre de 1941 i, en aquell moment, qui ocupava la prefectura de la Inspecció Provincial de Treball era Félix Jofre Arqués, que hi assistia en representació de l'Estat. També hi era Tadeo Morales. Es van llegir resolucions que afectaven delegats i en totes es va dictaminar "*que dichos señores puedan continuar en el desempeño de sus cargos*".

Una altra cosa va ser la sessió següent, la del 26 d'agost de 1942, també "*en funciones de depuración*". Com en les anteriors, el secretari va dir que el jutge nomenat a l'efecte havia conclòs alguns expedients de depuració, que es referien a delegats de la Cambra en diverses poblacions gironines. El veredicte havia estat, com en els altres casos, "*que dichos señores pueden continuar en el ejercicio de su cargo sin que proceda la aplicación de sanción alguna*". Tanmateix no passà el mateix amb un treballador de l'entitat. Tadeo Morales, en funcions de jutge de depuració, va proposar que "*se apruebe la incoación del oportuno expediente para aplicar lo que proceda en su caso y que de los hechos puedan deducirse al funcionario subalterno de esta Cámara Don Luis Martínez Zaplana, de acuerdo con el pliego de cargos que acompaña, que se hacen al interesado para que con arreglo a derecho proceda a su propia defensa dentro los términos y modos que le concede la ley*". A la vista d'aquestes manifestacions, la Junta va aprovar comunicar immediatament la resolució a l'interessat. Malgrat l'enrevessada redacció de l'acta, s'entén tot.

Més d'un any després, el 19 d'octubre de 1943, la Junta es tornava a reunir en les mateixes funcions, amb l'assistència del delegat de Treball, en aquella ocasió José Muñoz y Núñez del Prado. I es va llegir un escrit presentat per l'al·ludit jutge tot notificant l'aprovació "*de la incoación del oportuno expediente para aplicar la sanción...*". Tot i el temps transcorregut, s'aprovava exactament el mateix, i en l'acta s'hi reflecteix amb les mateixes paraules que allò aprovat en la darrera sessió i referit a la mateixa persona. Sembla que la pressa dels procediments inicials havia desaparegut.

Cinc mesos més endavant, el 29 de març de 1944, el delegat de Treball ja havia tornat a canviar: Enrique Power Ustara. Es tractava d'aprovar la proposta de sanció que feia el jutge instructor per al funcionari subaltern Luís Martínez Zaplana. El secretari va ser l'encarregat de llegir-la:
"*A la Comisión Depuradora de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona. Vista la contestación presentada al pliego de cargos que, por este Juzgado Instructor, previa autorización de esa Comisión Depuradora, se formulo a D. Luis Martinez Zaplana, funcionario subalterno en suspenso, de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona. Resultando que del examen atento de los documentos que obran en el expediente aparece que D. Luis Martinez Zaplana fue nombrado por el Ayuntamiento, entonces en funciones, y en fecha 16 de abril de 1937, Mecanografo de oficinas. Resultando que segun consta en la contestacion al pliego de cargos el antes citado Sr. Martínez se afilió a la C.N.T. en fecha 17 de Marzo de 1937. Resultando: que de los informes obtenidos por la Comisaria de Policia y la Delegacion Provincial de Informacion é Investigacion de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. se deduce de una parte el carácter francamente acomodaticio de su actuacion y de otra tendencia a ideas marxistas con anterioridad a la iniciacion del Glorioso Movimiento Nacional. Resultando: Que el encartado en este expediente ha pasado, a causa de sus antecedentes, por un Batallón militar de trabaja-*

dores. Considerando: Que su nombramiento de Oficial de Oficinas por el Ayuntamiento pudo tener fundamento por causa el pase del Comisionado de la vivienda a tal entidad. Considerando: Que en sus actos durante la epoca roja dominados como mas arriba se indica por un tono acomodaticio, pudo influir las dificiles circunstancias economicas porque atravesaba su família. Considerando: La escasa peligrosidad que podria ofrecer los actos de Martinez Zaplana en atencion a su poca edad -18 años- al iniciarse el Glorioso Movimiento. Vistos y examinados los articulos concordantes de las disposiciones reguladoras de la Depuracion que hace el caso, y en especial la Ley de 10 de Febrero de 1939 y el Decreto de 27 del mismo mes y año este Juzgado Instructor. Propone a esa Comision Depuradora que de acuerdo con lo que disponen las normas legales acabadas de citar y en especial los art. 9 y 10 de la Ley de 10 de Febrero, se sancione a D. Luis Martinez Zaplana, Ordenanza, en suspenso, de esa Corporacion , con la inhabilitacion de dos años para ocupar puestos de mando ó confianza sin que se le reconozca derecho a cobro de cantidad alguna durante el tiempo que ha estado suspenso por esta depuración. Gerona 25 de Marzo de 1944. El instructor. T. Morales".

La Junta va aprovar per unanimitat la proposta de sanció. Tanmateix, "*en atencion a la edad del expedientado, Servicios de botones por el mismo prestados y que la plaza que ocupaba por no ser actualmente necesaria*", va prendre una decisió sorprenent, ateses les circumstàncies i l'època: "*La propia Junta acuerda conceder como indemnizacion a los derechos que pudiera tener, previa renuncia de los mismos, el importe de una anualidad del sueldo que percibia el interesado al iniciarse el Glorioso Movimiento nacional, ó sea la suma de mil doscientas sesenta pesetas, por una sola vez*". La sessió es va acabar, però no el cas.

En la posterior reunió de la Junta, el 26 d'abril, el secretari va dir que havia rebut un escrit de Luís Martínez com a resposta a aquella resolució, que li havia estat notificada el dia 5 del mateix mes. En l'escrit diu que "*considerando beneficiosa para sus intereses la expresada resolucion la acepta en todas sus partes y por lo tanto previo el abono de la cantidad de 1.260 pesetas señalada en concepto de retribucion é indemnización, renuncia desde ahora a cuantos derechos pudiera tener como empleado de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la Provincia de Gerona haciendo constar ademas su agradecimiento a la Junta por la expresada resolucion. La Junta enterada acuerda dar cumplimiento a dicha resolución abonando a D. Luis Martinez Zaplana dicha suma en la forma y terminos acordada*". A partir d'aquell moment, en les actes i documentació relacionada amb aquesta entitat ja no hi apareix res més relacionat amb les depuracions.

Els salconduits del secretari i les "influències"

L'Institut d'Estudis Catalans estableix que un "salconduit" és un "document lliurat per una autoritat, que permet a qui el porta d'anar en un lloc, tornar-ne, sense perill que l'en privin". Josep Clara escriu en les seves històries de la frontera que "si la frontera degana d'Europa és convencional, encara ho són més les que sorgiren per imperatius governatius o militars. De fet, en l'època franquista, el concepte de frontera podia ser fet a mida de cada protagonista poderós. Aleshores van existir, i coincidir simultàniament sobre el territori, tres ratlles o fronteres: la política, la governativa i la militar. La primera era evident i indiscutible a Puigcerdà, Camprodon, la Jonquera i Portbou. La segona era més al sud: Ripoll, Olot, Figueres, l'Escala... La tercera encara baixava força més i abraçava poblacions com ara Santa Pau, Banyoles, Sarrià de Ter, La Bisbal, Palamós... les quals difícilment podem considerar com a nuclis vitals del paisatge fronterer".

És obvi, doncs, que amb tantes línies i poblacions fronterers els salconduits, igual que les targetes de racionament i la cèdula personal, havien de ser un element imprescindible en la vida de milers de persones de les comarques gironines. Aquest document, el veritable passaport per a la majoria de ciutadans de l'Estat espanyol, va ser vigent fins a 1955. El seu ús va ser abolit d'un dia per l'altre per ordre directa de Franco: en una visita que feu a Peralada, un cuiner del servei de Miquel Mateu no arribà a temps per preparar l'àpat atès que per anar-hi calia el document i ell no el tenia. L'endemà el dictador va abolir el seu ús. Tenien una validesa d'un mes i era imprescindible l'aval d'algú amb conducta "*intachable*". Es tractava de controlar de manera estricta els moviments de les persones pensant, sobretot, que els crítics o menys entusiastes amb el règim no posessin en risc la seva precària estabilitat. Els avaladors podien ser alcaldes, membres de la Guàrdia Civil o, sobretot, membres del partit únic de Falange. Per bé que els salconduits eren individuals, en alguns casos podien ser col·lectius, per a membres d'una mateixa família.

En aquest cas el governador civil sol·licitava al president de la Cambra suport moral i ajut material per al Frente de Juventudes

Era tan imprescindible que per anar a treballar al camp des del poble de pagès la Guàrdia Civil el podia reclamar.

N'és una mostra la circular publicada en el Butlletí Oficial de la Província del 22 d'abril de 1939 pel governador civil. Es feia saber que la facultat d'expedir salconduits per canviar de província era seva. Ara bé, els alcaldes de la població del sol·licitant en podien expedir amb l'única finalitat d'anar a Girona, a la seu policial, a fer la demanda: "*Los referidos salvoconductos deberán ser solicitados de las Alcaldías respectivas por medio de instancia a la primera Autoridad de la provincia, y siendo reintegrada aquella con una póliza de 1'50 pesetas y un sello de Frentes y Hospitales de 0'25 pesetas, acompañando informe de la Guardia Civil y de Falange, obligatoriamente. El plazo de validez de estos salvoconductos será de quince días*".

A la carpeta "Correspondència amb altres Cambres. Entrades. 1943-1945" en la capsa 21 del fons tantes vegades esmentat, hi figura, efectivament, la correspondència entre la Cambra de Girona i les altres. En la majoria de casos es tracta de peticions o respostes referides a temes legislatius o pràctics d'aquests organismes. Quan una posava en marxa un servei, explicava com li havia anat; quan una altra tenia problemes amb les companyies subministradores de serveis, demanava a les restants com s'ho feien a la seva demarcació; quan una tercera feia una esmena, plantejava alguna qüestió, etc. a la superioritat, demanava adhesions a la proposta. Hi ha correspondència procedent de les cambres d'Oviedo,

València, Lleida, la Corunya, Palència, Bilbao, Cartagena, Vitòria, Càceres, Badajoz, Pontevedra, Còrdova, Melilla, Burgos, Saragossa, Àvila, Sòria, Logronyo, Jaén, Ferrol...

Entre les que més entrades tenen hi figuren Reus i Terrassa, aquesta darrera a causa de la bona sintonia dels respectius secretaris. Però, sobretot, Barcelona. En moltes ocasions, la Cambra de Girona li delegava l'assistència a congressos, jornades, visites a Madrid, etc. També s'adheria, per costum, a les seves manifestacions o escrits. De tota manera, el gran gruix de correspondència provinent de la Cambra de Barcelona és la del seu secretari, l'advocat gironí Carles Cardelús, al seu homòleg de Girona, el també advocat Manel Roqueta. Tanmateix, la gran majoria de cartes, tot i portar el segell de les cartes oficials, eren d'assumptes particulars. I n'hi ha un bon nombre referides a salconduits, ja que Cardelús tenia propietats a l'Alt Empordà, a la zona d'Agullana, la Vajol i Maçanet de Cabrenys. És a dir, ben bé a tocar de la frontera. Curiosament, totes les cartes són de 1945. Com es veurà, l'advocat a Barcelona utilitzava el seu homòleg gironí per, si més no, estalviar-se el viatge. La primera carta és del 24 de gener:

"[...] Hoy os molesto para rogaros muy encarecidamente me hagais el favor de entregar los adjuntos salvoconductos de frontera a la Secretaría particular del Sr. Gobernador Civil de Gerona, en nombre de su amigo y compañero el Delegado del Trabajo de ésta, D. José Mª Fernández Faes que, como vereis es el que avala mi solicitud, y solamente avaló la mia porque creíamos que podia hacerse un salvoconducto de frontera para la familia del titular, o sea para mi familia, pero al decirnos que cada uno tenia que llenar su solicitud, para no molestar con tantos avales al Sr. Fernández Faes, avalaron las restantes solicitudes otros amigos mios en ésta. Como vereis, las solicitudes van todas favorablemente informadas por la Jefatura Superior de Policía de Barcelona. Todas ellas son de familiares míos y, además, el servicio. Os ruego pues, que a la mayor brevedad posible, entregueis tales solicitudes a la Secretaría particular del Gobierno Civil, como ya vereis, que el propio Sr. Gobernador lo escribe en el adjunto B.L.M., que os remito para que lo enseñeis al citado Secretario particular y vea él que tiene interés en el pronto despacho de tales salvoconductos el amigo del Gobernador, Don José M. Fernandez Faes, Delegado Provincial del Trabajo en Barcelona. Ya sabeis que tanto mi hijo como yo tenemos unas fincas en la provincia de Gerona y tenemos que ir, tanto para visitarlas como para la próxima matanza del tocino. Os estimaré que os intereseis para el satisfactorio y pronto despacho del respectivo salvoconducto que os agradaceré que vos mismo recojais y ya me los mandareis a esta vuestra casa. Asimismo os ruego que os intereseis para que el plazo de validez sea lo mas largo posible, pero cuando menos un mes. Muy agradecido por todo, os doy las más rendidas gracias y perdonad las molestias que siempre os ocasiono..."

La feina havia estat acomplerta. En la carta següent, del 31 de gener, Cardelús demana que Roqueta faci alguna gestió per facilitar el retorn d'un veí d'Agullana:

"Recibí vuestra grata última, así como los 12 salvoconductos de frontera, quedándoos infinitamente agradecido a vuestra gestión y diligencia en ella. Rendidas gracias [...] Ahora un ruego muy importante: os estimaría muchísimo que a la mayor brevedad posible me dijerais si se ha recibido de la Junta Provincial de Libertad Vigilada de ésta una instancia de mi querido amigo Don José Palomeras, de Agullana, pidiendo poder volver al pueblo de su residencia, o sea de Agullana, toda vez que otro vecino de dicha localidad, que volvió de Valencia, consiguió autorización para regresar a su pueblo. Os suplico que os entereis de ello por nuestros buenos amigos D. Alvaro Bellsolá, o si éste no lo supiese, por Don Benito Grau y os estimaré mucho que influáis para que le concedan dicha autorización para que pueda ir cuanto antes a Agullana. Os ruego la mayor urgencia en este asunto, así como vuestras amables noticias sobre el particular..."

En una missiva posterior Cardelús demana, a banda de l'horari de trens de Girona-Figueres-Girona, "*un par de hojas en blanco de aquellas solicitando del Gobernador Civil de Gerona salvoconducto para zona fronteriza, o sea como aquellas que os mandé el otro día y que vós ya tuvisteis la gentileza de remitirme los salvoconductos...*". En totes aquestes gestions es veu el grau d'influència i de complicitat entre el homes de la Cambra i els del Govern Civil. I no s'estalvien recomanacions, com es veu en la carta del 23 de febrer:

"[...] Os adjunto 12 salvaconductos de frontera que ya vos tuvisteis la bondad de mandarme, como recordaréis, para que os sirvais rogar al Sr. Gobernador Civil de Gerona (diciendo que son aquellos en que él ya intervino por mediación de su amigo el Delegado de Trabajo de esta, D. José Mª Fernandez Díaz-Faes) que al dorso de cada uno de ellos, tal como está dispuesto, ponga la autorización de prórroga por dos veces, a treinta dias cada vez y si no puede ser por dos veces, a lo menos por una vez mas. Os suplico encarecidamente que lo hagáis tan pronto recibáis la adjunta carta y me los remitáis con sello de urgencia a la mayor brevedad posible porque he de hacer todavía después otro trámite en la Jefatura Superior de Policía de esta y necesito tenerlo todo despachado el próximo dia 27, martes, pues al dia siguiente, o sea el 28, hemos de emprender el viaje..."

Tot i que és sabut, amb aquesta sèrie de cartes hom pot veure com d'importants eren les influències a l'hora d'aconseguir alguna cosa. Tenir un amic (o un amic d'un amic) era tenir un tresor, com testimonia aquesta carta del 26 de febrer:
"[...] Esta mañana he recibido vuestra gratísima carta y para ganar tiempo os mando solamente tres peticiones de salvoconducto que son para mi hijo Alfonso, la muchacha Vicenta García y yo, porque somos los tres que pasado mañana miércoles, tenemos que ir de precisión a Figueras, saliendo en el expreso que tiene su partida de Barcelona a las 9 de la mañana. Por lo tanto os ruego encarecidísimamente que al recibir la presente, mañana tengáis la bondad de gestionar estos 3 salvoconductos y sobretodo no olvidéis decirles que somos los amigos del Sr. Delegado de Trabajo de Barcelona (que es muy amigo del Sr. Gobernador Civil de Gerona) Don José Mª Fernández Díaz-Faes. Ahora bien: como tenemos que salir de Barcelona pasado mañana miércoles a las 9 de la mañana, os estimaré que si tenéis medio de que yo pueda tener en mi poder los mencionados 3 salvaconductos mañana por la noche en mi domicilio, que es vuestra casa, hagais el favor de entregarlos a quien sea, el recadero, etc., con tal, repito, de que obren en mi poder mañana martes por la noche. Pero si ello no es posible y tenéis la seguridad de que los tendremos el miércoles, entonces podríais estar en la Estación de Gerona a la hora que llega el expreso que sale de Barcelona a las 9 de la mañana y entregármelos allí, pues hasta Gerona no se necesitan salvoconductos de frontera. Si tampoco esto último fuese posible, en este caso os ruego me telefoneeis por la mañana en la Cámara o por la tarde en casa, ya que entonces tengo, forzosamente, que desistir del viaje, ocasionándoseme con ello un grave perjuicio..."

El tretze de març hi ha una altra petició ("*No olvideis decir que son estos salvoconductos para los recomendados del Sr. Delegado de Trabajo de esta, Don José Mª Fernandez Díaz-Faes, que es muy amigo del Sr. Gobernador Civil de Gerona...*") i el disset, una altra, i el vint-i-tres, i el vint-i-set... El 12 d'abril Cardelús insisteix en el que és important: "*Os ruego penséis en decir, para que los despachen más deprisa, que se trata de aquellos amigos...*". En aquells moments, devia ser difícil i costós fer-se les fotografies necessàries, segons es dedueix del contingut de la carta del 18 d'abril: "[...] *adjunto os mando 2 fotografías mias, 2 de mi hijo Alfonso y 2 de nuestra muchacha de servicio para los salvaconductos de fronteras. No recuerdo si tienen que ser dos fotografías, o una sola. Si es solo una fotografia, tened la bondad de devolvérmelas (las que sobren), al mandarme los salvaconductos...*". La correspondència continua el mes d'abril i el maig (mes en el qual una de les peticions és per a una família amiga). I quan calia, hi "col·laborava" fins i tot la policia, quan es tractava d'una qüestió urgent, com demostren les dues darreres cartes conservades, del 4 i del 7 de juny:
"[...] Hasta hoy lunes no he recibido vuestra grata carta de 1º de los corrientes pidiéndome una fotografía más de las Sras. Solá Pujol, que adjunto os mando, pero como necesitan de preciso los salvoconductos para poder salir mañana martes, a las 4 de la tarde, os ruego que entreguéis los salvoconductos mañana al Recadero, con la indicacion que los lleven a mi casa [...] pero como marchan por la linea de San Juan de las Abadesas y el tren sale a las 4 de la tarde, tendrían que obrar dichos salvoconductos en mi poder antes de dicha hora [...] Os suplico el máximo interés, pues es para asistir a una boda que se celebrará el miércoles, o sea pasado mañana, en Olot y ya comprenderéis que después de haberme comprometido yo con estas Sras sería una pena muy grande para mi no poder proporcionarles el salvoconducto y que por esta

La correspondència sortida de Figueres havia de passar censura militar

causa tuviesen que renunciar a asistir a tal boda...", "[...] El recadero se portó, anteayer, espléndidamente bien, pues recibimos los salvoconductos de mi hijo y esposa, así como los de las hermanas Solá, gracias a un favor especial del Jefe de Policía..."

Per a una de les coses que serveix aquest intercanvi de correspondència és per demostrar la importància que han tingut sempre les "influències" a prop dels llocs de decisió. Es constata en la carta anterior i en la que Manuel Roqueta enviava al seu amic de Barcelona el mateix 4 de juny: "*Adjunto me complazco en remitiros los salvoconductos de vuestra hija y esposa y gracias a un favor especial del Jefe de Policía, también puedo remitiros los de las Hermanas Sala Pujol*". Amb la carta del 25 de juliol es veu una mica el funcionament del sistema i com, a vegades, ni la influència era suficient:
"*Ayer a las 10 de la noche me fueron entregados los adjuntos pasaportes, que me apresuro a remitiros por conducto de mi buen amigo D. Jaime Costa por ser el conducto más rápido y seguro para que lleguen a vuestro poder. No extrañéis que no os mande los de la familia Messeguer y de vuestro hijo, pues esos aun no están despachados, ignoro la causa, ya que es imposible recibir explicación alguna de la Oficina encargada del despacho, pues son tantos los miles de salvoconductos que hay pendientes y que se presentan cada dia, que los empleados no admiten ninguna recomendación ni reclamación alguna y hay que estar las horas de 7 a 10 de la noche de todos los días en que se da lectura al público los despachados, para poderlos recoger. El empleado de esta Cámara encargado de ir todos los días a la hora de la recepción de los pasaportes tiene nota y enseguida que los tengamos procuraré mandarlos en la forma más rápida, de todas maneras opino que el retraso de los salvoconductos del Sr. Messeguer será debido tal vez a que son los primeros que les sacamos*"

El 4 d'agost Manuel Roqueta comunica a Carles Cardelús que en virtut d'una disposició recent, els salconduits de frontera s'hauran de recollir a la seu policial de Barcelona. I, respecte a aquesta circumstància, el 31 d'agost li diu: "*...supongo que los últimos por fin los pudisteis obtener de la Jefatura de Policía de esa, según las normas últimamente dictadas, en vista de la semi-protesta de la policía de esta por el enorme trabajo que se les había encomendado...*"

Ho explica Josep Clara: el salconduit va néixer l'any 1941, quan la Direcció General de Seguretat va establir una zona de vigilància especial, segons diu, per a "*evitar el paso clandestino de gente indeseable por la frontera francoespañola*". El document l'expedien les comissaries, inspeccions i destacaments de la Policia, i els comandants de post de la Guàrdia Civil. A Girona se n'encarregava el negociat de fronteres del Govern Civil. Les sancions per no posseir el document oscil·laven entre les 50 i les 500 pessetes, la primera vegada. En cas de reincidència, es duplicaven. El salconduit era obligatori per a totes les persones majors de 14 anys que residien habitualment a la zona i per a les que els calia traslladar-s'hi.

De patates, de l'esposa d'un soldat i de xais i porcs

Les peticions que feia Carles Cardelús a Manuel Roqueta, advocats tots dos, propietaris i secretaris de les cambres, respectivament, de Barcelona i de Girona són, a ulls d'ara, les tessel·les que conformaven el mosaic d'una vida de privacions i renúncies. Per això, veient el comportament de dos homes influents en l'àmbit de les seves poblacions, hom veu també les misèries del món que els voltava, on allò primordial era la targeta de racionament i pagar el lloguer. El fons de la Cambra de la Propietat Urbana de l'Arxiu Històric de Girona permet mostrar, també en aquest sentit, un mirall de la societat del moment.

Tomàs Breto segurament era un dels funcionaris de la Cambra de la Propietat de Barcelona que treballava a la Secretaria d'aquell organisme. En una carta del 7 d'abril de 1941 agraïa les atencions rebudes en una recent visita a Girona i hi afegia: "*Gracias también, en nombre del Sr. Cardelús, por la última que Vd. le mandó comunicándole la devolución de los sacos, que ya han llegado a su destino*". No eren els sacs dels quals parla a continuació: *"Perdone el abuso que hago de su reconocida y probada bondad, pero como el tiempo apremia ya para la siembra de patatas, porque la mayoría ya las han sembrado, es por ello que le estimaría muchísimo hiciese V. el favor de mandar a la C.N.S.* [Central Nacional Sindicalista] *de esa, al funcionario que me acompañó y dijese al Sr. Perpiñá que hiciese todo lo posible para activar el pedido de los 800 kilos de patatas para el Sr. Cardelús. Yo telefoné a dicho Sr. Perpiñá hace 7 ú 8 dias y me dijo que le llamase hoy otra vez, pero esta mañana le he telefoneado de nuevo y me ha dicho volviese a llamarle el lunes. Me ha dicho además el Sr. Perpiñá, que si las mandaban uno de estos días, antes del lunes, que él mismo nos telefonearía, pero con lo muy atareado que estará en esa, lo que menos pensará es telefonear y tenemos especialísimo interés en saber concretamente la fecha en que envian las patatas porque el Sr. Cardelús quiere que vaya algun familiar a ver la siembra, pues se trata de asunto de bastante interés. Por otra parte, me han telefoneado varias veces del Gobierno Civil de esta preguntándome si ya han servido el citado pedido al Sr. Cardelús, pues como se trata de una cosa particular y propia del Sr. Cardelús, todavía tienen más interés y por ello nos habían recomendado al Sr. Moreno del Gobierno Civil de esa..."*

El 8 d'agost de 1940 Francisco Franco signava una llei per la qual es modificava la legislació sobre reclutament militar. Entre altres coses, s'establia que el "servei" duraria dos anys, la situació de reserva, vint-i-quatre, i que, mentre estaven fent el servei militar, els soldats no podien casar-se. Si el mosso estava complint condemna i era alliberat abans dels trenta anys, s'incorporaria a l'exèrcit. Els que fossin posats en llibertat després dels trenta anys i haguessin observat mala conducta, se'ls destinaria a batallons disciplinaris o de treballadors. Tres anys després s'establí l'obligatorietat d'haver fet la "mili" (nom amb què es coneixia el servei militar) per a tots els homes que pretenguessin ser funcionaris.

En aquest marc, Carles Cardelús va enviar una carta a Manuel Roqueta el 28 d'abril de 1943 en la qual, entre altres coses, li demanava que intercedís en favor de dos nois la situació dels quals depenia del servei militar: *"Mi querido amigo y estimado compañero: Voy a molestaros para dos o tres cosas por las cuales tengo un marcadísimo interés, después de reiteraros las más rendidas gracias por vuestro valioso apoyo en el asunto de las patatas, que por cierto, el dia 17 de los corrientes*

El secretari de la Cambra de Barcelona tenia propietats i interessos a la zona de Maçanet de Cabrenys (a la fotografia, una vista de 1925), Darnius i la Vajol

escribimos una carta a vuestro amigo, Sr. Perpiñá, de la C.N.S., porque había habido una merma de peso y habían llegado muchas en mal estado y no hemos sabido nada. Os estimaría mucho que me hicieseis el favor de interesaros por este asunto y sobre todo poder recabar una contestación del citado Sr. Perpiñá o del Sr. Campoy.

Otro favor: El dia 12 de Mayo próximo, ha de verse en la Junta de Clasificación y Revisión de esa, un expediente del vecino de Agullana Esteban Ribas, el cual sufre una terrible cojera y como tiene el hijo único que está en quintas, ha de librarlo mediante este expediente. Es el 2º año que va a la revisión y la anterior vez fallaron favorablemente al citado Esteban Ribas. Yo os estimaría mucho os interesaseis en favor del expresado Esteban Ribas cerca de la citada Junta Militar de Clasificación y Revisión. Otro favor: Ha sido nuevamente llamado a quintas y sirve en Mahón, el mozo que ya había sido licenciado Juan Homs Oliveras. Dicho mozo es casado y con hijos y su mujer vive en La Bajol y tiene derecho a percibir 3 pesetas diarias por tener a su marido movilizado. Pues bien, a pesar de haber sido llamada su quinta en Diciembre último, cada vez que su mujer va al Ayuntamiento de La Bajol, para percibir las citadas tres pesetas diarias, el Secretario del Ayuntamiento le dice que no han recibido órden de Gerona y sin dicha órden él no puede pagar. Yo os estimaria mucho que vieseis por todos los medios de lograr que la Oficina del Combatiente de Gerona, en la que seguramente tendreis vos buenas amistades, mande el dinero o dé la orden de pago al mencionado Secretario de La Bajol para que la mujer del citado Homs pueda cobrar, porque van muy pobres...”

Sobre aquest cas, Cardelús ja n'havia escrit amb anterioritat. L'esposa del soldat havia parlat amb el secretari municipal de la Vajol, el qual li havia dit que “*si no tenia alguien en Gerona que se interesase para que mandasen a La Bajol el dinero de dicho subsidio al Combatiente, Dios sabe cuando lo recibiría. Esto os lo digo a vos confidencialmente*”.

Més enllà de les patates i dels soldats, el secretari de la Cambra de la Propietat de Barcelona tenia altres preocupacions relacionades amb l'Empordà. En un seguit de cartes s'interessa, o fa interessar el secretari de la Cambra gironina, en un assumpte relacionat amb animals. El 28 d'agost i el 2 i el 10 de setembre escriu:“[...] *Hoy os molesto para pediros un favor que no dudo mereceré de vos. Se trata de que con el mayor sigilo para no levantar la liebre, como vulgarmente se dice, os enteréis por la Fiscalía de Tasas qué ha pasado respecto a una incautación de corderos y cerdos que se hizo hace ya un año o año y medio a José Abella Grabulós, de Vilanova de la Muga (Figueras), pues sin tener ninguna culpa él, ya que en su dia denunció la existencia en su casa, de cabezas de ganado y el Secretario del Ayuntamiento no llevaba ningún registro desde el año 1936, como así figura en el expediente y por tanto el José Abella no tenía ninguna culpa, pero lo cierto es que por no figurar declarados en el Ayuntamiento se le incautaron de 20 corderos, le hicieron pagar 3.000 pesetas por los otros corderos que por ser pequeños no se podían matar y se incautaron también de diez o doce cerdos. De todo esto no ha vuelto a saber ni una palabra y teme que si lo remueve será peor y por eso os pido que os intereséis con todo cuidado de cómo está este asunto porque si en definitiva tiene que perder las 3.000 pesetas que tiene pagadas, alabado sea Dios, pero a lo menos que le paguen el importe de los cerdos y corderos incautados...”, “[...] Tengo mucho interés en este asunto, en la forma que os expresaba en mi carta anterior y os ruego muy encarecidamente todo vuestro interes en el mismo y rogandoos la mayor urgencia posible...”, “[...] P.S.- Escrito lo anterior, acabo de recibir vuestra carta de 8 de los corrientes y conforme en que habléis del asunto al Sr. Fiscal de Tasas, pero desde luego con la natural discreción para no remover el asunto, que a lo mejor está traspapelado o durmiendo el sueño de los justos y este es precisamente el temor de los interesados, o sea que al hablar o remover este asunto, se curse el expediente y entonces tal vez sería peor*”.

L'11 de gener de 1942 encara insisteix en l'assumpte dels xais i dels porcs: *“[...] También os ruego mé digáis si tenéis amistad con el Delegado de Abastos de esa, pues aquel asunto referente a una incautación de corderos y cerdos que se hizo ya hace tanto tiempo a José Abella Grabulós, de Vilanova de la Muga (Figueras) que sin tener ninguna culpa él (...) también de 18 cerdos, seguramente me informaron mal, ya que según referencias dicho asunto lo tiene la Delegación de Abastos y no la Fiscalía de Tasas...”*

Com a zona de frontera, els habitants de l'Empordà (com de la Garrotxa, del Ripollès o de la Cerdanya, a les comarques gironines) eren més o menys donats al contraban i a l'estraperlo. Josep Clara explica que "de vegades es tractava d'un negoci ben organitzat, amb el suport de persones poderoses que ni tan sols tocaven la mercaderia". Però en la majoria de casos es tractava d'aliments i petits aparells. Les confiscacions i detencions, però, també estaven a l'ordre del dia. Com a resposta a alguna demanda al respecte, Manuel Roqueta diu a Carles Cardelús, el 10 d'agost de 1945:
"Distinguido amigo y compañero: Contestando a vuestras cartas referente al asunto de D. Jaime Campa, según el expediente resulta que dicho señor declaró: Que confirma las manifestaciones de su cuñado Viñas, diciendo que se dedicaba al contrabando, para aliviar su precaria situación, introduciendo de Francia cepillos, cintas, artículos eléctricos, de radio, de bicicleta y azúcar, sin poder precisar las cantidades, por traer poco en cada viaje, para no ser advertido, entregándolo todo a su cuñado Luís Viñas, para que hiciera la venta, quien, dice, que su cuñado Campa por pasar diariamente a Francia para sus negocios de albañilería, introducía a la vuelta las mercancías a España. Imponiéndole, por tanto una multa de 8.944 pesetas, que es triple de 2.981'09, que importan los derechos defraudados, o sean 3ª parte de 7.159'29, más 4ª parte de 245'63, más 4ª parte de 197 que pagó por el expediente 30/40, les resta a pagar una multa de 7.358'97, que es la cantidad que se le notificó..."

I encara hi afegeix, tres setmanes més tard, que "*sobre el asunto del señor Campá, nada puede hacerse referente a la multa*". I és que, com diu l'esmentat historiador, "en territori de frontera, la pràctica del contraban va comptar amb actors de tota mena. Homes i dones. Des dels més desgraciats als més respectables. Per necessitat, per esport, per fer-se un sobresou, per vici o simplement com a homes de palla...".

Uns anys més tard, Carles Cardelús torna a requerir la intercessió del seu amic Manuel Roqueta. El 9 d'octubre de 1946 li escriu: "[...] *Para no tener que molestar nuevamente a nuestro buen amigo Don Alvaro Bellsolá y aprovechando el que hoy os escribo a vós, os ruego digáis al citado amigo si me hará el favor de interesarse todo lo que pueda para que sea puesto en libertad Juan Suñer Oliva, de 34 años de edad, casado, colono del «manso Fortic», de la Junquera, el cual hace cerca de dos meses que está detenido en la Cárcel Provincial de Gerona. Ignoro exactamente las causas de la detención, pero puedo asegurar que se trata de muy buena persona y que forzosamente debe haber habido algun error y aunque hubiese podido hacer algo, me parece que no habiendo ninguna causa contra él, según tengo entendido, ya lo ha purgado bastante con dos meses de cárcel...*". Uns dies més tard Roqueta li responia que a l'home pel qual s'interessava l'havien posat a disposició "*del juez de Vagos y Maleantes*".

La correspondència oficial conservada de la Cambra gironina demostra, entre altres coses, que el càrrec de secretari de l'entitat era un lloc propici per fer gestions que acontentessin altres persones o càrrecs més o menys llunyans. A tot allò exemplificat en les línies precedents respecte a l'activitat portada a terme per Manuel Roqueta a la Cambra de Girona a petició de Carles Cardelús, de la de Barcelona, s'hi podria sumar la que, alguns anys després, portà a terme en el seu lloc Felipe-Jesús Martin Garcia:

Benito B. Peleteiro Alvarez era el cap del Servicio de Cámaras de la Propiedad Urbana, del ministeri de l'Habitatge. L'any 1957 s'havia de celebrar una reunió de les cambres catalanes a Girona. Amb aquest motiu se l'havia convidat, a ell i a la seva esposa, a assistir-hi. Un dels actes programats era una excursió de tres dies per la Costa Brava. Però aquesta activitat es va suspendre i Martin Garcia li comunicà la suspensió. Tanmateix, l'informava , el 19 de setembre, que la invitació per a ells dos la mantenien per a quan volguessin. En la resposta, de dos dies després, en una carta amb segell oficial tot i que posava "particular", Peleteiro li diu: "*Mi esposa estaría encantada con el programa pero, como V. comprobará cuando se case, las señoras sacrifican las bellezas del paisaje a la ilusión de comprar cosas. Por esa circunstancia pensamos visitar Andorra que ofrece muchos alicientes para que nuestra cartera se vea despojada de su ya escaso contenido...*".

Dos anys després deixava el càrrec i en la carta oficial de comiat hi va afegir a mà: "*A V. no puedo decirle adiós,*

sinó hasta siempre". I és que en una carta anterior Peleteiro informava Martin que havia cursat un gir postal per l'import d'uns discos que aquest li havia comprat a Perpinyà. Efectivament, el 21 de febrer d'aquell 1959 Martin escrivia al seu superior i li deia que el dia abans havia estat a la ciutat rossellonesa, d'on havia portat catàlegs, i que els hi enviava tot seguit. I li diu: "*hay unas existencias enormes y establecimientos exclusivamente destinados a su venta. Los precios oscilan entre los 900 y los 1.300 francos. Como espero volver, me gustaría que Vd. me indicará los que tenga interés de adquirir de momento [...] En Perpiñán vi la película "Les amants" que creo que es de lo más fuerte rodado hasta la fecha. Es bastante curiosa...*". Aquesta va ser una pel·lícula dirigida per Louis Malle, amb Jeanne Moreau en el paper protagonista. Va ser estrenada al Festival de Venècia de 1958, on guanyà el premi especial del jurat. Va provocar un escàndol entre els mitjans catòlics, que havien intentar impedir la seva projecció en aquell festival.

En un altre sentit, el mateix secretari escriu, el novembre de 1963, al seu homòleg de la Cambra de Madrid, Leopoldo López Teijeiro. La qüestió era la mateixa que la de la darrera carta consignada entre Roqueta i Cardelús, la situació d'un pres. En aquest cas, Felipe J. Martin escriu:

"*Mi querido amigo: La información que he podido recoger sobre el asunto Romaguera es la siguiente: parece ser que salió de la cárcel el 13 de Agosto. Parece que se había complicado en un pequeño negocio de fingida mediación en la compraventa de fincas o de arrendamientos mediante prima. El exiguo premio de la supuesta venta o la prima del supuesto arrendamiento habían servido, como siempre, para paliar la extrema penuria de este hombre. Beneficiado ya de una remisión condicional y procesado nuevamente en Barcelona, ha tenido que cumplir ahora las dos penas. Poca cosa: seis meses y un día, según creo. Según mis informes, de contenido idéntico al que Vd. tiene sobre la materia, se trata de un buen hombre descarriado, acosado por la desgracia, por la necesidad o por errores de conducta más o menos disculpables, digno de lástima y de ayuda. Es casi seguro que suprimida su necesidad terminará también su eventual historia picaresca. Es bien cierto que Vd., con su simpatía y apoyo, ha cumplido con él no solo un papel de auténtica y leal amistad: esa forma de proceder es, a lo que parece, el diagnostico indicado para redimirle*".

Com diu la dita, "tenir un amic és tenir un tresor". En algunes èpoques, tenir un amic era molt més que això.

Desfilada del "Dia de la Victòria" per homenatjar l'exèrcit, a la Gran Via de Jaume I, davant de les autoritats, situades en una tribuna instal·lada enfront de la Casa Plaja, el 1945

Lament de dos secretaris de la Cambra

Carta que el secretari de la Cambra de Girona, Manuel Roqueta, adreçava el 6 d'octubre de 1939 al seu homòleg de València, Francisco de P. Nogués:

"*Muy apreciado amigo y distinguido compañero: me complazco en acusar recibo de su atenta que agradezco mucho y paso a contestar manifestándole, que esta Cámara fue de las que más sufrieron los efectos del marxismo, desde los primeros momentos le fue incautado el local y destruido todo cuanto en él había, el personal destituido y por disposición de la funesta Generalidad de Cataluña disuelta la Cámara como las demás de Cataluña. Liberada la Ciudad y la provincia por los gloriosos ejércitos del Invicto Caudillo procuré yo la reorganización de esta Corporación haciendo todo cuanto me fue posible no encontrando en ello aquel apoyo y esperaba, de manera que si bien en la actualidad ha crecido la importancia de la Cámara por razón del mucho trabajo que a las Cámara imponen las nuevas disposiciones dictadas, de una manera especial con el Decreto nº 264 y con los innumerables perjuicios que en esta provincia ha sufrido la propiedad por efectos de la guerra, y que solo gracias a la buena voluntad del personal puedo cumplir y salir adelante, en cambio por lo que se refiere a su organización o vida interior esta Cámara está muy mal, los empleados actualmente aun no cobran por falta de fondos y la Junta que no se preocupa de ello mucho menos se ha molestado en sentar criterio alguno respecto a reconocimiento de los haberes devengados durante el nefasto periodo rojo.*

Solo nos queda esperar que algún día la Junta Consultiva de Cámaras se de cuenta de la situación de los empleados de Cámaras y procure un poco de justicia, pues de lo contrario, por lo que respecta a mi después de haber sido perseguido, robado, encarcelado y sin cobrar durante los tres años de dominio rojo tener que seguir en la actualidad sin cobrar y con tanto trabajo y responsabilidad no creo poderlo resistir por mucho tiempo.

Me es muy grato con esta ocasión ofrecerme en cuanto pueda serle útil y repetirme de V. su mas atento y afmmo amigo y compañero que le aprecia y S.S."

Carta a José Galán y Alvarez Cascos, secretari de la Cambra de Madrid, l'11 de juny de 1941:

"*Muy querido amigo y distinguido compañero: Contestando a su muy atenta y apreciada carta de 31 de mayo último, que no he podido contestar antes por haberla recibido con retraso, he de manifestarle que no obstante, de que como le expuse hace tiempo los empleados de esta C. sufrieron grandes perjuicios durante la dominación roja, nada en su favor ha acordado la C. en espera de que por la Superioridad se dictaran normas generales y concretas en tal sentido y no habiendo sido así resulta ahora engorroso para nosotros remover esta cuestión, pero muy triste resulta el perder la indemnización o retribución que en justicia tenemos derecho por los grandiosos perjuicios económicos que sufrimos durante la guerra los funcionarios de las C.*

Mucho le agradeceré me comunique lo que acuerde esa C. acerca de ello y estoy a su disposición por lo que crea oportuno debamos hacer en tal sentido..."

(AHG: Fons Cambra de la Propietat Urbana de Girona: capsa 22, "Correspondència. Correspondència amb altres Cambres de la Propietat Urbana. Sortides 1939-1942")

Carta del secretari de la Cambra de Girona, Felipe-Jesús Martin García, a Benito Peleteiro Alvarez, cap del Servicio de Cámaras de la Propiedad Urbana, del Ministeri de l'Habitatge, el 8 de febrer de 1958:

"*Mi querido Jefe y amigo:*
Hace unos días remitimos a esa Sección Central solicitud de autorización para cubrir las vacantes de esta plantilla.

Nos faltan Abogado, Procurador, dos Auxiliares y un Ordenanza. Completaríamos, de este modo, la plantilla de tercera categoría en el momento de estar a punto de rebasar los setenta y cinco millones de líquido imponible para subir a segunda. Nos ahorraríamos entonces personal, pero éste que se solicita es absolutamente imprescindible.

Ahora estamos metidos de lleno en la reorganización de las Delegaciones. Haremos una especie de asamblea general de delegados el día en que esto marche.

Hay un trabajo ímprobo pues a veces yo tengo que hacer de ordenanza, auxiliar, abogado, arquitecto y Secretario. Todo lo daré por bien empleado si, al fin, Gerona consigue marchar a la par con las Cámaras mejores. Hemos editado numerosas circulares que hemos repartido gratuitamente entre nuestros asociados. Alguna de ellas ha tenido el honor de ser reproducida literalmente en la Memoria al Ministerio de algún compañero poco escrupuloso. Tengo en proyecto una revista trimestral que creo sería de gran utilidad y, una vez con el personal necesario, la implantación de todos los servicios especiales. Alguno de los ya creados, como el de Administraciones ha tenido en 1957 un movimiento de cerca de medio millón de pesetas.

Espero que al fin este año organizaremos la excursión a la Costa Brava. Y naturalmente, espero también que este año no nos fallará Vd. como sucedió el pasado. Su visita interesa mucho: se cambian impresiones; se orienta uno. Y combinando lo útil con lo dulce según el lema clásico se pasan unos días agradables en esta Costa que no conoce Vd. del todo.

Quizá me interese alguna de las vacantes que he oído van a producirse. Ya sé que no puede hacerse uno muchas ilusiones estando a la cola con el farolillo rojo. Gerona, a pesar de sus encantos, resulta demasiado lejana. La Cámara –me parece a mí- curada ya de la anemia que sufría quedará con muy buena forma y el nuevo podría recoger ya una buena cosecha.

Con mis mejores saludos, queda como siempre a sus órdenes"

(AHG: Fons Cambra de la Propietat Urbana de Girona: capsa 25 "Correspondència. Entrades i sortides. 1958")

N° 13

GENERALITAT DE CATALUNYA
DEPARTAMENT DE FINANCES

SERVEI D'ADMINISTRACIÓ
DE LA PROPIETAT URBANA

GIRONA

CONTRACTE PROVISIONAL D'INQUILINAT

4'60

Timbre Estat

Generalitat

CÒPIA

Casa de

de

num. pis porta

A la ciutat de GIRONA a disset - - - - - - - - - de l'any mil noucents trenta nou - - - de gener- - - - - - - - - - - - es celebrat aquest CONTRACTE entre ~~el senyor~~ FEDERACIO DE SINDICATS AGRICOLES DEL GIRONES - - vei de GIRONA - - - - - - - - - major d'edat, d'estat - - - - - - - de professió - - - - - - - - - - com arrendatari, d'una part, i el DELEGAT DEL SERVEI D'ADMINISTRACIÓ DE LA PROPIETAT URBANA, com arrendador, quedant convingut l'arrendament de la casa núm. 5 pis baix porta - - del carrer ULTONIA - - - - - - - al preu de Pessetes CINQUANTA MENSUALS - - - - pagades per mesos vençuts.

Formalitzat aquest Contracte Provisional, signen per duplicat i a un sol efecte

L'ARRENDATARI,

EL DELEGAT DEL S.A.P.U.,

FEDERACIÓ DE SINDICATS AGRICOLES DE CATALUNYA - Comarca del Gironès

Federació de Sindicats Agrícoles del Gironès

GENERALITAT DE CATALUNYA - DEPARTAMENT DE FINANCES - Servei d'Administració de la Propietat Urbana de GIRONA

5

Lloguer sense pagar: militars, "rojos", exempts

La mare superiora de les Germanes Carmelites de la Caritat de Palafrugell informava que el seu col·legi havia estat requisat i ocupat per l'exèrcit des de l'alliberament fins a mitjans de juliol de 1939. S'adreçava a la Cambra de Girona tot preguntant si podia demanar un lloguer de 750 pessetes mensuals. Des de l'entitat de propietaris li deien que, ateses les condicions de l'equipament, el preu era ajustat.

Aquest era un cas, però a la Cambra sabien que existia una Comisión Provincial de Valoración de Requisas, a la Diputació. Diferents propietaris vivien la mateixa situació que les religioses de Palafrugell, és a dir, els militars ocupants els havien requisat algun immoble, raó per la qual havien recorregut a la Cambra per obtenir alguna quantitat en concepte de lloguer. Entre els casos dels quals hi havia constància, que han deixat alguna petja en la capsa 23 (Correspondència. Sortides. 1943-1945), hi figuraven el Garatge Callicó i dos pisos d'una finca, tant l'un com els altres a la Gran Via gironina; la companyia ferroviària, que demanava 450 pessetes mensuals per l'ús militar de l'estació de Sant Cristòfol de Tosses; la propietària d'un casino, cafè i sala d'espectacles d'un poble sense determinar, que reclamava 325 pessetes mensuals des de l'alliberament d'aquella població fins al setembre de 1939; una casa del carrer València, de Camprodon, per a la qual en demanaven 200, i una fàbrica de la Bisbal.

Per la seva banda, Joan Martí Fajula era un veí de Barcelona i propietari d'una finca al carrer Major de Ribes de Freser. En una carta adreçada a la Cambra (Capsa 20. Correspondència. Particulars), explicava un cas semblant. Deia que els baixos i un pis d'aquella finca estaven ocupats "*por elementos militares*". Atès que no rebia cap lloguer "*suplica que teniendo en cuenta la orden general de la Cuarta Región Militar de fecha tres de agosto pasado, la cual ordena sean devueltos a sus respectivos propietarios los pisos o fincas utilizadas por elementos militares o bien legalizados los correspondientes contratos de inquilinato, es por lo que el exponente con todo el respeto debido espera de V.I. se digne dar las ordenes oportunas para el cumplimiento de la citada orden en lo referente a los pisos que nos ocupa*". El propietari no oblidava consignar el preceptiu "*Año de la Victoria. Viva Franco. Arriba España*".

En aquesta població pirinenca s'hi havien concentrat militars d'infanteria i d'enginyers per construir els búnquers de la línia de fortificació, quan el govern de Madrid temia una possible invasió provinent de França. Josep Clara, l'historiador gironí que més ha estudiat el franquisme, diu que la guarnició "hi fou nombrosa i problemàtica, especialment des de 1944. [...] Ribes era casernària, però un poble sense quarter, sense tradició militar, i els soldats s'instal·laren on bonament pogueren. Un recurs fàcil va ser de situar-los a les escoles i en edificis particulars, i que fessin vida i passessin hores als carrers. La qüestió més complicada fou de trobar allotjament per als suboficials i oficials. Els propietaris de pisos preferien reservar els immobles per a la temporada estiuenca, quan la població es convertia en centre de turisme, i es negaren a llogar-los als militars".

També es donaven situacions, si més no, curioses. El 17 de juliol de 1945, sis anys després d'acabada la guerra, el veí de Bilbao Carlos Arriero enviava una veritable carta de denúncia (Capsa 21. Correspondència. Entrades. 1943-45) pel que estava succeint en una finca de la seva propietat:

"[...] *Me permito escribirle para indicarle el atropello de que hemos sido víctimas. Mi mujer Maria Dolores Cortey posee una casa en el pueblo de Armentera que fue saqueada en el periodo rojo; verificándose despues en dicho domicilio numerosos arreglos para poner dicho inmueble en condiciones de poderlo ocupar en los meses de verano donde suele acudir mi familia. Hace cosa de dos meses y sin previo aviso, la casa ha sido ocupada por 120 soldados; recibiendo nosotros un oficio por el encargado de cuidarnos dicho domicilio, en el cual el Alcalde de dicho pueblo nos indica que por orden de la superioridad militar dicha casa tiene que ser ocupada. Yo he escrito al Escmo. Sr. Solchaga Capitán General de Cataluña, el cual en atenta carta me comunica que la orden no ha sido dada por los militares, y que el Alcalde es el único que ha*

cedido nuestra vivienda, diciéndome al mismo tiempo que este último Sr. me arreglaria el asunto ya que es a él a quien corresponde. Yo he escrito a este Sr. en cartas certificadas no obteniendo contestación a ninguno de mis escritos y pidiéndole la orden de la superioridad militar que naturalmente no me envia por no existir.

Enterándome al mismo tiempo que las fuerzas tienen que permanecer en San Pedro Pescador distante del de Armentera unos 3 km. estando alojadas en salas de bailes y espectáculos, habiéndose mandado a parte de los soldados a nuestra casa para no perjudicar un negocio de baile que el jefe de Falange de este pueblo amigo del Alcalde tiene en San Pedro.

Y como esta es la fecha en que mi familia permanece en esta sin poder ir a pasar el verano como es su costumbre a su casa de la provincia de Gerona; y no sabiendo que orientación tomar, me dirijo a Vd. distinguido Señor por indicación del Presidente de la Cámara de la Propiedad de esta provincia pidiéndole justicia si está de su mano, rogándole si no, me indique los trámites a seguir en este desagradable asunto..."

Un decret de 9 de setembre de 1939 prohibia "*terminantemente la requisa, incautación, ocupación e intervención de pisos y fincas rústicas y edificios y locales urbanos*". I és que, malgrat aquesta norma i que una propietària de Ribes portés un cas davant de la justícia, el veredicte va propiciar l'emissió d'un Decret, el gener de 1951, que especificava el dret d'allotjament dels militars. S'hi deia que "*no puede entenderse que llegue a abarcar la ocupación de un piso en una casa de propiedad particular para que viva en él indefinidamente un Oficial de la guarnición con su familia y sus propios muebles*". Tanmateix, les denúncies s'havien produït anys abans que es produís aquest pronunciament.

Els precedents són casos de col·lectius o grups de militars. Però també n'hi havia, i molts, de casos individuals. Durant algunes centúries, Girona era considerada una plaça forta degut a la seva proximitat amb la frontera francesa. Amb la intenció d'aturar avenços invasors o amb el propòsit d'afermar el domini espanyol o català, aquesta ciutat sempre fou objecte de desig militar. Per

Desfilada militar, el 1940, a la plaça del Carril, en la qual, davant de l'estació de tren, hi ha un altar amb gent al voltant

tant, el col·lectiu militar sempre ha comptat amb destacada presència, tanta que en alguns períodes històrics havia estat, regular o no, superior a la del clergat. Concretament després del període bèl·lic de la Guerra Civil, la ciutat comptava amb un parc d'habitatges realment escàs. I a aquesta escassetat hi contribuí fortament l'exèrcit vencedor.

Per bé que les casernes de Sant Domènec, la caserna d'artilleria "General Mendoza" -situada a la zona de l'actual gratacels de la plaça de Catalunya, la plaça de Salvador Espriu i el mercat del Lleó- i, en alguna mesura, l'hospital militar -instal·lat al convent de la Mercè- acollien la tropa, els oficials, suboficials i altre personal militar ocupaven habitatges particulars en règim de lloguer. En un ofici, el governador militar demanava al president de la Cambra una llista d'habitatges susceptibles de ser usats. D'entrada, i en una primera resposta, se li'n notificaren mitja dotzena; unes setmanes més tard, l'estiu de 1940, el llistat s'engruixí.

A uns anys després pertany la documentació conservada en la carpeta "Lloguer a personal militar 1944-1946", de la capsa 76 del fons de la Cambra de la Propietat de l'Arxiu Històric de Girona. A més d'altres documents, hi consten trenta-quatre oficis del Govern Militar de Girona, la majoria signats pel titular i alguns, per ordre seva, adreçats al president de la Cambra. El més antic és del 28 de desembre de 1944 i el signa P. A., un coronel. El darrer és del 23 d'abril de 1946.

En aquest, s'hi diu: "*Ruego a V.I. que habiendo sido destinado al Regimiento de Infantería Ultonia nº 59 el Teniente*

Coronel Don Gregorio Aguilar Gómez, que ocupa en la Plaza de Figueras una vivienda en Pueblo Nuevo de dicha Plaza propiedad de D. Esteban Riera domiciliado en calle Perelada nº 51, sea asignada la misma al Comandante del Regimiento de Infantería Badajoz nº 26 D. Francisco Requena Córdoba. Dios guarde a V.I. muchos años. Gerona 23 de Abril de 1946". Eren molts els propietaris de pisos d'aquesta ciutat (s'hi refereixen dinou escrits) i de Figueres (els altres quinze) que els llogaven o bé en cedien alguna habitació. En aquest cas, tres dies després de l'ofici de notificació el secretari de la corporació feia arribar a aquell propietari la comunicació militar literal, "*para su conocimiento y efectos oportunos*". Al governador se li deia que el propietari ja n'havia estat assabentat.

En els primers dels oficis conservats, i més enllà de l'escut que els presideixen, el redactat descobreix inequívocament que procedeixen de l'estament militar. El signat pel governador el 2 de febrer de 1945, en el qual es notifica que un habitatge de Salt ocupat pel practicant de la 131 Comandància Mixta de la Guàrdia Civil a partir d'aquell moment ho seria pel seu substitut, l'escrit s'encapçala dient: "*Por si tiene a bien ordenar lo conveniente, tengo la honra de manifestarle que ausentándose de esta Plaza...*".

Tot i que en gairebé tots els casos es donava aquesta comunicació a tres bandes, en alguns hi ha més informació. Per exemple, la certa picaresca que es posà al descobert en notificar a Lluïsa Marquès de Mascort aquest habitual canvi d'estadants. Segons diu en la resposta al requeriment arribat des de la Cambra, "*y que hace referencia al Teniente de Artilleria D. José Sánchez Hernández, como supuesto inquilino del piso 1º de la finca de mi propiedad sito en la calle Taquígrafo Martí nº 19 de esta Capital, debo manifestarle que dicho Sr. nunca ha tenido en arriendo dicha habitación puesto que la tenia alquilada a Doña Maria Mitjans, madre política del referido Teniente. Le agradeceria pues, que se sirviera reclamar las llaves de este piso ya que es necesario hacer obras en el mismo*".

En moments de penúria com eren els temps de postguerra, llogar un habitatge o una habitació a militars era una assegurança d'ingressos, tot i que es desconeix, fins ara, quin tipus de pressió es podia exercir sobre els propietaris per tal que cedissin a militars els seus estatges. En qualsevol cas, algú s'hi resistia. Dolors Ferrer, de Figueres, respon al president de la Cambra tot dient:"*Muy respetable Sr. mio: Por la presente me permito manifestarle que se ha presentado en mi domicilio el Sargento de Ingenieros D. Teófilo Revenga González, con un Oficio de esta Comandancia Militar en la que se transcribe una comunicación de esa Presidencia de la Cámara que textualmente dice:*
«El Presidente de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de esta Provincia, en escrito de fecha 11 del actual, me dice lo siguiente- Tenemos el honor de comunicar a V.E. que con esta fecha hemos comunicado a la Sra. Vda. de Vega, propietaria de la casa sita en la calle de la Junquera nº 16 de la Ciudad de Figueras, su resolución de que habiendo sido destinado fuera de aquella plaza, el Teniente de Ingenieros D. Amado Santapau Escoda, inquilino de la referida vivienda, proceda sea asignada la misma al Sargento de Ingenieros D. Teófilo Revenga González.

Lo que a mi vez traslado a Vd. Para su conocimiento y efectos.»

Con toda consideración y respeto, lamento no poder atender los deseos expresados en el mencionado Oficio, toda vez que siendo la dueña del referido inmueble, estaba obligada a ocupar unas habitaciones pertenecientes a otra casa por las cuales, como es consiguiente, tenia que pagar un arrendamiento, habiendo esperado desde hace mucho tiempo a que se desalquilase el piso para ocuparlo para mi propia vivienda.

Lo que tengo el honor de comunicar a V.I. para su conocimiento y a los efectos oportunos".

Així transcriu el president de la Cambra al governador militar el contingut de l'escrit.

Un cas similar és el que esgrimeix Teresa Feliu Salietti, propietària d'un pis a la Rambla de Girona, ocupat també per un practicant militar. En ser-li comunicat el canvi de destí del llogater i l'ocupació de la plaça pel mestre armer Marcelino Bizoso, Feliu es presentà a la Secretaria de la Cambra per negar-s'hi. Segons diu en un escrit redactat allà mateix, "*siento no poder acceder a*

ello por cuanto como tenia manifestado hace más de un año al actual inquilino Sr. Jou, en tiempo de comunicarme su próximo traslado, tengo yo la necesidad de ocuparlo para mi uso la referida habitación, por cuanto carezco de ella desde que contrajo matrimonio mi hijo. No dudando se me hará entrega de la llave lo antes posible, pues me es indispensable". Aquesta resposta no va agradar al governador militar i, dos dies després d'haver-la rebut, es dirigí, de nou, al president de la Cambra: "*En contestación a su escrito de 21 del actual, tengo el honor de manifestar a V.I. que cuanto manifiesta Doña Teresa Feliu Salieti a esa Cámara de la Propiedad, lo podia haber manifestado antes de producirse la marcha del Practicante de Medicina que lo ocupaba y de esa forma por esa Dependencia se le hubiera comunicado ese extremo a mi Autoridad, ya que de haberlo hecho en la fecha en que lo ha realizado, se dá el caso de que el Maestro Armero al que ha sido asignado la vivienda, la está ocupando en la actualidad*". Quinze dies després s'enviava el "maestro armero" a un pis del carrer del Carme que havia deixat lliure un comandant d'artilleria.

Uns mesos després de l'episodi anterior, el propietari d'un pis de l'avinguda de José Antonio, de Figueres, es presentà a les dependències de la Cambra després de rebre l'oportú ofici indicant la substitució d'un militar per un altre per manifestar "*la imposibilidad de poder atender dicho ruego debido a que ya tiene comprometido con anterioridad el arriendo de la mencionada vivienda a otro vecino de esta plaza según contrato que exhibe*".

Durant molt temps els militars van llogar pisos i habitacions a particulars de tota la ciutat

A banda dels escrits esmentats, es conserven quatre llistes anomenades "*Relación nominal de los Sres. Jefes, oficiales, suboficiales y personal del C.A.S.A que residen en esta capital y tienen alquilada vivienda en la misma*". En aquestes llistes hi figura el grau militar de cadascú, els noms, la unitat a la qual pertanyien, el domicili de l'habitatge que ocupaven, el preu del lloguer mensual i el propietari. Estan datats el dia 26 dels mesos de maig, juliol i setembre de 1944 i 14 de març de 1945. Hi consten 69, 81, 91 i 77 noms, respectivament.

Distribuïts en pisos per tota la ciutat tant hi havia tinents coronels, comandants, capitans, tinents, alferes, brigades o sergents com un tinent coronel mèdic; el director, brigades i sergents de música; els "*Maestros*" ajustador, ferrer, armer; un tinent capellà, un practicant o un auxiliar administratiu. Per bé que la gran majoria de militars formaven part de l'exèrcit (zona de reclutament, regiment d'infanteria Alcántara 33, regiment d'artilleria núm. 22, hospital militar o militars retirats) també n'hi havia pertanyents a la Guàrdia Civil o a la policia armada.

Segons aquestes llistes, els lloguers més elevats (350 i 300 pessetes mensuals) els pagaven un comandant de la Guàrdia Civil, al carrer Nou, i un tinent mèdic de l'hospital militar, al carrer Minali. Tot i haver-hi lloguers d'entre 100 i 225 pessetes mensuals, la majoria se situaven entre les 30 i les 90. La immensa majoria d'aquests pisos estaven situats al Barri Vell de Girona, malgrat que n'hi havia alguns al carrer Nou, del Carme o la carretera de Barcelona.

La mateixa carpeta conserva un plec de tretze escrits, redactats de manera molt semblant, amb un peculiar rerefons. Tots són del mes de juny de 1955, quan l'Obra Sindical del Hogar acabava d'inaugurar el barri de Sant Narcís. En tots els casos, la Cambra s'adreçava al Govern Civil notificant que altres tretze pisos havien quedat desocupats "*por que el inquilino ha pasado a habitar vivienda en las Casas Municipales*". I en cada escrit, referit a un habitatge, una semblant frase referida al propietari que "*entregará como donativo voluntario a ese Gobierno Civil la suma de doscientas cincuenta pesetas, importe*

El 1947 el governador civil Luis Mazo ordenava a la Cambra que traslladés uns escrits a determinats propietaris per tal que lloguessin els pisos dels quals disposaven

de cinco meses de alquiler a razón de cincuenta pesetas cada uno", o la quantitat que correspongués.

Davant d'aquesta situació hi havia propietaris que es negaven a llogar un pis. I havien de ser diversos si ens atenem al fet que la Cambra va haver de respondre un escrit del governador civil del 2 de setembre de 1942, en el qual devia fer referència a aquest fet. Per la resposta es dedueix que el mandatari provincial volia sancionar qui es negués a facilitar un estatge. Així, se li contestava referint-se *"a las medidas a adoptar para los casos de negativa de los propietarios a alquilar las casas, debiendo manifestarle en contestación a la misma que no existe disposición alguna facultando para la adopción de medidas gubernativas en dicho sentido; pues si bien la Orden de 4 de Diciembre de 1939, del Ministerio de la Gobernación facultaba a los Gobernadores Civiles para dictar disposiciones en materia de arrendamientos urbanos, entendemos que dicha disposición ha quedado sin efecto al regularse por el Estado, por Leyes de 7 de Mayo de 1942 y 23 de Julio último que somete a la legislación de alquileres a todos los inmuebles construidos con anterioridad a 1º de Enero del año actual.*

Ahora bien, en algún caso particular, como la negativa podría constituir un acto de resistencia a las necesidades del Estado Español, previo estudio del expediente podría ser sancionado quien asi procediese con multa gubernativa por falta de colaboración con el régimen".

En un altre ordre de coses, el falangista Luis Mazo Mendo va exercir de fiscal a l'Audiència Territorial de Barcelona des de 1934, confirmat per la Generalitat el 17 d'agost de 1936, iniciada la guerra. El 1939 va ser nomenat fiscal instructor de la Causa General de Barcelona. Ocupant aquest càrrec, va fer el darrer interrogatori a Lluís Companys, abans de ser executat. I es va apuntar com a voluntari a la División Azul, una unitat de l'exèrcit espanyol creada el 1941 per lluitar a favor de Hitler, especialment en el front rus. Va ser dissolta dos anys després, després d'un estrepitós fracàs militar.

I va ser governador civil de Girona entre l'octubre de 1945 i el febrer de 1956, el que més temps va estar ocupant aquest càrrec. Josep Clara el defineix com a "home de caràcter dur i de vocabulari efectista", d'"estil autoritari i d'exercici del poder com a cap indiscutible i omnipresent". Clara escriu que la *vox populi* el relacionava amb diversos "negocis" en què hauria participat a partir del càrrec i de les condicions de l'època: "Un cas seria el derivat del salconduit especial, obligatori per circular o traslladar-se a la «zona fronterera»". Doncs, bé, el 8 de juny de 1946 enviava una carta a Àlvar Bellsolà, president de la Cambra de la Propietat de Girona (Capsa 24. Correspondència. Entrades. 1946-1948):
"*El Sargento de la Guardia Civil, Don Jesús Vela Aguardon, se ha dirigido a mi Autoridad, por medio de instancia, solicitando que por carecer de vivienda en esta Capital, en donde se encuentra destinado, se intercediera por este Gobierno Civil a fin de que le fuera alquilado un piso existente en la casa número 21 de la calle del Carmen, el cual si bien está amueblado, está desalquilado y deshabitado. Con el fin de resolver en consecuencia, se pidieron informes de este asunto, a la Comisaría del Cuerpo General de Policía de esta Ciudad, quien me contesta en el sentido de que el piso en cuestión es cierto que está deshabitado, que su propietaria era Doña Ana Vila Soler, fallecida y que su legítima heredera es su hija Mercedes Martínez Vila, la cual se encuentra en Francia a donde marchó cuando la Liberación, con un Teniente rojo; esta casa ha venido administrándola con carácter particular y sin poderes de ninguna clase el Secretario de esa Cámara, Don Manuel Roqueta Sánchez, quien manifiesta que por carecer de poderes legales, no puede comprometerse a alquilar el piso sin orden expresa de la dueña o de la Autoridad competente. En su consecuencia se servirá V. disponer que por dicho Secretario sea alquilado el piso de referencia al Sargento de la Guardia Civil Don Jesus Vela Aguaron, quien viene obligado a satisfacer la cantidad que se contrate por alquilar y a tener guardados en una habitación del piso, los muebles que en él se encuentren.*"

Un any després el mateix governador enviava un altre ofici acompanyat de tres escrits per a altres tants veïns de Girona. I els deia que "*se les requiere para que procedan a alquilar el piso de su propiedad que se reseña; debiendo devolver el duplicado con el recibí del interesado*".

La legislació impedia enderrocar qualsevol immoble afectat per la guerra si no era amb autorització governativa. Aquest és el cas de dos edificis situats en el carrer Nou (aleshores, carrer de Primo de Rivera). Dos edificis els pisos i locals dels baixos dels quals estaven ocupats per llogaters. És per aquesta causa que el 22 de novembre de 1940 (Capsa 20. Govern Civil) el governador adreçava un ofici a la Cambra tot notificant una dràstica decisió, que va significar cert intercanvi de correspondència:

"D. Juan Pablo Bosch, propietario de las casas Nº 6 y 7 de la calle del General Primo de Rivera, tiene proyectado derribar dichas casas, para construir un edificio moderno con 50 viviendas que reunirán las condiciones sanitarias y demás ventajas de las construcciones modernas de hoy, de todo lo cual carecen los citados edificios en la actualidad.

Considerando pués, es de notorio interés para esta Capital la reconstrucción de los edificios indicados, he decidido el deshaucio gubernativo de los actuales ocupantes, sin perjuicio de la reserva a su favor de cuantos derechos le reconozcan las Leyes dictadas sobre este particular.

A tal fin seria conveniente proporcionase Vd. a los vecinos que en relación aparte le incluyo, viviendas donde poder habitar mientras se efectua la reconstrucción antes mencionada".

L'arquitecte Ignasi Bosch, com a membre de la Cambra, va fer una llista dels veïns i comerços afectats, amb l'import corresponent de lloguer, adreçat a la primera autoritat provincial. Aquesta és una bona referència dels preus del mercat de lloguer en una via important de la ciutat:

"*Vista la comunicación recibida de V. E. Referente a los inquilinos que ocupan la casa propiedad de D. Juan-Pablo Bosch y Tintorer, con el importe que pagan, le adjunto dichos datos que son los siguientes:*

TIENDAS

Ginés Comas Nadal (Fonda Manola)..... al mes 70'00
Francisco Feixas (Zapateria)..... al mes 62'50
Luis Arxer Font (Camiseria)..... al mes 100'00
Juan Nouvilas (Carniceria)..... al mes 80'00

PISOS

1º-1ª	*Maria Gotarra Vda. Bajandas*	*al mes 80'00*
1º-2ª	*Fernando Ruiz Azcarza (Pintor)*	*al mes 250'00*
2º-1ª	*Hijos de Pedro Oller*	*al mes 46'30*
2º-2ª	*Gines Comas Nadal (Fonda Manola)*	*al mes 125'00*
3º-1ª	*Jaime Torres*	*al mes 33'00*
3º-2ª	*Francisco Muní*	*al mes 27'50*
3º-3ª	*Antonio Homs*	*al mes 35'75*
3º-4ª	*Gines Comas Nadal (Fonda Manola)*	*al mes 50'00*
4º-1ª	*Loreto Ribas*	*al mes 18'00*
4º-2ª	*Vda. de Francisco Latorras*	*al mes 16'50*
4º-3ª	*Vda. de Amadeo Avilés*	*al mes 22'00*
4º-4ª	*Hijas de Narciso Ramada*	*al mes 16'50*

Gerona 16 de Noviembre de 1940"

El governador, aleshores Paulino Coll, es va tornar a dirigir a la Cambra uns dies després pel mateix assumpte: "[...] *Ruego a Vd. se sirva indicar a los Sres. propietarios de fincas urbanas cuyos nombres se detallan al dorso, que cuantos pisos que renten menos de cien pesetas, estén desocupados, los pongan a disposición de esa Cámara de la Propiedad, al objeto de poder alojar en ellos los vecinos de las casas que en mi mencionado escrito hacia referencia*". Es tractava d'una relació de catorze propietaris que tenien pisos en lloguer per sota de cent pessetes mensuals. Així, es feia arribar a aquells propietaris, entre els quals hi havia el mateix president de la Cambra, un ofici que deia: "*En virtud de lo ordenado por el Excmo. Sr. Gobernador Civil de esta Provincia, con oficio de fecha 4 de los corrientes, se servirá V. dar cuenta y poner a disposición de esta Cámara cuantos pisos de su propiedad –o de su administración– que renten menos de cien pesetas, estén desocupados*".

Paral·lelament, s'enviava un altre ofici al governador civil, al qual se li comunicava que "*han sido notificados para cumplimiento de su orden, los propietarios cuya*

relación envía. Sin embargo, me permito observar a V.E. que tal vez seria de una mayor eficacia para los fines que se persiguen, publicar una nota en el periódico de esta Ciudad, reclamando de todos los propietarios en general y administradores de fincas, relación de los pisos disponibles. Si a V.E. le pareciese acertado ruégole se sirva ordenarlo y esta Cámara publicará inmediatamente el aviso". El 12 de desembre de 1940 el governador deia que es podia publicar l'anunci. El text era el següent: "*Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la Provincia de Gerona. En cumplimiento de orden gubernativa recibida se requiere a los propietarios y administradores de fincas urbanas en esta ciudad para que manden a esta Cámara relación de todos los pisos disponibles para ser alquilados*".

Quan els rojos no pagaven lloguer

Diversos propietaris es queixaven a la Cambra de tenir llogaters que no pagaven, alguns des dels anys del conflicte bèl·lic. En la capsa 20 (Correspondència particulars) diverses cartes en són testimoni. Una és del 12 de setembre, de Francisco Vidal, de Can Serrallonga de Ripoll, que es lamenta que "*en cuanto a mis fincas* [...] *siendo de advertir que excepto la primera, las otras fincas se pueden clasificar de nominales pues unas afectadas por bombardeos en las cuales hay expedientes de indemnización que vaya á saber V., si llegará á tener efecto, y las otras ocupadas por obreros que con el Sanbenito de que no trabajan, no pagan, vaya V. á hechar cálculos sobre los rendimientos de la propiedad*". El propietari Juan Estrada, de Sant Feliu de Guíxols, feia una relació de les vuit propietats que tenia: "*4 estan desalquiladas y los inquilinos de las otras 4, no pagan*". Ricardo Claret, advocat de Barcelona, el gener de 1941 deia ser propietari d'una casa a Llançà i que "*durante buena parte del periodo rojo fue ocupada por la chusma marxista, que destruyó casa y muebles. Deseo, como es natural, obtener la exención de pago de la contribución de aquel periodo*". Demanava si la Cambra s'ocuparia de fer les gestions oportunes.

La qüestió de la contribució territorial va generar molta inquietud entre els propietaris, atès que des del govern se'ls reclamava la dels anys de la guerra. Una contribució que, en haver estat els pisos confiscats, teòricament s'havia de pagar entre els ajuntaments i la Generalitat. Aquesta inquietud la mostraven diverses cartes que provenien de Barcelona, com també de Blanes, Sabadell, Sant Pau de Segúries, etc. Totes demanaven que es presentés l'oportuna instància sol·licitant l'exempció de pagar la contribució durant "*el periodo rojo*" i deien acompanyar la missiva amb pòlisses d'una i mitja o dues pessetes.

La carta de Carmen Viu, vídua de Capdevila, arribava des de Sabadell: "[...] *Pues yo me encuentro que durante el periodo rojo no se pagó ninguna contribución de mi finca, pues el propietario, que era mi marido (q.e.p.d.) lo asesinaron en Noviembre de 1936 y poco despues fuimos mi hija y yo a la España Nacional. Nuestra finca fue*

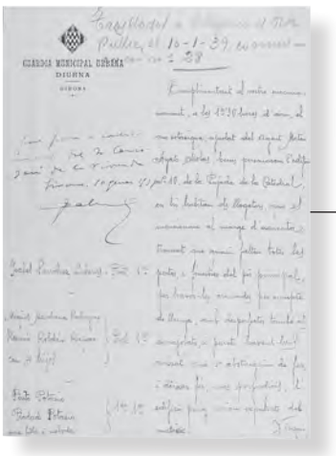
GUARDIA MUNICIPAL GERONA
GIRONA

La Guàrdia Municipal de Girona informa, el 1938, haver inspeccionat un edifici en un pis del qual no hi havia ni portes ni finestres, cremades per fer llenya

incautada y habitada por dirigentes rojos. Está situada en San Juan de Palamós y es una finca urbana". Josep Casabona era d'Olot: "*Según me dicen, desde a primeros del año 1937, el Ayuntamiento abonaba las contribuciones a la Generalidad, y el municipio cobraba los alquileres de las casas, incluso de las que estaban habitadas por sus dueños y solamente á los dirigentes se les eximió del pago de pisos y contribuciones*".

Des del comerç Can Vergés, de Sant Joan de les Abadesses, el 4 de setembre de 1941 es va enviar una carta a la Cambra en la qual el propietari exposava l'angoixa que li provocava la seva llogatera:
"*El hecho de dirigirme a Vds., es para rogarles tengan la bondad de fijar por un momento su atención en la presente, por si pueden darme una orientación con la cual pudiese yo resolver satisfactoriamente un asunto que representa para mi una pesadilla moral y materialmente.*

Se trata de sacar a la calle una inquilina que vive en un piso de la casa de mi propiedad. Vive en el piso desde antes del Glorioso movimiento nacional. Está retrasada en el pago del alquiler en 24 meses. Como alega ella que está sin trabajo no puedo desauciarla. Desde la Liberación, pagó dos o tres meses, pero cuando se dio cuenta que también podría pasar sin pagar por estar sin trabajo, dejó de hacerlo. He provocado varios procedimientos, y ella no sale ni paga, muy al contrario, increpa con duras palabras a mis familiares.

Voy a citarles a continuación algunos datos cerca de su persona, por si ven Vds. que de alguna forma la autoridad me ampara para sacarla. Es viuda, joven, unos treinta años, sin hijos; trabajaba en la fábrica (esta fábrica está en ruinas desde la desbandada roja) es capaz de ganarse la vida en cualquier trabajo, ba al bosque ha recoger leña para vender, puede hacer cualquier faena adecuada a su sexo, pero esto no le interesa ya que no pagando piso ni nada comiendo a auxilio social y vendiendo leña saca más provecho.

Durante la dominación marxista me exigió, amparada por el comité del pueblo a que desocupara una habitación mia, para poner cosas suyas sin serle necesaria, esta habitación ahun se la retiene, negándose a abandonar nada, o sea ni el piso ni la habitación usurpada bajo exigencia del comité marxista.

Yo desearía de Vds. me indicaran un camino firme, pues tratándose de una mujer sola el camino tiene que ser mas visto, y en forma mas legal. Tiene hermanos que la aconsejan que no se mueva y es esta la razon de mis inconvenientes. En la confianza de recibir alguna noticia de Vds. les saluda..."

El mateix sentit tenen altres cartes conservades: la propietària d'un pis a Olot demanava que es fessin gestions davant d'una llogatera que devia l'import de vint-i-un mesos i un veí de Premià, amb diverses propietats a Torroella de Montgrí, preguntava què havia de fer per desnonar els seus llogaters, els quals portaven quatre anys sense pagar. D'altra banda, una carta des de Portbou podria oferir una explicació de per què la situació era generalitzada. El remitent diu que la població fronterera vivia del comerç, però que "*no tiene vida actualmente, y hay mucha dificultad en cobrar* [els lloguers] *y muchas exigencias. Aquí los jornales se pagan a 19'60 pts y con algún impuesto que señalan resultan a 20 pts*".

Entre les cartes, una de Miquel Llanas, de la delegació de Puigcerdà, demanant dues-centes instàncies per a reclamacions. Però el que més crida l'atenció no és la petició, sinó el sistema que s'havia d'emprar perquè, des de Girona, li arribessin, atès que ja s'havia perdut una tramesa anterior: "*Con el fin de que no suceda lo del envio anterior creo conveniente me las mande a Ripoll a D. Puio Catalá (agencia) y desde luego dirigidas a mi, para eso entregará el paquete a uno de los chofers del auto que va a Olot encargando que lo entreguen al chofer del auto que va a Ripoll y este haga entrega al mencionado*

Sr. Pio Catalá, del cual me cuidaré me sean mandados por un amigo mio que ya me hace distintos encargos y que resulta ser factor del tren que todos los días viene a esa...".

A la Bisbal la qüestió dels impagaments dels lloguers també era important. N'és un exemple el que reclamava l'industrial taper N. Nadal i Puig el 24 de febrer de 1942:
"*Estimado amigo Roqueta:*

Esta no tiene más objeto que hacerte una consulta referente si hay posibilidad de reclamar los alquileres de vivienda, todo o parte, durante el periodo de dominación roja en los años 1937 y 1938. Tengo una casa chalet, compuesta de planta baja y piso, con jardin, alquilada comprendido el suministro del consumo doméstico de agua, por el precio anual de cuatro cientas cincuenta pesetas anuales o sea por 37'50 pts. al mes. Como se trata de una persona pudiente que desde el 1934 que alquilé dicha casa, seguramente ha triplicado sus ingresos, he insistido varias veces para que aumentara algo el precio del alquiler, y dicho individuo escudado en que ya pagó la mitad del alquiler al Comité Rojo en los periodos de 1937 y 1938, no me debe reintegrar nada, me permito formularle las siguientes preguntas:

A) Para el propietario no cabe reclamar nada de dichos periodos, ya sea por la mitad de los alquileres devengados, o por la parte que el inquilino quedó beneficiado por la rebaja del Comité Rojo, e incluso dicho pago debe ser considerado como efectuado en moneda legal, hasta por los pagos efectuados en Diciembre de 1938 conforme el propio recibo que me exhibe dicho inquilino? B) Legalmente no puedo aumentar un alquiler por el que ademas de la vivienda suministro el agua para usos domésticos, habiendo aumentado las contribuciones, y la fuerza motriz necesaria para elevar dicha agua? ¿Y ahora pregunto yo, si realmente la ley no me autoriza ni a cobrar los alquileres del periodo rojo, en todo o en parte, y si tampoco me autoriza a aumentar en lo mas mínimo mis alquileres, incluso en el caso como es el mio de que yo pueda demostrar que el inquilino ha triplicado sus ingresos, la Cámara de la Propiedad Urbana, no podría reclamar contra tamaña injusticia? Si el arte de construcción y sus derivados es la industria mas importante de los pueblos, no cree V. que se en peligro de extrangular esta vasta Rama de actividad, si despues del aumento de contribuciones, gabelas y reparaciones, no se permite que el propietario aumente correlativamente sus alquileres?. Ruegote que si te es posible me aclares estos conceptos dándote por anticipado las gracias, y te saluda con la mayor consideración y afecto tu amigo"

Per l'altre costat, molts llogaters escrivien una instància al Govern Civil perquè deixés sense efecte els desnonaments dictats pels jutjats. En aquests casos, el titular d'aquella instància s'adreçava a la Cambra per tal que, "*con toda urgencia*", se li tornés l'escrit degudament informat. En la totalitat dels casos observats, aquesta entitat informa en sentit favorable els propietaris, al·legant diverses causes. En un cas on el llogater al·lega que degut a l'escassetat d'habitatges si se'l fa fora no en trobarà un altre, es diu que "*la materia de desahucios de fincas urbanas está atribuida al conocimiento de la Autoridad Judicial.* [...] *Los Jueces Municipales podrán ampliar* [...] *los términos establecidos para el lanzamiento de desahucio hasta dos meses.* [...] *Procede que los interesados se dirijan al Juzgado encargado de la ejecución de la sentencia, pidiendo la ampliación del plazo de lanzamiento, siempre que no se trate de desahucio por falta de pago...*".

En un altre cas, l'alcalde de Tortellà intercedia a favor d'un veí. En la resposta a la sol·licitud d'informe per part del governador civil se li deia que "*esta Cámara entiende que procede devolver al Sr. Alcalde de Tortellá, a quien va dirigida la expresada solicitud, haciéndole presente que puede contestar al interesado que las facultades de la Alcaldía, están limitadas a las que determina el Estatuto Municipal* [...] *no estando comprendidas entre sus atribuciones la de interpretar las Capitulaciones Matrimoniales, ni la de determinar los derechos que corresponden a la viuda reconocidos por la vigente legislación civil...*".

Un veí de Banyoles demanava al titular del Govern Civil que deixés sense efecte un desnonament:
"*Se trata de un desahucio instado por el propietario de la finca, no por falta de pago, sino al parecer fundado en la necesidad de ocupar la casa arrendada para sí al propietario de la misma [...] dicho dueño deberá cumplir con todas las obligaciones anteriores (como la del plazo de avi-*

so) y posteriores o simultáneas (como la indemnización, y demás). Tramitado el juicio verbal correspondiente ante el juzgado de Bañolas, fue condenado el arrendatario al desocupo y, disconforme con el fallo, apeló al Juzgado de Primera Instancia quien dictó sentencia en el sentido de confirmar el fallo del inferior [...] En este estado y cuando ha de procederse al cumplimiento de la Sentencia, acude el condenado a la Autoridad de V.E. para que la suspenda [...] Siendo las sentencias firmes, ejecutivas y estando encargado de ejecución el propio Juzgado Municipal, no existe disposición alguna que autorice la suspensión de la misma por ninguna Autoridad ajena al Juzgado [...] Sin embargo, a entender del que subscribe, procede que por V.E. se manifieste al recurrente como resolución de su instancia, que es improcedente la suspensión gubernativa del lanzamiento, pero que puede dirigirse al Juzgado Municipal para que le sea concedido el plazo previsto al amparo del art. 16 del Decreto de 19 de Diciembre de 1931"

L'alcalde d'Olot, en temps anterior a l'aixecament militar, havia estat delegat de la Cambra en aquesta ciutat. El 21 de gener de 1942 es va dirigir, també, al governador civil a causa del desnonament de dos llogaters, tot denunciant la manca d'habitatges i la situació en què es trobaven persones com les afectades:

"*Constituye grave problema para esta población la falta de pisos urbanos, por la escasez reinante, ha quedado gravada con las inundaciones del año 1940 que dejaron a un gran número de viviendas en estado de insalubridad e inhabitables. Agrava aun más la situación los frecuentes desahucios que se dan a familias muchas veces de trabajadores que estan al corriente de pago, alegando los propietarios el derecho de pasar a ocupar el piso el propio dueño que muchas veces no resulta así, creando tan dificil situación al desahuciado el hecho de no encontrar nuevo piso donde albergarse, que en la mayoria de casos se les hace imposible.- Encontrándose desahuciados del piso que ocupan en la casa nº 1 de la calle Serra Ginesta (propiedad de la Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorro) los inquilinos que ocupan las 1ª y 2ª puertas del piso 3º, Juan Fábrega Pi y Angel Bartrina Ayats; ambos de familias obreras, han acudido a esta Alcaldía exponiendo la dificil situación en que quedarían si el desahucio tuviera efectos debido a la imposibilidad en que se encuentran, por las circunstancias enumeradas anteriormente, de encontrar nuevos pisos donde instalarse.- Por lo que esta Alcaldia se permite enterar a V.E. de este angustioso problema tanto en la parte general que abarca como en la particular de los dos reclamantes, por si considera conveniente disponer la suspensión de cuantos desahucios no queden plenamente justificados, para evitar las consecuencias que ellos reportarían a muchas familias, la mayoría de ellas de posición humilde*".

El governador, en el seu escrit dirigit a la Cambra, al qual acompanyava el de l'alcalde, demanava l'oportuna resposta "*a fin de que se sirva informarme de cuanto en el preinserto escrito se interesa, procurando además regular este asunto en términos que no cree los problemas que en el citado escrito se me expresan*". En aquest cas, s'ha conservat la rèplica de la institució que representava els propietaris:

"[...] *Contestando a la expresada comunicación tengo el honor de informar a V.E. que el problema de la escasez de viviendas, no es privativo de Olot, sino que ha adquirido caracteres generales a cuya resolución acude el poder público mediante la construcción de viviendas al amparo del Instituto de la Vivienda y con la aplicación, entretanto de las disposiciones reguladoras del arrendamiento de fincas urbanas, que es sustancialmente el Decreto de 29 de Diciembre de 1931, que atribuye, por su artº 14, que es competencia privativa para entender en los juicios de desahucio y en todas las cuestiones que se promuevan en su aplicación al Juez Municipal del Distrito donde se halla situada la finca.*

El expresado Decreto no autoriza los desahucios mas que en casos concretos y determinados y por vía de excepción, siendo uno de los casos en que se autoriza el de la necesidad justificada, por parte del propietario de ocupar la vivienda para sí, y mediante el abono de las indemnizaciones establecidas en la propia disposición legal, que fija en su artº 5, incluso para el caso de que el propietario no ocupase el local que hubiese justificado necesitar para sí.

Por tanto, sin entrar a estudiar los casos concretos que señala el Sr. Alcalde, sometidos a la competencia del Juzgado, y que es de creer resuelva en justicia (ya que, si así

no lo creyese el perjudicado, derecho tiene a recurrir en apelación ante el Juzgado de 1ª instancia que corregiria con su fallo el error en que hubiera podido incurrir en su sentencia el inferior subordinado) estimo que no puede ocurrir como regla general el hecho de que los propietarios que aleguen en juicio el derecho de ocupar un piso, dejen luego de utilizarlo, acto vituperable que se haría acreedor a sanción.

En resumen, el firmante tiene que informar a V.E. en el sentido de que procede manifestar al Sr. Alcalde de Olot, que las cuestiones planteadas están debidamente resueltas en el Decreto de 29 de Diciembre de 1931, al que es forzoso sujetarse, sin ser procedente la suspensión de las sentencias judiciales, que es facultad, en todo caso, reservada al poder legislativo, y para el caso de que se trate de obreros en paro forzoso, que no puedan pagar el alquiler, está esta materia regulada por el Decreto de 17 de Octubre de 1940, acogiéndose a la cual pueden solicitar targetas de exención de pago de alquileres que les serán concedidas por la Cámara de la Propiedad, siempre que a ello tengan derecho"

En el mercat del lloguer, força anys després es va donar el cas dels ciutadans refugiats i apàtrides que es trobaven a l'Estat espanyol. La Junta Superior de Cambres Oficials de la Propietat Urbana va fer una circular comunicant que el BOE del 24 de març de 1957 publicava un Decret del Ministeri de Justícia del 22 de febrer que aclaria l'article setè de la Llei d'Arrendaments Urbans respecte a la reciprocitat amb estrangers. Aquesta reciprocitat no existia en els casos "*de los refugiados y apátridas que, domiciliados en territorio español, viven acogidos a nuestra tradicional hospitalidad, más extensa y generosa siempre para con quienes los azares de la existencia han colocado en situación de particular desvalimiento*". I per això aquest Decret "puntualitzava" de mode "*legal positivo los conceptos de refugiado y apátrida* [que] *son acordes con la doctrina dominante en el Derecho Internacional, reflejado en textos adoptados en fechas recientes, con la adhesión de numerosos gobiernos*".

Així, en l'article 2 del Decret es diu que "*se considerarán refugiados, a efecto de esta disposición, los extranjeros que, residiendo en territorio español durante 3 años al menos, no pudieren o no quisieren reintegrarse al país de que fueren nacionales o gozar de la protección diplomática de éste, por temor a ser objeto de persecución fundada en motivos de raza, religión, opiniones políticas u otras análogas. Por apátrida se entenderá al extranjero que con el mismo tiempo de residencia efectiva en España no pueda ser legalmente considerado súbdito de otro Estado*".

En la capsa 25 (Correspondència. Entrades i sortides. 1957) del fons tantes vegades esmentat es conserven tant aquella circular com una del mateix organisme, del 7 de juny. En aquesta es feia saber que el BOE publicava una nota del Ministeri de Justícia amb el títol "*Canje de notas con la Embajada de la República de Cuba sobre Arrendamientos Urbanos*". Així, el 16 de maig, des de l'ambaixada s'escrivia al Ministeri d'Afers Estrangers tot dient que "*...en Cuba no son distinguidas ni separadas las personas beneficiarias, por su nacionalidad, en cuanto a la Ley de Arrendamientos Urbanos*" i que la legislació "*es aplicable tanto a los cubanos como a todos los extranjeros, sin distinción alguna*". Per tant, "*el Gobierno de Cuba espera que el Gobierno de vuestra excelencia conceda igualmente a los ciudadanos cubanos residentes en España la reciprocidad que en materia de arrendamientos urbanos concede a los súbditos españoles residentes en la República de Cuba*".

El mateix dia, el secretari del ministeri contestava a l'ambaixador dient que "*al no existir disposición discri-*

Les queixes per l'escàs parc d'habitatges de lloguer a Girona han estat constants

minatoria alguna contra los súbditos españoles en la legislación vigente en la República de Cuba en materia de arrendamiento en materia de fincas urbanas destinadas a viviendas, a establecimientos comerciales e industriales, las condiciones respecto a reciprocidad prevista por la Ley Española de Arrendamientros Urbanos de 13 de abril de 1956, en su art. 7º, se hallan cumplidas a los efectos que dicha Ley señala". En aquells moments, el país, immers en el període revolucionari que portaria Fidel Castro al govern tres anys després, estava governat pel dictador Fulgencio Batista.

Exempció de lloguers per als aturats

La intenció del govern establert a Burgos el 1937 quan va dictar el que es faria famós "Decret 264" era, segons deia, atacar "*el desamparo de las clases humildes que, privadas de trabajo, no pueden atender a las necesidades más perentorias de la vida*". El decret es va publicar en el BOE número 193 de primer de maig d'aquell any i, de ben segur, la data no va ser triada a l'atzar. En l'exposició de motius ja s'encarregava Francisco Franco de fer-hi alguna al·lusió indirecta: "*El contenido social del problema de la vivienda ha sido arma empleada, por los enemigos de la Patria, para constituir un relajamiento en los vínculos de las relaciones contractuales y con él un estado de anarquía al socaire del cual se manifestaban subversivamente intereses que, sin ser afectados, pretendían quebrantar la economía de la Nación*".

Encara no feia un any que els sollevats havien declarat la guerra contra el govern legítim de la República. I aquest Decret s'ha d'entendre en el context de la situació generada pels mesos de lluita. Per bé que en aquell moment a Catalunya l'activitat bèl·lica encara es veia llunyana (no així l'activitat revolucionària duta a terme per alguns partits a la rereguarda), ja es començaven a notar alguns dels seus estralls, com la constant arribada als nostres pobles de gent que provenia de les zones on es lliuraven combats. L'obligació d'anar a la lluita, i les conseqüències d'aquesta lluita com morts o malalties a més de la pèrdua de feina, anava provocant un desemparament de la població més humil, que no podia atendre necessitats bàsiques com l'habitatge.

El Decret pretenia, com diu el mateix preàmbul, desplegar una acció comuna amb l'ajuda "*de las clases más acomodadas y los ofrecimientos de variada índole*". I les cambres de la propietat es van convertir en part substancial de la gestió d'aquests ajuts fins al punt que, en els municipis on no n'hi havia, tenien l'obligació de designar-hi un delegat. Eren les entitats, segons l'article sisè de la norma, que havien d'atorgar una targeta especial a les persones beneficiàries. En una primera instància (a mesura que passaven els anys, les condicions anaven canviant), es podien acollir als avantatges

que s'especificaven els obrers o empleats en atur forçós, caporals i soldats de l'exèrcit (sollevat), de l'armada o de la milícia nacional de la Falange, les vídues o orfes de combatents morts en campanya i pares o mares de combatents, sempre que el lloguer no fos superior a 150 pessetes mensuals. També es condonaven els imports de subministrament elèctric i d'aigua si les quantitats consumides no excedien de la mitjana dels tres mesos anteriors a la sol·licitud.

No s'hi podien acollir aquelles persones aturades els ingressos familiars de les quals superessin el jornal mitjà de la seva població. Tampoc aquelles persones de les quals no es conegués un mitjà de vida, no estiguessin inscrites en les borses de treball o les que, tot i estant-ho, haguessin refusat alguna feina o estat acomiadades "*por falta de moralidad o comisión de delito*".

El procediment s'iniciava amb una sol·licitud de la persona interessada, dirigida al president de la Cambra i acompanyada de la documentació que avalés la veracitat de la seva situació: un contracte de lloguer o una declaració jurada del propietari de la finca amb l'import del lloguer, un certificat del darrer empadronament, un certificat emès per l'alcaldia respecte al jornal mitjà d'un bracer a la població i una declaració jurada conforme la unitat familiar no ingressava una quantitat superior a aquest jornal. El Decret establia que l'import de la suma dels lloguers condonats serien prorratejats per les cambres de la propietat entre els seus socis "*a fin de que puedan percibir los dueños de los edificios cuyos alquileres se condonan*".

Invitació del governador civil al president de la Cambra per assistir a un tedèum a la Catedral amb motiu de la visita de Francisco Franco de 1942

Una setmana després d'haver-se publicat el Decret es publicaven les instruccions per al seu desenvolupament. S'hi especificava que el beneficiari havia de ser el cap de família amb el contracte de lloguer al seu nom. Per altra banda, les cambres de la propietat havien d'expedir tant les targetes com, si fos el cas, la seva pròrroga, fer mensualment la derrama entre els propietaris, cobrar-la i pagar els propietaris afectats. El sol·licitants a qui se'ls denegués la petició podien recórrer a una junta provincial.

El 26 de juny de 1939 es constituïa la Junta Provincial d'Exempcions de l'Habitatge i el mateix dia, amb la salutació de rigor, ho comunicaven al ministre d'Organització i Acció Sindical. Aquesta junta la formaven cinc membres, presidits pel governador civil, tres dels quals eren membres de la Cambra de la Propietat. Era la instància a la qual es podia recórrer per disconformitat amb l'acord pres per aquesta institució.

Posteriorment, el 17 d'octubre de 1940, es publicava un altre Decret "*por el que se amplían los beneficios*" de l'anterior. És significativa l'explicació de motius, en la qual es fa una referència explícita a aquella norma:
"*Los beneficios de esta legislación habrían de durar «en tanto se logre el ideal de que todos los españoles disfruten del jornal o bienestar indispensable, y mientras la guerra impida desarrollar, en su amplitud, los trabajos consiguientes a la creación y multiplicación de la riqueza». Terminada victoriosamente la guerra, han comenzado estos trabajos, a los que el Gobierno dedica una atención preferente: pero las circunstancias de la economia mundial, al repercutir en nuestro país, dificultan estos esfuerzos y no permiten que se logre todavía ese ideal de bienestar para todos los españoles, que es el fin del Nuevo Estado. Ello aconseja ampliar los beneficios del Decreto número doscientos, sesenta y cuatro, extendiéndolos con carácter indefinido, mientras duren las circunstancias que motivan la petición Ahora bien, para que esta medida, que supone una nueva carga sobre la propiedad urbana, que ésta sabrá soportar con el espíritu patriótico de que ha dado repetidas pruebas, sea equitativa, es necesario reglamentar la justificación de la calidad del obrero en paro*

forzoso, para que sólo puedan disfrutar de estas ventajas los que efectivamente lo sean, revisar todas las tarjetas vigentes y facultar a los propietarios para denunciar los casos de concesión indebida".

Una de les condicions que s'afegien a les que havien d'observar els peticionaris era que havien de tenir "*un medio de vivir conocido*". A banda, l'Oficina de Col·locació només podia inscriure *"como obreros o empleados en paro forzoso, más que a los que lo sean habitualmente y acrediten, con certificación del último patrono, que la causa del cese es ajena a su voluntad*". Per bé que la validesa de la targeta continuava essent mensual, les pròrrogues s'allargaven de dos a cinc mesos.

Les exempcions de pagar el lloguer a determinats col·lectius va generar molts dubtes entre les cambres, i la de Girona no en va restar al marge. Entre la correspondència també figuren consultes fetes, i respostes, a la Junta Consultiva de Cambres. Una de les qüestions plantejades era qui s'hi podia acollir. Entre els que estaven exclosos d'aquest benefici hi figuraven familiars de detinguts, processats, ferits o internats en camps de concentració, tot i no tenir ingressos. Una circular d'aquest organisme, conservada en la carpeta corresponent de la capsa 33, especificava que eren "*los individuos impedidos para el trabajo o mayores de 65 años no teniendo hijos en el servicio militar, ni a las viudas sin hijos en el servicio militar y que por su edad o por estar impedidas no puedan trabajar*".

Motius "oficials" i motius "reals"

El primer ple en el qual es va tractar aquest assumpte va ser el 6 de juny de 1939, que va ser monogràfic. Aquest era l'òrgan encarregat de validar el que la comissió creada a l'efecte decidia. En aquella sessió es van aprovar trenta-nou expedients, trenta-sis dels quals per a persones que estaven aturades i inscrites, i els tres restants per ser de famílies de soldats. D'altra banda, se'n van denegar divuit. Ja en la primera ocasió en què es va abordar l'exempció de lloguers, els homes que formaven la comissió corresponent i el ple es van enfrontar a una qüestió que es van anar trobant al llarg dels anys: catorze d'aquells expedients denegats ho eren perquè qui sol·licitava el benefici no eren caps de família, sinó dones que tenien el seu marit, que era el signant del contracte de lloguer, a la presó, en camps de concentració o "*en ignorado paradero*". Altres motius eren que qui sol·licitava la targeta corresponent no era la mateixa persona que havia signat el contracte, potser perquè havia mort.

Periòdicament s'havien de presentar estadístiques, ja fos per al ministeri, per al Consell Superior de Cambres Oficials de la Propietat Urbana o per a d'altres organismes. N'hi ha una munió que, a més, no coincideixen entre elles. De la carpeta "Sol·licituds de targetes i estadístiques" de la capsa 76 s'ha copiat el quadre "*Estado numérico 18 demostrativo del desenvolvimiento del Decreto 264, relativo a la exención del pago de vigencia al 31 de Diciembre de 1950*" *(veure taula de la pàgina 309)*.

La petició per a l'exempció de lloguers l'havien de fer els caps de família, alguns dels quals eren a la presó (a la imatge, emplaçada a l'antic convent de Santa Clara, de Salt)

Anys	Expedients[1]	Denegats	Concedits	Soldats	Vídues	Orfes	Obrers a l'atur	Import[2]	Quantitats[3]
01-05-37/31-12-37[4]	0								
01-01-38/31-12-38	0								
01-01-39/31-12-39	399	199	186	10			176	14.559,85	14.414,70
01-01-40/31-12-40	413	234	161		6	1	154	13.566,95	13.165,95
01-01-41/31-12-41	58	48	27				27	4.151,90	4.151,90
01-01-42/31-12-42	24	23	14				14	2.736	2.736
01-01-43/31-12-43	34	10	26				26	4.135	4.135
01-01-44/31-12-44	30	12	14				14	3.382	3.382
01-01-45/31-12-45	8	3	5				5	1.371	1.371
01-01-46/31-12-46	7	2	5				5	927,58	927,58
01-01-47/31-12-47	2	0	2				2	543	389,70
01-01-48/31-12-48	0								168
01-01-49/31-12-49	0							0	0
01-01-50/31-12-50	0	4						0	0
TOTAL	**975**	**535**	**440**	**10**	**6**	**1**	**423**	**45.373,28**	**45.151,83**

1) Expedients promoguts
2) Import del lloguer condonat
3) Quantitats pagades als arrendadors
4) "*Desde 1º Mayo 1937 a 31 Diciembre 1937*" en l'original, i així per a totes les dates que continuen

Observaciones: Las cuatro tarjetas que figuran como denegadas proceden de expedientes pendientes de años anteriores que han sido resueltos en 1950, en sentido negativo y que se habían archivado sin resolución por no haber aportado, los solicitantes, los documentos que se les habían reclamado

Entre els expedients tramitats el 1939 n'hi ha de denegats perquè la sol·licitant no era la signatària del contracte de lloguer o per no ser "cap de família". Una dona de 27 anys amb un fill deia que el seu marit estava "*actualmente prisionero en Huelva*"; una altra, "[...] *teniendo su marido prisionero en un campo de concentración*". Per contra, era acceptat el d'una dona "[...] *hallándose su marido en un campo de concentración por razón del Servicio militar*", de la qual cosa es pot deduir que els camps de concentració a l'Estat espanyol, durant tants i tants anys negats pel franquisme i els seus seguidors, van estar vigilats per soldats de lleva.

Josep M. Reitg formava part de la comissió de la Cambra que havia de valorar cada petició. Gairebé tots els expedients apareixen relligats amb els documents aportats, i en la majoria hi ha alguna nota manuscrita seva en la qual fa alguna indicació o comentari. És el cas, per exemple, de l'expedient de Juli Armengol. D'ofici era músic i deia haver estat treballant en l'orquestrina de la Societat Ateneu Social Democràtic (en els papers oficials hi figura "en una Sociedad recreativa", sense dir-ne el nom). En la nota es llegeix "*concedido para que el músico se pueda dedicar a perfeccionar su arte*". O el cas en què la sol·licitant és una dona vídua: "*1º El propietario ha de declarar el alquiler que cobra. 2º Ampliar la declaración jurada en el sentido de aclarar quien es D. José González. En el supuesto de ser el marido fallecido requerir al propietario para que diga quien ocupa la vivienda, pues el muerto es de suponer que vivirá en el cementerio. De estar vivo probablemente habrá que denegarse*".

Cámara de la Propiedad Urbana de la Provincia de Gerona

EXPEDIENTE Nº

Un dels centenars d'expedients per sol·licitar l'exempció temporal de pagar lloguer

Un dels documents que s'havien d'aportar era un certificat de la darrera empresa en la qual hagués treballat la persona sol·licitant. En una estadística pròpia elaborada a partir de cent vint-i-cinc expedients de 1939 (de la capsa 68) es pot constatar la importància que va tenir la fàbrica Grober per a Girona. En un total de vint-i-nou expedients, la persona sol·licitant (sobretot dones) diu haver-hi treballat. En el document de l'empresa s'hi expressa el motiu pel qual en aquell moment la treballadora es trobava sense feina: "[...] *no pudiendo continuar trabajando por hallarse dicha fábrica en reconstrucción*". La fàbrica es va reinaugurar el 4 de febrer, coincidint amb el primer aniversari de la "*liberación*" de la ciutat. Altres persones deien haver treballat a l'Ajuntament (7), als tallers tèxtils "de la Generalitat" (5), el mateix nombre de dones que deien haver treballar "*en labores propias de su sexo*". També n'hi havia que havien treballat a l'hospital militar republicà (6) o al civil (3). Entre el centenar i mig d'expedients de la capsa 69, del mateix any, en els quals figura la darrera feina de les persones sol·licitants, a la Grober n'hi havien treballat vint-i-quatre; als tallers de la Generalitat, vuit, i a l'Ajuntament, cinc.

Entre les notes manuals escrites i adjuntades als expedients, en el d'una noia hi diu "*Soltera y sola en la vida... y con la fábrica destruida?. No cabe duda ¡concedida!*". A una dona que havia treballat a l'Ajuntament de Girona en tasques de neteja se li va denegar perquè "*fue declarada cesante como empleada de esta Corporación Municipal, en cumplimiento de órdenes emanadas de la Superioridad por haber sido nombrada durante el dominio rojo-separatista*". Nota a una altra sol·licitant: "*Falta declaración jurada del propietario. No es cabeza de familia. Casada. Que además que su profesión conocida es estarse en casa ¡Olé! Y después según la Oficina de Colocación Obrera trabaja en casa Grober. Debe vivir en casa Grober y estarse en casa. Será la dueña de la Grober y se comprende que en este caso esté en casa. Denegado*". Posteriorment, però, se li va concedir la targeta d'exempció de lloguer. I davant d'una altra sol·licitant, l'autor d'aquestes notes s'exclamava: "*Quien será esta que usa papel de oficio? ¿Será jurídica? Paga 70 pts! Y habrá que concederla (que le vamos a hacer)*".

Entre les peticions denegades el 1939, algunes ho eren perquè l'hauria hagut de signar el marit que, en un cas, estava empresonat a Burgos i en un altre, carrabiner, estava en un camp de concentració. Una signant d'un tercer expedient deia: *"La abajo firmante Dolores Gelabert Romanach, esposa de D. Narciso Lloret Dalmás, soldado procedente del ejército rojo, actualmente en un campo de concentración.* [...] *Y encontrándose mi marido fuera de casa por no haberse presentado todavía por estar, según creo, en un campo de concentración...*", un motiu recurrent en algunes signatàries dels expedients denegats. En algun expedient es pot confrontar la raó "oficial" per no concedir la targeta (*"No es cabeza de familia, pues no tiene acreditada la ausencia legal de su marido"*) i l'anotada a mà ("*No es cabeza de familia pues tiene el marido en la cárcel*"), tot i tenir un fill de 22 mesos.

El certificat de l'Ajuntament deia que, segons el padró, la dona que signava la petició vivia en l'adreça que hi figurava, amb la mare i una filla. Segons la propietària del pis, Mercedes Llapart i Surroca, "*la llamada actualmente Carmen de los Reyes [...] haciéndose pasar por inquilina, cosa completamente falsa é inexacta, por cuanto dicha inquilina aprovechó el periodo anarco-comunista y en septiembre del año 1936 se metió en el meritado piso sin orden ni consentimiento*". La sol·licitant havia negat tenir rellogats (motiu per refusar una petició), com afirmava la propietària. Davant la contradicció es va enviar un escrit al comissari d'investigació i vigilància, segons el qual, "*en la actualidad no tiene huéspedes ni realquilados, si bien los ha tenido en otras ocasiones. No*

trabaja viviendo del Auxilio Social y de la prostitución clandestina". Se li denegà per "*no tener el carácter de arrendataria*".

En un altre cas, qui sol·licitava l'exempció del lloguer era un sabater de pell o "*remendón*". Oficialment se li denegava perquè "*no tiene caracter de obrero parado pues ha trabajado siempre por cuenta propia como patrono*". I escrit amb llapis: "*¡Es que ya no se remiendan zapatos! Según tengo entendido se repartió ya suela a los remendones. Además, la solicitud y la declaración jurada están hechas por la hija sin mencionar si firma por orden o por no saber escribir el solicitante*". I en tinta, com si algú contestés el comentari anterior: "*No les gusta trabajar ¡jaja!*". Els expedients comptaven amb un foli imprès a dues cares on hi constava, a més de les dades que aportava la persona que signava la petició, el recorregut que aquesta anava fent. I també hi havia un espai per explicar el motiu de la denegació. En un expedient, algú havia escrit que a la sol·licitant no se li aprovava per ser "*obrera en paro forzoso habiéndose dedicado últimamente a trabajos propios de su sexo, los cuales no pueden considerarse profesión u oficio conocido*". El comentari, com en tantíssimes altres ocasions, era en una nota: "*No dice si es casada o viuda. Además eso de trabajos propios de su sexo dudo que sea oficio o profesión conocida dicho así de una manera general. Mejor sería por ej. sirvienta, lavandera, limpieza porqué una millonaria también hace cosas de su sexo ¡qué pícaros somos!*".

El "cas Franquet"

Els expedients denegats l'any 1940 es troben en la caixa 74. En la carpeta amb els expedient de l'1 al 100 hi ha una sol·licitud, amb la documentació corresponent, lliurada el 13 de febrer de 1940 i signada per José Hernández. El dia 19 el procurador Josep M. Planas de Farnes va presentar un escrit en nom de Dolors de Macià, vídua de Batlle, assistida pel seu cunyat Francesc de Batlle y Metje. Deia que s'havia assabentat "*que los consortes D. José Hernandez Noelle y Teresa Teixidor Colomer, que habitan provisionalmente en el piso 2º Puerta 1ª de la casa Nº 3 de la calle de la Acequia, pretenden usurpar la buena fe de esta Cámara de la Propiedad Urbana, pidiendo nuevamente se les autorice y les sea entregada otra tarjeta para poder burlarse del pago de los alquileres del piso que ocupa*". Segons es diu, el juny de 1939 ja van intentar tenir una targeta, sense aconseguir-ho. I diu l'escrit: "*El matrimonio de referencia no es el verdadero inquilino de dicho piso, por tener muebles y no haber renunciado aun su antecesor Rdo. Mosen José Mateu y Comas. Estos señores entraron durante el periodo rojo en dicho piso, sin orden ni consentimiento de la propietaria, aprovechando la situación anormal del tiempo por cuanto el Rdo. José Mateu, tuvo que abandonar dicho piso por ser extremadamente perseguido, por dicha circunstancia se encuentran actualmente viviendo en dicho piso. Además el supuesto inquilino Sr. José Hernandez, es Teniente de Infanteria pendiente actualmente de depuración y revisión de causa, el cual supone que no se encuentra en las condiciones de poderle conceder dicha tarjeta de exención de pago, pues todos sabemos que los que se encuentran en estos casos, están a medio sueldo, por tanto reciben ingresos. En virtud de todo lo expuesto, a V.E suplica: que teniendo por presentado este escrito y en méritos de los expuesto en el cuerpo del mismo, se sirva tomar nota y acordar le sea nuevamente denegada la petición y entrega de dicha tarjeta de exhención de pago de alquilares a favor de los supuestos inquilinos...*".

El motiu oficial pel qual li fou denegada la petició era que "*el solicitante es culpable de su cesantía en el empleo militar que tenia, puesto que fue consecuencia del expediente de depuración. Considerando que según el*

Decreto no pueden disfrutar de los beneficios los parados despedidos por falta de moralidad o por delito". Un motiu semblant al que s'esgrimeix en alguns altres expedients per no concedir la targeta d'exempció de lloguers: "*Fue despedido, segun certificado del Excmo. Ayuntamiento como sanción por su conducta durante el Glorioso Alzamiento Nacional, considerando indispensable no haber sido despedido por su culpa*".

El cas següent és paradigmàtic d'una manera de fer que es va donar arreu i que explica fins on poden arribar les persones en temps de guerra i revolució. El nom d'Antoni Franquet no és la primera vegada que surt en aquest treball. Antoni Franquet i Gussiñer, a banda de ser el propietari dels tallers on s'imprimien els butlletins de la Cambra, havia estat regidor durant la dictadura de Primo de Rivera, de 1924 a 1925 i de 1927 a 1930. A més, va ser membre de la Comissió Gestora del primer ajuntament franquista. Un seu fill (Antoni Franquet Alemany, el mateix que com a alferes de complement es va oferir a les autoritats militars el dia després de l'aixecament militar) va ser un dels alcaldes de la ciutat en les pitjors èpoques de la dictadura (1946-1957). En aquesta ocasió apareix a l'hora d'expedir un certificat a un extrebellador, en aquells moments aturat.

A Gaspar Rigau, de 61 anys, de Banyoles, que el 23 de juny de 1939 havia fet una petició, se li va denegar perquè l'informe del darrer patró no era favorable. Així, el motiu oficial de la denegació va ser perquè "*el informe de D. Antonio Franquet, patrono de la casa donde trabajaba el solicitante, este fue despedido por su pésima conducta, habiendo intervenido activamente durante el periodo rojo, es un indeseable...*". L'impressor, en el seu informe, havia escrit:
"*Gaspar Rigau Abril fué despedido de la casa por indeseable pues formó parte del Comité Rojo de Control de la misma, el que causó pérdidas incalculables a la misma durante la dominación marxista, estaba afiliado a la UGT. Las denuncias de este fatídico Comité, por ser yo afecto al Glorioso Movimiento, y mis hijos estar en la Zona Nacional, nos proporcionaron muchos sinsabores. Por la mala actuación en la Casa del Rigau me vi precisado a regresar a Gerona, desde Barcelona donde me encontraba rehuyendo la persecución de que era objeto, puesto que continuamente molestaba a mi esposa con sus infundadas reclamaciones, además es un sugeto completamente inútil para el trabajo, como así lo pueden atestiguar los demás dependientes que quedan después de la entrada del Glorioso ejército nacional*".

El 9 de maig anterior, el peticionari havia presentat una demanda davant del Jutjat de Primera Instància de Girona en la qual deia:
"*...desde hace 7 años trabajaba como empleado en la librería de Antonio Franquet Gusiñer* [...] *que fue despedido de la misma con fecha 5 de Marzo del actual. Que dicho despido no puede basarse en la desafección del Glorioso Movimiento Nacional del que subscribe ya que figuraba como socio del Centro Moral de esta desde 1920, que durante el periodo de dominación marxista tuvo alojados en su casa donde permanecieron escondidos hasta el advenimiento del Glorioso Ejército Nacional D. Agustín Planas Verdaguer Cura Párroco Arcipreste de la Bisbal y D. Juan Abras París, Beneficiado de la misma parroquia, cosa que prueba con el documento que acompaña. Que el referido despido tampoco puede justificarse por falta de medios materiales o económicos por parte del patrono ya que el declarante ha sido sustituido por otra persona y la situación económica de la casa es inmejorable. Que no se han abonado al infrascrito los meses de Enero y Febrero que trabajó en la referida casa ni indemnización alguna por el despido por lo que a V.S. suplica que de ser de justicia se digne ordenar les sean abonados al declarante*

L'alcalde de Girona, Antoni Franquet Alemany, el segon per la dreta, fill d'Antoni Franquet Gusiñé, el Dijous Sant de 1947, acompanyat d'altres autoritats

las mensualidades de Enero y Febrero, así como la indemnización que por el despido le corresponda o disponga la readmisión como empleado en la casa de referencia".

El 28 de setembre la Junta Provincial de Exenciones va veure el recurs del sol·licitant i va mantenir la decisió de no facilitar-li la targeta d'exempció. Tres dies abans la Cambra havia rebut un escrit de Magistratura del Treball en el qual comunicava, en l'assumpte de Gaspar Rigau contra la casa d'Antoni Franquet, que "*por Sentencia dictada en fecha Iº del corriente por esta Magistratura, se condena al patrono Sr. Franquet al pago de dos mensualidades dejadas de percibir que importan en total quinientas cincuenta pesetas, habiendo renunciado, ya en el acto de Juicio su pretensión de reingreso al trabajo*".

Segons un escrit de la mateixa Cambra a un requeriment del governador civil, "*la Junta Provincial antes de dictar su fallo, esperó a que fuera resuelta la cuestión planteada ante el Magistrado del Trabajo*, [...] *de la que resultó que en el acto del Juicio, el Sr. Rigau renuncio a reintegrarse al trabajo. Como el hecho de rechazar el trabajo que se ofrece implica la no concesión de tarjeta de exención, la Junta Provincial fundó en él su denegación*". En aquest ofici del governador, de 16 de novembre, aquest deia al president de la Cambra que "*han venido a visitarme las Sras. que detallo al dorso, para que vea la posibilidad de interceder a su favor en vista del próximo desahucio que se les ha instruido*". Una de les tres senyores era Antonia Rigau, segurament la filla del protagonista i que vivia en un altre pis, en la mateixa finca que el pare.

Per la seva banda, Antonio Franquet Alemany, segons explica Jordi Galí i Farrés, "en plena Guerra Civil va passar al bàndol nacional i s'allistà com a voluntari en l'exèrcit rebel". Ferit a la batalla de l'Ebre va retornar a Girona com a "*caballero mutilado*" i després d'afiliar-se a la Falange "començà a desenvolupar la seva carrera política dins l'entramat administratiu del règim: va ser delegat provincial d'excombatents, diputat gestor, secretari provincial de FET y de las JONS i sots-cap provincial del Movimiento, càrrec que compaginà amb l'alcaldia de Girona".

Moltes peticionàries que estaven a l'atur havien treballat a la Grober

A banda de la referència al cas, en aquell escrit de resposta al governador també li diuen que una altra de les senyores esmentades per ell, que vivia en el 22 del carrer Ginesta, se li havia denegat l'exempció de lloguer per no tenir el caràcter d'obrera en atur "*puesto que por su avanzada edad la Oficina de colocación obrera no puede admitir su inscripción*". Però, a més a més, es diu d'ella: "*Es inquilina de dicha casa pagando la cantidad de ptas. 25 mensuales. La expresada inquilina es viuda, teniendo como pensión de viudedad 45 pesetas mensuales. En la hora presente se encuentra sola teniendo dos hijos expatriados por haber pertenecido con el Gobierno rojo, habiendo sido el uno miliciano y el otro carabinero. Dicha mujer tiene una hija con la cual podría ir a vivir y teniendo la mayoría de horas cerrada la casa*".

En tenir el sol·licitant 64 anys, "*según el criterio sustentado por la Delegación del Trabajo no pueden ser inscritos en la Oficina de Colocación Obrera los mayores de 60 años, por cuyo motivo no pueden considerarse como obreros parados*". Tanmateix, en l'expedient hi ha un escrit del cap de l'oficina en què certificava que hi estava inscrit. En un altre cas, "*según se acredita se halla imposibilitado, el solicitante para trabajar y por lo tanto no tiene el carácter de obrero*". I encara un altre: la peticionària de l'ajut vivia amb tres filles de sis, quatre i un any i mig, i segons l'alcalde de Sarrià vivia "*en un estado de extrema pobreza*". Malgrat això se li va denegar ja que "*no tiene el carácter de cabeza de familia puesto que no acredita la ausencia legal de su marido*".

Era un matrimoni. Ell havia treballat a la companyia Fluido Eléctrico i ella, en un taller tèxtil de la Generali-

tat. El motiu oficial pel qual es denegava la petició era que "*el solicitante no acredita su carácter de parado o inscripción en el registro correspondiente*". En el certificat del darrer patró, el cap de la delegació a Girona de la cooperativa elèctrica escrivia que "*D. José Sanchis Soler ha dejado de trabajar en esta empresa desde el 4 de Febrero de 1939. Año de la Victoria*". En un full amb notes manuscrites signades per Reitg, una diu "*falta el certificado de inscripción como obrero parado*"; una altra diu que "*falta también la (certificación?) del propietario*"; i en una tercera, també signada per Reitg, es diu "*Además es muy significativo que el marido dejara de trabajar en Cooperativa de FE precisamente en '4 de Febrero de 1939' sería del comité rojo lo cual implicaria falta de moralidad*".

Una nota manuscrita adjunta a un expedient amb la documentació corresponent deia: "*Denegado en virtud del escrito de la portera de la casa. Además y confirmando este escrito la hoja del padrón municipal está a nombre de Isidoro Rodríguez Ariza de 53 años y estado casado que debe ser el padre fusilado. El recibo del propietario dice simplemente J. Rodriguez sin el 2º apellido*".

I un altre en el qual el sol·licitant va ser acomiadat "per culpa seva": Juan Brugat Casademont, de 53 anys, casat i amb una filla de 19, aturada (havia treballat en el taller de gèneres de punt de Rafaela Guich Carol). El Secretari accidental de l'Ajuntament de Girona deia el 20 de març que "*Juan Brugat Casademont ha desempeñado por tiempo superior a 15 años el empleo de Guardia Nocturno (Sereno) hallándose actualmente suspendido de empleo y sueldo por durante seis meses en virtud de expediente de depuración fallado por el Ayuntamiento Pleno en sesión del dia 2 de febrero p. pdo.*". El motiu per denegar-li la petició, segons la nota manuscrita, va ser "*que fue despedido como resultado del expediente de depuración por culpa suya*".

En l'època, era freqüent trobar militars, alguns amb la seva família, en habitatges gironins, com s'ha acreditat en un capítol anterior. Sembla ser que el de Josefa Roura Figueras era un d'aquests habitatges. Ella, que havia treballat a la fàbrica Grober, "*se encuentra actualmente parada y teniendo el marido detenido se halla sin recursos para satisfacer los gastos de alquiler y luz*". Tenia tres fills de tretze, onze i set anys. El propietari del pis, José Furtiá, el 10 de febrer de 1940 escrivia "*que Josefa Roura dice que no puede pagar el alquiler de la casa que habita por tener su esposo en la prisión*". El 4 de març, per la seva banda, deia que "*la llamada Josefa Roura vive tranquilamente sin pagar nada mensualidades contraídas con su esposo Pedro Anglada desde el mes de Setiembre transcurrido 1939 por ser preso en la cárcel. Ahora viene que dicha Roura realquila la casa que vive con un militar de graduación sargento con esposa y familia sin pedir permiso al propietario Furtiá*". El 23 de febrer se li havia denegat la targeta i el 29 de març va presentar un recurs. El 14 de maig següent la Junta Provincial va desestimar-lo "*por haberse presentado transcurrido el plazo legal*".

A una altra dona també se li va denegar per no ser cap de família, en una resolució comunicada el 22 de juny de 1940. Un expedient més entre centenars. Uns testimonis afirmaven que el marit era a França. Tres dies després presentava un recurs en el qual deia que "*debido a la desaparición o abandono de su marido*" s'havia de fer càrrec dels dos fills, un de setze anys, que treballava d'aprenent de mecànic amb un jornal de 2,25 pessetes i un de 8 anys, per la qual cosa la mare "*resta como cabeza de familia*". Mentrestant, estava en tràmit en el jutjat municipal el desnonament. El 31 d'agost la Cambra oficiava al cap de la Comissaria d'Investigació i Vigilància de Girona que "*acordó pedir informe a Vd. sobre la conducta político-social y moral del marido de la solicitante*". El 23 d'agost, Jacinto Sales, cap de la comissaria, contestava dient que el marit "*es persona considerada de indeseable conducta moral y político-social, habiendo sido siempre elemento de izquierdas. Al iniciarse el Alzamiento Nacional, se hizo miliciano voluntario, viendosele con armas por las calles, manifestándose en tonos ofensivos para la Causa Nacional y sus Jerarquías. Estuvo en el frente rojo, huyendo a Francia ante el avance del Ejército Nacional, ignorándose su actual paradero*". El 30 d'agost La Junta Provincial de Exenciones de la Vivienda desestimava el recurs.

Controvèrsia entre capellans, per una llogatera

Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la Provincia de Gerona

TARJETA DE CONCESIÓN DE BENEFICIOS OTORGADOS POR EL DECRETO NÚM. 264 DE PRIMERO DE MAYO DE 1937

Targeta acreditativa de l'exempció de pagar lloguer

El 5 de març la propietària, Paquita Bernades, havia declarat que la sol·licitant vivia en aquell pis de la seva propietat i que pagava trenta pessetes mensuals a l'avançada. El 30 d'abril enviava una carta a la Cambra en la qual deia:"*Hago constar que D. Leandro Barba inquilino del 3r piso de la mencionada casa tuvo que huir a Francia por su actuación en el periodo rojo, como patrullero con armas habiendo dejado el oficio para ingresar voluntario en el ejército rojo, donde actuo haciendo presiones y amenazas con la gente derechista, incluso a mi me amenazó con hacerme reformar el piso que habitaba y que desde entonces ya no quiso pagarme ya que según sus teorias el piso era de su pertenencia. Una vez libres de su presencia en ésta por su huida a Francia han quedado residiendo en el mencionado piso su mujer Pascuala con su hijo trabajando ambos y en cambio tampoco quieren pagar. Esta Sra. también tuvo una actuación muy destacada, no faltando en ningún mitin ni entierro de camaradas rojos de manera que es de tan mala calaña como su marido. Esta familia es la que reside en el 3º piso de dicha casa sin pagar. Agradeceré a la Cámara de la Propiedad tome buena nota de estas indicaciones y obre en consecuencia; pues considero que no es lógico que yo tenga que aguantar más tiempo en mi casa, una familia que tanto se han distinguido contra el régimen y que tanto me perjudican pues ya pasan más de tres años sin pagar*".

L'obtenció per part dels llogaters de la targeta que els eximia de pagar el lloguer podia perjudicar els propietaris. En cas d'impagament, si aquests instaven un judici de desnonament, aquella targeta paralitzava tot el procés, es trobés en la fase que es trobés. Aquest, a banda d'altres consideracions sociopolítiques i morals, era un dels motius pels quals alguns propietaris s'oposaven a què fos concedida. Un altre era que, en temps d'escassetat, també d'escassetat d'habitatge, la possibilitat d'obtenir un nou llogater que complís amb el compromís de pagar el preu estipulat era molt llaminer. Francisca Ribas Prats, era propietària i escrivia:
"*Me he visto obligada a interponer ante el Juzgado Municipal de Blanes demanda de deshaucio por falta de pago contra Emilio Busquets Cals, habitante en una casa de mi propiedad sita en la carretera de Lloret de esta villa de Blanes, y por haber alegado el demandado que no pagaba por cuanto no podia, el Juzgado ha suspendido por quince días el juicio para que el demandado se proveyera de la tarjeta de exención de pago de alquileres, tarjeta que segun tengo entendido ha ya solicitado de esa Cámara. A dicha petición y por si V.E. quiere tenerlo en cuenta debo exponer lo siguiente: 1º. La casa de referencia le fue entregada por los dirigentes marxistas durante el dominio rojo, sin mi consentimiento. 2º. No ha pagado nunca el alquiler. 3º. Tiene dos hijas casadas y que residen en esta localidad, con las cuales podria vivir, ya que todas ingresan jornal fijo cada dia. 4º No creo que haya tenido trabajo fijo nunca, ya que lo que le interesa es vivir a expensas del que fuere. 5º La tarjeta no la pedido nunca a pesar de llevar todo el tiempo sin pagar, y solo lo ha intentado cuando le he interpuesto el deshaucio. Pongo en conocimiento de V.E. las aludidas razones, por si ellas fueran motivo bastante para serle denegada la tarjeta de exención de pago de alquileres*".

Les històries que es van desgranant en aquests expedients revelen un important estat de misèria, i no només econòmica. Són l'exponent d'un país depauperat on, en la lluita per la supervivència, afloren drames i tragèdies que han marcat la manera de ser de moltes persones. Poder pagar o no el lloguer de l'habitatge es va convertir, s'ha convertit, en el cavall de batalla d'una societat que

encara ara lluita per sobreviure. Aquells drames passats es reflecteixen en els drames que suren, diàriament, en qualsevol mitjà de comunicació.

La sol·licitud, Marcel·lí Capdevila Verdaguer la va presentar el 20 de juny de 1940. Se li va denegar perquè "*tiene el caràcter de patrono y no el de obrero*". En data del 18 de juny, la propietària del pis (Concha Vim Natό) s'havia dirigit a la Cambra mitjançant el procurador Josep M. Planas de Farnés. I aquest procurador va fer servir la mateixa expressió que havia utilitzat en un cas semblant. Així, tot qualificant el llogater d'"industrial pintor", escrivia:
"*Pretende usurpar la buena fé de esta Cámara de la Propiedad Urbana, pidiéndole que se le autorice y entregue una tarjeta de exhención de pago, al solo fin de poderse burlar del pago de los alquileres del piso que ocupa, por habérselo aconsejado su Abogado y compañero de Carcel por durante el tiempo Nacional D. Alvaro Romaguera. Dicho inquilino [...] alquiló el piso que ocupa, en 1º de Octubre de 1933, habitado desde aquella fecha junto con él, su esposa y una sobrina unicamente; su oficio es Industrial Pintor, actualmente no tiene operarios por su cuenta, por haber sido encerrado 7 ó 8 meses en la CARCEL por su actuación marxista en el periodo rojo, motivo por el cual, ha perdido casi toda su clientela en esta Ciudad, no queriendo en manera alguna emplearse como simple empleado, por no pretender rebajarse delante de sus compañeros Industriales de su ramo, (según propia manifestación del mismo), no obstante, son muchos los trabajos que acepta y realiza por cuenta propia, en los vecinos pueblos de este alrededor, incluso decía que en el pueblo de La Escala podria emprender grandes obras y ofrecimientos. Durante el tiempo de dominación roja, se empleó en el HOSPICIO PROVINCIAL y fue colocado como Lacayo de dicho Centro docente, acompañando los niños recluidos á paseos y vigilándolos, pero eran tan buenas las doctrinas y enseñanzas anarco-comunistas que pretendía inculcarles, que al entrar las Gloriosas Tropas Nacionales no pudieron menos que encerrarle en la cárcel 7 ó 8 meses, como premio y recompensa de su cometido. Su esposa percibe un buen sueldo como jornalera alpargatera en un taller Industrial en esta Ciudad (si mal no recuerdo es la casa Abellí) y su sobrina de unos 17 años aproximadamente, también está empleada fija en una casa, percibiendo un buen jornal; y él además de realizar los trabajos de pintor y decorador que se le presentan, se dedica diariamente a llevar 12 ó 15 cestas de comida, tabaco, etc. á los presos de la cárcel, no bajando su remuneración de 8 á 10 pesetas diarias (según manifestación propia de él mismo). Estos son los verdaderos datos que poseo de dicho inquilino [...], que no quiere la exponente, pasen desapercibidos de la muy digna Junta de esta Cámara de la Propiedad Urbana...*".

Per tot això, el representant de la propietària demanava que "*se sirva tomar nota y acordar le sea denegada la petición de entrega de la tarjeta de exhención de pago de alquileres al arrendatario* [...] *por no ser dicho inquilino merecedor de tal pretensión y apartarse por completo de las normas y requisitos indispensables que la Ley exige para estos casos, y así de esta forma no podrá burlarse de la Justicia y buena intención de nuestro invicto Caudillo*".

En una nota manuscrita hi ha escrit: "*Darse vista del escrito presentado por la propietaria para que diga si son ciertos los cargos que se le formulan o que alegue lo que le convenga*". I en una anotació posterior, "*dijo era verdad todo lo que dice el Procurador*". En la comunicació de la resolució, de 24 de juliol, no hi figura cap motiu.

Davant d'aquella decisió, el llogater va presentar un recurs a la Junta Provincial. Argumentava que se li denegava el benefici:"*Basándose en que el suscrito tiene carácter de patrono. En efecto, con anterioridad al inicio del Glorioso Alzamiento Nacional y después de rudos años de trabajo, pudo instalar el exponente una modesta industria de pintor a su cargo, y en tal época no tuvo ocasión la propietaria de quejarse por impago del alquiler convenido, pero "colectivizado" el taller por los revolucionarios y apoderados con insania y odio (por mis tendencias católicas y derechistas) de mis modestos bártulos y enseres, he quedado con posterioridad a la liberación en la mayor penuria, que trato de remediar mediante la petición que tengo pendiente de resolución para volver a prestar Servicios a la Corporación Municipal de la que fuí despedido por el primer Ayuntamiento de la república, debido al propio motivo antes mencionado de no hallarme conforme con sus ideas. Por tanto, hoy me hallo en peor condición que un obrero y forzosa y fatalmente he dejado de ser patrono, hallándome*

debidamente inscrito en la Oficina Local de Colocación y encontrándome dispuesto a aceptar cualquier trabajo que se me encomiende...".

Malgrat aquestes al·legacions, la Junta Provincial va desestimar el recurs el següent 30 d'agost.

En un altre cas, l'expedient del corresponent peticionari de la targeta que, amb successives pròrrogues, li hagués permès no haver de pagar lloguer durant sis mesos, hi consta un escrit de l'administrador de la Casa de Beneficència de la Diputació. Segons l'escrit, el sol·licitant "*prestó servicio de mozo en el Manicomio provincial de Salt durante unos ocho años; fué despedido el 29 de febrero del corriente año* [1940] *por sus actividades contrarias al Glorioso Movimiento Nacional durante el dominio rojo y no percibe pensión alguna de esta Corporación*".

Fins a 1947 la Cambra de la Propietat de Girona, i en darrer terme la Junta Provincial d'Exempcions, va concedir alguna targeta que equivalia a no pagar el lloguer. En l'estadística hi figura que se'n van concedir 440. Una va ser la de Caritat Sabater. Va presentar els papers corresponents per iniciar l'expedient l'11 de juliol de 1940. S'hi adjuntava una instància, la declaració jurada conforme vivia sense rellogats i amb pocs ingressos, el certificat del director de l'oficina de col·locació acreditant que hi estava inscrita, un escrit de la superiora del col·legi de les M. M. Escolàpies, el certificat del secretari de l'Ajuntament conforme el jornal mitjà d'un bracer a la ciutat era de vuit pessetes i un escrit amb la compareixença davant de l'alcalde de dues veïnes de Girona que deien conèixer-la. I, entre la documentació presentada, també hi ha un escrit de la propietària del pis declarant que la sol·licitant viu efectivament en l'immoble indicat i que és de la seva propietat. Aquest escrit porta la data del 16 de juliol. I diu:

"*Carmen Jordá Garcia, propietaria, pro-indiviso, de la casa nº 3 de la calle Subida de la Catedral en esta Ciudad y en partes iguales con el Reverendo Don Martirian Oliveras y Esponellá Pbro. y administrador de la misma: Certifico y declaro: 1º. Que desde el primero de Agosto de 1939, Dª Caridad Sabater y Vidal, sola y soltera, de 43 años de edad, natural de Las Planas, nos tiene alquilado los bajos de dicha casa para vivienda por el precio de treinta pesetas mensuales, convenido y firmado en el contrato de arrendamiento. 2º Que dicha señora antes del 18 de Julio de 1936, fecha del Glorioso Alzamiento, no residía en Gerona, sino que vino durante la revolución y tenia el empleo de Aya en un Colegio de los rojos, con un duro diario y después de la Liberación obtuvo igual cargo en el Colegio de las RR. MM. Escolapias donde continúa. 3º No quiere trabajo, pues se le ofreció hacer la limpieza en un despacho y lo rehusó. No quiere servir, pues el dia 6 del corriente, no quiso ir de sirvienta con un señor Sacerdote. No quiere vivir realquilada, ni en el convento con las monjas donde estuvo algun tiempo sin dejar el piso, por tener ya intención de volver a él como lo ejecutó; ni quiere vivir con su familia. No quiere pagar, pues al ver su demora en el pago, le busqué medios para obtener semanal o mensualidad y lo rehusó rotundamente todo y finalmente, no quiere dejar el piso, porque dice que si con el expediente que le aconsejaron y tiene ya presentado, lograra eludir o burlar el pago de piso, luz y agua y contando como cuenta ya con el Auxilio Social, las Conferencias de San Vicente, lo de las monjas y lo que se hace en coser y repasar ropa en casa y a domicilio, no tiene necesidad de trabajar a los 43 años de su edad y en buen estado de salud y con piso lindo, franco e independiente. También declaro, que tiene una hermana casada con el Sr. Piferrer, empleado en el Ayuntamiento de esta Ciudad. El Jefe de la Estación de Las Planas en el ferrocarril de Gerona a Olot, es hermano suyo, casado y sin familia. Y para que conste y a petición de la interesada, libro el presente certificado, en Gerona a diez y seis de julio de mil novecientos cuarenta*".

La Pia Almoina de Girona havia acollit un col·legi de les Reverendes Escolàpies i, també, alguns pisos els amos dels quals els havien posat a lloguer

El 22 de juliol l'altre copropietari, el prevere Martirià Oliveras, va adreçar sengles cartes a Josep M. Reigt, Àlvar Bellsolà i Martí Regàs, tots tres membres de la Comissió de la Cambra, per a l'aplicació del Decret 264, de 1r de maig de 1937. Pràcticament, les tres cartes diuen el mateix:
"*Muy Sr. Mio; despues de saludarle, le suplico se fije en el expediente que Dª Caridad Sabater Vidal, joven, soltera de 43 años de edad, tiene presentado, pues debe cuatro meses y ha rehusado trabajo ofrecido y con la capa de religiosa vive de las derechas como vivió de las izquierdas enchufada con los rojos separatistas. Me engañó con su melosa flema y ahora se atreve con la Cámara. Es una vividora, holgazana, atrevida, falsa y engañadora. En el expediente vera mi defensa. La pretensión debe ser denegada por no estar comprendida en la ley social-cristiana de Franco, que no es un semillero de vagos y holgazanes, como quieren convertirla cierta clase de gente. Dándole las gracias de haberme escuchado, de V. se ofrece para cuanto pueda serle útil, su atento y...*".

Aquestes cartes van fer efecte perquè el ple de la Cambra celebrat dos dies després va denegar l'exempció com a conseqüència que "*según los propietarios rehusó trabajo que se le ofreció y por lo tanto está parada por su voluntad*". L'acord se li notificà el 31 de juliol. Només cinc dies després l'afectada va enviar un escrit, en el qual declarava:
"*No tiene trabajo fijo, que le permita un ingreso constante semanal o mensualmente; que trabaja de vez en cuando, porqué aprovecha todas las ocasiones que se le presentan; pero que con ello no gana lo suficiente para cubrir sus más perentorias necesidades; que el propietario de la casa que habita, Rdo. Martirian Oliveras, le ha ofrecido un trabajo fijo, que consiste en hacer de sirvienta en una casa fuera de Gerona; pero que después de las debidas investigaciones ha podido comprobar que no es trabajo acomodado a su salud y a sus fuerzas; que hace mucho tiempo busca trabajo y lo aceptará, cualquiera que éste sea, con tal que sea compatible con su salud y sus fuerzas; y por último, que a consecuencia de lo expuesto no puede por ahora pagar el alquilar del piso que habita...*"

El 19 d'agost envià una altra carta manuscrita en la qual deia, entre altres coses, que "*la solicitante no puede conformarse con la razón alegada por dicha Cámara Oficial de la Propiedad Urbana, a saber: «Que rehusó trabajo que se le ofreció y por lo tanto está parada por su voluntad». Pues la solicitante no podia aceptar un trabajo que no era proporcionado a su débil complexión y a su delicada salud; ya que a más de tener que hacer de sirvienta en una casa en donde había mucho trabajo, tenia que cuidar a una enferma de la misma*". Aquesta carta anava acompanyada, en el mateix foli, d'una altra:
"*Los abajo firmados vecinos de Gerona declaran que conocen perfectamente a Caridad Sabater Vidal y consideran completamente exactos todos los extremos que ella alega en la presente declaración ya que les consta positivamente que desde mucho tiempo, busca trabajo; que tiene la continua obsesión de encontrar dinero para pagar el piso que habita; que es de carácter tímido y se siente continuamente molestada por las repetides indicaciones de los propietarios de la casa que habita para que se marche; que tiene realmente una complexión débil y que muchas veces los firmantes han tenido que ayudarle y auxiliarle, con dinero para lo más indispensable*".

Signaven la carta Francisco Franch, canonge de la Catedral, i José Trias, beneficiari de la Catedral.

Amb el seu escrit, el que feia Caritat Sabater era recórrer a una instància més alta: la Junta Provincial per a l'exempció de lloguers, de la qual formaven part, a més a més de tres membres de la Cambra, l'advocat Fernando Jaire, per part de la delegació del Treball, com a vocal, i l'advocat Francisco de P. Catalan, que era el delegat de Treball, com a president. A aquests dos envià una carta el prevere Martirià Oliveras. La sol·licitant també n'envià una al president de la Junta. I en el revers del foli, n'hi escriuen una altra els mateixos Francisco Franch i José Trias. Finalment, va tenir èxit perquè es va veure eximida de pagar el lloguer dels mesos d'agost, setembre i octubre de 1940.

També se li va concedir a Caterina Fluxá, de 33 anys i dos fills. Segons l'informe de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS, d'Olot, "*es persona de buenos antecedentes y conducta, afecta al Glorioso Movimiento Nacional. Su esposo D. José Alvarez Mendez, Cabo de la*

Guardia Civil, fué vilmente asesinado por los rojos en Argelaguer, al intentar pasarse a Francia para incorporarse a la España Nacional, en 17 de Febrero de 1937".

El mateix resultat positiu va obtenir Teresa Badia, de 32 anys i tres fills de set, sis i quatre anys. En la seva sol·licitud exposava "*que encontrándose viuda por ser su marido vilmente asesinado por los rojos, el cual trabajaba de contable en la casa Torres Doménech de San Julián de Ramis y encontrándose en paro forzoso*". Segons Jacinto Sales, cap de la Comissaria d'Investigació i Vigilància, "*carece de medios de vida, por haber sido asesinado su esposo por la horda roja, viviendo de la obra benéfica de 'Auxilio Social' y de algunas limosnas que le hacen los Componentes de la 'Hermandad de Ex-Cautivos'*". Aquí, com en tantes altres coses en aquells anys de postguerra, tot depenia del bàndol del caigut.

Motius al·legats en les sol·licituds denegades en el període 1940-1942

Font: AHG. Fons Cambra Propietat Urbana. Capses 68-76
Elaboració pròpia

1940

Motiu	Nombre	Home	Dona
Per edat avançada[1]	12	4	8
Per no ser cap de família. Per absència del marit[2]	5		5
Per cessar de la feina voluntàriament[3]	15	2	13
Per no acreditar el caràcter d'obrer aturat	11	11	
Per no acreditar el caràcter d'obrera parada	14		14
Per tenir la finca el caràcter de rústica[4]	2		2
Per ingressos familiars superiors al jornal mitjà del municipi	5	3	2
Per no tenir el caràcter d'obrera parada	8		8
Per no acreditar el caràcter d'obrer	2	2	
Per no acreditar el caràcter d'obrera	7		7
Per no anar el contracte de lloguer al seu nom	5		5
Per no constar a l'oficina de col·locació i ser rellogada	1		1
Per un lloguer superior a l'import establert en el ban	4	2	2
Per falta de documents[5]	53	28	25
Per ser patró i no obrer	3	3	
Per acomiadament de la feina per culpa seva	2	1	1
Per no pagar el lloguer	1	1	
Per no acreditar ser llogater i per ocupació[6]	1	1	
Per no ser cap de família	7		7
Per refusar una feina[7]	1		1
Per falta de salut	1		1
Per no acreditar caràcter de llogater/a	4	1	3
Per no aportar el certificat del darrer patró	1	1	
Per deixar la feina per malaltia[8]	10	2	8
Per haver obtingut ja abans la targeta durant tres mesos[9]	17	7	10
Per no acreditar que el marit fos obrer[10]	1		1
Per ban militar[11]	1	1	
Per la persistència de les causes[12]	2		2
TOTAL	**196**	**70**	**126**

1) Por no hallarse inscrita en las Oficinas de Colocación Obrera, debido a su avanzada edad.
2) Por no ser cabeza de familia, puesto que no acredita la ausencia legal de su marido.
3) Por haber cesado voltariamente del trabajo que antes tenia.
4) Porque la finca a que se refiere la solicitante tiene carácter de finca rústica.
5) Por no haber aportado durante el plazo legal los documentos que faltaban a su expediente.
6) Por no acreditar su carácter de inquilina puesto que entró en la casa durante el periodo rojo.
7) Por haber rehusado trabajo que se le había ofrecido por parte de los propietarios.
8) Por no acreditar su condición de obrera en paro forzoso, puesto que no trabaja por falta de salud.
9) Por haber disfrutado ya por el plazo de tres meses los beneficios que le conceden el Decreto nº 264.
10) Por no haber acreditado la condición de obrero anterior del marido, y de los informes de la Policia era empleado de la Diputación, cesando por su culpa.
11) Por no ser empleado ni obrero parado por falta de trabajo sino comprendido en el Bando de la Autoridad Militar de 28 de Enero de 1939.
12) Por persistir las mismas causas que motivaron la negación del expediente promovido en Julio último por la solicitante habiéndole sido confirmada la negación por la Junta Provincial.

Pobles de procedència de les sol·licituds: Girona (71), Palamós (64), Salt (4), Figueres (2), Sarrià de Ter (2) i (1) Pals, Celrà, Sant Joan de Palamós, Santa Eugènia de Ter, Banyoles, Palafrugell, Campdevànol i Bordils.

1941

Motiu	Nombre	Home	Dona
Per edat avançada[1]	3	2	1
Per no ser cap de família. Per absència del marit[2]	1		1
Per no acreditar el caràcter d'obrer aturat	4	4	
Per ingressos familiars superiors al jornal mitjà del municipi	1	1	
Per no acreditar el caràcter d'obrera	5		5
Per falta de documents[3]	30	11	19
Per no ser cap de família	3		3
Per no haver passat un any des del venciment de la darrera targeta[4]	2		2
TOTAL	**49**	**18**	**31**

1) Por no hallarse inscrita en las Oficinas de Colocación Obrera, debido a su avanzada edad.
2) Por no ser cabeza de familia, puesto que no acredita la ausencia legal de su marido.
3) Por no haber aportado durante el plazo legal los documentos que faltaban a su expediente.
4) Porqué la solicitante no le ha transcurrido el plazo de un año desde la fecha en que cesó la validez de la última tarjeta que disfrutó por más de 6 meses.

Pobles de procedència de les sol·licituds: Girona (16), Palamós (9), Olot (8), Sant Feliu de Guíxols (5), Salt (4) i (1) Campdevànol, Figueres, Castelló d'Empúries, Amer i Tossa de Mar.

1942

Motiu	Nombre	Home	Dona
Per falta de documents[1]	11	4	7
Per no ser cap de família	1		1
TOTAL	**12**	**4**	**8**

1) Por no haber aportado durante el plazo legal los documentos que faltaban a su expediente.

Pobles de procedència de les sol·licituds: Girona (5), Banyoles (3), Ripoll (2) i (1) Cadaqués i Figueres.

L'"altre" Fargnoli

Era el número 151 de 1939. A dalt de tot, escrit en llapis hi diu "*por no ser obrero parado*" i, més a la dreta, just a l'angle superior, "*no*". També hi ha el nom dels mesos d'"*Agosto, Sep, Oc, 1939*" i un segell de la Cambra. A la contraportada, a la part superior i també en llapis, s'hi llegeix "*Oficiar delegacion trabajo sobre su condicion de obrero parado*". En obrir l'expedient, com en tots els casos, hom es troba amb l'imprès, en format d'informe, on figuren les dades del sol·licitant. En aquest cas, la diligència era que amb aquella data (juliol de 1939) havia estat presentat a la Secretaria de la Cambra per Adolfo Fragnoli [sic], veí de Girona, un escrit acompanyat de diversos documents sol·licitant que se li expedís una targeta d'exempció. El secretari, Manuel Roqueta, decretava que l'expedient passés a la comissió corresponent.

Més avall, on l'imprès diu "Informe", assenyala que aquesta comissió havia examinat l'expedient promogut per Adolfo Fragnoli i resultava que, segons es dedueix de l'escrit i documents presentats, era solter, de 48 anys, de professió decorador, domiciliat a la casa número 12, pis primer del carrer Portal Nou de Girona, propietat d'Hermenegilda Garcia, que no reunia ingressos superiors al jornal mitjà d'aquesta ciutat, que vivia amb la seva mare de 84 anys d'edat, sense tenir rellogats, amb un lloguer mensual de 25 pessetes i que estava inscrit en l'oficina de col·locació obrera com a obrer aturat. També davant el fet que "*segun manifiesta no tiene caracter de obrero parado pues ha trabajado siempre por cuenta propia como patrono*", i considerant "*indispensable el caracter de obrero empleado para poder obtener los beneficios del Decreto*", en resulta que "*cumplidos los trámites legales. Esta Comisión informa: Que no procede conceder a D. Adolfo Fargnoli* [ara sí ben escrit] *la tarjeta de exención que solicita*". Després, la data, el preceptiu "*Año de la Victoria*" i la signatura dels membres de la Comissió: Josep M. Reitg, Martí Regàs, Martí Birulés i Manuel Roqueta.

La primera constatació, en mirar l'expedient, és que alguns tràmits es van repetir, atesa la duplicitat, en dates diferents, d'alguns documents. La sol·licitud de Fargnoli era del 13 de juny i, escrita en paper de carta ratllat, l'encapçalava una cita, requadrada en vermell, atribuïda a Franco: "[...] *y ¿cómo puede haber hogar, cómo puede haber familia y cómo puede haber alegria, si no gana bastante el trabajador, si no tiene consuelo el que sufre?*". En l'escrit afirmava que vivia al carrer Mora, 12, segon pis, "*de estado viudo, juntamente con mi viejita madre de 84 años tambien viuda y siendo mi profesion, arte decorativo*". I explicava que "*habiendo tenido hasta el presente profesion conocida, por haber estado trabajando por cuenta propia, se encuentra desde la destruccion del taller por causa de bombardeo, en paro y dificultades de producción*", motiu pel qual creia tenir dret als beneficis que atorgava el Decret 264. Fargnoli, a més de la signatura, hi fa una rúbrica.

Les persones peticionàries d'aquest ajut havien de presentar una declaració jurada conforme no tenien ingressos superiors al del jornal mitjà del bracer de la població (establert a Girona en 7,5 pessetes) ni rellogats. Allà Fargnoli hi deia que "*como cabeza de familia por haber fallecido su Señor padre debe pagar el alquiler en nombre del mismo*". Tanmateix, el que més destaca d'aquest full és una altra cita, també atribuïda a Francisco Franco i també emmarcada en vermell a l'angle superior dret: "*Tenemos que levantar y reconstruir España y hacer efectiva nuestra revolucion nacional, mejorando las condiciones de vida de nuestras clases medias. Yo tengo fe completa en esa obra, aunque reconozco las dificultades de la empresa*".

Una altra constatació que es presenta en l'expedient són les diferents maneres d'escriure el primer o el segon cognom, com ho demostra Narciso Martí y Trayter, procurador administrador d'Hermenegilda García, en expedir el certificat corresponent "*para acreditar que D. Adolfo Fracgnoli ocupa en concepto de inquilino el piso 1º de la casa nº 12 de la calle Portal Nou de esta Ciudad, propiedad de mi citada representada, mediante el precio de alquiler á razon de veinte y cinco pesetas mensuales*". El signava el 6 de juliol. Per la seva banda, Tadeo Morales Agacino, inspector provincial de Migració, com a cap encarregat dels Serveis de Col·locació Obrera, certificava que Adolfo Fargnoli Janneta estava inscrit com a aturat, resident al carrer Mora, 12, segon. En aquest cas, el que escrivia malament era el segon dels cognoms. El mateix error havia comès un mes i mig abans José Torrent Carré, secretari de l'Ajuntament de Girona, en expedir el certificat d'empadronament, en el carrer Mora, número 12.

La decisió negativa de la Cambra li va ser notificada l'11 d'agost. Només tres dies després, Adolfo Fargnoli Iannetta (com escriu ell mateix) presentava un recurs. No consta cap resposta a aquest recurs però sí, curiosament, alguns documents que haurien tornat a acompanyar una nova sol·licitud. D'una banda, Antonio del Barrio, cap interí de l'Oficina Local de Col·locació, certificava que figurava inscrit com a aturat amb el número 457 Adolfo Fragnoli. I, de l'altra, el mateix secretari municipal certificava l'empadronament d'Adolfo Fargnoli, aquesta vegada amb el segon cognom escrit Yannette, i de 43 anys en lloc de 48. Qui sí escrigué correctament el nom i cognom va ser Narciso Martí y Trayter, l'administrador de la propietària. En el nou certificat, però, el que destacava era el contingut de l'escrit:
"*El inquilino D. Adolfo Fargnoli ocupa el piso 2º y otro local anexo de la casa nº 12 de la escalera den Mora, de esta Ciudad, mediante el precio de alquiler á razón de treinta y cinco pesetas mensuales pagaderas por anticipado el dia Iº de cada mes. A los efectos procedentes hago constar: Que D. Adolfo Fargnoli no ha pagado ningún mes de alquiler desde la entrada de las tropas Nacionales, y no paga por tenerlo por costumbre. Que por los informes adquiridos el artista Fargnoli núnca ha tenido ni tiene el caracter de obrero, el cual cuenta con taller propio ejerciendo profesión. Viaja con frecuencia y gasta y no se ha sentido obrero hasta que ha sido presentada la oportuna demanda de desahucio por falta de pago. I para que conste á petición del interesado, libro la presente en Gerona á 19 de Enero de 1940*".

Finalment, Adolf Fargnoli va aconseguir que se li condonessin els mesos d'agost, setembre i octubre de 1940, un any després de la primera sol·licitud, segons expressen els rebuts mensuals corresponents, que s'adjuntaren.

Un artista desconegut

Amb motiu d'una exposició celebrada a les sales municipals de la Rambla de Girona, que tancava un cicle anual sobre el noucentisme, dedicada als germans Fargnoli, el periodista Narcís-Jordi Aragó escrivia: "Pocs artistes van rebre com Adolf Fargnoli l'elogi unànime dels primers escriptors del seu temps: Ruyra, Rusiñol, Gaziel, Salvat-Papasseit, Estelrich, Víctor Català, Palol... [...] Malgrat tan bons auguris, Adolf Fargnoli és avui el noucentista gironí mes oblidat, afavorit per una fama tan alta com efímera".

De pare originari de la italiana regió de Caserta, l'ebenista i orfebre Adolf Fargnoli havia nascut a la Bisbal d'Empordà el 7 d'octubre de 1890 i va morir a Barcelona el 1951. Casat a Bescanó el 1924 amb Anna Oliver, aquesta morí dos mesos després de donar a llum el seu fill Tomàs, el 1927. L'estudiós de la cultura Pep Vila, en un article reivindicatiu de la seva obra i de la seva figura basat en el fons documental de l'artista a l'Arxiu Històric de Girona, diu que el treball "es basa en l'avaluació i reivindicació dels papers que ens descobreixen un artesà sensible, clau en la història del noucentisme gironí".

Vila enumera alguns dels personatges amb qui l'artesà va mantenir correspondència: Antoni Vila Arrufat, Salvador Dalí, Rafael Masó, Salvador Albert, Josep Puig Pujades, Joan Salvat-Papasseit, Agustí Calvet "Gaziel", Miquel de Palol o Joaquim Ruyra. Fargnoli havia fet nombroses exposicions tant a Catalunya com a Madrid o Buenos Aires. Amb relació a una d'elles, la primera, el 1918, celebrada a les Galeries Laitanes de Barcelona, Salvat-Papasseit s'hi referia com "un dels més sans i nobles artesans d'aquesta sana i noble Catalunya".

Se'l va conèixer com en "Fargnoli de les arquetes" per les moltes que va fer per a joieria, a les quals posava noms poètics. També realitzà altres peces de fusta noble i treballada, així com algunes obres amb els terrissaires de can Marcó de Quart. A banda del taller la propietària del qual certificava haver-li llogat al carrer d'en Mora, destruït pels bombardejos alemanys i italians, sembla que n'havia tingut un altre al carrer de la Força, també de Girona.

PROPIE

6

Voluntat de servei

Les primeres delegacions:
en una muntanya russa

Petjades per a un futur

6

Les primeres delegacions: en una muntanya russa

En la reunió de la Junta de Govern del 10 de novembre de 1921 hi havia pocs temes a tractar. D'una banda, es va informar de la invitació que l'Alcaldia havia fet per a la funció civicoreligiosa celebrada el dia 5 anterior. De l'altra, es va passar llista dels quinze serveis prestats al socis i, a més, es va informar que "*se han dirigido dos juicios de desahucio interpuestos por otros tantos propietarios que han sido fallados a favor de los actores. La Junta quedo enterada con satisfacción*". I encara hi havia una tercera qüestió:

"*Seguidamente se dio lectura a la comunicación de la Asociación de Propietarios de Palafrugell interesando de la Cámara que eleve al ministerio de Fomento la solicitud de dicha Asociación para transformarse en Cámara Oficial de la Propiedad Urbana y que ademas informe esta Cámara la expresada pretensión recomendandola y apoyandola ante la Superioridad. Se acordo pasar la solicitud a la Comisión de Legislación para que dictamine*".

Va ser en el ple de 29 de novembre de 1921. Es va informar que el Ministeri de Foment havia aprovat la liquidació de comptes corresponent a l'exercici 1920-21; que s'havien rebut circulars de les cambres de Santander, Saragossa i Osca demanant còpia del contracte d'inquilinat i del Reglament intern, i també es va donar part que, en aquell mes de novembre, s'havien prestat disset serveis. A més a més, es va llegir una comunicació de la Junta de Dames de la Creu Roja sol·licitant que la Cambra contribuís a la subscripció per a "*adquirir colchonetas con destino á los soldados del ejercito de Africa*". Es va acordar aportar 300 pessetes per a vint matalassos. I, a continuació, "*dióse lectura al dictamen de la Comisión de Legislación sobre solicitud de la Asociación de Propietarios de Palafrugell al Ministerio de Fomento para que se conceda a dicha entidad el derecho de constituirse en Cámara Oficial de la Propiedad Urbana cuyo dictamen propone: Primero, que se eleve al Ministerio de Fomento la instancia de la Asociación de Propietarios de Palafrugell, con los documentos acompañados. Segundo, que se acompañe a dicha solicitud el acuerdo de esta Cámara apoyando la pretensión de dicha Asociación. Tercero, que se traslade a la misma Asociación el acuerdo de esta Cámara con el informe que le sirve de base. Puesto a discusión el dictamen, fué aprobado por unanimidad*".

Palafrugell va tornar a sortir en la sessió del 27 de febrer de 1922. Ferran Casadevall, el president, va explicar que havia rebut una comunicació de la Direcció General de Comerç relacionada, segons va dir, amb la petició d'aquella associació de propietaris per a transformar-se en Cambra oficial. Des de Madrid reclamaven la justificació d'un parell de coses i "*la Presidencia manifestó haber sido trasladada a dicha Asociación. La Cámara quedó enterada*". Uns mesos més endavant, en la reunió del 22 de novembre, després de tractar diversos assumptes, "*el Sr. Presidente da cuenta seguidamente de las cartas que le han dirigido el Presidente de la Asociación de Propietarios de Palafrugell interesando se averiguen ciertos extremos relacionados con la cobranza que se realiza en aquella villa con motivo de la comprobacion verificada por el Catastro Urbano*". No hi havia lloc per a reticències ni competències mal enteses. De fet, la Cambra Oficial de la Propietat Urbana era de Girona i el seu àmbit era local. No va ser fins a 1927 que va ser provincial.

Alguns anys després, precisament el 1927, l'acta de la Junta celebrada el 8 d'abril diu que "*canviadas impresiones sobre transformación de la Cámara en provincial se acuerda confeccionar el censo provincial y que por secretaria se practiquen los trabajos preliminares recabando y recogiendo datos de los centros adecuados*". En el ple següent, el del dia 29, el president va explicar com s'estava organitzant la institució per al canvi. Però també va exposar "*la situación de la asociacion de propietarios de Olot y la entrevista que relacionado con ello ha tenido con los Señores Ministro del Trabajo y Director general de Comercio Industria y Seguros en su paso por esta Ciudad, quienes le han asegurado no estar convertida todavia aquella asociacion de propietarios en Cámara oficial por lo que podia dirigirse a ella como ha hecho para influir su censo en el de esta Cámara Oficial de la propiedad urbana de la provincia de Gerona*". Respecte a aquesta visita ministerial, el *Diario de Gerona de Avisos y Notici-*

as d'aquell mateix dia deia: "*Ayer mañana en el expreso, pasó por esta Ciudad de regreso de Italia el ministro del Trabajo señor Aunós. Le saludaron las autoridades en la estación*".

En la sessió plenària del 14 de maig, a més de llegir-se el Reglament definitiu de les cambres de la propietat, es va acordar "*hacer los trabajos que sean necesarios para confeccionar el nuevo censo y que se convoque al Pleno en sesion extraordinaria para tratar y estudiar dicho Reglamento*". Aquesta sessió va esdevenir-se catorze dies després, el 28. I del que es tractava era d'elaborar els criteris per al nou cens i sotmetre'l a l'autoritat pertinent. És així com la ja Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la Provincia de Gerona elevava al Ministeri del Treball, Comerç i Indústria l'informe corresponent. Aquest establia dividir els electors en tres grups i, cada grup, en dues categories, en funció de la contribució urbana anual que pagaven els propietaris al Tresor. Aquell primer cens d'una Cambra d'àmbit provincial estava format segons el quadre següent, expressat en pessetes i amb el nombre d'electors i de membres per grup i categoria:

Grup	Categoria	Contribució	Total contribució	Electors	Membres
1r	1a	Fins a 50	11.943,72	465	2
1r	2a	De 50 a 100	15.984,32	229	2
2n	1a	De 100 a 200	20.633,39	200	3
2n	2a	De 200 a 300	27.767,25	84	3
3r	1a	De 300 a 500	28.849,59	76	3
3r	1a	Més de 500	41.912,38	49	5

El butlletí de la Cambra es va fer ressò del primer gran desplegament de delegacions

Elaboració pròpia segons les dades recollides en l'acta de data 28-05-1927 del llibre "1923-1928 (29-11-1922 a 21-2-1928) Pleno de la Cámara"

En un informe previ hi constava que la ciutat comptava amb 1.103 propietaris electors. En aquesta ocasió es transcrivia prenent una instantània de la divisió immobiliària per classes. S'hi havia dit que "*con esta distribucion los intereses de la propiedad urbana de esta Capital de Gerona quedan agrupados en forma proporcional, justa y equitativa. En el primer grupo están incluidos los pequeños propietarios, los dueños de las casas humildes, de habitaciones destinadas a gente modesta ó de locales de escasa renta situados casi todos en calles de poca importancia ó barriadas extremas de la ciudad. En el segundo grupo resultan reunidas la menestralia y clase media, los propietarios que habitan la casa propia en la que restan aun algun piso para alquilar y cuyos bajos estan establecidos los pequeños comercios de la Ciudad. En el tercer grupo se encuentran los propietarios*

de las grandes fincas urbanas de renta en las vastas edificaciones destinadas a establecimientos industriales ó almacenes comerciales, los propietarios que son los primeros contribuyentes por la importancia ó cantidad de fincas que poseen. [...] *El simple examen de estas cifras y su distribucion en la que es de ver como á medida que va descendiendo el número de electores de cada categoria va creciendo la riqueza que representan, demuestra que se ha llegado establecerse una agrupacion y division de intereses, justa y proporcionada en la formacion del Censo electoral.* [...] *Quedan ponderados debidamente todos los intereses de la Camara sin que prevalezca el mayor numero de los pequeños propietarios sobre los grandes y sin que las fincas de mayor potencialidad contributiva pueda hacer sufrir su influencia, sobre las casas pequeñas y humildes*".

Aquesta mateixa divisió i proporció és la que es va portar a terme per a les eleccions a la primera Cambra d'àmbit provincial, que es van celebrar el mes de novembre següent. El mes de juny de 1927 el governador civil autoritzava l'ús de l'escut provincial. I, com a dada curiosa, la que es comunicava en el ple del 14 d'octubre següent. Era la resposta donada a una enquesta de la Junta Consultiva de Cambres per la qual hom pot comprovar l'escàs parc d'habitatges de lloguer que tenia la ciutat de Girona: amb un preu inferior a 1.000 pessetes anuals hi havia una desena de pisos; de 1.000 a 2.000, vuit, i de 2.000 a 3.000, tres. Ara bé, "*podia tenerse en cuenta que en esta Capital en la actualidad se estaban construyendo unas veinte casas de unos 10 pisos por termino medio cada una cuyo dato necesariamente influira en la oferta de pisos dentro de poco*".

La primera assemblea de delegats

En la sessió plenària del 20 de març de 1928 es va acordar fer un afegitó a l'article quart del Reglament intern i enviar-lo al ministre per a la seva aprovació. Quedaria així: "*La Cámara en virtud de los dispuesto en el Reglamento general definitivo tiene carácter provincial y por lo tanto el territorio de su jurisdiccion se extendera ínterin no se crean Camaras locales, a todos los pueblos aldeas lugares y caserios de la provincia de Gerona. La Cámara podrá establecer Delegaciones en las poblaciones donde la importancia de la riqueza urbana lo requiera, las cuales estarán constituidas por tres electores, vecinos de la localidad en que la delegación se establezca. El funcionamiento de las Delegaciones se regirá por un Reglamento especial*". Per fi arribà la sessió de la Junta de Govern de 4 de maig de 1928, tres mesos després que prenguessin possessió dels seus càrrecs els nous membres de la Cambra, celebrades les eleccions per a la renovació de la meitat. De fet, no van ser unes eleccions, sinó una proclamació, ja que es presentà només una candidatura. En aquesta reunió, "*diose cuenta de haberse aprobado por la superioridad la adicion solicitada al articulo cuarto del Reglamento sobre facultad de la Cámara para nombrar Delegados en las principales poblaciones y de que en vista de ello una comisión de la Cámara se había trasladado a Palafrugell y Palamós cambiando impresiones con propietarios de importancia sobre dichos nombramientos en virtud de lo cual la Junta aprueba proponer al Pleno para su aprobacion el nombramiento para Delegados de Palafrugell a favor de D. Francisco Sagrera Riera, D. José Mª de Grassot y D. Damian Poch y Fina y de Palamós a favor de D. Ramiro Pagés Belleville, D. Olegario Llorens Castelló y D. Santiago Vall y Albert acordando asi mismo que por la Comision de legislacion civil y fiscal se proceda a la redaccion de un proyecto de Reglamento de Delegaciones el cual examinado por la Junta se eleve al Pleno para su aprobacion*".

Eren els primers delegats de la Cambra gironina. En la reunió de la junta de 25 de juny es comunicava el resultat del primer cens provincial, que constava de 50.566 electors:

Grup	Categoria	Contribució	Total contribució	Electors
1r	1a	Fins a 50	467.170,41	45.604
1r	2a	De 50 a 100	188.410,31	2.715
2n	1a	De 100 a 200	192.402,74	1.390
2n	2a	De 200 a 300	98.445,14	403
3r	1a	De 300 a 500	105.326,76	279
3r	1a	Més de 500	157.980,75	175

Elaboració pròpia segons les dades recollides en l'acta de 25-06-1928 del llibre "1927-1941 (de 13-10-1927 a 30-06-1941) junta"

Començaven a ser tants els delegats que en la sessió plenària del 2 de juliol de 1928 es va acordar convocar-los tots per al següent dissabte, dia 7, a les 11 del matí, a fi de celebrar una assemblea, alhora que es convidava una representació de la Cambra de Barcelona. A tots ells i a les autoritats corresponents se'ls convidava a un banquet al restaurant del balneari del Congost.

A un esdeveniment d'aquesta magnitud el butlletí li havia de dedicar prou espai. I li va dedicar el número 35, de juliol i agost de 1928. Òbviament, encara portava l'adreça del carrer Ciutadans, 19, primer, que corresponia a l'edifici comprat pel Banc de Catalunya, conegut abans i després per "Fontana d'Or". La publicació obria amb una salutació "*como expresiva manifestación de sincero agradecimiento, por la entusiasta y cordial acogida, que los Señores nombrados Delegados, dispensaron a esta Cámara aceptando sus respectivos nombramientos de representantes de la misma en la provincia y por el espontaneo y valioso ofrecimiento hecho por los mismos, de cooperar y prestar su decidido apoyo para el logro del fin que esta corporación persigue y las leyes le tienen encomendado*". Amb tot, aquesta reunió es va consignar al llibre d'actes del ple com a "*Sesión extraordinaria del Pleno de la Cámara celebrada en 7 de Julio de 1928. 1ª Asamblea de Delegados*". I el que es va publicar al butlletí és la còpia d'aquella acta.

Convertida en provincial per un Reial decret llei de 6 de maig de 1927, la Cambra considerava que havia de tenir delegats "*para cuyo nombramiento tuvo muy en cuenta el Pleno la importancia y situación de la población para la que fueron nombrados y la influencia en la comarca de las referidas poblaciones, para que de esta forma cualquier punto de la provincia, por apartado que esté de la capital, tenga su representación en la Cámara, y procuró además elegir para ostentar los referidos cargos de Delegados a personas que por su arraigo, prestigio y talento, fuesen una garantía segura para los Señores representantes, y dignísimos agentes de comunicación de la Cámara con sus Asociados, por sus muchas y buenas relaciones y extenso conocimiento y mucha simpatía en sus respectivas comarcas*".

En aquells moments estaven en plena dictadura primoriverista, un dels eixos de la qual era el corporativisme de la societat. Així ho entenen també els homes de la Cambra quan escriuen en el butlletí que per abastir una finalitat comuna "*es ante todo muy necesario e indispensable, que los Señores propietarios por urbana de la provincia se percaten y convenzan de que una ordenada Corporación es el único medio a seguir para que la representación de la riqueza urbana pueda en su día ocupar el lugar que le corresponda en el Estado Español de mañana, levantado sobre las nuevas y nacientes bases del sistema corporativo que ha de salvar a nuestra Patria Española del mal que le trajo el exagerado individualismo fruto de la revolución francesa*".

S'havien nomenat delegats a Banyoles, la Bisbal, Blanes, Cassà de la Selva, Figueres, Olot, Palafrugell, Palamós, Puigcerdà, Ripoll, Roses-Cadaqués, Sant Feliu de Guíxols, Sant Joan de les Abadesses, Santa Coloma de Farners i Torroella de Montgrí. I a l'assemblea, a més d'una amplíssima majoria d'integrants de les delegacions, hi va assistir Joaquim de Montaner, diputat provincial de

Barcelona, membre de la Cambra d'aquella ciutat i representant de la Junta Consultiva de Cambres. Entre les poques delegacions que no hi van assistir hi figuraven els tres membres de Puigcerdà, el de Cadaqués, un de Ripoll i un de Blanes. En el seu parlament inicial, Ferran Casadevall va dir que l'objectiu del nomenament de delegats "*no es otro que el de extender, todo cuanto sea posible por todo el territorio de esta Provincia, la acción y efecto de esta Corporación en todas sus manifestaciones de defensa, apoyo, protección, aseguramiento y cuantas otras sean necesarias y convenientes y tengan relación ya directa o indirectamente con los intereses de la propiedad urbana*". En nom dels delegats, va fer ús de la paraula el diputat provincial i delegat de Figueres, Joan M. Dalfó.

Una de les qüestions que es van tractar a la reunió era rebaixar les quotes, ja que alguns delegats les havien considerat elevades. Es van llegir les noves, que representaven un import menor d'entre un vint i un trenta per cent en tots els grups i categories. Un segon aspecte a debatre van ser els serveis que havia de prestar la institució. Tanmateix, després d'una intervenció que va considerar que primer s'havia d'estudiar si la Cambra se'n faria càrrec totalment o en part i com s'haurien de prestar segons el punt geogràfic de la demanda, es va acordar que les comissions pertinents farien una proposta que estudiarien les delegacions. La reunió es va acabar amb una nova intervenció del president "*manifestando tener la certeza y seguridad de que con la colaboración entusiasta de todos a no tardar ha de lograrse sea esta Cámara Urbana una de las Corporaciones más perfectas de nuestra Patria Española. No habiendo otros asuntos que tratar levantó la sesión dando por terminado el acto con un Viva España que fué contestado por todos los Señores reunidos*".

En acabar la sessió una comissió anà al Govern Civil, situat just al davant, en les dependències de l'antic convent del Carme, a la pujada de Sant Martí, "*a invitar en nombre de la Cámara al Excmo. Sr. Gobernador Civil, Don Prudencio R. Chamorro, a que se dignase honrar a la Cámara presidiendo el banquete*". Tots plegats (amb convidats i representants dels diaris *El Autonomista* i *Diario de Gerona*) es van traslladar a l'estació del ferrocarril de Palamós, situada a Pedret, per tal que un tren especial organitzat pels Ferrocarriles Españoles Económicos S.A. els traslladés al balneari del Congost: "*Los jardines del Congost estaban espléndidamente adornados con banderas y gallardetes de los colores nacionales*". A més del governador civil, dels membres de la Cambra, dels delegats i del representant de la Cambra de Barcelona, van seure al convit el delegat governatiu, el secretari del Govern Civil i el del governador, tres directius de la companyia ferroviària i els periodistes Rafael Sot d'*El*

Delegats i autoritats que van assistir al dinar celebrat el 7 de juliol de 1927 al restaurant del balneari del Congost

Autonomista i Josep M. Clarà, del *Diario de Gerona*. També el secretari i tres treballadors de la Cambra gironina.

"*El banquete excelentemente servido por el propietario del Restaurant Don Pedro Presas, quien con su personal subalterno se desvivió para atender cumplidamente a los comensales, transcurrió en un ambiente de alta cordialidad y agradable compañerismo*", anota el butlletí de la Cambra. "*Al descorcharse el champaña*" es va alçar Ferran Casadevall per brindar "*por el engrandecimiento de España y la prosperidad de las Cámaras*". També es van alçar per brindar el representant de la Cambra barcelonina i un delegat, en nom de tots. Va cloure aquest acte protocol·lari el governador, per dir que "*Gerona había vivido distanciada del resto de la Provincia, distancia que va borrándose con actos que como el presente todas las comarcas tienen su representación y relación de compañerismo*".

L'àpat es va servir "*bajo los copudos árboles, que con su sombra procuraban una agradable temperatura*", tal com deia el dimarts següent el *Diario de Gerona*. Ara bé, "*prolongose largo rato la sobremesa, en una amena y agradable charla, en la que se hizo gala de jovial «causserie»*". Eren les cinc quan els presents "*otra vez en el tren especial, iniciaban el retorno a la Ciudad inmortal, satisfechos de la fiesta organizada*".

Quan s'hi feu aquest banquet, aquell establiment no devia ser gaire diferent de com s'anunciava en una Guia de Girona de 1931: si bé pertanyia al municipi de Celrà, tenia el telèfon número 6 de Sarrià de Ter i s'anunciava a sis quilòmetres de Girona: "*Con abundante manantial de agua carbónica y ferruginosa. Disfruta al propio tiempo de un espléndido panorama que supone una bella distracción para los señores aficionados a la pesca y a la caza*". L'anunci, amb una gran fotografia de l'hotel-restaurant, comunicava nova direcció i "*se complace en manifestar al público que dispone de un esmerado Servicio, lo mismo en cubiertos (5 pesetas) que a la carta, también a precios módicos; disponiendo de cocina española y francesa. Por lo que respecta a pensiones completas, no carece de espléndidas habitaciones con toda clase de confort (12 pesetas)*". I suggeria: "*Pruébelo alguna vez. Habrá gozado el momento más sublime de su vida*".

Pocs dies després, la Junta del 24 d'agost completava el nomenament de delegats. En l'acta de la reunió es consigna que "*a propuesta del Señor Presidente la Junta acuerda nombrar Delegados de la Cámara para representar el partido de Olot con exclusion de la capital y junto con el Sr. Llosas nombrado en Junta anterior a los Señores Don José Surribas de Palau de Montagut y a Don Juan Genover vecino de Castellfullit de la Roca*".

D'un "casino más o menos pueblerino"...

És habitual, tot resseguint les actes, veure defuncions de delegats o de membres de delegacions. A banda d'altres qüestions, el fet és indicatiu de les edats dels homes triats per a aquests càrrecs. En la Junta de l'11 de novembre de 1928 es nomenava delegat a Santa Coloma Josep M. Iglesias y Abadal, en substitució de Ferran Vilallonga Corominas, que havia mort uns dies abans. En la reunió del 27 de desembre es comunicava tant la mort del delegat a Roses, Jaume Brunet, el lloc del qual va ocupar Pablo Solà, com la de qui va ser fundador i vicepresident de la Cambra, Ramon de Berenguer i de Llobet, marquès de Garcillon. En la sessió següent, el decés que es comunicava era el del delegat a Olot, Esteve Cardelús.

A mesura que passava el temps Juan M. Dalfó, delegat a Figueres, agafava més protagonisme, des de la seva posició de "representant" de les delegacions a la Junta de Govern. Ell i Manuel Roqueta, el secretari de la Cambra, van exercir-ne la representació en una reunió de cambres catalanes celebrada a Barcelona a primers de desembre. Van presentar-hi dues propostes que foren assumides per tothom. La primera feia referència a instar el funcionament de les Juntes provincials del Cadastre. L'altra era posar d'exemple el que havia fet la corporació gironina, seguint la seva incipient experiència. Segons el que ell mateix va exposar al ple del 12 de desembre, la proposta deia:
"*Necesidad de que por parte de las Cámaras se creen y organicen Delegaciones en las Cabezas de partido y poblaciones más importantes de la provincia, proveyéndolas de local y personal necesario para facilitar el disfrute de los servicios de interés general y de interés particular que tenga establecidos la Camara y como consecuencia de ello dejen de crearse Camaras locales por falta de fundamento y ser las mismas perjudicadas por la buena organizacion y funcionamiento é importancia de las Camaras provinciales*".

Tanmateix, ben aviat la Cambra es va haver d'enfrontar a la voluntat de propietaris de diversos municipis d'establir-hi cambres locals. Els primers a plantejar-ho foren ciutadans d'Olot i de Sant Feliu de Guíxols. Tant en la Junta com en el ple del 18 de gener de 1929 es va tractar del primer cas: el secretari va informar que tres dies abans s'havia rebut "*del Ministerio del Trabajo el expediente sobre creacion de una Camara local urbana en la Ciudad de Olot para su informe con arreglo a lo prevenido en el articulo 2 parrafo 4º del Reglamento general definitivo, el Pleno acuerda pasarlo a informe de la Comision de legislacion y despues al Pleno para su informe definitivo*". La continuació va ser el ple que es va celebrar el següent dia 29.

Era la sessió en la qual l'eminent enginyer Narcís Xifra i Masmitjà va presentar la seva dimissió com a membre de la institució atenent raons d'edat i de salut. I el ple "*en deferencia al interés y cariño que siempre ha demostrado por la Cámara, acuerda* [...] *nombrarle Miembro honorario con derecho de asistir a los actos que celebre esta Corporacion*". De tota manera, la qüestió a debatre, gairebé monogràficament, era la pretensió d'uns propietaris d'Olot de crear-hi una Cambra.

D'entrada, es va aprovar el dictamen emès per la Comissió de Legislació i Fiscal. Una altra cosa era l'acord que finalment va prendre el ple. La pretensió olotina era clara: convertir l'"Asociación de propietarios de fincas urbanas de Olot", creada a finals de 1928, en una cambra oficial d'aquella població. El procés normatiu exigia enviar una petició al ministre del Treball i Previsió, el qual remetia a la Cambra de Girona l'expedient i la documentació per fer un informe. En l'escrit es diu que el 24 de desembre anterior "*aparece constituida por mas de la mitad de los Sres propietarios que deben formar el cuerpo electoral y que los mismos representan la mayoría absoluta de los intereses, de la propiedad urbana de aquel termino* [...], *que la misma invito a constituir un organismo unico a otra Asociación similar que funciona en aquella localidad con el titulo de "Camara de la propiedad del partido judicial de Olot" cuyo objeto era al fundarse la misma, en primero de Enero de 1927, el fomento y defensa de la propiedad territorial rústica y urbana en el partido judicial de Olot, y que desde 23 de Noviembre del año ultimo, segun acuerdo, tiene por objeto, el fomento y defensa de la propiedad rústica en todo el partido judicial y la urbana en todo dicho partido menos en la Ciudad de Olot*".[1] La normativa

1 El subratllat és de l'original.

exigia que per crear una nova cambra la suma de les quotes obligatòries a percebre per part dels seus electors "*sea suficiente a juicio del Ministro para cubrir todas sus necesidades y en ningun caso inferior a 10.000 pesetas*". I aquest era un aspecte que no veien gaire clar els homes de la Cambra provincial. I ho volien demostrar fent els números de manera diferent de com els havien fet els promotors de la nova entitat. S'agafaven a les quantitats que haurien de pagar els socis en funció de grups i categories. No obstant no sortir iguals els comptes per garantir la quantitat necessària, "*es verdad que queda a salvo con el compromiso contraido por los Señores socios de la entidad solicitante de que en todo caso cubrir dicha suma con sus propios bienes, mediante la garantia que se acuerde, segun asi resulta del acuerdo tomado en la Junta General de Asociados* [...]*, en la que asistieron tan solo 33 de los 449 que forman la entidad. Que tambien resulta por deduccion de los expresados documentos, que la necesidad sentida de colegiacion no lo fue por la mayoría de los Sres propietarios de aquella entidad sino por unos pocos, muy amantes de fundar asociaciones, como resulta del numero de asistentes a las reuniones generales ó sea el de 11 socios en la de constitución y el de 33 socios en el que se acordo solicitar la conversion de aquella entidad en Camara Oficial de la Propiedad Urbana, señores que son los mismos que figuran como formando parte importante en la Camara de la Propiedad del Partido Judicial de Olot y que si bien figuran en las listas como inscritos 449 socios de estos pocos fueron los que ingresaron espontaneamente, pues la mayoría entraban cegados por los muchos beneficios y prerrogativas que se les aseguraba obtendrian, segun una carta circular que se dirigio a cada uno de ellos y los demas por amistad y compromisos sin fijarse ni haber apreciado antes la venta ó perjuicio que por ello podria causarseles*".

En l'informe s'assenyalava que els propietaris olotins obtindrien perjudicis si feien cas dels promotors de la nova cambra. I per demostrar-ho contraposaven els serveis que podia oferir una entitat provincial a una de local. A banda, es feia esment tant al fet que les quotes eren, proporcionalment, menors en la Cambra ja en funcionament que les que es preveien per a la nova entitat, com al fet que els propietaris que tinguessin finques en diversos pobles, com era el cas de molts dels que s'havien associat, "*se veran obligados a formar parte de ambas y al pago de varias cuotas para obtener el mismo resultado o beneficio*".

També ponderaven la creació de delegacions que, a efectes pràctics, resultaven més beneficioses per als propietaris, ja que estaven "*formadas por tres propietarios de fincas urbanas sitas en aquellas localidades residentes en las mismas, cuyo nombramiento hace el Pleno de la Camara a propuesta de su Junta de Gobierno, a favor de propietarios que ademas de reunir varias condiciones tengan la de conocer el territorio de su demarcacion y esten en buenas relaciones con la mayoría de los propietarios de la misma*". En l'escrit es presentava l'ampli ventall d'activitats, gestions, drets i obligacions que tenien, feien o podien fer les delegacions, amb un cost molt menor per al soci que si es decidien per una cambra local.

Però el homes de la Cambra Oficial tenien un argument que per a ells era de pes: la por que l'exemple d'Olot fos imitat en altres poblacions. I eren prou clars a reflectir-ho:
"*La creacion de la Camara local en la Ciudad de Olot ha de ser perjudicial a esta Camara Provincial no hay duda porque no solo reportaria una rebaja en su presupuesto de ingresos sino porque la aprobacion de aquella seria motivo para que se pretenda crear otras camaras locales, algunas con mas razon, en otras poblaciones mas importantes, las que se irian disgregando de la provincial, quedando esta reducida a la Ciudad y pequeños pueblos de la provincia ó sea una Camara que por su carácter de provincial tendria por la extension de su territorio y numero de propietario el mayor trabajo-mayores gestos que suportar con menos recaudacion; quedando ademas la misma en la imposibilidad de poder llevar a cabo su proyectado desenvolvimiento y completa organizacion y desarrollo por toda la provincia sin fuerza ni personalidad alguna ni representacion corporativa social por su escasa importancia de casino mas o menos pueblerino que a organismo corporativo social*".

Davant d'aquesta argumentació era òbvia la resposta que donaven. Una resposta que havien de signar tots els

membres de la Cambra i que s'havia d'elevar al president del Consell de Ministres i al ministre del Treball i Previsió. I que reblaven amb una consideració final dirigida al cor del règim. Aquella Associació no s'havia de convertir en Cambra, "*por ser no solo perjudicial para el buen desarrollo y marcha de esta Provincial sino que tambien por ser perjudicial a los intereses de los propietarios de aquella localidad para quienes reportará mas bien perjuicios que las pretendidas ventajas la creacion de la referida Camara local y por ser ademas contrario al espiritu del régimen corporativo que se está implantando hoy dia con gran acierto en nuestra querida patria Española ya que con la creacion de las camaras locales se fomenta el aislamiento y separacion de unos pueblos a otros dentro una misma provincia*".

Temps després, la petició va venir des de Sant Feliu de Guíxols. I la decisió final, la mateixa. En la sessió del 28 de juny d'aquell 1929 es va llegir el "*dictamen emitido por la Comision de legislacion y fiscal en el expediente promovido por la asociacion «Mutualidad Urbana de Sant Feliu de Guíxols» para su conversion en Camara Oficial de la propiedad urbana de aquella localidad. El Pleno visto las razones alegadas en las que funda la negativa la Comision, acuerda aprobar dicho dictamen y elevarlo a la superioridad en cumplimiento de lo acordado*".

Inauguracions amb un bon àpat

Per bé que s'havien nomenat delegats, fins aquell moment encara no s'establien delegacions. En feien la funció domicilis particulars. Tanmateix, en la darrera sessió plenària de l'any "a*cordóse instalar en las Delegaciones que por su importancia lo requiera, un local para oficinas. Fué aceptada la dimisión al Delegado de Palafrugell, D. Damián Poch. A propuesta de la Junta de Gobierno, fué nombrado Delegado de la Cámara en Palafrugell, Don Salvio Sendra*".

La primera delegació amb local propi fou la de Figueres. En deixa constància l'acta de la sessió de la Junta del 15 de març, la mateixa en la qual s'informava d'haver rebut l'aprovació del pressupost extraordinari i del quadre d'amortització perquè la Cambra adquirís una seu pròpia, al carrer Ciutadans de Girona, i de l'atorgament d'àmplies facultats al president per signar amb Caterina Masseguer l'escriptura de compra-venda del local. I s'hi comunicava, així mateix, la invitació a assistir a la inauguració de la delegació de Figueres:"*Dada cuenta de haberse fijado el proximo domingo dia 17 de los corrientes para la inauguración del local destinado para Delegación de la Cámara en Figueras la Junta toma los acuerdos siguientes: Invitar a todos los Sres Miembros de la Cámara que deseen asistir al acto para que el Domingo próximo y hora de las 11 se encuentren en el local de la Cámara. Invitar asi mismo al Excmo Señor Gobernador Civil de*

La delegació de Figueres va ser la primera que va tenir local propi

la provincia y al Ilmo. Sr. Presidente de la Audiencia. Alquilar los autos necesarios para trasladarse a Figueras. Sufragar los gastos que ocasione el acto".

Novament, el butlletí (ara el número 39, de març i abril de 1929) es converteix en la principal font d'informació per fer la crònica inaugural. S'hi explica que s'havien nomenat delegats en els caps dels partits judicials (Figueres, la Bisbal, Ripoll, Santa Coloma, Olot, Blanes, Sant Feliu i Puigcerdà) i en les poblacions més importants (precisament els escuts d'aquestes ciutats van ser pintats en l'enteixinat del saló de sessions de la seu gironina i esmaltats en la vidriera que cobreix el pati). Així, es va obrir la delegació "*en los bajos de la explén-dida y artística morada del digno Delegado Don Juan Mª Dalfó, sita en la calle de Vilallonga, número uno*".

Per informar de l'acte de la inauguració, es va utilitzar el reportatge que n'havia fet el setmanari *El Ampurdán*, en el seu número 110. Aquesta publicació recull, a més dels membres de la institució convocant, el gran nombre d'autoritats que hi van ser presents, res d'estrany si es té en compte que els delegats Josep Jou, Josep Ferran i Josep M. Dalfó eren alcalde, assembleista i diputat provincial, respectivament. Hi eren el governador civil, el magistrat president de la Junta Provincial del Cadastre, l'advocat de l'Estat, que n'era secretari, el delegat governatiu, el coronel del regiment de Sant Quintí, el rector, diversos tinents d'alcalde, el cap de policia i el director del mateix setmanari, Carles Fages de Climent, etc.

Va obrir l'acte Josep M. Dalfó donant la benvinguda als presents tot oferint "*la más celosa cooperación* [...] *para facilitar la labor de la Cámara y coadyuvar a ella sirviendo y defendiendo al mismo tiempo los intereses públicos y de los asociados*". Ferran Casadevall, després de saludar les autoritats va fer el mateix amb els delegats "*con tanto acierto elegidos entre los mayores prestigios y de más merecida influencia en nuestra Ciudad*", en opinió del setmanari. El president de la Cambra va parlar de la missió d'aquests organismes, del seu desig de defensar els interessos dels seus representats i de la seva esperança "*de verse siempre amparados por las autoridades en la defensa de los derechos de una rama tan importante de la producción y riqueza nacionales como es la Propiedad Urbana*". El van contestar l'alcalde (i delegat) Josep Jou i el governador civil, Prudencio R. Chamorro. Diu la crònica que aquest es va aixecar per agrair les salutacions i per "*felicitarse de que en un suceso en que no le era debido el lugar se le hubiese requerido como en demostración clarísima de que vive desde su puesto de representante del Gobierno en contacto íntimo con todas las manifestaciones de vida y de representación social en la provincia*". I, per reblar el clau, va afirmar que era satisfactori veure que la Cambra havia triat, per ser delegats, unes persones "*que a su libre elección el mantenía o había escogido para los cargos de representación política en lo cual, como es verdad debe verse clara demostración del gran acierto de su gestión*".

L'acte es va acabar en el domicili del delegat, on els convidats van ser obsequiats amb un aperitiu. En sortir, els presents van visitar "*las obras de la magnífica casa en construcción de Don José Pagés* [...] *sirviéndoles de amable cicerone el propio opulento propietario*". A continuació, van visitar les obres de l'hospital, després de les quals hi va haver una "*comida espléndidamente servida en el Hotel París*". Abans d'acabar la visita a Figueres encara hi va haver temps per visitar les obres "*de la hermosa casa de Don José Pagés y Bassols*" i de les Escoles Graduades. Casualment, aquesta "*hermosa casa*" va ser premiada en la primera edició del concurs d'edificis organitzat per la Cambra a partir de 1929.

De Figueres a Puigcerdà. Un representant de la Junta, Josep Prat, va tenir una reunió amb els delegats a Puigcerdà en la qual "*convinieron que se les cedía sin pago de alquiler un local y que solo convendría adquirir algunos muebles y subvencionar a una persona que como empleado de la Cámara cuidara de la marcha de la oficina*". I de la Cerdanya a la Garrotxa: en la mateixa sessió, de 26 de setembre de 1929, es va informar que Isidre Bosch havia fet gestions per organitzar una delegació a Olot. Precisament, es va acordar nomenar a Ramon de Roca i Bassols com a delegat, en substitució d'Esteve Cardelús, que havia mort feia pocs dies. S'havia de buscar "*local apropiado y debidamente amueblado*".

Pocs mesos després, en el ple de 24 d'abril de 1930, es va decidir fer una visita d'inspecció a la delegació d'Olot "*para examinar el estado de su constitución y fijar el dia de su inauguración*". I en va sortir un resultat ben

decebedor, segons es contempla en l'acta de la junta celebrada 4 dies més tard: "[...] *Se formó el criterio de que dicha delegación no solo no funciona sino que está completamente abandonada por parte de los Sres. Delegados, acordando en su virtud reorganizar dicha Delegación procurando en las próximas elecciones nuevo personal para Delegados*". També es va prendre una altra decisió: "*Asi mismo de acuerda que siempre que la Junta de Gobierno lo crea conveniente organice inspecciones a las Delegaciones*". I no només això. En la sessió immediatament posterior "*examinada la relación de los Señores Delegados existentes, cualidades que han de reunir e interés demostrado se acuerda proponer al Pleno la reelección de los mismos con ligeras variantes*".

Efectivament, en el ple del 13 de maig següent es van nomenar o ratificar els integrants de les quinze delegacions constituïdes. Alguna acció es va emprendre més o menys de manera immediata, ja que a principis d'agost s'havien rebut diverses cartes i oficis dels delegats "*referentes a la marcha de sus respectivas Delegaciones*". En la mateixa reunió es nomenava delegat a Blanes Francesc Girbau Granés. Com a darrer punt a tractar, "*acordose hacer la inauguracion oficial de la Delegacion de Puigcerda mañana dia cinco del actual a las once y media de la mañana a cuyo fin se traslade la Junta de Gobierno a aquella poblacion saliendo de esta a las seis en punto de la mañana. Diose cuenta de las ordenes de organizacion dadas que fueron aprobadas por la Junta*".

Una altra vegada és el butlletí de la Cambra el que informa de la inauguració d'una delegació, en aquest cas la de Puigcerdà, a la qual es dediquen sis de les setze pàgines de l'exemplar. S'hi explica que "*la obra llevada a cabo por estas Delegaciones, ha superado a todos los deseos, pues con su funcionamiento, se va resolviendo paulatinamente todos cuantos asuntos conciernen con los intereses de la propiedad y por lo mismo vamos adquiriendo el convencimiento de la imperiosa necesidad, que exigía su creación*". A la capital ceretana s'hi va desplaçar la Junta de Govern i alguns membres del ple. Van ser rebuts pels delegats, en les instal·lacions corresponents, ubicades en les dependències del Cercle Agrícola Mercantil. Hi eren presents també les autoritats civils, militars i eclesiàstiques, així com representants de les cambres de Barcelona i de Lleida.

Abans de l'acte protocol·lari de la inauguració, tots els presents es van dirigir al llac: "*Pudimos contemplar complacidísimos la belleza de aquel lugar, sorprendidos por la majestuosidad de sus alrededores, la infinidad de torres y quintas de recreo que allí se levantan de esmerada construcción y por consiguiente dignas del mayor elogio y admiración*".

La inauguració es va fer en el teatre d'aquell centre mercantil. Ferran Casadevall va ponderar el que podia fer la Cambra en defensa dels propietaris. Joan M. Dalfó, delegat a Figueres, va glossar la importància d'estar presents en el territori, sobretot "*hoy día que la propiedad está tan gravada de tributos y que en cambio los inquilinos disfrutan de leyes excesivamente favorables*". També va explicar els avantatges que suposava tenir aquelles oficines, i va posar l'exemple de la seva, operativa des del març de 1929: "*Ha sido visitada hasta la fecha por 280 propietarios, ha intervenido en 28 litigios entre propietarios e inquilinos, se ha cuidado de la rectificación de 512 inscripciones del Censo y debido a los anuncios insertos en los periódicos locales y en la tablilla de la Oficina de la Delegación, ha procurado la venta y compra de algunos inmuebles sin más intervención ni gastos por parte de los interesados*".

En la crònica del butlletí també s'explica que "*después de ser obsequiados con un vermut en los salones del Círculo Mercantil, pasaron los invitados, al Hotel de Europa, donde les fué servido un espléndido banquete*". A la tarda, "*organizose una excursión a Font-Romeu y Mont-Lois y por la noche visitóse el gran Casino que se levanta en la Avenida Schierbeck de aquella villa*".

En la reunió de la Junta del 23 de setembre de 1930 es va prendre una decisió important: portar al ple del dia següent l'aprovació d'un nou Reglament per a les delegacions, sense que se'n descrigui el contingut. A continuació, "*diose cuenta de las gestiones practicadas por el Miembro del Pleno Sr Franquesa acerca la creacion de una delegacion y desestimiento de formar Camara particular ó local en San Feliu de Guixols*". Com a conseqüència del volum de feina i d'organització que requerien les delegacions de Palafrugell, de Palamós i de Ripoll, es va aprovar nomenar per a cadascuna un oficial-secretari amb un sou anual de 1.200 pessetes. També es va no-

menar una delegada a la capital de l'Estat "*al objeto de tener una persona interesada en la gestion de los asuntos de esta Corporacion*". Es tractava de la "senyoreta" Maria Victoria Morlán, que tindria una retribució anual de mil pessetes, a partir de l'1 de gener de 1931.

La Cambra va celebrar una victòria. Va ser en el ple celebrat el 27 d'octubre. Allà es va aprovar crear la delegació de Sant Feliu de Guíxols i assignar-hi una despesa ordinària màxima anual de 3.000 pessetes per a personal, local i material. I es nomenava com a oficial secretari Josep Llampaies, amb un sou anual de 1.200 pessetes més 600 de complement perquè, en ser advocat, podria resoldre més assumptes. Present en l'acte, va acceptar el càrrec. Però a més a més lliurava, com a representant de la Mutualitat Urbana de Sant Feliu de Guíxols, un escrit dirigit al ministre de Treball renunciant a la creació d'una cambra local. En aquest escrit l'entitat es desdeia dels tràmits iniciats el 1928 perquè acceptava "*la Delegacion propuesta por la Camara provincial y por consiguiente desiste de la creación de una Camara local en esta Ciudad*". En la mateixa sessió es va consignar un pressupost per a la delegació de Santa Coloma de Farners i es va nomenar el nou delegat de Palafrugell.

Per establir el cens, periòdicament s'havia d'actualitzar, una tasca que feien les persones que treballaven a la seu central. El 1932 s'havien de celebrar eleccions per renovar la meitat dels membres de la Cambra. Aprofitant aquest fet, en la reunió de la Junta del 15 de juliol es va aprovar que "*en todas las Delegaciones que existan oficinas de Delegacion deberá el Oficial Secretario de las mismas remitir todos los años antes del dia 31 de Marzo una copia exacta de las listas cobratorias de su respectiva poblacion a partir del ejercicio de 1932 viniendo obligados los Oficiales secretarios de Delegacion que hasta la fecha no han presentado lista cobratoria alguna a hacerla y remitir la de su respectiva poblacion referente al corriente año por todo el dia 30 de Septiembre proximo*".

La xarxa es va estenent

La Bisbal, tot i ser cap de partit, encara no tenia delegació. És per aquest motiu que en el ple de 18 de setembre es va informar que s'havia elaborat un projecte per constituir-n'hi una. També, en una altre ordre de coses, que un propietari de Llafranc havia presentat una reclamació a l'Ajuntament de Palafrugell per unes obres. Tanmateix, després de la visita dels membres de la delegació, es va acordar que no era procedent reclamar. D'altra banda, una carta de la delegació de Sant Feliu informava que, a instàncies seves, s'havien reunit diversos propietaris "*para tratar de cooperar al auxilio de los obreros sin trabajo de aquella poblacion y acuerdo tomado de cooperar haciendo constar no obstante que lo relativo al paro obrero es de exclusiva incumbencia de los organismos estatales, Estado, Provincia y Municipio. Se acuerda el enterado y felicitar por medio de aquella Delegacion a los propietarios de San Feliu de Guixols por la prueba de altruismo dada con su laudable acuerdo a favor de la clase obrera*".

Els sous dels oficials de les delegacions es podien establir de diferents maneres. Una era la que es desprèn de la instància que va enviar el de Santa Coloma el novembre de 1931, donada a conèixer en el ple del dia 27 i sobre la qual es deia que "*desaparecidas las causas que motivaron el que el mismo cobrara solo la mitad del*

La delegació actual de Sant Feliu de Guíxols

sueldo asignado a su empleo por haberse destinado la otra mitad para el amueblamiento y arreglo del local", sol·licitava, des del següent 1 de gener, "*el derecho de cobrar íntegro el sueldo asignado*". La Cambra, per unanimitat, va estar-hi d'acord. La delegació de Ripoll, pel seu costat, demanava que la institució pressionés el Ministeri corresponent per a l'asfaltat de la carretera que conduïa a Ribes de Fresser.

Tots els "oficials-secretari" de les delegacions percebien un sou anual de 1.200 pessetes. És el que començava a rebre l'1 de gener de 1932 Roberto Figueras, nou secretari a la Bisbal, nomenat en la sessió de 24 de desembre de 1931. El dia 30 es preveia inaugurar la delegació. També va ser nomenat el nou delegat, Alexandre Cuffí, així com el de Torroella, Joaquim Mundet.

El butlletí número 56, que correspon a gener i febrer de 1932, explica com havia anat l'acte d'inauguració, després d'afirmar que "*con la creación de la Delegación en la Ciudad de La Bisbal han quedado constituidas en forma todas las Delegaciones de la Cámara en la Provincia*". A les 12 van tenir lloc els parlaments habituals i a continuació es va servir un dinar a l'Hotel Salleras, "*durante el cual se trató con gran entusiasmo de los problemas generales que afectan actualmente a la propiedad y de los particulares de aquella población*". Després, tant els membres de la Cambra arribats de Girona com els nous delegats van ser rebuts per l'alcalde. Des de l'Ajuntament, els assistents van fer una acurada visita a les instal·lacions de la fàbrica "Leoncio Coromina S. en C". Diu el butlletí que "*la industria cerámica actual representa una superación de las antiguas alfarerías.* [...] *La industria cerámica actual ha convertido las mismas primeras materias mecanicamente elaboradas y sometidas a una prueba de laboratorio, en material apto para toda clase de revestimientos y elementos ornamentales para la construcción*". Els seus productes es venien a tot l'Estat, en diversos països europeus i en alguns del continent americà.

El 12 de febrer es van llegir i aprovar les memòries anuals presentades per les delegacions de Ripoll, Sant Feliu, Santa Coloma, Puigcerdà, Olot i Palamós, tot advertint "*a las Delegaciones que han dejado de cumplir el plazo prescrito la obligacion de presentar dicha Memoria*".

Atès que s'havia de parlar d'una qüestió relativa a Blanes, en la sessió plenària del 8 de novembre de 1932 s'hi va convidar els delegats. Cal recordar que la població estava vivint una gran crisi com a conseqüència de la situació de l'empresa "Sociedad Anónima de Fibras Artificiales" a causa de la poca demanda de producte. Van exposar que "*en vista del gran número de juicios de remision sobre alquileres que sabian se presentarian por inquilinos de aquella poblacion, creian necesaria la designacion de un Procurador para que se encargara en forma económica de la tramitacion de los mismos*". El president i el secretari van informar que havien contactat amb el procurador Oller, de Santa Coloma, el qual fixava en 42,20 pessetes l'import de despeses i drets, sense incloure l'apel·lació. Sembla ser que aquesta proposta no va agradar ja que "*despues de larga deliberacion*", es va facultar els delegats perquè fossin ells els qui tramitessin aquesta contractació.

En aquells moments la imatge corporativa era ja important. És el que es desprèn de la voluntat dels homes de la Cambra quan la delegació de Ripoll demanava autorització per a canviar el rètol. El volien "*con cristal doble pintado con fondo negro marfil y letras doradas con oro en hojas y marco de hierro que presupuestan con la cantidad de ochenta pesetas para substituir el que tiene de esmalte al objeto de que armonice con la fachada del edificio donde está instalada la Delegación*". L'arquitecte Isidre Bosch, amb qui es va mostrar d'acord la resta del ple, va argumentar que "*de concederse tal autorización dicho anuncio seria diferente de los que tiene aceptados la Camara como oficiales*". No ho autoritzaven i, en tot cas, se'ls facultava "*para colocar en sitio que no desarmonice con la fachada el anuncio ó placa que tenian ya antes*". El febrer següent Antonio Sala ocupava el lloc de delegat deixat per la mort de Ramon Prat.

I el 27 de desembre del mateix 1932 s'aprovava la creació d'una oficina a Blanes, segons demanaven els delegats, "*atendida la importancia de aquella poblacion al objeto de poder mejor atender las necesidades de asesoramiento y demás servicios que presta la Cámara*". Proposaven Antonio Garcia com a oficial-secretari, que a partir del nou any cobraria el mateix sou que tots els altres: 1.200 pessetes anuals. El mes de febrer quedava constituïda la delegació, encapçalada per Francesc Carbó com a delegat, Francesc Girbau com a president i Josep Costes com a vocal.

Però la situació de Blanes s'anava agreujant. En el ple del 24 de febrer es va informar d'un ofici enviat per la delegació indicant que la SAFA havia acordat "*cerrar la fábrica en la cual trabajaban unos dos mil obreros y ante la ruina que representa para aquella poblacion el cierre de la fábrica se había reunido aquella Delegacion, acordando ponerlo en conocimiento de esta Camara para que gestione una solucion favorable a dicho objeto, el Pleno en atencion a lo expuesto acuerda dirigir un telegrama al Excmo Sr. Ministro de Trabajo rogandole interesado para que no se lleve a cabo el expresado cierre de la fabrica*". A principis de mes, els obrers van protagonitzar una vaga de braços caiguts per l'acomiadament de quatre treballadors que havien protestat en considerar petits els vestidors que s'acabaven d'habilitar.

El Autonomista del 15 de febrer havia informat que el governador, Lluís Prunés, s'havia reunit amb representants dels obrers, el gerent de l'empresa i l'alcalde de Blanes per tractar una qüestió relacionada amb els pactes de treball. A mitja reunió hi va entrar el representant de l'empresa, que "va comunicar als reunits que acabava de rebre ordres de París, on resideix el Consell d'administració de la SAFA, per a què el dia 28 d'aquest mes fos tancada la fàbrica". El motiu adduït era l'escassesa de comandes. La informació periodística diu que immediatament el governador va enviar un telegrama a París "demanant que tingués a bé sospendre un acord tan radical. [...] Además, el senyor Prunés ha comunicat la decisió de la SAFA al Govern, doncs, un assumpte de tan cabdal importància, que significa la vida o la mort de tota una població, no pot tramitar-se sense coneixement de les autoritats superiors". Des de París van respondre l'endemà fent avinent "la seva pena de no poder desistir de la seva ferma decisió". Segons aquesta informació, "els obrers que treballen a la SAFA són més de 1.000".

La crisi afectava tots els sectors. *L'Autonomista* del 26 de gener de 1933 -amb el títol en català des del 2 de gener d'aquest any, número 9.263- publicava un breu que deia que "per tal de proporcionar treball als obrers que es troben en atur forçós afectes al ram de construcció del Sindicat Unic, aquesta entitat ha començat les obres d'una casa en el paratge anomenat «Els Pins», la qual una vegada acabada i després dels tràmits legals, serà rifada amb combinació amb el sorteig de la Rifa de Madrid". El *Diario de Gerona* també se'n feia ressò, alhora que explicava que un altre Ajuntament, el de Vidreres, reparava els carrers del municipi "per tal de donar treball als obrers parats", i que el de Sant Feliu de Guíxols havia ingressat 10.000 pessetes a Obres Públiques "a favor de l'atur forçós". A la crisi existent s'hi van sumar, a finals d'aquell gener, unes inundacions que afectaren bona part de les comarques gironines i que produïren enormes danys i destrosses.

D'altra banda, els diaris informaven diàriament de conflictes laborals arreu de les comarques: els treballadors de l'empresa tèxtil Gassol, de Salt, van estar diversos dies fent vaga per l'acomiadament d'alguns companys; la suro-tapera Armstrong, de Palafrugell, va tancar les seves portes deixant 120 obrers al carrer a causa de la manca de comandes; a la fàbrica Gimferrer de Banyoles es feia vaga per l'acomiadament d'un treballador, i el governador civil comunicava a una comissió d'obrers sense feina que era imminent el començament d'obres de reparació de camins i carreteres malmeses per les riuades.

El 31 de març es nomenava Juan Cunill delegat a Sant Joan de les Abadesses, en substitució de qui ho havia estat fins aleshores, Manuel Blanxart. I en la reunió de la Junta del 25 d'octubre es va decidir, d'acord amb el governador civil, que, atenent que el 12 de novembre s'havien de celebrar les eleccions triennals per substituir la meitat dels membres de la Cambra, es constituïssin meses electorals "*en las Casas Consistoriales de las poblaciones importantes (donde existe Delegacion de la Cámara constituida definitivamente) o sea Figueras, La Bisbal, Olot, Puigcerdá, Sta. Coloma de Farners, Blanes, Palamós, Palafrugell, San Feliu de Guixols y Ripoll*".

Un cop celebrades, el ple de 21 de desembre aprovava les despeses que havia suposat la jornada electoral. Es tractava del dinar dels membres de les meses i dels desplaçaments dels presidents de les delegacions de Figueres, la Bisbal, Palamós, Palafrugell, Ripoll, Puigcerdà, Blanes, Sant Feliu, Santa Coloma i Olot per efectuar l'escrutini. També es van aprovar les despeses "*de las comidas de los Señores que componian las Mesas electorales en esta Cámara servida por el Hotel Italianos*

y la comida dada a los Sres. Presidentes en el acto de escrutinio general servido por el Hotel Peninsular". Més endavant es va aprovar "*imprimir papel impreso para las Delegaciones y tarjetas para los Señores Vicepresidentes y ampliar la impresion de los carnets de identidad para poderse entregar además de los Señores del Pleno a los Señores Delegados de la Cámara en la Provincia*".

En la sessió del 29 de gener de 1934 es van nomenar o ratificar els delegats de Banyoles, la Bisbal, Blanes, Cassà de la Selva, Figueres, Olot, Palafrugell, Palamós, Partit Judicial d'Olot, Puigcerdà, Ripoll, Roses-Cadaqués, Sant Feliu de Guíxols, Sant Joan de les Abadesses, Santa Coloma de Farners i Torroella de Mongrí. Només una minoria (Sta. Coloma, Blanes, Palafrugell i Ripoll) havien presentat la preceptiva memòria anual durant la primera quinzena de l'any. A la vista d'això, el ple també va aprovar una nova normativa al respecte. Primer, es demanava que la memòria es fes "*en forma correcta y detallada el numero y clase de trabajos prestados por cada Delegacion*". En el segon punt s'apel·lava al Reglament de Secretaria (que era el de funcionament de l'entitat), segons el qual "*se aperciba y amoneste por haber faltado en el cumplimiento de la presentación de dicha Memoria*" els secretaris de les restants delegacions. I se'ls donava la primera quinzena de febrer per presentar-la. Si no respectaven aquest termini, serien sancionats. El tercer punt aprovat feia referència al fet que aquests acords es comuniquessin a cadascun d'ells. En el següent ple (el del 27 de febrer) es va comunicar que s'havien rebut tant les memòries que faltaven com les actes de constitució de cada delegació.

Nomenament de les delegacions i les respectives juntes en la sessió plenària de 29 de gener de 1934

Crisi institucional

En la sessió plenària del 28 de maig es va prendre un acord que tindria importants conseqüències a curt i a mitjà termini no només respecte al funcionament de les delegacions de la Cambra, sinó també en la relació personal entre els membres de la institució. S'havia creat una comissió per inspeccionar les delegacions, i se n'havien llegit els informes. L'acta diu que "*se acuerda de momento, como en los mismos se indica esperar para tomar acuerdos respecto al juicio definitivo el informe que se propone emitir la propia Comision una vez hechas todas las visitas*". En tot cas, sí que es va aprovar nomenar un nou secretari a Palamós. La qüestió, però, va esclatar en la sessió següent, la del 27 de juny.

La Comissió Inspectora, constituïda el 27 de febrer, estava formada per Melitó Salellas, Josep Saurina i Josep Mirandes. Havien visitat les delegacions de Sant Feliu, Palamós, Palafrugell, Olot, Ripoll, Santa Coloma, Blanes, la Bisbal, Figueres i Puigcerdà, és a dir, totes les que comptaven amb oficina. I van fer un informe segons el qual proposaven diverses modificacions del reglament regulador del seu funcionament. Per altres intervencions en el debat, es dedueix que aquella comissió havia detectat "*falta de entusiasmo y actividad*", en paraules de Joaquim Nouvilas, el qual es va oposar a les modificacions. Segons va dir, si es feien "*causarian molestias entre los propietarios de la provincia precisamente en la actualidad que entendia debia procurarse por todos los medios posibles la union y concordia*". I proposava que es fessin "*asambleas y visitas*" en les poblacions les delegacions de les quals actuessin amb falta d'ànim.

Per la seva banda, Àlvar Bellsolà va manifestar que les modificacions que es proposaven "*no hay duda que representan un cambio muy importante en la organizacion de la Cámara en la provincia*". Per això proposava que "*debia darse vista de la expresada proposicion a las Delegaciones interesadas para que expusieran su parecer*". Es van mostrar contraris a aquesta proposta Josep Saurina, Isidre Bosch i Francesc Bartrina. Tanmateix, es va posar a votació. Hi van votar a favor Ferran Casadevall, Salvador Auguet i el proponent. En contra, Josep Saurina, Melitó Salellas, Josep Mirandes, Francesc Bartrina, Josep M. Reitg, Isidre Bosch i Martí Birulés.

A continuació es va posar a votació l'informe, punt per punt, i tots van ser aprovats: el primer establia que se suprimien tots els locals arrendats a partir de 1935, i que l'import corresponent es deduiria de les quotes dels associats; el segon deia que la Secretaria de la Cambra faria les oportunes ordres d'acomiadament, de la qual cosa s'informaria en la següent sessió, i que el mobiliari es recolliria per crear una "sala de comissions"; el tercer punt instava que un membre de cada delegació oferís el seu domicili per fer-hi les reunions i que, en cas de necessitat, se sol·licités un local al respectiu ajuntament; el quart aspecte assenyalava que les oficines se situarien en el domicili del secretari, "*quien tendrá obligacion de señalar para el despacho público una hora diaria fuera de las normales de trabajo en la localidad*"; el cinquè punt establia que aquest secretari hauria de posar un rètol a la façana, indicant l'hora d'atenció al públic; el sisè obligava les juntes locals a comunicar a la Cambra l'acompliment dels punts 3, 4 i 5; el setè anunciava que se suprimien les gratificacions dels secretaris, els quals passarien a dependre exclusivament de les juntes locals, que abonarien la seva feina per serveis prestats. A aquest punt hi van votar en contra els tres mateixos membres que ho havien fet amb anterioritat, "*en el sentido de salvar toda responsabilidad que pudiera dimanarse de este acuerdo*".

Amb uns punts vuitè i desè intranscendents, el novè feia referència al sosteniment dels secretaris. S'establia que les delegacions de Figueres, de Ripoll i de Sant Feliu serien de primera categoria, amb la qual cosa tindrien dret a percebre anualment 1.200 pessetes. Serien de segona, amb dret a 900 pessetes anuals, la Bisbal, Santa Coloma i Puigcerdà. Les de tercera, amb 600 pessetes, serien les d'Olot, Blanes, Palamós i Palafrugell. A més a més, es deia que aquestes quantitats no tindrien caràcter fix i que la categoria podria variar anualment. Finalment, el punt onzè obligava els delegats a presentar una còpia del llibre de registre obligatori a la Cambra, la primera quinzena de gener i de juliol "*para conocer la marcha de las oficinas locales*". Ara bé, es feia una excepció: "*En atención a la inmejorable instalacion de la Oficina de Figueras y mientras pueda seguir ocupando el local de que dispone, recibira un auxilio extraordinario anual de 450 pesetas*". Altrament, la Comissió d'Hisenda, en funció d'inspectora, havia d'elaborar un nou reglament.

A les acaballes de la reunió el secretari, l'advocat Manuel Roqueta, va intervenir segons el facultava el Reglament. Ho va fer per dir que entre els acords presos, els "*que se refieren a suspension de empleo y sueldo de algunos empleados no se había tenido en cuenta en su redaccion las disposiciones vigentes*", per la qual cosa "*advertia a la Cámara que debia salvarse respecto a dichos acuerdos*". La resposta la va donar Isidre Bosch: "*Que por parte del Secretario se asesorase a la Corporacion respecto a esta materia*". Aquest assessorament va venir, en una primera instància, en la Junta de Govern del 6 de juliol. En un escrit del secretari, aquest explicava que els acords "*por lo que se refiere al personal por no estar conformes con lo dispuesto en el reglamento de Delegaciones, Reglamento de Secretaria y bases de personal de despachos y oficinas no bancarias se acuerda por unanimidad dar cuenta al Pleno y de momento* [...] *suspender hasta nuevo acuerdo su notificacion y traslado a los interesados a excepcion de los acuerdos 1º y 2º que se refieren a local*".

Els membres de la Comissió d'Hisenda o Inspectora van contraatacar a allò que el secretari havia dit. I ho van fer presentant un llarg escrit (que es va llegir) en la sessió plenària del 29 de novembre. I presagiava, segurament, la més dura batalla en el si de la Cambra de les que n'ha quedat constància. Després "*de ensalzar la conducta de dicho funcionario y agradecerle su celo para el buen nombre de esta Corporacion*" començaren a rebatre el seu informe. Els signants de l'escrit deien haver estudiat detingudament "*la forma y circunstancias del nombramiento de tales empleados, si es que reglamentariamente puede dárseles este calificativo*". Afirmaven que els oficials-secretaris no eren funcionaris de plantilla "*sino meros representantes de la Cámara*", ja que ni havien opositat ni havien concursat.

Salellas, Mirandes i Saurina afirmaven que aquells treballadors feien la seva funció, "*puramente eventual, sin sujecion a plazos ni a un horario fijo*". I explicaven allò tan sabut d'altres temps (i, també, de temps més moderns) de la pluriocupació: simultaniejant el càrrec "*con otros destinos de carácter publico, a los que se deben con preferencia, no pueden otorgarles los beneficios del restante personal de esta Corporacion. Recordamos que hay quien desempeña cargos publicos en la Administracion del Estado, otro de Secretaria de un Juzgado municipal,*

otro letrado en ejercicio y secretario de otra Cámara, otro Procurador de los Tribunales, etc.". A més, deien, "*a ninguno ha pretendido poner traba ni objecion alguna esta Cámara* [...] *que más que un funcionario viene a ser un representante mandatario o comisonado de la Cámara*".

Amb els seus arguments, van proposar que s'adoptés l'acord de convidar els secretaris de les delegacions perquè manifestessin, en un termini d'un mes, "*si obtan por cesar definitivamente en su funcion, percibiendo en su caso la indemnizacion a que haya lugar en derecho* [...] *o bien prefieren continuar en su cargo a disposicion de la respectiva Junta local en las condiciones que señale el nuevo Reglamento*". Josep Saurina va intervenir en defensa de la proposta assenyalant "*la economia que representará para la Cámara y en el poco trabajo que tienen las Oficinas de las Delegaciones de referencia*".

Joaquin Nouvilas es manifestà contrari a la proposta presentada, ja que s'haurien de respectar els drets adquirits d'aquests empleats "*para algunos de los cuales tiene noticia representará esta modificación un importante quebranto en sus escasos intereses, mucho más respetables y de mayor estima a su juicio que la mezquina economia que representará para la Cámara si se tiene en cuenta lo que la misma recauda*". Va negar la manca de feina a les delegacions, ja que no constava que mai haguessin deixat desateses les oficines ni que haguessin deixat de fer allò encomanat.

Àlvar Bellsolà es va ratificar en el que havia exposat en la sessió de juny, mostrant-se contrari a l'assumpte "*por entender existia un defecto de procedimiento por no haberse oido la opinion de las Delegaciones*". Josep M. Reitg va intervenir per indicar que no calia escoltar-les "*porque ya se suponia informarian a favor de sus intereses*". Salvador Auguet també es manifestà contrari a la proposta, atenent al fet que "*entendia que nada ha venido a cambiar las circunstancias que motivaron la creacion de las oficinas y nombramiento de empleados de referencia*". Per la seva part, el secretari també es ratificà en el seu informe contrari a portar a terme allò aprovat el juny. Finalment, en un intent de salvar la situació, Josep Saurina va presentar una modificació de la proposta en el sentit que, si s'aprovava el nou Reglament, els secretaris de les delegacions cobrarien directament de la Cambra i no del president de la Junta local. Hi van votar a favor Saurina, Salellas, Mirandes, Tarrés, Bartrina, Homs i Reitg i, en contra, Casadevall, Bellsolà, Nauvilas i Auguet. Acabava una batalla...

... però en començava una altra. Aquesta es desenvolupà el 18 de desembre i ja, d'entrada, es va veure que alguna cosa important s'havia de tractar quan al ple hi va haver una inusual assistència de membres, només amb dues absències. El president va informar que l'objecte de la convocatòria era veure els recursos presentats a la Cambra i elevats a la superioritat per tal que la institució els informés, a més de tractar "*las peticiones formuladas por varias Juntas de Delegaciones de que se les convoque a la próxima reunion que celebre el Pleno*".

El secretari va informar que totes les delegacions havien presentat recurs, els quals van passar a la Comissió de Legislació Civil i Fiscal perquè proposés l'informe oportú. Després d'aquest acord, dos membres del ple es van retirar. Josep Saurina va fer ús de la paraula per dir que els recursos presentats "*estan redactados en terminos que dejan entrever una interpretacion equivocada de los propios acuerdos*". I per a aclarir-los presentava una nova proposta. Deia que en el nou règim i classificació de les delegacions "*se establece una retribucion mas proporcionada al rendimiento de trabajo, de forma que el gasto guarde mayor equidad con el ingreso. Que los encargados del trabajo burocratico en dichas dependencias no queden desposeidos de sus cargos, si es su voluntad continuar en ellos, si bien la gratificacion que perciben (no estan a sueldo) ha de acomodarse a la clasificacion establecida en el numero 1º de dichos acuerdos del Pleno. Que tales dependientes, a quienes se ha venido llamando Oficiales Secretarios, seguiran percibiendo su retribucion directamente de la Cámara* [...]".

Aquesta proposta es va sotmetre a votació. Hi van votar a favor Saurina, Salellas, Tarrés, Bartrina, Birulés, Bosch, Reitg i Mirandes. En contra, Casadevall, Bellsolà, Franquesa, Prat, Regàs, Montseny, Auguet i Ripoll, "*quedando por el voto en calidad de la presidencia rechazada*". I a continuació, la bomba: "*El Sr. Saurina impugno el voto del miembro cooperador Sr. Montseny* [...] *por opinar que para tener voto los vocales Cooperadores hay que concederselo previamente para cada asunto*". El president, per

la seva banda, opinava que se li va atorgar en el mateix moment que ell i Manuel Almeda van ser nomenats vocals cooperadors amb veu i vot. A més, en l'acta corresponent es recollia que l'acord s'havia pres per unanimitat. L'interpel·lat va sortir del saló de sessions.

Bellsolà va manifestar que "*considera que es un absurdo que se intente anular el voto por las mismas personas que le concedieron derecho a votar*". Aleshores es va sotmetre a votació si el sufragi de Montseny era vàlid o no. Atès que el protagonista havia sortit, els vots contraris a què fos vàlid van guanyar per vuit a set. D'aquesta manera, s'anul·lava i, per tant, aquella proposta de Saurina, refusada en primera instància, prenia validesa.

No se'n va tornar a parlar fins a la sessió extraordinària que se celebrà el 4 de gener de 1935 amb representants de les delegacions. Hi van assistir, tan sols, dotze membres del ple, se'n van excusar dos i no hi assistiren, sense excusa, uns altres sis. En representació de les delegacions, Joan M. Dalfó, de Figueres, que representava les de la Bisbal, Santa Coloma, Olot, Palamós, Palafrugell i Puigcerdà; Joan Moreno, de Ripoll, i Francesc Carbó, de Blanes i representant també Sant Feliu.

En primer lloc es va llegir l'informe que en la sessió anterior s'havia demanat a la Comissió de Legislació Civil i Fiscal. El signaven Àlvar Bellsolà i Joaquim Franquesa, atès que Francesc Bartrina no hi va estar d'acord. El dictamen començava fent una cronologia dels fets des de la constitució de la Comissió per inspeccionar les delegacions, passant pel que s'havia esdevingut en les sessions plenàries de 27 de juny i de 29 de novembre. En aquesta darrera s'havia acordat notificar als interessats les resolucions preses respecte al nou funcionament de les oficines, contra les quals van interposar recurs, que era el que en aquell moment es discutia.

Silenciats deliberadament

El primer punt de l'informe assenyalava que "*los acuerdos tomados lo han sido con infraccion manifiesta de las normas de procedimiento*", atès que "*los Vocales Delegados tienen derecho a ser oidos*[2]. *Y si esto es asi en todas las cosas, mucho mas derecho tendrán a ser oidos cuando se trate de resolver cuestiones que afecten a las propias Delegaciones y hasta a la necesidad de su substitucion ó a la conveniencia de su supresión*". I encara es reblava el clau quan es deia que "*no han sido oidos deliberadamente*". La justificació que no se'ls havia escoltat "*porque se opondrian a las propuestas que se resumen en el informe que emitió la Comision Inspectora*" es titllava de "*pueril y pintoresca*". I es qualificava de "*extemporaneo acuerdo*" citar els delegats a la sessió que havia d'escoltar i decidir els recursos interposats. Amb aquests i altres arguments referits a drets dels secretaris recollits en el Reglament de Secretaria, s'informava "*en el sentido de estimar que procede declarar la nulidad de los acuerdos recurridos*".

Joan M. Dalfó, delegat de Figueres, va dir que parlava en nom de totes les delegacions de la Cambra. I va expressar "*la mas enérgica y respetuosa protesta contra la falta de consideracion que representa para todos los Delegados el que asuntos de tanta importancia como a los que se refiere esta sesion que implican la supresion de los Oficiales secretarios de las Delegaciones y como*

A més de la seu central, a Girona hi ha una delegació al carrer Emili Grahit

2 Subratllat en l'original.

consecuencia a no dudar el de las Delegaciones". Dalfó va informar que s'havien assabentat de tot per la intenció dels mateixos secretaris d'interposar un recurs. L'acta recull que va acabar la seva intervenció en un sentit absolutament contrari al que s'estava discutint: "*Debia darseles* [a les delegacions] *una mayor importancia que la que actualmente tienen por las buenas actuaciones que de las mismas en el futuro es de esperar*".

A continuació, el secretari de la Cambra també va llegir el segon dictamen emès per la Comissió de Legislació Civil i Fiscal referit als recursos interposats contra acords del ple de la sessió del 18 de desembre. Es tractava de dilucidar si era vàlid el vot emès pel vocal cooperador Antoni Montseny, atès que en depenia tirar o no endavant les reformes proposades per a les delegacions. I la Comissió "*entiende que el voto del Sr. Montseny es perfectamente valido*", tot exposant les raons per arribar a aquesta conclusió, basades en els reglaments que regulen tant l'activitat de les cambres, en general, com el Reglament interior i de delegacions, de la de Girona. I assenyalava que aquest dret de vot el té "*sin duda alguna*"[3] *por mientras esta Cámara exista; es decir, hasta la nueva constitucion*".

A més a més, en l'informe es diu que Montseny "*ha venido interviniendo en otras votaciones y su voto ha sido estimado como válido lo que implica el reconocimiento explícito de su derecho. Y si esto no bastase, en la propia sesion en que se anuló el voto, el Pleno de la Cámara le dejo votar, es decir, reconocio su derecho, y solo anuló su voto, despues de haberlo emitido. No hay que desconocer tampoco que el voto le fué concedido por unanimidad; es decir, por los mismos señores que ahora se lo niegan*".

El dictamen s'estén en qüestions sobre la il·legalitat o no d'aquell acord. Finalment, s'hi diu que "*procede informar los recursos presentados, en el sentido de ser declarado por la Superioridad la validez del voto del Vocal cooperador Sr. Montseny y en consecuencia anuladas las modificaciones acordadas, que por otra parte, vendrian a dar razon a los recursos presentados contra los primitivos acuerdos, que se intenta modificar*".

Isidre Bosch va exposar que era del criteri que els delegats havien d'haver estat escoltats. Per tant, "*han fallado el Sr. Presidente y Secretario al no convocarlos a todos las sesiones que ha celebrado el Pleno desde que fueron constituidas las Delegaciones con arreglo a lo que dispone el Reglamento*". A aquesta acusació el secretari va replicar dient que les qüestions que es debatien "*no figuraban en el orden del dia, sinó presentadas como proposiciones discutidas y aprobadas siempre rapidamente en la misma sesion*". Quedava clar que hi havia dues parts enfrontades entre els membres de la Cambra.

Àlvar Bellsolà va intervenir, com a membre de la Comissió de Legislació, per dir que els delegats tenien raó en sentir-se molestos i que si se'ls hagués enviat la informació, com ell havia demanat en tres sessions, una petició a la qual per cert en totes tres ocasions els membres de la Comissió Inspectora s'havien oposat, "*no nos hallaríamos en el caso actual y se habria cumplido el Reglamento*". Finalment, es van votar els informes. Al primer hi van votar favorablement Casadevall, Bellsolà, Franquesa, Bartrina, Auguet i Prat. En contra, Salellas, Saurina, Mirandes, Bosch, Reitg i Birulés. L'empat el va desfer el vot de qualitat del president, amb la qual cosa es va aprovar. I el mateix resultat es va donar amb el segon informe. La divisió s'havia consumat.

De moment, en la Junta de Govern del 28 de gener de 1935 es va acordar proposar que es determinés quan havien de ser convocats els delegats: a totes les sessions, a aquelles en què es tractessin qüestions generals que les afectessin o només a les que s'hagués de tractar algun tema concret. Tot i això "*sin perjuicio del derecho que tienen los Señores Delegados de asistir a todas las reuniones que celebre el Pleno*". El ple de dos dies després, al qual només van assistir sis membres, va acordar afegir a l'article corresponent del Reglament que els delegats serien expressament convocats quan es tractés un tema general o particular que afectés les delegacions, tot i poder-hi assistir sempre que hi estiguessin interessats. Ara bé, també es va decidir no pagar les despeses de desplaçament. I es va aprovar revisar el Reglament de delegacions nomenant una comissió que se n'encarregués.

A la Cambra havia arribat la resolució del Ministeri de Treball, Sanitat i Previsió, al qual estaven adscrites les cambres, sobre el recurs que hi havien presentat els ofi-

cials-secretaris de les delegacions. El secretari el va llegir, per ordre del president, en el ple del 27 del mateix mes. Després dels "*resultando*" i "*considerando*" pertinents, en els quals s'anava descrivint la situació viscuda, resolia que "*se ha servido declarar nulo y sin ningun valor ni efecto el acuerdo de la Cámara de la propiedad urbana de Gerona, modificando el régimen de las Delegaciones de la misma*".

Tanmateix, la resolució presentava una segona part que posava fi "oficial" a l'enfrontament entre els dos bàndols dels membres de la Cambra. I ho feia amb un toc d'atenció prou eloqüent en resoldre "*apercibir a los vocales de dicha Cámara D. José Saurina Negre, D. Martin Birulés Bahi, D. Isidro Bosch Bataller, D. José Mª Reitg Martí y D. José Mirandes Medrano con motivo de los acuerdos tomados en esta cuestion*". Excepte Birulés, tots els altres eren presents al saló de sessions.

Més tard, la delegació de Santa Coloma va proposar estudiar l'organització i creació d'una mútua contra incendis de finques urbanes. En el ple del 14 de juny, quan es va notificar la proposta, es va informar que, arran d'una visita feta a la Cambra de Manresa, dos membres gironins havien sabut que n'hi havia una de "*muy bien organizada*" i de la qual formava part la majoria de propietaris d'aquella població. Es va acordar nomenar una comissió que hi tornés per tal de veure'n el funcionament i traslladar el model a la de Girona.

Palafrugell va acollir, el 30 de juliol de 1935, una reunió de la Junta de Govern de la Cambra. A més d'altres qüestions, es van tractar les deficiències del servei d'abastiment d'aigües de Santa Coloma. La delegació d'aquesta població havia informat que, des de l'Alcaldia, s'havia proposat una comissió per tractar l'assumpte amb la companyia corresponent. Per la seva banda, la delegació de Blanes rebia l'autorització per comprar el mobiliari més necessari per adequar l'oficina. En un altre sentit, en aquesta reunió es va decidir dirigir-se als ajuntaments més importants de la província "*en suplica de que se suspenda el cobro de los arbitrios sobre permiso de obras al objeto de que se facilite la practica de aquellas, aminorando con ello la crisis de trabajo*".

El mes següent, la població on es va fer una reunió de la Junta (la del 29 d'agost) va ser Ripoll "*al objeto de celebrar el acto de constitucion oficial de la Delegación de la Cámara*". Es va parlar de la Conferencia pro Costa Brava, d'una reunió amb el gobernador general de Catalunya (Joan Pich i Pon, expresident de la Cambra de Barcelona i alhora, alcalde de Barcelona) per tractar de la conveniència de crear comissions "*de acuartelamiento*" en les províncies on s'haguessin de construir casernes per a la Guàrdia Civil o dels problemes d'abastiment d'aigua potable que patia, des de feia anys, la ciutat de Girona, entre d'altres temes.

Un d'aquests altres temes venia de Palamós: "*A petición del Ayuntamiento y fuerzas vivas se acuerda remitir al Ministro de Obras publicas un telegrama pidiendo la pronta aprobación del proyecto formulado por el Servicio Hidraulico de los Pirineos Orientales para la defensa de Palamos de los grandiosos daños que periodicamente ocasionan las inundaciones de la riera Aubi y al mismo tiempo como un medio para mitigar en parte el paro forzoso tan sentido por honda crisis corcho-taponera*". En el ple del 27 de setembre es va llegir la resposta del ministre: "*Contestandole su telegrama manifiestole que está estudiandose con la urgencia que requiere el proyecto de obras en riera Aubi, pero como presupuesto es superior a 500.000 pesetas antes de aprobarse tendrá que informar el Consejero de Obras Hidraulicas. Saludale. Ministro Obras publicas*".

Només en dues altres sessions de la Junta de Govern apareix alguna referència a les delegacions de la Cambra. Una, la del 30 de gener, en què s'aprovava una comanda dels mobles necessaris per a la de Blanes. L'altra, la del 28 de maig, en què es consignava la negativa a autoritzar el pagament del servei de neteja de la delegació d'Olot. Així s'acabava, en molts sentits, una època, també d'esplendor de les delegacions. Vindrien, a continuació, tres anys sense activitat cameral.

La d'Olot, una delegació en el punt de mira

La delegació d'Olot va semblar que naixia maleïda, i així va semblar durant molt temps. El primer delegat va ser Esteve Cardelús, però al cap de pocs mesos de ser nomenat, va morir. El va substituir Ramon de Roca i Bassols. De fet, però, el que els propietaris garrotxins, englobats en una Asociación de propietarios de fincas urbanas de Olot, volien era una cambra local, tal com s'expressa al llarg del capítol. Tanmateix es van haver de conformar a ser una "simple" delegació, per a la qual s'havia de buscar "*local apropiado y debidamente amueblado*". A més a més, en el ple del 24 d'abril de 1930 es va decidir fer-hi una visita d'inspecció que va donar com a resultat "*que dicha delegación no solo no funciona sino que está completamente abandonada por parte de los Sres. Delegados*". L'informe negatiu de la Cambra a la pretensió de crear un organisme propi i la polèmica que aquesta decisió va suscitar, de ben segur que va estar present al llarg dels anys en la relació entre la delegació i la seu central.

En la sessió plenària del 21 de gener de 1931 es va decidir "*requerir a los Señores Delegados de Olot en vista de que ha transcurrido mucho tiempo desde que los mismos acordaron suspender de empleo y sueldo al Oficial de Secretaria Señor Mató fundándose en que la Delegacion no funcionaba por falta de local, y no tenerse noticias de que se haya practicado gestion alguna a resolver dicho asunto para que todo lo que falta de este mes se dignen dar una solucion al deplorable estado de organizacion*". També es va decidir que "*el oficial secretario, para resarcir a la Camara del tiempo que cobro sin trabajar saque dos copias de las listas cobratorias de Olot una para la Camara y otra para la Delegacion y que una vez entregadas se considerará repuesto en el empleo que desempeñaba*".

En la reunió de la Junta del 24 de febrer es va informar que tant els delegats com els membres d'aquella delegació havien dimitit. Atenent al fet que el secretari havia complert la sanció, va ser reintegrat a la seva tasca i se li encomanà la cerca d'un nou local, adequat per a la instal·lació de les oficines camerals. I també que, mentre no es nomenessin nous delegats, recollís els mobles i els guardés en dipòsit. En la sessió següent, la del 16 de març, el president va informar que respecte als nous delegats en aquella població "*no le ha sido posible aun llevar a cabo su cometido por entender debe procederse con cuidado para hacer tales nombramientos, acordandose a propuesta del Sr Bosch que no procede obrar con precipitacion en la elección de los Señores que han de ser nombrados*".

Finalment, es va trobar un local, com s'indica en l'acta de la sessió del 27 de març. Es tractava d'uns baixos del carrer dels Dolors "*muy cerca el Parque y por lo tanto céntrico*". Tenia llum natural, un lloguer de 50 pessetes mensuals per un termini de tres anys i "*recien embaldosado y decorado de paredes*". El 29 de maig s'informava haver rebut una "*carta de entrega de los muebles y efectos de la Delegacion de Olot, hecha por el exdelegado Señor Gassiot al Oficial secretario de la Delegacion Don Jose Mª Mató y Pujadas*". En el ple que hi va haver aquell mateix dia a continuació de la reunió de la Junta, es va facultar el president per fer les gestions oportunes per al nomenament de nous delegats.

En la Junta de 4 d'agost de 1931 es van nomenar els nous membres de la delegació: Isidor Pujadas, president; Josep M. Burch, vicepresident; Rafael Valls, vocal, i el secretari, el mateix. Però si bé hi havia delegació formada, no hi havia local: tots van afirmar que "*el local que se arrendó a Don Jaime Gassiot para la instalacion de las oficinas de la Delegacion con obligacion de entregarlo en buen estado de ornamentacion y en buenas condiciones de higiene y habitabilidad, a pesar de haber transcurrido con exceso un trimestre del dia en que fue firmado dicho contrato y haberse satisfecho por anticipado los tres primeros trimestres de este año, dicho local se hallaba en igual estado de inservible...*". En aquesta reunió es va facultar el president i el secretari de la delegació perquè gestionessin tant la devolució d'allò pagat com la rescissió del contracte. La clau es va dipositar al jutjat, atès que el propietari no la va voler acceptar.

El local que finalment es va trobar el cedia la Lliga de Defensa Industrial de la Ciutat d'Olot. Isidre Bosch, que havia anat a veure'l, va dir que estava en bones condicions i ben situat. Es tractava d'un primer pis del carrer Verge del Portal, amb una porta que el separava

de la resta de l'edifici. A més, l'entitat cedia el saló de sessions per quan es necessités, "*así como el retrete y lavabo*". El lloguer era de 35 pessetes mensuals, a pagar per trimestres avançats.

Com ja s'ha explicat en un altre lloc, el ple havia creat una comissió amb facultats per inspeccionar les delegacions. En la sessió de 27 de juny de 1934 es va discutir l'informe emès per aquella comissió i les modificacions respecte a les delegacions. En la mateixa sessió es va llegir una comunicació que havia enviat la Junta Local d'Olot en la qual es comunicava un acord "*protestando de la premura de tiempo con que fue avisada la visita del dia 14* [...] *y más siendo dia de mercado en que no le fue posible asistir al Sr. Presidente por estar ausente y a los Señores Delegados y Vocales cooperadores hasta las diecisiete por estar ocupados, haber encontrado efectuada a dicha hora la visita*". Es va acordar considerar "*inoportuna tal protesta*". Abans, però, s'havia llegit una carta de la mateixa delegació en què exposava la campanya que havia emprès en contra de l'acord municipal d'implantar un arbitri sobre solars "*que le faculta la ley de la Generalidad de Cataluña de 19 de Marzo último*". Segons es diu, l'escrit anava signat "*por un gran número de propietarios solicitando del Ayuntamiento deje sin efecto tal acuerdo*". El ple va "*apoyar lo obrado por la Delegacion*".

En el ple del 27 de març de 1935 es va informar que la Junta d'Olot havia sol·licitat disposar d'un local per a oficina. En la sessió següent, de 29 d'abril, la Comissió d'Administració va presentar un informe favorable a aquesta petició. Tanmateix, la d'Hisenda va informar "*en el sentido de que seria conveniente una inspeccion a aquella Delegacion antes de conceder dicho local*". A la vista d'aquesta proposta, es va decidir que una comissió formada per dos membres i el secretari de la Cambra "*se traslade a la Ciudad de Olot y procure informarse de cuanto se refiera a la necesidad de la peticion*". En el ple de febrer s'havien aprovat les memòries que havien enviat les delegacions. Un dels acords que es van prendre deia: "*Amonestar por falta de celo al Oficial de Olot con arreglo al articulo 44 del Reglamento*".

Respecte del local, en el ple següent es va informar del resultat de la visita feta d'aquella comissió per avaluar-ne la necessitat. Però es va aprovar una altra cosa: amb caràcter transitori, una subvenció equivalent a l'import anual del lloguer d'un local perquè l'oficina "*proceda instalarse decorosamente sus Servicios en la casa-vivienda del oficial secretario*".

Sembla ser que la relació entre aquesta delegació i la seu central era una mica "especial". En la reunió celebrada per la Junta de Govern el 30 de juliol de 1935 a Palafrugell es va parlar, entre d'altres assumptes, de qüestions referides a algunes delegacions. Entre aquestes, n'hi havia una d'Olot. Concretament, feia referència a una nota de despeses relatives a algun desplaçament. Doncs bé, es diu això: "[...] *Se acuerda pagarla, advirtiéndoles a dicha Delegacion que en lo sucesivo se abstengan de realizar ningun viaje sea por el motivo que fuere sin la autorizacion de esta Cámara*".

En la Junta de Govern de 28 de maig de 1936 es va informar d'una comunicació enviada per la delegació olotina. Es demanava "*el aumento de salario para la limpieza del local de aquella Delegacion cuyo encargado cuida además de los recados*". La petició no va fructificar. Es va acordar contestar "*que no existe en el presupuesto actual asignacion especial para pago del salario a que se refiere. No puede accederse a lo solicitado y que se comunique ademas que en todo caso se pagará como gastos menores de dicha Delegacion mediante nota que aquella presente*". És la darrera inscripció que apareix a les actes referida a la "díscola" delegació d'Olot.

La delegació d'Olot també és de les més antigues amb què compta la Cambra

CAMBRA DE LA
PROPIETAT URBANA
Venda / Lloguers
Propietari,
porta'ns
els teus lloguers
Tens propietats
per llogar?

6

Petjades per a un futur

L'escriptor i pedagog Jaume Ministral i Masià (Girona, 1914 - Barcelona, 1982) malgrat haver conreat molts gèneres, com la novel·la, el teatre i els guions de ràdio, i malgrat haver treballat en multitud de projectes editorials, es va fer conegut com a autor de les sèries televisives del Dr. Caparrós, protagonitzades per Joan Capri, per a qui ja havia escrit alguna obra teatral. Entre les seves obres, destacà especialment *Ciutat petita i delicada*, on desgranà la vida quotidiana de la ciutat de Girona des dels anys vint fins als inicis dels setanta. Es va publicar el 1975 i va ser un boom editorial. I fou el mateix Ministral el qui, citat per Josep Clara, n'escrigué una cruel postal: "*Por pocas ciudades que uno haya visitado se dará cuenta de que Gerona es una de las más tristes, atrasadas y apagadas que existen*". També havia estat un altre boom, i en tots els sentits, la publicació, tres anys abans, de l'obra *Girona grisa i negra*, dels periodistes Narcís-Jordi Aragó, Just M. Casero, Pius Pujadas i Jaume Guillamet. Es tractava d'una dissecció, feta amb bisturí, de la Girona dels cinquanta, dels seixanta i dels incipients setanta.

Ambdues obres, ben diferents, tenen en comú el reflex de la grisor d'un temps que semblava aturat, en aquesta ciutat. Un temps en què les institucions anaven fent. Citant de nou Josep Clara, "Girona era aleshores una ciutat conformada i pacífica, tancada i jerarquitzada, gestionada en funció dels interessos dominants. [...] La grisor provinciana dominava el món de la política i no hi havia sorpreses importants per als governadors civils".

Continuant amb aquest mosaic de visions que configuren un paisatge gironí, Borja de Riquer escrivia que "si bé és cert que el règim franquista no aconseguí tenir mai a Catalunya una influència ideològica notable i que mai existí una adhesió massiva i entusiasta a la seva política, cal reconèixer que el franquisme sí que tingué èxit pel fet d'aconseguir-hi imposar una notable passivitat política i social". I encara: "Com és prou sabut, a Catalunya no predominà ni la col·laboració ni l'acceptació de la dictadura, però existí una part minoritària dels catalans que sentiren la victòria franquista com una cosa pròpia".

Els temps anaven canviant i en els anys de transició que van ser els cinquanta la demografia, amb un increment de la població activa, anava pautant aquests canvis. Ara bé, continuant amb el mateix historiador, "la vida política oficial a Catalunya estava limitada bàsicament als ajuntaments i les diputacions, corporacions que tenien, totes elles, una activitat molt reduïda". A més, cal tenir present, en paraules de Joan B. Culla, que el canvi de dècada "està presidit pel deteriorament del clima econòmic i el subsegüent malestar de les diverses capes socials". Ell mateix recull el que deia l'industrial Eduard Tarragona quan afirmava que "*el ambiente de la calle, el que se vive en la Empresa, el que reflejan las crónicas de Bolsa, es de marasmo*".

"L'era del sis-cents assenyala l'inici d'una tímida represa de l'economia, que als anys seixanta ja és present arreu. Floreixen els negocis de ràpid benefici i escassa inversió -sobretot en el camp de la construcció on l'especulació és mestressa de la situació- i els pobles de la rodalia gironina -Salt, Sarrià i Sant Gregori- coneixen una allau industrial i immigratòria molt important, sovint en indústries de punta", escrivien Ramon Alberch i Narcís-Jordi Aragó.

La Cambra de la Propietat Urbana de la Província de Girona no només no era aliena al que transcorria al seu voltant sinó que, si s'hagués de fer cas dels pressupostos de l'entitat, es pot afirmar que vivia una època d'esplendor econòmic. Quedaven enrere les targetes d'exempció de lloguers i els enfrontaments amb l'Ajuntament pel servei d'abastiment d'aigua potable, els processos de depuració, els expedients de "*regiones devastadas*", l'enviament de telegrames de protesta, l'organització de "*magnas*" reunions i assemblees en contra de la pròrroga anual del decret d'inquilinat i la gestió de demandes d'ajut a "*regiones inundadas*". L'època de la foscor i de les bombetes de 125 watts de potència donava pas al creixement massiu del parc d'habitatges, mal fos en silenci i obeint (en tots els ordres) les consignes emanades "de Madrid", un Madrid en sentit molt extens.

En altres capítols s'ha explicat la vida de la Cambra de la Propietat gironina en temps de postguerra i de la dècada dels quaranta. Una dècada d'estraperlo i de cartilles de racionament (tot i que a finals de 1944, s'havia inaugurat l'edifici del mercat), de tancament de la frontera francesa (tot i que el govern francès la va reobrir el febrer de 1948), d'execucions i de cinc-cents catorze afusellaments (tot i que el darrer va ser el gener

de 1945); de presons massificades amb alimentació deficitària i encara pitjors infermeries (tot i que el règim deia que no se'n trobaria cap altre "tan just, catòlic i humà, que tractés tan bé els presos!", segons escriu Josep Clara); de repressió del català i de qualsevol símbol catalanista (tot i que el bisbe Josep Cartañá va editar un catecisme en aquesta llengua el 1947); de control estricte de la població, manca absoluta de llibertats, juntes de depuració, processons i vigílies, desfilades i "*cara al sol*", mesos de Maria, restriccions elèctriques, cues...

Va ser una dècada en què la Cambra va reobrir les delegacions de Banyoles, la Bisbal, Blanes, Figueres, Palafrugell, Palamós, Puigcerdà, Ripoll, Santa Coloma, Sant Feliu de Guíxols i Sant Joan de les Abadesses. En què, també, va pagar unes factures que havien quedat pendents el 1936, o en què va formar part de la Junta de Acuartelamiento que tractava, per exemple, "*del proyecto de construccion de un edificio para instalar el Gobierno Militar y otro para Residencia de Oficiales*". Eren uns anys durant els quals en una sessió de la Junta es negava una subvenció per a un concurs de pessebres que sol·licitava la delegació de Ripoll "*por no permitirlo las ultimas disposiciones sobre subvenciones por no tener el expresado objeto un fin directamente relacionado con los intereses de la propiedad urbana*". Segurament sí tenia aquest "*fin*" oferir 500 pessetes "*para el aguinaldo de la División Azul*", segons demanava la delegació provincial de FET y de las JONS.

Eren uns anys en què els treballadors de la Cambra sol·licitaven (i obtenien) "*una indemnizacion como reparacion de los daños sufridos*" per haver estat declarats "*cesantes*" per la Generalitat de Catalunya el 12 d'agost de 1936. O, en el mateix sentit, els oficials-secretaris de les delegacions, que demanaven "*que les sean reconocidos y satisfechos los sueldos devengados bajo la dominacion marxista*", amb els augments corresponents.

Una dècada de reunions de Junta de Govern demanant i tornant a demanar que es fessin les obres pertinents per evitar els danys provocats pels desbordaments de la riera Aubi; de concessions i negacions de targetes d'exempció de pagament de lloguer; de premis a edificis i paletes en els respectius concursos; de contesta als caps de la Policia Armada, de la Guardia Civil o al governador civil que no hi havia més pisos al mercat per llogar-los, o de discussió sobre freqüents demandes d'augments de sou dels funcionaris de la Cambra.

En els anys quaranta (i fins a la dissolució d'aquestes corporacions) el nomenament del president es feia per decret i el dels membres de la Junta, per resolució del governador civil. El 5 d'agost de 1941 prenien possessió dels seus càrrecs els integrants de la primera Junta després de la depuració. A Àlvar Bellsolà se l'havia renovat en la presidència segons una Ordre del 5 de juliol anterior. L'acta diu que "*diose lectura de la comunicacion del Excmo Señor Gobernador Civil de esta provincia remitiendo los nombres de los señores designados*". L'òrgan de govern va quedar configurat de la següent manera: president, Àlvar Bellsolà; vicepresident, Martí Regàs; tresorer, Joaquim Nouvilas; comptador, Salvador Auguet, i vocals, Joan Tarrús, Josep M. Reitg i Joan Prat, tots ells (excepte Tarrús, que la tenia en l'Ajuntament i la Diputació) amb anys d'experiència en la Junta. Cinc anys després, el 1946, es creava la vicepresidència segona, en mans de Regàs, mentre que la primera l'ocupava Joan Tarrús. I entrava com a vocal Joan Portabella. Els restants càrrecs continuaven amb els mateixos titulars.

Pels anys d'aquella dècada el secretari de la Cambra, Manuel Roqueta, rebia cartes com la d'Alfredo Ruiz, aleshores cap de la Secció Administrativa de Primera Ensenyança de Jaén, però que prèviament havia estat destinat a Girona, on havia fet amistat amb Roqueta. Tot i els anys transcorreguts sense escriure, ho fa per sol·licitar ajut, de cares a un cunyat. I li diu que "[...] *hoy me entero que este muchacho está sujeto a expediente; no creo que sea por cosa mala; aunque es buenísimo, es un desgraciado: es un muchacho educado en muy sanos principios por que pertenece a familia muy honorable: lo veo solo e indefenso en manos de sus enemigos y quiero que en obsequio a nuestra antigua amistad, te conviertas en defensor suyo, aconsejándole, hablando con tus amigos interesados en telégrafos, y si el asunto lo mereciera encargandote de su defensa como letrado, si es necesaria la intervención, aunque creo que no habrá caido tan bajo. Quiero que lo llames y que te enteres de todo y con tu talento y discreción hacer que el expediente se resuelva en justicia y cuanto antes: no creo que tenga gran importancia pero hay que ayudarle en lo que se pueda. Ya*

me dirás los resortes que hay que tocar a tu juicio y por donde ha de encaminarse la influencia. Espero que me atenderás y comprenderás lo justificado de mi petición. Quiero que recuerdes a tus tres hermanas mi amistad y a Jesús, Ignacio y el otro que no recuerdo su nombre, y a todos les des mis afectuosos recuerdos y que me cuentes de tu vida...". El fons de la Cambra de la Propietat de Girona conté centenars d'exemples de correspondència diversa. Aquesta carta pertany a la carpeta "Correspondència. Entrades. 1943-1945" de la capsa 21.

Llista manuscrita de delegats en els primers temps de la represa

"...yo tengo que hacer de ordenanza, auxiliar, abogado, arquitecto y Secretario"

Borja de Riquer escrivia que "la dècada dels anys cinquanta constitueix una etapa de transició tant pel que fa a l'orientació de la política econòmica oficial, com a l'evolució cap a una societat catalana plenament industrial i urbana, i també per la configuració d'un nou tipus d'oposició al règim franquista". I deia que "durant aquests anys es produirà un notable, encara que caòtic, creixement econòmic, s'incrementarà considerablement l'arribada a Catalunya d'immigrants procedents del sud d'Espanya, s'iniciarà la reconstrucció del moviment obrer i s'intensificaran les activitats de la resistència antifranquista".

El delegat provincial del ministeri de Treball podia presidir les reunions de la Junta de Govern sempre que volgués, atès que la legislació dels vencedors havia convertit les cambres en apèndixs d'aquell ministeri. Tenien autonomia, però el pressupost estava totalment tutelat. Així és que el primer de setembre de 1951 el delegat Félix de León y Garcia de la Barga va presidir la sessió per donar possessió del càrrec de secretari de la Cambra de Girona a Felipe-Jesús Martin Guerra.

En el llibre d'actes hi ha un salt entre la primera, que fa referència a aquella presa de possessió, i la següent, que és del 23 de setembre de 1956, segurament per la mort de qui va ser secretari, Manuel Roqueta, un càrrec que va tardar alguns anys a tornar a ser ocupat. En aquesta acta, el president informa sobre les mesures acordades amb el governador civil, Luís Mazo Mendo, respecte al "*donativo voluntario que los propietarios de las fincas desalojadas por los nuevos inquilinos del edificio construido por el Ayuntamiento para sus funcionarios, decidieron hacer a aquél para fines sociales*". Es tractava d'un edifici construït per l'Ajuntament de Girona a la Gran Via de Jaume I per a funcionaris municipals. Quan es va inaugurar, les famílies s'hi van traslladar i deixaven

buits els pisos de lloguer que ocupaven. No van recuperar la fiança però van "aconsellar" als propietaris que la lliuressin al govern civil "per a obres socials". No s'ha trobat constància de com foren distribuïts els diners recaptats.

Segons una estadística que se sol·licità a la Cambra, el 1954 les comarques gironines tenien 336.064 habitants i, un any després, la capital en tenia 30.103. L'arbitri municipal sobre la riquesa urbana representava el 15,48 per cent del líquid imposable i la tarifa del subministrament d'aigua per a ús domèstic era de 0,864 ptes./m^3. A Girona hi havia 2.120 propietaris de finques urbanes, i 54.300 a la província.

El 12 d'abril de 1954 va arribar un demolidor informe sobre el funcionament (o no funcionament) de la Cambra, enviat per la delegació de Sant Feliu de Guíxols. De fet, es tractava de la còpia literal de l'acta de la reunió de la Junta Local celebrada el 4 de març. N'era president Pere Albertí. Segons va manifestar en començar l'objecte de la convocatòria "*es el de preguntarles si creen oportuno y necesario adoptar algun acuerdo en vista del estado anómalo por que atraviesa la Cámara de Gerona desde el fallecimiento -y hace de ello bastantes años- del Secretario Don Manuel Roqueta*". L'escrit assenyalava que *"el señor Presidente, distinguido letrado que, además de atender a su bufete tiene a su cargo el desempeño de otras importantes funciones, a pesar de su buena voluntad, no puede suplir la carencia de Secretario*".

El president guixolenc explicava que únicament treballaven dues persones, la vicesecretària i una mecanògrafa, "*que, si bien con diligencia a la función administrativa, o sea a la interna, carecen de competencia para desempeñar la externa, de contacto con Hacienda, Obras Públicas, etc. y los propietarios*". Aquesta plaça havia sortit repetidament a concurs i sempre s'havia declarat deserta. Hi havia dues raons importants que ajudaven que Girona no fos un destí cobejat: d'una banda, es tractava d'una Cambra de tercera categoria i, tenint en compte que els salaris hi anaven directament relacionats, és fàcil deduir que no fos desitjada. De l'altra, era percebuda com una ciutat llòbrega i, utilitzant una expressió de Paco Cerdá, on dominava "*el blanco y negro de una época que nunca logra sacudirse el gris*" i, a més a més, allunyada de tot. En qualsevol cas, des de Sant Feliu argumentaven que es podia contractar "*con carácter de interinidad, a un letrado competente que imprima actividad a la Cámara y asista a los señores propietarios que le consulten*", tasca que estaven fent "*los abnegados Oficiales-Secretarios de las Delegaciones por un sueldo irrisorio*".

Segons aquest escrit, que és la reproducció de l'acta de la reunió que es va fer a la delegació, el vicepresident, Jesus A. Vilaret, va subscriure el que havia exposat el president. Lluís Llor, vocal delegat, administrador de finques i propietari, deia que necessitava estar sempre en contacte amb la Cambra "*y no hallando la asistencia debida por parte de la Gerona, se ve precisado a valerse de la de Barcelona*". També es deia que s'havia donat la trista coincidència d'haver mort, en poc temps, el secretari i els oficials de comptabilitat i d'intervenció i cens. Només hi quedaven les dues persones esmentades: "*Ese es todo el personal, salvo los Oficiales-Secretarios de las delegaciones, únicos a que pueden dirigirse los señores propietarios. Y estos Oficiales, en su mayoría letrados todos, o de profesiones afines que les permite estar en contacto con la Ley, cobran ciento cincuenta pesetas desde hace veintitrés o mas años, y desde el Glorioso Movimiento una gratificación de cincuenta, en suma, doscientas pesetas mensuales*".

El vocal cooperador Pere Mallol es manifesta sorprès que la Cambra "*haya interrumpido los trabajos emprendidos con propósito de aminorar, en lo posible, el mal de la escasez de vivienda.* [...] *Tampoco comprende que hayan quedado en suspenso los concursos de edificios y de premios a los obreros del Ramo de la Construcción*". El president de la delegació diu congratular-se "*del común sentir de los reunidos*" i que s'hauria d'enviar un ofici al president de la Cambra adjuntant-hi aquella acta.

El 5 d'octubre de 1955 se celebrà una sessió de govern sota la presidència de Benito-Baldomero Peleteiro Alvarez, cap de la Sección Central de Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana, del Ministeri de Treball, amb l'assistència del seu delegat provincial i el president i el secretari de la Cambra de l'Hospitalet de Llobregat. En l'acta només es va referenciar que s'acompanyava l'il·lustre visitant per les dependències de la corporació,

on li foren presentats els funcionaris, "*ofreciéndose, a continuación a todos los presentes una copa de vino español*". L'altre punt que s'anotà en l'acta diu que "*se acuerda acompañar al Sr. Peleteiro a través de diversos lugares pintorescos de mar y montaña de esta Provincia, a fin de hacer más grata su estancia y visita a Gerona*".

Aquest alt funcionari és a qui l'aleshores secretari de la Cambra, Felipe-Jesús Martin Guerra, enviava catàlegs de discos que es venien a Perpinyà, on els hi anava a comprar, en un episodi narrat en un altre capítol. En qualsevol cas, el 8 de febrer de 1958 li va escriure una carta (una còpia de la qual es conserva a la carpeta "Correspondència. Entrades i sortides. 1958" de la capsa 25) on s'esplaiava amb el seu cap i amic del ministeri:

"*Mi querido Jefe y amigo:*

Hace unos días remitimos a esa Sección Central solicitud de autorización para cubrir las vacantes de esta plantilla. Nos faltan Abogado, Procurador, dos Auxiliares y un Ordenanza. Completaríamos, de este modo, la plantilla de tercera categoría en el momento de estar a punto de rebasar los setenta y cinco millones de líquido imponible para subir a segunda. Nos ahorraríamos entonces personal, pero éste que se solicita es absolutamente imprescindible. Ahora estamos metidos de lleno en la reorganización de las Delegaciones. Haremos una especie de asamblea general de delegados el día en que esto marche. Hay un trabajo ímprobo pues a veces yo tengo que hacer de ordenanza, auxiliar, abogado, arquitecto y Secretario. Todo lo daré por bien empleado si, al fin, Gerona consigue marchar a la par con las Cámaras mejores. Hemos editado numerosas circulares que hemos repartido gratuitamente entre nuestros asociados. Alguna de ellas ha tenido el honor de ser reproducida literalmente en la Memoria al Ministerio de algún compañero poco escrupuloso. Tengo en proyecto una revista trimestral que creo sería de gran utilidad y, una vez con el personal necesario, la implantación de todos los servicios especiales. Alguno de los ya creados, como el de Administraciones ha tenido en 1957 un movimiento de cerca de medio millón de pesetas. Espero que al fin este año organizaremos la excursión a la Costa Brava. Y naturalmente, espero también que este año no nos fallará Vd. como sucedió el pasado. Su visita interesa mucho: se cambian impresiones; se orienta uno. Y combinando lo útil con lo dulce según el lema clásico se pasan unos días agradables en esta Costa que no conoce Vd. del todo. Quizá me interese alguna de las vacantes que he oído van a producirse. Ya sé que no puede hacerse uno muchas ilusiones estando a la cola con el farolillo rojo. Gerona, a pesar de sus encantos, resulta demasiado lejana. La Cámara –me parece a mí- curada ya de la anemia que sufría quedará con muy buena forma y el nuevo podría recoger ya una buena cosecha. Con mis mejores saludos, queda como siempre a sus órdenes". És un testimoni interessant tant per conèixer per dintre la situació de la Cambra com pels altres detalls que s'hi expliquen.

Tots els edificis oficials, en un moment o altre o de forma permanent, havien de tenir penjades tres banderes: la nacional, la de falange i la dels requetès. Per tant, es va haver de fer la comanda pertinent. La primera mesurava 3,50 x 2,20 metres, amb un cost de 684 pessetes, i les altres dues, 3,00 x 1,75, amb un cost de 535 i 575 pessetes, respectivament. També es va decidir un canvi d'horari a les oficines. A partir del 5 d'octubre de 1955 passava a ser de 10 a 2 i de 4 a 6 en lloc de ser de 10 a 1 i de 7 a 10! El 30 de gener de 1956 s'acordava inscriure l'entitat a la Germandat de Sant Narcís, institució fundada a Barcelona el 1949 "*con la finalidad de congregar a los oriundos de Gerona, mantener vivo el culto a S. Narciso y realizar actividades varias de tipo cultural, benéfico-social, religioso y deportivo*".

Les autoritats convidaven a tota mena d'actes, especialment religiosos i amb alguna significació per al Règim

Entre les invitacions a actes que rebia la corporació hi figurava l'enviada pel governador civil per assistir als actes commemoratius de la mort de José Antonio, fundador de la Falange, i, per part de l'alcalde, als de "*los Caídos en los gloriosos Sitios de 1808 y 1809 y Cruzada de Liberación*". Però, també, més o menys cada any se'n rebia un per anar al funeral "*por los mártires de la Tradición y al Via-Crucis de Penitencia*". I quan s'esqueia, per assistir al Día de la Victoria, a la Fiesta de la Unificación o a la de Sant Josep Artesà. També s'enviaven telegrames de condol quan moria algun membre de les delegacions, d'altres cambres o al ministre de Treball, José Antonio Girón de Velasco, per la mort de la seva mare.

La Delegació Provincial de Sindicats, en resposta a una petició feta per la Cambra, informava que fins al novembre de 1956 s'havien iniciat expedients per a la construcció de cent setze blocs d'habitatges i dos-cents setze per a habitatges unifamiliars, de renda limitada. I que l'Obra Sindical del Hogar havia construït tres-cents trenta-tres habitatges a Girona i sis-cents seixanta a les seves comarques.

L'activitat de la qual es fan ressò les actes de la Junta de Govern reflecteixen una constant rutina sobre informació de correspondència rebuda i enviada, sobre qüestions referides a la situació del personal de la Cambra amb relació a mutualitats, règim laboral, salaris i plusos diversos, i sobre aspectes legislatius referits a la propietat urbana o a demandes de les més diverses institucions estatals i paraestatals o les seves delegacions. Són nombroses les sessions en les quals es donava l'assabentat d'informes, estudis i treballs enviats per altres cambres, així com peticions d'autoritzacions a la "*Superioridad*" per fer els tràmits més variats. Reiteradament, també apareix la necessitat de fer obres i reparacions a l'edifici que acull la seu, així com lleugeres renovacions de mobiliari.

En la sessió extraordinària del 10 d'octubre de 1958 per a l'aprovació del pressupost de 1959, anivellat en 1.229.655,25 pessetes, "*se informa del ascenso a la segunda categoria que realizará esta Cámara a partir de primero de Enero próximo y en virtud de lo dispuesto en el articulo 7º del Reglamento Orgánico, al sobrepasar el líquido imponible de su demarcación los setenta y cinco millones de pesetas. Se acuerda* [...] *seguir los trámites pertinentes de proposición a la Superioridad de dicho ascenso*". El Ministeri de l'Habitatge aprovà l'ascens de categoria el 10 de novembre. En la Junta següent es van estudiar les conseqüències que comportava la nova situació, "*principalmente relacionadas con el personal y con la intervención económica*". Aquesta qüestió la deixà d'assumir el secretari per passar a encarregar-se'n un interventor.

També es va acordar que coincidint amb l'ascens es crearien tres nous serveis: préstec sense interès per a obres de reparació d'habitatges i locals de negoci, fins a 5.000 pessetes d'import i un termini màxim d'amortització de cinc anys; publicació d'una revista trimestral gratuïta, i organització d'un concurs d'edificis i un altre per a obrers de la construcció. En aquesta sessió també es van discutir assumptes relacionats amb diverses delegacions: d'una banda, s'acceptà la dimissió del president de Sant Feliu de Guíxols, Pere Albertí. De l'altra, es veié la sol·licitud que feu l'Ajuntament de Palamós a aquella delegació perquè aportés una subvenció per a les obres de neteja de la riera Aubi. Es va acordar concedir 10.000 pessetes. Finalment, es va analitzar la conveniència que la delegació de Figueres comptés amb un local per a despatx i reunions.

Ministres i barraquisme

Segurament, les sessions de la Junta de novembre devien ser de les més esperades. I és que, anualment, era el moment que es notificaven els augments de salari, si n'hi havia, a partir de l'1 de gener següent. En aquesta ocasió i amb motiu de l'ascens de categoria de la corporació, des del Ministeri van dictar que l'augment fos del vint-i-cinc per cent del sou. També era la reunió que aprovava les gratificacions de Nadal. A més de la que corresponia al personal de plantilla, en la de 1.958 es va acordar que fos de 500 pessetes per als secretaris de les delegacions. En el mateix sentit, "*de conformidad con la tradición de esta Cámara*", es feien donatius a diverses entitats: 100 pessetes a l'Apostolat de l'Oració, 500 a l'asil-bressol de les Germanes de la Caritat, 300 a les Germanetes dels Pobres, 200 a les Adoratrius i 500 a la Creu Roja. Com es pot comprovar, excepte la darrera eren totes institucions religioses. També es va acordar contribuir amb 1.500 pessetes "*a la subscripción abierta en el Gobierno Civil para la Navidad de los Humildes*". En aquella sessió de la Junta de novembre es va informar que Àlvar Bellsolá, president de l'entitat, "*acudió a cumplimentar en nombre de esta Cámara*" al ministre de l'Habitatge, José Luis de Arrese y Magra, que visità la ciutat el 18 anterior.

La informació del diari *Los Sitios* deia que les personalitats i autoritats l'esperaven al govern civil. El seu titular, José Pagés, l'havia anat a rebre "*en el límite de esta provincia*". Però la primera reunió que va tenir va ser amb "*una Comisión de la Vieja Guardia de Gerona, presidida por su Delegado provincial camarada José Sendra Dalmau*". Després de saludar els presents, el ministre i acompanyants es van reunir amb el governador civil, l'alcalde (Pedro Ordis), el president de la Diputació (Juan de Llobet) i el delegat de l'Habitatge (Julio Esteban) "*al objeto de tratar de las primordiales cuestiones relativas a la vivienda, urbanismo y arquitectura en Gerona*".

El diari explicava que "*sobre el problema en general, de la vivienda, también se trató fundamentalmente; se expusieron a la consideración del ministro las principales necesidades y se examinaron las obras en construcción, los proyectos y las futuras posibilidades. En este punto el Ministro, como decisión previa y a reserva de los trámites posteriores, autorizó el inmediato planteamiento de un grupo de mil quinientas viviendas, en esta ciudad, en la zona de las Pedreras, a construir por el Patronato provincial de la Vivienda*".

Pel que fa a arquitectura, "*se consideraron las obras emprendidas por Regiones Devastadas y que están en trámite de renovación* [i] *las que estaban en los planes de aquel extinguido Servicio, al objeto de darles, de una vez, solución de conjunto y llevarlas a cabo*". També es va parlar d'urbanisme i "*se analizó el planteamiento de los pueblos gerundenses. Se reitero el asunto de la ordenación de la Costa Brava*". Es va parlar també d'un augment anual dels "*cupos*" d'habitatge protegit, la qual cosa "*constituiría un paso firme hacia adelante en la solución de este problema de la vivienda, agravado*

A Girona, el barraquisme (a les imatges, Torre Gironella -1975-, Montjuïc -1968- i les Pedreres -1962-) va subsistir fins ben entrada la dècada dels vuitanta

por la enorme afluencia inmigratoria". A continuació va rebre "*a diversas comisiones, autoridades, jerarquías*" i a alguns arquitectes. Després de saludar a algunes altres persones "*emprendió viaje de regreso a Barcelona*". Havia arribat al Govern Civil, d'on no es va moure, a un quart de vuit del vespre.

José Luis Arrese es va afiliar a la Falange el 1933, gairebé acabat de crear el partit. Està considerat un dels principals teòrics del nacional-sindicalisme, i va treballar activament per derrocar el govern de la República. Va treballar a les ordres directes de José Antonio Primo de Rivera, amb qui va emparentar per matrimoni quan es va casar amb una cosina germana seva. Sempre es va mostrar lleial a Franco i va ser un dels seus suports importants. El 1943 es va entrevistar amb Hitler. Va ser el primer ministre secretari general del Movimiento i des de, també, 1943 fins a l'extinció d'aquesta figura el 1977, procurador en Corts. Va ser "l'ideòleg" de la divisió espanyola de voluntaris que lluitaren en les files de l'exèrcit alemany contra Rússia, la denominada "División Azul". Va ser l'artífex del Ministeri de l'Habitatge, el 1957, al davant del qual va estar tres anys.

Per bé que, com s'ha dit, la Junta de Govern de la Cambra feia donatius nadalencs sobretot a entitats religioses, fou en el si de l'església gironina, concretament dintre de la Delegació Diocesana de Migracions, que el març de 1957 naixia el Patronat Santa Creu de la Selva. Nasqué com una entitat sense ànim de lucre la missió de la qual era construir habitatge social protegit, emmarcada en les "entitats benèfico-constructores".

Com ja s'ha dit repetidament, Girona sempre ha patit manca d'habitatge de lloguer. Deixant de banda els temps moderns, aquest problema, que s'ha tornat estructural, es va veure agreujat a partir de la primera meitat de la dècada dels quaranta amb l'arribada de la primera immigració. Francesc Ferrer, que descriví els primers trenta anys del Patronat suara esmentat, explicava que "d'entrada, els immigrants s'instal·laven com a rellogats en cases particulars. Aquesta figura del sots-arrendament parcial de l'habitatge, o rellogat, estava contemplada en la legislació d'arrendaments urbans d'aquell temps". I, bàsicament, s'instal·laven en habitatges de Pedret, de la Barca i del Barri Vell. Tanmateix, "el fet de necessitar un permís o autorització expressa del propietari, i també la manca evident d'habitatges disponibles va obligar moltes famílies a instal·lar-se en barraques, a la perifèria de la ciutat de Girona, creant suburbis de guinguetes".

Aquests barris de barraques es van anar creant al castell de Montjuic, a Sant Ponç, a la mateixa llera del Ter, on fou conegut com a "Rio", i a les Pedreres. La localització en aquests indrets s'explica, com diu Ferrer, "perquè en els tres casos esmentats els terrenys apareixen com de domini públic". En un informe dels serveis tècnics municipals, de 1957, es feia una crua descripció del barraquisme a la ciutat. Parlant de les de Montjuic, que van ser les primeres de construir-se, aprofitant les muralles, polvorí, cossos de guàrdia i totes les construccions existents, o el que en quedava, s'explica que "*su distribución interior consistía las más de las veces, en una habitación única de mayor o menor superficie que lleva separada una rudimentaria cocina y, algunas veces, no siempre, un excusado, no existiendo casi en ningún caso tabiques que separen sexos ni edades.* [...] *Carecen de servicios, los desagües vierten libremente al exterior, se alumbran mediante bujías o luces de petróleo o carburo, y el agua se distribuye mediante un servicio de regatas que la suben desde las fuentes situadas en la plaza de San Pedro*".

Portades del diari del *Movimiento* Los Sitios en les quals s'informa de l'aiguat de 1962

Es descriuen així mateix els diferents assentaments. Segons l'informe, en les aleshores existents 467 barraques hi vivien 1.949 persones, distribuïdes així: castell de Montjuic, 194 barraques i 867 persones; torre Gironella, 33 i 119; torre Alfons XII, 99 i 402, i al Ter, 141 i 561. Francesc Ferrer explica que "l'Obra Sindical de l'Hogar va promoure l'edificació del grup de 512 habitatges «Sant Narcís» que fou inaugurat el 1951, on s'hi varen assentar famílies arrelades a Girona i que pertanyien moltes d'elles al sector serveis. Per fer front a la manca d'habitatges, la mostra més punyent de la qual eren els rellogats i els barraquistes, més endavant l'O.S.H. va construir 150 habitatges a Vila-roja (1957), i el Patronato Provincial [de la Vivienda] 227 habitatges al grup Germans Sàbat (1958) però tot i això, el gran corrent immigratori va mantenir tots els barris de barraquistes, atès que n'arribaven molt més dels habitatges que s'havien construït".

L'aiguat de l'octubre de 1962 es va endur les barraques del riu. El diari *Los Sitios* del dia de Sant Narcís publicava: "[...] *Hubieron de ser evacuados -como tantas otras veces por obligada precaución- todas las familias residentes en la barriada gerundense conocida por «Rio»*". Les famílies van ser traslladades a l'escola professional de Sant Narcís i a l'església de Sant Josep. D'allà se les va portar a uns "albergs provisionals" (durant setze anys): "*El final feliz de esta operación será, pues, la definitiva estabilización de unas familias trabajadoras de Gerona para las que se habrá hecho ya gozosa realidad la consigna del Caudillo de que toda familia española tanga un hogar digno y adecuado*", cantava el diari del Movimiento.

Es tractava de 100 barracons de fusta, ampliats amb altres 300 el 1965. Dos anys més tard hi vivien 2.019 persones. El 1978 el periodista Jaume Sureda escrivia en el mateix diari que havia dit allò de "*un hogar digno y adecuado*": "[...] *Sentimos náuseas, no en el sentido figurado de la palabra, sino en el físico ¿Cómo se puede vivir allí?* [...] *La basura se amontona por doquier, lo que impregna el aire de ese mal olor característico de las cosas en descomposición.* [...] *La suciedad es el común denominador en toda la extensión,* [...] *ni los barracones fueron construidos para que sirvieran de vivienda años y más años, ni allí hay lo elemental para garantizar una higiene.* [...] *De todos los sectores de barraquismo que ha tenido o tiene Gerona, éste de los Albergues Provisionales es el peor* [...]". La solució va ser traslladar les famílies al nou barri de Font de la Pólvora.

En la Junta de 30 de novembre de 1959 Jaume Ordis va suggerir construir, en forma de cooperativa, un grup d'habitatges "*al objeto de contribuir, dentro de sus posibilidades, a remediar el problema de la vivienda*". Es proposava adquirir un solar cèntric i encarregar un edifici de diverses plantes, amb l'exposició del projecte i del pressupost, del qual la Cambra assumiria la tasca de direcció del grup de futurs propietaris. Amb aquest pla d'acció "*la Cámara posibilitaría la construcción de su propia vivienda a personas de la clase media, a quienes estaría vedado el acceso a la propiedad urbana por falta de recursos suficientes, si no es bajo esta modalidad de propiedad horizontal*". Qui feia aquesta exposició se sentia molt optimista: "*Reembolsados los gastos iniciales de adquisición de solar y redacción de proyecto, la Cámara podría repetir la operación hasta saturar la posible demanda*". En la sessió de febrer, presidida pel delegat de l'Habitatge, es va decidir treballar en el projecte, i en data de 25 d'octubre la Direcció General de l'Habitatge resolia aprovar la compra de dos solars de 704 m2 en total per un import de 259.508,48 pessetes.

Segons la mateixa Cambra, el 1961 a les comarques gironines hi havia 87.031 propietaris de finques urbanes, gairebé tres mil més que l'any anterior. En la mateixa estadística s'assenyala que el nombre d'edificis és de 88.248 i el d'habitatges, 98.666. L'augment de propietaris era degut a "*la afluencia de capitales hacia la Costa Brava*". Aquestes dades es troben en la carpeta "Correspondència. Entrades i sortides. 1962", de la capsa 27. Doncs bé, també hi ha una còpia del telegrama que el 15 de juny s'havia enviat des de l'entitat al dictador, a través de la seva Casa Civil: "*Ruego Vuecencia transmita invicto Caudillo inquebrantable adhesion esta Cámara Oficial Propiedad Urbana Gerona, que únese unánime condena nacional despreciable confabulación Munich*", amb motiu dels fets ocorreguts a la capital bavaresa i que s'expliquen en un altre lloc d'aquest capítol.

Quan es va celebrar la sessió de setembre de 1962, feia tres dies de les greus inundacions que van afectar el

Vallès i altres comarques barcelonines. Diu l'acta que "*para remediar los daños producidos se acuerda por unanimidad contribuir a la suscripcion nacional con diez mil pesetas*". En la mateixa sessió es va donar a conèixer la sentència de desnonament de la Caixa de Crèdit de Girona, Societat Cooperativa, com a arrendatària d'un dels locals dels baixos del carrer Ciutadans, després de portar mesos sense pagar el lloguer.

Un mes més tard, on es produïen greus inundacions era a les comarques gironines. Va ser la nit del dotze al tretze d'octubre. Veient la magnitud de la tragèdia, el president va enviar dos telegrames, amb el mateix text ("*Inundada esta capital y algunas localidades Provincia pasada noche doce a trece, esta Cámara Oficial Propiedad Urbana remitirá V. I. Relación detallada daños sufridos edificaciones, una vez obtenida información completa*"), al director general de l'Habitatge i al president del Consell Superior de Cambres. I un anunci a *Los Sitios* per tal que els propietaris afectats passessin per les oficines per començar els corresponents tràmits. En una primera relació, es van declarar danys en quaranta-set finques per un import gairebé d'un milió de pessetes. Ara bé, en una comunicació al governador civil es deia que en comparació amb els danys a les comunicacions, agricultura, indústria i comerç, "*podían ser más lesivas ya que se refieren a edificaciones de muy reducida rentabilidad y cuya titularidad ostentan propietarios modestos añadiéndose que la total importancia de dichos daños no está todavia conocida, ya que los cimientos de muchas casas han quedado consentidos y salen grietas en muchos edificios*". Entre les pèrdues hi havia tota la zona de barraques de "Rio". Es demanava la declaració de zona catastròfica i altres mesures. La reunió de la Junta de 30 d'octubre va estar gairebé monopolitzada per aquesta qüestió.

La sessió de 27 de març de 1963 va estar presidida pel governador civil, Víctor Hellín Sol, mentre que va exercir-ne la presidència el delegat provincial d'Habitatge. Després d'aprovar l'acta anterior, "*se acuerda por unanimidad conste en acta la gratitud de esta Corporación al Excmo Sr. Gobernador Civil por las subvenciones y ayudas de que, gracias a su actuacion, se han beneficiado los propietarios urbanos damnificados por las inundaciones últimas. Se acuerda por unanimidad conste en acta el reconocimiento por el celo y actividad desarrollada en cuanto a supresión del barraquismo, construcción de alojamientos salubres, edificaciones de viviendas y urbanización y embellecimiento de núcleos rurales*".

I aleshores l'acta recull que el governador "*expuso el acuciante problema de la vivienda que padece esta Provincia y que únicamente es posible resolver a base de un sistema masivo de construcciones. Añade que es poco probable que, dadas las circunstancias, dicho problema sea solucionado por la iniciativa privada. Y hace un llamamiento a fin de que los diversos Organismos y Corporaciones de la Provincia, interesados en esta cuestión, hagan un esfuerzo para poner remedio a este gravísimo asunto*".

El 28 de maig de 1963 es donà a conèixer a la Junta una Ordre del Ministeri de l'Habitatge del dia 10 segons la qual s'havien de renovar els càrrecs de presidents i vocals de les cambres de la propietat. Havien de cessar els presidents amb més de cinc anys en el càrrec, i Àlvar Bellsolá hi era des del 12 de juny de 1946. Va ocupar el seu lloc, interinament, Joan Tarrús Bru. Bellsolá continuava com a vocal. Com tots els altres, ocuparia el lloc interinament fins als següents nomenaments. El 26 d'octubre cessaven tots els membres de les delegacions.

L'assentament de barraques anomenat "Rio", en una imatge de 1950, i els albergs "provisionals" que el van substituir, el 1970

Un premi fora de concurs

En la sessió prèvia al Nadal d'aquell 1963 es va informar que el governador civil havia convocat la campanya "*Gerona para Gerona*", a la qual la Cambra aportava 25.000 pessetes. Es tractava de construir habitatges (al final van ser cent vint-i-tres) destinats a famílies amb pocs recursos que vivien en pisos depauperats o en els "*albergues provisionales*". Des del Govern Civil s'animava els gironins i les entitats a fer aportacions "voluntàries". Es van construir quatre blocs a Montilivi. Les obres van començar l'estiu de 1964, a càrrec del Patronat Provincial de la Vivenda. El 8 de desembre de 1966 es lliuraven les claus als qui en serien els estadants. Tanmateix, quan hi van anar no hi havia ni servei d'electricitat ni d'aigua, que hagueren de recollir en garrafes de la font de l'Abella. Els carrers no estaven asfaltats ni tenien llum, ni hi havia clavegueres. La campanya endegada pel governador va comptar, per recollir fons, i entre altres esdeveniments, amb un partit de futbol entre el Girona F.C. i El C. F. Barcelona, o un festival taurí amb la participació d'algun gironí que volia ser torero.

El mes de febrer de 1964 s'havia de fer una exposició sobre la propietat urbana a les comarques gironines. En la sessió anterior celebrada per la Junta s'hi ofereixen algunes dades perquè siguin aprovades. Es tracta del valor-renda anual de la propietat urbana i del nombre de propietaris que hi havia entre 1939 i 1964, com s'expressa en el quadre següent:

Any	Renda immobiliària	Propietaris
1939	9.860.000	40.497
1944	27.460.000	43.949
1949	34.000.000	47.891
1954	84.600.000	50.330
1959	116.000.000	53.119
1964	177.000.000	80.656

Destaca el notable increment experimentat durant el quinquenni 1959-1964.

Una Ordre del 7 de febrer de 1964 del Ministeri de l'Habitatge tornava a nomenar Àlvar Bellsolà com a president de la institució, a proposta de la Delegació Provincial de Sindicats. La Junta quedava formada, a més, per Joan Tarrús, vicepresident primer; Jaume Ordis, vicepresident segon; Gabriel Gómez, tresorer; Jaume Genover, comptador, i Joaquim Pla Cargol, vocal. El 16 de març el president enviava un escrit a la Direcció General de l'habitatge en el qual exposava que "*dadas las singulares circunstancias que concurren en esta Provincia, en donde el ritmo de Construcciones y desarrollo de la Propiedad Urbana, por efecto del turismo, está alcanzando un grado muy intenso*", sol·licitava poder ampliar la Junta amb dos vocals més. Dies després arribava la negativa. Uns mesos més tard, el 16 d'agost, moria Àlvar Bellsolà, raó per la qual Joan Tarrús tornava a ocupar la Presidència de la Cambra de manera interina. Aquest fet va coincidir amb el trasllat del secretari.

La Cambra, al llarg de dos períodes (entre 1929 i 1936, el primer, i entre 1943 i 1948, el segon), va organitzar un concurs d'edificis, a la millor construcció, a les millors condicions higièniques i d'embelliment, etc. Fora d'aquestes dues etapes s'afegia al concurs organitzat per l'Ajuntament de Girona per premiar la restauració de façanes, o a les campanyes que periòdicament sorgien del govern per premiar el "*embellecimiento de pueblos rurales*". Doncs bé, el 1964 passà un altre fet gràcies al qual es pot comprovar fins a quin grau comptaven o no les "influències" i el que, en aquelles circumstàncies, s'entenia per "suggerir". En la sessió del 29 d'abril es va llegir un ofici de la Comissió Provincial de Monuments, que presidia el governador civil. Era un escrit "*sugiriendo la idea de que esta Cámara creara un diploma o distintivo para las fincas mejor restauradas, a fin de estimular y premiar a los Asociados que se distinguieran en esta materia*".

Campanya institucional per a l'embelliment de pobles

I l'escrit continua dient que "*la restauración del denominado «Hostal de la Granota», propiedad de Don Trino Gay de Montellá, se ha hecho respetando todo el carácter «pairal» del viejo edificio, constituyendo una acertada revalorización de su tipismo. Concluye el oficio indicado, solicitando de esta Corporación conceda a la citada finca urbana, enclavada en el termino de Sils, una distinción en merito a cuanto antecede*". En la sessió de setembre es va informar que s'havia rebut un pressupost de la casa "Melendez", al carrer Figuerola, per a la construcció d'una placa. S'indica que fer-la en alumini costaria 700 pessetes i en bronze, 1.900: "*La Junta ordena la confección de la placa en bronce, ya que dicho material estará más en consonancia con el estilo del «Hostal»*". Es donaven dues circumstàncies: una, aquest hostal no està situat en zona urbana, i l'altra, la més important, que el seu propietari, Trino Gay de Montellá, en aquells moments era el delegat del Ministeri de Treball. No es tornà a donar mai cap altra distinció o premi semblant.

En la sessió extraordinària de 15 d'octubre de 1964 per a l'aprovació del pressupost per a l'exercici següent, el secretari (eventualment en feia les funcions el que ho era de la delegació de l'Habitatge, Tadeo Morales, que, alhora, havia estat, en el seu moment, el jutge de depuració del personal de la Cambra) es va informar que, en aplicació de la recent reforma tributària quedaven exempts de contribució territorial els béns el líquid imposable dels quals no excedís de 200 pessetes. Una mesura que "*supone en esta provincia una baja de 22.997 recibos de cuotas sociales*". Per compensar, es van incrementar les quotes restants. Cada exercici econòmic s'havia de tancar amb un superàvit que permetés cobrir les despeses del primer semestre següent.

Primera sortida d'aigua pel sobreeixidor de superfície del pantà de Susqueda

En la Junta següent es va informar que el ministre de l'Habitatge havia nomenat per presidir la institució Salvi Cendra Ribas, el qual prengué possessió del càrrec el 26 de novembre. I també es va aprovar cedir el saló d'actes al Patronat Benèfic Santa Creu de la Selva "*para proceder a la distribución definitiva, entre los futuros propietarios, de las 89 viviendas que el citado patronato ha construido en esta Ciudad junto al Grupo San Narciso*". De tota manera, Sendra només va ocupar la presidència de l'entitat poc més d'un any, ja que en el ple del 30 de desembre de l'any següent va notificar que l'havien nomenat director provincial de l'Institut Nacional de Previsió de Barcelona. Joan Tarrús va tornar a ser president en funcions.

La institució passava a ser de primera categoria. En la Junta celebrada el 17 de març de 1965 es comunica que , atès que el líquid imposable per riquesa urbana era, en aquells moments, de 168.025.701,89 pessetes, una xifra que superava el llistó dels 150 milions, "*se ha solicitado sea clasificada esta Cámara de 1ª categoria*". Es va aprovar a partir del primer de maig. Aquest fet "*supone el reconocimiento de la importancia de la riqueza urbana provincial*". Entre altres qüestions, com l'augment del salari dels treballadors, aquesta aprovació significava poder contractar més gent i que el president pogués formar part, de manera directa, del Consell Superior de Cambres.

Gairebé un mes després certs ambients gironins es van veure sacsejats per l'aparició de la revista *Presència*, d'esperit bel·ligerant cap al règim, l'editor de la qual, Manuel Bonmatí i Romaguera (banquer, periodista, corredor de comerç, col·laborador del diari del Movimiento *Los Sitios*, amb comentaris esportius -signant com a *Gol*- o financers -signant *Tácito*-, exmilitant de la Lliga i exalcalde accidental de la ciutat el 18 de juliol de 1936), havia format part de la terna per presidir la Cambra, juntament amb Joaquim Pla Dalmau i Salvi Sendra, que va ser l'escollit del ministre.

Joan Mascaró Roure va prendre possessió del càrrec de president en una sessió extraordinària celebrada el 9 de setembre de 1966. La presidia el governador civil, Victor Hellín Sol, i hi eren present el delegat provincial de l'Habitatge, Julio Esteban, el de Sindicats, Juan Prades, i el primer tinent d'alcalde, Joaquim Pla Dalmau. Havia estat nomenat el 18 de juny anterior.

El 14 de desembre es va sotmetre a votació en referèndum la Llei orgànica de l'Estat. Com era previsible, va sortir una gairebé total majoria de vots afirmatius. El president "*en vista del favorable resultado*" va enviar un telegrama al cap de l'Estat: "*En nombre propio y en representación esta Cámara Propiedad Urbana de Gerona, cúmplenos expresar patriótico testimonio de felicitación a vuecencia por singular y rotundo éxito votacion referéndum para bien de nuestra querida España*". Es va permetre votar les persones majors de 21 anys i ho va fer el 88,8 per cent del cens. El resultat afirmatiu va ser del 95,86 per cent. Precisament aquesta llei, que va venir a ser com una "constitució", considerava un procurador en Corts, dels 403 que hi hauria, en representació de les cambres de la propietat, una qüestió que se sol·licitava des d'anys enrere. Es va enviar un altre telegrama, aquesta vegada al president de les Corts.

A partir del mes de gener de 1967 hi va haver un tema que no només estava a sobre de les taules oficials sinó del qual també es començava a parlar a les cases. Es tractava "de Susqueda", de fer una presa, de com afectaria Ter avall, de si hi hauria o no prou aigua per satisfer les necessitats dels gironins, de si calia portar o no aigua a la ciutat de Barcelona i la seva rodalia... A començaments d'any es va celebrar una reunió al Govern Civil amb l'assistència del president de la Diputació, de l'alcalde, dels presidents de les cambres, de titulars o representants de les corporacions i organismes provincials, etc. Segons va explicar Joan Mascaró, calia estudiar tres aspectes: control i reivindicació de les aigües del Ter, construcció i aprofitament per a regadius, i seguretat de la presa.

Pel que fa a la primera qüestió, en aquella trobada es va decidir estudiar els aprofitaments hídrics de les comarques gironines per tal de donar "*absoluta preferencia a los abastecimientos de agua de poblaciones gerundenses y especialmente de esta capital, Costa Brava, necesitadas de ello*". I en aquest sentit, "*interesar el cumplimiento de las garantías que en su día se dieron*". Fins i tot, segons els assistents, aquests drets s'haurien vist reconeguts pel mateix alcalde de Barcelona, Josep M. de Porcioles, quan va declarar que "*cuando las tierras de Gerona con tan justos títulos plantea alguna cuestión sobre el agua del Ter (...) con toda evidencia y justicia le sea reconocida a Gerona una indiscutible preferencia*", deia Mascaró que s'havia dit a la reunió.

Sobre la qüestió dels regadius, s'hauria parlar d'"*interesar la puesta en marcha del Plan de regadíos de la Provincia de Gerona, que en su dia fueron aprobados*", un pla que no es portà mai a la pràctica. I respecte a la seguretat de la presa, "*compartir la preocupación que sienten amplios sectores de la provincia como consecuencia de los riesgos que pueda suponer la construcción de la Presa, y del clima de angustia y alarma provocado por la difusión de noticias o informes intranquilizadores*".

Des de l'agost de 1965 la revista *Presència* havia anat fent un seguiment del tema de Susqueda. En el número 20, en la secció "Ventanal", que signava Manuel Bonmatí (que, a l'ensems, figurava com a director), es feia ressò que, per "*una simple disposición del ministerio de Gobernación*", el municipi de Susqueda havia de desaparèixer. Després d'explicar una anècdota electoral "*de aquellos tiempos del régimen liberal-conservador*", acaba la seva gasetilla lamentant que "*ahora, ya no se hablará más de este simpático pueblo, perdido en las riberas del Ter. La civilización tiene sus peligros* [...]". El mateix Bonmatí hi tornava l'abril següent, reproduint un article de la revista *Cataluña Económica*, contrari al transvasament d'aigües a Barcelona. Entre les afirmacions que feia la publicació, es deia que "*será muy difícil derivar hacia la Ciudad Condal un volumen tan considerable de sus aguas sin mermar los derechos de las instalaciones industriales, los regadíos y centrales eléctricas instaladas en el curso inferior del Ter*". Respecte a aquesta darrera qüestió, estirava cap a casa atenent que la seva família era la propietària, a banda de la colònia, de la central elèctrica de Bonmatí. La revista *Presència* va ser dels pocs mitjans de comunicació que es van oposar a la portada d'aigües del Ter a Barcelona sinó s'establien (i es complien) unes garanties per a la població del Ter

avall, les quals, finalment, van ser paper mullat. Tant és així que encara ara s'està reivindicant un cabal mínim ecològic del riu.

En la sessió del 26 d'octubre de 1967 es va informar d'una altra reunió al Govern Civil per parlar de la mateixa qüestió del Ter i de les aigües a Barcelona. Abans que el president en digués res, s'aprovà el projecte de pressupost per a l'any següent, que era de 2.356.987,50 pessetes. Juan Mascaró va explicar que "*se expusieron con todo detalle, los puntos de vista y consideraciones de todos y cada uno de los asistentes y de los Organismos que ellos representaban, todas ellas atendibles y en defensa en la utilidad y disfrute de las aguas de los rios de la Provincia para las primordiales necesidades de la misma*". I va dir que la Cambra havia mantingut com a prioritaris els punts que s'havien exposat en la reunió de principis d'any. En qualsevol cas, no consta que es tornés a parlar del tema del Ter i de les seves aigües.

En un altre sentit, el 1968 Girona volia un "*Centro Docente de Categoria Superior*" en funció del projecte del Ministeri d'Educació i Ciència "*de crear un conjunto de nuevas Facultades y Escuelas Superiores en diversas ciudades del territorio Nacional*". En la sessió del 30 de maig la Cambra es va sumar al Govern Civil, Diputació, Ajuntament, delegacions provincials, etc. en la seva demanda al titular del Ministeri. També va ser mitjançant un telegrama: "*Rogamos respetuosamente Vuecencia tenga a bien atender petición* [...] *interpretando todos el sentir popular de esta Provincia a fin de que en beneficio poblacion escolar descongestionando al mismo tiempo censo de Barcelona pueda instalarse en esta Capital alguna facultad o escuela especial de nueva creación confiando vera apreciada justa petición*".

En aquest mateix ple va aparèixer un conflicte de competències entre autoritats. El delegat provincial de l'Habitatge havia demanat una còpia de les actes de les sessions que celebrava la Junta. A més, s'intitulava "*Presidente nato de la Cámara*". Aquesta havia consultat amb el Consell Superior de Cambres si estava obligada a atendre la petició i aquell organisme ho va demanar, al seu torn, a la Subsecretaria de l'Habitatge, del Ministeri. La dependència ministerial va contestar dient que "*los Delegados Provinciales de la Vivienda, a los que el articulo 35 del Decreto de 18 de Enero de 1968 atribuye la dirección, coordinación y gestión de todas las actividades que desarrolla el Departamento en la Provincia respectiva, puede interesar de las Cámaras le faciliten copia de las actas de las sesiones que se celebren. Con respecto a la atribución de Presidente nato de la Cámara, no existí disposición que conceda dicha Presidencia con tal carácter*".

En la sessió següent Joan M. Dalfó, delegat a Figueres, va presentar la seva dimissió. El mes de juliol posterior complia 85 anys i des de 1928 "*he asistido a la casi totalidad de las reuniones mensuales (ordinarias y extraordinarias) celebradas por esa Junta, representando el Partido judicial de Figueras*". La impossibilitat de continuar fent els desplaçaments l'obligava a prendre la decisió, que va ser acceptada pels presents.

Responent a una de les múltiples enquestes, peticions, etc. que feia el Consell Superior de Cambres, s'especificaven els augments sobre costos de diferents aspectes, a la ciutat de Girona, des de l'1 de gener de 1965 fins al 31 de desembre de 1967:
· Servei de calefacció **30%**
· Servei de porteria **125%**
· Servei d'ascensors **10%**
· Servei de fluid elèctric **8%**
· Neteja dels elements comuns de les finques **70%**
· Subministrament d'aigua **110%**
· Obres de reparació i conservació **36%**

Increments, tots, de notable importància, però que no es veien compensats, ni remotament, per augments salarials.

El 10 de setembre de 1968 el president de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació, Andreu Agustí, envià un saluda a la Cambra dient que adjuntava tres fulls/cartells informatius referents a un curs de llengua catalana que es faria en les seves dependències. L'escrit contenia el prec de penjar aquells fulls en el tauler d'anuncis i fer arribar la informació a les persones que poguessin estar-hi interessades. El curs anava a càrrec del professor diplomat Salvador Sunyer i Aymerich. Doncs bé, els tres papers continuen a la carpeta "Correspondència. Entrades i sortides. 1968" de la capsa 29. Per contra, l'abril de 1970 Òmnium Cultural feia arribar a la Cambra una

carta a la qual adjuntava un manifest de 13 d'abril amb la relació de les "mil cinc-centes primeres adhesions rebudes" per fer arribar al ministre d'Educació i Ciència la inclusió de l'ensenyament en català en el projecte, que s'estava discutint, de la nova llei general d'educació. En una resposta sense data es notifica a l'entitat l'adhesió de la Junta al manifest, tot i que la qüestió, si es va tractar, en l'acta corresponent no hi apareix.

El 25 de novembre de 1969 es va fer una sessió extraordinària amb motiu de la presa de possessió de dos nous vocals. Va estar presidida pel delegat de l'Habitatge, Julio Esteban. Després de l'acte protocol·lari, aquest va exposar en un "*detallado é interesantísimo parlamento*" el que estava fent el Ministeri i la delegació de la qual ell era titular. I el que va dir que feia era "*la construcción de nuevos y diversos Grupos de Viviendas de Tipo Social en esta ciudad que vengan a resolver en forma casi definitiva el problema tan candente de la vivienda; é incluso, para el futuro emplazamiento de un Polígono Industrial en las cercanías de Gerona precisamente en el municipio de Celrá*".

Finalment, la Junta de Govern va quedar constituïda per: president, Joan Mascaró; vicepresident primer, Joan Tarrús; vicepresident segon, Pelai Negre; tresorer, Gabriel Gómez; comptador, Jaume Genover; vocals, Joaquim Pla Cargol, Josep M. Solà-Morales i Josep Vilanova, i secretari, Pedro Alejandre. I a partir del setembre de 1970 les persones que treballaven a la Cambra eren un secretari, un advocat, dos caps de negociat, dos oficials de primera, dos oficials de segona, una auxiliar i un ordenança. En total, nou persones.

Una taula rodona "sin incidentes"

En la sessió d'octubre de 1970 es va informar de l'autorització de la Subsecretaria de l'Habitatge per vendre el solar del carrer Emili Grahit. També es va aprovar el pressupost per a l'any següent, anivellat en 2.915.546 pessetes, que contemplaven els salaris següents: secretari, 132.130,98; advocat (amb contracte de serveis), 61.685; cap de negociat, 83.849,31; oficial primer, 58.815,51; oficial primer, 55.971,44; oficial segon, 45.805,13; oficial segon, 39.722,36; auxiliar, 33.382,90, i ordenança, 26.675. A banda, hi havia personal eventual i gratificacions diverses. I en aquella sessió es va informar d'una petició del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i Balears per utilitzar el saló d'actes per discutir sobre el Pla d'Urbanisme de Girona. En l'acta es diu que "*dicha reunión tuvo lugar el dia 16 del actual, que transcurrió normalmente, y de cuyos asuntos en ella tratados y discutidos, se dio cuenta oportuna al Ilmo. Sr. Delegado de la Vivienda de esta Provincia. Los representantes de dicho Colegio, agradecieron cumplidamente la atención habida por esta Cámara, con ella*".

Ara bé, segons els papers continguts a la carpeta "Entrades i sortides. 1970", de la capsa 30, hom comprova el control que exercia el règim sobre aquells organismes, institucions i associacions que seguien una política que no coincidia amb l'oficial. El 1970, i uns anys anteriors, alguns col·legis professionals aprofitaven les escletxes legals per mostrar des de reivindicacions socials i organitzar activitats gens ben vistes pels governants fins a signatures de manifestos i declaracions o cessió d'espais a les forces polítiques que començaven a emergir.

Aspecte que havia de tenir el riu Onyar al seu pas per Girona segons el Pla General de 1969

Aquell acte era una taula rodona sobre el Pla General d'Ordenació Urbana de Girona, que s'havia presentat l'any anterior. El signant de la sol·licitud al Govern Civil era l'arquitecte Manuel Martin Madrid, que l'autoritzà tres dies abans "*con sujeción a las prescripciones reglamentarias*". El mateix dia 16 el delegat del Ministeri de l'Habitatge comunicava al president de la Cambra haver rebut l'ofici del Govern Civil. I afegí a la nota que va enviar a Joan Mascaró: "[...] *Le agradeceré adopte las medidas correspondientes en el edificio social de la Cámara de la Propiedad Urbana para que el acceso al Salón de Actos de dicha Entidad por tratarse de una Sala de plazas limitadas solo sea permitido a quienes acrediten, a la entrada, su condición de socio de la Entidad o de profesional con titulo facultativo de Arquitecto. Ruego me acuse recibo del presente escrito y me remita a la brevedad posible una información detallada de los temas y problemas tratados en dicha reunión*". Escrit en bolígraf, una nota afegeix: "*Dada cuenta telefónicamente al Sr. Esteban al final de la reunión. Sin incidentes. "Gracias". 10'30 noche*". I hi consten notes preses a mà d'algunes qüestions tractades. I qui les va prendre va destacar de cada intervinent que "*lamenta la ausencia de los representantes de los Organismos interesados en el Plan*".

En pura lògica, Girona, com tots els pobles i ciutats, ha tingut alguns plans de desenvolupament. Tanmateix, no sempre els veïns afectats, ja fos de manera individual o agrupats en col·lectius, les entitats i les organitzacions no hi han pogut dir la seva; fins a temps, històricament, ben recents. És per això que quan va aparèixer a la portada del diari *Los Sitios* una "crida" a participar en l'elaboració del Plan General de Gerona y su zona de influencia (Plan Comarcal) de 1969, la revista *Presència* se'n va fer ressò. I ho va fer amb la voluntat de "fer adonar al lector de l'estranya incongruència que suposa el fet de publicar-lo precisament el mateix dia en el qual finalitzaven tots els terminis legals per a poder opinar amb eficàcia sobre el tema. En efecte: el període d'informació pública exigit per la Llei de Règim del Sòl i Ordenació Urbana va començar el 18 d'agost i va acabar el 18 de setembre. Doncs bé: justament aquest últim dia va aparèixer al diari la nota que encapçala aquestes ratlles".

En aquest exemple del funcionament real de la política d'aquells anys, *Presència* també esmentava que "no deixa de ser irònic que l'únic mitjà d'informació diària local apel·li amb termes tan apremiants a la ciutadania dels gironins el mateix dia que s'acaben per a aquests totes les possibilitats d'intervenció". I explicava "altres fets que semblen del mateix signe", com que si bé es va prorrogar un mes la informació pública, no així, "com semblaria lògic, el període legal d'informació i d'impugnació". Després incideix en el fet que l'Ajuntament, presidit aleshores per Pere Ordis Llach, va escollir per a aquest tràmit l'època de vacances, o que l'horari de visites es va limitar, durant gairebé tot el període, a només dues hores al matí. També recull que un fullet, "que paradoxalment es titula d'Informació Pública, ha estat repartit als gironins durant els dies 16 i 17 de setembre, o sigui coincidint pràcticament amb el moment de tancar el termini oficial d'aquesta informació". Respecte a aquest Pla General, la Cambra havia decidit no posicionar-s'hi atesa "*la contraposición de intereses entre la propiedad urbana*", segons va decidir la Junta de Govern.

La revista va anar oferint informació sobre el Pla General i, fins i tot, li dedicà un número especial, amb la participació de diferents especialistes. *Presència* s'havia convertit en veu i amplificador de l'antifranquisme, i no només a Girona. Prova d'això va ser la gran quantitat de multes a les quals va haver de fer front, i la suspensió entre 1971 i 1974.

La primera sessió posterior al 20 de desembre de 1973 es va celebrar el 29 de gener. El franquisme i, en especial, el general Francisco Franco, cinc dies abans de Nadal havien rebut el major atac des de la fi de la Guerra Civil. El dictador acumulava els càrrecs de cap de l'Estat i de president del Govern. En un intent de fer perdurar el Movimiento, nomenat successor l'aleshores príncep Joan Carles de Borbó el 1969, el juliol anterior s'havia després del segon càrrec nomenant president del Govern Luis Carrero Blanco. Tanmateix, l'almirall moria en un atemptat d'ETA.

En la reunió de la Junta, abans de començar l'ordre del dia, "*se hace constar unanimemente, en la presente Acta, la sorpresa y el hondo sentimiento por el hecho que ha conmocionado a toda la Nación, y al mundo entero, por el criminal atentado y muerte del Excmo. Presidente de la Nación, Don Luis Carrero Blanco, ocurrido el dia 20 de Diciembre último. Tan pronto fué conocido tan luctuoso*

acontecimiento, el Sr. Presidente, dirigió al Excmo. Sr. Presidente Accidental del Gobierno, el siguiente telegrama: «Esta Cámara Oficial Propiedad Urbana Provincia Gerona ante criminal atentado Excmo. Presidente Gobierno, expresa su mayor condolencia y reitera su más leal adhesión Jefe Estado y Principios Movimiento Nacional». Se aprueba la antedicha comunicación telegráfica [...]".

A l'acta també s'hi expressa certa alegria. A causa de l'obligada remodelació del govern, el tres de gener de 1974 havia pres possessió del Ministeri de l'Habitatge Luis Rodríguez de Miguel: "*Este nombramiento ha causado gran satisfacción a esta Junta, por cuanto el Sr. Rodríguez de Miguel, además de tan honrosos como importantes Cargos que ha venido desempeñando en el seno de diversos Gobiernos, con un celo y competencia extraordinarios [...] une a todo ello el singular hecho de estar vinculado familiarmente en nuestra Ciudad*". Els homes de la Cambra esperaven, d'aquest fet, "*que su labor sea singularmente eficaz en nuestra Ciudad y su Provincia*". Lògicament, se li envià un telegrama d'efusiva felicitació "*ofreciendo incondicional respeto y sumisión*".

Efectivament, la seva germana s'havia casat amb l'arquitecte gironí Josep Maria Claret i Rubira, que havia estat membre del Gatpac, autor d'importants obres a Menorca i, entre d'altres de reconegudes a la ciutat de Girona, el xalet Tarrús o les cases Escatllar, al carrer del Canonge Dorca. A més, el ministre era fill de Prudencio Rodríguez Chamorro, que va ser governador civil de Girona entre 1925 i 1930 i que havia deixat un bon record en general, i en particular a la Cambra.

Abans de començar a discutir els assumptes de l'ordre del dia de la sessió del 28 de novembre de 1975 el president va proposar a la Junta que constés en l'acta "*el duelo de la Corporación por el fallecimiento del Jefe del Estado y Generalísimo de los Ejércitos Excmo. Sr. D. Francisco Franco Bahamonde, que con una entrega ejemplar ha conseguido para España tan alto grado de prosperidad y una paz durante 40 años, sin precedentes en toda la Historia de nuestra Nación*". També es va fer constar el sentiment per la mort de Gabriel Gómez, que era el tresorer de la Junta.

En la sessió del 30 de juny de 1976 el president proposava "*estudiar la posibilidad de radicar las oficinas de esta Cámara en los bajos del local social, actualmente desocupados a fin de poder habilitar debidamente la planta noble del mismo para Sala de reuniones, Sala de Juntas, Presidencia, Secretaria, Biblioteca y demás de carácter corporativo.* [...] *A tal efecto propone encargar al arquitecto de la presente D. Juan Mª de Ribot la confección del pertinente proyecto de habilitación*". I en la del 25 de gener de 1977 "*se dá cuenta del escrito recibido del Consejo Superior acerca las actuaciones sobre la necesidad de crear un estado de opinión en cuanto a descongelación de rentas antiguas, y la conveniencia de realizar estudios sobre los incrementos de los gastos de la Propiedad Urbana en desproporción con las rentas antiguas, así como la campaña pública acerca la aspiración de que sean las mismas revalorizadas debidamente*".

En data 10 de juliol de 1980, el Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme va tornar a nomenar Joan Mascaró Roura president de l'entitat, després d'haver exercit el càrrec els sis anys anteriors. Un any després, en la sessió de 30 de juny de 1981, es va informar de la visita que havia fet el president del Consell Superior de Cambres, Antonio Rosillo, "*al que se cumplimentó debidamente*". Se li van mostrar totes les dependències, "*después de la terminación de las obras de reforma realizadas en el edificio social, las que alabo efusivamente, encontrándolas muy acertadas y convenientes, manifestando su convencimiento de que, después de tales obras, podia afirmarse que el edificio de la Cámara de Girona era el mejor de todos los de España, felicitando a su Presidente y a su Junta por el acierto habido en la reconstrucción*".

Tot i les obres, però, hi havia una qüestió que començava a preocupar el món de les cambres de la propietat, que era el seu futur. Amb la intenció de potenciar-les, el 1977 el Consell Superior de Cambres havia aprovat un increment de les quotes obligatòries del 50 per cent, mentre que el personal administratiu s'equiparava laboralment amb els funcionaris de l'Administració de l'Estat. El 1978 els presidents de les cambres havien estat rebuts pel rei i el de la Cambra de Barcelona, pel president de la Generalitat. El 1982 els presidents de les cambres catalanes es reunien amb l'aleshores conseller de Política Territorial i Urbanisme, Josep M. Collell, amb la intenció d'estudiar la possibilitat que aquestes institucions fossin traspassades a la Generalitat.

Les Juntes de la democràcia

Efectivament, pel Decret 137/1982, de 28 de maig, el govern català assumia les cambres catalanes, que passaven a dependre de la Conselleria de Política Territorial i Urbanisme. Esdevenien corporacions de dret públic, amb personalitat jurídica pròpia. El mateix Decret assenyalava, també, la creació d'un Consell General de Cambres Oficials de la Propietat Urbana de Catalunya per agrupar-les, tot i que mantenien la facultat de pertànyer alhora al Consell Superior de Cambres.

El 21 d'octubre d'aquest mateix any apareix la primera acta en català de la Cambra de Girona. Com a primer punt de l'ordre del dia, prenen possessió dels seus càrrecs els nous membres de la Junta: Martirià Butiñà, Josep M. Vila, Josep M. de Solà-Morales i Josep Capdeferro. Ells, juntament amb els ja vocals Pelai Negre, Josep Donatiu i Carles López, formaven l'única candidatura existent per a la renovació triennal de la meitat de la Junta de Govern. Respecte a l'ús de la llengua, tanmateix, en l'acta de 16 de febrer de 1984 es passà de nou al castellà, després d'una anotació del secretari accidental. Finalment, però, l'onze de novembre de 1985 es retornà al català, coincidint amb el cessament de l'advocat Àngel Bellsolà com a secretari en funcions.

En la sessió següent s'anuncià un canvi important, tot i que no afectava directament les cambres, fruit de la política de traspassos de l'Estat a la Generalitat: a partir de desembre el Servei de Fiances passaria a dependre del departament de Política Territorial, a través de l'Institut Català del Sòl. Amb tot, "les cambres continuaran, com fins ara, la seva gestió i administració".

D'altra banda, el 22 de març de 1986 es van renovar els vocals. Es van nomenar, per a un període de sis anys, Martí Casanovas (grup A, propietat horitzontal o unifamiliar), Josep Donatiu (grup C, propietat industrial o de comerç) i Josep M. Pla (grup D, urbanització i d'altres). Per a un període de tres anys, Jordi Vidal (grup A) i Carles López (grup B, explotació en lloguers). Els càrrecs es van distribuir de la següent manera: vicepresident, Andreu Agustí; tresorer, Martí Casanovas, i comptador, Martirià Butiñà. Els restants eren vocals. El 7 d'octubre es notificava el cessament de Joan Mascaró com a president de l'entitat, en haver esgotat el temps reglamentari en el càrrec. Es passà una terna a la Direcció General d'Arquitectura i Habitatge amb els noms proposats. En aquella sessió s'acordà concedir una col·laboració de 50.000 pessetes a la Comissió dels Premis Literaris de Girona per al premi "Prudenci Bertrana", i al Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Girona per al Concurs de Paletes de les Comarques Gironines.

En la reunió del 27 d'octubre de 1986 s'acordà contractar com a secretari Miquel Costa i Perich, i en la de 2 de desembre es nomenà Josep Capdeferro com a vicepresident, després de la renúncia d'Andreu Agustí. Tres mesos més tard, el 4 de març de 1987, Capdeferro prenia possessió del càrrec de president de la Cambra de la Propietat de Girona. Martirià Butiñá era escollit vicepresident.

La vida de les cambres de la propietat com s'havien entès des de la seva fundació començava a tenir els dies comptats. En un sotrac que duraria uns quants anys, tot s'inicià en la Llei de pressupostos per a 1988, quan s'hi va suprimir el caràcter parafiscal de la quota obligatòria de les cambres, és a dir, se suprimia l'obligatorietat per als propietaris de pertànyer-hi. Era una situació jurídica nova per tal com el Reglament que les regulava encara establia l'obligatorietat de formar-ne part. A finals d'aquell any, la Generalitat va oferir el seu suport si, com es preveia, les cambres finalment eren suprimides.

En la Junta del 30 de març de 1988 es van aprovar les que serien les darreres quotes obligatòries. Tot i que el Parlament de Catalunya va acordar l'últim dia de l'any que es reconeixia el dret de les cambres a percebre aquestes quotes obligatòries, desenvolupat posteriorment pel Decret 128/1989 de la Generalitat, el Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria va enviar el mes de juny un comunicat a ajuntaments i oficines de recaptació de les diputacions assenyalant que aquelles quotes passaven a ser voluntàries.

Quota	Base imposable	Pessetes
01	Més de 250.000	1.650
02	125.000	1.320
03	100.000	990
04	75.000	660
05	50.000	330
06	25.000	260
07	15.000	200
08	4.000	200
09	3.600	180
10	3.200	160
11	2.800	140
12	2.400	120
13	2.000	100

El 9 de juny de 1988 la Junta aprovà un inventari de béns mobles i immobles propietat de la Cambra. L'import dels primers fou de 139.734,718 pessetes i el dels segons, 21.947.017 pessetes. El pressupost per a 1989 s'anivellà en 233.200.000 pessetes. El 1988 s'havia d'obrir el periòdic procés electoral per renovar la meitat dels integrants de la Junta de Govern. Així, en la sessió de 28 de març de 1989 es va proclamar Jordi Vidal (grup A), Carles López (grup B), Albert Escubós (grup C) i Emili Oller (grup D). En aquesta mateixa sessió es va informar que la Generalitat, en exercici de les seves competències, havia elaborat la Llei de pressupostos, en la qual s'establia una altra escala de quotes, que és la que es passà a cobrament per al 1989, que quedava de la següent manera. A la Cambra li corresponia fixar els imports inferiors a 3.000 pessetes:

Quota CTU[1]	Quota COPU[2]
Més de 50.000 per any	2.265
De 25.001 a 50.000	1.815
De 20.001 a 25.000	1.350
De 15.001 a 20.000	900
De 10.001 a 15.000	450
De 5.001 a 10.000	350
De 3.001 a 5.000	275
De 2.001 a 3.000	250
De 1.001 a 2.000	225
De 401 a 1.000	100
De 201 a 400	50

1 Contribució Territorial Urbana
2 Cambra Oficial Propietat Urbana

La Cambra comptava amb delegacions a Figueres, Olot i Sant Feliu de Guíxols. El 1988 s'havia assajat obrir una oficina temporal, de juny a setembre, a Empuriabrava. Vist el bon resultat obtingut, a banda de repetir-lo, l'any següent es feu el mateix a Lloret de Mar. El 20 de desembre de 1989 es va aprovar un pressupost per a l'any següent de 178.031.000 pessetes, sensiblement inferior al de 1988 (el de 1889 s'havia hagut de prorrogar per mandat de la Generalitat), en consonància amb la situació creada eliminant l'obligatorietat d'afiliació. El de 1991 va ser de 133.173.000 pessetes.

Aquest va ser el pas cap a l'eliminació de les cambres de la propietat. L'estocada definitiva es produí amb la Llei de pressupostos generals de 1990. Una disposició suprimia les cambres i el Consejo Superior com a corporacions de dret públic. El Govern de l'Estat establiria el règim i destinació tant del patrimoni d'aquestes institucions com del seu personal. Es va presentar un recurs d'inconstitucionalitat sobre aquesta decisió i mentre es debatia, la Generalitat, mitjançant la Direcció General d'Arquitectura i Habitatge, aprovava el Reglament de les cambres de la propietat urbana de Catalunya. Es mantenien vives amb un canvi substancial, més enllà de la voluntarietat d'afiliació: serien entitats de caràcter democràtic. I serien institucions que "actuen com a òrgans de consulta i col·laboració de la Generalitat en l'exercici de les tasques relacionades amb la propietat urbana i representen els interessos econòmics i corporatius dels seus associats".

El 24 de gener de 1995 la Cambra va proclamar com a nous membres de la Junta Josep M. Boada (grup D), Josep Capdeferro (grup B), Martí Casanovas (grup C), Josep M. Pla (en substitució del dimitit Emili Oller, grup D) i Ignasi de Ribot (grup A). També en formaren part Jordi Vidal, Albert Escubós i Carles Cusí. La Junta queda formada així: president, Josep Capdeferro; vicepresident, Martí Casanovas; tresorer, Josep M. Boada; comptador, Albert Escubós, i vocals, Josep M. Pla, Jordi Vidal, Carles Cusí i Ignasi de Ribot. Es nomenen vocals cooperadors Andreu Agustí, Josep Donatiu i Este Hugas.

El 1998 corresponia renovar la meitat de la Junta. El 13 de novembre es va proclamar Josep M. Pla (grup A), Albert de Quintana (grup B), Albert Escubós (grup C) i Joan Terrades (grup D).

El 30 d'octubre de 2002 la Junta proclamava com a membres Martí Casanovas, Josep M. Boada i Ignasi de Ribot, i el 14 de novembre es nomenava Joan Terrades i Batallé nou president. La Junta va quedar de la següent manera: Joan Terrades, president; Martí Casanovas, vicepresident; Josep M. Boada, tresorer; Albert Escobós, comptador, i Ignasi de Ribot, Albert de Quintana i Josep M. Pla, vocals. En aquells moments, a Catalunya hi havia les següents cambres de la propietat: Badalona, Barcelona-Lleida, Girona, l'Hospitalet, Manresa-Bages, Mataró-Maresme, Reus, Sabadell, Tarragona i Terrassa.

El 2 de desembre de 2005 prenen possessió com a vocals, després de la renovació de la meitat dels components de la Junta, Joan Terrades, Albert Escubós, Josep M. Pla i Esteve Hugas. Els càrrecs van continuar igual com estaven, amb la incorporació del vocal Esteve Hugas. I el 15 d'octubre de 2008 es va proclamar com a vocals Martí Casanovas i Josep M. Boada. La Junta quedava configurada de la mateixa manera.

El 16 de juny de 2010 es va produir un fet històric a la Cambra: per primera vegada es nomenava una dona com a membre de la Junta Directiva. Es tractava de Carme Hospital i Poch. Amb ella també s'incorporà Antoni Vazquez. Els dos nomenaments es feien atès que la normativa que regulava la Cambra permetia la designació de vocals quan es produïen baixes i no eren cobertes en període electoral.

Per la seva banda, el 4 d'agost de 2011 eren proclamats com a membres de la Junta, a causa de la preceptiva renovació triennal, Joan Terrades, Esteve Hugas, Albert Escubós i Josep M. Pla. La Junta resultant es va constituir el 6 d'octubre, i quedava formada de la mateixa manera que l'anterior. I l'11 d'agost de 2014 es proclamava com a vocals Martí Ca-

sanovas, Josep M. Boada, Antoni Vazquez i Carme Hospital. Els càrrecs que en resultaren en la sessió de 2 de desembre de 2014 foren els mateixos que en la Junta anterior.

El juliol de 2017 s'esdevenia la Junta de Govern en la qual es propicià el darrer canvi del primer centenari de la Cambra. El 14 de juny anterior s'havia proclamat els candidats. I aquell 26 de juliol prenien possessió, de nou, Esteve Hugas i Maurici, Joan Terrades i Batallé, Josep Pla i de Solà Morales i Albert Escubós i Rossell. Per acord unànime s'elegia president Esteve Hugas, "que agraeix la confiança que aquest nomenament representa, i es mostra satisfet de poder comptar amb la col·laboració de tots els presents per complir amb les tasques i responsabilitats que comporta la direcció de la Cambra". La Junta va quedar formada d'aquesta manera: president, Esteve Hugas; vicepresident, Martí Casanovas; tresorer, Josep M. Boada; comptador, Antoni Vázquez; vocals, Albert Escubós, Carme Hospital i Joan Terrades, i secretari-gerent, Miquel Costa. D'aquesta manera quedaven enrere, formant part del patrimoni comú, desenes de persones que al llarg dels cent anys d'història de la Cambra havien participat en la seva gestió i projecció.

La raó per a la pervivència actual i futura de la Cambra de la Propietat de Girona és oferir als socis el major nombre possible de serveis. I no només en quantitat, sinó també, tot i els temps difícils, excel·lents en la qualitat. En la distància i en la presència, quan es parla de fiances i d'acompanyament jurídic, quan es resolen qüestions referides a les comunitats i quan s'intermedia en operacions immobiliàries. La Cambra de la Propietat de Girona encara el futur amb les petjades segures d'un passat centenari robust en què cada nova petja ha de significar un sòlid pas endavant de cares a la pròpia entitat, als associats i a la societat en general.

Diferents dependències de la seu de la Cambra de la Propietat de Girona. D'esquerra a dreta seguint el sentit de les agulles del rellotge: Pati interior, des de baix, sala de juntes, secretaria del servei jurídic, administració, pati interior des del pis principal i saló d'actes

Munic, Marcos Ana i Julián Grimau

"*Ruego Vuecencia transmita invicto Caudillo inquebrantable adhesion esta Cámara Oficial Propiedad Urbana Gerona, que únese unánime condena nacional despreciable confabulación Munich*". El telegrama és el que el 15 de juny de 1962 el president de la Cambra, Àlvar Bellsolà, enviava a la Casa Civil del Cap de l'Estat. Aquella "confabulación" era el que el mateix règim qualificà com el "contubernio", una reunió de 118 opositors reunits a la capital bavaresa en el marc del congrés del Moviment Europeu.

Era a l'Hotel Regina. Salvador de Madariaga, exministre conservador de la República, exambaixador d'Espanya als Estats Units d'Amèrica, amb diversos càrrecs a la Societat de Nacions i escriptor va ser l'encarregat de llegir les conclusions d'aquella reunió: "*La guerra civil que comenzó en España el 18 de julio de 1936, y que el régimen ha mantenido artificialmente con la censura, el monopolio de la prensa y radio y los desfiles de la victoria, terminó en Múnich anteayer, 6 de junio de 1962*" i, més tard, "*los que antaño escogimos la libertad perdiendo la tierra y los que escogimos la tierra perdiendo la libertad nos hemos reunido para otear el camino que nos lleve juntos a la tierra y a la libertad*" diu Paco Cerdà que va dir el diplomàtic.

Aquell acte es va celebrar entre el 5 i el 8 de juny sense que la majoria de la població se n'assabentés. Si ja en temps normals la censura imposava dificultats a l'hora d'informar d'un acte de l'oposició antifranquista, el fet que aquest s'escaigués durant un dels onze estats d'excepció que es van decretar al llarg del franquisme encara ho feia més difícil. El 1962, el govern havia suspès durant tres mesos els drets de llibertat d'expressió i el secret de la correspondència, a més de prohibir les reunions i associacions al País Basc i Astúries, amb l'excusa de frenar la conflictivitat a la conca minera, que s'havia declarat en vaga. Més tard, es va decretar un altre estat d'excepció, però aquest cop a tot l'Estat i per un període de dos anys. L'excusa del règim va ser, aquesta vegada, la conflictivitat laboral al nord de la península i a les universitats de tot l'Estat.

A Munic s'hi havien trobat polítics exiliats i de l'interior. Els catalans que hi van ser foren, des de Catalunya, els monàrquics Antoni de Senillosa i Francesc Sitjà, l'escriptor catòlic Josep Lluís Urruela, mossèn Josep Sanabre, el poeta Marià Manent, Rafael Tasis, Jordi Prat i Ballester i Manuel Riera i Clavillé i, des de l'exili, Enric Adroher Gironella, procedent del Partit Obrer d'Unificació Marxista, Josep Rovira, del Moviment Socialista de Catalunya, Víctor Hurtado, d'Acció Catalana, i Josep Sans, d'Esquerra Republicana. Diu Joan B. Culla que aquest grup va aconseguir que a la resolució final hi figurés l'exigència del punt tercer, que deia "*El*

Argumentaris rebuts per la Cambra per combatre els atacs que, des de la premsa estrangera, es feia al règim franquista els anys 1962 i 1963

reconocimiento de la personalidad de las distintas comunidades naturales". Amb tot, "es guanyaren els blasmes del president Tarradellas per l'oblit de la Generalitat. Tanmateix, el menysteniment de la força del règim, la marginació dels comunistes i el nul poder de convocatòria de molts dels homes i grups presents a Munic van fer que l'acord qualificat pel franquisme de «farsa» i «contuberni» tingués escassa incidència en la realitat interna de Catalunya i d'Espanya".

Malgrat tot, tant l'historiador Manuel Tuñón de Lara com l'escriptor Jordi Amat, que dedicà a aquest episodi el més aprofundit estudi històric fet fins ara, situen aquella trobada com el germen de la transició, pel que representà de l'acostament de vencedors i vençuts: excepte els comunistes, s'hi aplegaren monàrquics liberals, socialistes, socialdemòcrates i nacionalistes bascos i catalans. Noms com, a banda de Madariaga i els catalans referits, Rodolfo Llopis, Joaquin Satrústegui, Fernando Alvarez de Miranda, Iñigo Cavero, José Federico de Carvajal, Felix Pons i, sobretot, pel que significava per al règim, José M. Gil-Robles i Dionisio Ridruejo, s'hi van aplegar superant velles rancúnies.

A la carpeta "Correspondència. Entrades i sortides. 1962" de la capsa 27 del fons tantes vegades esmentat al llarg d'aquest treball, s'hi conserven tres documents del tot interessants, tenint en compte que la institució que els va rebre era la Cambra de la Propietat. Es tracta de tres argumentaris per respondre a altres tres fets ocorreguts el 1962 i que no només causaren gran descrèdit internacional al règim franquista sinó que aconseguiren retardar dos anys l'entrada d'Espanya al Mercat Comú Europeu. D'una banda, tres densos folis amb un informe titulat "Traicion contra España" per intentar contrarestar l'impacte produït a Europa i als Estats Units per la reunió de Munic.

L'altre fa referència al poeta *Marcos Ana*, pseudònim de Sebastián Fernando Macarro Castillo. El franquisme es veié forçat a excarcerar-lo el 1961 gràcies a la pressió d'Amnistia Internacional, després de ser el pres polític amb més anys seguits a la presó. El 1962 endegà una campanya per països europeus i americans explicant com es vivia (i com es moria i com es matava) a les presons espanyoles, que tant aquell any com els següents aconseguí gran ressò polític i mediàtic. Finalment, el tercer document fa referència al procés contra el líder comunista Julián Grimau, detingut el novembre de 1962 i afusellat l'abril de 1963.

1962 també va ser l'any de la publicació del primer volum de *Nosaltres, els valencians*, de Joan Fuster; de les inundacions del Vallès, que a més de nombrosos danys van provocar 441 morts i 374 desapareguts, i de la gran nevada de Nadal. També va ser l'any del casament, pels ritus ortodox i grec, del príncep Joan Carles de Borbó amb Sofia de Grècia. I l'any de la crisi dels míssils a Cuba, que va estar a punt de desencadenar la III Guerra Mundial. I així mateix, com s'acaba de veure, un dels anys en què el govern va decretar l'estat d'excepció.

Va ser doncs un any convuls, i els tres folis que, sense cap signatura, va rebre la Cambra de la Propietat sobre Munic (allò del "*contubernio*" s'ho va inventar el diari ultrafalangista *Arriba*), començaven dient que "*una cadena de acontecimientos ha venido en los últimos tiempos a mostrarnos hasta qué punto está madurándose la traición contra España*". El document blasma l'abraçada del socialista Llopis amb Gil Robles, fundador de la Confederación Española de Derechas Autónomas. I diu que hi havia "*presentes en el acto conocidos traidores de todas las marcas: monárquicos liberales a lo Satrústegui, ex-falangistas totalitarios como Ridruejo y antiguos conocidos que después del exilio se habían reintegrado a la Patria donde encontraron recobrada la paz que habían contribuido a alterar y quizá por eso pagan con la traición el perdón de los españoles: Prados Arrarte, catedrático, es uno de ellos*".

Són tres folis d'"arguments" en contra d'un fet del qual, a causa de la censura, els espanyols no es van assabentar. I que no diuen res de la policia que, en estacions i aeroports, va estar esperant la tornada d'aquells "traïdors". Ni tampoc no diuen ni piu dels que van ser desterrats a les Canàries, ni dels que van perdre la feina, ni dels que van viure un temps amagats ni dels que, en vista del panorama, van decidir no tornar.

El dossier contra Marcos Ana té unes quantes pàgines més que l'anterior, en les quals se'l vol fer passar per autor de tres assassinats a Alcalá de Henares, a l'inici de la Guerra Civil, quan tenia 16 anys. Incorporat a files el 1938, va ser capturat el 1939. Torturat i malferit, va ser

condemnat a mort. En aquest document, a banda de fer "parlar" suposats testimonis d'aquelles tres morts, s'hi diu que, estant detingut en uns baixos, va intentar escapar-se. Va estar diverses setmanes a l'hospital. També hi figura la confessió d'haver-se declarat comunista. El dossier porta per títol "El poeta «Marcos Ana» asesino. Paginas de un proceso".

La portada del dossier sobre Julian Grimau està formada per una reproducció d'una portada del diari *l'Humanité*, òrgan del Partit Comunista Francès. Damunt d'aquesta reproducció s'hi va afegir una taca de tinta vermella en l'interior de la qual hi ha el títol del document: "Julian Grimau o el arte de fabricar víctimas". També hi ha encerclades en vermell unes línies del text de la crònica corresponent, que identifica Grimau com a membre del Comitè Central del Partit Comunista Español. Tanmateix, sembla que l'autor del dossier no es va adonar del veritable contingut de la informació. Perquè l'entradeta de la crònica assenyala com, als crits de "*Liberté!*", "*A bas Franco!*", "*A bas la répression!*" i "*Amnistie!*", diversos centenars de persones s'havien manifestat el 12 de novembre davant de l'ambaixada espanyola a París. I la crònica explica, malgrat algunes paraules il·legibles a causa de la taca vermella: "Aquesta manifestació era la resposta a un nou crim que els torturadors de la brigada político-social [ratlla il·legible], a Madrid Julien Grimau, membre del Comitè Central del Partit Comunista d'Espanya, detingut fa uns dies, ha estat salvatgement torturat [il·legible] en tal estat psíquic que la policia, per amagar el seu crim, ha muntat l'escenari com si fos una temptativa de suïcidi [...]". O sigui, el dossier està dedicat a "explicar" com haurien passat els fets, segons la policia.

Julian Grimau va ser sentenciat a mort dues vegades. Se li va aplicar la Llei de responsabilitats polítiques, de 1938, que castigava aquelles persones que haguessin portat a terme activitats relacionades amb l'administració pública en la zona republicana. El judici es va celebrar el 18 d'abril de 1963 i l'endemà el consell de ministres va ratificar la pena de mort, sense escoltar les veus que demanaven commutar-la-hi, ni tan sols la del Papa Joan XXIII. A la matinada següent va ser afusellat.

Un quart de milió, evaporat i el secretari

Es va convocar una Junta de Govern extraordinària i urgent. A més, es va pregar l'assistència de l'advocat de la Cambra, Àngel Bellsolà, per si era requerida alguna opinió o parer seu. Es va celebrar el 23 de desembre de 1968. El president, Joan Mascaró, va dir que el motiu de la reunió era explicar l'escrit que, dos dies abans, dissabte, li havia lliurat el secretari de la corporació, Pedro Alejandre-Monjo, i de la gravetat que tenien els fets que s'hi descrivien. I va notificar que, tot i les actuacions que s'estiguessin tramitant i de les resolucions que se'n derivessin, la Cambra tenia unes ineludibles obligacions pecuniàries que havia de satisfer. Aleshores, el president va pregar al secretari que llegís l'escrit:

"El que suscribe, Pedro Alejandre Monjo, Secretario en funciones de esta Corporación, cuyas circunstancias personales constan a esta Presidencia, se vé en la imperiosa necesidad de poner en conocimiento de V. I. el desgraciado hecho de que ha sido víctima en esta propia mañana, en ocasión de proceder al cobro de un Cheque de esta Corporación, en las Oficinas de la "Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros" de esta capital.

En la mañana de hoy, sobre las 10'30 horas, se personó el que suscribe en las oficinas de la "Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros" de Gerona para hacer efectivo un Tallón-Cheque de esta Cámara, por 284.764'39 Pesetas, con las que tenían que satisfacerse las atenciones de la Corporación para el presente mes de Diciembre y 4º Trimestre del año en curso.

Practicadas en las mencionadas oficinas, las diligencias pertinentes para la efectividad del cheque, pasó el cliente a la ventanilla de Cobros, ante la cual, el empleado fue abonando la mencionada suma en la siguiente forma: 250.000 Pesetas en 250 Billetes de a 1.000 Ptas. y 20.000 en 40 billetes de a 500 Ptas., colocando el cliente las 270.000 Ptas. en un sobre de papel, color marrón, tamaño oficio, que lleva en el ángulo superior izquierdo un membrete que dice «Ministerio de la Vivienda. Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona» introduciendo tal sobre en una cartera de piel que llevaba exprofeso para guardar el dinero que se cobrara.- El propio empleado, entregó a continuación el saldo de 14.764'39 Pesetas en 147 billetes de a 100 Pesetas y las últimas 64 Pesetas en monedas de una Pesetas colocando estos otros billetes dentro de la misma cartera. Pero fuera del antedicho sobre.- Mientras recontaba las aludidas 14.700 Pesetas, tuvo a su lado izquierdo, en la repisa de la ventanilla, la aludida cartera grande de piel.

Creyendo que la cartera mencionada contenía el repetido sobre con las 270.000 Pesetas y las otras 14.764'39 Pesetas la cerró con su cremallera, saliendo de las Oficinas de la Caja de Pensiones con la carta en la mano, y subiendo a su propio coche que tenia frente a la Puerta den Banco-Caja de Pensiones, se trasladó directamente a las Oficinas de esta Cámara.- Una vez en ella, y acompañado del Ordenanza, pasó a su despacho y cual sería su sorpresa al abrir la cartera y encontrarse con que faltaba el sobre grande con las mencionadas 270.000 Pesetas, siendo su primera e instantanea impresión de que le hubiese sido robado o sustraido de dicha cartera en la propia Caja de Pensiones, mientras contaba las otras 14.700 pesetas.

Ni corto ni perezoso, acudió inmediatamente a las referidas Oficinas, preguntando al empleado si durante esta operación de pago había notado algo anormal en las otras personas que estaban agrupadas en la misma ventanilla, contestándole dicho empleado que no habíase dado cuenta de tal cosa. En este instante, salía de su despacho el Sr. Director-Delegado de dicha Caja de Pensiones, quien interesose vivamente por lo ocurrido, manifestándole al que suscribe que ante la posibilidad de que mientras se contaba el mencionado saldo de 14.700 Pesetas se me hubieran sustraido o robado el sobre de dentro de la cartera de piel, con mala intención por parte de alguna de las muchas personas que, por ser sábado y día de mercado, eran muchísimas, y máxime estando instaladas las Oficinas provisionalmente en una dependencia mal acondicionada, lo mejor era dar cuenta inmediatamente a la Policía, cosa que se hizo al instante por teléfono, manifestándonos el Sr. Comisario que me personara inmediatamente en la Comisaria, para formular la pertinente denuncia, diligencia que se cumplimentó de inmediato, declarando y relatando el firmante los hechos acaecidos, en la forma que se dejan expuestos.

Suscrita la denuncia, y cumplidos los trámites en la citada Comisaría, sin pérdida de tiempo, el dicente se personó ante el Juzgado de Instrucción o de Guardia (Juzgado nº 2 de Gerona) en compañía de un agente de la Policiía Armada, portador de dicha denuncia, la que una vez entregada al Funcionario Judicial-Secretario, me fué leida y ratificándose en su contenido.

Tales son los hecho ocurridos entre las 10'30 horas hasta las 13'30.- En consecuencia estima el que suscribe, ser de suma necesidad y estricto deber, poner tales hechos en conocimiento de esta Presidencia, a fin de que, teniendo conocimiento del estado oficial que se ha dado a los hechos acaecidos: sustracción o robo de que ha sido víctima, y dada la urgencia con que deben ser atendidas un conjunto de ineludibles obligaciones tales como pago de haberes al personal, su paga extra de Navidad, las cuotas de Seguros Sociales, Cuota Consejo Superior, Mutualidad, etc. etc. y cuantas otras obligaciones que es preciso cumplir por la Cámara en el presente mes de diciembre, pueda esta Presidencia o la Junta de Gobierno, adoptar las medidas oportunas, interín se esclarecen los hechos que se detallan.

El firmante, jura por Dios y promete por su honor, que esta es la pura verdad de los hechos que se dejan expuestos, sin que haya habido en momento alguno por su parte mala fé, ánimo de lucro, negligencia u otras circunstancias que se le puedan culpar en el cumplimiento de su deber y en la comisión de un verdadero acto de Servicio a la Cámara de su digna Presidencia.

Tales son los hechos que -repite el firmante- tiene el deber y la obligación de poner en conocimiento de V. I. y de la Junta de Gobierno de la Cámara, a fin de que puedan tomarse las medidas de toda índole que juzguen necesarias con respecto al caso de que se trata.

Dios guarde a V. I. muchos años.- Gerona a ventiuno de diciembre de mil novecientos sesenta y ocho.- Pedro Alejandre.- rubricado (Hay un sello en tinta que dice «Cámara Oficial de la Propiedad Urbana.- Entrada 21 de diciembre 68.- nº 126» y el sello en tinta de la Corporación)".

Por la lectura del relatado escrito, los Señores reunidos se dan perfecto cargo de la importancia que reviste el insólito hecho de que -según se desprende- ha sido víctima el Sr. Alejandre Monjo, cuando como tal funcionario ejercía un acto o diligencia en comisión de Servicios para la Cámara.

Después de detenida deliberación, oidos los pareceres de todos los reunidos, incluso el del Letrado presente en esta reunión, por absoluta unanimidad, se toman los siguientes acuerdos:

1º Autorizar al Sr. Presidente para que, dada la urgente necesidad de efectuar la Cámara, los ineludibles pagos del presente mes, se expida con cargo a la cuenta "Fondos Patrimoniales" de la Corporación, previa conformidad del Sr. Interventor-Delegado, un libramiento por la cantidad de 270.000 Pesetas, y ser en su día oportunamente repuestas o justificadas en la forma que proceda.

2º Darse por enterada esta Junta de Gobierno, de la denuncia que tiene formulada el Sr. Secretario ante la Comisaría de Policía de Gerona, ratificada ante el Juzgado de Instrucción, e interesarse activamente por el desarrollo de dichas actuaciones policíacas y judiciales.

3º Dar cuenta inmediata a la Subsecretaría de la Vivienda – Sección Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana- de los hechos que han motivado esta Sesión Extraordinaria, y de los acuerdos tomados en ella, para que pueda dictar o adoptar las resoluciones que estime procedentes.

Y 4º Dar cuenta asimismo de los hechos acaecidos y de los acuerdos adoptados por esta Junta de Gobierno al Ilmo. Sr. Delegado Provincial de la Vivienda y al Consejo Superior de Cámaras Oficiales de la Propiedad Urbana".

El 27 de juny de 1969 es va celebrar una altra sessió extraordinària en la qual va actuar de secretària Josefina Paretas, que exercia el càrrec de vicesecretària. L'únic punt de l'ordre del dia era conèixer l'informe que havia elaborat una comissió interna, formada per Pelai Negre i l'advocat Àngel Bellsolà, sobre l'assumpte de la desaparició d'aquells diners. Constava de vuit punts, els quatre primers dels quals es dedicaven a descriure els fets ja coneguts. En el cinquè, s'explicava que *"la afluencia de publico en las Oficinas de la Caja de Ahorros el día en que ocurrieron los hechos, era de carácter extraordinario*

y muy superior a la normal". El sisè no deixava de ser una mica preocupant: "*El hecho que motiva estas actuaciones no tuvo carácter aislado, pues en fechas cercanas se produjeron varios casos de similares características en esta ciudad de Gerona*". El setè punt relatava l'arxivament de les diligències judicials, i el vuitè, "*en todos los informes que han sido facilitados y en las notas de prensa local, se describe lo sucedido como causado por un robo o un hurto y de ninguna de las actuaciones practicadas resulta responsable el Sr. Don Pedro Alejandre-Monjo*".

El primer dels acords presos per la Junta en aquesta sessió feia referència al fet que "*en vista del resultado de las actuaciones practicadas, no es de apreciar responsabilidad directa en los actos del Secretario de la Corporación, quien actuaba en acto de Servicio y dentro del horario de trabajo, y por cuenta de esta Cámara*". A la vista d'això, la Cambra assumia la responsabilitat de la sostracció de 270.000 pessetes d'aquell 21 de desembre.

Bibliografia

Bibliografia citada

ALBERCH, Ramon. *La Fontana d'Or*. Girona: Caixa d'Estalvis Provincial de Girona, 1992.

ALBERCH i FUGUERAS, Ramon; ARAGÓ i MASÓ, Narcís-Jordi. *75 anys de Girona. 1909/1984*. Girona: Fundació Caixa de Pensions, 1984.

ARAGÓ, Narcís-Jordi. "Els diaris del franquisme". *Revista de Girona*, 257, 2009, p. 128-129.

ARTOLA BLANCO, Miguel. "La transformación del mercado de alquiler de fincas urbanas en España (1920-1960)". A: *Biblio 3W. Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales* [en línia]. Barcelona: Universitat de Barcelona, 15 d'agost de 2012, vol. XVII, núm. 988 [ISSN 1138-9796]. <http://www.ub.es/geocrit/b3w-988.htm> [consulta: 16 de maig de 2021].

BARNOSELL, Genís. "La vida quotidiana. La construcció política i religiosa de l'espai urbà quotidià a la Girona del primer franquisme (1939-1945)". A: *Girona 1939-1953. Exilis, repressions i complicitats*. Girona: Ajuntament de Girona, 2009.

BIESCAS, José Antonio; TUÑÓN DE LARA, Manuel. "España bajo la dictadura franquista (1939-1975)". A: TUÑÓN DE LARA, Manuel (dir.). *Historia de España*. Vol. X. Barcelona: Editorial labor, 1980.

BIRULÉS, Josep Maria (fotografies de Joan del Pozo). *Guia d'Arquitectura de Girona. Àrea urbana*. Barcelona: Triangle Editorial i Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2008.

CARLES i UTSET, Francina. "La insurrecció militar i els efectes a la ciutat". *Història de Girona*, 1999, núm. 10, p. 352-354.
- "El nou ordre revolucionari". *Història de Girona*, 1999, núm. 10, p. 355-361
- "La rereguarda". *Història de Girona*, 1999, núm. 10, p. 362-368.

CERDÀ, Paco. *El peón*. Logroño: Pepitas ed., 2020.

CLARA, Josep. *Històries de frontera*. Cassà de la Selva: Editorial Gavarres, 2020.

- *Alcaldes de Girona. 1923-1931*. Girona: Ajuntament de Girona, 2018.
- "El govern de la ciutat durant el franquisme". *El govern de la ciutat (II): de la Guerra del Francès a la fi del franquisme*. Girona: Ajuntament de Girona, 2012.
- "Tres dates clau de la Guerra Civil a Girona". A: *Segona República i Guerra Civil a Girona (1931-1939)*. Girona: Ajuntament de Girona, 2006.
- *El Partit únic. La Falange i el Movimiento a Girona (1935-1977)*. Girona: Centre d'Estudis Històrics i Socials, 1999.
- *Girona sota el franquisme. 1939-1976*. Girona: Ajuntament de Girona i Diputació de Girona, 1991.
- "Girona sota les bombes (1936-1939)". *Revista de Girona*, 105, 1983.

COL·LEGI D'ARQUITECTES DE CATALUNYA. *R. Giralt Casadesús*. Girona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 1982.

COMISARIA GENERAL DE LAS REGIONES INUNDADAS (1942). *Memoria de la labor desarrollada por la Comisaria General en reconstrucción de los daños ocasionados por las inundaciones en 1940 (Gerona)*. Barcelona: Talleres Gráficos Antonio J. Rovira.

CORNELLÀ i ROCA, Pere. "El bienni reformista". *Història de Girona*, 1999, núm. 10, p. 338-346.

COSTA i FERNÀNDEZ, Lluís. *Els mitjans de comunicació a Girona (1787-2003)*. Girona: Ajuntament de Girona, Institut d'Estudis Gironins i Diputació de Girona, 2003.
- *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*. Girona: Ajuntament de Girona, Institut d'Estudis Gironins i Diputació de Girona, 1987.

COSTA, Lluís (dir.); MAROTO, Julià (coord.). *Història de Girona*. Girona: CCG Edicions, 2006.

D. a. *Girona i els seus barris*. Girona: Ajuntament de Girona, 1983.

DOMENECH i CASADEVALL, Gemma; GIL i TORT, Rosa Maria. *Un nou model d'arquitectura al servei d'una idea de país*. Barcelona: Duxelm i Fundació Josep Irla, 2010.

DOMÈNECH, Gemma; GIL, Rosa Maria. *Josep Claret (1908-1988), arquitecte entre la República i la dictadura*. Girona: Ajuntament de Girona, Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2009.

FABRE, Jaume. *Girona entre quatre rius*. Girona: Ajuntament de Girona, 1986.

FÀBREGAS ROIG, Josep. *La Cambra de la Propietat Urbana de Tarragona (1914-2014). La trajectòria d'un segle*. Tarragona: Fundació Cultural "Minerva" i Cambra de la Propietat Urbana de Tarragona, 2015.

FEBRÉS, Xavier. *Grans hores de la Costa Brava. Les finques d'Aiguablava, Cap Roig i Mas Juny*. Palafrugell: Ajuntament de Palafrugell i Diputació de Girona, 1994.

FERRER i GIRONÈS, Francesc. *Una acció per l'habitatge. Els primers 30 anys del Patronat Santa Creu de la Selva*. Girona: Patronat Benèfic Santa Creu de la Selva, 1991.

GIL i TORT, Rosa Maria. "Ricard Giralt Casadesús, notes a una biografia". *Revista de Girona*, 2002, núm. 210, p. 51-56.
- "Cases que fan ciutat. La Casa Valls del carrer del Carme, una vila clàssica a l'entrada de la ciutat de Girona, obra de Josep Esteve Corredor". *Revista de Girona*, 2020, núm. 320, p. 52-55.

GRAU i OLIVERAS, M. del Carme. "L'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera a Girona". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Girona, 1983.

Libro de Oro de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Barcelona. s. l.: [la Cámara]?, 1957?

MARQUÈS i CASANOVAS, Jaume. *Història de la Cambra* (mecanoscrit inèdit).

MARTÍ, Carolina; FRAGUELL, Rosa Maria. *La Costa Brava*. Girona: Diputació de Girona, Fundació Caixa Girona, 2007.

MARTI i YLLA, Xavier. *Colònies (i veïnats) industrials de la Selva. Notícies, evolució i protagonistes*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Comarcals, 2014.
- "Les Pedreres". A: *Girona i els seus barris*. Girona: Ajuntament de Girona, 1983.
- "Sant Ponç de la Barca". A: *Girona i els seus barris*. Girona: Ajuntament de Girona, 1983.

MASSANA, Carme. *Indústria, ciutat i propietat*. Barcelona: Curial, 1985.

MAYMÍ, Josep. *La Girona convulsa. Entre la il·lusió i el desencís (1923-1939)*. Girona: Ajuntament de Girona i Diputació de Girona, 2004.

MIRAMBELL BELLOC, Enric. *Historia del Gobierno Civil de Gerona*. Girona: Govern Civil de Girona, 1992.

NADAL i FARRERAS, Joaquim. *República i guerra civil a Girona: estudis i documents*. Girona: Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural, 2018.
- "De «Girona la morta» a la «Girona nova»". *El govern de la ciutat (II): de la Guerra del Francès a la fi del franquisme*. Girona: Ajuntament de Girona, 2012.
- "Emili Blanch Roig". *Diari de Girona*, 15 de març de 2013, p. 22.

OLIVER i ALONSO, Josep. *De la Gran Gerona a l'àrea urbana de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 2.000.

PARETA MARJANEDAS, M. Mercè. *Construir Girona: L'arquitectura com a reflex de la societat (1936-1955)*. Girona: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Girona i Cecam, 2004.

PASTRANA, Valeri. *Arquitectes i arquitectura. Dels mestres d'obres als professionals que han projectat i construït Girona al llarg del temps*. Cassà de la Selva: Editorial Gavarres, 2019.
- *Projecte de geolocalització per a la difusió del fons de la Comissió Provincial de Regions Devastades i Reparacions de Girona*. Treball de recerca del Màster d'Arxivística i Gestió de Documents de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents. (Treball fi de Màster i de Postgrau), 2018. https://1library.co/document/zp6g69oq-projecte-geolocalitzacio-difusio-comissio-provincial-regions-devastades-reparacions.html [consulta: 17-05-2021].

PUIGVERT i SOLÀ, Joaquim (Pròleg de Joaquim Nadal i Farreras. Fotografies d'Àngel Almazán, Xavier Puigvert i Quim Turon). *Josep Danés i Torras. Noucentisme i regionalisme arquitectònics*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008.

RIBAS, Anna. "Girona i les inundacions". A: *Girona. Aigua i ciutat (I).* Girona: Ajuntament de Girona, 2015.

RIBAS, Anna; FELIU, Pons: "L'Onyar i Girona. Una història d'amors i desamors". A: *Girona. Aigua i ciutat (I).* Girona: Ajuntament de Girona, 2015.

RIBAS i PALOM, Anna; SAURI i PUJOL, David. "L'aiguat d'octubre de 1940 a les conques dels rius Ter, Fluvià i Muga". *L'aiguat del 40, inundacions catastròfiques i polítiques de prevenció a la Mediterrània nord-occidental*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Servei Geològic de Catalunya, 1993.

RIQUER, Borja de; CULLA, Joan B. "El Franquisme i la Transició Democràtica. 1939-1988". A: VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya*. Vol VII. Barcelona: Edicions 62, 1989.

ROCA, Francesc. "El Decret de municipalització de la propietat urbana de l'onze de juny del 1937 i la nova economia urbana". *Recerques*, Barcelona, vol. I, 1972, p. 222-228.

SERRA, Manel. "Breu història de l'abastament d'aigua a la ciutat de Girona". A: *Girona. Aigua i Ciutat (II).* Girona: Ajuntament de Girona, 2016.

TERMES, Josep. "De la Revolució de Setembre a la fi de la guerra civil (1868-1939". A: VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya*. Vol VI. Barcelona: Edicions 62, 1987.

VILA, Pep. "Adolf Fargnoli. Orfebre, ebenista i poeta mal conegut". *Revista de Girona*, 288, 2015, p. 64-67.

VOLTES, Pere. *Cambra de la Propietat Urbana de Barcelona 1990*. Barcelona: Ketres Editora SA, 1990.

Publicacions periòdiques consultades

Autonomista, L' (1931-1939)

Boletín de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Barcelona (1913-1923)

Boletín de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Gerona (1922-1936)

Boletín del Gremio de Herreros de la Provincia de Gerona (1917-1924)

Ciudad, La (1929-1930)

Diario de Gerona de Avisos y Noticias (1899-1936)

Eco de Gerona, El (1924)

Heraldo de Gerona (1910-1930)

Norte, El (1919-1928)

Pirineo, El (1939-1942)

Presència (1965-1970)

Sitios de Gerona, Los (1943-1975)

Vanguardia, La (1915-1950)

Arxius i Centres de Documentació

Arxiu Comarcal de la Cerdanya

Arxiu Comarcal de la Garrotxa

Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany

Arxiu Comarcal del Ripollès

Arxiu de la Cambra de la Propietat de Barcelona

Arxiu de la Cambra de la Propietat de Girona

Arxiu del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Demarcació de Girona

Arxiu Històric de la Diputació de Girona

Arxiu Històric de Girona

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Palamós

Arxiu-Museu Castell de Peralada

Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola

Centre de Documentació de la Cambra de Comerç i Indústria de Girona

Autoria i procedència de les imatges

Arxiu Comarcal de la Garrotxa: 198 (dalt esq.: Col. Joan Casulà Vilanova), 236 (dalt: Documents efímers, visita reial a Olot, 1927)

Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany: 200 (mig: Fons Aj. de Banyoles, Llicències d'Obres majors, 26242)

Arxiu de la Cambra de la Propietat de Girona: 28, 36, 55, 58, 73, 82, 85, 87, 95, 102, 103, 135, 189, 193, 195

Arxiu Històric de Girona. Fons Cambra de la Propietat Urbana de Girona: 23, 78-79, 206, 207, 208, 209 (mig i dreta), 248, 252, 272, 275, 276, 280 (esq.), 283, 286, 294, 299, 302, 307, 310, 315, 353, 355, 372

Arxiu Família Martínez Boix: 31, 210 (dreta), 302, 341, 361

Arxiu Municipal de Girona: 34, 198 (baix esq.: Llicències d'obres: 1933/0.6485)

Arxiu Municipal de Salt (Arxiu d'imatges de l'Ajuntament): 188

Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola: 46, 59, 64, 104, 185 (Boletin COPUPG, 1929), 195 (Boletin COPUPG, 1934), 328, 331

Boletín Oficial del Estado. En línia: 84, 89, 93, 94, 99

Rafael Bosch: 19, 44, 187, 190, 191, 194, 198 (dalt dreta i baix dreta), 200 (esq. i dreta), 209 (esq.), 210 (esq.), 324-325, 326, 335, 338, 344, 348, 350, 370, 371, 385, 386-387

Centre de Recerca i Difusió de la Imatge: 18 (desconegut), 40 (Josep Jou Parés), 48 (Fotografia Unal), 54 (V. Fargnoli), 69, 108-109, 110 (A.T.V.), 113 (Fotografia Unal), 120, 122 (V. Fargnoli), 128 (V. Fargnoli), 133 (S. Martí), 136 (V. Fargnoli), 141 (A.T.V.), 145 (V. Fargnoli), 147 (Josep Esquirol Pérez), 154, 163 (Màrius de Bucovich), 171 (Fotografia Unal), 172 (V. Fargnoli), 176, 180 Salvador Crescenti), 230, 233 Emilio Pérez), 234 (Fotografia Unal), 238 (Josep M. Sagarra), 240-241 (Martí Massafont), 242 (Martí Massafont), 244 (Josep Trull Cufí), 246 (Foto Lux), 254 (dalt: desconegut, baix: Martí Massafont), 256 (Foto Lux), 258, 259 (J. Ribot), 262 José Demaria Vázquez), 264 (esq.: V. Fargnoli), 264 (dreta: Carlos Pérez de Rozas), 270, 273, 278, 280 (mig), 280 (dreta: José Pérez Molinos), 287 (Joan Subias Galter), 296 (Manuel Nadal Oller), 298 (V. Fargnoli), 305 (V. Fargnoli), 308 (Salvador Crescenti), 312 (Martí Massafont), 313, 317 (V. Fargnoli), 357 (esq.: desconegut, mig: Narcís Sans Prat, dreta: Marcel Prat), 360 (esq.: Narcís Sans Prat, dreta: desconegut), 362 (Marcel Prat). Nota: Quan no hi ha autoria, és desconeguda

Col·lecció privada Santi Soler: 90

Col·lecció privada XMY: 68, 108, 160, 365

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Arxiu Històric. Demarcació de Girona. Fons Joan Maria de Ribot: 62-63

Fundació Rafael Masó: 50

Hemeroteca. Arxiu Municipal de Barcelona: 33

Museu d'Arqueologia de Catalunya. Girona (Col·lecció J. Botet i Sisó): 216, 218, 223, 226, 227, 236 (baix)

Servei d'Arxiu Municipal de Palamós (Autor: Col·lecció Mauri. Col. A. Segú Vilahur): 179

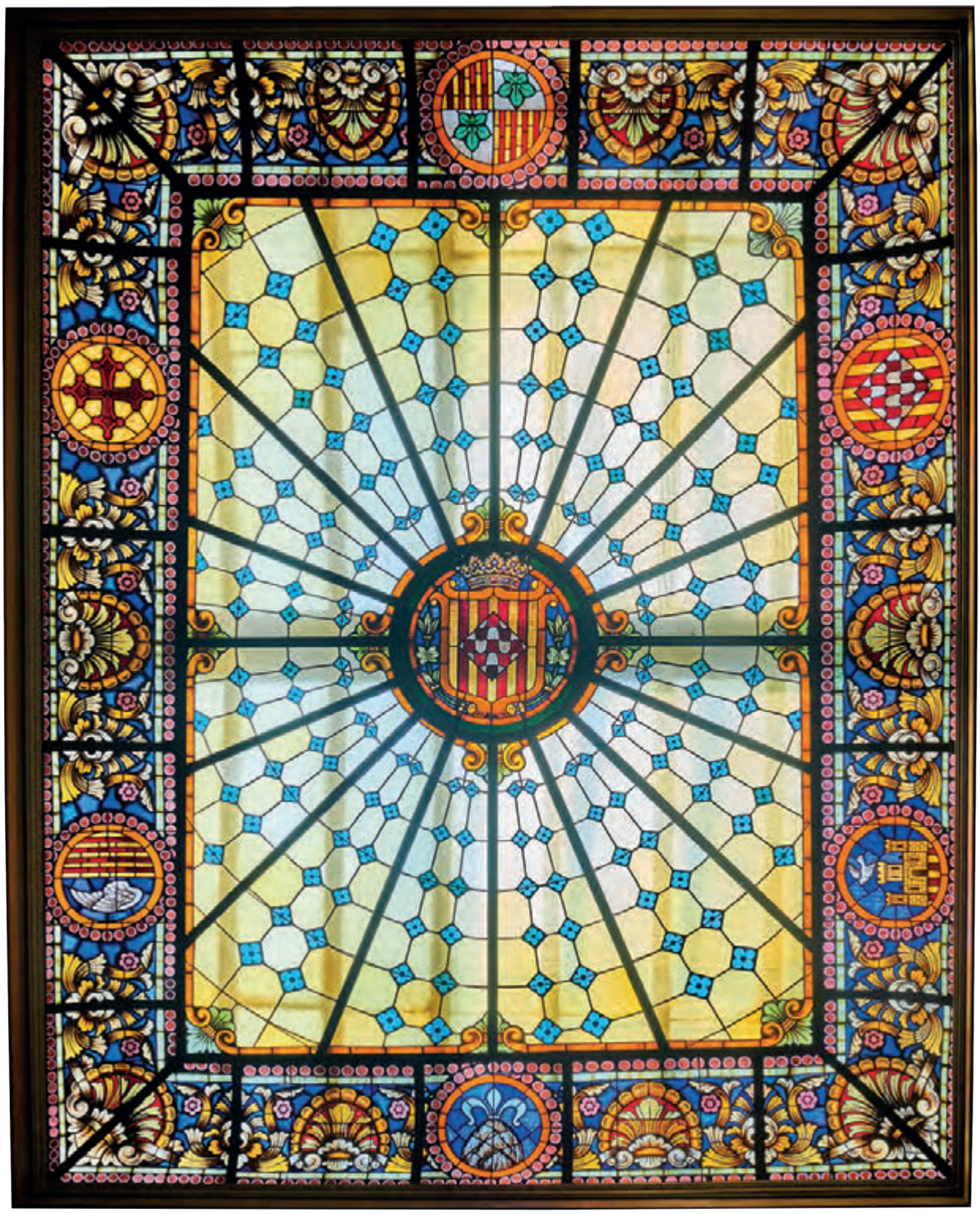

Xavier Martí i Ylla (Madremanya, 1957). Periodista i historiador és autor de *Els diaris de Foment. Premsa industrial al segle XIX* (2018), *La verema dels 80. Una emigració civilitzada* (2015, fotografies de Jordi Mestre), *Colònies (i veïnats) industrials de la Selva* (2014, guanyador de la VI Beca de Recerca la Selva 2012) i *Arxius i fons documentals referits a colònies industrials* (2007), entre d'altres. És coautor de *La crònica dels canvis. El periodisme a les comarques gironines 1976-2014* (2014), *Barcelona* (1990) i *Girona i els seus barris* (1983).

CAMBRA DE LA PROPIETAT URBANA DE GIRONA

100 ANYS

Serveis immobiliaris integrals als propietaris